ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROP

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՄԱՐՏ

VENDREDI 1 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4286

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄ

Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազրբէյջանի մէջ?

« Թայմզ»ի թղթակիցը զարմանազան տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Պելկրատէն: Ցիչելէ վերջ ազգ. պաշտպանութեան օրէնքին գործադրութիւնը Թուրքիոյ մէջ, եւ ռուսական ջոկատի մը Թուրքիա մուտքը, որ հերքուեցաւ Անատոլուի եւ Մոսկուայի գործակալութեանց կողմէ, թղթակիցը կը պատմէ թէ երկու շաբաթէ ի վեր բազմաթիւ գերման քաղաքացիներ կ՚անցնին Պալքաններէն, Իրան եւ Արաբիա երթալու համար: Այս քաղաքացիները իբրեւ առեւտրական կը ներկայանան ամէն տեղ, բայց կը կարծուի թէ սպաներ են: Վերջերս աչքի զարկած է գերման ուղեւորներու նշանակալից յաւելումը, ուղեւորներ որոնք դէպի Մօտաւոր Արեւելք կ՚երթան Գերմանիայէն: Այս ճամբորդներէն շատերը Ցունաստան կ՚անցնին Եուկոսլավիայէն, բայց ուրիշներ Թուրքիա կ՚երթան, ճիշդ այն պահուն երբ գերման մասնագէտները վտարուած են եւ դեռ կը վտարուին եւ երբ խկապէս գերման առեւտրականներ կը հեռանան Թուրքիայէն: Այս ուղեւորներէն շատեր անցագիր ստացած են Արաբիոյ, ուրիշներ՝ Իրանի համար:

Լոնտոնի մեծ թերթին թղթակիցը նշանակալից կը գտնէ նաեւ այն պարագան որ Սեւ ծովի ռուսական նաւատորմին ռազմափորձերը տեղի ունեցան ճիշդ այն պահուն երբ Թուրքիքա բացառիկ միջոցներ ձեռք առած է իր ազգ. պաշտպանութեան համար: Գերմանական թերթերը յաւելեալ եւ ճոխացեալ մանրամասնութիւններ հրատարակեցին այս ռազմափորձերու մասին, չափազանցելով անոնց կարեւորութիւնը: Միեւնոյն ատեն Մոսկուայի անթելը գրեթէ ամէն գիշեր կը շարունակէ իր յարձակումները Թուրքիոյ դէմ:

— «Բայց ամէնը այս չէ: Կը խօսուի նաեւ խորհրդային զինուորական լայն պատրաստութեանց մասին Կովկասի մէջ: Պալքաններու զինուորական ձեռնհաս շրջանակները կը կարծեն թէ գերման գործակալներն են որ կը տարածեն այս պատմութիւնները, անստուգութեան մթնոլորտ մը ստեղծելու եւ թերեւս ռուսական տենչերը դէպի Պարսից ծոց մղելու համար: «Հրվատսքի Տնէվնիք» փետրուար 23ին ուշագրաւ ձեւով մը հրատարակեց լուր մը որ հաւանաբար Մոսկուայէն ներշնչուած է եւ որ կ՚ըսէ թէ խորհրդային զինուորական ուժերը մեծապէս աւելցած են Հայաստանի, Վրաստանի, Ազրբէջանի, Թիւրքմէնիստանի մէջ եւ աֆղանեան սահմանագլուխին վրայ: Նոյն լուրին համաձայն, բազմաթիւ արդիական օդանաւեր եւ հրասայլեր ղրկուած են այդ շրջանները, զանոնք պաշտպանելու համար Դաշնակիցներու յարձակման դէմ: Վերջապէս, այդ շրջաններուն մէջ 1920ի եւ 1921ի զօրադասերը դրօշի տակ առնուած են եւ չորս նոր դասեր ալ պիտի կանչուին մօտերս: Զէկան ալ գործի վրայ է»:

Թրքական նաւերուն արգիլուեցաւ

դուրս ելլել Թուրքիոյ ջուրերէն

«Թան»ի թղթակիցը կը հեռաձայնէ Լոնտոնէն, փետր. 28 թուականով.— Պոլսէն կը հաղորդեն թէ թրքական կառավարութիւնը հրամայած է բոլոր մարտանաւերուն այսօրուընէ սկսեալ դուրս չելլել թրքական ջուրերէն: Այդ մարտանաւերէն անոնք որ այժմ հեռացած են թրքական ջուրերէն, ետ կանչուեցան անմիջապէս: Պէտք է գիտել որ Թուրքիոյ ծովային ատեւտուրը գրեթէ ամբողջութեամբ կեդրոնացած է Սեւ ծովու մէջ. ուրեմն կը հետեւի թէ կառավարութեան հրամանը զգուշական միջոց մըն է, խուսափելու համար միջադէպերէ Խ. Միութեան հետ, որ վերջերս ցաղտնապէս նաւային ռազմափորձեր կազմակերպեց Սեւ ծովու մէջ:

Աժանս Հավասի թղթակիցն ալ կը հեռագրէ Պոլսէն.— Որոշուեցաւ այսուհետեւ թրքական նաւերուն արգիլել որ օտար նաւահանգիստներ երթան: Այժմ օտար ջուրերու մէջ բանող թրքական նաւերը անթելով հրաման ստացան անյապաղ վերադառնալ թրքական ջուրերը: Անյայտ կը մնան այս տնօրինութեան շարժառիթները: Պոլսոյ մէջ կազմուեցաւ յանձնաժողով մը, որուն պաշտօնն է բացառաբար եւ տախտակեան պարագաներու մէջ արտօնել կարգ մը նաւերու մեկնումը դէպի արտասահման :

*** Երրորդ հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ այն նաւային յանձնախումբը որ Համպուրկ գացած էր Թուրքիոյ ապսպրած առեւտրական նաւերը ստանալու համար, Պոլիս վերադարձաւ փետրուար 27ին: Գերմանական կառավարութիւնը արտօնելով հանդերձ նաւերուն յանձնումը, մերժած է որ եւ է երաշխաւորութիւն ընծայել գերմանական ջուրերէն դուրս:

*** Պ. Կայտա, «Ճօրնալէ տ՚Իթալիա»յի խմբագրապետը, որ Մուսոլինիի տեսակէտներուն արտայայտիչը կը համարուի, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ տեսակցութեան մը առթիւ, իբրեւ անձնական կարծիք.

— « Խաղաղութեան ջերմ կուսակից ըլլալով հանդերձ, Իտալիա չի կրնար չէզոք մնալ, եթէ պատերազմ ծագի Պալքաններուն մէջ: Իտալիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը հիմնուած է հետեւեալ երեք կէտերուն վրայ.— 1. Ապահովութիւն Միջերկրականի մէջ.— 2. Տնտեսական հաւասարութիւն եւ կատարեալ իրաւունքներ.— 3. Ստեղծել նոր Եւրոպա մը որ տեւական խաղաղութիւն ապահովէ ամբողջ աշխարհի: Ֆաշականութիւնը ոչ ռազմատենչ է, ոչ ալ յարձակողական: Իտալիա աղքատ ըլլալով, կ՚ուզէ աշխատիլ խաղաղութեան մէջ: Ան պատրաստ է գործակցելու ո եւ է ազգի հետ, տեւական կարգադրութիւն մը ապահովելու համար արդար հիման մը վրայ»:

Այս վերջին խօսքերով, Կայտա ըսել կ՚ուզէ թէ պէտք է ճանչնալ Իտալիոյ իրաւունքները Միջերկրականի մէջ: Իտալացի հրապարակագիրը չի հաւատար անմիջական հաշտութեան :

ՀՈՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՆ ԱԼ պարտադրեալ աշխատանքի պիտի ենթարկուին, համաձայն նոր հրամանագրի մը, ինչպէս եղան 1939 օգոստոս 24էն սկսեալ, ճարտարարուեստական բանուորները: Այս հրամանագրին համաձայն, առեւտրական եւ ճարտարարուեստական հաստատութեանց եւ հանրային վարչութեանց արգիլուած է գիւղական աշխատաւորներ վարձել: Այս տնօրինութիւնը եղած է փութացնելու համար հողագործական արտադրութիւնը, որ յապաղած էր զօրաշարժին եւ սաստիկ ցուրտին հետեւանքով:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆՈՐ ՕԴԱՐՇԱՒ ՊԵՐԼԻՆԻ ՎՐԱՅ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (182րդ օր).

Զեկոյց թիւ 355, փետրուար 28, առաւօտ.— Պահակախումբերու գործունէութիւն հրետաձգութեամբ, ճակատի կարգ մը կէտերուն վրայ:

Զեկոյց թիւ 356, իրիկուն.— Օրը հանդարտ անցաւ:

*** Անգլիական օդանաւերը նոր արշաւներ կատարեցին Գերմանիոյ մէջ, փետրուար 28ին: Քառորդ ժամուան մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով անգլիական օդանաւ մը թռաւ Պերլինի վրայ եւ այնքան ցած իջաւ որ օդաչուները կրցան զննել Ունթէր տէն Լինտէնի եւ Վիլհելմշթրասէի պողոտաները: Այս առթիւ ալ հազարաւոր թռուցիկներ ձգեցին: Գերմանական մարտկոցները լուսարձակներու շնորհիւ երեւան հանեցին այս ամբաձիղ սաւառնակը, բայց միայն մէկ անգամ կրակ բացին: Լուսարձակներուն շողերը մասնաւորապէս զօրաւորուած էին, թափանցելու համար մշուշին մէջ: Ուրիշ սաւառնակ մը հետազօտիչ թռիչքներ կատարեց Հանովէրի վրայ եւ յետոյ թռաւ Հոլանտայի սահմանը, Ռուրի եւ Զիկֆրիտի գծին վրայ: Ուրիշ անգլիական օդանաւեր ալ թռան Քիլի եւ Քուքսհաֆէնի նաւային կայաններուն վրայ: Անգլիական զեկոյցը կ՚ըսէ թէ բոլոր օդանաւերը իրենց կայանները հասան անվնաս: Այս թռիչքը հինգերորդն էր վեց օրուան ընթացքին, առանց որ եւ է կորուստի: Անգլիական օդանաւերը տասը հազար մղոն տարածութիւն կտրած են Գերմանիոյ մէջ, անցեալ հինգշաբթի օրէն ի վեր :

Անպաշտօն աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ չորեքշաբթի օր հիւսիսային Ֆրանսայի վրայ կատարուած գերմանական օդարշաւին ատեն երկու օդանաւեր վար առնուած են: Գերմանական զեկոյց մը կը հաստատէ երկու օդանաւերու կորուստը: Անգլիացիներն ալ կը կարծեն թէ ուրիշ երկու թշնամի օդանաւեր վար առնուած են, Հիւսիսային ծովուն մէջ, երբ կը ռմբակոծէին չորս անգլիական ձկնորսանաւեր :

*** Պ. Տալատիէ առջի օր մանրամասն զեկուցում մը տուաւ երեսփ. ժողովի արտաքին գործերու յանձնախումբին առջեւ, քաղաքական եւ զինուորական կացութեան մասին, անգամ մը եւս վստահութիւն յայտնելով վերջնական յաղթանակի մասին: Այս առթիւ տեղեկութիւններ հաղորդելով Ֆինլանտայի ղրկուած օգնութեանց մասին, ըսաւ թէ աջակցութիւնը պիտի շարունակուի թէ Ֆրանսայի եւ թէ Անգլիոյ կողմէ: Վարչապետը հաստատեց թէ՝ հակառակ եղած օգնութեանց, Ռուսերը կարգ մը յաջողութիւններ շահեցան Քարելիոյ մէջ, շնորհիւ իրենց թուական գերակշռութեան: Ցետոյ տեղեկութիւններ հաղորդեց պալքանեան խորհրդաժողովի մասին, գոհացուցիչ գտնելով արդիւնքը: Մեղմացում մը կը նշմարուի Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ յարաբերութեանց միջեւ: Պ. Տալատիէ զգուշացնելով հանդերձ չափազանցութիւններէ, հաստատեց թէ Գերմանիա ներքին ծանր դժուարութեանց հանդիպած ըլլալով, կը ջանայ զանոնք պարտկել շռնդալից քարոզութիւններով: Ամէնէն վերջը բացատրութիւններ տուաւ նախագահ Ռուզվէլթի պատուիրակին առաքելութեան մասին: Զեկուցումը տեւեց երկու ժամ, մեծ գոհունակութիւն պատճառելով :

Նոր հրամանագիրներ պարենաւորման մասին

Նախարարական խորհուրդը երկու օրէ ի վեր կը զբաղի կարգ մը նոր հրամանագիրներու քննութեամբ, որ պիտի վերջանար երէկ: Այս հրամանագիրները կապ ունին երկրին տնտեսական քաղաքականութեան հետ եւ մշակուած են մանրակրկիտ ուշադրութեամբ :

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ կառավարութեան նպատակն է գտնել միջին ճամբայ մը: Անշուշտ կարգ մը սեղմումներ պիտի հաստատուին, բայց սահմանափակ: Օրինակ, եթէ հացի տոմսը անհրաժեշտ չէ, կրճատելու համար քաղաքային սպառումը, կրնայ օգտակար ըլլալ, մսխումէ խուսափելու համար բանակատեղիներուն մէջ, ուր զինուորը իր բաժինը ստանալով հանդերձ, կ՚երթայ հացագործէն կը գնէ իր նախընտրած հացը: Այսպիսի մըսխումը անթոյլատրելի է պատերազմի ատեն: Միւս կողմէ, կան կարգ մը սահմանափակումներ զոր ժողովուրդը պիտի ընդունի անտրտունջ: Ունինք արդէն առանց միսի օրերը. ոչ մէկը պիտի յուզուէր եթէ ունենայինք առանց խմորէնի օրեր: (Մաթէն):

Թերթերը հաւանական կը գտնեն որ կրճատումներ հաստատուին նաեւ երկաթուղիներու երթեւեկին համար, բայց այս խնդիրը շատ փափուկ է եւ մասնաւոր քննութիւն կը պահանջէ, մանաւանդ որ վերջերս հաստատուած կրճատումները կարգ մը անպատեհութիւններ յառաջ բերած են, ինչպէս կը հաստատէ երեսփ. ժողովին հանրօգուտ շինութեանց յանձնախումբը:

Այս հարցի մասին ուրիշ տեղեկութիւններ կարդալ Բ. էջ, թերթօնի բաժնին մէջ :

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Կատաղի կռիւներ Վիպորկի առջեւ

Վերջին լուրերու համաձայն, կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին Վիպորկի առջեւ, թէեւ քաղաքը քարուքանդ եղած է: Ռուսական զեկոյցը կը հաստատէ թէ կարմիր զօրքը քաղաք մը եւս գրաւած է: Ռուսերը կը ջանան Վիպորկը պաշարել արեւմտեան կողմէն: Ֆինները կը պնդեն թէ նոր յարձակումները ետ մղուած են ծանր կորուստներով:

Կ՚ըսուի թէ Շուէտ միջնորդութիւն պիտի առաջարկէ, վերջացնելու համար ֆինլանտական պատերազմը, որ մեծ վտանգ մը կը կազմէ սկանտինաւեան պետութեանց ապահովութեան համար: Մասնագէտներու կարծիքով, Ֆինլանտա հարիւր հազար զինուորի պէտք ունի, մինչեւ ամառ դիմանալու համար, մինչ Ռուսերը 200.000 զինուոր կեդրոնացուցած են միայն Վիպորկի ճակատին վրայ: Օդը մեղմացած ըլլալով, եթէ ձիւնհալքը սկսի, կարմիր բանակը նոր դժուարութեանց պիտի մատնուի :

Անգլիացի կամաւորներու առաջին վաշտը ճամբայ ելաւ դէպի Ֆինլանտա:

Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովը 49ի դէմ 106 ձայնով մերժեց բանաձեւ մը որ կ՚առաջարկէր 20 միլիոն տոլար փոխ տալ Ֆինլանտայի, առանց որ եւ է սահմանափակման :

Լա Սիոթայի գործաւորներուն համար

Ինչպէս գրած էինք, Comité Franco-Arménienի անխոնջ քարտուղարը, André Faillet, «Յառաջ»ի խմբագրութեան կողմէ իր ուշադրութեան յանձնուած թղթակցութեան մը վրայ, նոյն օրն իսկ նամակ մը ուղղած էր երեսփոխան La Ciotatի քաղաքապետ Պ. F. Bouissonի, անոր միջամտութիւնը խնդրելով:

Երէկ ստացանք այդ նամակին բնագիրը, որ արձանագրելով մեր թղթակցին նշանակած փաստերը եւ գործաւորներու թշուառութիւնը, խնդրէ երեսփ. ժողովի նախկին նախագահէն՝ որպէսզի անհրաժեշտ հրահանգները տայ, «օգնելու համար մեր պաշտպանեալներուն»: Այս առթիւ անգամ մը եւս կը շեշտէ.—

«Au demeurant, les Arméniens — soldats dans l'armée Française au même titre que nos concitoyens—ne sauraient être considérés comme des étrangers et nous agissons actuellement auprès du Gouvernement, qui a reconnu le bien fondé de notre requête, pour qu'il bénéficient des avantages administratifs et juridiques du Statu[t] des «protégés» Français».

*** Յառաջիկային պիտի հաղորդենք Պ. քաղաքապետին պատասխանը. Վստահ ենք թէ Franco - Arménien Կոմիտէի ընդհ. քարտուղարին այս արագ կոչով միջամտութիւնը բարեդէպ ելքի մը պիտի յանգի :

Թուրքիոյ դերը ներկայ պատերազմին մէջ

Թուրքերը կրնա՞ն Թիֆլիս արշաւել

ԽՄԲ.— Երէկ հրատարակեր էինք «Թան»ի զինուորական տեսութեան առաջին մասը: Ահաւասիկ մնացեալը.—

Խաղաղութեան ժամանակ, թրքական բանակը կը բաղկանայ տասը զօրաբանակէ, որոնց մէջ կը մտնեն 23 զօրաբաժին, երեքը՝ բերդապահ: Ասկէ զատ երեք խառն կիսաբաժին :

Այժմէն իսկ, բոլոր մեծ զօրամասերը պատերազմական վիճակի մէջ կը գտնուին: Որոշ թիւով զօրաշարքեր շարժման մէջ դրուած են:

Թրքական բանակին սպառազինութիւնը նոր կերպարանափոխութիւն մը կը կրէ: Արդիական զէնքերը,— հրասայլ, հակահրասայլ, հակօդային թնդանօթ,— շատ քիչ են տակաւին: Ստորերկրեայ հարստութիւնները շահագործելու եւ գործարանները ընդարձակելու բոլոր ճիգերուն հակառակ Թուրքիոյ ճարտարարուեստական միջոցները գոհացուցիչ չեն տակաւին, որ պէտքի կարելի ըլլար հայթայթել բանակին պատերազմական պահանջները:

Թուրքիոյ օդանաւային ուժերն ալ քիչ են տակաւին: Ռմբաձիգ քանի մը տորմիղներ օժտուած են նորագոյն մեքենաներով:

Թուրք զինուորին հռչակի յատկութիւնները առածի կարգի անցած են այլեւս: Թուրքիա ստիպուած է ինքզինք պաշտպանել երկու հակադիր ճակատներու վրայ,— Թրակիոյ մէջ, ուր կ՚աշխատի պաշտպանել ինչ որ կը մնայ եւրոպական իր նախկին երկրամասերէն, եւ Անդրկովկասի մէջ, ուր Ռուսերը, լայնօրէն պաշտպանելու համար իրենց քարիւղի շրջանները, սպառնալիք մը դարձած են:

Ընդհանուր կերպով, Անատոլուի ընդարձակ երկրամասը, Փոքր Ասիոյ արտին վրայ, կը կազմէ բարձրաւանդակ մը, լեռ ու ձորով կտրուած, զուրկ հաղորդակցութեան միջոցներէ: Այնտեղ գետինը նպաստաւոր չէ զրահապատ եւ մեքենաշարժ բանակներու գործողութեանց :

Սահմանամերձ շրջանին ամէնէն կարեւոր մասը այնտեղ է ուր Թուրքիա կը միանայ Անդրկովկասի: Հարաւային կողմէն՝ Հայաստանի լեռնաշղթան կը կազմէ այնպիսի շրջան մը, ուր կրնան մտնել միայն սակաւաթիւ ուժեր լեռնային պատերազմի համար մարզուած ու պատրաստուած: Արաքսի վերին հովիտին հիւսիսային կողմէն՝ բարձրաւանդակը աւելի մատչելի է, բայց աւելի անհարթ :

Միակ ուղեգիծը, որ օժտուած է լաւ ճամբով մը եւ երկաթուղիով, կը մեկնի Թիֆլիզէն եւ կ՚անցնի Կարսէն եւ Էրզրումէն, կրնայ ծառայել իբրեւ հաղորդակցութեան միջոց զինուորական ստուարաթիւ ուժերու համար: Աւելի հիւսիս, նուազ արժէքաւոր ճամբայ մը կ՚երկարի դէպի արեւմուտք, անցնելով Ճորոխի հովիտէն: Նոյնպէս, Կարս - Էրզրում ճամբուն հարաւը, անկարեւոր ուղեգիծ մը կը մեկնի Արաքսի հովիտէն եւ կը դառնայ հայկական լեռնաշղթային շուրջը հիւսիսէն եւ արեւմուտքէն :

Կը թուի ուրեմն որ զինուորական գործողութեանց այս թատերաբեմը օգտագործելի է միայն սակաւաթիւ ուժերու համար: Մեքենաշարժ ուժերու համար աննպաստ է:

Թուրքիոյ ձեռքը կը գտնուին Կուր եւ Արաքս գետերուն խառնուող գետակներու վերին հովիտները, որոնք ճամբայ կը բանան դէպի Վրաստան: Բայց այդ հովիտները նեղ զառիթափներ ունին եւ բազմաթիւ կիրճեր կը ձեւացնեն: Այդ զառիթափներէն կը կազմուին բազմաթիւ լեռնագօտիներ, որոնք կը նպաստեն պաշտպանողական գործողութեանց:

Հետեւաբար կարելի է ըսել թէ խորհրդային բանակին կողմէ Թուրքիոյ դէմ կատարուած գործողութիւն մը պիտի հանդիպի ծանր դժուարութիւններու, աւելի մեծ քան այն դժուարութիւնները, որոնց պիտի հանդիպէր թրքական բանակը դէպի Թիֆլիզ յառաջխաղացութեան մը ժամանակ:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ ոստիկանութիւնը երկու կարեւոր ձերբակալութիւններ կատարեց Զագրէպի մէջ, իբրեւ հետեւանք դժոխային մեքենայի մը պայթումին: Կալանաւորներէն մէկն է գրագէտ Միլէ Պուտաք, միւսը՝ փաստաբան Ստեֆան Պուչ, վարիչները երկու խրուաթ անջատողական խմբակցութեանց: Այս կազմակերպութիւններէն մէկը ֆաշական է, միւսը հիթլերական: Երկուքն ալ հակառակ են Սերպիոյ հետ կնքուած համաձայնութեան: Ամբաստանեալ գրագէտը թերթ մը կը հրատարակէ, «Խրուաթ Ազգ», իսկ փաստաբանը եղած է Աղեքսանդր թագաւորին սպանութեան կազմակերպիչին՝ Անթէ Փավէլիչի աջ բազուկը: Իր տեսութեամբ, Խրուաթները Սլաւներ չեն, այլ Գոթեր: Ձերբակալուած են նաեւ ուրիշ 30 մեղսակիցներ:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ կամաւոր գրուելու համար դիմում կատարած են աւելի քան 6000 հոգի, պատերազմին սկիզբէն ի վեր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Նոյն եւ յաւիտեան

(Ի պէտս մնացողաց)

Ո՛չ միայն յանդգնութիւն, այլ հակասութիւն իսկ համարելի է նոյնութեան եւ յաւիտենականութեան մասին խօսք ընել ներկայ դժխեմ իրականութիւններուն վաղանցուկ ու խախուտ գետնին վրայ: Բայց, մէկ կողմէն զէնքերու ժխորին եւ, միւս կողմէն Արդարութեան մը յաղթանակին սա կամ նա ձեւով վերբերումի յոյսը կը մղէ մեզ, թէկուզ այս խառնաշփոթութեան իրերամերժ, այլամերժ շրջանին, ի պէտս մերազնեայ եւ օտար անոպայ մնացողաց, փոքր ակնարկ մը, նետել մեր անմահ իմացականներէն Խորենացիին Փոքր Ածուին վրայ, իմա Հայաստանի վրայ, անոր մէկ խօսուն նկարագրականը քաղելով ուրիշ անմահէ մը, Ղազար Փարպեցիէն, հանճարամիտ պատմիչէն, որ մէկն է Հայ Ոսկեդարուն սիւներէն ի մասին իր լեզուին եւ պատմական նիւթերուն: Տասնըհինգ դարերու, լման հազար հինգ հարիւր տարիներու ոսկեփոշիներուն մէջէն այսօր իսկ կարդալ, սերտել անոր պատկերացուցած Հայաստանը, ոչ միայն արցունք կը բերէ մեր նայելէն նայելէն ցաւատանջ աչքերուն, այլ նաեւ հիացկոտ յոյս մը գեղածաղիկ վերկենդանումին իշարս այն անխուսափելիներուն, որոնց վերականգնումը գործնական մասը կը կազմէ ախոյեան ամկալեաութիւններուն կորովի ելոյթին:

Միայն մեղք որ մենք, այսօրուան բթամիտներս, յառաջադէմ դարերու չածածններս, ի վիճակի չենք հասկնալու եւ հասկցնելու հայ ոսկեդարուն հիարարրաւ անմահութիւնը, եւ կը պարտաւորուինք ճղճիմ ու կըրճատուած արդի հայերէնով տալ գըլխաւոր մասերը Փարպեցիէն Հայաստանին որ, ամբողջէն զատելով, մինչ կենդանի ներկայ պատկերն է, ու ղեցոյց քարտէսը աշխարհագրական այն ուղղութեան՝ ուր անգիտակաբար իսկ կը միտին մեր հայեացքները, կչռոյթներով լեցուած նժարի նման: Եթէ հրաշքով կարելի ըլլար մեզի հասկնալ ու հասկցնել բնագիրը այս նիւթին, ֆրանսացի բարի մայրերուն բառերին նման, oh! la! la!, արդի աւերածութեան ինչ հակոտնեայ չէնութեան մը մէջ պիտի ապրէինք ամէնքըս:

Եւ ահա Փարպեցին իր հնադարեան պարեգօտին մէջ խանձարուրուած, յաւիտենականութեան մը հովիտէն պահիկ մը վերելակած, կը կանգնի մեր աչքին առջեւ, ահա, եւ կը ջանայ, իր թոռներուն աղկաղկ լեզուն փոխ առնելով, կառք մը աւետարան կարդալ իր միանգամայն մեր օրուան Հայաստանին գլխուն, անոր աւերակոյտին վրայ փռելով Հինգերորդ դարու ծիրանին.—

«Այրարատ, մեր նախնիքներուն ընիկ ժառանգութիւնը, հռչակաւոր եւ ականաւոր, ամենաբոյս, ամենաբուղխ, ամենալի կեանքի ու վայելչութեան եւ զուարճութեան (սթափութիւն) մարդկային պէտքերուն եւ շահերուն համար մինչ անպակաս երկիրը: Մեծատարած եւ որսալից դաշտերը, գեղեցկանիստ եւ պտղաբերառատ լեռները, կճղակաւոր եւ որոճային եւ ուրիշ ամէն տեսակ երէներով հոծուած: Վերէն՝ կատարներէն հոսող ջուրերը ոռոգումի անկարօտ կ'ընեն այդ դաշտերը, որոնց բնակիչները՝ այր, կին — ամբաւ բազմութիւն— կ'ըմբոշխնեն ու կը խմեն, չեն գիտեր բնաւ հացի եւ գինիի պակասը, մինչ նաեւ պատրաստ՝ բանջարներու անուշահոտ ու մեղրահամ քաղցրութիւնը եւ իւղաբուղխ սերմերուն անհատնում զանազանութիւնը: Իսկ եթէ հիմա մեր երիտասարդները, մենք ամէնքս ակնարկ մը արձակենք դէպի լանջակողմերը եւ սարահարթ տեղերը մեր օրհնեալ հայրենիքին, ո եւ է տեղ մը դիպուածով,— ամէն կողմ սփռուած պարարտ բոյսերը, պարարտ արօտները իբրեւ ճշմարիտ գլխատ տարածուած կը կարծես, ոչ թէ իբրեւ ծաղկաբոյս գոյն: Խոտերուն թանձրախիտ աճումները յաղուրդ կուտան անթիւ անհամար վայրի երէներու բոյլերուն, թանձրաթաղանթ, առոյգաթաւակ, գիրութեամբ սնուցած: Անուշահոտ ծաղիկներուն սաստկարուրումը առողջութիւն կ'ընծայէ որսասէր հայ քաջ նետողներուն, կը զօրացնէ, կը նորոգէ անոնց զգայարանքներն ու միտքը: Հոն կը գտնուին տեսակ տեսակ բոյսերու արմատներ ի պէտս օգտակար դեղերու, ինչպէս հաստատուած է ճարտարագէտ ճանաչողներու կողմէ, ստուգահմուտ բժիշկներ պատրաստած են անոնցմէ երազահաս ախտահալած սպեղանիներ, եւ կամ խմցնելով առողջութիւն տուած են բոլոր երկարատեւ ցաւերուն: Բաւական է որ աշխատութեան կամք ունենաս, ամենալիր դաշտերէն կրնաս կորզել ինչ բարիք որ կ'ուզես: Այդ դաշտերը ամէն ժամանակ քեզ իրենց մօտ կը հրաւիրեն: Ցորդորախոյզ աշխատողներ կ'օգտուին հողին տակ ծածկուած գանձերէն, ի մեծութիւն թագաւորներուն, ի հաստատութիւն հարկահաններուն, ոսկի, պղինձ, երկաթ եւ պատուական քարեր, որոնք արուեստող ձեռքերու միջոցաւ կը զարդարեն թագաւորները մեծատեսիլ զարդերով, յօրինուածներով, խոյրեր, թագեր եւ ոսկեհուռ հանդերձներ կ'ընդելուզեն: Ջուրերուն թանձրութիւնները (ածմունք ջրոց) խորտիկներուն կուտան զանազան համածին (համ առաջ բերող) անուշութիւններ: Այրարատի ամենաբաղձ դաշտը ի զուր չի սնուցաներ իրեն մէջ եղեգնասեր բոյսերու (ղամիշ) արմատներ: Նոյնիսկ իրմէ ծնած որդերը իբրեւ կարմրատեսիլ գոյներու զարդ կ'ընծայէ շահերով ու շքեղութիւններով հետաքրքրուողներուն: Բայց ի՞նչպէս բացատրենք գետերուն գնացքը՝ մեծ ու փոքր բազմակերպ ձուկերով, համով ու այլեւայլ տեսքով զանազանուած, որոնք կը կատարելագործեն հարստութիւններուն վայելչութիւնը, շնորհը, եւ մինչ յագուրդ կուտան ժիր ու անվեհեր վաստակաւորներուն»:

Հայաստանի այս կենսախայտ նկարագրականը մասնիկ մըն է միայն Փարպեցիին ամփոփ եւ երկարաշունչ Հայրենաբաղձութեան: Արշակ, Հայոց թագաւորը, մէկ կողմէն Պարսից, միւս կողմէն Յունաց խարդախութիւններէն զզուած — ինչպէս կ'ըսէ մեր անմահ եւ ճշմարտախօս պատմիչը, կը խորհի թողուլ Մասիսի դըրախտը, եւ պահպանելու համար Թորգոմայ ցեղին ազգային ու ամբողջական անկախութիւնը, ծրագիր կ'երկնէ ինքնապաշտպանութեան: Պահիկ մը Փարպեցիին լեզուով թող ինք մեր թագաւորը Արշակ խօսի, արտայայտելով սա յաւիտենական ճշմարտութիւնը․

— Վասն որոյ ընտրելագոյն լիցի ինձ թողուլ զանձկալի եւ զամենատենչ վայրս Այրարատոյ՝ զբնիկ եւ զսեպհական տեղիս նախնեաց իմոց, եւ գնալ զկնի աղքատութեան, եւ կեալ բազմալի կարօտանօք քան բնակել անարգանօք ի մէջ անօրինաց իբրեւ զստրուկս, եւ կեալ միշտ ցաւօք մտաց եւ վախճանել անարգութեամբ, ո՛չ արժանի թագաւորական պատուոյ եւ շքեղութեան: Քան զի նախագոյն թագաւորն Հայոց Արշակ ունէր միահեծան զթագաւորութիւնն ի վերայ ամենայն աշխարհիս Հայոց: Իբրեւ ետես թէ խախտեալ եւ քայքայեալ մատնեցաւ ի բաժանումն՝ մեծ իշխանութիւն թագաւորութեան ազգին իւրեանց, մեծաւ տրտմութեամբ խռովեալ տարակուսէր յանձն իւր: Տեսանէր նախ զանկանելն ընդ լծով ծառայութեան երկուց թագաւորաց զաշխարհիս Հայոց․․․․

Ցետոյ կը կանչէ ժողովի իր բոլոր սիրելիները եւ նախարարները ու կ'ըսէ անոնց․

— Վայրկեանը վճռական է, սիրելիներ, մոռնանք մեր բոլոր տարակարծութիւնները եւ հակառակութիւնները, եղբայր ըլլանք, միասին խորհինք, եւ չհանդուրժենք ուրիշներուն գերի ըլլալու անարգութեան:

Շարն ընդհուպ:

ԵՏԱՆ

«Դերբենդնամէ»

«Խորհ. Հայաստան»ի մէջ կը կարդանք (11 Դեկտ.).—

Վերջերս Հայաստանի պետական պատմական դիւանին մէջ գտնուեցաւ շահեկան ձեռագիր աշխատութիւն մը, որ գրուած է 1847ին, Միրզա Խեդեր Վիզարովի կողմէ եւ կը կրէ «Դերբենդնամէ» խորագիրը:

Դերբենդի պատմութեամբ, մասնաւորաբար անոր պարիսպին շինութեան պատմութեամբ զբաղած են բազմաթիւ պրպտողներ եւ պատմիչներ: Այդ մասին գոյութիւն ունին մեծ թիւով ուսումնասիրութիւններ: Թէ հայ, թէ արաբ եւ թէ այլ ազգերու պատմիչները իրենց աշխատութիւններուն մէջ, այս կամ այն կերպով շօշափած են Դերբենդի դրան խնդիրը, անոր համար որ Դերբենդի դուռը, «դուռն երկաթեայ», «դուռն Ալանաց», «դուռն Աղուանից», «դուռն Կասպից», չափազանց կարեւոր եւ ճակատագրական դեր է կատարեր Կովկասեան ժողովուրդներու արտաքին, հիւսիսային ցեղերու յարձակումներուն դէմ պաշտպանուելու տեսակէտով:

Դերբենդնամէ» խորագրով աշխատութիւնը մինչեւ այժմ ծանօթ է միայն Մ. Ալիխանով Ավարսկիի կողմէ 1898ին հրատարակուած գիրքով, որ կը պատմէ Կովկասեան ժողովուրդներու պայքարը ընդդէմ Պարսիկներու, Խազարներու եւ Արաբներու, Ե. դարու վերջերէն մինչեւ Ժ. դարու սկիզբը: Ավարսկիի կողմէ խմբագրուած այս գիրքը, որ կը բովանդակէ թրքական, արաբական, պարսկական եւ ֆրանսական հրատարակութեանց յաւելուածներն ալ, ոչ մէկ նմանութիւն ունի նոր երեւան հանուած այս աշխատութեան հետ, թէ ժամանակագրութեան եւ թէ դէպքերու տեսակէտով:

Ներկայ ձեռագիր աշխատութիւնը Դերբենդի պատմութիւնը կը սկսի Քրիստոսի թուականէն առաջ, 733 էն (Ն. Ք.) մինչեւ 1825 (Յ. Ք.), ուրեմն աւելի քան 2558 տարիներու պատմութիւն մը:

Միրզա Խեդեր Վիզարովի աշխատութիւնը բաւական նոր տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Պարսիկներու, Խազարներու, Արաբներու, Թուրքերու արշաւանքներուն մասին Դերբենդի դրան վրայ: Ըստ Միրզա Խեդեր Վիզարովի, Դերբենդի պարիսպին կառուցումը կը սկսի 733ին, Լէօխրասիր շահին հրամանով, պաշտպանուելու համար Զէրքէզներու եւ Քուպանցիներու յարձակումներուն դէմ: Ցետագային, Դերբենդի դուռը կ'ամրացնէ Աղեքսանդր Մակեդոնացի, բայց եւ այնպէս Միրզա Խեդեր Վիզարով չի հաստատեր որ Մեծն Աղեքսանդր հասած ըլլայ մինչեւ Դերբենդ: Դժբախտաբար հեղինակը, արձանագրելով հանդերձ աւանդութիւնը, չի յիշատակեր աղբիւրը, որ պէտք կարելի ըլլար քննել մեր պատմագրութեան համար այնքան կարեւոր եւ վիճելի հարց մը, Մեծն Աղեքսանդրի հասնիլը մինչեւ Դերբենդ:

Շահեկան է նաեւ կարդալ Պետրոս Ա.ի զինուորներուն մուտքը Դերբենդ եւ մասնաւորաբար Պետրոս Ա.ի խօսակցութիւնը Տաղստանցի կնոջ մը հետ: Երբ ռուսական բանակը կը մօտենայ Դերբենդ, քանի մը սպաներ կը բողոքեն Պետրոս Ա.ի ըսելով թէ Դերբենդցիները չեն ուզեր հաց ծախել իրենց: Պետրոս Ա. ինք անձամբ կը քննէ բողոքը: Հանդիպած առաջին փողոցին մէջ, որ կը կոչուի Մէմէն Քուչա, կը մտնէ տուն մը, ուր կը տեսնէ տանտիրուհին որ կը շարէ նոր թխած եւ եփած հացերը: Կայսրը կնոջմէ կը խնդրէ չորս հաց ծախել իրեն, առաջարկելով որ հացին գինը նշանակէ ինքը տանտիրուհին: Բայց տանտիրուհին կը մերժէ հաց ծախել առանց իր էրկանը արտօնութեան, այն առարկութեամբ թէ իրենց հացին տարեկան պաշարը բաւական չէ արդէն իր տունին: Այս ըսելով տանտիրուհին չորս մասի կը բաժնէ հաց մը (չուրակ = չէօրէք), ու կուտայ կայսեր եւ հետեւորդներուն, մերժելով առնել փոխարժէքը: Պետրոս Ա. տեսնելով Տաղստանցի կնոջ այս վեհարաբերմունքը, դրահունակ կը մեկնի՝ վարձատրելով այդ կնոջ ամուսինը եւ հրամայելով որ Դերբենդի ամէն մէկ չքաւոր ընտանիքին տրուի երկու չեւերտ (երկու կոտ) ալիւր եւ 20 արշին քէթէն:

« Դերբենդնամէ» կը պատմէ բազմաթիւ դէպքեր Տաղստանցիներու հերոսական պայքարէն ընդդէմ օտար ասպատակութեանց: Հեղինակը կուտայ նաեւ այն նոր տեղեկութիւնը թէ Տաղստանցիները, լսելով Նատիր Շահի մահուան լուրը, գիշերով կը յարձակին Դերբենդի բերդին վրայ, կը գրաւեն եւ այնտեղէն կը վռնտեն Շահին ներկայացուցիչը:

« Դերբենդնամէ» բազմաթիւ տեղեկութիւններ կուտայ նաեւ Տաղստանցիներու կենցաղին ու սովորութիւններուն մասին: Աշխատութիւնը զերծ չէ սխալներէ եւ պատմական անճշդութիւններէ, սակայն իր ամբողջութեանը մէջ շահեկան գործ է Կովկասեան ժողովուրդներու պատմութեան համար:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԻՐՈՒՑԵԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՆԷՕՎԻԼ, (Լիոն).— Մեր հայրենակիցներ հոս հաստատուիլ սկսած են 1924ին: Մինչեւ 1930 հինգ վեց ընտանիքներ էին, իսկ 1930ին երբ հոս արուեստական մետաքսի գործարանը բացուեցաւ, մեր հայրենակիցներն ալ հոս եկան եւ գործի մտան, որով մեր թիւը եղաւ 15 ընտանիք, 62 հոգի, որոնց 15ը այր, 17 կին, իսկ մնացեալը 30 փոքրիկներ, 1 — 14 տարեկան:

1939 սեպտեմբերին երբ պատերազմ յայտարարուեցաւ, մեր գործարանը առեն մը փակուելէ վերջ, վերաբացուելով, Լիոնէն նոր հայրենակիցներ եկան եւ գործ գտան: Հին գաղութէն չորս հինգ ընտանիքներ սեփական տուն կամ հող ունին: Հինգ ընտանիքներ հպատակ են եւ այրերը պատերազմի առաջին օրէն զինուոր կանչուեցան: Մէկը չորս զաւակի հայր ըլլալով ետ վերադարձաւ: Մընացած բոլոր հայրենակիցները, 25 հոգի, նորեկներով միասին զինուորական քննութեան կանչուեցան յուն. 29էն մինչեւ փետրուար 3: Բոլորն ալ ընդունակ համարուեցան, բացի մէկ երկու հոգիէ, որոնք յետաձգուեցան: Մինչեւ հիմա մեր եւ տեղացիներու յարաբերութիւնները լաւ են եղած եւ գործարանատէրն ալ բարեացակամ է:— Յ. Օհաննէսեան

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայրապետեան եւ Մելքոնեան ընտանիքները իրենց շընորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր այն ազգականներուն եւ բարեկամներուն որոնք անձամբ կամ նամակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ ՏԻԿԻՆ ԵՐԱՆՈՒՀԻ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆի զառն մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ փետրուար 4ին, կիրակի:

×

Պ. Աշոտ Վարդեան եւ քոյրերը՝ Արաքսի եւ Վառվառ իրենց խորին շընորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի մօրեղբօր՝ ԵՐՈՒԱՆԴ ԱՆԱՆԻԿԵԱՆի զառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ փետրուար 16ին իր բնակարանին մէջ, Մարսէյլ:

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

Այրի տիկին Վարդան Պապոք, 300 հազար լիրէթ տրամադրած է Միլանի Հողաբարձութեան, եկեղեցի մը շինելու համար:

ՀՌՈՄԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այն պահուն՝ երբ ռազմաճակատի վերածուած է Եւրոպան, Հռոմ լուրջ [illegible] ցուցահանդէս մը կը կազմակերպէ 1942 տարուան համար:

Ցուցահանդէսին կազմակերպիչները վերջերս հրատարակեցին գրքոյկ մը, որ կը ներկայացնէ համաշխարհային այս ցուցահանդէսին նպատակը եւ ծրագիրը, իբրեւ յառաջաբան հրատարակելով Մուսոլինիի յայտարարութիւնը, որու մէջ կ'ըսուի թէ 1942ի ցուցահանդէսը պիտի ըլլայ «քաղաքակրթութեան ողիմպիականը»:

Արդարեւ, համաշխարհային այս ցուցահանդէսը, որ պիտի ներկայացնէ բոլոր ժողովուրդներու արդիւնաբերութիւնը, գիտական յառաջդիմութիւնը, մտաւորական խոյանքները, տողորուած է այն վստահութեամբ թէ Եւրոպա կը քալէ դէպի ժողովուրդներու հաւասարակշռութիւնը, ներդաշնակ կեանքը, վերջապէս դէպի խաղաղ ստեղծագործութիւն:

Ցուցահանդէսին կազմակերպիչները ազատ կը թողուն մասնակցող ժողովուրդները, որ իրենց քաղաքակրթութիւնը ներկայացնեն այնպէս ինչպէս կ'ուզեն: Միակ թելադրանքը, զոր կ'ընեն, այն է որ փափաքելի կը գտնեն ազգային քաղաքակրթութեան պատկերը տալ համադրական ձեւով, եւ ոչ թէ կտորակեալ, այնպէս մը որ այցելուին երեւակայութիւնը աշխատի:

Ֆրանսական տաղաւարը պիտի ներկայացնէ իր ազգային հանճարը՝ այնպիսի ձեւով մը որ, ինչպէս կը փափաքին իտալացի կազմակերպիչները, մնայ ցուցահանդէսէն վերջն ալ:

Ցուցահանդէսին յատկացուածին նայելով՝ Հռոմ պիտի ընդարձակուի դէպի ծով, Կայսերական ճանապարհը պիտի դառնայ նոր թաղամասին գլխաւոր երակը, որ կը մեկնի հին Հռոմի կեդրոնէն, Վենետիկի հրապարակէն, պիտի անցնի պատմական վայրերէ եւ պիտի ուղղուի դէպի այն ընդարձակ սարահարթը, որու վրայ պիտի կառուցուի ցուցահանդէսը: Այս բարախուռն երակը, որ պիտի միացնէ հին քաղաքը վաղուան քաղաքին, պիտի իջնէ մինչեւ ծով:

Ցուցահանդէսը պիտի ունենայ Ազգերու Քաղաք մը, ազգային տաղաւարներու բաժին, Գիտութեանց քաղաք, համայնապատկեր 1942ի արուեստին, զբօսավայրեր, Օստիայի պեղումներուն ցուցադրութիւնը, ջուրի խաղեր եւ բուսական զարդանկարչական տեսարաններ:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Սէվրանէն ստացանք Փրանսերէն նամակ մը եւ 103.50 ֆրանք, զոր հանգանակած են Օր. Գայիանէ Ժամկոչեան եւ Օր. Մարգրիտ Փօղարեան, հայ զինուորներուն համար:

Ցանձնեցինք Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան:

45.000.000 պարենատոմսեր պատրաստ են

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ 45 միլիոն պարենատոմսեր բաժնուած են Ֆրանսայի 36000 վարչական շրջանակներուն, զօրաշարժի պահուն: Այս տոմսերը, որոնց շնորհիւ կառավարութիւնը կրնայ քանի մը շաբաթէն հացի կամ միսի որոշ բաժին հաստատել, կը բաղկանան թուագրեալ տրցակներէ: Երբ պարենաւորման նախարարը (հողագործական նախարար) պաշտօն ստանայ պարենատոմսերէն մէկը կամ միւսը հաստատելու, կը բաւէ որ հրամանագիրով մը յայտարարէ թէ թիւ 1 տրցակները կը վերաբերին հացի, թիւ 2ը միսի եւայլն:

Բայց չկարծէք թէ այսպիսի տնօրինութիւն մը կրնայ գործադրուիլ մէկ օրէն միւսը: Անհրաժեշտ է նախ փողոց առ փողոց, տուն առ տուն ցուցակագրել բնակիչները, գործողութիւն մը որ կրնայ տեւել միայն Փարիզի համար երկուքուկէս ամիս: Անհրաժեշտ է նաեւ բազմաթիւ պաշտօնէութիւն:

Ընդհանուր կարծիքը այն է թէ երբ որոշուի տրուի պարենատոմսի դրութիւնը գործադրելու, ամէնէն առաջ հացի համար պիտի հաստատուի, որովհետեւ ընդհ. զօրաշարժը մեծապէս կրճատած է ցորենի ցանքը: Կը վախցուի որ գարնան ցանքերը չբաւեն հունձքի պակասը լեցնելու: Բայց եւ այնպէս հողագործական նախարարը անկարելին կը փորձէ, խուսափելու համար հացի պարենատոմսէն, քիչ մը պակաս ճերմակ հաց հանելով եւ ուրիշ միջոցներ ձեռք առնելով:

Պարենատոմսի գործադրութիւնը շատ աւելի դժուար է կարագի եւ իւղի համար, քանի որ ճաշակները այլազան են Ֆրանսայի մէջ: Անգլիոյ մէջ աւելի դիւրին հաստատուեցաւ այս պարենատոմսը, որովհետեւ հարիւրին 95ը կարագ կ'ուտէ: Մինչդեռ Ֆրանսայի մէջ, Հարաւցիները շատ քիչ կարագ կը սպառեն, իսկ Պրըթոններուն համար կարագը կենսական սնունդ է:

Ռօզվէլթի ներկայացուցիչը Պերլինի մէջ

Մ. Նահանգներու նախագահին պատուիրակը, Պ. Սըմնըր Ուէլզ, քանի մը օր Զուիցերիա մնացած ըլլալով, Պերլին կը հասնի այսօր, ուրբաթ, առտուան ժամը 9.30ին: Կայարանին մէջ պիտի ընդունուի բազմանդամ պատուիրակութեան մը կողմէ, որուն մէջ հաւանաբար գտնուի արտաքին նախարարը: Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Գերմանիա արքայական ընդունելութիւն մը սարքած է ամերիկեան պատուիրակին, ազդելու համար հանրային կարծիքին վրայ:

Կը կարծուի թէ նախագահ Ռօզվէլթի պատուիրակը առաջին տեսակցութիւնը պիտի ունենայ Ֆոն Ռիպպէնթրոփի հետ, յետոյ պիտի ներկայանայ Հիթլէրի: Պատուիրակը Պերլինէն պիտի մեկնի կիրակի օր, Փարիզ եւ Լոնտոն հանդիպելու համար:

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ զանազան ենթադրութիւններ հրատարակել այս այցելութեան առթիւ, բայց Պերլինի թերթերը կը հերքեն այն լուրը թէ Հիթլէր հաշտութեան առաջարկներ պիտի ներկայացնէ: Մարաջախտ Կէօրինկի օրկանը գիտել կուտայ թէ քանի որ Դաշնակիցները մերժեցին Հիթլէրի հաշտութեան առաջարկը՝ անցեալ հոկտեմբերին, Գերմանիա վճռած է կռիւը շարունակել մինչեւ իր թշնամիներուն կործանումը: Ուրիշ թերթ մը կ'ազդարարէ.— «Առաջնորդը իր պատասխանը տուաւ վերջին ճառով,— Կռիւը շարունակել մինչեւ յաղթանակ»:

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ Պ. Ուէլզ մասնաւորապէս պիտի ջանայ լուսաբանել հետեւեալ կէտերը.— 1. Գերման ժողովուրդը տեղեա՞կ է Եւրոպայի կացութեան.— 2. Հիթլէր կրնա՞յ յոյս դնել բանակին կատարեալ հնազանդութեան վրայ.— 3. Գերմաններուն վրայ ի՞նչ ազդեցութիւն գործեց Խ. Միութեան հետ կնքուած դաշինքը եւն.:

ԻՏԱԼԻՈՅ ԵՒ ԱՆԳԼԻՈՅ տնտեսական բանակցութիւնները տագնապալի կէտի մը հասած են: Անգլիա հասկցուցած է թէ այլեւս չի կրնար թոյլ տալ որ Իտալիա ածուխ ստանայ Գերմանիայէն, ծովու ճամբով: Իտալական մամուլն ալ կը հաստատէ թէ ծանր անհամաձայնութիւններ ծագած են:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

3 Մարտ, կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, տեղի կ'ունենայ հոգեհանգիստ ազգային դաստիարակ

ԳԱԼՈՒՍՏ ՄԱԼԱԹԵԱՆի

յիշատակին: Կը հրաւիրուին իր բարեկամները եւ իր յիշատակը յարգողները:

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 2 ՄԱՐՏ — SAMEDI 2 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4287

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲՈՒՆ ՄԵԾ ՊԱՀՔԸ ՆՈՐ ԿԸ ՍԿՍԻ

Ծիշդ Միջինքի օրը —հինգշաբթի— կառավարութիւնը վաւերացուց քսան հրամանագիրներ, որոնք նոր զոհողութիւններ կը պարտադրեն ժողովուրդին, իբրեւ հետեւանք պատերազմական պահանջներու :

Անխուսափելի էր այս ելքը, քանի որ պատերազմը կը սպառնայ ոչ միայն երկարաձգուիլ, այլեւ տարածուիլ, հաւանաբար մինչեւ Մօտաւոր Արեւելք :

Եւ տեղական թերթերը չարքաշութեան, համբերութեան, քաջութեան յորդորներ կը կարդան ժողովուրդին :

Պատերազմին սկիզբէն ի վեր, միշտ կը յիշեցնենք թէ աւելի սեւ օրեր կրնան գալ, քանի որ ապագան ծածկուած է թանձր մշուշով մը : Օրուան վարիչները իրենք անգամ չեն կրնար նախատեսել հեռանկարը :

Այլաբանական բացատրութիւն մը գործածելով, պիտի ըսէինք թէ նոր կը սկսի բուն Մեծ Պահքը, ամբողջ երկրին համար :

Ուրեմն մենք ալ ստիպուած ենք ոչ միայն յարմարիլ օրուան պահանջներուն, այլեւ արտակարգ միջոցներ խորհիլ, խուսափելու համար աւելորդ ցնցումներէ :

Երբ հրամանագիրներուն մանրամասնութիւնները հրատարակուին, ամէն մէկը պիտի գիտնայ իր նոր պարտականութիւնները :

Բայց, մենք ունինք նաեւ ներքին հոգեր, որոնք աւելի պիտի ծանրանան վաղը :

Հետեւաբար, ամէն բանէ առաջ պարտաւոր ենք մնալ ոչ միայն պաղարիւն եւ սրտոտ, այլեւ պրկել մեր ջիղերը, ինչպէս արի զինուորը որ վեց ամիսէ ի վեր կը մարտնչի ճակատներուն վրայ :

Պարտաւոր ենք, յարատեւօրէն, կազմակերպութեան, իրերօգնութեան կորիզ մը կազմել ամէն ուր որ ափ մը համրանք ունինք :

Գալիքը իրական Մեծ Պահք է ոչ թէ 40 օրուան, այլ թերեւս տասն անգամ 40 օրուան համար :— Շ.

Մշակնաւոր վարչութիւն Կովկասի մէջ

« Փարի Սուար»ի քաղաքական աշխատակիցը կը գրէ թէ Բերիա Մոսկուա վերադարձեր է, քննական պտոյտ մը կատարելով Կովկասի եւ Սեւաստոփոլի մէջ : (Այս այն հրէշն է որ կը կոտրէր կը թափէր քանի մը տարի առաջ, իբրեւ փոխարքայ Կովկասի, եւ որ կերաւ Աղասի Խանջեանի եւ ուրիշ անհամար գործիչներու գլուխը) : Նոյն աղբիւրին համաձայն, Բերիա ինկած է Սթալինի աչքէն եւ իր կարգին «հաշուեյարդար»ի պիտի ենթարկուի : Անոր տեղ Սթալինի աչքը մտած է Շապօշնիկով, որ օգտուելով Կովկասի Իսլամներուն խլրտումներէն, կը փորձէ սեւ ցանկը անցընել Բերիան : Շապօշնիկովի կարծիքով, Սթալին կը խորհի անյապաղ մեղմացնել Կովկասի վարչական կարգուսարքը, եւ անոր ղեկավարութիւնը յանձնել Ջեկայէն դուրս մարդու մը, ինչպէս բրաւ ժամանակին ցարը, Կովկասի փոխարքայ նշանակելով ազնուական մը, Վորոնցով Դաշկով :

Մինչ այս մինչ այն, կ՚ըսուի թէ Մոսկուայի մէջ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ Բագուի եւ հարեւան շրջաններու մասին : Գերմանիոյ կողմէ յանձնուած կարգ մը մասնագէտներ արագօրէն տեղաւորուած են նաւթահորերուն մօտ եւ արեւելեան ափերուն վրայ :

«Փրավտա», Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, խօսելով Սեւ ծովու վերջին ռազմափորձերուն վրայ, կը գրէ թէ Սեւաստոփոլ շատ աւելի լաւ սպառազինուած է քան Ղրիմի պատերազմին ատեն : «Սեւ ծովու պաշտպանութեան մարտկոցները փորուած են գետնին տակ, ծածկուած կրաղիւսով եւ պողպատով : Պէքոնէ շինուած ամրութիւններ կը պաշտպանեն բազմաթիւ շէնքեր,— ռազմանիւթի շտեմարաններ, արհեստանոցներ, խոհանոցներ, ճաշարաններ, ննջարաններ եւն. : Այնտեղ թնդանօթաձիգները կրնան ամիսներով ապրիլ հողին տակ» :

« Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Մոսկուայի մամուլը յաճախ կը յիշէ անգլեւֆրանսական ծրագիրները՝ Թուրքիան եւ պալքանեան պետութիւնները պատերազմի մէջ խրելու համար :

*** Մոսկուայի անթելը կը ծանուցանէ թէ պաշտօնանկ եղած է Խ. Միութեան արտաքին գործավարին փոխանորդը, Փոթէմքին : Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Սթալին կը վախնայ ներքին յեղափոխութենէ մը :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (183րդ օր).

Զեկոյց թիւ 357, փետրուար 29, առաւօտ.— Գործունէութիւն յառաջապահ զօրախումբերու Վոժի արեւմտեան կողմը : Հրացանաձգութիւն երկու կողմէն Հռենոսի վրայ : Զեկոյց թիւ 358, իրիկուն.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք : Օդանաւային գործունէութիւնը վերսկսաւ :

Գերմանեւպելժիական սահմանագլուխը փակուած պիտի ըլլար մարտ 1էն սկսեալ : Զինուորական իշխանութիւնը կը մերժէ արտօնագիր տալ սահմանամերձ բնակիչներուն :— Տասը հազար գերման բանուորներ կը զօրացնեն Տանըմարքայի սահմանագլուխը, օդանաւային կայաններ եւ թօրփիլի գործարաններ շինելով :— Սկովսիոյ (Անգլիա) մէջ շատ մը շրջաններ արգիլեալ գօտի հռչակուեցան, խիստ հսկողութեամբ :

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Կռիւները նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուին Վիպորկի առջեւ եւ ուրիշ ճակատներու վրայ : Ֆինլանտական զեկոյցը կ՚ըսէ թէ թշնամին ծանր պարտութիւն մը կրեց ամբողջ արեւելեան ճակատին վրայ : Նոյն աղբիւրին համաձայն, Ռուսերը մինչեւ հիմա ունեցած են 150.000 մեռեալներ : Քանդուած կամ գրաւուած են 1200 հրասայլեր եւ 500 օդանաւեր, երեք ամսուան ընթացքին :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ Պերլին հասնելով ընդունուեցաւ մեծ պատիւներով : Տեսակցութիւնները սկսան երէկ :

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ ԵՒ ՊԱՐԵՆԱՏՈՄՍ

ՔՍԱՆ ՆՈՐ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԱՑԻ ԱԼԻՒՐԻՆ ԲԱԿԼԱՑ ՊԻՏԻ ԽԱՌՆՈՒԻ.— ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԵՔ ՕՐ ՊԻՏԻ ՓԱԿՈՒԻՆ ԾԱՂԱՐԱՆՆԵՐԸ.— ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄՆԵՐ ՃԱՇԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ.— ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԵՔ ՕՐ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ Է ԱԼՔՈԼ ԳՈՐԾԱԾԵԼ.— ՊԱՅՔԱՐ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՄՍԽՈՒՄԻ ԴԷՄ.— ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ ՈՍԿԻՆ ՆՈՐ ԳՆՈՎ ՊԻՏԻ ՀԱՇՈՒԵՆ :

Նախարարական խորհուրդը իր առջի օրուան նիստին մէջ վերջնապէս վաւերացուց քսան նոր հրամանագիրներ որոնք խիստ կրճատումներ եւ սահմանափակումներ կը հաստատեն սպառման մասին : Անմիջապէս մարդահամար մը պիտի կատարուի, պարենատոմս (վէսիգա) հաստատելու համար, սկսելով հացէն : Մասնաւոր հրամանագիր մըն ալ կը վերաբերի Պանք տը Ֆրանսի հետ կնքուած պայմանագրութեան, որուն համաձայն ոսկին պիտի վերարժեւորուի եւ ուրիշ տնօրինութիւններ պիտի ըլլան :

Ահաւասիկ գլխաւոր հրամանագիրները, իրենց կարճ բովանդակութեամբ.

1.— Հրամանագիր արտասահմանի ծախքերու մասին : 2.— Տնօրինութիւններ՝ սահմանափակելու համար սպառումը .—

ա) Ընդհանուր մարդահամար եւ պարենատոմս.— բ) Կանոնագիր փուռերու եւ ծաղարաններու մասին (փաթիսըրի).— գ) Կանոնագիր ճաշարաններու մասին.— դ) Բակլայի ալիւր խառնել հացի ալիւրին.— ե) Կրճատում քարիւղային արտադրութեանց.— զ) Կրճատում ալքոլի սպառման :

3.— Հրամանագիր գիներու հսկողութեան.— 4. Տնօրինութիւններ հողագործական արտադրութեան մասին.— 5. Հրամանագիր արտածումները դիւրացնելու համար.— 6. Կանոնագիր աշխատանքի, կիներն ալ իբրեւ հասարակ բանուոր գործածելու տրամադրութեամբ.— 7. Տնտեսական հսկողութիւն : Պայքար քաղաքային եւ զինուորական վարչութեանց մսխումին դէմ.— 8. Հանրային վարկեր եւ գանձային վարչութիւն : Պայմանագիր Պանք տը Ֆրանսի հետ.— 9. Հրամանագիր պետական կալուածներու վարչութեան.—

ա) Հրամանագիր հարկային տասնելութեանց՝ անշարժ կալուածներու մասին.— բ) Հրամանագիր տուրքերը շնորհելու այն կալուածատէրերուն որոնց շէնքերը վնաս կրած են վարձքերէն.— գ) Հրամանագիր ամենօրեայ երթեւեկի արտօնագիրներու մասին.— 10 Հրամանագիր նոր վարկերու մասին :

Այս հրամանագիրներուն մանրամասնութիւնները պիտի յայտնուին, երբ պաշտօնաթերթը հրատարակէ զանոնք, բացատրելով գործադրութեան եղանակները :

Ինչպէս գիտել կուտան տեղական թերթերը, պարենատոմսի համար կատարուելիք ընդհանուր մարդահամարը կրնայ տեւել երեք ամիս : Ուրիշ խօսքով, անմիջական սահմանափակումներ չկան տակաւին : Ցետոյ, պարենատոմսը պիտի հաստատուի սահմանափակ թիւով արտադրութեանց համար, եւ կառավարութիւնը այդ միջոցին պիտի դիմէ մեծ չափաւորութեամբ : Առ այժմ միայն հացի պարենատոմսն է որ կրնայ գործադրուիլ, երբ մարդահամարը վերջանայ : Շաբաթը երեք օր փակելով խմորեղէնի խանութները (ծաղարան), կառավարութիւնը կ՚ուզէ խնայել ալիւրը, հաւկիթը, շաքարը եւ ուրիշ նիւթեր : Ցետոյ, անհրաժեշտ համարուած է խնայել ալքոլը, շաբաթը երեք օր արգիլելով անոր գործածութիւնը, մանաւանդ շաբաթ օրը որ վճարումի օր է : Ցետոյ, կրճատումներ պիտի կատարուին փարթամ (լիւքս) ճաշարաններու մէջ :

Ինչ կը վերաբերի բանուորութեան, երեսփ. ժողովին մէջ, հողագործական տագնապի մասին կատարուած վիճաբանութեանց ընթացքին երեւան ելաւ որ մեծապէս պակսած են մշակները : Որպէսզի կարելի ըլլայ ժամանակին ցանել անհրաժեշտ ցորենը, կառավարութիւնը որոշած է դաշտերը վերադարձնել 1912ի, 1913ի, 1914ի եւ 1915ի զօրադասերուն պատկանող գիւղացիները, այսինքն հարիւր հազար հոգի : Այս առթիւ հաստատուեցաւ որ հողագործութիւնը զրկուած է 400.000 բանուորներէ, իբրեւ հետեւանք նոր զօրագունդերու կազմութեան, «կապոյտ տետրակներու» զօրակոչին, Լեհերու եւ Չեխերու զինուորագրութեան եւն. : Հրամանագիր մը ալ կը տրամադրէ միայն կիներ գործածել, ոչ միայն փրանսացի, այլեւ օտար, կարգ մը առեւտուրներու եւ ճարտարագործութեանց մէջ : Այս առաջադրութեամբ, ի հարկին պարտադրեալ աշխատանք պիտի հաստատուի (réquisition) :

Ելմտական նախարարին ազդարարութիւնները

Հրամանագիրներուն վաւերացումէն անմիջապէս վերջը, ելմտական նախարար Պ. Փոլ Ռէնօ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, լուսաբանութիւններ հաղորդեց նոր տնօրինութեանց մասին : Իր նշանախօսքն էր «քիչ սպառել եւ շատ արտադրել» : Պատերազմին սկիզբը ելմտական նախարարը յայտարարած էր.— « Զինուորական ճակատին ետեւը, որուն կարեւորութիւնը կենսական է, կը գտնուի տնտեսական, ելմտական եւ դրամական ճակատ մը, որուն կարեւորութիւնը նոյնպէս կենսական է» : Այժմ Գերմանիան տնտեսական պատերազմ մըն է որ կը մղէ իր նաւային յարձակողականով :

— «Մ՚եր հասած ենք, վեց ամսուան պատերազմէն վերջը : Ելմտական տեսակէտով ամուր կը մնանք : Իսկ տնտեսական տեսակէտով՝ կը սահինք զառիթափին ի վար : Ելմտական տեսակէտով կացութիւնը գոհացուցիչ է,— ամիսը 8 միլիառ ֆրանք արժանագրութիւն պարտաթուղթերու, յաւելում խնայողական դրամատուններու յանձնուած գումարներու, ֆրանքին բարելաւումը Նիւ Եորքի հրապարակին վրայ եւն. : Ցունուարին տուրքերու հասոյթը 300 միլիոն աւելի եղած է բաղդատելով 1939 յունուարի հասոյթին հետ, շնորհիւ սպառազինութեանց տուրքին : Դարձեալ նոյն յունուար ամսուն պետութեան բոլոր ներքին ծախքերը գոցուած են տուրքով կամ գանձատոմսերու գնումով : Ուրեմն մեզի սպառնացող չարիքը ելմտական չէ, այլ տնտեսական,— բարձրացում գիներու : Ինչո՞ւ այս բարձրացումը : Երկու հիմնական պատճառներ կան,— Ֆրանսա քիչ կ՚արտադրէ, շատ կը սպառէ : Քիչ կ՚արտադրէ, որովհետեւ հինգ միլիոն զինուորներ կան դրօշի տակ, որովհետեւ մնացողներուն մէկ մեծ մասը կը բանի սպառազինութեան համար : Ասոր դիմաց, մենք այսօր նոյնքան սպառենք որքան պատերազմէն առաջ, եթէ նկատի առնենք բանակին ահագին պէտքերը : Մինչեւ հիմա մենք կրցանք դիմանալ անհաւասարակշռութեան օգտագործելով մեր նիւթական, ելմտական եւ ոսկիի պահեստները : Եթէ կարգ մը արտադրութիւններ անբաւական քանակութեամբ արտադրուին, կարելի չէ անոնց տեղը լեցնել արտաքին գնումներով, որոնց փոխարէն ոսկեդրամ կը պահանջուի : Գնողները բազմաթիւ են, գնելիք ապրանքները նուազ. ահա թէ ինչու կը սղէ ապրուստը : Այս կացութիւնը տեւական մտահոգութիւն կը պատճառէ շատ մը Ֆրանսացիներու : Երկիրը դժոխային շրջանակին մէջ կը մտնէ : Ենթադրենք թէ աւելցնեն բոլոր բանուորներու, զինուորներու, անոնց ընտանիքներուն, պետական պաշտօնեաներուն եւն. թոշակները : Ի՞նչ պիտի ըլլայ հետեւանքը.— Ամէնքն ալ աւելի մեծ քանակութեամբ թղթադրամ պիտի ունենան, բայց այս նոր ալիքը իրեն հետ պիտի բերէ գիներու բարձրացման նոր ալիք մը եւ ամէնքը նորէն ծայրէն պիտի սկսին : Այս պայմաններուն մէջ, կարելի՞ է պահպանել ընկերային բարեկարգութիւնը եւ պատերազմին ծախքերը : Այս վտանգէն խուսափելու համար է որ կառավարութիւնը նոր հրամանագիրներ կը հանէ» :

Այստեղ նախարարը տեղեկութիւններ հաղորդեց Պանք տը Ֆրանսի հետ կնքուած պայմանագրութեան մասին, որուն համաձայն պիտի օգտագործուին երկու միջոցներ, արտաքին եւ ներքին վճարումներու համար.— Արտաքին վճարումներու համար մէկդի պիտի դրուի պատերազմական գանձին մէկ մասը. ներքին վճարումներուն համար նոր գին մը պիտի որոշուի Պանք տը Ֆրանսի ոսկի պահեստին : Ֆրանքին գինը անփոփոխ պիտի մնայ եւ այս պայմանագրին շնորհիւ կառավարութիւնը պիտի կրնայ դիմաւորել պատերազմէն ծագելիք պահանջները :

Գալով պարենատոմսի դրութեան,— « Ֆրանսացիներուն ըսեր էին թէ այս դրութիւնը, որ ընդհանրացած է Գերմանիոյ մէջ, երբեք պիտի չգործադրուի մեր մէջ : Եթէ շարունակէինք մնալ այս սխալին մէջ, եթէ քնանայինք մեր խաղաղութեան սովորութիւններուն մէջ, ոչ ոք այնքան պիտի ուրախանար որքան Հիթլէր : Արդարեւ, Գերմանիա իր տնտեսական նոր պատերազմով կը յուսայ խորտակել մեր բարոյական կորովը : Ան կը հաշուէ թէ մենք պիտի սպառենք մեր պահեստի պաշարները, մինչդեռ ինք, շնորհիւ անլուր զրկանքներու, պիտի կրնայ գոնէ դիմանալ : Հիթլէր յետին միտք մը ունի : Եթէ ան չի յարձակիր մեր վրայ, պատճառը միայն այն չէ որ կը վախնայ նոր Վէրտէօնէ մը : Ան կ՚ըսէ ;— Թերեւս քանի մը ամիսէն, թերեւս մէկ տարիէն, ես իմ դիմացս պիտի ունենամ վհատած Ֆրանսա մը, փոխանակ միաձայն Ֆրանսայի մը : Ֆրանսացիները, որոնք քաջ են բայց ոչ կարգապահ, երբեք պիտի չհամակերպին երկար պատերազմի մը զրկանքներուն : Ան իր բանակները յառաջ քշելէ առաջ, կը սպասէ որ մենք խաղաղութեան ժամանակի սովորութիւններու ծուղակն իյնանք : Բայց Հիթլէր կը սխալի : Քանի մը օրէն պիտի սկսին մարդահամարի գործողութիւնները, անհատական պարենատոմսեր բաժնելու համար բոլոր Ֆրանսացիներուն : Մենք այլեւս չէինք կրնար ձգել որ շարունակուի գիներու բարձրացումը եւ անհրաժեշտ նիւթերու աճուրդը : Զրկանքները ճակատագրական ըլլալով, միակ արդար բաշխումը պարենատոմսի դրութիւնն էր : Եթէ գէշ Ֆրանսացիներ օրէնքին հակառակ շարժին, պիտի կրեն հրամանագրին նախատեսած պատիժները : Ցառաջիկային ուրիշ տնօրինութիւններ ալ պիտի հաստատուին, իրար լրացնելով» :

Նախարարը այստեղ յիշելով այն սահմանափակումները որ նշանակուած են վերը, յայտարարեց.— Այսօր, պատերազմի շրջանին, ամէն զրկանք ինքնին գործ մըն է, շինութեան ծառայող քար մը, հարուած մը՝ հակառակորդին : Ուրեմն պարտաւոր ենք խնայել մեր պահեստի պաշարները, մանաւանդ անոնք որոնց շնորհիւ կրնանք գնումներ կատարել արտասահմանէն : Բայց չի բաւեր քիչ ծախսել, քիչ սպառել : Պէտք է աւելին արտադրել : Սպառազինութեանց մէջ մեր ճիգը կ՚աճի օրէ օր : Սակայն պէտք է ապահովել երկրին հիմնական պահանջներուն համար անհրաժեշտ արտադրութիւնը եւ մեր արտածելու կարողութիւնը :

Նախարարը յետոյ յայտնեց թէ աւելի ընդլայնուած է դեկտ. 4ին Անգլիոյ հետ կնքուած տնտեսական համաձայնութիւնը, դիւրացնելով ապրանքներու փոխանակութիւնը երկու երկիրներուն միջեւ : Այս համաձայնութիւնը աւելի պիտի ընդարձակուի եւ պիտի չսահմանափակուի միայն պատերազմի շրջանին համար : Պատերազմին մեծ շահերէն մէկը պիտի ըլլայ այդ համաձայնութիւնը : «Մենք պիտի յաղթենք մնալով կող կողի Անգլիոյ հետ : Եւ մեր հասարակաց յաղթանակին ապահոված խաղաղութիւնը պիտի չկորսուի ինչպէս եղաւ 1918ին : Պիտի չկորսուի, որովհետեւ ամէնքն ալ կը հասկնան թէ վտանգը շատ աւելի մեծ է այս անգամ : Գերմանիոյ յաղթանակը ոչ միայն Ֆրանսայի կործանումը պիտի ըլլայ, այլեւ իւրաքանչիւր Ֆրանսացիի կործանումը եւ մարտիրոսութիւնը : Մէկ վայրկեան իսկ ինքզինքը բախտին յանձնել՝ կը նշանակէ կորսուիլ, ինչպէս պահակ մը որ կը քնանայ : Պատերազմը ուժի փորձ մըն է : Թշնամին միշտ ծուռ կարծիքներ կազմած է Ֆրանսացիներու մասին : Ան կ՚երեւակայէ թէ մենք հիւթ կամ ոգի չունինք, թէ կորսնցուցած ենք մեր անցեալի հպարտութիւնը, թէ այլեւս ոչ երիտասարդութիւն ունինք, ոչ յանդգնութիւն, ոչ ալ մեծութիւն : Կը տեսնուինք » :

Թուրքիա կազմ եւ պատրաստ

Թուրքիոյ վարչապետը, Տոքթ. Րէֆիք Սայտամ, փետրուար 20ին ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, վճռապէս հերքեց այն լուրերը թէ թուրքեւռուս յարաբերութիւնները փոխուած են վերջին վեց ամիսներու ընթացքին, թէ Թուրքիա զինուոր կը համախմբէ ռուսական սահմանին վրայ կամ պիտի մասնակցի եւրոպական պատերազմին : Եւ յայտարարեց.

— « Մենք պատրաստ ենք : Այն տագնապը որ վարակած է աշխարհի մէկ մեծ մասը, մեր դուռը հասած է : Ես վստահ եմ թէ ամէն քաղաքացի պիտի կատարէ իր պարտականութիւնը : Բայց մեր կառավարութիւնը պատճառ չի տեսներ թէ Ռուսիա ինչո՞ւ պիտի յարձակի մեր վրայ» :

Վարչապետը յորդորեց որ քաղաքացիները զգուշանան վրդովիչ զրոյցներէ եւ պնդեց թէ ազգ. պաշտպանութեան բացառիկ օրէնքը գործադրութեան յանձնուած է պարզապէս իբրեւ զգուշական միջոց : «Ժողովուրդը պէտք է պահէ իր հանդարտութիւնը եւ հաւատք չընծայէ շրջած զրոյցներուն» :

*** «Թան»ի եւ Աժանս Հավասի Պոլսոյ թղթակիցներուն հեռագիրներէն առնելով, երէկ հաղորդեր էինք թէ Թուրքիա անթելով հրամայած է բոլոր թրքական նաւերուն թրքական ջուրերը վերադառնալ : Անատոլուի գործակալութիւնը կ՚ըսէ թէ «որ եւ է որոշում տրուած չէ այս մասին» :

*** Հռոմէն հասած կիսապաշտօնական լուրի մը համաձայն, որ հրատարակուած է տեղական թերթերուն մէջ, Իտալիա պիտի պահանջէ ամբողջովին գործադրել Մոնթրէօյի դաշնագիրը (1936), որով օտար մարտանաւեր կրնան Սեւ ծով մտնել Թուրքիոյ հաւանութեամբ, պաշտպանելու համար առեւտուրը : Կ՚ըսուի թէ այս պահանջը դրուած է անոր համար որ Անգլիա եւս նոյն առաջարկը ներկայացուցած է :

ՇՌՆԴԱԼԻՑ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐ

Գերմանեւխորհրդային յարաբերութեանց մասին խիստ շահեկան տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Գերմանիոյ Պրոպագանդի նախարարութեան 7րդ բաժնի պաշտօնեաններէն մէկը The American Mercury ամսագրի վերջին (փետրուար) թիւին մէջ :

Այս տեղեկութիւնները տուողը, ըստ երեւոյթին, փախած է արդէն Գերմանիայէն, այլապէս երբեք պիտի չյանդգնէր իր կառավարութեան գաղտնիքները հրապարակ հանել ամերիկեան պարբերաթերթի մը մէջ:

Մեզի համար ամէնէն հետաքրքրականն այն է, որ Կէօպէլսի նախարարութեան այդ նախկին պաշտօնեան աշխատած է ճիշդ այն բաժնին մէջ, ուր կը պահուէին Խորհրդային Միութեան վերաբերեալ բոլոր գաղտնի հրահանգներն ու թուղթերը: Որով ան ի վիճակի է եղած տեղեակ ըլլալու այնպիսի գաղտնիքներու, որոնք շատ քիչերու սեփականութիւնը կրնային ըլլալ :

Արդ՝ Կէօպէլսի գործակցին ըսելով՝ 1935 ամրան գերման զօրավարները այն ատենուան պատերազմական նախարար մարաջախտ Ֆոն Պլոմպերկի տան մէջ տեղի ունեցած գաղտնի հաւաքոյթի մը միջոցին յաջողած էին իրենց կողմը գրաւել Պրոպագանդայի նախարար Կէօպէլսը, այն է՝ համոզած էին զայն, որ իրենց հետ միասին աշխատի գերմանեւխորհրդային մերձեցման եւ, եթէ հնարաւոր է, նոյնիսկ զինակցութեան համար: Այդ օրուընէ սկսած՝ Կէօպէլսի նախարարութիւնը մեծ եռանդով եւ միջոցներու մէջ խտրութիւն չդնելով աշխատած է այդ ուղղութեամբ :

Կէօպէլսէն յետոյ, գերման զօրավարները յաջողած են իրենց կողմը գրաւել նաեւ Ֆոն Ռիպպէնթրոփը: Որով՝ պատերազմական, արտաքին եւ պրոպագանդայի նախարարութիւնները կրցած են այլեւս գործել ձեռք ձեռքի տուած՝ գերմանեւխորհրդային բարեկամութեան եւ զինակցութեան ճամբան հարթելու համար:

Ցատկանշական է, որ գերման պրոպագանդի գաղտնի բաժինը Կէօպէլսի հրահանգով երկու տեսակ աշխատանք կատարած է, այն է՝

ա) Խորհրդային Միութեան մէջ ան ռուսերէն գրուած թռուցիկներ ցրուած է իր ունեցած գաղտնի ցանցի միջոցով. Թռուցիկները ունեցած են Ստալինի համար նպաստաւոր բովանդակութիւն.

բ) Խորհրդային Միութենէն դուրս ան ըրած է հակախորհրդային պրոպագանդ:

Առաջինի, այսինքն՝ Ստալինի օգտին կատարուած աշխատանքի նպատակն է եղած զօրացնել Գերմանիոյ բարեկամութեան կողմնակից Ստալինի դիրքը ընդդէմ հակագերման բոլշեւիկներու. իսկ երկրորդի, այսինքն՝ արտասահմանի մէջ հակախորհրդային պրոպագանդի նպատակն է եղած քաղաքականապէս եւ բարոյապէս մեկուսացնել Խորհրդային Միութիւնը, որպէսզի վերջինս աւելի դիւրութեամբ նետուի Գերմանիոյ գիրկը :

Կէօպէլսի նախկին գործակցի ըսելով՝ Կէօպէլսի նիւթած դաւերուն հետեւանքով էր, որ Ստալին հարկադրուած եղաւ հեռացնել հրեայ Մաքսիմ Լիտվինովը արտաքին գործավարի կարեւոր պաշտօնէն: Նոյն Կէօպէլսի դաւերուն հետեւանքով էր որ Ստալին հեռացուց ուրիշ քանի մը շատ կարեւոր հրեայ պաշտօնատարներ, ինչպէս, օրինակ, արտաքին առեւտուրի գործավար Ա. Ռոզենկոլցը, Պերլինի նախկին Խորհրդային դեսպան Յ. Սուրիցը: Նոյն Կէօպէլսը իր պրոպագանդայի գաղտնի ցանցով Խորհրդային Միութեան մէջ օգնած է Ստալինի անխնայ պայքար մղելու Տրոցկիի ու տրոցկիականներու դէմ եւ հաշուեյարդարի ենթարկելու այն բոլոր ականաւոր բոլշեւիկները, զորս Ստալին այս կամ այն պատճառով նկատած է վտանգաւոր իրեն համար: Աւելին. Կէօպէլսի պրոպագանդային նախարարութեան գաղտնի բաժանմունքին հայթայթած կարեւոր փաստաթուղթերով է որ Ստալին յաջողած է ամբաստանել եւ մահուան դատապարտել ականաւոր բոլշեւիկ գործիչներ եւ կարմիր զօրավարներ, որոնց մասին այնքան շատ գրուեցաւ ժամանակին:

Գերման Պրոպագանդի նախարարի նախկին գործակիցը կը պնդէ, թէ կարմիր զօրավար Տուխաչեւսկին Ստալինի հրահանգով է որ Պերլինի մէջ ունեցած է գաղտնի տեսակցութիւններ գերման զօրավարներու, դիւանագէտներու եւ պրոպագանդի գործի վարիչներուն հետ: Սակայն, երբ նոյն զօր. Տուխաչեւսկին ատկէ յետոյ, իբր գերման գործակալ, ամբաստանուեցաւ Ստալինի չեկիստներուն կողմէ, Կէօպէլսի գաղտնի բաժանմունքը դարձեալ օգնութեան եկած է՝ փաստաթուղթեր տրամադրելով անոր դատապարտութեան համար: Հարկաւ, կատարեալ լռութիւն է պահուեր այն մասին, որ Զօր. Տուխաչեւսկի իր բոլոր գաղտնի բանակցութիւնները Գերմանացիներուն հետ վարած է Ստալինի հրահանգով :

« Շնորհիւ այն բոլոր բաներուն, որ ես տեսայ Պրոպագանդայի նախարարութեան մէջ իմ աշխատած ատեն — կ'ըսէ Կէօպէլսի նախկին պաշտօնեան — ես անոնցմէ չեմ, որոնք կը հիանան Ստալինի խորամանկութեան եւ դիւանագիտութեան վրայ: Ես, ընդհակառակն, տրամադիր եմ խորհելու, որ Կէօպէլս իրաւացի էր, երբ կը նկատէր Ստալինը իբր վախցած, դիւրախաբ, շփոթած իշխանաւոր մը, որ կ'երազէ Պետրոս Մեծի փառքի մասին: Մենք բոլորս ալ ապշած կը մընայինք, երբ կը տեսնէինք, թէ որքան դիւրութեամբ Ստալին կ'իյնար Կէօպէլսի պրոպագանդայի սարքած թակարդներուն մէջ»:

Այդ առթիւ Կէօպէլսի նախկին գործակիցը կը բերէ հետեւեալ պերճախօս դէպքը, իբր օրինակ. —

1937 գարնան, կ'ըսէ ան, Կէօպէլս նոր դաւ մը նիւթեց Ստալինը վախցնելու համար: Իր գործակալներու միջոցով, որոնք կարեւոր դիրքերու վրայ էին դրուած Քրեմլինի մէջ, ան նախազգուշացուց Ստալինը օտար լրտեսներէ: Հասկցուց անոր, թէ օտար լրտեսները չափազանց շատցած են Խորհրդային Միութեան մէջ: Եւ հասաւ իր նպատակին: Ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ շուտով ծայր տուաւ կատաղի, խելակորոյս որսորդութիւն մը լրտեսներու դէմ: Ստալին նոյնիսկ հիմնել տուաւ դպրոցներ, ուր աշակերտներուն կը սորվեցնէին օտար լրտեսական կամ հետախուզական կազմակերպութեանց եղանակները:

Ցետոյ, կը շարունակէ Կէօպէլսի նախկին պաշտօնեան, մենք սկսանք տպել ռուսերէն լեզուով թռուցիկներ (հարկաւ Խորհրդային Միութեան մէջ տարածելու համար), որոնք կը նախազգուշացնէին օտար սապոթաժիկներու դէմ: Իսկ գերման գաղտնի ոստիկանութիւնն ալ սապոթաժ ընողներու շարք մը անուններ տրամադրեց Ստալինի չեկիստներուն: Եւ ահա դարձեալ սկսաւ մոլեգին հալածանք մը՝ այս անգամ սապոթաժնիկներուն դէմ :

«Մինչ մեր պրոպագանդի մեքենան զբաղած էր այսպէս — կը պատմէ Կէօպէլսի նախկին գործակիցը — առեւտրական եւ զինուորական մասնագէտները կ'որոշէին թէ՝ Խորհրդային Միութիւնը ինչ հաւանական օգնութիւն կրնայ հասցնել Գերմանիոյ»:

Երեք տարի այսպէս աշխատանք կատարելէ վերջ, Կէօպէլս եւ Ռիպպէնթրոփ գերման զօրավարներու հետ միասին, վերջապէս, 1938 դեկտեմբեր ամսուն ժամանակը եկած կը նկատեն վճռականքայլեր առնելու համար իրենց ծրագրած ուղղութեամբ : Բաւական ճիգեր կը թափեն, մինչեւ որ կը յաջողին համոզել Հիթլէրը, որ ի վերջոյ տեղի կուտայ, հակառակ Կէօրինկի ընդդիմութեան :

Այնպէս որ, 1939 օգոստոս ամսուն, երբ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ դրսի աշխարհի համար այնքան անակնկալ կերպով օդանաւ առաւ Մոսկուա թռչելու համար, գետինը կատարելապէս պատրաստուած էր արդէն գերմանեւխորհրդային բարեկամութեան դաշինքի կնքումին համար:

(Հայրենիք)

Ոչ, եղբարք, ո՛չ...

Հազիւ 8 — 9 տարեկան էի՝ երբ կը յաճախէի ծննդավայրիս՝ միացեալ ընկերութեան վարժարանը: Շինուած զառիվերի մը գագաթը, լուսաւոր եւ բազմաթիւ մեծ պատուհաններով, որոնք կը բացուէին, հինգ վայրկեան հեռաւորութեամբ, ստորոտէն հոսող գետի մը հոսանքներուն եւ գեղեցիկ դաշտավայրի մը տարածութեան վրայ: Զմայլելի տեսարան մը՝ բանաստեղծ հոգիներու համար: Դասատուներուն ամէնէն համակրելին եւ վայելուչը, ինծի համար, մեր երաժշտութեան ուսուցիչն էր :

Իրեն կը համակրէին քաղաքի բոլոր բնակիչները անխտիր: Սովորութիւն էր, որ դպրոցի երաժշտութեան ուսուցիչ մը, կիրակի եւ տօնական օրերուն՝ մանաւորապէս, դպրութեան եւ երգեցողութեան արարողութիւնները պիտի կատարէ եկեղեցիին մէջ: Գրաւիչ եւ հոգեզմայլ ձայն մը ունէր երաժշտութեան դասատուն: Կիրակիները, պատարագի օրերուն, իր ուժեղ, թրթռուն եւ հմայիչ ձայնին համար, կարծես նեղ կուգար եկեղեցւոյ ընդարձակ տարածութիւնը, որ խունկի անուշահոտութեան եւ տարածուն ծուխի ալիքներուն խառնուելով, խորհուրդի, երկիւղածութեան եւ հաւատքի վերանորոգում մը կը սրսկէր խռնուած բազմութեան հոգիներուն վրայ: Պատահէր որ մասնաւոր պատճառաւ մը, կիրակի մը բացակայ ըլլար եկեղեցիի արարողութիւններէն, ժամուորները կը սկըսէին մրթմրթալ, — « Եկեղեցին խաբալա էր այսօր» ...

Երգի դասերու պահուն, բոլոր աշակերտներով կը հաւաքուէինք սերտողութեան ընդարձակ սրահը: Ամէնքս ոտքի, մեր ձեռքերը ետին, կուրծքերը դուրս ցցած, կը սպասէինք մեր սիրած ուսուցչի շարժումներուն՝ խոր լռութեամբ :

Քանակ մը ձեռքը կ'անցնէր սեղանին առջեւ, նոր սորվեցնելիք երգը մեղմ ձայնով կը կրկնէր մէկ - երկու անգամ, եւ ապա կը հետեւէինք, մեր աչքերը յառած իր ձեռքի շարժումներուն: Ցաճախ՝ քաղուածք եւ կրկնութիւններ կ'ընէինք մեր սորված երգերէն: Ամէնէն շատ կը սիրէի եւ կ'ուզէի որ երգենք՝ Ահարոնեանի Սեւ խաւարը իմ ընկերս է.... եւ Նարպէյի՝ Ոչ, եղբարք, ոչ, օտարներէն չկայ յոյս երգերը, մանաւանդ այս վերջին հեղինակութիւնը: Ամէն դասի պահուն որ կը սկսէինք այս երգը երգել, անբացատրելի եւ խորունկ յուզում մը սարսուռով կը համակէր անդիմակից հոգիս, եւ արցունքը կը հոսէր աչքերէս :

Կ'ուզէի երգել ուժեղ, զիլ ձայնով, հեռուն, շատ հեռուն լսելի ընել տալու անզուսպ փափաքով մը: Բայց, յուզումը կը խեղդէր ձայնը կոկորդիս մէջ, արցունքներս կը գլորէին անդադար, եւ ուշադրութիւն չգրաւելու համար, գլուխս կը ծռէի, աչքերս թաշկինակով ծածկած, մինչեւ որ կամ երգը փոխուէր, կամ դասի պահը վերջանար: Ընկերներէս ոմանք կը ծիծաղէին վրաս, ուրիշներ ալ քաջալերական շարժումներով կ'ուզէին մեղմել յուզումս:

Քսանըհինգ տարիներ անցած են այդ օրերէն ի վեր: Շատ անգամ մըտաբերած եմ պատանեկութեանս տարիները, ու մինչեւ այսօր ալ չեմ կըրցած բացատրել, թէ ինչո՞ւ ինչպէ՞ս կը պատահէր այդ անբացատրելի յուզումը, երբ դեռ պատանի հոգիս ոչ աշխարհի չարն ու բարին ճանչցած էր, ոչ ալ Հայուն ցաւերուն մասին գաղափար ու գիտակցութիւն ունէի : Եւ երբ պատերազմի սկիզբէն ի վեր, տեղական թերթերու մէջ կը կարդայի գրագէտներու միջեւ արծարծուած առաջարկները, պատերազմի ժամանակուան յատուկ երգի մը մասին, զինուորին եւ թիկունքը մնացողներուն հայրենասիրական ոգին, կամքն ու վճռականութիւնը միշտ բարձր պահելու դիտաւորութեամբ, հարցում մը միտքս կը յոգնեցնէր շաբաթներէ ի վեր: Հապա հայ զինուորին եւ իր թիկունքի մնացողներուն ե՞րգը, մտածողներ կա՞ն այս մասին:

Ու դարձեալ մարգարէաշունչ Նարպէյի յօրինած տողերը կը շարունէին աչքիս առջեւ, որոնք, ով գիտէ, քանի տարուան իրենց հնութեամբ, այսօր աւելի քան երբեք, պատերազմի օրերուն աւելի քան որ եւ է ժամանակ, դեռ կը պահեն իրենց զօրութիւնը ու խորունկ իմաստը: Առանձնութեանս մէջ, դարձեալ, պատանեկութեանս օրերը կը վերյիշեմ, եւ յուզուած ու թաց աչքերով կը սկսիմ երգել Նարպէյի չեշտերով զարդարուն երգը, որ ճշմարիտ եւ իրաւես կոչ մըն է միանգամայն:—

Ո՛չ, եղբա՛րք, ո՛չ, օտարներէն չըկայ յոյս.
Օտարն զձեզ թէեւ սիրէ հիւրաբար,
Օտարն, ա՛հ, միշտ է օտար : Ի՞նչ փոյթ որ դուք թափէք արցունք ու արիւն, Ով որ Հայ չէ, Հայուն ցաւը նա չի զգար, ի՞նչ կը խառնէք անդադար :

ԼԵՄԵԼ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԱԺԷՆ (Լ. է Կ.) 25 փետր. — Սիրելի «Ցառաջ», ամէն օր ուրախութեամբ կը ստանանք ձեր ղրկած երկու թերթերը եւ մեծ հաճոյքով կը կարդանք, «Զինուորներու կեանքէն» բաժինը, որ տեսակ մը հաղորդակցութեան կապ կը կազմէ հայ զինուորներու միջեւ: Հոս գտնուող զինուորները վառ կը պահեն ազգ. ոգին, միշտ հաւատարիմ իրենց պարտականութեան, թէեւ քանի մը խումբերու մէջ ցրուած են եւ մեծ մասը զինուորական արհեստանոցները կ'աշխատի:

Կապոյտ Խաչի քոյրերուն կատարած ջանքերը իսկապէս գնահատելի են մեր որբ եւ անտէր զինուոր եղբայրներուն հանդէպ :

Գիտնալով որ «Ցառաջ»ի ձրի տրամադրած թիւերը միշտ կ'աւելնան, մենք ալ ջանացինք գէթ իբրեւ մեկանի գին (թէեւ չէին բայց սրտագին) մեր պզտիկ մասնակցութիւնը բերել, դիմելով ընկերներուն որ մասնակցեցան բոլորն ալ սիրայօժար: Գումարը՝ 83 ֆրանք, ղրկեցինք այսօր :

Ծ. Ղարիպեան

ԽՄԲ. — Շնորհակալութեամբ ստացած ենք այդ գումարը: Բայց, սիրելի զինուորներ, ինչո՞ւ նեղութիւն կը կրէք այդպիսի բաներու համար...

X

... 18 փետր. — Սիրելի «Ցառաջ», մեծ հաճոյքով կը ստանանք թերթը եւ կը կարդանք հետաքրքրութեամբ: Մենք 11 հայ ընկերներ ենք: 1938 հոկտեմբերէն ի վեր անբաժան ընկերներ եղած ենք, բոլորս ալ Մարսէյլէն: Սկիզբները 14 հոգի էինք, բայց երեք ընկերներ այլուր փոխադրեցին: Ընկերներս իմանալով որ « Ցառաջ » կը ստանամ, կարգով կուգան կը կարդան: Ֆրանսերէն թերթեր չեն պակսիր, բայց Մեսրոպեան տառերով տպուած թերթ մը կարդալ եւ լման հասկնալը ուրիշ բան է: 1939 Դեկտեմբեր 27էն մինչեւ 1940 յունուար 1 դիրքերու մէջ մնացինք սառնիկ ցուրտին, բայց մեր տղաքներէն ոչ մէկը վնասուեցաւ: Բոլոր ընկերներուս կողմէ շնորհակալութիւն ձեզի եւ բոլոր անոնց որ կ'աջակցին « Ցառաջ»ի:— Բուռուշեան

X

... 17 փետր. — Սիրելի «Ցառաջ», առտուան ժամը 6.30ին երբ մեր նամակները կը բաշխէին, կարծես վիճակահանութեան պարգեւ մը ինկաւ մեր ձեռքը, — « Ցառաջ »: Խորին շընորհակալութիւն որ չմերժեցիք մեր խնդրանքը :

Մեր թերթը կարդալով ախոռներու եւ սրճարաններու մէջ, կը ծանօթացնենք տեղացի զինուորներուն, որոնք զարմանքով կը լսեն մեր պատմութիւնը: Ամէնուն ալ կը յիշեցնենք թէ մենք ալ դարեր առաջ մեծ ազգ մըն էինք, թագաւորութիւն ունէինք եւ հիմա ցիրուցան ըլլալով աշխարհի վրայ, կը կռուինք մեր երկրորդ հայրենիքին համար:

Մենք կը գտնուինք փոքր գիւղի մը մէջ, Մ. Նահանգը, Փարիզէն 160 քիլոմեթր հեռու:— Ալէքսան Մակարեան

« ՄԻՒԹԷՎԷԼԼԻ »ՆԵՐԸ

Պոլսոյ «Ժամանակ» թերթը կը գրէ.

— Եկեղեցիներու, ինչպէս բարոյական հաստատութեանց (որբանոց, հիւանդանոց, եւն.) մատակարարութեան համար նշանակուած անհատ միւթէվէլլիները իրենց յանձնուած պատասխանատու պաշտօնին թոշակ կամ հասոյթին վրայէն առ հարիւր գումար մը պիտի ստանա՞ն թէ ոչ, — այս պարագան խօսակցութեան նիւթ ըլլալով, ստորեւ կը ներկայացնենք Էվգաֆի վարչութեան ձեռնհաս շրջանակին պատասխանը այս առթիւ եղած հարցումներուն.

— Ոչ Էվգաֆի օրէնքը եւ ոչ ալ կանոնագիրը ոեւէ տրամադրութիւն մը չեն պարունակեր որ միւթէվէլլիները թոշակ պիտի ստանան կամ հասոյթէն առ հարիւր պիտի առնեն:

Հետեւաբար, ինչպէս թաղ. խորհուրդները, նոյնպէս անհատ միւթէվէլլիութեան պաշտօնը անթոշակ է: Եթէ դիմում ընեն ընդհ. կեդրոն, իրենց բարւոք մատակարարութիւնը գնահատուելով կրնայ վարձատրութիւն մը ըլլալ: Այս գնահատանքը եւ վարձատրութիւնը միայն ընդհ. կեդրոնին կը պատկանին: Վագֆի կանոնագրին 62րդ յօդուածին համաձայն, եթէ թաղային մատակարարութիւն մը միւթէվէլլիին պաշտօնէ ձեռնթափ ըլլալով եւ մինչեւ նոր միւթէվէլլիին ընտրութիւնը Էվգաֆի կողմէ մատակարարուի, անջատաբար հարիւրին 5 հակակշռի տուրքէն, Էվգաֆը 100ին 10 վարչական ծախք անունով բաժին մը կը ստանայ խառն հասոյթէն, իսկ ատկէ զատ թոշակի մասին ո եւ է տրամադրութիւն չկայ :

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՐՔ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ մասին ճառ մը խօսեցաւ Պ. Էռիօ, պարզելով աւելի քան 400 տարուան յարաբերութիւնները: Այս առթիւ փառաբանեց երկու երկիրներուն պարտականութեան գիտակցութիւնը եւ պատիւի զգացումը :

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ՄԱՐՍԷԼ ՔԱՇԷՆ վերջնապէս զրկուեցաւ իր հանգամանքէն, ծերակոյտին միաձայն որոշումով :

ՖՈՆ ՓԱՓԷՆ Անգարայէն Հռոմ պիտի փոխադրուի, իբրեւ դեսպան, եւ պիտի ջանայ մերձեցում հաստատել Իտալիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, ինչպէս կը գրեն Լոնտոնի թերթերը :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ վեց արուեստանոցներ մոխիր դարձան Ժուան լը Փենի մէջ, երկու ժամուան ընթացքին: Նիւթական վնասը կը հաշուեն 20 միլիոն ֆրանք :

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՆԱԽԱՀԱՆԳԻՍՏԸ պիտի դառնայ Մարսէյլ, կառավարութեան արտօնութեամբ : Այս փոքրիկ երկիրը ոչ ծով ունի, ոչ ալ նաւ, բայց պատերազմը հարկադրեց 15ի չափ յունական նաւեր վարձել, պաշար եւ ուրիշ ապրանքներ փոխադրելու համար: Այս նաւերը կը բանին կրկնակ դրօշով,— զուիցերիական եւ յունական: Նաւերուն կողին վրայ խոշոր գիրերով գրուած է «Զուիցերիա»: Ուրիշ օտար նաւեր ալ պիտի վարձուին, բայց միայն մէկ ճամբորդութեան համար: Բոլոր նաւերն ալ միայն ներածում պիտի կատարեն: Ապրանքները Մարսէյլ պիտի հասնին, յետոյ ֆրանսական կամ զուիցերիական վակոններու մէջ դրուելով պիտի փոխադրուին Զուիցերիա: Պայմանագրութիւն մը կնքուած է պատերազմիկ պետութեանց հետ, այս նաւերուն ապահովութեան համար:

284 ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐԱԿԱՆ կազմակերպութեանց գոյքերը բռնագրաւուած ...էն մինչեւ հիմա, համաձայն մասնաւոր օրէնքին: Գործողութիւնները կը շարունակուին:— Միեւնոյն ատեն յառաջ կը տարուի համայնավարներու մաքրագործումը Սէնի եւ ուրիշ նահանգներու քաղաքապետական խորհուրդներուն եւ այլ վարչութեանց մէջ :

100.000.000 ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ կ'աշխատին պատերազմական գործերու մէջ, ինչպէս յայտարարեց Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, ծերակոյտին առջեւ: Ասոնց 25.000.000ը զինուոր են, իսկ 75 հազարը կը զբաղին պատերազմի հետ կապուած գործերու մէջ. այնպէս որ քաղաքային գործերը «երեսի վրայ մնացած են յուսահատօրէն»:

46 ԱԶԳԵՐ հաւանութիւն յայտնեցին մասնակցելու Նիւ Եորքի ցուցահանդէսին, որ պիտի վերաբացուի մօտերս :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ մտահոգութիւն կը պատճառէ ծնունդներու նուազումը: Կը վախնան որ եթէ այսպէս շարունակուի, ժողովուրդը կայուն վիճակ մը ստանայ 1961ին, բացի ներգաղթէն: 1900ին ծնունդներու համեմատութիւնն էր հազարին 35.7, իսկ անցեալ տարի ինկած էր 13.5ի, ինչ որ կը նշանակէ նուազում մէկ երրորդ համեմատութեամբ: Այն ատեն քաղաքին բնակչութեան թիւն էր 3.446.042, հիմա՝ 7.500.000: Հակառակ բնակչութեան հարիւր առ հարիւր յաւելման, ծնունդներու թիւը, որ 123.000 էր 1900ին, 102.261ի իջած էր 1939ին: Մ. Նահանգներու միւս մեծ քաղաքներն ալ ծնունդներու զգալի նուազում կը ցուցնեն:

60 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ, 100 հոգի վիրաւորուեցան հիւսիսային Իտալիոյ մէջ, արկած մը պատահած ըլլալով Արսայի ածխահանքերուն տակ, 280 մեթր խորութեամբ :

ՇԹՈՒԹԳԱՐՏԻ ԴԱԽԱՃԱՆԻՆ մայրը նամակ մը ուղղելով իր տղուն, կը պաղատի որ Ֆրանսա վերադառնայ, խուսափելու համար անպատուաբեր դատավճիռէ մը:

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՄԱՐՏ
DIMANCHE 3 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4288 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻԱՅՆ «ՊԵՏԱԿԱ՞Ն» ՁԱՅՆԵՐԸ

Հինաւուրց աւանդութեան մը շնորհիւ, Անգլիոյ խորհրդարանին անդամները երբեմն կը յաջողին աւելի որոշ բաներ հասկնալ, քան եթէ նախարարական ճառ մը լսէին :

Այսպէս, երեսփ. ժողովի չորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, աշխատաւորական երեսփոխան մը փորձեց հասկնալ թէ կառավարութիւնը միտք ունի՞ անդամատելու Գերմանիան, առանց հաշուելու Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի վերահաստատումը: (Գերմանական թերթերը այդպիսի լուրեր կը տարածէին առէնէ մը ի վեր):

Կառավարութեան կողմէ պատասխանեց արտաքին նախարարութեան խորհրդականը, յիշեցնելով Պ. Չէմպըլէնի փետրուար 24ի ճառը, որով կը ճշդէր թէ «ոչ մենք, ոչ ալ մեր Ֆրանսացի դաշնակիցները ոչ կրնանք, ոչ ալ կ'ուզենք միս-մինակ լուծել նոր Եւրոպայի մը կազմութեան խնդիրը»:

Աշխատաւորական երեսփոխանը նորէն հարցուց.— Կառավարութիւնը պիտի թոյլատրէ՞ որ ամէն եւրոպական կառավարութիւն ներկայանալով հաշտութեան խորհրդաժողովին, ներկայացնէ իր ազգային պահանջները :

Խորհրդականը պատասխանեց նոյն չորութեամբ.— Վստահ եմ թէ այդ տեսակ ամէն կարգադրութիւն լայն դաշտ մը կ'ընդգրկէ եւ երբ կ'ըսենք թէ չենք ուզեր առանձին կարգադրել այդ խնդիրները, պէտք է հանդիստ ըլլաք:

Բացատրէ՞նք թէ Անգլիոյ աշխատաւորականները եւ առ հասարակ բոլոր ընկերվարականները տարբեր տեսակէտներ ունին հաշտութեան պայմաններու եւ նոր Եւրոպայի կազմակերպութեան մասին:

Անգլիացիները յայտարարութիւն մը հրատարակեցին արդէն, բանաձեւելով իրենց մտածումները: Ֆրանսացիներն ալ կ'որոճան տակաւին, համաձայն ըլլալով հանդերձ հիմնական կէտերու մասին:

Արդ, վերլուծելով բազմաթիւ ճառեր եւ յայտարարութիւններ, զարմանքով կը տեսնենք որ անոնց մէջ կը պակսին բացորոշ հաւաստիքներ, փոքր ազգերու ազատութեան մասին:

Այո, բոլորն ալ կը շօշափեն ծանօթ նշանաբանները,— ազատութիւն, արդարութիւն, հաւասարութիւն, ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունք եւն.:

Բայց, կը թուի թէ այդ բոլորը կապ ունին միայն Եւրոպայի, եւ մանաւանդ այն ազգերուն հետ որ զոհ գացին գերմանական արշաւանքին:

Արդա՛ր է որ վերահաստատուի Չեխերու, Լեհերու, Ֆիններու եւ միւս ժողովուրդներուն անկախութիւնը: Այլապէս, Եւրոպան պիտի դառնար մշտական հրաբուխ մը,— հնոց ապստամբական շարժումներու եւ աշխարհասասան փոթորիկներու :

Բայց, միայն Եւրոպայի մէ՞ջ է որ կը տառապին փոքր ժողովուրդները, զրկուած ազատ եւ անկախ ապրելու տարրական իրաւունքներէն:

Եւ միայն «պետակա՞ն» ձայներն են որ պիտի լսուին, պատերազմէն վերջը, երբ յաղթականները բոլորուին կլոր սեղանի մը շուրջը, տնօրինելու համար ազգերու ճակատագիրը:

Այս պատերազմը նոր պատեհութիւն մը չի՞ ներկայացներ լսելու նաեւ այն ժողովուրդները, որոնք աչքէ եւ սրտէ հեռու, ի զո՜ւր արդարութիւն կ'աղաղակեն, գետերով արիւն թափելէ եւ հանդիսաւոր դաշնագիրներ ստանալէ վերջն ալ:— Շ.

Հողագործութեան տագնապը

Երեսփ. ժողովը երեք օրէ ի վեր կը քննէ հողագործութեան տագնապը, որ շատ սուր հանգամանք ստացած է: Բազմաթիւ ճառեր խօսուեցան այս առթիւ, անմիջական դարման գտնելու համար: Նախկին նախարար Լամուրէօ դիտել տուաւ թէ հողագործութեան ներկայ վիճակը շատ աւելի ծանր է քան 1914ին: Աւելի քան 300.000 հողագործներ ճարտարարուեստական աշխատանքներու մէջ մտած են պատերազմէն ի վեր եւ դեռ «ելք» կը շարունակուի: 1940ի հունձքը ծանրապէս վտանգուած է: Ցորենի արտադրիչներու ընկերակցութեան տեղեկագրին համաձայն, 24 նահանգներու մէջ հողին միայն 30 առ հարիւրը ցանուած է: Հետեւաբար կը վախցուի որ անհրաժեշտ դառնայ ահագին քանակութեամբ ներածում կատարել, ուրեմն ոսկի արտածել եւ գիները բարձրացնել : 1912էն 1915ի զօրադասերը արձակելով, 100.000 հողագործներ պիտի վերադառնան, բայց Ֆրանսացիներու եւ օտարականներու ուրիշ դասեր պարտադրեալ ծառայութեան ենթարկուած ըլլալով, հողագործութիւնը պիտի կորսնցնէ 260.000 աշխատող ձեռքեր: Շատ մը հողագործական ձեռնարկներ դադրած են, դաշտերը լքուած, գործիքները եւ մեքենաները ցիրուցան: Նախկին նախարարը գանգատեցաւ թէ կառավարութիւնը միշտ ուշ կը գործէ: Զինուոր հողագործներուն 30 օր արձակուրդ շնորհելու որոշումը շատ լաւ է, բայց ուշ մնացած եւ անբաւական: «Ճակատը պէտքեր ունի, բայց թիկունքն ալ ունի, նոյնքան ստիպողական, որովհետեւ պատերազմը ամբողջական է: Ինչի՞ կը ծառայէ ստուարաթիւ բանակ մը ունենալ Մաժինոյի գծին վրայ, եթէ երկրագործութիւնը պիտի խորտակուի, խորտակելով դրամն ալ»:

*** Ծերակուտական Տորման նորէն ահազանգ կը հնչեցնէ «Մաթէն»ի մէջ, պարզելով հողագործութեան տագնապը: «1940ի ցորենի հունձքը վտանգուած է անվիճելի կերպով: Որպէսզի աղէտալի չդառնայ, հարկ է հակազդել ամենամեծ եռանդով: Անգամ մը եւս կը կրկնենք, անհրաժեշտ է արագ միջոցներ ձեռք առնել, կանխելու համար ճշմարիտ վտանգը որ կը սպառնայ մեզի: Վեց միլիոն զինուորներու վրայ ո՞րքան մարդ պէտք է, փրկելու համար հողագործութիւնը: Առ առաւելն 150.000 հոգի, համաձայն մասնագէտներու: Ի՞նչպէս կարելի է վարանիլ, երբ հարցը կը վերաբերի փրկելու 5 միլիառի ցորեն, սովորական 16 միլիառի վրայ, առանց հաշուելու հողին միւս բոլոր արտադրութիւնները: Ինչպէս ծանուցած էինք, որոշուեցաւ դաշտ վերադարձնել 1912—1915ի զօրադասերու հողագործները: Համագումար 90—100.000 հոգի: Բայց երեք ամիսէ ի վեր լեհ եւ չեխ հողագործները հոս կանչուեցան եւ ուրիշ զինուորներ ալ տարբեր գործերու յատկացուեցան: Այսպէս հողագործական բանուորներու բացը երթալով կ'աճի, մինչդեռ հողին պահանջները հետզհետէ աւելի ստիպողական կը դառնան: Ուրեմն պէտք է արագ եւ գործնական միջոցները ձեռք առնել, քանի ուշ չէ»:

Յօդուածագիրը այս առթիւ յիշելով օտար բանուորներ բերելու ծրագիրը, կը թելադրէ մեծ զգուշութեամբ շարժիլ, որպէսզի անբաղձալիներ եւ լրտեսներ չսպրդին :

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՏՐԱՄԱԴՐԵՆ ՆՈՐ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐՆԵՐԸ

Պաշտօնաթերթը ուրբաթ օր հրատարակեց վերջին նոր հրամանագիրներուն 18ը: Ի. էջին մէջ թարգմանած ենք մարդահամարի եւ պարէնատոմսի վերաբերեալ օրէնքը: Մինչեւ ուրիշ անմիջական հրամանագիրներու ամբողջական թարգմանութիւնը, ստորեւ կը ներկայացնենք անոնց գլխաւոր տրամադրութիւնները: Այս առթիւ ըսենք թէ տակաւին որոշուած չեն այս հրամանագիրներուն գործադրութեան թուականները.—

Արգիլուած է հաց շինել ընտիր ալիւրէ: Միայն սովորական հաց պիտի շինուի: Արտօնուած են «քրուասան»ը եւ թարմ կամ չոր «պիսքոթ»ները:

Ճաշարաններուն արգիլուած է 150 կրամէն աւելի հաց տալ մարդ գլուխ, եթէ կերակուրին գինը 15 ֆրանքէն աւելի է, քան 300 կրամէն աւելի, եթէ գինը 15 ֆրանք է կամ պակաս :

Հացին բակլայի ալիւր պիտի խառնուի միայն 2 առ հարիւր համեմատութեամբ :

Ճաշարաններու մէջ երկու տեսակ կերակուր պիտի տրուի, միայն մէկը մսեղէն: Ասկէ զատ արտօնուած է տալ ապուր մը կամ աղանդեր (հօռ-տ'էօվր, չորս տեսակէն աւելի չըլլալու պայմանաւ), կտոր մը պանիր կամ անուշեղէն: Արգիլուած է առանձին կարագ տալ, բացի այն պարագայէն երբ անհրաժեշտ է տրուած կերակուրին համար:

Ծախարանները (փաթիսըրի) պիտի փակուին երեքշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը, բացի տօնական օրերէն: Նոյն օրերը արգիլուած է խմորեղէն տալ ճաշարաններու, պանդոկներու, սրճարաններու եւ ուրիշ հաստատութեանց մէջ:

Արգիլուած է կաթով եւ շաքարով շինուած ընտիր (լիւքս) շոքոլաներու շինութիւնը եւ վաճառումը: Արտօնուած են միայն սովորական շոքոլաները :

Արգիլուած է ոգելից ըմպելիներու եւ ախորժաբերներու (ափէրէթիֆ) վաճառումը եւ սպառումը երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը: Յուլիս 1էն վերջը պիտի արգիլուի ոգելից ըմպելիներու կամ ախորժաբերներու փոքրաքանակ վաճառումը՝ երկու լիտրէն պակաս: Անսաստողները կը դատապարտուին 100էն 2000 ֆրանք տուգանքի եւ խանութներու փակման:

Կիներու գործածութիւնը պարտաւորիչ է կարգ մը արհեստներու, վարչութեանց կամ ձեռնարկներու մէջ: Անոնց տեղ հանուած այրերը պիտի փոխադրուին ազգ. պաշտպանութեան համար բանող հաստատութեանց մէջ: Տրամադրելի (կամաւոր) կին աշխատաւորներու ցուցակագրութիւն մը պիտի կատարուի երկու ամսուան մէջ: Եթէ կամաւորները անբաւական գան, պարտաւորիչ ցուցակագրութիւն մը պիտի կատարուի եւ կառավարութիւնը իրաւունք պիտի ունենայ պարտադրեալ աշխատանքի ենթարկելու պէտք եղած կիները :

Տասնվեց տարեկանէն վեր այն աշակերտները որ արհեստագիտական վարժարաններ կը յաճախեն, կրնան պարտադրեալ աշխատանքի ենթարկուիլ: Դարձեալ 16 տարեկանէն վեր այն տղաքը որ արհեստական կրթութեան չեն հետեւիր կամ կանոնաւոր զբաղում չունին, կրնան անմիջապէս ենթարկուիլ արհեստագիտական դասընթացքի մը:

Այն անհատները որոնք մասնաւոր գործ մը կամ ճարտարարուեստ մը չեն վարեր, կրնան կազոլին ստանալ միայն ամիսը մէկ անգամ մէկ կառքի համար: Մասնաւոր կառքերու ցուցակագրութիւն մը պիտի կատարուի ապրիլ 1էն առաջ:

Կարգ մը դիւրութիւններ պիտի տրուին հողագործներուն, գարնանացանի համար: Պարպուած շրջաններու որոշ մասերը պիտի մշակուին եւ հունձքը պիտի յատկացուի այդ շրջաններուն մէջ բանակած զինուորներուն կամ ընդհանուր մատակարարութեան :

Արտադրիչները, մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ առեւտրականները եւ ուրիշ ամէն տեսակ արհեստներու եւ ճարտարարուեստներու տէրերը իրաւունք չունին աւելցնելու այն գիները որ նշանակուած են 1939 սեպտեմբեր 1ին: Այս թուականէն վերջը շինուած ապրանքներուն գիները չեն կրնար աւելի ըլլալ նախապէս եղած ապրանքներու գիներէն: Սակայն բացառաբար արտօնութիւն կրնայ տրուիլ, եթէ նախապէս դիմում կատարուի եւ հաստատուի թէ բանաւոր պատճառներ կան աւելցնելու :

Խիստ խնայողութիւններ պիտի կատարուին հանրային վարչութեանց եւ բանակին մէջ, վերջ տալու համար մսխումներու, զեղծումներու կամ սխալներու: Իւրաքանչիւր նախարարութիւն պէտք է նախապէս ճշդէ արտասահմանի իր ծախքերը եւ հասոյթները: Պանք տը Ֆրանսի ոսկի պահեստներուն եւ օտար դրամներուն նոր գին մը պիտի որոշուի: Այս գործողութենէն գոյացած հասոյթը, մօտ 30 միլիառ ֆրանք, պիտի գործածուի զեղչելու դրամատան կողմէ կառավարութեան տրուելիք կանխավճարները:

Ամերիկեան պատուիրակը Պերլինի մէջ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, նախագահ Րուզվէլթի մասնաւոր պատուիրակը, Պ. Սըմնըր Ուէլզ, Պերլին հասաւ եւ ընդունուեցաւ մեծ պատիւներով: Երէկ, շաբաթ, առաջին տեսակցութիւնը պիտի ունենար Հիթլէրի հետ: Պերլին հասած օրն իսկ պատուիրակը այցելեց Գերմանիոյ արտաքին նախարարին, Ֆոն Ռիպպէնթրոփի: Տեսակցութիւնը տեւեց 2ուկէս ժամ, ինչ որ բարենշան կը համարուի Պերլինի քաղաքական շրջանակներուն մէջ: Հաւանական է որ պատուիրակը տեսակցի նաեւ մարաջախտ Կէօրինկի հետ: Արտաքին նախարարին հետ տեսակցելէ վերջ, ամերիկեան պատուիրակը ունկնդրութեան ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները, յայտարարեց թէ ջերմ ընդունելութիւն գտաւ գերման կառավարութեան կողմէ: Ցետոյ աւելցուց թէ կը յուսայ տեսնուիլ նաեւ մարաջախտ Կէօրինկի հետ:

Տակաւին յայտնի չէ թէ պատուիրակը որքան պիտի մնայ Պերլին: Բայց կը կարծուի թէ պիտի մեկնի երեքշաբթի օր, Փարիզ գալու համար Հռոմի ճամբով: Պատուիրակը մերժեց պատասխանել թէ Պ. Րուզվէլթի կողմէ նամակ մը պիտի յանձնէ՞ Հիթլէրի ալ, ինչպէս յանձնեց Մուսոլինիի:

Ինչպէս Հռոմի, նոյնպէս Պերլինի խօսակցութիւնները գաղտնի կը պահուին: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ ամերիկեան պատուիրակը Ֆոն Ռիպպէնթրոփի հետ խօսած է ֆինլանտական պատերազմին, Եւրոպայի քաղաքական կացութեան, Գերմանիոյ եւ Մ. Նահանգներու յարաբերութեանց եւ ուրիշ բազմաթիւ հարցերու մասին: Հաւանական է որ Հիթլէրի հետ տեսնուած ատեն խօսի նաեւ հաշտութեան, գաղթավայրերու եւ ուրիշ խնդիրներու մասին: Պերլինի թերթերը կը շարունակեն արծարծել Գերմանիոյ պահանջները,— կենսական տարածութիւն 80 միլիոն ժողովուրդի համար, կեդրոնական Եւրոպան կենսական է Գերմանիոյ համար, Գերմանիա չի կրնար ապրիլ առանց գաղթավայրերու եւն.:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆՈՐ ՕԴԱՐՇԱՒ.— ՆՈՐ ՆԱՒԵՐ ԸՆԿՂՄԱԾ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (184րդ օր).

Զեկոյց թիւ **359**, մարտ **1**, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ:— Զեկոյց թիւ **360**, իրիկուն.— Տեղական գործունէութիւն պահակախումբերու :

*** Չորս գիշերուան մէջ երրորդ անգամ ըլլալով անգլիական օդանաւերը արշաւ մը կատարեցին Պերլինի եւ ուրիշ գերմանական քաղաքներու վրայ:

Ամենալայն հետազօտիչ արշաւներէն մէկն էր այս Գերմանիոյ վրայ, պատերազմին սկիզբէն ի վեր: Անգլիական օդանաւերը գնացին կարգ մը կարեւոր քաղաքներ հիւսիսային արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ,— Համպուրկ, Պրէմէն, Հանովէր, Քուքսհաֆէն, Քիլ, Լիւպէք, Պերլին եւ կեդր. Գերմանիոյ կարգ մը քաղաքները: Թշնամին որ եւ է դիմադրութիւն չըրաւ օդէն կամ ցամաքէն, եւ բոլոր օդանաւերը իրենց կայանները վերադարձան, 6 — 10 ժամ թռչելէ վերջ: Շնորհիւ լուսնի լոյսին, օդաչուներէն մէկը կրցաւ երեւան հանել երկաթուղիի հանգոյց մը Պերլինէն 17 մղոն դէպի հարաւ: Գերմանները լուսարձակներ գործածեցին, երբ օդանաւերը կը մօտենային Պերլինի, բայց իրենց մարտկոցները կրակ չբացին :

*** Նաւաբեկութիւնները կը շարունակուին անընդհատ, սուզանաւերու գործողութեամբ կամ իբրեւ հետեւանք ականներու: Առջի օր ընկղմեցան անգլիական մեծ նաւ մը, «Պիւրոս», 7418 թոն եւ իտալական նաւ մը, «Միրէլլա», 5340 թոն: Միեւնոյն օրը գերմանական օդանաւերը յարձակեցան անգլիական ձկնորսանաւերու վրայ: Անգլիական մեծ նաւը Ծայր. Արեւելք կ'երթար: Հինդ Չինացիներ մեռան, 65 նաւաստիներ փրկուելով Անգլիա փոխադրուեցան: Նորվեկեան նաւ մը, «Պրոթ», 1583 թոն, Անգլիա առաջնորդուեցաւ, օդանաւային կրակի մը ենթարկուելէ վերջ: Իտալական նաւը ծովեզերքէն 14 մղոն հեռու էր, երբ պայթիւն մը տեղի ունեցաւ եւ նաւը ընկղմեցաւ երկու վայրկեանէն: Կը կարծուի թէ ական մը զարնուած է:

Ֆրանսացիներն ալ երկու նաւեր կորսնցուցած են փետրուարի երկրորդ կիսուն, ինչպէս կը հաստատէ պաշտօնական զեկոյցը: Առաջինը P. L. M 25 շոգենաւն է, 5391 թոն, որ ական մը զարնուեցաւ, չորս նաւաստիներ կորսնցնելով, երկրորդը՝ նոյն ընկերութեան թիւ 15 շոգենաւը, 3452 թոն, որ թորփիլահար եղած է: Բոլոր նաւաստիները կորսուած են: Ասով Ֆրանսա 14 նաւեր կորսնցուցած կ'ըլլայ, համաձայն ծովային նախարարութեան զեկոյցին:

Լաթվիոյ «Քաթվալաիս» շոգենաւը, 3206 թոն, ռումբերու եւ գնդացիրի կրակի մը ենթարկուեցաւ օդանաւերու կողմէ: Անգլիական ազատարար շոգենաւ մը օգնութեան գնաց, բայց չկրցաւ գտնել նաւը: Ընկղմած է նաեւ սպանիական նաւ մը, բոլոր նաւաստիներով :

*** Անգլիական կառավարութիւնը որոշեց գրաւել այն նաւերը որ գերմանական ածուխ կը փոխադրեն Իտալիա: Անգլիա մինչեւ հիմա կը զգուշանար այս գործողութենէն, սպասելով Իտալիոյ հետ կատարուած բանակցութեանց ելքին: Համաձայնութիւն չէ գոյացած տակաւին, բայց Անգլիա տրամադիր է բանակցութիւնները շարունակելու :

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Վիպորկի անկումը

Վիպորկի (Վիփուրի) անկումը ժամերու խնդիր կը համարուէր երէկ, նոյնիսկ ֆինլանտական հրամանատարութեան կողմէ, Ռուսերը քաղաքին արուարձանները հասած ըլլալով: Ֆինլանտայի երկրորդ մեծ քաղաքն է այս, առաջինն ըլլալով մայրաքաղաքը, Հէլսինկի : Ռուսերը յաջողած էին ճեղք մը բանալ գլխաւոր դիրքերուն վրայ, եւ Ֆինները հարկադրուեցան նահանջել: Ֆինները կը շարունակեն կռուիլ թիզ առ թիզ, ապահովելու համար իրենց նահանջը:

Կացութեան ծանրութիւնը խոստովանելով հանդերձ, Ֆինները շատ ալ յուսահատ չեն երեւար, որովհետեւ ռուսական յարձակողականը անհաւատալի կորուստներ կը պատճառէ կարմիր բանակին, մարդկային թէ նիւթական: Ֆինլանտական օդանաւերը ռմբակոծեցին ռուսական կայան մը, հաղորդակցութեանց կեդրոն մը եւ զինուորական կառախումբ մը: Շատ մը օդարշաւներ տեղի ունեցան արեւելեան ճակատին վրայ, մասնակցութեամբ հարիւրաւոր ռուսական օդանաւերու: Ֆինները կ'ըսեն թէ վար առնուեցան 14 ռուսական օդանաւեր: Կարգ մը ֆինլանտական քաղաքներ նորէն ռմբակոծուեցան:

Վերջին յարձակումին ատեն, Ռուսերը միայն մէկ մղոն հեռու էին Վիպորկէն: Կարմիր բանակը ալիք առ ալիք յառաջ խաղալով, իրարու ետեւէ գրաւեց շատ մը կարեւոր դիրքեր, Վիպորկի արուարձաններուն մէջ: Ռուսական զեկոյցը կ'ըսէ թէ վերջին երկու օրերու ընթացքին գրաւած են 270 դիրքեր, որոնց 66ը երկաթեայ ամրակուռ բերդեր: Խորհրդային զեկոյցը յաջողութիւններ կը հաղորդէ նաեւ միւս ճակատներուն վրայ,— 26 օդանաւեր քանդուած՝ օդակայաններու մէջ, 301 հատ ալ՝ օդանաւային կռիւներու ընթացքին :

Նորէն զրոյցներ կը շրջին հաշտութեան մասին: Ֆինները կը մերժեն անընդունելի հաշտութիւն մը: Այս առթիւ ուշագրաւ է որ իտալական մամուլը փոխած է իր լեզուն Ռուսիոյ հանդէպ, եւ կը մեղադրէ Ֆինլանտան, մանաւանդ անոր արտաքին նախարարը՝ իբրեւ պատասխանատու պատերազմին:

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ նորէն քննելով, երեսփ. ժողովի խմբակցութեանց նախագահները պահանջեցին ֆրանսական բանակին մէջ առնել այն օտարականները որոնք խնդրած են կամաւոր արձանագրուիլ: Ցետոյ ցաւ յայտնեցին որ յաճախ անբաղձալի եւ արտաքսումի դատապարտուած օտարականներ կը շարունակեն Ֆրանսա մնալ: Վերջապէս, գանգատեցան թէ օտարականները երբեմն առաւելութիւններ կը վայելեն Ֆրանսացիներու վրայ, աշխատանքի տեսակէտով....

30 ԱՄԻՍ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ զինուոր մը որ արձակուրդի կեղծ թուղթ մը շինած էր, նմանցնելով հրամանատարին ստորագրութիւնը :

«ԱԼՄԱՍՏ» ՕՓԵՐԱՆ

(ԹՄԿԱԲԵՐԴԻ ԱՌՈՒՄԸ ԸՍՏ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ)

Նախերգանք.— Հէ՛յ, պարոններ, մտիկ ըրէք Թափառական աշուղին: Մենք ամէնքս մեր ծնած օրէն հիւր ենք կեանքի մէջ, կարգով կուգանք ու կ'անցնինք այս աշխարհէն:

Կ'անցնին սէրը, ուրախութիւնը, գեղեցկութիւնը, գանձն ու գահը, մահը մերն է, մենք ալ մահուան ենք, մարդուն գործը միշտ անմահ է, կը մնայ դարէ դար, երանի անոր որ իր գործով կ'ապրի անվերջ: Զարն ալ անմեռ կ'ապրի, անէծք անոր գործին, եթէ նոյն իսկ որդիդ, հայրդ ու մայրդ կամ սիրած կինդ ըլլայ: Լաւութեան խօսքը կը ժպտի մեր սրտին, մարդ իր թշնամիին իսկ լաւ գործը կը յարգէ: Հիմա, մտիկ ըրէք պատմութիւնս եւ ի միտ առէք անոր իմաստը:

×

Նատիր Շահը անհամար զօրք հաւաքեց եւ եկաւ Թմկաբերդը պաշարեց՝ խաւար գիշերուան պէս: Շահը կանչեց.

— Հէ՛յ, քաջ Թաթուլ, դուն քեզ անմահ մի կարծեր ամրոցիդ մէջ, ես քու մահդ բերած եմ:

— Մի պարծենար, զօռող Նատիր, պատասխանեց հսկան, լերան գագաթէն շատ ամպեր կ'անցնին, բայց ինքը անսասան կը մնայ:

Ցնաց, ձայն տուաւ իր քաջերուն, սուրը կապեց, թռաւ հեծաւ նժոյգ ձին, եւ կռուի դաշտը իջաւ:

Քառասուն օր, քառասուն գիշեր տեւեց կռիւը, անթիւ քաջեր ինկան եւ գլխակներու դէզը բերդի գլխին հաւասարեցաւ: Ամբողջ Իրան եւ Թուրան եկած են, Թաթուլ անյաղթ եւ անոր բերդը կանգուն կը մնայ, եւ ամէն օր յաղթական իր ամրոցը կը դառնայ, ուր իրեն կը սպասէ իր սեւաչուի ե[...]տասարդ կինը:

Այդպիսի կին մը, եթէ աշուղն ալ ունենար, հոգիս վկայ առանց զէնքի ու զօրքի անվախ Շահերուն դէմ կ'երթար: Աչքերը կրակուրոց՝ սիրոյ հնոց, եւ երբ ժպտին, գիշերները ցերեկուան պէս լոյս կուտան: Շրթները վարդի թերթեր են, եւ եթէ յաղթութիւն մաղթեն ալ քեզի, ոչ Շահ, ոչ մահ, ոչ զէնք ու զօրք կը յաղթեն:

Օր մը կռուի դաշտին վրայ, Շահին առջեւ այդ գեղեցկուհիին գովեստը ըրին: Անոր, ըսին, տեսքով ու հասակով Իրանի չքնաղ հուրիները՝ չեն հասնիր: Ջաւախքի աղջկան աչքերը ծով են, անոր նայուածքին մէջ մարդ կը կորսուի: Ան է Թաթուլ իշխանին շունչն ու հոգին: Անոր ժպիտն է որ իրեն ոյժ կուտայ, եւ սիրովը գինովցած, առիւծի նման դաշտ կ'իջնէ: Ով մեծ Շահ, եթէ անոր սրտին տիրես, ալ Թաթուլ անզօր կը փռուի ոտքիդ տակ, եւ իր բերդին ալ կը տիրես:

Պարսից անմահ Ֆիրդուսին ըսած է.—«Ո՞վ կրնայ յաղթել քաջին, եթէ չըլլան կինն ու գինին»: Ճակատը արեւի պէս պայծառ, լերան պէս կանգնած կը նայի խրոխտ, ո՞վ կրնայ զայն գետնի հաւասար ընել, եթէ չըլլան կինն ու գինին: Կարծես կը պարէ, երբ կռուի երթայ: Ո՞վ կրնայ զայն վար բերել իր թախտէն, եթէ չըլլան կինն ու գինին: Եթէ ամբողջ աշխարհ գայ վրան, դէմ առ դէմ երթայ: Ռուսթէմ Զալն ալ չի կրնար յաղթել անոր, եթէ չըլլան կինն ու գինին:

Եւ Շահը ղրկեց իր թովիչ երգիչը:

— Գնա, ըսաւ, տես Թմուկի տիրուհին, երգէ անոր իմ սէրս եւ պատմէ փառքս ու գանձերս: Խոստացիր անոր իմ գահս ու ամէն բան, որ Շահը կրնայ պարգեւել իր սիրած կնոջ:

Ու որ թագաւորը չի կրնար մտնել կռուով, դռները բաց կ'ըլլան աշուղին առջեւ, եւ ահա օր մը ծեր, թափառական աշուղ մը մտաւ Թմկաբերդը:

Կը դառնան, կը դողան Թմուկի ձորերը, Թաթուլ կանգնած է Շահին դէմ, կը կռուի անոր զօրքին հետ, արիւնը կը հոսի Կուր գետին նման: Իրարու հետ կը զարնեն ու կը զարնուին թշնամի զօրքեր, իսկ բերդին ներսը կ'երգէ աշուղը, կ'երգէ իր Շահին սէրը, փառքն ու գանձերը: Մըտիկ կ'ընէ Թմուկի գեղանի տիրուհին, եւ իր միտքը կը խռովեն դաւաճանութեան խորին ամօթն ու արքայական փառքն ու մեծութիւնը:

— Կը լսե՞ս, սիրուն տիկին, ով նազելի անման, նայէ Շահին, որ տէրն է ամբողջ աշխարհի: Մեղի պէս տկար ու գեղեցիկներուն գերի մարդ մըն է ան ալ: Քու ճակատիդ թագ կը վայլէ, պէտք է որ դուն թագուհի ըլլաս:

Թմուկի չքնաղ տիրուհին այս երգը կը լսէ գիշեր ու ցերեկ, գիշերները քունը կը փախչի աչքերէն, մտախոհ, լուռ ու դալուկ կը դառնայ:

Թաթուլ իշխան իր յաղթական զօրքին հետ դարձաւ կռուէն: Սուրը սրբեց, պատեանը դրաւ, Թմրկաբերդը ցընծութեան ձայներով լեցուեցաւ: Թմուկի տիրուհին խնճոյք սարքած է, գինին հեղեղի պէս կը հոսի, քէֆ կ'ընէ Ջաւախքի տէրը: Զքնաղ տիրուհին սեղանէ սեղան կը թռչի, ամէնուն կը ժպտի, կը յորդորէ որ ուրախ ըլլան ու խմեն:

— Հայտ, իմ քաջ հիւրեր. լեցուցէք ձեր բաժակները, խմենք, Թող Աստուած կտրուկ ընէ իմ քաջ Թաթուլիս սուրը: Եւ ամէնքը կ'երգեն, Թող Աստուած կտրուկ ընէ մեր քաջ իշխանին սուրը, անոր շուքը միշտ անպակաս ըլլայ մեր գլխէն: Թմրկաբերդը կը թնդայ ցնծութեան աղմուկէն, ամէնքը կ'երգեն գոռ ու յաղթական ձայներով.

—Էն մթին ամպից արծի՞ւ է իջնում,
Սարի արծւիր չեչտակի թափով:
Էն Թմրկաբերդից Թաթուլն է իջնում:
Թշնամու հոգին լցնում սարսափով:
— Էն Թմրկայ ձորում սեւ ա՞մպն է գոռում,
Էն չա՞նթն է ճայթում էնպէս ահարկու,
Էն Թմրկայ ձորում Թաթուլն է կռւում:

Էն թուրն է շաչում էնպէս ահարկու:
Ի՞նչ սարի արծիւ կը հանի քաջին,
Ի՞նչ Շահ կը կանգնի նրա առաջին:

Եւ երգին հետ հեղեղի պէս կը հոսի Կախեթի գինին, կը խմեն տիկնոջ կենաց, որ այդ ժայռերուն մէջ բուսած ծաղիկ է: Կը խմեն փառքին համար կռուող քաջերու, որոնք կռուի դաշտին վրայ իրենց կեանքը չեն խնայեր, եւ յիշատակին համար ինկածներու, որոնք երկինքէն իրենց կը նային: Եւ տիրուհին սեղանէ սեղան պտտելով կը պնդէ միշտ որ խմեն:

— Օֆ տիրուհի, Աստուած վկայ, կը դողչեն կոչնականները, ալ մենք չենք կրնար խմել, ալ ոյժ չկայ, տեղ չկայ, շատ խմեր ու յոգներ ենք:

Եւ կը հանգչի Թմրկաբերդը, կը լռէ ու կը մարի, գինովցած ու յոգնած տէրն ու զօրքը կը մրափին խաւարին մէջ:

Լուռ ու խաւարչտին կամարներուտակ, յոգնած ու քնացած բազմութեան վրայ, սեւ չարագուշակ անհեղ երազներ կը թռչին անվերջ խումբերով: Երազ կը տեսնէ Թաթուլ իշխանը, որ միշտ օձը եկեր, իր բերդին փաթթուած ու գլուխն ալ դրած է ոտքին վրայ: Եւ ահա ահռելի հրէշը վեր կը բարձրացնէ իր գլուխը՝ մինչեւ բերդի բարձունքը Թաթուլի պալատն ու տունները: Թաթուլ, որ իբրեւ թէ կը քնանայ, նազելի կնոջ գլուխն իր կրծքին վրայ, կ'ըսէ անոր.

— Իմ հրեշտակս, ելիր, թող որ ես այդ հրէշը սպաննեմ:

Եւ ահա յանկարծ զարհուրանքով կը տեսնէ, որ իր սիրելի կնոջ տեղ օձին գլուխը ծանրացած է կուրծքին վրայ:

— Էյ, հսկեցէք, ինչո՞ւ կը քնանաք, Թաթուլի քաջ զինուորներ: Տեսէք թէ ով է որ չի քնանար ու կը շըրջի մութին մէջ: Զըլլայ թէ յաղթուած թշնամին կը դաւադրէ կէս գիշերուան այս ժամուն: Արթնցէք ու ելէք, ամբողջ գիշեր մարդ կուգայ ու կ'երթայ. արթնցէք, Թաթուլի պահապան առիւծ քաջեր: Արթնցէք, իր յաղթական հիւրերը գինովցուցած, ձեր դաւաճան տիրուհին կը բանայ բերդին ու պալատին դռները: Դաւ, դաւ, ելէք կոչնակ զարկէք, երկաթեայ դռները կը ճռնչեն, կը դղրդին. պահակներ, շուտ զէնք առէք, ձի հեծէք, ձի ...:

Ցերեկը իր պայծառ աչքերը բացաւ Ջաւախքի վրայ: Աւերակ բերդին վըրայ սեւ ամպի նման թանձրացած են ծուխն ու թշնամին: Ցաղթութեան փառքով ու գինիով արբեցած քնացած էին բերդին տէրն ու զօրքերը, եւ յաւիտեան ալ քնացած մնացին՝ դաւին անտեղեակ ու ցաւին անտարբեր:

Շահը նստած է, իր առջեւ քէֆի սեղանը: Կը նայի Թաթուլի անտէր գահին եւ կը մտածէ աշխարհի բաներուն վրայ: Աշխարհի մէջ հաստատ բան չկայ, մի վստահիր ոչ մէկուն, ոչ բախտի ու փառքի, ոչ յաղթութեան, ոչ ալ սիրելի կնոջ տուած բաժակին: Եւ դառնութեամբ լի անիկա կը հարցնէ, դալուկ, քար կտրած Թմրկաբերդի տիրուհիին.

— Պատասխան տուր ինծի, սեւաչուի մատնիչ, միթէ Թաթուլը քաջ ու սիրուն չէ՞ր:

— Քաջ էր ու գեղեցիկ քեզմէ աւելի, ազնիւ ու վեհոգի մարդ մըն էր, կնոջ մատնութեամբ բերդի չէր տիրեր, ամբողջ կեանքին մէջ խաբեբայ եղած չէր:

Այսպէս պատասխան տուաւ տիկինը: Շահը, բարկութենէն կատղած, մռնչեց.

— Դահիճ ...

Եւ դահիճը խոյացաւ մտաւ սրահը:

Դահիճը եկաւ, ոտքէն գլուխը կարմիր հագած, եւ իր պալատէն դուրս տարին Թմրկաբերդի չքնաղ տիրուհին: Տարին անյատակ ժայռին կատարը, որ մինչեւ այսօր կանգնած է, եւ այդ ահաւոր քարէն դէպի վար գլորեցին զինք: Գայլն ու ագուէսը լափեցին անոր սիրտը, ագռաւները ամպերէն իջան ու սեւ աչքերը փորեցին: Անցաւ անիկա գարնան ծաղկի պէս որ ալ չի բացուիր: Անցաւ անգութ Շահը իր փառքով ու զօրքով:

Անցան Թաթուլն ու իր քաջերն ալ նոյն կարգով:

Անոնցմէ անմահ այս զրոյցը հասաւ մեզի ու մեզմէ յետոյ ալ միշտ պիտի պատմուի այսպէս ...

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Բուսապաշտական Ցոյցութիւններ

Ժամանակի ընթացքին ճանչցած եմ երեք բուսապաշտներ: Առաջինը՝ բանջարապաշտ էր, երկրորդը՝ ծաղկապաշտ ու երրորդը՝ ծառապաշտ:

Այս վերջերս, այդ երեք բարեկամներս, առաջին գալով յիշողութեանս տարածութեան մէջէն, կարծես կը փափաքին որ բան մը գրեմ իրենց մասին:

Կը հնազանդիմ հաճոյքով ու կարճօրէն կը ներկայացնեմ իմ երեք բուսապաշտ բարեկամներս:

×

Բանջարապաշտը վարձած էր տուն մը, բաւական ընդարձակ պարտէզով, որուն մէջ կը բուսնէին վարունգներ, դդումներ, լոլիկներ, բողկեր, կանկառներ, սմբուկներ, չողգամներ եւ ստեպղիններ, ինչպէս նաեւ սոխեր ու ձմերուկներ:

Պարտէզը փակ էր, միջնադարեան պատով մը շրջապատուած ու իր մուտքին ձախ կողմը ունէր դարաւանդ մը ուր ճաշի կը հրաւիրէր՝ պարտիզպանը իր սիրելի հիւրերը.

Բանջարապաշտը, յաճախ, առաւօտները, կը բարձրանար այդ դարաւանդին վրայ, հռետորի մը պէս ու խանդավառ ճառ մը կը խօսէր իր սիրելագոյն բանջարեղէններուն, ըսելով.

— Ողջո՜յն ձեզ, ընկերներ եւ ընկերուհիներ, ողջոյն: Եւ աւետիս՝ որովհետեւ հրաշալի արեւ մը պիտի ունենանք այսօր ու կը խոստանամ իրիկունը լաւագոյն կերպով ջրել ձեր հողը, յագեցնելու համար ձեր սրբազան ծարաւը: Մասնաւոր ողջոյն ձեզի, ընկեր վարունգներ եւ ընկերուհի լոլիկներ: Դուք, ընկեր վարունգներ, մի գանգատիք թէ շատ ջրուեցաք, ձեզմէ որքան աւելի ջրոտ գլուխով մարդիկ կան: Դուք ալ, ընկերուհի լոլիկներ, շատ էք ջրոտած: Ի՜նչ լաւ կ'ըլլար ձեզմով քարկոծել մարդոց քիթն ու բերանը: Իսկ դուք, ընկեր դդումներ, մի ցաւիք որ ծուռ էք բուսած: Նորէն շիտակ էք բաղդատելով մարդոց հետ: Մարդոց ծռութիւնը անուղղելի աստիճանի մը հասած է: Իսկ դուք հազարներ, անհոգ եղէք, մարդոց պէս չէք կրնար որդնոտիլ: Դուք սեւորդիներ, խափշիկ բողկեր, մի գանգատիք ձեր գոյնին համար: Ձեր ներսը սպիտակ է, ձիւնի պէս, մինչդեռ մարդուս ներսը սեւ բիծերու լաբիւրինթոս մըն է: Ո՛վ թանկագին ընկերներ եւ ընկերուհիներ, որքան երջանիկ կը զգամ ինքզինքս որ ձեզ հետ եմ միշտ, ազատագրուած բոլոր «ընկեր» օձերէն, գայլերէն, արջերէն, բորեններէն եւ «ընկերուհի» սիրամարգներէն, չիկահաւերէն:

Կեցցէ՛ք դուք, ընկեր վարունգներ, լոլիկներ, դդումներ եւ կանկառներ: Դուք ինծի տուիք առողջութիւն, մենութիւն, աշխատութիւն եւ հազար բարիք: Իսկ ես ձեզի գրեթէ ոչինչ տուի: Մինչդեռ մարդ ու մարդուհի ընկերներուն ամբողջ կեանքս տուի ու անոնք փոխադարձեցին չարութեամբ, ապերախտութեամբ եւ ամենազզուելի եսամոլութեամբ:

Կեցցէ՛ք դուք ու թող անկցին անոնք:

×

Ծաղկապաշտ բարեկամս փոքրիկ պարտէզ մը ունէր, ուր զգուշութեամբ հարկ էր քալել, չկոխոտելու համար բոյսիկ մը, այնքան լեցուն էր այդ մանրանկար եդեմը գունագեղ ու բուրումնաւէտ ծաղիկներով:

Ծաղկապաշտ բարեկամս կ'ըսէր.

— Ծաղիկները իմ սիրուհիներս են: Պարտէզը իմ կանանոցս է: Զքնաղներով լեցուն է իմ հաւաքածոս: Թագուհի վարդը, սիրուհի այծտերեւին, գեղանի չահոքրամը, հարճ լեյակը, օտարուհի մեխակը, տարփուհի շուշանը, նաժիշտ մեխակը: Արքայական կանանոց:

Ու ծաղկապաշտը, յաճախ, կէս գիշերէն վերջ, կ'իջնէր պարտէզ, կը հոտոտէր, կը համբուրէր իր չքնաղագեղ սիրուհիները եւ յամրաձայն անոնց գովքը կը հիւսէր ըսելով.

— Ինչ գեղեցիկ ես դուն, ով իմ Վարդուկս, քու շրթունքդ ակ մըն է ուրկէ երանութեան բոյրը կը հոսի: Ինչքան նրբենի ես դուն, ով իմ արքայական Շուշան կոյսս, դուն տաճար կը հոտիս, զատկական հանդիսաւոր եկեղեցի: Կարծես Աստուածամօր դէմքը կը հոտուրտամ քեզմով: Հապա դուն, աղուոր Յասմիկս, ո՞ր կինը քեզի չափ զոլար է: Եկէք, թեւերուս մէջ, ով սիրուհիներ, ես ձեզի երբեք պիտի չփոխեմ ոչ մէկ Աննայի, Մարիամի, Ուրանիայի, Քաթինայի, Ասպասիայի, Անուշկայի, Ժորժէթի կամ Իվոնի հետ: Անոնք ամէնն ալ կեղծ են, արուեստական, բռնազբօսիկ: Ամէնքն ալ սատանայի աղջիկներ, մեղքի ծաղիկներ միայն: Անոնց ներսը փտութիւն է ու զարշահոտութիւն: Անոնց ամէնէն հրեշտակայինին, մաքուրին, չքնաղին անգամ շունչը անտանելի է, առտուն կանուխ: Մինչդեռ դուք, օրուան բոլոր պահերուն արքայութիւն կը բուրէք: Անոնց բոյրը կեղծ է, գոյնը կեղծ, ժպիտը կեղծ, տեսքը կեղծ, աչքը, ականջը՝, քիթը, բերանը, ակռան կեղծ:

×

Երրորդ բարեկամս ծառապաշտ էր: Ունէր սեփական անտառակ մը: Կ'ապրէր ծառերուն հետ ու խորապէս կը հաւատար որ ծառերը հոգի ունին:

Կ'երգէր, կը նուագէր ծառերուն համար: Ծառերն ալ իրեն համար կ'երգէին ու թռչուններով կը սարքէին նուագահանդէսներ:

Ծառապաշտը, ամէն առաւօտ, կը կանգնէր իր անտառակին մէջ ու կ'աղօթէր:

Շատ անգամ կը խօսէր իր ծառերուն հետ, մտերմաբար: Երբեմն ալ պաշտօնապէս կը ճառէր իր բարեկամներուն՝ ծառերուն:

Օր մը իրեն էի այցելած: Արդէն իր քով բարեկամ մը կար որ կը խօսէր, փառաբանելով մարդկային հանճարը, մէջբերումներ ընելով զանազան գիրքերէ ու թերթերէ:

Ծառապաշտը սկեպտիկ ժպիտով մը մտիկ կ'ընէր, հանդարտօրէն: Ցանկարծ ոտքի ելաւ եւ ուղղուելով դէպի իր սիրական ծառերը, բեմբասացի մը պէս խօսեցաւ հետեւեալ կարճ ճառը.

— Ընկեր կաղնիներ, ընկեր չինարիներ, ընկեր եղեւնիներ եւ ընկեր կաղամախիներ, լսեցէք, մարդիկ յաւակնոտութեան ամէն չափ ու սահման անցեր են: Կը գովեն մարդկային խելքը: Այսինքն ինքնագովութիւն կ'ընեն: Ու չկայ մէկ հանեստ կամ պարկեշտ մարդ որ հերքէ այդ բոլոր գովեստները: Աստծուն օրը կը յայտարարեն, այդ թշուառական մարդիկը թէ իրենք են ամէնէն ընտիր ու խելացի կենդանին: Մինչդեռ խոտն անգամ գիտէ որ ամէնէն անպիտաններն ու զզուելիներն են, կենդանիներուն մէջ: Թո՛ւ անոնց երեսին: Ոչ խիղճ ունին, ոչ ամօթ: Կը սպաննեն ամէն բան.— կենդանի, ծառ, նոյն իսկ իրենց նմանը: Գրողը տանի զիրենք: Անկցին ու համը առնեն դժոխքի բոցին: Անկցին մարդ կենդանիները, կեցցեն անտառները եւ կեցցէ՛ք դուք, ո՛վ ծառեր, դրախտի սիւներ, տաճարի կոթողներ, բարութեան հովանոցներ:

Երբ ծառապաշտը իր խօսքը վերջացուց, ծառերը բուռն կերպով ծափահարեցին:

×

Երէկ կը կարծէի որ բանջարապաշտ, ծաղկապաշտ ու ծառապաշտ բարեկամներս քիչ մը կը չափազանցեն:

Իսկ այսօր կը կարծեմ որ այդ երեք բարեկամներէս արհամարհուած մարդիկն են որ քիչ մը կը չափազանցեն:

Մինչդեռ դուք, ընթերցողներ, հաւանաբար կարծէք որ վարունգն ու դդումն են չափազանցողները եւ կամ ե՛ս եմ որ ամէն բան կը չափազանցեմ իբրեւ երգիծող:

Երանի՛ թէ այս աշխարհիս մէջ միակ չափազանցողները ըլլային սեխը, դդումը, վարունգը, երիցուկը, բարտին եւ երգիծաբանը:

Մեր չափազանցութիւն մըն է որուն մէջ չափը չէ կորսուած, միւսներուն՝ այսինքն մարդերունը՝ չափազանցութիւն մըն է որուն մէջ, շատ մը բաներու հետ, իրենք ալ պիտի կորսուին:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Վիվիէ (Ալժերիա), 28 փետրուար.— Սիրելի «Յառաջ», մեր տիկինները փոքր հանգանակութիւն մը կատարեցին զինուորներու համար եւ գումարը, հարիւր ֆրանք, ձեզի ղրկեցինք, յանձնելու համար Կապոյտ Խաչին:

Ահաւասիկ մասնակցողները.— Տիկ. Մանուկեան 25 ֆրանք, Տիկին Տիւրկէրեան 20, Տիկին Անդրէասեան, Տիկին Քոչկարեան, Օր. Նազիկ Քէօրօղլեան, Տիկին Աւագեան, Տիկին Բարսեղեան 10ական, Տիկին Զաքարեան 5 ֆրանք:— Յ. Մանուկեան

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐ

Աննաշէլ ձէտ,
Անմաղել ալիւր,
Անբանցուցել տալաս: (Փշատ)

Ջին մէջ ձորին թամքեցին,
Ճղի քուռակ փորէն խանեցին: Ծիրան

Խաւք մը ընցաւ երկնուց
Ոսկի լաղեանն էր կտուց: Արեւ

Ամպ էրէրաց, քարւան ճէրէրաց,
Ա՛մպ, դիւ զա կայ, քարւան դի՛ւ
դարձի: Դագաղ եւ մեռել

ՆՈՐ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ (ԿՏՐԵԼ ԵՒ ՊԱՀԵԼ)

1.— Մարդահամար եւ պարենատոմսի բաշխում

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, ուրբաթ օր հրատարակուեցան 20 նոր հրամանագիրներ, երկրին պարենաւորման, տնտեսական եւ ելմտական քաղաքականութեան մասին: Պաշտօնաթերթէն առնելով, հետզհետէ պիտի ներկայացնենք այն հրամանագիրները որ անմիջական կապ ունին օրուան կեանքին հետ: Ահաւասիկ առաջինը. մարդահամարի եւ պարենատոմսի մասին.—

ՅՕԴ. 1.— Կարգ մը սննդեղէններու, առարկաներու կամ արտադրութեանց սպառման մասին սեղմումներ պիտի հաստատուին վարչապետին եւ իրաւասու նախարարներու կողմէ ստորագրուած հրամանագրով մը:

ՅՕԴ. 2.— Ֆրանսա բնակող ամէն անձ պարտաւոր է 1940 ապրիլ 1էն առաջ յայտարարութիւն մը ընել համաձայն այն հրահանգներուն որ պիտի նշանակուին միջնախարարական հրամանով մը, մասնակցութեամբ ներքին, հողագործական, ելմտական եւ հանրօգուտ շինութեանց նախարարներուն:

Այդ յայտարարութիւնը պիտի ներկայացուի այն քաղաքապետութեան որուն շրջանին մէջ կը բնակէր յայտարարողը 1940 մարտ 1ին:

Անուանական եւ անփոխանցելի պարենատոմս մը պիտի յանձնուի իւրաքանչիւր յայտարարողի:

ՅՕԴ. 3.— Պարենատոմսը կամ անոր տրամադրութեամբ տրուած թուղթերը պիտի պահանջուին այն սպառողներէն կամ գնողներէն, որ կ'ուզեն ստանալ այս պարտաւորութեան ենթակայ սննդեղէնները, իրերը կամ արտադրութիւնները:

ՅՕԴ. 4.— Պարենատոմսին գործածութիւնը իւրաքանչիւր սննդեղէնի, առարկայի կամ արտադրութեան համար պիտի ճշդուի միջնախարարական հրամանով, մասնակցութեամբ իրաւասու նախարարներուն (ելմտական եւ արտադրութեանց):

ՅՕԴ. 5.— Սպառողները կամ գնողները կրնան բաժնուիլ դասակարգերու, որոնք իրաւունք պիտի ունենան ստանալու տարբեր բաժիններ, մասնաւորապէս նկատի առնելով տարիքը եւ կատարուած աշխատանքին տեսակը:

ՅՕԴ. 6.— Հրաման կամ արձակուրդ ստացած զինուորները անհատական պարենատոմս պիտի ստանան մասնաւոր դասակարգութեամբ, իրաւունք ունենալով ստանալու իւրաքանչիւր սննդեղէնի, առարկայի կամ արտադրութեան ամէնէն բարձր բաժինը, տրուած հրամանին կամ արձակուրդի տեւողութեան առթիւ: Այս պարենատոմսը պիտի յանձնուի հրամանի կամ արձակուրդի թուղթերուն վրայ նշանակուած բնակավայրի քաղաքապետութեան կողմէ, նոյն թուղթերը ներկայացնելու պայմանով:

ՅՕԴ. 7.— Ելմտական նախարարէն եւ պատասխանատու նախարարէն բաղկացած միջնախարարական հրամաններ մասնաւոր կանոններ պիտի սահմանեն յօդ. Ա.-ով նախատեսուած սահմանափակման ենթակայ սննդեղէններու, առարկաներու եւ արտադրութեանց յանձնումին, սպառման կամ գործածութեան մասին, եթէ այդ ապրանքները պիտի սպառին կամ պիտի գործածուին հաւաքաբար:

ՅՕԴ. 8.— Պատասխանատու նախարարին եւ ելմտական նախարարին կողմէ ստորագրուած հրամանագիրներ պիտի կրնան նշանակել առաւելագոյն քանակութիւնը այն սննդեղէններու, առարկաներուն եւ արտադրութեանց զոր պիտի կրնան պահել այն անձերը որոնք սովորաբար գործառնութիւններ չեն կատարեր այդ ապրանքներուն վրայ:

ՅՕԴ. 9.— Ներկայ հրամանագրին եւ անոր գործադրութեան համար հրատարակուած հրամանագիրներուն տրամադրութեանց դէմ օրինազանցութիւն կատարուած ատեն, պատասխանատու նախարարը կրնայ առժամապէս կամ վերջնապէս փակել տալ օրինազանցներուն պատկանող հաստատութիւնները:

ՅՕԴ. 10.— Որ եւ է օրինազանցութիւն այս հրամանագրին եւ անոր գործադրութեան համար հրատարակուած հրամանագիրներուն եւ հրամաններուն տրամադրութեանց դէմ՝ պիտի դատապարտուի 1938 յուլիս 11ի օրէնքին 46րդ յօդուածով նախատեսուած պատիժներուն: Անկէ զատ, կեղծ պարենատոմսեր շինելու եւ գործածելու արարքը պիտի հետապնդուի իբրեւ կեղծարարութիւն եւ հեղինակներն ու մեղսակիցները պիտի յանձնուին ճենճհաս ատեանին:

ՅՕԴ. 11.— Այս հրամանագրին հակառակ բոլոր տրամադրութիւնները ջնջուած են:

ՅՕԴ. 12.— Այս հրամանագիրը խորհրդարանին վաւերացման պիտի ենթարկուի համաձայն 1939 դեկտեմբեր 8ի օրէնքով նախատեսուած պայմաններուն:

Այս օրէնքը գործադրելու պաշտօն ունին վարչապետը, նախարար ազգ. պաշտպանութեան եւ արտաքին գործերու, դատական, ելմտական, ներքին, առեւտրական, հողագործական, հանրօգուտ շինութեանց եւ առողջապահական նախարարները, իւրաքանչիւրը իրեն վերաբերեալ ճիւղին մէջ: (29 փետրուար 1940):

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ զինուորական կառավարիչը հրամայեց մարտ 1էն սկսեալ պարպել քարիզարեր շրջանը, որ զինուորական իշխանութեան պիտի յանձնուի:

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ՍՓՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԲՕՐԻՍԵԱՆ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՄԱՐՏ
MARDI 5 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4289

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

Գործունէութիւն ցամաքի վրայ — վեց օդանաւեր խորտակուած

Կիրակի եւ երկուշաբթի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (185 եւ 186րդ օր).—

Զեկոյց թիւ 361, Մարտ 2, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհ. ճակատին վրայ :

Զեկոյց թիւ 362, իրիկուն.— Մոզէլի արեւելեան կողմը, մեր հետազօտիչ ջոկատներէն մէկը յարձակում կրեց թիւով գերազանց գերման ուժերու կողմէ : Ջոկատը կռուեցաւ յաջողութեամբ եւ կորուստներ պատճառեց թշնամիին : Աճում օդանաւային գործունէութեան, զուիցերիական սահմանագլուխէն մինչեւ Առատնի շրջանը :

Զեկոյց թիւ 363, մարտ 3, առաւօտ.— Սովորական գործունէութիւն յառաջապահ զօրախումբերու : Մեր օդանաւային կարգ մը հետազօտութիւնները հասան մինչեւ Գերմանիոյ խորերը, գիշերը թէ ցերեկը : Ֆրանսական հետապնդիչ օդատորմիղը մարտ 2ի ցերեկը վար առաւ երկու թշնամի հետազօտիչ օդանաւեր, մեր գիծերուն մէջ : Մեր բոլոր օդաչուները իրենց կայանները վերադարձան : Ֆրանսական հետապնդիչներու կողմէ խորտակուած երկու հետազօտիչ օդանաւերը մաս չեն կազմեր այն օդանաւին որ վար առնուած է միեւնոյն օրը, մեր հողին վրայ, անգլիական օդատորմիղին կողմէ :

Զեկոյց թիւ 364, իրիկուն.— Թշնամին քանի մը գերիներ բռնեց արշաւի մը ընթացքին, Վոժի արեւմտեան կողմը : Մեր կողմէ, Լօթէրի ճակատին վրայ թակարդ մը լարեցինք որ յաջողեցաւ : Նշանակալից գործունէութիւն օդանաւերու երկու կողմէն ալ :

*** Ինչպէս կը հաստատեն պաշտօնական զեկոյցները, օդանաւային գործունէութիւնը սաստկացած է երկու կողմէն : Անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ վար առնուած թշնամի օդանաւերուն թիւն է վեց : Անգլիական երկու օդանաւեր կռուելով գերմանական վեց օդանաւերու դէմ, մէկը խորտակեցին, միւսն ալ հարկադրուեցաւ վար իջնել գերմանական հողի վրայ : Ուրիշ գերմանական օդանաւ մըն ալ հարկադրուեցաւ վար իջնել դաշնակից գիծերուն ետին : Ֆրանսացի օդաչուներ վար առին երկու գերման օդանաւեր Մաժինոյի գիծին ետեւը : Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ բրիտանական օդանաւերը կը կռուէին երեքի դէմ մէկ համեմատութեամբ եւ փառաւոր յաղթանակներ շահեցան : Ֆրանսացի օդաչուները թշնամի օդանաւերէն մէկը վար ձգեցին Էփինալի մօտ : Ֆրանսացիները յարձակում գործեցին ամէն կողմէ եւ գերմանական ռմբաձիգ օդանաւը բռնկեցաւ : Գերման սպայ մը դուրս նետուելով գերի բռնուեցաւ : Միւս երեք օդաչուները ողջ ողջ այրեցան :

*** Վեց օրուան մէջ հինգ անգամ ըլլալով անգլիական օդանաւեր թռան Պերլինի վրայ եւ թռուցիկներ ձգեցին : Այս անգամ նշմարեցին քանի մը գերմանական օդանաւեր որոնք կա՛մ ուրիշ գործով զբաղած էին եւ կամ չուզեցին դիմադրել : Ինչպէս ուրբաթ գիշեր, այս անգամ ալ Գերմանացիները կապտաբակ - ճերմակ եւ դեղին չողեր արձակեցին, ճեղքելու համար մշուշը : Անգլիական օդանաւերը թռիչքներ կատարեցին նաեւ Զիլթ կղզիներուն վրայ, Հիւսիսային ծովուն մէջ :

Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը կը հաստատէ թէ շփոթութեան մը հետեւանքով անգլիական օդանաւ մը վար առնուեցաւ անգլիական օդանաւերու կողմէ, Նրէյվսէնտի շրջակաները : Իսկ ծովային նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց որ կ'ըսէ թէ մարտ 2ի առտուն, ժամը 4 — 5, գերմանական օդանաւ մը թռաւ անգլիական «Տոմալա» շոգենաւին վրայ (8441 թոն), Մանշի մէջ եւ չորս ռումբեր ձգեց, որոնց երեքը հանդիպեցան շոգենաւին : Նաւապետը սպաննուեցաւ եւ հրդեհ մը ծագեցաւ շոգենաւին մէջ : Անգլիական նաւեր եւ հոլանտական նաւ մը ազատեցին ուղեւորներուն եւ նաւաստիներուն մէկ մասը : Շոգենաւին 253 ուղեւորներէն 20 անգլիական հպատակներ եւ 88 Հնդիկներ կորսուած կը համարուին : Ազատեալներէն շատերը վիրաւորուած են : Նաւը խարխուլ ձգած է նաւահանգիստի մը մէջ :

Նոյն օրը անգլիական փոքր նաւ մը, 710 թոն, ական մը զարնուելով ընկղմեցաւ Անգլիոյ արեւմտեան ափին վրայ : Երկրորդ նաւ մը, 1176 թոն, նոյնպէս ականի մը զարնուեցաւ : Նաւապետը եւ օգնականը սպաննուեցան : Այս երկու նաւերուն մէջ կորսուեցան 15 հոգի : Գերմանական չորս օդանաւեր յարձակեցան անգլիական ձկնորսանաւերու վրայ, բայց ետ մղուեցան :

Ցամառ զրոյց կը շրջի թէ նաւամարտ մը տեղի կ'ունենայ Ուրուկուէյի ջուրերուն մէջ, գերմանական սուզանաւի մը եւ անգլիական նաւերու միջեւ :

*** Անգլիական յածանաւ մը բռնեց գերմանական նաւ մը, 6530 թոն, Վենեզուէլլայի ջուրերուն մէջ : Գերմանական երկրորդ նաւի մը նաւաստիները կրակի տուին նաւը :

*** Պատերազմին վեցերորդ ամիսը լրացաւ կիրակի, 3 մարտ : Այս առթիւ տեղական թերթերը անգամ մը եւս կը շեշտեն թէ կռիւը պիտի շարունակուի մինչեւ վերջնական յաղթանակ :

ՕՏԱՐ ՕԴԱՆԱՒԵՐ ՊԵԼԺԻՈՅ ՎՐԱՅ

Պելժիական երեք օդանաւեր շաբաթ օր ժամը 12.15ին հանդիպեցան գերման ռազմական օդանաւի մը եւ անմիջապէս շրջապատեցին զայն : Գերմանական օդանաւը յանկարծ կրակ բացաւ, որու հետեւանքով պելժիական օդանաւերէն մէկը զարնուեցաւ քանի մը անգամ, միւսին դնդացիրի դիրքը խորտակուեցաւ : Հրամանատարը շարունակեց հետապնդումը, բայց իր օդանաւը խորտակուեցաւ եւ ինքն ալ սպաննուեցաւ ածխանալով : Պելժիոյ արտաքին նախարարը ուժգնօրէն բողոքեց գերմանական դեսպանին, «չէզոքութեան այս ծանրակշիռ բռնաբարման եւ գերման օդաչուներու նախայարձակ արարքին դէմ» : Տեղական թերթերը կը գրեն թէ դեսպանը ստիպուեցաւ 45 վայրկեան սպասել, նախարարին կողմէ ընդունուելէ առաջ : Նախապէս ալ երկու պելժ զինուորական օդաչուներ սպաննուած էին օդանաւային արկածներու ընթացքին : Պելժիոյ ժողովուրդը խորապէս յուզուած է եւ հատուցում կը պահանջէ, բարոյական թէ նիւթական :

Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ ալ ծանրակշիռ կը նկատեն այս միջադէպը, իբրեւ դիտակից բռնաբարում պելժիական հողին : Վարչապետը եւ օդանաւային նախարարը մասնաւորապէս քննեցին այս խնդիրը : Անգլիոյ մէջ ալ այս առթիւ ծանրապէս կը մեղադրեն Գերմանիան :

Կիրակի առտու ալ բազմաթիւ օտար օդանաւեր երեւցած ըլլալով Պրիւսէլի վրայ, Պելժիոյ մարտկոցները կրակ բացին : Քաղաքին մէջ յստակօրէն կը լսուէին թնդանօթաձգութեան ձայները եւ ռումբերու պայթումը :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԻԹԼԷՐԻ, ԿԷՕՐԻՆԿԻ ԵՒ ՀԷՍԻ ՀԵՏ

«Խորտակել անգլ. աշխարհակալութեան լուծը»

Ինչպէս հաղորդած էինք, նախագահ Րուզվէլթի պատուիրակը ուրբաթ օր Պերլին հասնելով, սովորական արարողութիւններէն վերջը ընդունուեցաւ Գերմանիոյ արտաքին նախարարին կողմէ : Ֆոն Ռիպպէնթրոփ սքանչելի անգլիերէն գիտէ, սակայն բացարձակապէս մերժեց մէկ բառ արտասանել, «թշնամի ազգի» լեզուէն : Եւ պատուիրակը հարկադրուեցաւ խօսիլ թարգմանի միջոցաւ :

Յաջորդ օրը պատուիրակը հանդիսաւորապէս ընդունուեցաւ Հիթլէրի կողմէ, վարչապետութեան փառաւոր շէնքին մէջ : Տեսակցութիւնը տեւեց մէկուկէս ժամ, թարգմանի միջոցաւ : Ետքոյ տեսակցելով Հիթլէրի երկու յաջորդներուն, մարշալ Կէօրինկի եւ Հէսի հետ, Պերլինէն մեկնեցաւ կիրակի օր եւ գնաց Զուիցերիա, ուրկէ պիտի գայ Փարիզ : Հոս կը սպասուի հինգշաբթի օր :

*** Հիթլէրի եւ ամերիկեան պատուիրակին տեսակցութեան առթիւ, Պերլինի ձեռնհաս շրջանակներու մէջ կը հաւաստեն թէ պատուիրակը շատ լաւ տպաւորութիւն ձգած է Առաջնորդին վրայ : Նոյն շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Պ. Ուէլզի վերջին պաշտօնական այցելութիւնը պիտի ըլլայ այս : Հիթլէրի հետ եղած տեսակցութեան ներկայ էր նաեւ արտաքին նախարարը, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ :

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Գերմանիոյ Առաջնորդը մանրամասնօրէն պարզելով Եւրոպայի կացութիւնը, հասկցուցած է թէ հաշտութիւն կարելի է կնքել ճանչնալով Գերմանիոյ շահերու բնական շրջանակները եւ տնտեսական պահանջները կեդր. Եւրոպայի մէջ : Առաջնորդը շեշտած է թէ Գերմանիա կը կռուի ապահովելու համար խաղաղութեան տեւական հիմ մը եւ աշխարհը ազատելու համար բրիտանական աշխարհակալութեան լուծէն : Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Հիթլէր ազդարարած է թէ ի հարկին Գերմանիա սաստկագոյն ատեանին պիտի հասցնէ պատերազմը եւ թէ կատարելապէս պատրաստուած է ատոր համար :

Կ'ըսուի թէ պատուիրակը տեսակցութեան ատեն Հիթլէրի յանձնած է նախագահ Րուզվէլթի մէկ նամակը, յար եւ նման անոր որ յանձնուեցաւ Մուսոլինիի : Նմանօրինակ նամակներ պիտի յանձնուին նաեւ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վարչապետներուն : Ամերիկեան պատուիրակը կը պնդէ թէ այս նամակները պարզապէս անձնական բարեւագիրներ են, զինքը ներկայացնելու համար :

*** Գերմանական թերթերը կը շարունակեն անհաշտ լեզու մը գործածել, ամերիկեան պատուիրակին այցելութեան առթիւ : Հիթլէրական գլխաւոր օրկանը, «Ֆոլքիշէր Պէօպախթէր», կ'ազդարարէ թէ «մենք կ'ուզենք Գերմանիան փրկել արեւմտեան պետութեանց անվերջ ոտնձգութիւններէն, ոչնչացնել այդ պետութեանց պատճառած ահուսարսափը, որովհետեւ առանց ատոր անկարելի է որ եւ է ազատութիւն եւ ճշմարիտ խաղաղութիւն» : Ուրիշ կարեւոր թերթ մը, «Համպուրկէր Ֆրէմտէմպլաթ», հերքելով Գերմանիոյ վերագրուած հաշտութեան ծրագիրները, կը յայտարարէ թէ կեդր. Եւրոպան կենսական տարածութիւն մը կը կազմէ Գերմանիոյ համար եւ թէ Գերմանիոյ կ'իյնայ խաղաղութիւն եւ բնական կարգուսարք հաստատել այդ շրջանին մէջ :

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Յաջողութիւն Վիպուրկի մէջ. պարտութիւն Լատոկայի վրայ

Կռիւները կը շարունակուին Վիպուրկի արուարձաններուն մէջ, թէեւ ռուսական զեկոյցը կը ծանուցանէ թէ կարմիր զօրքը քաղաք մտած է : Վիպուրկ ոչ միայն Ֆինլանտայի երկրորդ մեծ քաղաքն է, այլեւ խարիսխը Մաններհայմի գծին : Ռուսական զօրքը քաղաքը պաշարած էր հարաւէն եւ հիւսիսէն, գրաւելով նաեւ երկաթուղիի գլխաւոր կայարանը : Այժմ կարմիր զօրքին շարժումը ուղղուած է Մաններհայմի գծին արեւելեան կողմը եւ ծովեզերեայ դիրքերը : Ֆինլանտական զեկոյցը կը հաստատէ զօրքին նահանջը Քարելիոյ պարանոցին մէջ :

Մարտ 2ին ֆինլանտական զօրքը մեծ յաղթանակ մը շահեցաւ, Լատոկայի լճին հիւսիսային կողմը, ոչնչացնելով հրասայլերու 34րդ կիսաբաժինը որ Մոսկուայի փառքը կը կազմէր : Ֆինլանտական զեկոյցին համաձայն, սպաննուած են 2050 Ռուսեր, իսկ ուրիշ տեղ մը՝ 1000 հոգի : Ասկէ զատ Ֆինները ոչնչացուցած են 105 հրասայլեր եւ 12 զրահապատ կառքեր : Ջախջախուած կիսաբաժնին զոհերուն մէջ կը գտնուին նախապէս խորտակուած ռուսական 18րդ զօրաբաժնին հրամանատարը, զնդ. Քոնտրաշեւ եւ իր սպայակոյտը, որոնք փախած էին առաջին պարտութեան ատեն :

Զինուորական մասնագէտներ դիտել կուտան թէ Վիպուրկի գրաւումէն վերջն ալ, Ֆինները պիտի կրնան երկար ատեն շարունակել դիմադրութիւնը, շնորհիւ իրենց 60.000 լիճերուն եւ ուրիշ բնական յարմարութեանց :

*** Սկանտինաւեան պետութիւնները որոշեցին 500 օդանաւեր գնել Մ. Նահանգներուն մէջ եւ ի հարկին կռուիլ, իրենց անկախութեան համար : Միայն Շուէտ 100.000.000 տոլարի ապսպրանք պիտի տայ, ինչպէս յայտարարեց թագաւորին երրորդ զաւակը :

ԵՒՐՈՊԱՆ ՍՈՎԻ ՊԻՏԻ ՄԱՏՆՈՒԻ պատերազմէն վերջը, յայտարարեց Մ. Նահանգներու նախկին նախագահը, Հուվըր, 10 — 20 միլիոն տոլար նպաստ պահանջելով խորհրդարանէն : Իր վկայութեան համաձայն, առ նուազն 7 միլիոն Լեհեր կարօտ են օգնութեան : Նախկին նախագահը կ'առաջարկէ այժմէն ծրագիր մը կազմել, ընդհանուր Եւրոպայի օգնութեան հասնելու համար : Այս առթիւ յիշեցուց թէ նախորդ պատերազմին ատեն Պելժիոյ օգնութեան մարմինը 1,200.000.000 տոլար ծախսեց : Իր կարծիքով 40—50 միլիոն տոլար պէտք է, մէկ տարի ողջ պահելու համար Լեհաստանի կարօտ բնակիչները : Կեդրոնական Լեհաստանի մէջ, ուր Գերմանիա մասնաւոր կառավարութիւն մը հաստատած է, բնակչութեան թիւը 12—13 միլիոնէն բարձրացած է 15 միլիոնի, որոնք պէտք եղած ուտեստը չունին :

Մօտաւոր Արեւելքն ալ պիտի քննէ

Լոնտոնի «Սընտէյ Թայմզ» թերթին դիւանագիտական խմբագիրը իրաւասու աղբիւրէ մը կը տեղեկանայ թէ Թուրքիա տրամադիր չէ ոչ - միջամտութեան հաւաստիքներ տալ, եթէ Խ. Միութիւնը կամ Գերմանիա յարձակողական գործողութեան մը ձեռնարկեն Պալքաններու կամ այն շրջաններուն մէջ ուր վտանգի տակ են Թուրքիոյ կենսական շահերը : «Հետեւաբար, ձախողման դատապարտուած են Մոսկուայի փորձերը՝ ճնշում բանեցնելու համար Թուրքիոյ վրայ որպէսզի չէզոք մնայ ամէն պարագայի մէջ» :

Կիրակնօրեայ մեծ օրկանին աշխատակիցը այս առթիւ կը բացատրէ թէ Միջին Արեւելքի վտանգը սուր հանգամանք ունի եւ թէ Դաշնակիցները եւ Թուրքիա ամենամեծ արթնութիւն կը ցուցնեն այդ շրջանին մէջ : Թերթը կ'եզրակացնէ թէ Դաշնակիցները «պատրաստ են ռուսական որ եւ է նախաձեռնութեան դէմ Միջին Արեւելքի մէջ» :

*** Տեղական թերթերը ուրիշ հեռագիր մը կը հրատարակեն ռուսական սահմանագլուխէն, մարտ 2 թուականով : Այդ հեռագրին համաձայն, խորհրդային կառավարութիւնը շատ մտահոգ է ռուսեւթրքական միջադէպերու մասին : Պ. Մոլոթով խիստ հրահանգներ ուղղած է Անդրկովկասի հրամանատարին՝ Զօր. Թուպլինինի, պատուիրելով հսկել որպէսզի որ եւ է միջադէպ չծագի կարմիր բանակի զինուորներուն եւ Թուրքիոյ ու Իրանի զօրքին միջեւ : Ասկէ զատ, Զեկայէն երկու բարձր պաշտօնատարներ, Կրասիկով եւ Վասիլեւ Կովկաս ղրկուած են, որպէսզի քննութիւն կատարեն սահմանամերձ կայաններու մէջ :

*** «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Մոսկուայէն.— Թուրքիոյ վարչապետին ձայնասփիւռ ճառը, որ կ'ըսէր թէ Թուրքիա պատրաստ է ամէն պատահականութեան հանդէպ, դեռ չէ հրատարակուած հոս : Խորհրդային մամուլը, սակայն, կը շարունակէ ազդարարել թէ Անգլիացիները եւ Ֆրանսացիները կը խորհին մօտերս գործի ձեռնարկել Միջին Արեւելքի մէջ : «Թրուտ» թերթը կ'ըսէ թէ Ֆինլանտան օրէ օր աւելի կարեւոր կը դառնայ անգլեւֆրանսական գործողութեան համար ոչ միայն Գերմանիոյ դէմ, այլեւ յայտնապէս գործելու համար Խ. Միութեան դէմ : Նոյն թերթին կարծիքով, երկրորդ խարիսխ մը կը կազմէ պալքանեան թերակղզին : Թէեւ Անգլիա եւ Ֆրանսա ահագին ջանքեր թափեցին եւ ձախողեցան Պալքանեան Խորհրդաժողովին մէջ, բայց այդ չի նշանակեր թէ անոնք հրաժարած են Պալքանները պատերազմի մէջ խրելու քաղաքականութենէն : «Մօտաւոր Արեւելքի անգլեւֆրանքեւթուրք բանակին նպատակներէն մէկն է ստիպել որ պալքանեան պետութիւնները պատեհ պահուն լքեն չէզոքութիւնը եւ միանան անգլեւֆրանսական աշխարհակալութեան բանակին : Անգլեւֆրանքեւթուրք դաշնագիրը կ'ապացուցանէ թէ Թուրքիա ինկած է անգլեւֆրանսական պատերազմի շրջագծին մէջ : Զօր. Վէկանի բանակը գործնապէս կը հաստատէ այս ծրագիրները» :

*** Նոյն թերթին Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ թէ Թուրքիոյ նոր ելմտացոյցը ամենամեծ գումարը կը կազմէ,— 52 միլիոն անգլ. ոսկի, որուն 16 միլիոնը ազգ. պաշտպանութեան համար : Քսան միլիոն սթերլինի արտակարգ վարկ մը եւս պիտի տրամադրուի ազգ. պաշտպանութեան, գլխաւորաբար երկաթուղիներու եւ ճամբաներու շինութեան համար, պետական դրամատան միջոցաւ, շնորհիւ անգլեւֆրանսական համաձայնութեամբ փոխ տրուած 15 միլիոն ոսկիին : Հրետաձիգ եւ ամրաշէն զօրքի ենթասպաներու 11 դասեր 45օրեայ մարզանքի հրաւիրուեցան ուրբաթ օր :

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ այս տարուան ընթացքին Անգլիա Թուրքիոյ պիտի յանձնէ 58 վայրաշարժ եւ 300 վակոն, թրքական երկաթուղիներուն համար :

Իտալիոյ բողոքը Անգլիոյ դէմ

Ինչպէս հաղորդած էինք, անգլիական կառավարութիւնը որոշեց արգիլել գերմանական ածուխի փոխադրութիւնը Իտալիա, համաձայն պաշարման օրէնքին :

Շաբաթ կէս գիշերէն առաջ, այսինքն արգելքին գործադրութեան ժամուն գերմանական ածուխ բեռցած չորս իտալական նաւեր ճամբայ ելած էին Ռոթերտամէն, բայց նոյն նաւահանգիստը վերադարձան քանի մը ժամ վերջը, Հռոմէն հասած հեռագրի մը վրայ : Ուրիշ 12 իտալական նաւեր ածուխ կը բեռցնեն Ռոթերտամի մէջ :

Լոնտոնի իտալական դեսպանը վերադարձաւ կիրակի օր եւ ծանուցագիր մը յանձնեց Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան, բողոքելով հաստատուած արգելքին դէմ : Ծանուցագիրը կը յիշեցնէ թէ քանի սը ածուխը Իտալացիներու կողմէ պիտի բեռցուի եւ փոխադրուի, ենթակայ չէ գերմանական ապրանքներու դէմ սահմանուած արգելքին :

Ձեռնհաս շրջանակներու մէջ կարծողներ կան թէ Անգլիա կրնայ բարեփոխել իր ընթացքը, մասնաւորապէս նկատի առնելով Հոլանտայի կրելիք վնասը : Իտալիա փոխադրուած ամբողջ գերմանական ածուխը կը բեռցուի Ռոթերտամի մէջ, ինչ որ կը ներկայացնէ հոլանտական նաւահանգիստին նաւագնացութեան 50 առ հարիւրը : Իտալիոյ մէջ կը կարծեն թէ ցամաքի ճամբով փոխադրուած գերմանական ածուխը կը բաւէ մինչեւ աշուն : Այնուհետեւ կացութիւնը կրնայ ծանրանալ :

Անգլիա պատրաստ է 4 — 5 միլիոն թոն ածուխ տալու Իտալիոյ, բայց այս վերջինը կը դժկամակի փոխարժէքը հատուցանել ռազմական նիւթերով, ինչպէս կը պահանջէ Անգլիա, Գերմանիա կ'ուզէ օգտուիլ այս նոր կացութենէն, իր ետեւէն քաշելու համար Իտալիան :

Զինուորական նպաստները կ'աւելնան

Պաշտօնաթերթը կիրակի օր հրատարակեց նոր հրամանագիր մը, որուն համաձայն հետեւեալ յաւելումները կը կատարուին զինուորական նպաստներու համար.—

Օրական 12 ֆրանք Փարիզի եւ Սէնի նահանգին մէջ.— Օրական տասը ֆր. Սէն է Ուազի նահանգին մէջ, Սէնի նահանգէն 25 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ : — Օրական տասը ֆրանք այն շրջաններուն մէջ որ 100.000էն աւելի բնակիչ ունին.— Օրական 8 ֆրանք, եթէ բնակիչներուն թիւը 5000էն աւելի է :— Օրական 7 ֆրանք միւս վարչական շրջաններուն մէջ :

Մեծ եւ անուն

Մեզմէ ո՞վ պիտի չուզէր շարունակել գրական - մտաւորական կեանքը, մշակութային կեանքը, քաղաքականութեան փառնգաւոր պատասխանատուութիւններէն վեր դասուած զոր ծերու ստուգամասնութիւնը: Բայց խաղաղութեան այդ գործերը խաղաղութիւն կը պահանջեն, ու ոչ ոք կրնայ [illegible] խաղաղ ժամանակներ կ'ապրինք: Կը քալենք խարխափելով կարծես [illegible] պայ, աղջամուղջին մէջէն, ու հորիզոնին վրայ բան չերեւար, ոչ մէկ [illegible] կալուածական կայքերը [illegible] է:

[illegible] ժամանակներու [illegible] ալ մեծական այժմէականութեան [illegible] վեր փորձուած քննիկ մը [illegible] բան չի կրնար ըլլալ, միայն զգացական մեկնութիւն մը դնելք [illegible]: Նոյնիսկ ատոր մէջ մեծ դըժուարութիւն է հարկաւոր: Հեղինակը [illegible] անդամաղականութիւնը [illegible] չունի այլեւս: Հրամայական [illegible] գումներու առջեւ «տիեզերականութիւն»ը, [illegible] կրկնուած [illegible] խորհրդ կը ճնշեն [illegible] այս բոլորը: Մանաւանդ երբ կը տեսնենք որ մեր կարգ մը գրութիւնները [illegible] նկատուելով, բազմոցի տակ կը պահուին: Ճիշդ է, կան բաներ զորս անօգուտ է գրել, իրար հասկնալու վարժուած մարդոց մէջ: Արշիւրդածու-թիւններու դաշտը յանկարծ կը նեղնայ, երբ, մտքին մէջ, մտածումները յայտնապէս ծանրակշիռ կը միա-[illegible] խառնուին յամրօրէն:

Այս, երբ պիտի կրնանք ժամադիր ըլլալ նորէն, ինչպէս զինուոր ընկեր մը կը գրէ, հաւաքուելու մեր սիրած բանաստեղծ [illegible] ինչպէս պատմական [illegible] նման, շատ մը [illegible] այժմէականներու մէջ [illegible] այնքան լաւ կրնան [illegible] ցողութիւնը:

Կը կարդա՞ք զինուորներու նամակները: Անշուշտ ամէն տեղ [illegible] մը ունի զորս նամակները [illegible] բանքով կը բանայ: Այդ բանը չուզեր: Կը կարդա՞ք «Յառաջ»ի «Հայ զինուորներու կեանքէն» բաժինը: Իմ մանրիս, ամէն առաւօտ նախաճաշիս անհրաժեշտ, հաճելի ընկերներ են անոնք: Մանաւանդ հետաքրքրութեամբ [illegible] կան որ փոխանակութիւն [illegible] յայտնեն, որոնցմէ ձրագիրներ են ստացած, որոնցմէ «Յառաջ»ին ստացած, որոնցմէ արձակուրդի [illegible] կամ պարզապէս սփոփիչ տողեր են ստացած: Կը սիրեմ մեր տղաքը, որովհետեւ պարզ, անկեղծ մտածումները նոյնքան կ'ուրախացնեն զիրենք որքան նիւթական նուէրները: Բոլոր նամակներն ալ գեղեցիկ են. ու քանի առաջ կը տանիմ ընթերցումս, այնքան կը տպաւորուիմ հեռուհետէ: Ինծի այնպէս կուգայ որ հայ համբոյրի մը կ'ունկնդրեմ ու դէմս կեցած են անոնք [illegible]:

Համախմբուած [illegible] մը ունին այդ նամակները: Ժպիտ մը կայ անոնց մէջ, պարզականութիւն մը կատա-րուած գեղեցիկ ժպիտը, գործոն մար-ղուն ժամերը, մինչեւ իսկ գործին վատթարագոյն պահուն:

Առողջարար [illegible] մը կայ հոն [illegible] մէջ, իր հետ ունի իր դուլը, տեսակ մը չարքաշ զուարթութիւն: Ակնյայտ է այն կեցուածքին նամակներուն մէջ:

Ցետոյ, ի՜նչ լաւ գիտած են կեանքը, ինչ փորձառութիւն արդէն, [illegible] ընդունելով կամ [illegible]:

Մասնաւորապէս [illegible] մը ունինք, չէ՞ք [illegible] բոլորը — զոր պահած են, զինուորի կեանքի այդ մեծ թոհուբոհին մէջ, ուր ամէն մէկը կը շփոթուի նոյն միօրինակ համազգեստին տակ, — ժպի-[illegible] կատակի եւ քաջութեան հետ խառնուած:

Բնական է անոնց դիրքը. բնակա-[illegible] է [illegible]:

[illegible] մէջ [illegible] ընկեր մը կը կէս զեղ [illegible] ծուլանայ: ի՜նչ կ'ընէ այսինչը, հապա այնինչը, ինչո՞ւ ամիսներէ ի վեր լուռ է»: Զե-գի՞ ինչ եղաւ: Այս վերջին նախադա-սութիւնը ինք չէ գրած, ես կ'աւել-ցնեմ, [illegible] ըլլալով որ մտածած է:

Եթէ կ'[illegible] թէ ո՛րքան դժուար է [illegible] համար այժմէ-[illegible] մը որ [illegible] կը պարտադրէ [illegible]: Բնագաւառութիւնը [illegible]: Ներդաշնակութիւնը [illegible] կարգ է անցած. ձաշակի [illegible] նկատութեան սխալ մը գործած ըլլա-լու վախը կ'ունենայ երբեմն, հեղ-[illegible] ընդդիմութիւն մը փորձելով կամ [illegible] մը տարուելով: Ցուցադրական [illegible] կը զգաստանայ: Հեղինակը խառ-[illegible] կը քաշուի ձեռքին մէջ, կ'[illegible] ծանր ծանր:

Գրեցէք օրին, օրաթերթի համար, կը [illegible] փոխ գիշերին մէջ, առանց գիտնալու թէ ինչ պիտի ըլլայ, ընթերցողին համար, առաւօտը որ պիտի [illegible] լուսաւորելով գիշերուան մէջ գրուած տողերը: Բայց պարբերաբար գրողին համար այդ-չափ չէ: Շնորհիւ այժմէականու-թեան — երբ զգացումները միաւոր-ուած կը ծառայէ ան — թանկագին կա-[illegible] կրնան հաստատուիլ:

Զինուոր ընկերոջ նամակը վկայութիւն մըն ալ կը բերէ որուն անարժան կը զգամ ես ինքս, բայց իր արտայայտութիւնը թանկագին է ինծի համար: Ինչ... յաճախ այնքան դուր այս տողերը կրնան, կասկածի մը պահուն, կազդոյր ներշնչել...:

Վէպին բառն է.— «Չկայ աւելի լաւ բան մը հոգիին համար քան դարձնել ուրիշ հոգի մը նուազ տխուր»:

Եթէ գրողը հասնի երբեմն ատոր, իր գործը նուազ անօգուտ, անցնող օրերը նուազ երկար կուգան իրեն:

ԱՐԱՄ ԱՉՆԱՒՈՐ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Շավիլէն ընկեր Մ. Սարգիսեան 50 ֆրանք կը տրամադրէ իր նշանախօսութեան առթիւ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐ

Խաւից չուր Վան
Վանայ չուր Նարեկ,
Թիղ ըմ ճարեկ
Մէջն իլին կորեկ:

Տառեխ ձուկը

ՄԵԾ. ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ
Ստեփան Եսայեանի

«Յուսաբեր»ի փետր. 22ի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնը, [illegible] ողբացեալ ընկեր Ստեփան Եսայեանի [illegible] մը. (Գահիրէ) [illegible]

Երէկ տեղի ունեցաւ [illegible] Ստեփան Եսայեանի յուղարկաւորութիւնը, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, որ լեցուած էր հոծ բազմութեամբ: Կարեւոր թիւ մը կը կազմէին նաեւ օտարները:

[illegible] պատուիրակութիւն մը, բաղկացած ընկերներ Գէորգ Ջօզանեանէ, Մինաս Խաչատուրեանէ եւ Ս. Կէօնճեանէ, առաջինը Թեմական Ժողովին, [illegible] բորդը՝ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին կողմէ: Ներկայ էին նաեւ բացի Քաղաք. եւ Թեմ. Ժողովի անդամներէն, Ռամկ. Ազատ. կուսակցութեան ներկայացուցիչները՝ Պ. Պ. [illegible] Փափազեան, Ծ. [illegible]եան, ինչպէս նաեւ «Արեւ»ի ներկայացուցիչը՝ Պ. Յ. [illegible]:

Առաջն. փոխանորդին եւ ազգ. իշխանութեանց կարգադրութեամբ, ազգային յուղարկաւորութիւն կատարուեցաւ, նկատելով որ հանգուցեալը Գահիրէի Թեմական Ժողովի դիւանին անդամ էր եւ Ա. Ատենադպիրը ժողովին:

Այս առթիւ, Գալուստեան վարժարանի բարձրագոյն դասարանի աշակերտուհիները սեւեր հագած, կը շրջապատէին դագաղը, որ ծածկուած էր բազմաթիւ ու թարմ ծաղկեպսակներով:

Ծաղկեպսակներ ղրկուած էին իր ընտանիքին եւ Աստուրեան ընտանիքին կողմէ:

Ղրկուած էին չքեղ ծաղկեպսակներ՝ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին, Հ. Յ. Դ. Եգիպտոսի Կ. Կ.ին, Գահիրէի Կ.ին, Աղեքսանդրիոյ Կ.ին, «Համազգային»ի կողմէ, պատշաճ վերտառութիւններով, Մանթաշոֆ տան եւ Շէլ ընկերութեան կողմէ, ընկեր Տօքթ. Համ. Օհանջանեանի եւ ընկեր Վ. Նաւասարդեանի կողմէ եւն.:

Արարողութիւններէն վերջը, Մամբրէ եպիսկ. դամբանական մը խօսեցաւ, վեր առնելով ողբացեալ Ս. Եսայեանի գործունէութեան գլխաւոր գիծերը: Ան սրտայոյզ խօսքերով պատկերացուց յանձին Եսայեանի, հաւատքի մարդը, հաւատք՝ Հայ ժողովուրդին, Հայ. եկեղեցիին եւ Հայ հայրենիքին հանդէպ: Ցայտնեց թէ ինչ եռանդով եւ պարտաճանաչութեան զգացումով կ'աշխատէր ու կը գործէր ան ազգ. իշխանութեան մէջ, ուր յարգուած էր իր խոհականութեան ու ազգային առողջ ոգիին համար: Վերջապէս ընդգծեց անոր աշխատութիւնը, հանրային ու առեւտրական հրապարակին վրայ անոր գրաւած դիրքը եւ իր աջակցութեան ոգին: Ողբաց մեծ կորուստը եգիպտահայ գաղութին եւ սփոփանք յայտնեց իր ընտանեկան պարագաներուն, մաղթելով որ հանգուցեալին զաւակները շարունակեն այս պատուական Հայուն կեանքն ու գործը:

Այս տպաւորիչ դամբանականէն ետք, ծաղկեպսակները դուրս հանուեցան եւ ապա դագաղը, Եռագոյնով ծածկուած, ընկերներու կողմէ դուրս հանուեցաւ եւ եկեղեցիի բակին մէջ տօքթ. Համօ Օհանջանեան յարգանքի երկու խօսք ըրաւ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին կողմէ: Ցայտնեց թէ իր պարտքն է միայն սիրելի ընկերոջ հանրային ու յեղափոխական կեանքը վեր առնել: Ցիշեց թէ ինչպէս երկրէն [illegible] երիտասարդ տարիքէն, ինքզինք նուիրած էր հանրային ու յեղափոխական գործունէութեան, ապա Եգիպտոս գալով ամբողջապէս եւ մեծ եռանդով գործած էր թէ կուսակցական եւ թէ ազգային շրջանակներու մէջ, բոլոր միջոցներովը աշխատած էր նպաստել ազգային դատին յաջողութեան: Կը հաւատար հայրենիքի ազատագրութեան եւ հայ ժողովուրդի ճակատագրին. եւ իր կարելին ըրած էր քայլ մը աւելի յառաջ մղելու համար ազատագրութեան գործը:

Չէր իրականացած իր երազը, որ մերն է նաեւ: Բայց մինչեւ վերջին վայրկեանը պահեց իր հաւատքն ու սէրը իր հայրենիքին հանդէպ:

Ցետոյ, ընդհ. յուղումի մէջ, հայրենիքէն բերուած բուռ մը հող, տուփի մը մէջ դրուած, ընծայուեցաւ հանգուցեալ ընկերոջ, իր դագաղին մէջ դրուելու համար. բուռ մը հող այն հայրենիքէն զոր շատ սիրեց եւ որուն համար շատ աշխատեցաւ:

Թափորը շարժեցաւ դանդաղօրէն, ծոպերը բռնուած էին սուգի ժապաւէններով, ազգ. իշխանութեան անդամներու եւ ընկերներու կողմէ, մինչեւ Փոն Լեմոնի կայանը, ուրկէ ետք, անձրեւին տակ, հասարակութեան մէկ մասը ցաւակցութիւն յայտնելով իր ընտանեկան պարագաներուն, ցրուեցան, իսկ մեծ մաս մը կառքերու եւ ինքնաշարժերու երկար շարքով մը դագաղին ընկերացաւ մինչեւ գերեզմանատուն: Հոն, Ս. Մինաս Մատուռին մէջ եկեղեցական վերջին պաշտօնը կատարուելով, Առաջնորդական փոխանորդին նախագահութեամբ, դագաղը առաջնորդուեցաւ դէպի ընտանեկան դամբարանը, եւ զետեղուեցաւ իր մօր ու վաղամեռ եղբօր գերեզմանին մէջ, ընդհանուր յուղումի եւ արցունքի մէջ:

Իր դագաղին մէջ դրուեցաւ նաեւ վերջին թիւը «Յուսաբեր»ին, զոր վարեր էր ատեն մը եւ որուն հանդէպ ունէր ջերմ ու անվերապահ զուրգուրանք, իբրեւ իր հոգեկան զաւակը:

Գերեզմանին վրայ խօսք առին յուզումով ընկեր Հ. Ամիրեան «Յուսաբեր»ի հին ու նոր խմբագրութեանց կողմէ, ընկեր Գ. Լազեան Աղեքսանդրիոյ կոմիտէին կողմէ, եւ ընկեր Գ. Մխիթարեան Հայ Ցեղ. Դաշնակցութեան Եգիպտոսի Կ. Կոմիտէին կողմէ, վեր առնելով հանգուցեալ ընկերոջ հանրային եւ կուսակցական գործունէութիւնը եւ անոր զոհաբերութեան խորունկ զգացումը:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻՆ ՓԱՌՔԸ

ՔԱՆ ՏԻՒ ՌԻՒՇԱՌ (Էնտր է Լուառ), 29 փետրուար.— Ընդհանուր զօրակոչի երկրորդ օրը Ֆրանսայի զանազան անկիւններէն, մասնաւորապէս Փարիզէն, Մարսէյլէն եւ Էնտր է Լուառ նահանգէն, 50ի մօտ Հայեր հաւաքուած էինք Թուր քաղաքի զօրանոցներէն մէկուն մէջ, ուր քանի մը օրուան ընթացքին զինուորական հագուստները հագնելէ վերջ, փոխադրուեցանք նոյն քաղաքին շըրջանները փոքրիկ գիւղ մը, Նէօյլ:

Երկու գումարտակներու մէջ բաժնուած էինք: Քանի մը ամիսներ ֆըրանսացի ընկերներու հետ սերտօրէն կապուած անցուցինք մեր մարզանքի շրջանը եւ յետոյ փոխադրուեցանք ոչ շատ հեռու նախկին գիւղէն, Քան տիւ Ռիւշառ: Ներկայիս բոլոր Հայերս միատեղ ենք եւ սկիզբէն ի վեր մեր եղբայրական տաք մթնոլորտը կը պահենք: Մեր ֆրանսացի ընկերները ընդհանրապէս ըլլալով գիւղացիներ, որոնք Հայ ժողովուրդի մասին բնաւ գաղափար չունէին, շատ անգամներ առիթ ունեցած ենք մեր ազգը ճանչցնելու եւ բոլոր վարիչ տարրերը կը դատեն մեզ ինչպէս Ֆրանսացիներ:

Կը ստանանք կանոնաւորապէս Յառաջը, միակ թերթը որ մեզ տեղեակ կը պահէ մանաւանդ հայկական կեանքին:

Մէկ ամիս առաջ երիտասարդ զաւէն պատկանող մեր հայ ընկերներէն տասը հոգի մեկնեցան, quelque part en France. Մնացեալներս ալ կը սպասենք մեր կարգին: Ունինք մեր մէջ լաւ ֆրանսագէտներ, որոնցմէ Պ. Ճորճ Միքայէլեան (Փարիզէն) արդէն ստացած է տասնապետի պաշտօնը եւ աւելին կը խոստանայ յառաջիկային:

Նշանակելի օր մը եղաւ փետրուար 28ը: Երկու գումարտակները ճամբայ ելած էին գարնանային արեւոտ օդով: Հայերս միշտ միատեղ կը քալէինք, հայկական ոգեւորիչ քայլերգներով (Յառաջ ընթանանք եղբայրներ.— Զէյթունցի ենք մենք Քաջազուններ.— Յառաջ նահատակ եւայլն): Բոլոր զինուորները այս քայլերգներէն խանդավառուած կը քալէին համաչափ: Արդէն մեր սպաներուն ուշադրութիւնը գրաւած էինք: Այս անգամ աւելի ոգեւորուած էր մեր նոր հրամանատարը եւ երբ հասանք գեղեցիկ մարգագետին մը, սուլելով մը մեզ կեցուց եւ խնդրեց հայ զօրախումբէն պզտիկ երգահանդէս մը տալ: Տասը վայրկեան դադար՝ վերջ Պ. Համբարձում Համբարձումեան (Մարսէյլի հանրածանօթ երգիչը) իր առնական գեղեցիկ ձայնով մեներգեց (Անուշ գարուն, Կարմիր վարդ): 4—5 հարիւր զինուորներ լարուած ուշադրութեամբ մտիկ ըրին եւ ընդհանուրի ծափերու մէջ Պ. Համբարձումեան մեներգեց Տիրանի ծառ, Ուսուի° կուգաս եւայլն: Հրամանատարը մօտենալով Պ. Համբարձումեանի յայտնեց իր շնորհակալութիւնները եւ մասնաւորապէս հետաքրքրութիւնը հայ երգին:

Մեր մէջ քանի մը հայ ընկերներ կարօտ ըլլալով, յաճախ ստացած են դրամներ Կապոյտ Խաչէն, ինչպէս եւ 450 ֆրանք Զինուորներու Օգնութեան մարմինէն:— Լեւոն Քէլէշեան

×

... 29 փետրուար.— Սիրելի «Յառաջ», կը փութամ բոլոր ընկերներուս կողմէ մեր խորին շնորհակալութիւնը յայտնել ձեզի որ անմիջապէս նկատի առիք մեր խնդրանքը եւ հիմա կանոնաւորապէս կը ստանանք «Յառաջ»ը: Մեր ամիսներու կարօտը առինք շնորհիւ ձեզի: Երբ ձեռքս անցաւ թերթը, առաջին գործս եղաւ համբուրել... Կարդալէս անմիջապէս վերջը տուի միւս ընկերներուս եւ անոնք ալ ուրախացան:

Ընկերներս են Տիգրան Մանուկեան, Կարապետ Ասլանեան, Ժիրայր Փօրեազեան, Յարութիւն Էքիզեան եւ Ահարոնեան որ Թրքախօս է եւ Մարաշցի: Բոլորս ալ Մարսէյլէն ենք, բացի Ասլանեանէն:

«Յառաջ»ը կարդալէ վերջ կը ղըրկենք հինգ քիլոմեթր հեռու գիւղ մը, ուր կը գտնուի հայ զինուոր մը, Սարգիս Կարապետեան: Այսպէս մեր սիրելի մայրենի լեզուն կը պահենք եւ առանց քաշուելու մեր ֆրանսացի ընկերներէն հպարտութեամբ կը կարդանք եւ կը գրենք: Անոնք ալ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին, զարմանալով մեր մշակոյթին վրայ:— Բաբգէն Շաքարեան

ՀԱՅ ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՄԸ

Խ. Միութեան օդանաւային զործարանները աւարտեցին շարքը ճամբորդական եւ թղթատարական խոշոր օդանաւերու, որոնք գարնան սկիզբը օդային մեծ պտոյտներ պիտի կատարեն:

Այս օդանաւերն ունին երեք մօթէօրներ, 1200 ձիի ուժով: Կրնան առնել 20 ճամբորդ, հազար քիլօ թղթատարական ծրար: Միջին արագութիւնն է ժամը 250—300 քիլոմեթր, մինչեւ 5000 մեթր բարձրութեան վըրայ: Անոնք շինուած են խորհրդային ամէնէն լաւ օդանաւային արհեստագէտներու կողմէ, համաձայն օդանաւային յայտնի կառուցանող ճարտարագէտ Ռաֆայէլեանցի ծրագրին:

ՀԱՅ ՄԸ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻՆ ՎՐԱՅ

Երկու շաբաթ առաջ Քլինեանքուրի զօրանոցին մէջ «Mon cousin de Marseille» տիտղոսով ներկայացուած ժապաւէնին վրայ, կարեւոր դեր մը ստանձնած էր Մարսիլիացի հայ դերասան մը, Պարտիզպանեան (Jules Charpin):

Ժապաւէնը կէս կատակերգական, բայց ընտանեկան եւ մանաւորապէս եւրոպական բարքերու ցուցադրութեան կենդանի պատկերը կը ներկայացնէ:

Կը թուի թէ Պարտիզպանեան շատ փոքր հասակէն Ֆրանսա հասած եւ կամ Մարսիլիա ծնած Հայ մըն է, զրկուած հայկական շրջանակներէ եւ անտեղեակ հայերէնի:— Մ. Ճ.

Հրամանագիր օրէնքներու գործադրութիւնը

Նոր հրամանագիր օրէնքները հետզհետէ գործադրութեան կը յանձնուին: Պաշտօնաթերթի համար պէտք չէ այժմէն դիմել քաղաքապետութեանց, այլ սպասել միջնախարարական հրահանգին: Երբ այդ հրահանգը պատրաստուի, ժողովուրդին լուր պիտի տրուի մամուլով եւ վարչական ազդերով: Ցետոյ տուներ պիտի յանձնուին տպագիր հարցարաններ, լեցուելու եւ քաղաքապետութեանց յանձնուելու համար:

Միւս հրամանագիրներէն ոգելից ըմպելիներու օրէնքը գործադրելի էր շաբաթ օրն իսկ, բայց նկատելով որ պաշտօնաթերթը ուշ հասած է, պիտի գործադրուի այս օրուընէ սկսեալ (երեքշաբթի): Ինչպէս գիտեն ընթերցողները, այդ օրէնքով արգիլուած է ոգելից ըմպելիներ եւ ախորժաբերներ ծախել ճաշարաններու, կաֆէներու եւ նմանօրինակ հաստատութեանց մէջ, երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը:

Պաշտօնաթերթը կիրակի օր հրատարակեց հողագործական (պարենաւորման) նախարարութեան երկու հրամանագիրները, որոնց համաձայն մարտ 11էն պիտի սկսի գործադրութիւնը ծաղարաններու, փուռերու եւ ճաշարաններու նոր օրէնքին, որ նոյնպէս կարգ մը սահմանափակումներ կը հաստատէ: (Այս օրէնքներուն բովանդակութիւնը տուած էինք կիրակի օր, ընագիրներն ալ՝ հետզհետէ):

ՀԱԶԱՐ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ խումբերու բաժնուելով երկաթուղէն հաւաքեցին Քարթիէ Լաթէնի մէջ մասնաւոր կառքեր ձգած իրենց առջեւ: Միշտ չէնչող եւ աղմկարար, ուսանողները փողոցէ փողոց, տունէ տուն, մինչեւ մառանները մտնելով կը հաւաքէին ինչ որ կար պատրաստ: Բանդէտներ կը հաւատեն թէ հաւաքուած երկաթեղէնները բաւական են թեթեւ յածանաւ մը շինելու...

ԳԵՐՄԱՆ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐ կը ղրկուին Պաշքիրիա, հարաւային Ուրալի արեւմտեան շրջանը, որ «երկրորդ Բագու» կը կոչուի: Առժամեայ համաձայնութիւն մը գոյացած է Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, շահագործելու համար այս քարիւղաբեր շրջանը:

«ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԸ» խորագրով յօդուածի մը մէջ, «Լ'Էօվր»ի աշխատակիցներէն Փիէռ Պլօք, երեւփոխան, կը պարզէ գերմանական գործունէութիւնը իսլամական աշխարհին մէջ: Եւ կը պատմէ.— «Մեր կան գործունէութիւնը իսլամական աշխարհին մէջ [illegible] գինակցութիւնը Թուրքիոյ հետ ուղղակի հարուած մը եղաւ Հիթլէրի երազներուն համար: Բայց եւ այնպէս, վարդապետութիւնը կը մնայ: Հիթլէրի գիրքը՝ «Իմ պայքարը» արաբերէնի թարգմանուած է կանանչ կողքով, իբրեւ կրօնական ներշնչումով գրուած գիրք մը եւ կը տարածուի հազարաւոր օրինակներով: Գերման գործակալները կը փորձեն Առաջնորդը վերածել առասպելական հերոսի մը որ կը պաշտպանէ բոլոր ցեղերուն պատիւը և կը պանծացնէ արաբական անցեալ դիւցազներգութիւնը: Միեւնոյն ատեն բոլոր իսլամական երկիրներուն մէջ կը փորձեն ազգայնական շրջանակները հանել ազատական պետութեանց բարեկամ կառավարութեանց դէմ: Չէնէնի անթելի կայանը լուրեր եւ յարձակումներ կը հաղորդէ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ դէմ: Պաղեստինի մէջ էր որ գերմանական նախկին գեսպանը, Տոքթ. Կրոպպ կազմակերպեց այս գործը, բայց մեր անգլիացի բարեկամները Պաղեստինի մէջ ձերբակալեցին իր գործակալներուն մեծ մասը: Իր միջոցաւ էր որ սիրաշահեցան Ալժերիոյ «Ժողովուրդի կուսակցութիւնը» եւ Պէյրութի «Սուրիական ազգ. կուսակցութիւնը»: Կապեր հաստատուեցան իսլամական շրջանակներուն եւ հիւսիսային եւ հարաւային Ամերիկայի Սուրիա-լիբանանեան բաղ-մաթիւ թերթերու հետ: Տարակոյս չկայ թէ այս գործունէութեան ընդհ. կեդրոնն է Պերլինի «Արաբական Ակումբը», ուր կը ծառայեն երկու իսլամ Ֆէտաուինէր (դաւաճան),— Անթուն Սաատէ եւ հռչակաւոր Շէքիպ Ասլանը: Այս վերջինները կը փորձեն կապ հաստատել կարգ մը մարոքեան երեւելիներու հետ, զուիցերիացի բարեկամներու միջոցաւ»:

ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐ ցոյց մը կատարեցին Քոփէնհակի փողոցներուն մէջ, բողոքելով նոր օրէնքի մը դէմ որ կը տրամադրէ բոլոր սրճարանները փակել կէս գիշերին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ երկաթուղիներու գրասենեակին մէջ գողեր մտնելով, 700.000 ֆրանք յափշտակեցին եւ փախան, ոստիկանութեան հասնելէն առաջ:

Այրի Տիկին Խաւար Պուլէ, Տէր եւ Տիկին Վահան Եարճանեան, ինչպէս նաեւ Պուլէ, Բլէռ, Խովել եւ Եարճանեան ընտանիքները ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը՝

Edouard Bouillet/ի

(Ասպետ պատուոյ լեգէոնի եւ սպայ Ակադեմիի)

75 տարեկան հասակին մէջ: Վիլլա Լա Սիլվէն, Թալեանի (Սէն է Ուազ):

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ՆՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՄԱՐՏ
MERCREDI 6 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4290

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

»»» · «««

Ամերիկեան պատուիրակը Փարիզ պիտի գայ հինգշաբթի օր, Լոզանէն: Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը հաստատեն թէ Պերլինի տեսակցութեանց ատեն, Հիթլէր, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ եւ Կէօրինկ միաբերան շեշտած են թէ Գերմանիա վճռած է տէր - տիրական մնալ Կեդր. Եւրոպայի մէջ, հետեւաբար եւ ինք պիտի տնօրինէ Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ ճակատագիրը: Յետոյ, իբրեւ թէ հասկցուցած են որ պէտք է քանդուին «ծովահէններու բոյները» — Ճիպրալթար, Սուէզ, Մալթա եւ Սինկափուր: Վերջապէս, Գերմանիա կը պահանջէ ոչ միայն վերադարձնել իր գաղթավայրերը, այլեւ ապահովել իր նաւարկութեան ազատութիւնը բոլոր ծովերուն վրայ:

Բոլոր տեսակցութիւնները գաղտնի պահուած ըլլալով, կարելի չէ երաշխաւորել այս տեղեկութեանց վաւերականութիւնը: Բայց, ընդհ. կարծիքն այն է թէ Գերմանիոյ վարիչներուն բռնած դիրքը երբեք յոյս չի ներշնչեր մօտաւոր հաշտութեան մը:

Ամերիկեան պատուիրակը իր տեղեկութիւնները օրը օրին կը հաղորդէ նախագահին, եւ իր վերադարձէն վերջն է որ պիտի պարզուի բուն կացութիւնը: Փարիզ եւ Լոնտոն գալէ վերջ, պատուիրակը նորէն Հռոմ պիտի հանդիպի, ինչ որ նշանակալից պարագայ մը կը համարուի:

Թուրքիոյ եւ Խ. Միութեան յարաբերութեանց մասին հակասական լուրեր կը շրջին: Երէկուան հեռագիրները կ'ըսէին թէ Անգարայի խորհրդային դեսպանը վերջերս յաճախ կ'այցելէ Սարաճօղլուի, թէ առաջարկած է վերսկսիլ բանակցութիւնները եւ թէ խորհրդային մամուլը բոլորովին դադրեցուցած է իր յարձակումները Թուրքիոյ դէմ:

Նաւային պաշարման խնդիրը սուր վէճ մը բացած է Անգլիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ: Թէեւ Ռոթէրտամի մէջ գերմանական ածուխ բեռցած իտալական նաւերը բացառաբար արտօնուեցան Իտալիա երթալու, բայց խնդիրը չէ փակուած եւ Իտալիոյ քաղաքական շրջանակները ապօրէն կը գտնեն Անգլիոյ ընթացքը, յիշեցնելով 1917ի միջազգային պայմանագիրը:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆՈՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ ԾՈՎԷՆ ԵՒ ՕԴԷՆ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (187րդ օր).

Զեկոյց թիւ 365, մարտ 4, առաւօտ.— Գիշերը բաղդատաբար հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ: Մեր յառաջապահ դիրքերէն երկուքը, Մոզէլի արեւելեան կողմը, ետ մղեցին տեղական յարձակում մը: Ընդհանուր առումով, վերջին օրերս աչքի կը զարնէր յառաջապահ զօրախումբերու, պահակախումբերու եւ հետազօտիչ խումբերու գործունէութեան բացորոշ աճումը ամբողջ ճակատին վրայ, Հռենոսի եւ Մոզէլի միջեւ: Մարտ 3ի ցերեկը բազմաթիւ օդանաւային կռիւներ մղուեցան, որոնց ընթացքին երկու թշնամի հետապնդիչ օդանաւեր հաւանաբար վար առնուած են: Մեր բոլոր օդաչուները իրենց կայանները վերադարձան անվնաս: Գերմանական հետազօտիչ օդանաւ մը վար առնուեցաւ բրիտանական օդատորմիղին կողմէ, մեր յառաջապահ դիրքերուն մէջ:

Զեկոյց թիւ 366, իրիկուն.— Կրճատեալ գործունէութիւն ցերեկուան ընթացքին:

*** Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ հաւանաբար ընկղմած է գերմանական սուզանաւ մը, Հէլիկոլանտի ծոցին մէջ, իբրեւ հետեւանք հետազօտիչ օդանաւերու յարձակման: «Մեր օդանաւերը սուզանաւը նշմարեցին Էլպա գետին բերանը, ծանծաղ ջուրերուն մէջ, Քուքսհաֆէնէն ոչ հեռու: Չորս ռումբեր արձակուեցան եւ մէկը զարկաւ սուզանաւի աշտարակին: Յարձակումէն վերջը օդաչուն տեսաւ որ սուզանաւը շրջապատուած է թանձր ծուխով»:

*** Երէկ հաղորդած էինք անգլիական «Տոմալա» շոգենաւին խորտակումը (8440 թոն): Վերջին լուրերու համաձայն, կորսուած են 100 հոգի, ինչ որ ամենամեծ կորուստն է առեւտրական նաւի մը համար, «Աթենիա» շոգենաւին խորտակումէն ի վեր սեպտեմբեր 3ին, երբ 112 հոգի մեռան: Այս առթիւ Լոնտոնի թերթերը կ'իմանան թէ հոլանտական վեց նաւեր յարձակում կրած են գերմանական օդանաւերու կողմէ, թէ երկուքը ընկղմած են, բայց տեղեկութիւններ կը պակսին մարդկային զոհերու մասին:

Զարնուած հոլանտական նաւերէն երկուքը ունէին 2248ական թոն տարողութիւն: Ընկղմած է նաեւ նորվեկեան նաւ մը, 2818 թոն:

«Տոմալա» շոգենաւին խորտակման առթիւ, որ տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ գերման օդանաւերը կատաղօրէն յարձակած եւ կրակ տեղացած են ոչ միայն նաւուն, այլ եւ անոնց վրայ որ կը մաքառէին ալիքներուն դէմ, լաստերու կամ ազատարար մակոյկներու կառչած:

*** Պրիւսէլի գերմանական դեսպանը պաշտօնապէս ցաւ յայտնեց պելժիական կառավարութեան, պելժիական օդանաւի մը խորտակման եւ հրամանատարին սպանութեան առթիւ: Գերմանական զեկոյցին համաձայն, օդաչուն Ֆրանսայէն կը վերադառնար եւ պելժիական սահմանագլուխին վեց վայրկեան մնացած, շրջապատուեցաւ երեք օդանաւերու կողմէ որոնք անգլիականի կը նմանէին: Օդաչուն կարծելով թէ անգլիական օդանաւերը կը շարունակեն հետապնդել, իր կարգին կրակ բացած է: Գերմանիա պատրաստակամութիւն յայտնած է հատուցում վճարելու Պելժիոյ:

75.000 ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ որոնք պատերազմէն վերջը բնակութեան ազատութիւն ստացած էին մասնաւոր դատարաններու կողմէ, նոր քննութեան մը պիտի ենթարկուին, հաստատուած ըլլալով թէ քանի մը հոգի լուսանկարներով երեւցած են նաւակայաններու եւ օդակայաններու մօտ:

ՍԹԱԼԻՆԻ ջղային հիւանդութեան մասին շրջած զրոյցները կը հերքուին Մոսկուայէն:

29 ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ձերբակալուեցան եւ զինուորական իշխանութեան յանձնուեցան: Մէկը «Իւմանիթէ»ի խմբագրական քարտուղարն է, Պլաշ, 17ը՝ մեթրոյի պաշտօնեաներ, միւսներն ալ կարեւոր գործիչներ: Բոլորն ալ ամբաստանուած են թէ գաղտնի կը տպէին եւ կը ցրուէին «Իւմանիթէ»ն եւ ուրիշ խռովայոյզ թռուցիկներ:

Պարտաւորիչ ծառայութիւն կիներու եւ պատանիներու

Աշխատանքի նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որ պարզելով ազգային պաշտպանութեան եւ հողագործութեան համար ձեռք առնուած միջոցները, անբաւական կը գտնէ զանոնք: «Ուստի, կառավարութիւնը որոշեց լրացնել զանոնք, կոչ ուղղելով կիներուն եւ երիտասարդներուն»:

Աշխատանքի նախարարը իրաւունք ստացած է պարտաւորիչ դարձնելու կիներու աշխատանքը կարգ մը արհեստներու մէջ եւ այդ իրաւունքը պիտի գործադրէ մօտերս: Համախորհուրդ սպառազինութեանց, ծովային եւ օդանաւային նախարարներուն հետ, նախարարը կը պատրաստէ առաջին ցանկը այն աշխատանքներուն ուր կիներու գործածութիւնը պարտաւորիչ պիտի դառնայ աստիճանաբար: Միեւնոյն ատեն, պիտի ցուցակագրուին այն կիները որ պատրաստ են կամաւոր ծառայութեան: Արդէն իսկ արձանագրուած են հազարաւոր կիներ: Այս կամաւոր կիները զատելով պիտի տեղաւորուին ազգ. պաշտպանութեան համար բանող հաստատութեանց մէջ: Եթէ կամաւորներու թիւը չբաւէ, կառավարութիւնը պարտաւորիչ ծառայութիւն պիտի հաստատէ:

Գալով երիտասարդներուն, կառավարութիւնը որոշած է կարգ մը միջոցներ ձեռք առնել, պաշտպանելու եւ զարգացնելու համար աշկերտութիւնը: Գործատէրերուն արգիլուած է վարձել երիտասարդ աշկերտներ կամ այն երիտասարդները որ արհեստական դպրոցի մը կը հետեւին: Այն երիտասարդները որ կանոնաւոր զբաղում չունին եւ դպրոց չեն երթար, արհեստ պիտի սորվին: Ասկէ զատ, պիտի սահմանափակուի թիւը այն երիտասարդներուն եւ պատանիներուն որ թեթեւ գործեր կը կատարեն առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի մէջ: Ասոնք ալ արհեստ պիտի սորվին: Վերջապէս, արհեստագիտական դպրոցներէ ելած երիտասարդները պիտի տեղաւորուին ազգ. պաշտպանութեան գործարաններու մէջ:

Միս չկայ երեք օր յաջորդաբար

Պաշտօնաթերթը երէկ, երեքշաբթի հրատարակեց նոր հրամանագիր մը, որուն համաձայն միսի վաճառումը եւ սպառումը արգիլուած է երեք օր յաջորդաբար, փոխանակ միջանկեալ օրերու, ինչպէս մինչեւ հիմա:

Այսպէս, արգիլուած է,— 1. Ամէն շաբթու երեք օր յաջորդաբար միս ծախել.— 2. Երկու օր յաջորդաբար խոզեղէն ծախել.— 3. Մէկ օր ձիու միս եւ փորոտիք ծախել: Իւրաքանչիւր նահանգապետ պիտի ճշդէ այս արգելքին գործադրութեան օրերը՝ իր շրջանին մէջ:

Նոյն հրամանագրին համաձայն, ճաշարաններուն արգիլուած է միեւնոյն ճաշին ատեն միեւնոյն յաճախորդին տալ 1 պնակէ աւելի մսեղէն, ինչ տեսակ ալ ըլլայ: Այդ կերակուրն ալ չի կրնար 150 կրամէն աւելի միս պարունակել ոսկորով, կամ 100 կրամէն աւելի՝ առանց ոսկորի:

Հողագործական նախարարը որոշեց վերջնական գիներ նշանակել մսացու արջառի եւ մեծաքանակ միսի համար, գործադրելի՝ մարտ 18էն սկսեալ:

*** Ոգելից ըմպելիներու եռօրեայ արգելքին գործադրութիւնը սկսաւ երէկ, երեքշաբթի, անսովոր տեսարան մը պարզելով Փարիզի սրճարաններուն եւ զբօսավայրերուն մէջ:

Ռուսական վտանգը եւ Կովկասի խնդիրը

Իտալական թերթերը կը շարունակեն ուշադրութեամբ հետեւիլ Մօտաւոր Արեւելքի եւ Կովկասի խնդիրներուն: Կարեւոր թերթ մը, «Սթամփա», կը գրէ այս առթիւ.—

Մօտաւոր Արեւելքի շրջանին մէջ, Զօր. Վէկանի հրամանատարութեան տակ գործող անգլօ-ֆրանսական ուժերու կեդրոնացումը ցոյց կու տայ թէ ռուսական վտանգը գոյութիւն ունի: Այս վտանգը դիմագրաւելու համար է որ անգլիական եւ ֆրանսական ուժերը կազմ ու պատրաստ հրամանի կը սպասեն:

Դաշնակիցներուն ծրագիրը որոշ է: Անոնք պարզապէս կ'ուզեն ձեռք անցնել Պաթումի եւ Պագուի նաւթահորերը: Անգլիա եւ Ֆրանսա քարիւղի հարցը կարգադրելու գործին մէջ հաւաքաբար կը գործեն:

1919 Ապրիլ 8ին ստորագրուած Լոնկ - Պէրանժէ համաձայնագրով, Անգլիա եւ Ֆրանսա համաձայն մնացին իրենց միջեւ բաժնել Կալիցիոյ, Ռումանիոյ եւ Ռուսիոյ քարիւղները: Այս համաձայնագրին տրամադրութեամբ, Ֆրանսա կը ստանար «Թըրքիշ Փէթրոլիում» ընկերութեան քարիւղներուն հարիւրին 25ը, որ ժամանակին Գերմանիոյ կը պատկանէր: Այս համաձայնագիրը թէեւ կարգ մը տարակարծութիւններ ստեղծած էր Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ, սակայն եւ այնպէս անոնք հարթուած էին Սան Ռէմոյի խորհրդաժողովին մէջ:

Այս ցոյց կու տայ որ Անգլիա եւ Ֆրանսա կը գործակցին ոչ միայն զինուորական մարզին մէջ, այլ եւ առեւտրական դետնի վրայ: Եթէ Անգլիա եւ Ֆրանսա յաջողին ոտք դնել Կովկասի մէջ, առաջին աստիճանի մեծ ձեռնարկ մը գլուխ հանած պիտի ըլլան: Անոնք պիտի յաջողին ապահովել վառելանիւթի նոր հորեր, որոնց պէտքը այնքան ալ անհրաժեշտ չէ այս պահուս, սակայն եւ այնպէս, Անգլիացիները եւ Ֆրանսացիները, այս ծրագիրը գործադրելով Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ ձեռքէն պիտի առնեն չափազանց կարեւոր նաւթահորեր:

Պագուի նաւթահորերուն շնորհիւ Ռուսիա կրնայ Գերմանիոյ տրամադրել քարիւղի կարեւոր քանակութիւն մը: Տրուած այս քարիւղին քանակութիւնը Գերմանիոյ տարեկան պահանջին մէկ հինգերորդն է:

Եթէ Ռուսիա հաւանի որ Գերմանացիները նաւթահորերը աւելի մեծ թափով շահագործելու աշխատանքը ստանձնեն, այդ պարագային քարիւղի հարցը բաւական մը դիւրացած կ'ըլլայ եւ Գերմանիան ալ ապահոված կ'ըլլայ իրեն համար անհրաժեշտ քարիւղը:

Ռուսերուն Ֆինլանտայի մէջ կրած ձախողանքները եւ գերմանեւթուրք առեւտրական յարաբերութեանց խզումը պատճառներ են որ Զօր. Վէկանի ծրագիրը յաջողի եւ այսպէս գրաւուին Կովկասի քարիւղահորերը: Անգլիա եւ Ֆրանսա այսպէս իրենց ձեռքը պիտի ունենան Եւրոպայի քարիւղին մենաշնորհը:

Եթէ Զօր. Վէկանի սպառնալիքը որոշ ձեւ առնէ, Գերմանիա եւ Ռուսիա պէտք եղած նախազգուշական միջոցները ձեռք պիտի առնեն, առանց քարիւղի չմնալու համար:

ԲԱԳՈՒ, ՊԱԹՈՒՄ ԵՒ... «ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԸ»

Աժանս Հավասի թղթակիցը կը հեռագրէ Գահիրէէն, մարտ 3 թուականով.—

Խ. Միութիւնը զինուորական մեծ շինութիւններ կը կատարէ Թուրքիոյ եւ Իրանի սահմանագլուխներուն վրայ: Այս շինութիւնները մաս կը կազմեն լայն ծրագրի մը որ կը տրամադրէ օդանաւային կայաններ հաստատել Բագուի շրջակաները, Ատրպէջանի հանրապետութեան հողերուն վրայ: Նոյն ծրագրին համաձայն պիտի շինուի ամրութեանց գիծ մը, պաշտպանելու համար Բագու-Պաթում նաւթուղին, Կասպից ծովէն Սեւ ծով, ընդգրկելով Ապշերոնի թերակղզին: Այս պատրաստութեանց հետ, որ կը քօղարկեն Խ. Միութեան հաւանական գործողութիւնը կովկասեան սահմանագլուխին վրայ, նշանակալից ջանքեր կը կատարուին քարոզչական դետնի վրայ: Օրինակ, քրտական ցեղախումբերու խուլ թափանցումը դէպի Թուրքիա եւ Իրաք, քարոզութեանց աճումը հայկական Դաշնակ եւ Հնչակ կուսակցութեանց ծոցին մէջ, քարոզութիւն մը հիմնուած է մերթ ազգայնական սկզբունքներու, մերթ խորհրդային տնտեսութեանց գործադրութեան վրայ Հայաստանի ընկերվարական հանրապետութեան մէջ: Այս առաջադրութեամբ բազմաթիւ ձայնասփիւռ զեկուցումներ կը տրուին ֆրանսերէն, թրքերէն, հայերէն:

Թղթակիցը յետոյ կը խօսի Պաղեստինի եւ առ հասարակ արաբական աշխարհին մէջ կատարուած քարոզութեանց մասին: Բայց մեզի համար էականը «Դաշնակ - Հնչակ»ներու մասին եղած ակնարկն է, որ լուսաբանութեան կը կարօտի:

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ թրքական առագաստանաւեր, որոնք Պաթում ապաստանած էին փոթորիկին հետեւանքով, վար դրուած են խորհրդային իշխանութեանց կողմէ, եւ մեկնելու արտօնութիւն ստացած են միայն մանրակրկիտ խուզարկութենէ մը վերջ:

*** Խ. Միութեան նաւատորմին օրկանը կը գրէ թէ Թուրքիա զինուորական պատրաստութիւններ կը կատարէ, թէ զէնքի տակ առած է 500.000 զինուորներ որոնց 350.000ը դիրք բռնած են ռուսեւթուրք սահմանին վրայ, թէ օդակայաններ շինուած են սահմանին մօտ, ուր կը գտնուին 500 անգլիական, ֆրանսական եւ ամերիկեան օդանաւեր: Անատոլուի գործակալութիւնը վճռապէս կը հերքէ այս լուրերը, իբրեւ անհիմն:

*** Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Թուրքիոյ եւ Գերմանիոյ առեւտրական բանակցութիւնները յանգեցան նոր պայմանագրի մը որուն համաձայն 50 միլիոն տոլարի առեւտուր պիտի կատարուի երկու երկիրներուն միջեւ:

Ուրիշ աղբիւրէ մը կը հաղորդեն թէ Խ. Միութիւնն ալ նոր բանակցութիւններ առաջարկած է Թուրքիոյ, առեւտրական փոխանակութեանց համար:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Կռիւները կը ծաւալին Վիպորկէն անդին

Վերջին լուրերու համաձայն Ֆինները կը շարունակեն նահանջել Վիպորկէն, որ այլեւս կորսուած կը համարուի: Ֆինները 17.000 հոգի կորսնցուցած են, այս քաղաքին համար որ աւերակոյտի մը վերածուած է շաբաթներէ ի վեր: Ֆին զինուորները իրենց դրօշը վար առնելէ առաջ, ուժանակով պայթեցուցած եւ հրկիզած են կանգուն մնացած շէնքերը: Յետոյ բոլոր զինուորները նահանջած են բարեկարգօրէն, դէպի հիւսիս - արեւմուտք: Ռուսերը այժմ իրենց յարձակման ծանրութիւնը կեդրոնացուցած են լիճերու շղթային դէմ որ կ'երկարի մինչեւ Լատոկա: Միեւնոյն ատեն յարձակումները կը շարունակուին Քարելիոյ պարանոցին վրայ: Հեռագրի մը համաձայն, ֆինլանտական պատերազմը օրական 2000 զինուոր կ'արժէ կարմիր բանակին համար:

Ռուսական վերջին զեկոյցը նոր յաջողութիւններ կը ծանուցանէ:

*** Շուէտացի հռչակաւոր երկրախոյզը, Սվէն Հէտէն, Պերլին երթալով ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Հիթլէրի կողմէ:

Իտալիա ապօրէն կը գտնէ պաշարման արգելքը

Իտալական կառավարութիւնը հրատարակութեան յանձնեց իր բողոքագիրը՝ գերմանական ածուխի փոխադրութեան արգելքին դէմ: Բողոքագիրը կը յայտարարէ թէ այդ ածուխը «բացարձակապէս կենսական է Իտալիոյ ժողովուրդին կեանքին եւ գործին համար», եւ միջազգային օրէնքի հակառակ կը նկատէ Անգլիոյ բռնած ընթացքը, տառով թէ ոգիով: Յետոյ, «յաճախ տաղտկալի» կը գտնէ անգլիական հսկողութիւնը չէզոք նաւերու վրայ, գործողութիւն մը որ մեծ կորուստներ կը պատճառէ ոչ-պատերազմիկ պետութեանց առեւտուրին եւ ճարտարարուեստին: Մասնաւորապէս խօսելով Իտալիոյ համար, ծանուցագիրը դիտել կու տայ թէ բրիտանական կառավարութեան ձեռք առած միջոցները «կրնան պղտորել եւ վտանգել Իտալիոյ եւ Մեծն Բրիտանիոյ տնտեսական յարաբերութիւնները»:

Իտալական նաւերուն դէմ հաստատուած արգելքին գործադրութիւնը սկսաւ շաբաթ կէս գիշերին: Վերջին լուրերու համաձայն, գերմանական ածուխ բեռցած իտալական վեց նաւեր ճամբայ ելած են Ռոթէրտամէն եւ ութ նաւեր ալ պիտի մեկնին, Անգլիոյ հաւանութեամբ, նկատելով որ անոնք իրենց բեռները կապած էին արգելքին հաստատումէն առաջ: Ուրիշ աղբիւրէ մը կը հերքեն այս լուրը: Բանակցութիւնները կը շարունակուին:

ՆՈՐ ԶՕՐԱԿՈՉ.— Ապրիլ 10էն սկսեալ զօրակոչի պիտի ենթարկուին.— 1. Այն երիտասարդները որ ծնած են 1919 յուլիս 1էն 1919 սեպտ. 30.— 2. Այն զօրաթողեալները (ռէֆորմէ) եւ ազատ ձգուածները որ ընդունակ յայտարարուած են զինեալ կամ օժանդակ ծառայութեան, եւ կը պատկանին 1920—1932ի եւ 1938ի զօրադասերուն կամ 1939ի զօրադասի Ա. շարքին (երիտասարդներ որ ծնած են 1919 յունուար 1էն 1919 յունիս 30).— 3. Այն զօրաթողեալները որ կը պատկանին 1939ի զօրադասին Բ. շարքին (ծնած 1919 յուլիս 1էն 1919 սեպտ. 30) եւ ընդունակ համարուած են զինեալ կամ օժանդակ ծառայութեան:

ՇՈՒԷՏԻ համայնավարական երկրորդ կարեւոր թերթին խմբագրատունը մոխիր դարձաւ: Աւերակներուն մէջ գտնուեցան երկու դիակներ: Ուրիշ երեք հոգի եւս կորսուած կը համարուին:

Ստեփան Եսայեան

(ԹՌՈՒՑԻԿ ՑՈՒՇԵՐ)

ԽՄԲ.— «Յուսաբեր» բացառիկ թիւ մը նուիրած է ողբացեալ ընկերոջ յիշատակին (24 փետրուար): Այդ թիւէն կ'արտատպենք հետեւեալ գրութիւնը, որ կը պարզէ Ստեփան Եսայեանի եռանդուն գործունէութեանմէկ երեսը միայն: (Այս առթիւ ճշդում մը.— մեր տարաբախտ ընկերը կը ձգէ ոչ թէ երկու, այլ հինգ զաւակներ,—

Առաջին ծանօթութիւնս Ստ. Եսայեանի հետ, եղած է 1916 Ապրիլին, երբ Աղեքսանդրիոյ Հ. Կ. Խաչի մարմինը ի նպաստ Կովկաս ապաստանած հայ գաղթականներու կազմակերպած էր թատերական ներկայացում մը, որ նախ Աղեքսանդրիա եւ ապա Գահիրէ ներկայացուեցաւ, եւ որուն մէջ փոքրիկ դեր մը ունէի նաեւ ես:

Աղեքսանդրիայէն կը թղթակցէի «Յուսաբեր»ին, երբ թերթը սկսաւ խմբագրուիլ ընկերներ Ա. Հանըմեանի եւ Ս. Եսայեանի կողմէ: Գահիրէ գալուս, առաջին գործս եղաւ Մանթաշեֆի դրասենեակը հանդիպիլ եւ տեսնել ընկեր Ստեփանը: Հիանալի տպաւորութիւն մը թողուցին վրաս իր կայտառ ու ժպտուն դէմքը, պարթեւ հասակը, բայց մանաւանդ իր առողջ եւ հասուն գաղափարները: Մեր խօսակցութիւնը դարձաւ կամաւորական շարժման, հայ տարագրութեան եւ «Յուսաբեր»ի շուրջ: Մարգարէական շունչով մը եւ յստակատես ոգիով մը կ'արտայայտուէր ան գալիք օրերու եւ դէպքերու մասին: Տարիներ վերջ իր բոլոր կանխատեսութիւնները մեծ մասամբ կ'իրականանային՝ խոր զարմանքի եւ ապշութեան մատնելով մեզ:

Երկրորդ անգամ կը տեսնէի զինք Աղեքսանդրիա: Այդ տարի Հ. Յ. Դ. Եգիպտոսի շրջանի Շրջանային Ժողովը այդ քաղաքին մէջ կը գումարուէր: Աղեքսանդրիոյ Ազգ. Իշխանութեան թոյլտուութեամբ, ժողովները կը գումարուէին Պօղոսեան մանկապարտէզի հին սրահին մէջ: Եսայեան ալ կը մասնակցէր այդ ժողովին իբրեւ Կ. Կոմիտէի պատգամաւոր: Ես Աղեքսանդրիոյ կամիտէին կողմէ պատգամաւոր ընտրուած էի: Հարցի մը շուրջ բուռն վիճաբանութիւններ եղան իր եւ իմ միջեւ: Իր կուռ տրամաբանութեան եւ փաստերուն առջեւ տեղի տուի ես: Ժողովէն վերջ մտերիմներ դարձանք: Ինքը, Ա. Հանըմեանը եւ ես, ժողովներէն վերջ, Աղեքսանդրիոյ ծովահայեաց մէկ սրճարանը կ'երթայինք ու մինչեւ գիշերը ուշ ատեն զանազան խօսակցութիւններ, վիճաբանութիւններ կ'ունենայինք ազգային, կուսակցական եւ հերթական հարցերու շուրջ: Հմայուած էի իր առողջ գաղափարներէն եւ [illegible] տրամաբանութենէն:

Շրջ. Ժողովը հազիւ լրացած՝ Աղեքսանդրիոյ դպրոցի ուսուցչութեան եւ տնօրէնութեան միջեւ բուռն պայքար մը կը պայթէր: Երկու ամիսէն պայքարը վերջ կը գտնէր տնօրէնին հեռացումովը: Ես ալ որոշ պատճառով մը հրաժարական կուտայի ուսուցչական պաշտօնէս:

1916ի վերջերը, կատաղի եւ բուռն պայքարներէ վերջ, յանկարծ օր մըն ալ «Յուսաբեր» եւ «Արեւ» թերթերուն մէջ, երեք կուսակցութեանց կողմէ ստորագրուած համերաշխութեան կոչ մը կը հրատարակուէր եւ շուտով հիմը կը դրուէր Ազգ. Միութեան, որուն կը մասնակցէին Ազգ. Իշխանութիւնները, հայ քաղաքական կուսակցութիւնները, յարանուանութեանց պետերը եւ ուրիշ հաստատութիւններ:

Կամաւորական շարժումը ծայր տուած էր այդ օրերուն նաեւ Եգիպտահայ գաղութի մէջ: Շատերը կ'ուզէին կամաւոր արձանագրուիլ եւ խումբ խումբ կը դիմէին Ազգ. Միութեան:

Այդ օրերուն՝ «Յուսաբեր»ի նախորդ խմբագիրը, ընկեր Մ. Տէր Գալուստեան, կամաւոր մեկնած էր եւ թերթը մնացեր էր առանց խմբագրի: Հրաւէր եղաւ ինծ եւ գործի սկսայ Արտաւազդի եւ Ստեփանի հետ: Արտաւազդը խմբագրականները կը գրէր, Ստեփանը՝ քաղաքական տեսութիւնները:

Նորակազմ Ազգ. Միութեան Դաշնակցութեան կողմէ կը մասնակցէր նաեւ Ստեփանը մէկ քանի ընկերներու հետ: Կարելի է ըսել, թէ ընկեր Եսայեանը Ազգ. Միութեան ամէնէն կարկառուն եւ նուիրուած անդամներէն մէկն եղաւ. Համերաշխութեան կապերը աւելի ամրապնդելու եւ Ազգ. Միութիւնը ներգոր եւ ուժեղ մարմին մը դարձնելու համար ոչ մէկ ջանք խնայեցին: «Յուսաբեր»ը այդ օրերուն, շնորհիւ Ստեփանի ուղղութեան, Ազգ. Միութեան պաշտօնաթերթը դարձած էր կարծես, ու անոր դրօշակակիր օրգանը: Ազգ. Միութեան դրասենեակն ալ հայկական դեսպանատան մը բնոյթը առած էր, ուր կը դիմէին ազգին սիրովն ու հայրենիքին կարօտովը տոչորուող սիրտերը: Ամէնքն ալ կը զգային թէ մօտալուտ է հայ ազատագրութեան ժամը: Ինչ խանդավառ օրեր էին անոնք:

Ամիս մը վերջ ընկեր Ա. Հանըմեանը, Ազգ. Միութեան կողմէ, իբրեւ համերաշխութեան առաքեալ, Մ. Տամատեանի եւ Սապահգիւլեանի հետ Ամերիկա կը մեկնէր: Թերթը կը մնար Ստեփանին եւ իմ վրայ: «Յուսաբեր»ը այն ատեն երկօրեայ թերթ էր, կը հրատարակուէր երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ օրերը: Կարճ ատեն մը Ս. Պարթեւեանը սկսաւ գրել խմբագրականները: Բայց Ստեփանը խիստ էր եւ անողոք: Թոյլ չէր տար որ իր թերթին մէջ, առանց իր գիտութեան եւ հաւանութեան որ եւ է տող մը գրուէր: Թերթը թէեւ անհատական, բայց Դաշնակցական ուղղութիւն ունէր եւ անուղղակի օրգանը դարձած էր Հ. Յ. Դ. Եգիպտոսի Կ. Կոմիտէին: Պարթեւեան հեռացաւ, ուրիշ մտաւորականներ, սակայն, եւ աշխատակիցներ խմբուեցան թերթին շուրջը:

«Յուսաբեր»ի գլխաւոր աշխատակիցները դարձան փրոֆ. Յ. Գայայեան, Կ. Պալեան, Մ. Խաչատուրեան, Տոքթ. Պաղտիկեան, Վ. Գէորգեան, Ա. Գարամաճեան եւ ուրիշներ:

Ամէն երեկոյ Մանթաշեֆի դրասենեակին մէջ, երկուքս միասին աչքէ կ'անցընէինք խմբագրութեան զրկուած յօդուածներն ու թղթակցութիւնները, խմբագրականները կը գրէինք — ինք կամ ես եւ կամ վերոյիշեալ աշխատակիցներէն մէկը: Բայց ոչ մէկ տող կարելի էր տպել թերթին մէջ առանց Ստեփանի «գրաքննութեան»: Ան առանցքն էր թերթին, շարժիչ ուժը, ուղղութիւն տուող եւ թելադրանքներ ընող կեդրոնական դէմքը: Շատ քիչ կը գրէր ինք, բայց իր թելադրութեան վրայ կը գրուէին խմբագրականները:

Թերթին համար նիւթական ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ կ'առնէր ան: Թուղթի գինը ահաւոր չափերու հասած էր, եւ հրապարակի վրայ թերթի թուղթ չկար: Ռամը կը ծախուէր մինչեւ 3,5 — 4 ոսկիի: Ստեփան առանց յուսահատելու եւ ձեռնթափ ըլլալու, միշտ նիւթական միջոցներ հայթայթեց եւ կանոնաւորապէս շարունակեց թերթին հրատարակութիւնը՝ առանց նիւթական ո եւ է շահ ակնկալելու:

Օր մը հպարտանքով կ'ըսէր ինծի, թէ «Յուսաբեր»ը արտասահմանի ամէնէն ձախակողմեան եւ յեղափոխական խմոր ունեցող օրգանն է:

Եկան հանրապետութեան օրերը: Խանդավառուած էր Ստեփանը: Կը պատրաստուէր հայրենիք մեկնիլ: Թերթը միասին Հայաստան կը տանինք, կ'ըսէր մեծ հրճուանքով: Ան համբեր հաշտութեան խորհրդաժողովին եւ իրեն կը սպասէր՝ պայուսակները կապելու եւ Երեւան ճամբայ ելլելու համար:

1919ի վերջերը կարեւոր առաքելութեամբ մը Փարիզ մեկնեցաւ: Վերադարձիս, ամէն ինչ վերջացած կ'ըլլայ, կ'ըսէր, եւ մենք շիտակ երկիր կը մեկնինք:

Վերադարձաւ. քիչ ետք կնքուեցաւ Սեվրի Դաշնագիրը (10 օգոստոս 1920) եւ Հայաստանի անկախութիւնը ճանչցուեցաւ պաշտօնապէս՝ ընդլայնուած Ուիլսընեան սահմաններով: Եսայեանի խանդավառութիւնը, ինչպէս նաեւ մեր բոլորինը անհուն էր եւ աննկարագրելի: Ոչ մէկ կասկած այլեւս. պիտի երթայինք Հայաստան, մեր պաշտելի հայրենիքը: Նոյն օրերուն Եգիպտոս կուգար Հայաստանի Հանրապետութեան լիազօր պատուիրակը՝ Ա. Խատիսեան, անկախութեան փոխառութիւն կնքելու: Հսկայ միթինկներ Գահիրէ եւ Աղեքսանդրիա, կ'օրհնուէր Եռագոյնը, որ կը ծածանէր հպարտօրէն ամէն Հայու բնակարանին ու խանութին վրայ: Խելայեղ ոգեւորութիւն ամէն տեղ:

Բայց աւա՜ղ, երկար չտեւեցին այդ օրերը: Հայ - թրքական պատերազմն ու Հայաստանի բռնագրաւումը պոլշեւիկեան ուժերու կողմէ, Հանրապետութեան տապալումը սուգի մատնեցին մեզ: Պարթեւեան, որ պայուսակները կապած Պոլիս մեկնած էր՝ անկէ ալ Հայաստան անցնելու յոյսով, կը վերադառնար Եգիպտոս եւ Մանթաշեֆի դրասենեակին մէջ, բոլորիս ներկայութեան, յուսահատօրէն կը գոչէր. «Ալ մեռանք, ալ խաչ մը քաշեցէք հայութեան ալ, Հայաստանին ալ վրայ»:

Բայց իսկոյն կը լսուէր Ստեփանի խրոխտ ու հաւատաւոր պատասխանը.— «Հայաստանը շատ սեւ օրեր տեսած է: Շատեր եկեր ու անցեր են մեր երկրէն. իրենք կորսուեր ու անհետացեր են, բայց Հայն ու Հայաստանը մնացեր. Կ'անցնի այս փոթորիկն ալ, ու մենք կ'երթանք Հայաստան: Սեւրի դաշնագիրը պիտի գործադրուի անպայման»:

Այդ հաւատքն ունեցաւ ան եւ այդ հաւատքով ապրեցաւ մինչեւ իր մահը:

Արաբերէն տառերու խնդիրը

«Ճիւմհուրիյէթ»ի խմբագիր եւ ծանօթ գրագէտ Փէյամի Սաֆա կը գրէ, «Արաբերէն տառերը» վերնագրին տակ.

— «Ընթերցող մը կը հարցնէ.— «Պզտիկ տղաս 11 տարեկան է: Արաբերէն տառերը չի գիտեր: Կ'ուզեմ մասնաւոր կերպով սորվեցնել իրեն: Ի՞նչ կ'ըսէք: Կը տեսնեմ թէ բոլոր վաճառատուներու, նոյնիսկ կառավարական հաստատութեանց մէջ կը նախընտրեն անոնք որ լատինական տառերէն զատ արաբերէն տառերով ալ լաւ կը գրեն կը կարդան: Կարելի՞ է հաւնիլ ձեր կարծիքը»:

Այո, արաբերէն տառերը գիտնալը կը շարունակէ նախընտրութեան ազդակ մը ըլլալ թէ պետական գործերու եւ թէ մասնաւոր հաստատութեանց մէջ, որովհետեւ հին թուղթերը, թղթածրարները եւ թղթակցութիւնները կարենալ կարդալու համար պայման է գիտնալ արաբերէն տառերը: Չեմ կրնար ճշդել թէ այս դրութիւնը դեռ որչափ պիտի տեւէ: Օրէնքը արգիլած է ոչ թէ արաբերէն տառերով ընթերցումը, այլ պարզապէս գրութիւնը, հետեւաբար, ամէն հայր որ կ'ուզէ լաւ օժտել իր տղան, կրնայ հին տառերը սորվեցնել անոր:

Անիկա՝ խնդրին պարզ ու գործնական կողմը:

Կայ նաեւ խնդրին մշակութային կողմը: Արաբական տառերուն անտեղեակ երիտասարդի մը համար անկարելի է խորանալ թրքական պատմութեան եւ գրականութեան մէջ: Այդ երիտասարդը չի կրնար կարդալ Նաիմա, Փէչէվի, Ճէվտէթ փաշան, ինչպէս նաեւ 45.000ի մօտ ձեռագիր, վիմագիր եւ տպագիր գործերը: Թանզիմաթի շրջանի բոլոր գիրքերն ալ իրեն պիտի թուին իբրեւ բարակ բիծեր, նման պատառութեանց լուխ մը որ զինուորական համաչափ քայլերով քալած է ճերմակ թուղթի վրայ:

Իսկ ամիս անցաւ հրատարակութեանց համաժողովէն ասդին: Պայման դրուած էր 50000 գիրքերէն առնուազն 50ը նոր տառերով հրատարակել: Մինչեւ թերեւս 10ն անգամ չհրատարակուեցաւ: Վստահ թէ պատասխան անգամ պիտի չստանանք, որչափ կ'ուզէք հարցուցէք.— Արաբական տառերուն անտեղեակ երիտասարդութիւնը ի՞նչ պիտի կարդայ:

Պատասխանս սա է.— Ինչ տարիք ալ ունենայ, երիտասարդը լատինական տառերէն զատ մասնաւոր կերպով պիտի սորվի արաբերէն այբբենը: Միակ միջոցը այս է: Ուղղը, բառ մը անգամ չհասկնալով տուած բացատրութիւններէս, թող պահպանողական կոչէ զիս: Կ'ընդունիմ: Պահպանողականը շատ աւելի առաջադէմ է այն տգէտէն, որ տեղեկութիւն չունի պատմութենէն եւ գրականութենէն: Որովհետեւ մոլեռանդութիւնը եւ յետադիմութիւնը հարազատ եղբայրներն են ոչ թէ գիտութեան, այլ տգիտութեան: Եւ յետադիմութեան ամէնէն գէշը՝ սոր հակառակին հաւատալն է»:

1921ին, ինքնաբեր նուիրումով թերթը յանձնեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եգիպտոսի Կեդրոնական Կոմիտէին: Միշտ մնաց սակայն, «Յուսաբեր»ի կողքին, գուրգուրաց անոր վրայ, ու ոչ մէկ ջանք խնայեց —նիւթական թէ բարոյական — անոր ծաւալի ընդարձակման, օրաթերթի վերածման, եւ զայն հաստատուն հիմերու վրայ դրուած տեսնելու համար: Հօր մը պէս կը գուրգուրար «Յուսաբեր»ի վրայ, եւ շատ կը ցաւէր երբ թերութիւն մը տեսնէր անոր մէջ:

Իր մուրատին չհասած, Հայաստանը չտեսած եւ «Յուսաբեր»ը երկիր չփոխադրած՝ մեռաւ ան: Բայց իր յաջորդները, «Յուսաբեր»ի այսօրուան խմբագիրները կ'ուխտեն իրականացնել Ստեփանի երազը, եւ երբ հասնի այդ գեղեցիկ օրը, թերթը պիտի փոխադրեն Հայաստան, Ստեփանի խնկելի աճիւնին հետ:

Հ. ԱՄԻՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

... 1 Մարտ.— Սիրելի «Յառաջ», գրած էի թէ պիտի տեղափոխուինք: Մեր ճամբորդութիւնը տեւեց 15 օր: Քանի մը քիլոմեթրի վրայ երկարած մեր զօրագունդը այս 15 օրուան ընթացքին քալեց լուռ ու մունջ, ֆրանսական զինուորի կարգապահութեամբ:

Բայց ինչ որ իմ ուշադրութիւնը գրաւեց. Ֆրանսացի ժողովուրդին սքանչելի բնազդն էր:

Խումբ խումբ ճամբաներու եզերքը շարուած են: Շատերը ծրարներ բերած են մեզի համար, կը բանան ու կը բաժնեն: Շատ լուրջ են: Նորահասներ իրենց երախաները գրկած պզտիկին ձեռքը երկրցնելով մեզի բարի ճանապարհ կը մաղթեն: Աւելի ծերերը իրենց գլուխները կ'երերցնեն:

Գիւղերէն ու քաղաքներէն անցած ատեն շատերը իրենց պատուհաններուն փեղկերը կէս բացած կը դիտեն մեզ:

Գլխաւոր քաղաքներու հրապարակէն անցած ատեն, նուագախումբը կը հնչէ ու մենք կ'անցնինք խանդավառուելով:

Այժմ հասած ենք մեր նոր տեղը: Մօտ, շատ մօտ ենք այն քաղաքին ուր տարիներ շարունակ ազատութեան երգը հնչեց:— Արա Տէր Վարդանեան

×

... 27 Փետր.— Խումբ մը հայ զինուորներ, որոնք ճանչցած էին Պետրոս Քիւրքճեանը, խոր կսկիծով մըն էր որ կարդացին անոր մահը «Յառաջ»ի 22—23 փետրուար թիւերուն մէջ: Պետրոս հիւանդանոցին մէջ էր վիրաւոր: Լուրը տարածուեցաւ բերնէ բերան: Հայ զինուորները մէկը միւսին ետեւէն կամ երկու առ երկու գացին հիւանդանոց, վերադարձին պատմեցին իրենց տեսածը:

Քիւրքճեան, անշարժ ու հալած իր անկողնին մէջ, միայն աչքերը կենդանի ու բոցավառ խօսուն պատուհաններու պէս աշխարհի վրայ, իր մարած ձայնով մեր մէջ արթնցուց սէրը իրարու հանդէպ:

Անիկա մեզի համար եղած էր մեռած հայ զինուորի խորհրդանիշը, մենք որ հայ զինուորներ ենք, մեր երկրորդ հայրենիքին համար: Վերջին նամակներէն մէկուն մէջ գրէր.— «Աչքիս լոյսը ամէն օր փախի, չեմ կրնար կարդալ ձեր նամակները...»:

Խորին սրտէ կը յայտնենք մեր ցաւակցութիւնները իր ծնողքին, եղբօր (Ամերիկա), եւ հօրեղբօր (Մարսէյլ):— Օ. Շողիկեան

×

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 3 Մարտ.— Խորունկ ցաւով կը լսենք մահը երիտասարդ հայորդիի մը, Մկրտիչ Փրոֆքաչեանի (Մալաթիացի), որ իր աչքերը փակած է, Վիթէլի զինուորական հիւանդանոցին մէջ:

Ընդհանուր զօրաշարժին, դրօշակ տակ մտնելով քանի մը ամիսէն ծանրապէս կը հիւանդանայ, եւ ամբողջ չորս ամիս տառապելէ վերջ, աչքէ հեռու, սրտէ հեռու իր մահկանացուն կը կնքէ, փետրուար 23ին, հազիւ 28 տարեկան: Որբ մըն էր, հեզ ու բարի երիտասարդ մը. որ մեռաւ Ֆրանսայի համար...:

Սեւ հողը թեթեւ գայ վրադ, սիրելի Մկրտիչ:— Ս. Ըստրիկեան

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Տրանկենանէն Պ. Արփիար Կ. Հաճեան հազար ֆրանք ղրկած է մեզի. 150 ֆրանքի փոխարէն երկու վերջաւոր «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու, իսկ մնացեալ 850 ֆրանքը յատկացնելու կարօտ զինուորներու:

Շնորհակալութեամբ ստանալով, այս վերջին գումարը յանձնեցինք Կապոյտ Խաչի վարչութեան:

*** Վշտակիր հայրենակից մը 300 ֆրանք կը նուիրէ Հայ Զինուորներու Օգնութեան Մարմնին, իր կնոջ մահուան տարելիցին եւ զաւկին մահուան քառասունքին առթիւ:

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ Հ. Կ. Խաչի բուժարանին մէջ, 15 Rue Jean Goujon, Փարիզ (8): 6 Մարտ, ժամը 14.30ին: Ստամոքսի եւ աղիքներու անդամազննութիւն:

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀՈԳԵՒՈՐ ՀՈՎԻՒԸ

«Թայմզ»ի 27 փետրուարի թիւին մէջ կը կարդանք որ Տիրան Ծ. վրդ. Ներսոյեան, Լոնտոնի Հայոց նոր հոգեւոր հովիւը պաշտօնապէս ընդունուած է Ուէսթմինսթըրի արքայարանին մէջ՝ անգլիքան եկեղեցւոյ պաշտօնական անձնաւորութեանց կողմէ: «Թայմզ» եւ բոլոր անգլիերէն թերթերը այս առթիւ հրատարակած են Ներսոյեան վրդ.ի պատկերը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

1.— ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԵՕԶ եւ նրա դէմ կռուելու հանրամատչելի միջոցներ, գրեց Փրոֆ. Գ. Մեհրաբեան, Բ. տպ. Նոր-Ջուղա, 1936, գին 2 ռիալ:

2.— ԺԱՆՏԱԽՏ (պարսկերէն լեզուով), գրեց Փրոֆ. Գ. Մեհրաբեան, տպ. Թեհրան, գին 3 ռիալ:

3.— ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ (պարսկերէն լեզուով), գրեց Փրոֆ. Գ. Մեհրաբեան, տպ. Թեհրան, գին 3 ռիալ:

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ բոլոր արձակուրդները ջնջուեցան պատերազմական նախարարին կողմէ, որ յայտարարեց թէ այս կարգի արձակուրդներ պիտի չտրուին գարնան եւ ամրան ամիսներուն: Մարտ 1էն սկսեալ, Փաշական քաղաքապահ զօրքէն 132 վաշտեր կցուեցան կանոնաւոր բանակին, ինչ որ զգալապէս կ'աւելցնէ բանակին թիւը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ բնակիչները 414.000.000 ֆրանքի սպառազինութեան պարտաթուղթ գնած են մինչեւ հիմա:

ՀՐԵԱՆԵՐԸ վտարուած են Իտալիոյ լրագրական ասպարէզէն, համաձայն 1939 յունիս 29ի հրամանագրին որ կը գործադրուի 1940 մարտ 1էն ի վեր: Իսկ բժիշկները, ատամնաբոյժները, փաստաբանները եւայլն կրնան միայն հրեայ յաճախորդներ ընդունիլ:

105 ԽԱՆՈՒԹՊԱՆՆԵՐ բանտարկութեան դատապարտուած են փետրուար 23էն 29, ապրանքներու գիները բարձրացուցած ըլլալով: Տասնըհինգ խանութներ ալ փակուած են 15 օրուան համար:

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ չորրորդ կիրակիին առթիւ պատարագ մատուցանելով, Պապը աղօթեց որ Փրկիչը նորէն երկիր վերադառնայ, «հանդարտեցնելու համար փոթորիկը» եւ խաղաղութիւն պարգեւելու համար մարդկութեան: Պապը յիշելով հինգ նկանակներու առակը եւ Ս. Հաղորդութեան խորհուրդը, աղօթեց որ Քրիստոս անգամ մը եւս քալէ ջուրերուն վրայ, «հիմա որ երկիրը կը դողայ թնդանօթէն եւ ծովերը կը սպառնան կլանել մարդկային կեանքեր եւ անհամար հարստութիւններ»:

ԱՆԹԵԼԻ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐՈՒՆ ՏՈՒՐՔԸ պէտք է վճարել օրինական յայտարարութիւնն ընելով ժամանակին, այլապէս հինգ անգամ պիտի բազմապատկուի, իսկ եթէ զանցառութիւնը շարունակուի՝ տասն անգամ: Առեւտրականները պէտք է արձանագրութիւն մը պահեն իրենց ծախած գործիքներուն համար:

ՔԱՐԻՒՂԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՃԱՄԲՈՎ փոխադրելու համար մեծ գործունէութիւն կը ցուցնեն գերման գործակալները: Մօտերս մասնաւոր յանձնաժողով մը պիտի ձեռնարկէ շտեմարաններ շինելու Վառնայի եւ Ռուսճուքի մէջ, այսինքն երկաթուղիին երկու ծայրերը: Ռումանական առաջին քարիւղատար շոգենաւը, «Տուապսէ», 13.500 թոն, Վառնա հասաւ մեծ բեռով մը: Կը կարծուի թէ 120 գերմանական վակոն - շտեմարաններ հասած են Վառնա:

ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ մէջ կազմուած մասնաւոր կոմիտէն կոչ մը ուղղեց երիտասարդ ամոլներուն, որպէսզի իրենց նշանախօսութեան եւ հարսնիքի ոսկի մատանիները նուիրեն Ֆինլանտական դատին: Այս ոսկիներուն փոխարէն երկաթէ մատանիներ պիտի յանձնուին նուիրատուներուն:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ հողագործական նախարարը տեղեկագիր մը ներկայացուց, որ շատ յուսալից տեղեկութիւններ կը պարունակէ երկրագործութեան մասին: Աշնանացանը մեծապէս վնասուած է ձիւնէն: Միւս կողմէ սաստիկ ցուրտը գետինը սառեցուցած է մինչեւ 60 — 90 սանթիմեթր խորութեամբ: Խոտի պաշարն ալ կրնայ բաւել եթէ ժլատութեամբ գործածուի: Կարգ մը շրջաններու մէջ խոտ չէ մնացած: Արդէն իսկ միջոցներ ձեռք առնուած են, հազարաւոր կենդանիք եգիպտացորեն ներածելու համար Ռումանիայէն, ինչպէս եւ 40.000 կենդանիք կեր Պուլկարիայէն, Ռումանիայէն եւ եթէ կարելի ըլլայ՝ Ֆրանսայէն:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ արտաքին նախարարը, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ, մօտերս Իտալիա պիտի երթայ, համաձայն կարգ մը լուրերու: Կ'ըսուի թէ նախարարը պարզելով Գերմանիոյ զինուորական ծրագիրները՝ յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին, պիտի ջանայ հասկնալ թէ ինչ դիրք պիտի բռնէ Իտալիա, եթէ պատերազմը ծաւալի:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԷՆ Ֆրանսա հասած մօտ 700 զինուորներ, որոնց 3)4ը Հրեաներ են, մնացեալները Արաբներ, հրամանատարութեամբ անգլիացի սպաներու: Անոնք մաս կը կազմեն բանուորական վաշտերու եւ բոլորը կամաւորներ են: Ուրիշներ ալ միացած են Պաղեստինի անգլիական զօրագունդերուն: Լոնտոնի թերթերը այս առթիւ ուրախութեամբ կը չեշտեն թէ երկու ժողովուրդները հաշտուած են պատերազմէն ի վեր եւ խռովութիւնները դադրած Պաղեստինի մէջ: Ֆրանսա փոխադրուած կամաւորները պիտի գործածուին խրամներ փորելու, ճամբաներ նորոգելու, թելեր ձգելու եւն.:— Պաղեստինի մէջ սահմանափակուած կամ արգիլուած է արաբական հողերու վաճառումը Հրեաներուն:

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A – DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme – Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ՆՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՄԱՐՏ
JEUDI 7 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4291

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԱՆՇՈՒՇՏ ՊԻՏԻ ՓՆՏՌԵՆ ՕՐ ՄԸ...

»»» · «««

Տարօրինակ լուր մը հաղորդեր էինք երէկ,— Խ. Միութիւնը ոչ միայն ամրութիւններ կը շինէ Կովկասի պաշտպանութեան համար, այլեւ կը գործէ քարոզական գետնի վրայ,— «Քարոզչութեանց անում հայկական Դաշնակ եւ Հնչակ կուսակցութիւններու ծոցին մէջ, քարոզութիւն մը հիմնուած մերթ ազգայնական սկզբունքներու, մերթ խորհրդային տեսութեանց գործադրութեան վրայ Հայաստանի ընկերվարական հանրապետութեան մէջ: Այս առաջադրութեամբ, շատ մը ձայնասփիւռ զեկուցումներ կը տրուին ֆրանսերէն, թրքերէն, հայերէն»:

Աժանս Հավասի Գահիրէի թղթակիցն էր որ կը հաղորդէր այս պատմութիւնը, ուրիշ լուրերու կարգին:

Անշուշտ պիտի հարցնէք,— Ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ Գահիրէի մէջ կը լսեն այս տեղեկութիւնները, բայց ոչ Փարիզի կամ Լոնտոնի մէջ:

Պատասխան չունինք: Մոսկուայի անթենը կարելի է լսել ամէն տեղ, աշխարհի բոլոր լեզուներով: Բայց, մենք պատեհութիւն չենք ունեցած իմանալու այս պատմութիւնը:

Միւս կողմէ, «Խորհրդային Հայաստան» ալ չենք ստանար ամիսներէ ի վեր, բաց ի պատահական թիւերէ, թէեւ բաժնեգինը վճարած ենք մինչեւ 1940 մայիս 15: Աւելի դժուար է գտնել «Իզվեստիա»ն, «Փրավտա»ն կամ «Զարիա Վոստոկա»ն:

Ըսել կ՚ուզենք թէ ուրիշ աղբիւրներ կը պակսին առ այժմ, լուսաբանելու համար այս խորհրդաւոր պատմութիւնը:

Եւ սակայն, այս անկատար վիճակին մէջ իսկ, Աժանս Հավասի հեռագիրը տուն կուտայ շարք մը խորհրդածութեանց:

Ուրեմն նոր պատերազմի ահաւելի ժխորին մէջ, մարդիկ յանկարծ կը յիշեն թէ հայ ժողովուրդ մըն ալ կայ, իր քաղաքական կուսակցութիւններով: Ժողովուրդ մը զոր սիրաշահելու համար քարոզութիւններ կը կատարեն եւ ձայնասփիւռ ճառեր կը խօսին, իր իսկ լեզուով:

Անկասկած Ռուսերուն չափ այս պարագան կը յիշեն նաեւ միւսները,— անոնք որ աւելի մօտէն ճանչցան այս ցիրուցան ժողովուրդը, զայն տեսնելով աշխարհի բոլոր ափերուն վրայ:

Այս հետաքրքրութիւնը կրնայ հետզհետէ աճիլ, մանաւանդ եթէ պատերազմը ծաւալի Մօտաւոր Արեւելքի մէջ: Թէեւ «ածու փոքր», բայց եւ այնպէս ունինք երկրամաս մը հոծ բնակչութեամբ, ճիշդ այն ճամբուն վրայ որ կը տանի մինչեւ Նաւթաշխարհը,— Բագու:

Արդ, անոնք որ կը հետաքրքրուին մեզմով, կը կազմեն երկու հակառակորդ ճակատներ, այս անգամ բոլորովին տարբեր 1914էն:

Նախորդ պատերազմին զինակիցներ էին Ֆրանսան, Անգլիան եւ Ռուսիան, ընդդէմ Գերմանիոյ որուն միացած էր Թուրքիա:

Այս անգամ Ֆրանսա եւ Անգլիա դարձեալ կը ճակատին Գերմանիոյ դէմ, բայց իրենց հետ ունին Թուրքիան, իսկ իրենց դիմացը՝ Գերմանիոյ գործակիցը, Խորհրդային Ռուսիան, թէեւ պատերազմ չէ յայտարարուած երկու կողմէն ալ:

Եւ կռուախնձորը նորէն Մօտաւոր Արեւելքն է — Նեղուցներ եւ քարիւղ— տարբեր դասաւորութեամբ:

Ուրիշ տարբերութիւն մը,— 1914ին աւելի քան երկու միլիոն ժողովուրդ ունէինք Թուրքիոյ մէջ, որ երկու երրորդով մատաղ գնաց երկու աշխարհակալութեանց գրոհին: Այսօր փոքրաթիւ համրանք մը մնացած է Պոլսոյ եւ կարգ մը գաւառական քաղաքներու մէջ, իսկ բուն զանգուածը կը գտնուի Հայաստան եւ Կովկաս, առանց հաշուելու Արտասահմանի տարագիր բազմութիւնները, մօտ մէկ միլիոն:

Միւս կողմէ, մինչ ժողովուրդին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը իր հայրենիքով կը գտնուի խորհրդային տիրապետութեան տակ, մնացեալը մեծ մասով տեղաւորուած է այն երկիրներուն մէջ որ կը պատկանին ժողովրդավար ճակատին կամ բարեկամ են անոնց:

Այս մանուածապատ կացութեան մէջ, երկու կողմերը ի՞նչ կրնան սպասել մեզմէ, պատերազմի ընթացքին:

Ոչ աւելին քան ինչ որ կը կատարենք արդէն, իբրեւ հաւատարիմ քաղաքացիներ: Նոյնիսկ իբրեւ զինուոր:

Դէպքերու ընթացքը կրնայ ստիպել որ աւելի մօտէն փնտռեն մեզ, ինչպէս 1914ին: Ամէնէն աննշան համրանքն ալ կը դառնայ բացառիկ արժէք, քանի խճճուին հանգոյցները:

Այդ պարագային, մենք պիտի ունենանք մէկ պատասխան,— Հայ ժողովուրդին բերանը այրած է չռայլարան հաւաստիքներէն: Ի՞նչ գրական երաշխիքներ ունիք ձեր ձեռքին մէջ, մեր տարրական պահանջները արժեցնելու, գոնէ մեզի նոր կորուստներ չպատճառելու համար, ձեր աշխարհակալութեանց ճամբաներուն վրայ:— Շ.

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ՏՊԱՐԱՆ ՄԸ երեւան հանուեցաւ Արքէօյլի մէջ եւ ձերբակալուեցան 14 հոգի: Այս տպարանը ունէր արդիական կարգուսարք, եւ կը տպէր «Իւմանիթէ»ն եւ ուրիշ թռուցիկներ: Ապահովութեան Տեսչութիւնը հաստատած է թէ Իւմանիթէն օրուան թերթերուն, նոյնիսկ պաշտօնաթերթին մէջ դնելով կը բաժնէին լրագրական կրպակներուն: Այս խուզարկութեանց հետեւանքով ձերբակալութիւններ կատարուեցան գաւառի մէջ ալ: Նպարավաճառի մը քով գտնուեցան 5000 թռուցիկներ:

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏԻ երկու դաւաճաններուն դատը սկսաւ երէկ, զինուորական Գ. ատեանին առջեւ, ի բացակայութեան: Դատը շատ կարճ պիտի տեւէ:

ՌՈՒՄԵՒԹՈՒՐՔ յարաբերութեանց մասին տարօրինակ լուրեր շրջան կ՚ընեն միջազգային մամուլին մէջ: «Լ՚Էօվր» կ՚իմանայ թէ Մոսկուա ուզելով բարւոքել իր յարաբերութիւնները, պիտի առաջարկէ կարգ մը առեւտրական փոխանակութիւններ կատարել Թուրքիոյ հետ,— մանաւորապէս ածուխ փոխադրել Տրապիզոնի եւ Պոլսոյ ճամբով, ինչպէս եւ հիւսուածեղէն, մեքենաներ, ինքնաշարժներ, ռազմանիւթ եւն.: Նոյն առաջարկները պիտի ըլլան եղեր Պուլկարիոյ, որուն վրայ «բարեկամական» ճնշում կը բանեցնէ Խ. Միութիւնը, որպէսզի լաւ երթայ Թուրքիոյ հետ: Արմատական թերթը արտատպելով այս լուրերը, դիւանագիտական եւ տնտեսական խաղի մը կը վերագրէ զանոնք:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆԱՒԵՐՈՒ ՋԱՐԴԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (188րդ օր).

Զեկոյց թիւ 367, Մարտ 5, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք::

Զեկոյց թիւ 368, իրիկուն.— Օրը հանդարտ անցաւ ընդհ. ճակատին վրայ:

Անգլիական զեկոյց, 5 Մարտ.— Այս առտու արշաւ մը տեղի ունեցաւ անգլիական յառաջապահ դիրքի մը դէմ եւ թշնամին յաջողեցաւ քանի մը գերիներ բռնել: Դիրքը ետ առնուեցաւ եւ թշնամին քաշուեցաւ, մէկ մեռեալ ձգելով: Երկու անգլիացի զինուորներ սպաննուեցան, մէկ հոգի ալ վիրաւորուեցաւ:

*** Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ ընկղմած է «Փէսիֆիք Րիլայընս» շոգենաւը, 6700 թոն, Անգլիոյ արեւմտեան ափերուն վրայ: Նաւը անմիջապէս ընկղմած չըլլալով, 53 նաւաստիները կրցան ազատարար մակոյկները իջնել: Անգլիական օդանաւ մը իր պաշտպանութեան տակ առաւ ազատեալները որոնք ցամաք փոխադրուեցան շոգենաւի մը կողմէ: Նոյն օրը ուրիշ անգլիական նաւ մը, «Էլ Զիէրիօ», 5841 թոն, օգնութիւն կը խնդրէր անթելով:

Կը հաստատուի թէ Գերմանացիները իրենք խորտակած են չորս գերմանական նաւեր, չբռնուելու համար: Անոնց տարողութիւնն է 6201, 6350, 2390 եւ 3369 թոն: Վերջինը անդիկի թանկադին բեռ մը կը փոխադրէր եւ վերջինն էր այն վեց նաւերէն որոնք ճամբայ ելան Վիկոյէն, Գերմանիա վերադառնալու համար: Անգլիական եւ ֆրանսական մարտանաւերը բռնեցին այս նաւերէն երեքը, մէկը խորտակուեցաւ իր նաւաստիներուն կողմէ, մէկը խրեցաւ Նորվեկիոյ ափերուն վրայ, եւ միայն մէկը յաջողեցաւ Գերմանիա վերադառնալ:

Հոլանտական ինը նաւեր յարձակման ենթարկուած ըլլալով, ամբողջ երկիրը խորապէս յուզուած է: Այս նաւերէն վեցը զարնուած էին քանի մը օր առաջ, իսկ երեքը զարնուեցան առջի օր, երբ Անգլիայէն ածուխ կը փոխադրէին Հոլանտա: Յարձակումը կատարած են գերմանական օդանաւեր: Այս փոխադրանաւերէն մէկը նաւահանգիստ չէր հասած մինչեւ մարտ 5: Հոլանտական կառավարութիւնը բողոքագիր մը պիտի ուղղէ Գերմանիոյ, երբ ստանայ վերջնական տեղեկագիրները:

*** Հոլանտական թերթերը կը գրեն թէ պատերազմին սկիզբէն ի վեր ընկղմած են 409 նաւեր, պատերազմիկ թէ չէզոք, համագումար 1.447.111 թոն տարողութեամբ: Այս նաւերէն 183ը անգլիական են (689.204 թոն), 32ը գերմանական (170.069 թոն), 16ը ֆրանսական (76.746 թոն), 54ը նորվեկեան (118.423 թոն), 16ը յունական (75.550 թոն), 35ը շուէտական, 21ը դանիական, 5ը իտալական, մէկը ռուսական, մէկը լեհական եւն.:

*** Անգլիոյ ելմտական նախարարը յայտարարեց թէ պատերազմական առաջին փոխառութիւնը հրապարակ պիտի հանուի մարտ 12ին,— 300 միլիոն ոսկի, 3 առ հարիւր տոկոսով: Փոխառութիւնը վճարելի է 1959 հոկտեմբեր 15ին, բայց ելմտական նախարարութիւնը կրնայ մասամբ կամ ամբողջովին վճարել զայն որ եւ է ատեն, սկսելով 1955 հոկտեմբեր 15էն: Փոխառութեան արձանագրութիւնը մէկ օր պիտի տեւէ, փակուելով յաջորդ օրն իսկ:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Անմիջական օգնութիւն կը պահանջեն

Վերջին լուրերու համաձայն, կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին Ֆինլանտայի ծոցին մէջ, սառերուն վրայ: Ռուսերը ձեռնարկած են պաշարողական լայն շարժումի մը, Վիպորկի շրջանին մէջ: Ֆինները դեռ կը դիմադրեն Վիպորկի միջնաբերդին մէջ, բայց դժուար թէ կարենան դիմանալ, եթէ Ռուսերը գրաւեն ծովեզերեայ ճամբան, ծոցին արեւմտեան կողմէն:

Կռիւները նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուին միւս ճակատներուն վրայ եւս: Մասնագէտներու կարծիքով, Ռուսերը նոյնքան ծանր դժուարութեանց պիտի հանդիպին այսուհետեւ, երբ ձիւները եւ սառերը հալին: Բայց իրազեկներ կ՚ենթադրեն թէ Ֆինլանտա չի կրնար աւելի երկար դիմադրել, եթէ անմիջական օգնութիւն չստանայ: Նոյնիսկ զրոյց կը շրջի թէ ֆինլանտական կառավարութիւնը պաշտօնապէս օգնութիւն պիտի խնդրէ Դաշնակիցներէն:

«Թայմզ» սրտայոյզական կոչ մը հրատարակեց, արագ եւ ազդու օգնութիւն պահանջելով Ֆինլանտայի համար: Յիշելով թէ պատերազմին սկիզբէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Ֆինները ծանր կորուստներ կրած են փետրուարի ընթացքին, Լոնտոնի մեծ օրկանը կը յայտարարէ.— «Ֆինլանտա կը պնդէ որ իր զոհողութիւնները զուր չանցնին եւ կը վախնայ որ մարդիկ սխալ գաղափար ունենան իրենց իրական կացութեան մասին: Ֆինլանտա ամէն բանէ առաջ պէտք ունի միջին տարողութեամբ թնդանօթներու, ռմբաձիգներու եւ օդանաւերու: Ֆինլանտական կառավարութիւնը եւ սպարապետութիւնը չեն ծածկեր թէ իրենց խոստացուած սպառազինութիւնները չեն բաւեր նուազագոյն պէտքերուն: Ամէն օր աւելի բացորոշ կը դառնայ թէ ֆինլանտական պատերազմը երկրորդական գործ մը չէ: Այդ երկիրը իր սեփական ազատութենէն եւ հողէն աւելի բան մը կը պաշտպանէ: Ամբողջ Հիւսիսը սպառնալիքի տակ է: Ֆինլանտա մեր դատն է որ կը պաշտպանէ, դիմադրելով բռնակալութեան: Իր յաջողութիւնները արդէն իսկ տկարացուցած են Ռուսիան: Ահագին քանակութեամբ քարիւղ սպառած է Ֆինլանտայի մէջ, մթերք մը որ կրնար Գերմանիոյ յանձնուիլ, մեզի դէմ գործածուելու համար: Միայն այս պատճառով Ֆինլանտան արժանի է մեր երախտագիտութեան եւ վարձատրութեան մը: Աւելորդ է ժամանակ վատնել, վիճաբանելով այս օգնութեան յարմարութեան մասին: Ամբողջ ժողովուրդը կը պահանջէ թոյլ չտալ որ Ֆինլանտան պարտուի»:

ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ եւ Տեղեկութեանց վարչութեան վերակազմութիւնը ըՋօրէն կը զբաղեցնէ կառավարութիւնը, ծանօթ քննադատութիւններէն վերջը: Կ՚ըսուի թէ այս երկու վարչութիւնները ինչպէս եւ քարոզութեանց կազմակերպութիւնը պիտի յանձնուին փոխ-վարչապետ Պ. Շոթանի:

Անգլիա բռնեց իտալական հինգ ածխանաւեր

Անգլիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ բացուած վէճը սուր հանգամանքստացաւ, երբ անգլիական մարտանաւերը բրիտանական կայան մը առաջնորդեցին Ռոթէրտամէն մեկնած հինգ իտալական նաւեր, որոնք գերմանական ածուխ բեռցած էին: Ինչպէս կը յիշուի, Անգլիա որոշած էր իտալական նաւերուն հանդէպ ալ գործադրել պաշարման արգելքը, բայց իտալական կառավարութիւնը բողոքեց, ապօրէն գտնելով այս տնօրինութիւնը: Անգլիա կ՚ուզէ ինք ճարել Իտալիոյ ածուխը, ապրանք փոխանակելով, սակայն Իտալիա համաձայն չէ առաջարկուած պայմաններուն: Միւս կողմէ, ցամաքի ճամբով փոխադրուած գերմանական ածուխը անբաւական կուգայ: Իտալիա տարին կը սպառէ 14.000.000թոն ածուխ, իր արտադրութիւնն է միայն երկու միլիոն: Գերմանիայէն կը ստանայ 9 միլիոն թոն, Անգլիայէն՝ 1.500.000 թոն, Պելժիայէն՝ 500.000, ուրիշ երկիրներէ՝ 1 միլիոն, գումար՝ 12 միլիոն թոն:

Իտալական նաւերուն բռնագրաւումը պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ: Անգլիա պատերազմական աւար կը նկատէ գերմանական ածուխը, եւ գրաւելով պիտի գործածէ կամ ծախէ, համաձայն պաշարման օրէնքին: Առաջին անգամ բռնուեցան երկու իտալական նաւեր, որոնք բեռցած էին 19.800 թոն ածուխ: Յետոյ բռնուեցան երեք նաւեր եւս, որոնք նոյնպէս ածուխ բեռցած էին: Դեռ ուրիշ նաւեր ալ պիտի բռնուին, եթէ ճամբայ ելլեն Ռոթէրտամէն:

Այս դէպքը մեծ յուզում պատճառեց Հռոմի մէջ, ուր կացութիւնը «մեծապէս ծանրացած» կը նկատեն, թէեւ կը յուսացուի որ ելք մը գտնուի, նոր բանակցութեանց շնորհիւ: Իտալիոյ մէջ կը պնդեն թէ ածխանաւերը բեռցուած էին մարտ 1էն առաջ, երբ որոշուեցաւ գործադրել պաշարման օրէնքը, հետեւաբար Անգլիա իրաւունք չունէր բռնելու զանոնք:

Մինչ այս մինչ այն, Իտալիոյ տնտեսական նախարարութիւնը որոշեց սահմանափակել ածուխի գործածութիւնը: Այսպէս, ղուրսէն փոխադրուած ածուխը պիտի չգործածուի ջերմութեան համար: Որոշ քանակութեամբ ածուխ պիտի յանձնուի այն պանդոկներուն ուր օտար շրջիկներ կը բնակին, բայց միայն այս ամսուան համար: Քիմիական, մեքենական և հիւսուածեղէնի գործարանները ածուխ պիտի ստանան 80 առ հարիւր համեմատութեամբ, կաշեղէնի եւ հանդերձեղէնի գործարանները՝ 70 առ հարիւր, թուղթի եւ ուտեստի գործարանները՝ 60 առ հարիւր եւն.:

*** Պերլինի մէջ մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին Անգլիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ ծագած այս նոր վէճին, որ նպաստաւոր է Գերմանիոյ տնտեսական եւ քաղաքական շահերուն համար:

Ամերիկեան պատուիրակը Փարիզի մէջ

Նախագահ Րուզվէլթի մասնաւոր պատուիրակը Փարիզ կը հասնի այսօր, հինգշաբթի, Զուիցերիայէն, ուր գացած էր հանգստանալու եւ իր երկրորդ զեկուցումը գրելու: Այս առթիւ ֆրանսական կառավարութիւնը մասնաւոր կառախումբ մը դրած էր իր տրամադրութեան տակ:

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Պ. Տալատիէ անձամբ մշակած է ընդունելութեան ծրագիրը, որպէսզի հինգշաբթի եւ ուրբաթ օրերը ազատ ըլլայ խօսակցելու պատուիրակին հետ, որ Փարիզ պիտի մնայ մինչեւ կիրակի, յետոյ պիտի երթայ Լոնտոն: Ինչպէս Հռոմի եւ Պերլինի մէջ, այստեղ ալ բացարձակապէս գաղտնի պիտի պահուին խօսակցութիւնները: Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ անկարելի է որ եւ է հաշտութիւն կամ իրաւախոհութիւն Հիթլէրի եւ Նացի կառավարութեան հետ: Դաշնակիցները իրենց զէնքերը վար պիտի չդնեն, մինչեւ որ Լեհաստան եւ Չեխոսլովաքիա չվերահաստատուին եւ «նիւթական եւ բարոյական երաշխիքներ չապահովուին» բոլոր ազգերու հողային ամբողջութեան եւ անկախութեան համար: Միայն Դաշնակիցներուն կատարեալ յաղթանակը կրնայ վերահաստատել խաղաղութիւնը եւ համաշխարհային տնտեսութիւնը: Զինաթափութիւնն ալ անկարելի կը համարուի առանց կատարեալ յաղթութեան: Ուրեմն ֆրանսական կառավարութիւնը ամերիկեան պատուիրակին հետ պիտի խօսի այս հիման վրայ, միեւնոյն ատեն փափաք յայտնելով որ Մ. Նահանգներն ալ մասնակցին, նոր Եւրոպան կազմակերպելու համար: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Պ. Տալատիէ անգամ մը եւս պիտի յայտարարէ թէ Ֆրանսա նուաճողական նպատակներ չունի եւ թէ իր քաղաքականութիւնը կը համապատասխանէ նախագահ Րուզվէլթի տեսակէտներուն:

*** Լոնտոնի ամերիկեան դեսպանը իր պաշտօնատեղին վերադարձաւ, ընդունելու համար ամերիկեան պատուիրակը: Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը միտք չունի նոր դեսպան մը ղրկելու Պերլին: Գերմանիա եւս տրամադիր չերեւար Ուաշինկթըն վերադարձնելու իր դեսպանը:

Հողագործութեան տագնապը

Հողագործական տագնապին առթիւ քննադատութիւնները երէկ ալ շարունակուեցան երեսփ. ժողովին մէջ: Բոլորն ալ շեշտեցին թէ անհրաժեշտ է ժամ առաջ լուծել մշակներու խնդիրը, այլապէս կարելի պիտի չըլլայ գարնանացան կատարել: Այս միջոցին մէկ միլիոն հարիւր հազար հողագործներ բաժնուած են հողէն: Կառավարութիւնը լաւ ըրած է հրամայելով արձակել 1912—1915ի զօրագասերուն պատկանող երկրագործները, բայց «կապոյտ տետրակ» ունեցողները, որոնց զօրակոչը կը կատարուի, շատ աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն:

Այս առթիւ միսի տագնապի մասին ալ խօսուած ըլլալով, հողագործական նախարարը յայտարարեց թէ պարենատոմս պիտի չհաստատուի: «Ֆրանսայի պէս երկրի մը մէջ անկարելի է այդպիսի տոմս հաստատել»:

Քննադատութեանց ատեն երեսփոխան մը դիտել տուաւ թէ սպայակոյտը եւ սպառազինութեանց նախարարը ճնշում կը բանեցնեն վարչապետին վրայ: Սպառազինութեանց նախարարը բողոքելով յայտարարեց թէ ինք 100.000 օժանդակ ձեռքերու պէտք ունէր, բայց երբեք այդքան մարդ չտրամադրուեցաւ իրեն: «1914—1915ի զօրագասերէն ինծի տրամադրուած քաղաքացիներու մէջ հողագործներ չկան: Ինծի կը ղրկեն միայն ուսուցմնականներ, նոտարի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Անցից անցեղ

Ճշմարիտ վաստակաւոր ուսուցչի մը՝ Մալաթեանին անհետացումը կը թելադրէ մասնաւորապէս վերյիշել նուազագոյն թիւ մը քառասուն տարիներու, որոնք անընդհատ և գործօն յարատեւութեամբ ընծայուած են հայեցի դաստիարակութեան նուիրական գործին, այն դրօշմով ու նկարագրով, որ աներեւոյթ եղած է այսօր առհասարակ ամէն կողմ, ուր հայ խումբ, հայ ժողովուրդ կայ ցրուած: Անհետացումի այս պարագան գրի առնել եւ յիշեցնել մեր ընթերցողներուն — մի կարծէք, թէ դիւրին «աշխատութիւն» մըն է: Ընդհակառակն, տրամադրութիւններուն, պայմաններուն, հանգամանքներուն ներկայ լրիւ փոփոխութեան, այլակերպութեան շրջանին, որ կէս դարու երկրորդ փուլին մէջ մտած է արդէն, — այդ նկարագրին պակասը, անյայտացումը կը խոցոտէ սիրտերը անոնց, բնականաբար սակաւաթիւներուն, որոնց տակաւին տրուած է վերյիշել հանգուցեալ Գալուստ Մալաթեան Հայ Դաստիարակին գործունէութեան վառ ու արդիւնաւոր ժամանակամիջոցը:

Այլասերումի, գեղջին խաթարումի, բնիկ հայկական խառնուածքի, ծնունդի, սերունդի քայքայումի այս ներկայ «տիեզերական» աղէտքի բոլշներուն այնքան շատ կը կրկնուին, կը յեղյեղուին վիշտն ու յուսահատութիւնը, որ երթալով մեր ազգային ինքնամոռացումի ահաւոր երեւոյթը կը կորսնցնէ շատ շատերուն համար իր սուր հանգամանքը, այնպէս որ անոնք այլեւս դադրած են զգալէ, զգածուելէ, թէ վերջապէս ինչ կրնայ ըլլալ հետեւանքը իրենց այս անտարբերութեան, որով հետզհետէ կը շաղախուի օտարութեան մէջ ապրող վտարանդի հայ բազմութիւնը, ամէն տեսակ ներքին ու արտաքին արտակեդրոնութիւններու պարտաւորուած: Հին սերունդին մնացորդներուն անյայտացումին առջեւ, ուրիշ խօսքով՝ մեռելութեան դէպքերուն առիթով միայն այլեւս անցողակի կարելի կ'ըլլայ պահիկ մը, բայց մը պատկերացնել բարոյական մեռելութեան պարագաները, որոնք երէկի հերոսական աննման ճիգերու եւ կազմակերպական հզօր ու անձնուրաց աշխատանքներու ի հեճուկս, եւ այնքան ալ շուտ, այսօր վտանգի կ'ենթարկեն մեր գոյութիւնը, երբ մանաւանդ տակաւին հին սերունդին սպառականելու տարիքն ու դաստիարակութիւնը ունեցող հայ անհատներ — հայր, մայր, երէց քոյր, եղբայր, նոյնիսկ, երիցս աւաղ, մտաւորական, գիտնական, մեծատուն, բանկալական հայ մարդիկ — անտարբերութեամբ կը չարժին իրենց ենթականերու վաւակ, ազգական, բարեկամ — ազգային դաստիարակութեան նոյն իսկ տարրական, սակաւիկ ինչ պահանջումին, պէտքին հանդէպ: Մոռնալով ամէն բան, նոյնիսկ արիւնը՝ որ կը հոսի իրենց երակներուն մէջ, արիւնը՝ որ մարդկային էակին մէջ ամէնէն վերջը կը սառի ...:

Հայ զգայուն դաստիարակի մը յետ մահու պատկերը այնքան կենդանի համեմատութեամբ կը կանգնուի, կը սոււարանայ մեր մտքին առջեւ: Ահա կը յիշեմ մեր գրեթէ ամենօրեայ հանդիպումները եւ խօսակցութեան նիւթերը, յաճախ խորհրդակցական վայելքներով ամէն տեսակ գաղափարներու փոխանակումները գիշերային հաւաքումներու առիթով, երբ բարեկամ ու միաբան մտքեր կը ջանային օրուան ազգային կեանքին ու կայքին հանդէպ դատումներ ընել — ամէնքն ալ հիմնուած ազգապահպանումի նուիրական խորանին պատուանդանին վրայ: Դասական այն շունչով, որ տակաւին մոլեգնօրէն շաղախուած չէր վիպականութեան սանձարձակութեան չարիքներէն, սա ընդհանրական բանդագուշանքներով, որոնց անվերապահ անձնամատոյց զոհերը ամէնէն առաջին անտարբերները պիտի ըլլային, վիպականութեան ցնորքը դասականութեան դրամին հետ համաձայնեցնելով:

Ո՞ւր էք, հիմա, այդ սերունդին բաժանումի կէտին վրայ տակաւին հեծող հեծեծող ոգիներ: Այո, տակաւին միեւնոյն ցաւերը կը կոտտացնեն ձեր սիրտերը, կը մթագնեն ձեր աչքերը անտարբերներուն ցած վարմունքին ի տես, բայց, աւաղ, այս «տիեզերական» միջավայրերուն ապազգային, ապառում, անապահով միջազգայնական հալոցին մէջ լուել եւ այն ու այլեւս անպատակ երեմիականներէ տարբեր ինչ ներգործում կրնաք ունենալ, ձեր գունատ ու բոտոտակեր գործիքներուն վրայ աղէտքը տաղերգելէն պատ ինչ գործնական աշխատանքի կրնաք նուիրուիլ այլ եւս, մանաւանդ երբ խանդավառութեան տաք երկվայրկեանի մը պահուն՝ սխալ քայլափոխ մը կրնայ խոյն գլորել ձեզ արդէն իսկ ձեր ոտքերուն տակ բացուած փոսին մէջ...:

Այսպէս չեղա՞ւ միթէ ողբացեալ Մալաթեանի պարագան, երբ իր հատկլուած կենդանութեան հուսկ յետին վայրկեաններուն տակաւին քնարին վրայ բառեր կը կոէր ...:

Ուրիշ ... ժամանակակից խելացիներու նման..., որոնց կարգին՝ Ս. Գափամաճեան, Տոքթ. Թորգոմեան, եւ ...

ԵՍԱՆ

ԿՍԿԾԱԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 2 Մարտ.— Հայ Լեգէոնականներու Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնս՝ խոր կսկիծով լսեց իր անդամներէն Կարապետ Աբրահամեանի (անդամահատ) անդրանիկ որդւոյն՝ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻ մահուան գոյժը՝ որ տեղի ունեցած է 15 փետրուար 1940ին, Աֆրովիլի մէջ (Ալճերիա):

Փոքրիկն Քրիստափոր 13 տարեկան էր, գեղեցիկ, ուշիմ եւ աշխատասէր, միակ յոյսը եւ մխիթարութիւնը մեր այնքան տառապած սիրելի ընկերոջ՝ Զալիին եւ խամրեցաւ նման վարդի մը:

Այս կսկծալի կորուստին առթիւ, վարչութիւնս եւ միութեան բոլոր անդամները իրենց խորին եւ անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին ընկեր Կարապետ Աբրահամեանին եւ իրենց բոլոր պարագաներուն:— Յ. Տէր Ներսէսեան

«Թր. Կ. Խաչը եւ մեր զինուորները»

«Յառաջ» օրը օրին արձանագրած եւ մեզ յանձնած է այն նուէրները զորս ստացած է հանրութենէն ի նպաստ «Զինուորներու Օգնութեան մեր ձեռնարկին»: Տրջ. վարչութիւնս անգամ մը եւս շնորհակալութիւն յայտնելով բոլորին, կ'ուզէ հոս ամբողջացնել սկիզբէն մինչեւ փետր.ի վերջ իր ստացած բոլոր գումարներուն լրիւ ցանկը, թուականի կարգով.—

Նիսէն Տիկին Սոնիա 25 եւ ուրիշ երկու տիկիններ նոյնպէս 25 ֆրանք, Պ. Վ. Խորասանճեան 1000 ֆրանք, Պ. Մարմարեան 500 ֆրանք, Նիսէն Պ. Գուրգէն Անդրէասեան 20, Պ. Ա. Վաչեան 100, Օր. Աղապապեան 20, Պ. Աւետիքեան 100, Պ. Գ. Անդրէասեան 100, Պ. Գ. Հիւրմիւզեան 100, Ջուլֆերիայէն ոմն 35, Պ. Ոհաննեան 10, Պ. Տ. Թաթիկեան 100, Ալճերի, Պուրճ պու Արարիճի մէջ հանգանակուած 645, Տէսինէն Տիկին Հաղվերտեան 50, Սէնթ Օպան Պ. Յակոբ Զավուշեան 50, Լէ Վանսի մէջ հաւաքուած 110, Պ. Գ. Քօյօլեան 25, Պ. Մ. Կոտուճեան 50, Պ. Ս. Ալիքսանեան 25, Պ. Գր. Գարագաշեան 38, Նիսէն Հ. Տ. 500, Տիկին Ա. Քիւրքճեան 50, Պ. Սիսլեան 50, Սարգիսեան (Մարօք) 100, Կարտան հաւաքուած 270, Տիկին Ալեմեան 100, Քաշանէն Եռագոյն 50, Պ. Յակոբ Նիկողոսեան 200, Տիկին Լըկրան (Տէրվիշեան) 50, Մոնփէլիէի մէջ հաւաքուած 170, Տիկիններ Զաքրեան եւ Յարութիւնեան 60, Պ. Քէլէկեան (Լիոնէն) 200, Պ. Ճըն կըտրեան (Լիոնէն) 200, Պ. Պայրամեան 50, գումար 5178 ֆրանք:

Մասնաճիւղերու հանգանակութիւնը.— Ալֆորվիլ 206, Քաշան 423, Շավիլ 610, Իթալի 638 (Ա. ցանկ), իսկ Փարիզ 2771 հետեւեալ մանրամասնութեամբ.— Ճիյէրճեան եղբարք 200, Սուրէն Սահակեան 150, Գոնտաեան փոքրիկներ 100, Տէր եւ Տիկին Օտապաշեան 100, Տամլամեան Նորա 100, Ա. Տամլամեան 100, Պ. Կապոյեան 100, Պ. Ռ. Թադէոսեան 100, Տիկին Սերոբեան 101, Րոժէ Եոբեան 50, Սահակ Սահակեան 50, Տիկին Խաչերեան 50, Տիկին Յ. Սայլանճեանի միջոցաւ Պ. Կապոյեանի երախային մկրտութեանը հաւաքուած 650, իսկ մնացեալ 920 ֆրանքը ընկերուհիներու հանգանակութեան ցանկերէն 50էն վար գումարներով գոյացած (տեղի անձկութեան պատճառով հաւաքարար կուտանք) գումար 4648 ֆրանք:

Այս դրամական նուէրներէն զատ թէ «Յառաջ»ի եւ թէ մասնաճիւղերու միջոցով ստացեր ենք բրդեղէն հիւսուածներ, մասնաւորաբար գուլպայ, վզնոց, ձմեռնային գլխանոց, պաքսիմէ, օճառ, պահածոյ եւ սնդեղէն զանազան նուէրներ, գիրք, թերթ եւայլն, որոնց համար կրկին կը յայտնենք բոլորին մեր շնորհակալութիւնները հրապարակով:

Պարտք կը զգանք նաեւ մեր շնորհակալութիւնները յայտնելու «Յառաջ»ի խմբագրութեան ու վարչութեան որոնք ամէն զոհողութիւն յանձն կ'առնեն միշտ ամենայն պատրաստակամութեամբ օգտակար ըլլալու համար մեր միութեան եւ մեզմով հայ զինուորներուն:

Այս առթիւ կը տեղեկացնենք նաեւ որ 1940 յունուար եւ փետրուար ամիսներու ընթացքին 80 նոր ծրարներ ղրկած ենք անոնց հայ զինուորներուն, ամէն կարգի բրդեղէններով, ինչպէս գուլպայ 70 զոյգ, ձեռնոց 12 զոյգ, շանտայ 15 հատ, վզնոց 8 հատ, գլխանոց 6 հատ: Այս բոլոր ծրարներուն մէջ դրուած են նաեւ ուտելիք, օճառ երբեմն թաշկինակ եւ սիկառէթ իրենց խնդրանքին վրայ: Գիրքեր, հանդէսներ եւ զանազան թերթեր, նոյնպէս ստացած են մեր զինուորները Թ. Կ. Խաչէն: Վերջին 80 ծրարները մեզ արժած են բրդեղէններէն զատ 1200 ֆրանք:

Պէտքը մեծ է անշուշտ, որովհետեւ տասնեակներ չեն մեր սփիւռքին կարօտ հայ տղաքը: Ամէն օր նոր նոր հասցէներու տրցակներ կը ստանանք: Մեր սրտցաւ հայրենակիցներուն կը մնայ քաջալերել Թ. Կ. Խաչը եւ մխիթարել մեր չարքաշ տղաքը:

Տրջ. Վարչութիւն

COMITÉ FRANCO-ARMÉNIEN

Ֆրանքօ-Հայկական Կոմիտէն շարունակելով իր գործունէութիւնը, նոր ժողով մը գումարեց շաբաթ օր, Բարեգործականի Տան մէջ, որ տրամադրուած է իբրեւ մնայուն կեդրոն (8, Rue Bossuet): Կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը, Պ. André Faillet, հոն փոխադրած է իր գրասենեակը, ուր կ'աշխատի ամէն օր, միշտ պատրաստ լսելու մեր հայրենակիցներուն խնդրանքները, գրաւոր թէ բերանացի:

Շաբաթ օրուան ժողովին մէջ, ուր ներկայ էին գործադիր մարմնին անդամները եւ ուրիշ հրաւիրեալներ, Պ. Ֆայէ պարզեց քարոզութեան ծրագրի մը գլխաւոր կէտերը, բովանդակալից ճառով մը: Այս առթիւ խօսք առին Պ. Պ. Զօպանեան, Ջանշիեան, Եղիազարեան, Սաղըեան եւ Կէմրէկ:

Ժողովին ներկայ էին տիկիններ եւ օրիորդներ ալ, պատրաստ աջակցելու:

Կարծիքներու փոխանակութենէն վերջ, որոշուեցաւ մօտերս կազմակերպել հանդէս մը, տեսակ մը համակրական ցոյց, կոմիտէին ֆրանսացի անդամները ծանօթացնելու համար Փարիզի հայ գաղութին: Կը յուսանք թէ օգտակար պիտի ըլլայ այս ձեռնարկը եւ իրականանան այն յոյսերը որ դրուած են կոմիտէին վարիչներուն վրայ:

Կոմիտէն շրջաբերութեան հանած է տպագիր թուղթեր, անդամագրութեան համար: Պարզ անդամները կը վճարեն տարեկան 25 ֆրանք, գործօն անդամները՝ 50 ֆրանք, պատուակալ անդամները՝ 100 ֆրանք են.: Հ.Գ.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 4 Մարտ.— Բալուի Հայր. Միութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Թօփալեան ընտանիքին եւ իր պարագաներուն, Տիկին ԽԱԹՈՒՆ ԹՕՓԱԼԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ փետրուար 25ին, 30 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ: Ողբացեալը կը ձգէ երեք անչափահաս զաւակներ, ծեր մայրը եւ ամուսինը որ կը ծառայէ ֆրանսական բանակին մէջ:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

... 1 ՄԱՐՏ.— Սիրելի «Յառաջ», կ'ուզէի քանի մը տեղեկութիւններ հաղորդել մեր չորս հայ զինուորներու մասին: Առաջին զինուորագրութեան ատեն, մեր բախտէն չորս հայրենակիցներ մէկ յիսնեակի մէջ ինկանք: Երկու տարի ծառայած ըլլալով, կը սպասէինք մեր արձակման հրամանին, բայց պատերազմը պայթեցաւ եւ մնացինք: Տակաւին չենք ստացած մեր հպատակութեան թուղթերը:

Երկու ամիսէ ի վեր կը գտնուինք ճակատին վրայ: Փետրուար 22—23ին, երբ արձակուրդ պիտի ստանայինք, դէպք մը պատահեցաւ: Ընկերս, Յակոբեան (Կրընոպլէն) սափրիչ, դէմս նստած ֆրանսացի ընկերոջ մը մազերը կը կտրէր, երբ գնդացիրներու ռումբեր ինկան տասը մեթր հեռու: Ընկերոջս ձեռքի մեքենան գետին ինկաւ ցնցումէն, բայց առանց մեր պաղարիւնը կորսնցնելու դուրս նետուեցանք եւ գացինք պատսպարան մը: Ընկերս՝ շատ ապահով գտնելով պատսպարանը, ֆրանսացի զինուորներն ալ կանչեց: Մէկ ժամ վերջը ամէն ինչ վերջացած էր: Հարիւրապետը լսելով մեր պաղարիւնը եւ քաջութիւնը, որուն շնորհիւ շատերու կեանքը փրկուած էր, իր մօտ կանչեց եւ շնորհակալութիւն յայտնեց: Մենք որ եւ է վնաս չկրեցինք:

Ընկերներս են Յակոբեան (Կրընոպլ), Հելմայեան (Փարիզ), Գալայճեան (Մարսէյլ) եւ ես Հէրիքուրէն (Պէլֆոռ): «Յառաջ»ի շնորհիւ կը հետեւինք հայկական կեանքին:

Մ. Յովսէփեան

X

... 3 ՄԱՐՏ.— Սիրելի «Յառաջ», ահա վեց ամիս է որ ֆրանսական դրօշի տակ ենք: Մեր գունդին մէջ 7 հայ զինուորներ էինք, բայց հիմա մնացինք երեք հոգի, միւսները մեզմէ բաժնուեցան: Առաջ կը գտնուէինք Լիոնին շրջանին մէջ, յետոյ Փարիզի մօտ եկանք ու մնացինք 4—5 ամիս: Այժմ կը գտնուինք Մ. Նահանգին մէջ: Լիոնէն Յովհաննէս Զօլաքեան Խարբերդցի, ամուսնացած եւ 2 զաւակի տէր: Կրընոպլէն Երուանդ Մարաշլեան, Կիւրինցի, ամուրի: Ռոմանէն Գէորգ Թաշճեան, Մալաթիացի, ամուսնացած, մէկ զաւկի տէր: Երեքս ալ ֆրանսական հպատակութեան համար դիմում ըրած ենք: Բոլորս ալ 10 օրուան հրամանով գացինք մեր սիրելիներու մօտ: Մեզի տրուած բոլոր պարտականութիւնները լիովին կը կատարենք ու սիրուած ենք բոլոր սպաներէն եւ ընկերներէն: Միշտ միասին ենք: Ամէն օր «Յառաջ»ի ճամբան կը սպասենք, որպէսզի հայկական կեանքին տեղեակ ըլլանք: Խորին շնորհակալութիւն խմբագրութեան:— Գ. Թաշճեան

X

ՆԻՄ, 2 Մարտ.— Սիրելի «Յառաջ», 1939 դեկտեմբեր 11ին Մարսէյլէն կանչուեցանք զօրանոց:

Առաջին առթիւ բաւական մեծ թիւ մը կը կազմէինք հայ երիտասարդներս: Բայց յետոյ մեզ բաժնեցին իրարմէ: Այժմ գրեթէ առանձին եմ իմ ֆրանսացի ընկերներուս հետ, եւ հայկական կեանքէն զրկուած եմ, բացի սիրելի «Յառաջ»էն, զոր կը ստանամ ընկեր Յ. Նիկողոսեանի միջոցաւ եւ կարդալով ինքզինքս հայկական մթնոլորտի մէջ կը զգամ պահ մը:

Հրետաձոր բանակին մէջ եմ, ուր բազմազան գիտելիքներ կ'աւանդեն օրն ի բուն: Թէեւ մեր ֆրանսերէնը տկար է, բայց միշտ ալ յաջողութեամբ կը հետեւինք դասերուն, մարզանք թէ խրթին գիտելիքներ: Նոյնպէս ճարպիկութիւն ցոյց կուտանք զանազան փորձերու մէջ:

Հերիք է որ Հայու արիւն կը կրենք մեր երակներուն մէջ: Անցեալին ամէն տեսակ տառապանքներու յաղթահարեցինք մանուկ հասակի մէջ եւ պիտի տոկանք նաեւ այս դժուարութիւններուն, կատարեալ համբերութեամբ: Իւրաքանչիւր հայ զինուորի պարտքն է ըլլալ քաջ եւ արթուն, իբրեւ վաղուան յոյսերը մեր անտէր հայրենիքին:— Մ. Նաճարեան

ԻՏԱԼԻՈՅ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ տնտեսական նոր համաձայնութեան առթիւ, թերթերը կը գրեն թէ 5ուկէս միլիառ լիրի առեւտուր պիտի կատարուի երկու երկիրներուն միջեւ: Իտալիա Գերմանիայէն պիտի գնէ 2ուկէս միլիառի ապրանք, իսկ Գերմանիա փոխադարձաբար 3 միլիառի: Երկու երկիրները այս գումարները ծախսած էին 1938ին եւ 1939ին: Կը նշանակէ թէ պատերազմը ոչ թուլցուցած, ոչ ալ փութացուցած է փոխանակութիւնները: Բանակցութեանց ատեն, Մուսոլինի անձնապէս միջամտած է, ճշդելու համար Թիրոլէն գաղթած Գերմաններու ստացուածքներուն փոխարժէքը: Գերմանիա կը պահանջէր 12 միլիառ լիր, Իտալիա կ'ընդունէր միայն 5 միլիառ: Երկու կողմերն ալ անհաշտ էին, երբ Մուսոլինի միջամտեց եւ կ'ըսուի թէ համաձայնութիւն գոյացած է 7 — 8 միլիառի մասին:— Պատերազմին չմասնակցելով հանդերձ, Իտալիա ծանրապէս կը զգայ անոր տնտեսական հետեւանքները: Մասնաւորապէս գիներու յաւելումը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ: Այս առթիւ թերթերը համբերութեան քարոզ կը կարդան ժողովուրդին, բացատրելով թէ՝ հակառակ ինքնաբաւութեան քաղաքականութեան, արտաքին դէպքերը ուղղակի կ'ազդեն Իտալիոյ տնտեսական կեանքին վրայ: «Ամէն կարելի միջոց պիտի փորձուի, բայց ժողովուրդը պէտք չէ մոռնայ թէ Եւրոպան պատերազմի բռնուած է, եւ Իտալացիներն ալ պարտաւոր են դառնել պատերազմի հոգերանութեամբ»:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կողմէ թելադրուած է Իտալիոյ միանալ գերմանեւռուս տնտեսական համաձայնութեան, միացեալ ճակատ մը կազմելու համար: Կ'ըսուի թէ իտալական կառավարութիւնը մօտերս պիտի բանակցի Մոսկուայի հետ, այս առաջադրութեամբ:

քարտուղարներ որոնք աւելի շատ վարժուած են գրիչ քան թէ ռումբ գործածելու: Ես տակաւին հարիւր գիւղական արհեստաւորներ ունէի 1909ի, 1910ի եւ 1911ի զօրադասերէն: Բոլորն ալ պիտի արձակուին այսօր: Իսկ 1912ի եւ 1913ի դասերէն ունիմ 3000էն պակաս հողագործներ: Անոնք ալ պիտի արձակեմ: Ուսումնականները ձեռական աշխատանքներու վարժեցնելու համար, կը մտածէի գիւղական արհեստաւորները պահել մինչեւ մայիս 1: Բայց որովհետեւ ես կը ճանչնամ Ֆրանսայի հողը, իբրեւ հին գիւղացի, եւ գիտեմ որ ցորենը մայիսին չեն ցաներ, խոստացայ հողագործական նախարարին թէ պիտի արձակեմ զանոնք մինչեւ մարտ 15, եթէ կարենամ: Բայց պէտք չէ մոռնալ որ եթէ հողագործական արտադրութիւնները անհրաժեշտ են, ռազմանիւթերն ալ անհրաժեշտ են:

Երեսփոխան մը.— Ցանքի եղանակ է:— Նախարարը.— Նաեւ ռազմանիւթի.— Նոյն երեսփոխանը.— Կռուելու համար այո, բայց կարելի չէ յաղթանակ չահիլ անօթի փորով:

Այս առթիւ պահանջուեցաւ նաեւ զինուոր առնուած 1500 անասնաբոյժներէ 400ը վերադարձնել, պահեստիներու Բ. շարքը ամբողջովին հողագործութեան յատկացնել, 30օրեայ արձակուրդը երկարաձգել մինչեւ ապրիլ 30 եւայլն:

Պատերազմական նախարարին փոխանորդը հարցումի մը պատասխանելով, դիտել տուաւ թէ 1912—1915ի զօրադասին պատկանող «կապոյտ տետրակները» դրօշի տակ առնուած չեն: Այդ զօրադասերուն պատկանողները հողագործութեան վերադարձնելով, կ'ունենանք 200.000 հոգի, որոնց 80.000ը դրօշի տակ էին, իսկ 120.000ը կրնային կանչուիլ, բայց չեն կանչուած:

Երեսփոխան մը, դուքս տ'Արքուրի, առաջարկեց հողագործութեան յատկացնել պահեստիներու երկրորդ շարքին ոչ-անհրաժեշտ զինուորցուները: Յետոյ վախ յայտնեց որ հունձքը շատ պակաս պիտի ըլլայ, որով պիտի հարկադրուին միլիառաւոր Ֆր. արժէքով ներածում կատարել: Երկրագործական նախարարը դիտել տուաւ թէ պէտք չէ չափազանցել թուանշանները: Ցորենի հունձքին պակասը զգալի պիտի ըլլայ միայն 1941ին: Տրամադրելի կայ 25 միլիոն կենդինար ցորեն, ուրեմն այդքան պակաս պիտի ներածուի: Ամէն տարի կատարուած հողագործ. ներածումներու գումարին մէջ (10 միլիառ ֆրանք) կը գտնուին գաղթային բերքերը եւ ուրիշ նիւթեր որոնք անհրաժեշտ չեն ազգային կեանքին համար եւ կրնան սահմանափակումներու ենթարկուիլ:

*** Երեքշաբթի օր ալ սուր քննադատութիւններ տեղի ունեցան երեսփ. ժողովին մէջ, հողագործական տագնապին առթիւ: Երեսփոխան մը դիտել տուաւ թէ հացին տեսակն ալ աւրուած է: Ուրիշ մը գանգատեցաւ թէ զօրաշարժը տեղի ունեցաւ բրտօրէն, թէ վարչական իշխանութիւնները պատասխանատու են շատ մը անկանոնութեանց, թէ փայտածուխ չկայ եւն.: Վիճաբանութեանց ընթացքին սպառազինութեան նախարարը յայտարարեց թէ հեռագրած է որ արձակուին շատ մը հողագործներ, 1909 — 1913ի զօրադասերէն, թէ 8—10 օրուան արձակուրդ պիտի տրուի 1914ի, 1915ի, 1916ի, 1917ի եւ 1918 զօրադասերու հողագործներուն, որպէսզի ցանքեր կատարեն եւն.:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ որոշեց երկու միլիոն թոն աւելցնել քարիւղի տարեկան արտադրութիւնը, բարձրացնելով 8 միլիոն թոնի:

10.000 ԳՆԴԱԿՆԵՐ (ֆութպոլ) պիտի նուիրուին բանակին, Պ. Տալատիէի կողմէ, զարկ տալու համար մարզական խաղերուն: Աւելի քան 2000 գնդակներ բաժնուած են արդէն: Վարչապետը երեք միլիոն ֆրանքի վարկ մը բացած է, որպէսզի իւրաքանչիւր զօրագունդ օժտուի մարզական պիտոյքներով: Մասնագէտ սպայ մը պիտի յատկացուի իւրաքանչիւր զօրագունդի:

ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱՏՈՒԻ 5րդ շարքին վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի կիրակի, 10 մարտ, Շէպուրկի մէջ:

ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ այն Հրեաները որ ազատական արուեստներով կը զբաղին, միայն իրենց ցեղակից յաճախորդներ պիտի ունենան, մարտ 1էն սկսեալ:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՔԱՐՈԶՈՒԹԵԱՆ գիւտը նոր բան մը չէ, այլ կը սկսի 1792էն, ինչպէս դիտել կուտան ֆրանսացի պատմագէտներ: Այդ միջոցին մետաղագործական բանուոր մը օդապարիկը օժտած էր գործիքով մը, որ հազարաւոր թռուցիկներ կը նետէր ատեն ատեն: Այս միջոցը գործադրուած է նաեւ յեղափոխութեան շրջանին:

ՎԵՑ ԱՄՍՈՒԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ծախքերը արդէն հասած են այն մակարդակին ուր կը գտնուէին նախորդ պատերազմին չորս տարուան ծախքերը, համաձայն ամերիկեան դրամատան մը հաշիւներուն: Անգլիոյ տարեկան ծախքը (պատերազմական) հասած է 9.600.000.000 տոլարի, որ իր եկամուտին 40 առ հարիւրը կը կազմէ: Եթէ պատերազմը երկու տարի տեւէ, Անգլիա պիտի ծախսէ իր եկամուտին 60 առհարիւրը, իսկ Գերմանիա արդէն կը ծախսէ իր եկամուտին 60 առ հարիւրը:

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ .—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՄԱՐՏ
VENDREDI 8 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4292

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՔԱՐՈԶՉԱԿԱՆ...

»»» • «««

Հայկական մամուլը պարբերաբար կը յուզէ քարոզութեան խնդիրը (պրոպագանդ), տեսակէտներ պարզելով եւ գերծնական միջոցներ առաջարկելով: Մանաւանդ հիմա որ Եւրոպան կրակի բռնուած է, եւ մարդիկ այնքան ալ տրամադիր չեն հին յուշերով զբաղելու:

«Ծանուցանենք մեր դատը», կ'աղաղակեն Պալքաններէն մինչեւ Ամերիկա: Եւ քանի որ ծանօթացնելու, յիշեցնելու ամէնէն կենդանի եւ բանուկ միջոցը մամուլն է, փութանք աւելի սերտ կապեր հաստատել եւրոպական եւ ամերիկեան մամուլին հետ:

Չէ՞ որ այդ մամուլին մեծ մասը մոռացութեան տուած է մեզ, իսկ մասամբ ալ երբեմն կը յիշէ հայ ժողովուրդը, քար մը գլորելու, պղտոր խօսք մը սահեցնելու համար:

Խօսելով Եւրոպայի եւ մասնաւորապէս այս երկրի մասին, կ'ուզէինք յիշեցնել թէ ցնորք է նախապատերազմեան իմաստով համակրանք սպասել ջոջ մամուլէն:

Այնպէս որ, գրեթէ անմատչելի է այդ մամուլը, մանաւանդ եթէ օրուան քաղաքականութիւնն ալ կը թելադրէ դիւրաբոնել, ի նպաստ զօրաւորին, հեռաւոր սուրբին կամ զինակցին:

Դաս մը թերթեր ալ, թէեւ աւելի ժողովրդական, բայց խորթ են իրենց խառնուածքով եւ աշխարհահայեացքով: Անոնց համար շատ աւելի շահեկան են «պուլվար»ներու ոճիր-արկածները, չանդալից դէպքերն ու յայտնութիւնները, քան փոքր ժողովուրդներու տառապանքներն ու բաղձանքները:

Եթէ քաղաքական դէպքերը օրուան խնդիր դարձնեն այդպիսի «մանրամասնութիւններ», անոնք ալ կը հետաքրքրուին: Բայց, աւելի շատ «սանսասիոն», ամբոխային կեր փնտռելով անոնց մէջ:

Այս երկու յորձանքներուն մէջ, հազիւ կը լսուի բուն գիտակից մամուլին ձայնը, այն ալ պատահաբար:

Խօսուն օրինակ մը,— առջի օր բոլոր թերթերը փութկոտութեամբ կ'արձանագրէին առաջին չեխ զինուորին մահը, ճակատին վրայ: Նուիրական պարտականութեան մը, անշուշտ:

Բայց նոյն խմբագիրները երբեք չիմացա՞ն թէ հայ զինուորներ ալ մեռած են արդէն, Ֆրանսայի համար: Մենք հինգերորդ մահը արձանագրեցինք արդէն: Գոնէ մէ՞կն ալ չիմացան իրենք...

Շատ ալ չենք զարմանար: Նոյն իսկ ընկերվարական «Փոփիւլէռ»ը, որ ընդհանրապէս կը հետաքրքրուի ամէն ազգէ տարագիրներով, տակաւին մէկ տող գիր չգրեց, Հայերու զինուորագրութեան մասին: Իր տնօրէնը, Լէոն Պլում, վերջերս ակներեւ խանդավառութեամբ մը կը յայտարարէր թէ «կարելի չէ չխոնարհիլ այն պայծառատեսութեան, լայնամտութեան եւ քաջութեան առջեւ զոր ցոյց կուտան Թուրք հանրապետութեան վարիչները, հինգ ամիսէ ի վեր»: (7 փետրուար):

Բարի՛. բայց գոնէ տաք երկտողի մը արժանի չէի՞ն այն հազարաւոր տարագիր երիտասարդները — փառաբանուած «պայծառատեսութեան» զոհերը— որ առաջին օրէն մտան զօրանոց, իրենց արիւնը տրամադրելով այս երկրին...

Անշուշտ մենք ալ մեղքեր ունինք, այս կացութեան մէջ,— մեկուսացում, անհոգութիւն եւ ուրիշ վրիպումներ:

Բայց, մի կարծէք թէ կացութիւնը բոլորովին կը փոխուի, եթէ աւելի սերտ կապեր հաստատուին:

Մթնոլորտը թանձրացած է տեսակ մը դժկամակութեամբ: Ցիշեցնես ալ, տեսակ մը տհաճութիւն կը գգան: «Պարագաները այսպէս կը հարկադրեն»...

Բայց ոչինչ: Ներկայիս քարոզչական աշխատանքին ամէնէն ազդուն եւ տեւականը կը կատարեն մեր զինուորները, ամէն ուր որ կը գտնուին, խումբխումբ կամ հատ-հատ: Մեր գոյութեան բոլորովին անծանօթ բազմութիւններ անոնց շնորհիւ «կը լուսաւորուին», վեց ամիսէ ի վեր: Եւ դեռ այսպէս կրնայ շարունակուիլ տասն անգամ վեց ամիս, տառապանքի եւ արիւնի եղբայրակցութեամբ:

Ուշադրութիւն կ'ընէ՞ք իրենց նամակներուն: Ամէնէն անճարն ալ լեզու կը թափէ, ծանօթացնելու համար իր ժողովուրդը, անոր տառապանքներն ու մշակոյթը, այլեւ ազատութեան տենչը:

Քարոզչական աշխատանքի ուրիշ մէկ երեսն ալ յաջորդով:— Շ.

---

16 իտալական նաւեր վար դրուեցան

Անգլիական մարտանաւերը իրարու ետեւէ նաւակայան առաջնորդեցին Ռոթէրտամէն ճամբայ ելած 16 իտալ. նաւեր, որոնք գերմանական ածուխ կը փոխադրէին: Միայն մէկը ազատ ձգուեցաւ, հաստատուած ըլլալով թէ ածուխը բեռցած է արգելքին հաստատումէն առաջ: Կ'ըսուի թէ Անգլիա որոշած է ծախել գրաւուած ածուխը, իբրեւ պատերազմական աւար: Պ. Չէմպըրլէն այս առթիւ յայտարարութիւն մը ընելով երեսփ. ժողովին մէջ, ըսաւ թէ խնդիրը պիտի քննուի մասնաւոր ուշադրութեամբ: Իսկ տնտեսական պաշարման նախարարը յայտարարեց թէ անիրաւութիւն մը չէ որ կը կատարեն Իտալիոյ դէմ, որովհետեւ վերջին երեք շաբաթներու ընթացքին նոյն գործողութիւնները կատարուած են 19 երկիրներու սահմանուած գերմանական ապրանքներու մասին, մէջն ըլլալով Մ. Նահանգները: Անգլիա քանի մը օրէն պիտի պատասխանէ իտալական բողոքագրին: Այս առթիւ իրատեսու շրջանակներ կ'ըսեն թէ Անգլիա այնքան ալ սուղ գին պահանջած չէ, ածուխ ճարելու համար Իտալիոյ: Գլխաւոր դժուարութիւնը այն է որ Անգլիա կ'ուզէ իտալական մեքենաներ գնել, փոխանակ հողագործական արտադրութեանց, իսկ Իտալիա կը դժկամակի մեքենաներ ծախել:

Իտալական մամուլը կը շարունակէ բուռն յօդուածներ հրատարակել Անգլիոյ դէմ: Ֆիորէնցայի մէջ ուսանողները թշնամական ցոյց մը սարքեր էին անգլիական հիւպատոսարանին դէմ, բայց ոստիկանութիւնը ցրուեց բազմութիւնը:

Տակաւին եօթը իտալական նաւեր կը գտնուին Ռոթէրտամի նաւահանգիստը, բայց կ'ըսուի թէ Անվէրս պիտի երթան, պելժիական ապրանք փոխադրելու համար:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԱՒ ՄԸ ԸՆԿՂՄԱԾ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (189րդ օր).

Զեկոյց թիւ 369, Մարտ 6, առաւօտ.— Տեղական հրետաձգութիւն երէկ իրիկուան դէմ: Պահակախումբերու գործունէութիւն գիշերուան ընթացքին:

Զեկոյց թիւ 370, իրիկուն.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք:

*** Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ երկուշաբթի օր յարձակում կրելով ընկղմած է անգլիական քարիւղատար մեծ շոգենաւ մը, «Ջարլզ Մէյէր», 10.516 թոն, Մանշի մէջ: Ցարձակումէն վերջ նաւաստիները յաջողած են դուրս ելլել: Քիչ վերջը, երբ ազատարար մակոյկներէն երկուքը վերադարձան, շոգենաւէն հետք չէր մնացած: Ցայտնի չէ թէ յարձակողը սուզանա՞ւ էր թէ օդանաւ: Այս նաւը շինուած էր Համպուրկի մէջ եւ կը բանէր 1938էն ի վեր:

Ուրիշ անգլիական նաւ մը, «Միրճըն», 1900 թոն, որ յունուար 29ին զարնուած էր եւ կորսուած կը համարուէր Հիւսիսային ծովուն մէջ, յաջողեցաւ նաւահանգիստ վերադառնալ: Գերման օդանաւեր այս նաւը կրակի բռնած էին Անվերսի եւ Անգլիոյ միջեւ:

Գերմանական կառավարութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կ'ազդարարէ թէ պատասխանատու չէ, եթէ ընկղմեն դաշնակից նաւահանգիստներ փոխադրուած չէզոք նաւեր: Ցայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ գերմանական օդանաւերը չեն կրնար ճշդել թէ չէզոք նաւ մը իր յօժա՞ր կամքով կ'ընկերանայ թշնամի մարտանաւի մը թէ բռնի կը տարուի դաշնակից նաւահանգիստ մը, քննութեան համար: Ուրեմն, երբ չէզոք նաւ մը կը տեսնուի ընկերակցութեամբ թշնամի մարտանաւերու, առով իսկ ենթակայ կը դառնայ յարձակման:

*** Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, անգլիական յառաջապահ դիրք մը յարձակում կրեց Ֆրանսական ճակատին վրայ, քանի մը գերիներ ձգելով: Ցարձակումը տեղի ունեցաւ մարտ 5ին, Մաժինոյի շրջանին մէջ, առտուան արշալոյսին, հրասանդներու եւ ռնդացիրներու կրակով: Թշնամին յաջողեցաւ մտնել անգլիական դիրքին մէջ որ պաշտպանուած էր հետեւակ զօրախումբով մը: Ցինապետ սպաննուեցաւ, Գերմաններն ալ մէկ սպաննեալ ձգեցին դիրքին առջեւ եւ ուրիշ կորուստներ կրեցին, երբ կը նահանջէին: Քանի մը Անգլիացիներ գերի բռնուեցան: Ֆրանսացիներն ալ օգնութեան հասած ըլլալով, դիրքը ետ առնուեցաւ: Գերմանական զեկոյցը կ'ըսէ թէ գերի բռնուած են յիսնապետ մը եւ 15 զինուորներ,— առաջին անգլիացի գերիները Ֆրանսական հողին վրայ: Զեկոյցը լռութիւն կը պահէ գերմանական կորուստներու մասին:

*** Անգլիական նոր շոգենաւ մը, «Քուին Էլիզապէթ»,— ամենամեծը ամբողջ աշխարհի մէջ եւ «քոյրը» «Քուին Մէրի»ի, յաջողեցաւ կտրել Ատլանտեանը, գաղտնապէս ճամբայ ելլելով դէպի Նիւ Եորք: Լոնտոնի թերթերը մեծ ուրախութեամբ կը հաղորդեն այս լուրը, իբրեւ նոր ապացոյց մը ծովերու տիրապետութեան: Նաւը ունի 85.000 թոն տարողութիւն եւ 314 մեթր երկայնութիւն: («Նորմանտի»ն 82.000 թոն է): Նաւաստիներուն թիւն է 1200, կրնայ առնել 2300 ճամբորդ եւ օժտուած է ամէն յարմարութիւններով:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Կատաղի կռիւներ

Բուռն ճակատամարտ մը կը մղուի Վիպորկի ծոցին շուրջը, ուր Ռուսերը յաջողած էին նոր դիրքեր գրաւել: Ռուսական ամբողջ զօրաբաժին մը կը մասնակցէր այս յարձակման, որոնց իբրեւ խարիսխ կը ծառայէին երկու կղզիներ: Ֆիները օդանաւեր, թնդանօթներ եւ զինուորներ կը փոխադրեն աճապարանքով, կասեցնելու համար ռուսական յառաջխաղացութիւնը: Մոսկուայի զեկոյցը նոր յաջողութիւններ կը ծանուցանէ, աւելցնելով թէ վար առնուած են բազմաթիւ թշնամի օդանաւեր: Իսկ ֆինլանտական զեկոյցը կ'ըսէ թէ սառերը խորտակուած ըլլալով, ռուսական զրահապատ կառքերը կորսուած են ջրամոյն:

Լոնտոնի եւ Փարիզի թերթերը կը շարունակեն սրտալարական կոչեր ուղղել, արագ օգնութիւն հասցնելու համար Ֆինլանտայի, որ մասնաւորապէս պէտք ունի օդանաւերու, ծանր թնդանօթներու եւ օդաչուներու: Ռուսական թնդանօթները իրենց արագութեամբ կը գերազանցեն ֆինլանտականները: Մարաջախտ Մաններհայմի բանակը շատ կը նեղուի նաեւ հակահրասայլային թնդանօթներու պակասէն: Վերջապէս, զգալի է ռազմամթերքի պակասը, հակառակ Շուէտի օգնութեան: Ֆինլանտայի ազգային զինագործարանները չեն կրնար անհրաժեշտ քանակութեամբ ռազմանիւթ ճարել: Ցետոյ, ֆին զինուորները չարաչար յոգնած ըլլալով, պէտք ունին ստիպճանաբար փոխուելու: Ուրեմն անհրաժեշտ է նոր զինուորներ հասցնել:

ՕԴԻ ՄԱՍԻՆ գաղտնի տեղեկութիւններ հաղորդած ըլլալով Գերմանիոյ, Ամսթէրտամի մէջ դատի քաշուեցան Գերմանացի մը եւ Հոլանտացի մը: Ընդհանուր դատախազը չորս տարի բանտարկութիւն պահանջեց երկու ամբաստանեալներուն համար:

ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ պիտի չհրատարակուի այս տարի եւ ամբողջ պատերազմի ընթացքին, համաձայն թղթատարական նախարարին յայտարարութեան: Միայն փոքր տետրակ մը պիտի տպուի նոր բաժանորդներու անուններով. մնացեալին համար հին տարեգիրքերը բաւական կը համարուին:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ երեսփ. ժողովը մէկուկէս միլիոն ոսկիի բացառիկ վարկ մը քուէարկեց, մասնաւորապէս օդանաւեր եւ ռազմանիւթ գնելու համար:

ԻՐԱՔԻՆ մասնաւոր պատուիրակութիւն մը մեկնեցաւ Եէմէն, գործակցութիւն հաստատելու համար իմամ Եահեայի հետ, որուն մասնաւոր նամակ մը գրած է խնամակալ իշխանը:

ՍԷՆԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ 600 համայնավար ներկայացուցիչներէն (անդամ ընդհ. ժողովի եւ քաղաքապետական խորհուրդներու) 494ը պաշտօնապէս «անկեալ» հռչակուեցան: Մնացեալն ալ շուտով պիտի արձակուի, կորսնցնելով իր հանգամանքը:

Թուրքիա կազմ եւ պատրաստ ռուսական վտանգին հանդէպ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Անգարայէն.— Թուրքիա վերջերս տարբեր աչքով մը կը նայի Ռուսիոյ վրայ: Խորհրդային պատերազմին դանդաղութիւնը Ֆինլանտայի մէջ կ'ամրապնդէ այն համոզումը թէ Ռուսաստան իրական սպառնալիք մը չի կազմեր Թուրքիոյ համար: Երիտասարդներուն մէջ հետզհետէ կ'աճի այն համոզումը թէ ժամանակը եկած է չափուելու այս դարաւոր թշնամիին հետ, երբ ան դեռ զբաղած է հիւսիսի մէջ, եւ ոչ թէ սպասելու մինչեւ որ յարձակում գործէ:

Արժանահաւատ աղբիւրներէ կ'իմանամ թէ այն ամրութիւնները զոր Ռուսերը տենդագին թափով կը կառուցանեն Սեւ ծովու հիւսիս. ափերուն վրայ, մասնաւորապէս Պաթումի եւ Օտէսայի մէջ, պատրաստ չեն Թրքական եւ Դաշնակից հակայարձակումի մը համար, ընդդէմ ռուսական յառաջխաղացութեան մը Կովկասի եւ Ասիոյ մէջ: Անոնք աւելի շատ պաշտպանողական միջոցներ են Թրքական կարելի յարձակումի մը դէմ: Դաշնակից զօրքին յարաճուն յաւելումը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ Մոսկուայի ուշադրութիւնը գրաւած է: Ուժերու այս յաւելումը կը վերագրուի դաշնակից-Թրքական հաւանական յարձակումի մը այս գարնան, Սեւ ծովու մէջ, գլխաւոր նպատակակէտ ունենալով Բագուի նաւթահորերը եւ Պաթումի նաւթուղին, որոնք Ռուսիոյ քարիւղի գլխաւոր աղբիւրները կը կազմեն: Իրազեկներ կ'ըսեն թէ Ռուսաստան ի վիճակի չէ մեծ քանակութեամբ քարիւղ ճարելու Գերմանիոյ, մանաւանդ որ ինքն ալ շատ պէտք ունի այս միջոցին: Կ'ըսուի թէ Գերմանիա մասնագէտներ ղրկած է Բագու, դարկ տալու համար քարիւղի արտադրութեան. բայց, որքան գիտենք, Գերմանիա պէտք եղած մասնագէտները չունի, գործնական փորձառութեամբ օժտուած, բանեցնելու համար նաւթահորերը:

Կովկասը կը շարունակէ զրաղեցնել զինուորական տարրերուն եւ բանիմաց հասարակութեան միտքը: Ռուսական որ եւ է յառաջխաղացութիւն չի կրնար անտարբեր ձգել Սաատապատի ուխտակիցները,— Իրան, Իրաք եւ Աֆղանիստան: «Ճիւմհուրիյէթ»ի Ֆրանսերէն տպագրութեան մէջ կը կարդանք հետեւեալ նշանակալից տողերը,— «Եթէ որ եւ է պայքար փորձուի Իրանի դէմ, Թուրքիա ինչպէս եւ դաշնակիցները, Անգլիա եւ Ֆրանսա այնպէս պիտի նկատեն թէ հարցը կապ ունի իր իսկ ապահովութեան հետ: Սաատապատի դաշինքը ստորագրող պետութիւնները միայն խաղաղութիւնը պահպանելու կը ձգտէին: Եթէ այդ խաղաղութիւնը խանգարուի ո եւ է մէկուն կողմէ, շատ բնական է որ այդ պետութիւնները ուզեն պաշտպանել զայն»:

*** Զուիցերիոյ թերթերը կ'իմանան թէ հետզհետէ կ'աճին գերման զինուորական շարժումները Կովկասի եւ Խրիմի մէջ: Վերջին քանի մը օրերու ընթացքին գերման զօրամասեր անցած են Լէմպէրկէն, Բագու երթալու համար:

*** Քանի մը օրէ ի վեր տեղական թերթերը կը գրեն թէ հրդեհ ծագած է Բագուի նաւթահորերուն մէջ, երեք տարբեր տեղերէ: Կը կարծուի թէ հրդեհը ձգուած է գաղտնի կազմակերպութեան մը կողմէ, ղեկավարութեամբ Ալիբէկ Պէյլինի եւ Իպրահիմ Նիզամէտտինի, ազատելու համար Ատրպէջանը խորհրդային լուծէն: Մոսկուա մտահոգութեան մատնուած է, նկատելով որ նաւթահորերու բանուորներուն 60 առ հարիւրը Թաթարներ են: Զինեալ պահակներուն թիւը աւելցած է եւ բանուորները խուզարկութեան կ'ենթարկուին, գործի սկսելէ առաջ:

*** Պոլսոյ «Եէնի Սապահ» թերթը կը գրէ թէ Ռուսիա ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է Կովկասի վրայ եւ նոր ամրութիւններ, օդանաւային կայաններ եւն. կը շինէ: Թուրք թերթը կը զգուշացնէ Խ. Միութիւնը որ յարձակողական նպատակներ չսնուցանէ Թուրքիոյ հանդէպ:

Ամերիկեան պատուիրակը Փարիզ եկաւ

Երէկ Փարիզ հասաւ նախագահ Րուզվէլթի մասնաւոր պատուիրակը, Պ. Սըմնըր Ուէլըս, լսելու համար Ֆրանսայի տեսակէտները: Առաջին ժամադրութիւնը նշանակուած էր հանրապետութեան նախագահին եւ վարչապետին հետ: Պատուիրակը Զուիցերիայէն կառ. մը Լիոն հասաւ մասնաւոր կառախումբով մը եւ ընդունուեցաւ մեծ պատիւներով: Փարիզ պիտի մնայ մինչեւ կիրակի, տեսակցելով ոչ միայն կառավարութեան անդամներուն, այլեւ ծերակոյտին եւ երեսփ. ժողովի նախագահներուն եւ ուրիշ պաշտօնական անձերու հետ: Պատուիրակը պիտի լսէ նաեւ Լեհաստանի վարչապետը՝ Զօր. Սիքորսկի եւ արտաքին նախարարը, Զալէսքի, որոնք Լեհաստանի ժամանակաւոր կառավարութիւնը կը ներկայացնեն Ֆրանսայի մէջ:

Պատուիրակը Լոնտոն պիտի երթայ կիրակի օր եւ պիտի մնայ մինչեւ չորեքշաբթի: Ցետոյ Հռոմ պիտի վերադառնայ Փարիզի ճամբով, մնալով 24 ժամ եւս: Կը հաւատեն թէ նորէն պիտի տեսակցի Մուսոլինիի հետ եւ Ամերիկա պիտի վերադառնայ մարտ 18ին:

Պատուիրակը պատասխանելով թղթակիցներու հարցումներուն, յայտարարեց թէ նոյնիսկ Պ. Պ. Տալատիէի եւ Պ. Չէմպըրլէնի պիտի չյայտնէ Հռոմի եւ Պերլինի մէջ ունեցած խօսակցութիւնները: Ամէն բան բացարձակապէս գաղտնի պահելով, պիտի յայտնէ ուղղակի նախագահ Րուզվէլթի:

Լոնտոնի մէջ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին, ընդունելու համար պատուիրակը: Հաւանական է որ Պ. Ուէլըս ունկնդրութեան ընդունուի նաեւ թագաւորին կողմէ:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ Շթութկարտի երկու դաւաճանները, Ֆէրտինէ եւ Օպրէխտ, որոնք զինուորական առեանին ներկայացած չէին ոմին սկիզբէն ի վեր, այլանդակ լուրեր տարածելով եւ իրենց հայրենիքը վարկաբեկելով գերմանական անթելին միջոցաւ: Դատավճիռը արձակուեցաւ մէկ նիստի մէջ, յանցանքը ապացուցուած ըլլալով: Կառավարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց այս առթիւ.— «Երկու ամբաստանեալները ափ մը ոսկիի փոխարէն ծախեցին իրենց պատիւը, ցեխով ծածկեցին հայրենիքին երեսը: Միայն իրենց արիւնը կրնայ մաքրել այս արատները»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

«Պէտք է չորցնել գործազրկութեան վէրքը»

Աշխատանքի նախարարին յայտարարութիւնները

« Էնթրանսիժան»ի աշխատակիցներէն մին, Փիէր Տիւպար, կը հրատարակէ իր մէկ տեսակցութիւնը աշխատանքի նախարարին հետ։ Կու տանք կարեւոր մասերը։

— Զարմանալի չէ՞, տակաւին գործազուրկներ կան Փարիզի մէջ։ Պատերազմը չըկցաւ հրապարակը մաքրել գործազուրկներէն։ Այսուհանդերձ, նուազած է անոնց թիւը։

Հարկ է արձանագրել որ պատերազմը, եթէ հրապարակէն կը քշէ գործազուրկները, միւս կողմէ նորեր կ՚աւելցնէ գործազուրկներու բանակին վրայ։ Պատճա՞ռ։ Այսպէս, ներկայ պատերազմին սկիզբը, ուրեմն Օգոստոսի վերջը, Ֆրանսայի գործազուրկներուն թիւն էր 302 հազար։ Հոկտեմբերի վերջը այս թիւը բարձրացաւ 332 հազարի։ Շատ հասկնալի էր այս բարձրացումը։ Երբ սկսան թշնամութիւնները, փակուեցան կարգ մը հաստատութիւններ, միւս կողմէ զինուորական իշխանութիւնը հրապարակէն քաշեց նախանիւթերը, եւ վերջապէս հաղորդակցութեանց միջոցները կրճատուեցան եւ այսպէս երկրին աշխատանքը դանդաղեցաւ, գործազուրկները շատցան։

Դիտել պիտի տրուի թէ պէտք էր որ գործազուրկներուն թիւը պակսէր, որովհետեւ գործազուրկներն ալ ենթակայ էին զօրաշարժի։ Այո, բայց գործազուրկներուն հարիւրին 15-20ը միայն ենթակայ էր զօրաշարժի։ Արդարեւ, Ֆրանսայի գործազուրկներուն մէկ կարեւոր մասը կը բաղկանայ կիներէ, 50 տարեկանէն վեր եւ 20 տարեկանէն վար աշխատաւորներէ, ինչպէս նաեւ օտարականներէ, որոնք արտօնուած են աշխատելու հարիւրին 10 համեմատութեամբ։ Միւս կողմէ զօրաշարժի հետեւանքով ըստեղծուած գործազրկութեան մէջ կարեւոր թիւ մը կազմեցին կիները։

Այս պատկերը, սակայն, մխիթարական էր բաղդատմամբ այն պատկերին որ ստեղծուեցաւ Անգլիոյ մէջ, — արդարեւ, նոյն թուականներուն, 70.000 գործազուրկներ աւելցան Անգլիոյ գործազուրկներու բանակին վրայ, (Ֆրանսայի մէջ՝ միայն 30 հազար)։ Աւելցնենք որ գործազուրկներու թիւը աւելի արագ աճեցաւ 1914ին՝ թշնամութիւնները սկսած ժամանակ։ Ֆրանսա, երբ դեռ Ալզաս Լորէնի նահանգներէն ալ զրկուած էր, հետեւաբար աւելի փոքր, այդ շրջանին կը հաշուէր 390.000 գործազուրկ։

Այս իրողութիւնները արձանագրելէ վերջ, այժմ տեսնենք թէ ինչ ձեւ առաւ պատկերը։

Ձեռնարկուեցաւ տնտեսական կեանքի վերակազմութեան։ Փորձուեցաւ աշխատանքի շուկան պատշաճեցնել օրուան պահանջներուն։ Ու կացութիւնը բարեփոխուեցաւ արագաբար։ Նոյեմբերի վերջը, երբ սովորաբար կը սաստկանայ աշխատանքի տագնապը, գործազուրկներու թիւը կը մնար կայուն։ Դեկտեմբերի վերջը 15 հազար հոգի պակսած էին այդ բանակէն։ Նուազումը շարունակուելով ամսէ ամիս՝ կանոնաւոր համեմատութեամբ, այսօր գործազուրկներուն թիւն է 280.000, մինչդեռ 332 հազարի կը հասնէր Հոկտեմբերի վերջերը։

Այսօրուան թիւն իսկ, սակայն, չի ներկայացներ իրականութիւնը։ Որովհետեւ գոյութիւն ունի իրական գործազրկութիւն մը եւ կեղծ գործազրկութիւն մը։ Վերջին դասակարգին մէջ կը մտնեն անոնք, որ օգտագործելի չեն, անընդունակ՝ որ եւ է ձեւի աշխատանքի։ Անոնց թիւն է 150.000։ Թիւրիմացութեան տեղի չտալու համար, հարկ է աւելցնել թէ կեղծարարութեամբ գործազրկութեան նպաստ ստացողներ չեն անոնք, այլ ֆիզիքապէս տկար կամ անկարող մարդիկ, յառաջացած տարիքով հին աշխատաւորներ, որոնց աշխատանքը չէ որ կը պակսի, այլ իրենց ուժը։ Պէտք է ընդմիշտ անջատել այս կեղծ գործազրկութիւնը։ Մենք գործազուրկ կ՚անուանենք անոնք միայն, որոնք օգտագործելի են աշխատանքի շուկային վրայ, — անոնց ուժը չէ որ կը պակսի, այլ աշխատանքը։ Հետեւաբար, գործազուրկ չեմ կրնար համարել անոնք որ 65 տարեկանէն վեր են, շարունակաբար հիւանդ, ծանօթ իբրեւ անկարող եւ անընդունակ։ Այս մարդիկը կը պատկանին Խնամատարութեան նախարարութեան, եւ ոչ թէ Աշխատանքի նախարարութեան։

Ահա թէ ինչու անհրաժեշտ կը համարիմ վերաքննութեան ենթարկել բոլոր գործազուրկները, վերստին ճշդել անոնց կացութիւնը։

Արդէն ձեռնարկած ենք այդ գործին։ Փարիզի մէջ եւ շրջակայքը, ամէն օր բժշկական քննութենէ կ՚անցնին գործազուրկները։ Գաւառներուն մէջ եւս ձեռնարկուած է այս գործին։

— Անմիջական ի՞նչ հետեւանք պիտի ունենայ այս զտումը գործազուրկին համար, նպաստէ պիտի զրկուի՞, կը հարցնէ Փարիզի իրիկուան թերթին աշխատակիցը։ Ու դիտել կու տայ թէ Խնամատարութեան կողմէ տրուած նպաստները այնքան քիչ են որ ապրելու բաւական չեն, եթէ «գործազուրկ»ի հանգամանքէն զրկուածները պիտի յանձնուին Ազգ. Խնամատարութեան հոգածութեան։ — Ոչ, կը պատասխանէ աշխատանքի նախարարը, անմարդկային ոչ մէկ որոշում կամ անօրէնութիւն։ Առժամաբար, մինչեւ որ Ազգ. Խնամատարութիւնը ի վիճակի ըլլայ նպաստի իր սակը բարձրացնելու, անոնք իրենց նոյն պարենագինը պիտի ստանան գործազրկութեան նպաստի անունէն։ Իսկ ով որ ընդունակ է աշխատելու, աշխատանքի պիտի դրուի այսպէս կամ այնպէս։ Հրահանգ տրուած է օր առաջ վերջացնել ամէն բան։

Պէտք է չորցնել այլեւս գործազրկութեան հին վէրքը։

Ի՞նչպէս։

Ըսինք թէ պիտի անջատուին աշխատանքի անկարողները։ Իսկ մնացեալները, բոլոր անոնք որ ընդունակ են աշխատանքի, պիտի վերադաստիարակուին եւ համաձայն աշխատանքի շուկային պահանջներուն՝ պիտի որակաւորուին ի նորոյ, — այսինքն նոր աշխատանքներ կատարելու ընդունակ վիճակի մէջ պիտի դրուին։

Ահաւասիկ այն սկզբունքները, որոնք պիտի վարեն նման ձեռնարկ մը.

— Բոլոր այն գործազուրկները, որոնք ընդունակ յայտարարուած են աշխատանքի, պիտի աշխատցուին։ Բոլոր այն գործազուրկները, որոնց մասնագիտութեամբ աշխատանք կարելի չէ հայթայթել, պիտի որակաւորուին տարբեր մասնագիտութիւններու մէջ, — ծանր է այս պարագան, բայց անհրաժեշտութիւն է, պէտք է փորձուի։ Այդ անհրաժեշտութիւնը ուրիշ նեղութիւն մըն ալ պիտի պարտադրէ աշխատաւորին, — տեսակ մը տեղահանութիւն։

Բացատրենք։

Ներկայիս, գործազուրկներուն մէջ գրեթէ անկարելի է գտնել աշխատաւորներ, որ մասնագէտ ըլլան պատերազմական ճարտարարուեստի։ Որակաւոր աշխատաւորները մէկ կողմ, կը պակսին նաեւ սեւ աշխատաւորներ։ Այսպէս սեւ աշխատաւորի պահանջ ունին վառօդի պատրաստութեան պետական արհեստանոցները, մետաղագործական հաստատութիւնները, շինարարական ձեռնարկները։ Արդ, այս աշխատավայրերը չեն գտնուիր Փարիզի շուրջը, որ կը համարուի գործազրկութեան գլխաւոր աղբիւրը։ Արդարեւ գործազրկութեան բանակին աւելի քան կէսը կու գայ Սէնի նահանգէն։

Ուրեմն, եթէ գործազուրկներուն մեծամասնութիւնը կը գտնուի Փարիզի շուրջ, իսկ գործարանները՝ գաւառներուն մէջ, կը նշանակէ թէ աշխատաւորները պէտք է տանիլ դէպի գաւառ։ Ահա թէ ինչու պիտի ձեռնարկուի գործազուրկներու տեղահանութեան, — փոխադրութիւն դէպի գաւառական գործարաններ։

Եզրակացութիւն.— Տեսակ մը զօրաշարժ յայտարարած ենք գործազուրկներուն համար, այնպէս որ

1.— Ըստ մեր ծրագրին՝ նախ բժշկական քննութենէ պիտի անցնին բոլոր գործազուրկները, ճշդելու համար անոնց ֆիզիքական ուժը եւ աշխատանքի ընդունակութիւնը։ (Սէնի նահանգին մէջ Դեկտեմբեր 18էն մինչեւ Փետրուար ամսուն կէսը՝ բժշկական քննութենէ անցած են 19.325 գործազուրկներ, աշխատելու յարմար նկատուած են 14.159 հոգի)։

2.— Անոնք որ աշխատելու յարմարութիւն չունին համաձայն մեր բժիշկներուն կատարած քննութեան, առժամաբար պիտի ստանան գործազրկութեան նպաստը, մինչեւ որ Ազգ. Խնամատարութիւնը ստանձնէ անոնց հոգը։

3.— Անոնք որ աշխատելու յարմարութիւն ունին եւ անգործ են, Ազգ. Պաշտպանութեան նախարարութեան պահանջով՝ պիտի դրուին իր տրամադրութեան տակ (réquisition), — Ազգ. Պաշտպանութեան Նախարարութիւնը այդ անգործները պիտի օգտագործէ պետական ձեռնարկներու մէջ, ուր որ ուզէ։ Այդ նպատակով՝ անոնց պիտի տրուին ձրի փոխադրութեան արտօնագիր մը, միասին տանելու համար իրենց ընտանիքը եւ բեռները։

Ներկայիս կ՚ուսումնասիրուի այն հարցը թէ ինչ ձեւով պէտք է հատուցում տրուի անոնց որոնք բնակավայր կը փոխեն, այսինքն կը տեղահանուին (dépaysement) աշխատելու համար Ազգ. Պաշտպանութեան ձեռնարկներուն մէջ։

Պէտք է խոստովանիլ, որ մեծ դժուարութիւններ կը ներկայացնէ գործազուրկ բանուորներու այս ակամայ տեղափոխութիւնը, որովհետեւ հարկ է բնակարան հայթայթել անոնց, նոր գործ սորվեցնել, վերջապէս նոր կեանքի վարժեցնել։

Սէնի նահանգէն դէպի գաւառ, պետական հիմնարկութեանց մէջ աշխատանքի ղրկած ենք արդէն, Դեկտեմբեր 15էն ի վեր, 4375 գործազուրկներ։ Միւս կողմէ շինարարական աշխատանքներուն տուած ենք 2385 գործազուրկներ։

Եւ դեռ սկիզբն ենք այս ձեռնարկին, բայց արդէն իսկ գոհ ենք արդիւնքէն։

Մեր տրամադրութեան տակ ունինք գործազուրկներու թիւ մը իբրեւ պահեստի ուժ, առաջին իսկ պահանջին՝ օգնութեան հասնելու համար աշխատանքի վերակազմութեան ճիգերուն։ Պատերազմական ճարտարարուեստը հետզհետէ կը սաստկացնէ իր աշխատանքները, եւ մենք շուտով պիտի տեսնենք որ ոչ մէկ գործազուրկ մնացեր է հրապարակին վրայ։

Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայրենակիցներուն

Պատերազմի առաջին օրէն իսկ ֆրանսաբնակ բոլոր օտարականները մղուած պարտականութեան գիտակցութենէն՝ կազմեցին զանազան յանձնախումբեր, տրամադրելով իրենց նիւթական եւ բարոյական համակրանքը ֆրանսական կառավարութեան եւ անոր պաշտպանած դատին։

Ուրախութեամբ լսեցինք որ Փարիզի սուրիական եւ լիբանանեան պատուիրակութեանց նախաձեռնութեամբ կազմուած է յանձնախումբ մը, պատուակալ նախագահութեամբ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մարզպան Պ. Կ. Փիւօյի, եւ Մերձաւոր Արեւելքի վերին հրամանատար Զօր. Վէկանի եւ անդամակցութեամբ ֆրանսացի եւ սուրիացի անձերու, ինչպէս Պ. Լուի Ռօլէն, նախկին նախարար եւ փոխ-նախագահ երեսփ. ժողովի, Պ. Պ. Henri Haye et Gautherot, ծերակուտական, դերապայծառ Fegholi, Jean Chiniara, Gabriel Khouri եւն.։ Անոնց շուրջ կազմուած է աշխատանքի յանձնախումբ մը նախագահութեամբ սուրիական եւ լիբանանեան Օֆիսներու տնօրէններուն, որոնք իրենց բոլոր կարելի միջոցներով կ՚աշխատին հանգանակութիւն մը կազմակերպել։ Յանձնախումբը միաձայնութեամբ որոշած է գոյացած գումարով ֆրանսական բանակին նուիրել բժշկական սպասարկութիւն մը։

Մեր ֆրանսաբնակ եղբայրները այսօր կը գտնուին իրենց ֆրանսացի ընկերներու կողքին, պատերազմի դաշտը, իրենց անփոխարինելի կեանքին գնով, իսկ մենք ֆրանսաբնակ Սուրիացի եւ Լիբանանցիներս ազատ ըլլալով այդ զոհողութենէն, պարտաւոր ենք ուրիշ կերպով հատուցանել մեր երախտագիտութիւնը։ Մանաւանդ որ, Ֆրանսա բնակողներս կը վայելենք շատ մը առանձնաշնորհներ։ Ուրեմն պէտք է սիրայօժար մասնակցինք այս հանգանակութեան։ Դրամական կամ նիւթական նուէրները ղրկել ուղղակի Banque de Syrie et du Liban, 12, Rue Roquépine Paris (8). Chèque Postaux Paris 1943—77։ Հանգանակութենէն վերջ մասնակցողներուն անունները պիտի հրատարակուին մասնաւոր տոմարի մը մէջ։ Վստահ եմ թէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակ մեր բոլոր հայրենակիցները անխտիր պիտի մասնակցին, համաձայն իրենց կարողութեան։

*** Ֆրանսայի կարգ մը շրջաններուն մէջ շատ մը հայրենակիցներ Ֆրանսա հասած ատեն արձանագրուած են իբրեւ «անհայրենիք», հետեւաբար զօրակոչի ենթարկուած։ Սուրիոյ եւ Լիբանանի ներկայացուցիչները իրենց կարելին կը փորձեն, օգտակար ըլլալու համար այդպիսիներու։

Յ. Տավօեան

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

... 2 ՄԱՐՏ.— Սիրելի «Յառաջ», վեց ամիս կ՚ըլլայ որ կը գտնուինք ճակատի գիծերուն վրայ, դիրքեր շինելով, ճամբաներ հարթելով, փշաթելեր ցիցերու վրայ կապելով եւն.։ Նախապէս անտառի մը մէջ կը մնայինք։ Երբ ցուրտը սաստկացաւ, մեզ պզտիկ գիւղ մը փոխադրեցին, որ կը բաղկանայ 42 ընտանիքներէ։ Կիները իրենց գործերով կը զբաղին, ամուսինները զինուոր գացած ըլլալով։

Երէկ կարգը իմս էր պահակ կենալու։ Ցանկարծ նշմարեցի մէկը որ ինծի կը մօտենար։ Անմիջապէս պատրաստուեցայ։ Օդը ամպոտ ըլլալով կարելի չէր իրար տեսնել տասը քայլի վրայ։ Ազդարարեցի անծանօթին որ կանգ առնէ, այլապէս կը զարնեմ։ Անծանօթը ձայնեց հանդարտութեամբ.— Բանակին հրամանատարն եմ.— Ձեմ հաւատար, «քոնինեը» տուէք։ Ցայտնեց եւ այն ատեն թոյլ տուի որ յառաջանայ։ Հազիւ 2 քայլ մնացած էր, հաստատեցի որ իսկապէս մեր բանակին հրամանատարն էր։ Անմիջապէս բարեւի կեցայ։ Անունս հարցուց, ըսի, եւ մութին մէջ անհետացաւ։ Բայց տարակուսանքի մէջ էի։ Արդեօք պակաս բա՞ն մը ըրած եղայ... Մտահոգութեամբ կը սպասէի որ կարգս գայ եւ հանգիստ ընեմ։ Այդ երկու ժամը ութ ժամուան տպաւորութիւն գործեց։ Վերջապէս ժամանակս լրանալով, տեղս յանձնեցի երկրորդ պահակին եւ հեռացայ։ Մինչեւ լոյս չքնացայ։ Առտուն ժամը 8ին զինուոր մը եկաւ եւ յայտնեց թէ հրամանատարը զիս տեսնել կ՚ուզէ։ Աւելի մտադրանջուելով, ներկայացայ հրամանատարին որ հարցուց.— Շիրվանեանը դո՞ւն ես.— Այո, պարոն հրամանատար.

— Պռավօ, քաջ զինուոր ես, բուն պարտականութիւնդ աւելի լաւ դեր կատարեցիր երէկ գիշերուան հետապնդումին մէջ։ Դու հա՞յ ես։

— Այո, պարոն հրամանատար։

— Ձեր ազգը իսկապէս արժանի է յարգանքի։ Շատ անգամներ լսեր էի ձեր քաջութեանց պատմութիւնները, բայց ականատես եղած չըլլալով, չէի հաւատար, իսկ այժմ բոլոր սիրտով վստահ եմ որ հայ զինուորը քաջ է եւ արթուն, պատրաստ՝ իր պարտականութիւնը լիովին կատարելու։ Այժմ կրնաս երթալ, սիրելի զինուորս։

Շնորհակալութիւն յայտնելով հեռացայ։ Հիմակ ինձ լաւ աչքով կը նային եւ տասնապետի պաշտօն առաջարկեց, բայց ըսի թէ կը նախընտրեմ երկրորդ կարգի զինուոր մնալ։ «Լաւ, վերջը կը խօսինք այդ մասին»։

Այս գրութենէս տասը վայրկեան առաջ կրակի ճամբան բռնելով, յառաջացայ մինչեւ երկու քիլոմեթր եւ հանդիպեցայ զօրագունդի մը։ Անպատճառ հոս ալ հայ զինուոր մը կը գտնուի, կը մտածէի։ Հազիւ քանի քայլ նետած, կանգ առի եւ դիմացս ելաւ գեղեցիկ, երկայնահասակ անծանօթ մը։ Երեք ամիսէ ի վեր հայու երես տեսած չէի, ոչ ալ հայերէն մէկ բառ արտասանած, քանի որ մեր գունդին մէջ առանձին եմ։ Առաջին հարցումս եղաւ — Հա՞յ էք։— Այո, հայ եմ։ Սիրելի «Յառաջ», չեմ կրնար գրիչով նկարագրել մեր յուզումը եւ ուրախութիւնը։ Նախ համբուրուեցանք, յետոյ հարցումներ փոխանակեցինք, եւ ահա սուլիչը հնչեց... Տխուր նայուածքով մը սեղմեցինք մեր դողդոջուն ձեռքերը եւ կրկին համբուրուելով բաժնուեցանք։ —

Միհրեան Շիրվանեան

ԽՄԲ.— Նամակագիրը այս զինուորին համար ալ թերթ ուզած ըլլալով, սկսանք ղրկել։ Տղան Մարսէյլէն է, Յարութիւն Փօյաճեան։

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ

Կը խնդրենք անուն-մականուն լրման գրել, հասցէ փոխած ատեն, որովհետեւ շատեր կան որ միեւնոյն մականունները ունին եւ շփոթութիւններ կը պատահին։

Ցետոյ, ուշադրութիւն հասցէներու մէջ եղած ֆրանսերէն բացատրութեանց եւ թիւերուն։

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ողբացեալ ու վաղամեռիկ Տիկ. Սիրանոյշ Ա. Մալաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Ֆր. Կ. Խաչի Զինուորներու Օգնութեան ձեռնարկին 100 ֆրանք կը նուիրեն Թամիրեանց ընտանիքը եւ 50 ֆրանք՝ Տէր եւ Տիկին Կ. Քէլէշեան։

ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ

Ֆր. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպած է զինեսեղան մը ի պատիւ հայ զինուորներու, Մարտ 26ին։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A – DER (AGOPIAN) 17. Rue Damesme – Paris (13)

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՊԱՐԵՆԱՏՈՄՍԻ հաստատման առթիւ, տեղական թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հրատարակեն 1914—1918ի պատերազմի սահմանափակումներու մասին.— Առաջին անգամ հաստատուեցաւ շաքարի տոմսը, 1917 մարտ 13ին, մարդ գլուխ ամիսը 750 կրամ շաքար տրամադրելով։ Այս բաժինը 500 կրամի զեղչուեցաւ նոյն տարուան հոկտեմբեր 3ին։ Դարձեալ նոյն տարուան նոյեմբեր 30ին հաստատուեցաւ հացի տոմսը, միայն Փարիզի համար,— օրական 600 կրամ հաց աշխատաւորներու (կիներուն համար 400 կրամ), 400 կրամ փոքր արհեստաւորներու (կիներուն՝ 300 կրամ), 200 կրամ՝ միւս դասակարգերուն։ Գաւառի համար այս տնօրինութիւնը յետաձգուեցաւ մինչեւ 1918 մայիս։ Հացի տոմսին հաստատումէն առաջ հրապարակէն վերցուած էին թարմ եւ փանթէզի հացերը (1917 փետրուար)։ Ապրիլ 8ին որոշուեցաւ բակլայ, գարի, բրինձ, եգիպտացորեն եւն. խառնել հացի ալիւրին։ Նոյն ամսուան 19ին սահմանափակումներ հաստատուեցան խմորեղէններու համար (երեքշաբթի եւ շաբաթ)։ Վերջապէս 1918 ապրիլ 1ին ընդհանուր պարենատոմս հաստատուեցաւ, որուն թիւ 1 կտրօնը կը փոխանակուէր հացի տոմսերու հետ։ Հոկտեմբեր 10ին հացի բաժինը իջած էր 500, 300 եւ 200 կրամի, համաձայն դասակարգերու։ (Պատերազմէն առաջ միջին բաժինն էր մարդ գլուխ 655 կրամ)։ Ցետոյ կարգը եկաւ միսին։ Արտօնուած էր մէկ պնակ մսեղէն, 1917 մայիսէն հոկտեմբեր միսը արգիլուեցաւ շաբաթը երկու օր, յետոյ երեք օր՝ 1918 մայիս 15էն յուլիս 30։ Ցետոյ բաժնեչափ հաստատուեցաւ միսի համար ալ (1918 օգոստոս 13)։

ՄՍԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒՆ արգիլուեցաւ մորթել,— 1. Ցլի կովերը.— 2. Հինգ շաբաթէն պակաս հորթերը։

500 ԶԻՆՈՐՍԱՆԱՒԵՐ որոնք պաշարուած էին սառերէն, Կասպից ծովուն մէջ, փրկուեցան սառնաբեկ նաւերու միջոցաւ։ Նախապէս ուտեստ ճարուեցաւ անկարգելներով։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ հոգատար իշխանութիւնը որոշեց ազատ արձակել 450 արաբ երեւելիներ, որոնք աքսորուած կամ բանտարկուած էին, ծանօթ խռովութեանց հետեւանքով։ Կառավարութիւնը միջոցներ կը խորհի երկրին վարչական կազմը բարեփոխելու համար։ Խորհրդատու մարմին մը հաստատուեցաւ, մարզպանին օգնելու համար։

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ կառավարութիւնը հարցարան մը ուղղեց Ժընեւի բնակիչներուն, որպէսզի տեղեկութիւններ հաղորդեն թէ որքան մարդ կրնայ տեղաւորուիլ իրենց բնակարաններուն մէջ, եթէ հարկ ըլլայ տեղափոխութիւններ կատարել ուրիշ քաղաքներու մէջ։ Կառավարութիւնը տեղափոխութեան ծրագիրը մշակած է նախատեսելով յարձակում երեք տարբեր կէտերէ։ Եթէ, օրինակ, օտար բանակ մը Զուիցերիա մտնէ հիւսիսէն, քաղաքային բնակչութիւնը պիտի բաժնուի Նէօշաթէլի, Վալէի, Վոյի եւ Ժընեւի նահանգներուն մէջ։ Միեւնոյն ատեն սպայակոյտը որոշեց նշանակուած թուականէն երեք օր առաջ կանչել կարգ մը զօրադասեր։ Կը նշանակէ թէ մտահոգութիւնը չէ փարատած Զուիցերիոյ մէջ։

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Գասըմեան (Պուլկարիա), Այրի Տիկին Թագուհի Շարապխանեան եւ աղջիկները՝ Արմենուհի եւ Գայեանէ, Այրի Տիկին Եղիսաբեթ Գասըմեան եւ զաւակունք, Պ. Ստեփան Գասըմեան, Տէր եւ Տիկին Արսէն Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Սիրանոյշ Գաւառեան եւ զաւակունք (Նիս), Պ. Օննիկ Գասըմեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Գասըմեան եւ զաւակունք (Ռումանիա), Տէր եւ Տիկին Նուպար Գասըմեան (Սելանիկ), արտաքին խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԹՈՎՄԱՍ ԳԱՍԸՄԵԱՆի

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Մարսէյլի մէջ, 45 տարեկան հասակին։

Ցուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ 7 մարտ, Հինգշաբթի օր եւ մարմինը ամփոփուեցաւ տեղւոյն գերեզմանատունը։

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 9 ՄԱՐՏ — SAMEDI 9 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4293 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՔԱՐՈԶԵԼ՝ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ ՄԵՐՏԵԼ

Քարոզչական աշխատանքն ալ մասնաւոր գիտութիւն մըն է : Կը պահանջէ ոչ միայն լարուած ուշադրութիւն, այլեւ պայքար եւ մեթոտ, ուսումնասիրութիւն եւ տեւական ճիգ :

Շատո՜նց անցած են այն օրերը երբ մարդիկ համակրանքի շարժումներ կը փորձէին, լսելով հայկական ջարդերու պատմութիւնը եւ ուրիշ ողբերգութիւններ :

Աշխարհը շատ աւելի կարծրացած է այսօր քան 1914 — 1918ին, երբ կարելի էր շարժում առթել եւ գութ շահիլ : Այն ատեն ալ մեծ տարբերութիւն մը չէր ներկայացներ Եւրոպան, իր ըմբռնումներով : Այն ատեն ալ մեծ պետութեանց աշխարհակալութեան շահերն էին որ կը տիրապետէին ուրիշ ամէն նկատումի վրայ : Մենք էինք — յուխտենական մանուկներ — որ կը սիրէինք իրականութիւնը շփոթել առասպելին հետ, սովորական չափազանցութիւնները ծափահարելով իբրեւ գործ,— տեսօրին փճարելի մուրհակ …

Եւ սակայն, եթէ պարագաները շատ աւելի աննպաստ են այսօր, այդ չի նշանակեր թէ մեզի կը մնայ ծալապատիկ նստիլ ու հառաչել, կամ հրաշքի մը սպասել բազկապատած :

Մեզմէ շատ աւելի զօրաւոր եւ բախտաւոր ժողովուրդներ մեր օրին հասած են այսօր, բուն իսկ Եւրոպայի սրտին վրայ : Բայց անոնք օրը իրիկուն չեն ըներ, մոխիր ցանելով իրենց գլուխներուն : Բոլորն ալ անընդհատ կը գործեն, լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին կացութեան եւեւէջներուն, կը դառնեն այս եւ այն դուռը, նեցուկ մը գտնելու, աղատարար դուռ մը ճարելու համար :

Ա՛յդ պիտի ըլլայ մեր ալ տարրական պարտականութիւնը, հոգ չէ թէ անզօր կատաղութեան մը մատնուած ըլլանք, առ այժմ :

Եւ կացութիւնը կը թելադրէ որ փոխենք նաեւ մեր քարոզչական մեթոտները :

Մեր գործը պիտի ըլլայ, ամէն բանէ առաջ, արտաքին աշխարհին ծանօթացնել ոչ միայն մարտիրոսագրութեան էջեր, այլեւ իրական արժանիքներ եւ քաջագործութիւններ :

Ահա կենդանի նիւթ մը,— մեր վերածննդագրութիւնը այս երկրին մէջ, մասնակցութեամբ հազարաւոր երիտասարդներու, որոնք արդէն աչքի զարկած են իրենց ուշիմութեամբ եւ քաջութեամբ :

Ահա աւելի ցայտուն իրականութիւն մը,— հայկական հայրենիքի մը կորիզը Կովկասի մէջ, ունեցած՝ հոծ համրանքով եւ յառաջոյն մշակոյթով, հակառակ այնքան բիրտ եւ ժխտական կանգուամբի մը :

Ահա, վերջապէս, լուսաւոր գործունէութիւնը մեր տարագիր բազմութեանց, աշխարհի բոլոր ափերուն վրայ, բայց մասնաւորապէս այն շրջաններուն մէջ ուր իրար կը շօշափեն «մեծ»երու շահերը :

Այս բոլորը քարոզելու, ժողովրդականացնելու, արժեցնելու համար անհրաժեշտ է ոչ միայն հետեւիլ օրուան անցուդարձին, այլեւ սերտել, ուսումնասիրել, պայքար ամբարել ամէն օր : Զուլածոյ կաղապարները բան չեն խօսիր մարդոց ոչ սրտին, ոչ ալ մանաւանդ միտքին :

Բայց քարոզութեան մեթոտները կը տարբերին երկիրէ երկիր, միջավայրէ միջավայր :— Շ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՆԳԼԻՈ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական գեկոյցները հրատարակուեցան (190րդ օր).

Զեկոյց թիւ 371, մարտ 7, առաւօտ.— Եր մղուեցաւ թշնամի արշաւ մը Մոզէլի արեւմտեան կողմը, գիշերուան ընթացքին :

Զեկոյց թիւ 372, իրիկուն.— Նշանակելի գործունէութիւն ֆրանսական եւ գերմանական պահակախումբերու, Վոժի արեւելեան զառիթափին վրայ :

*** Վերջին լուրերու համաձայն, 14ի կը հասնին անգլիական նաւահանգիստ մը առաջնորդուած իտալական ածխանաւերը : Ուրիշ չորս իտալական նաւեր ալ ածուխ կը բեռցնեն Ռոթէրտամի մէջ եւ հրաման ստացած են ճամբայ ելլել, հաւանաբար այսօր - վաղը : Անգլիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ կատարուած բանակցութիւնները ընդհատուած են առ այժմ. բայց եւ այնպէս թէ Լոնտոնի եւ թէ Հռոմի մէջ կը յուսան թէ միջին ճամբայ մը պիտի գտնուի : Լոնտոնի մէջ մեծապէս կը գնահատեն իտալական մամուլին չափաւորութիւնը :

*** Անպաշտօն աղբիւրէ մը կը հաղորդեն թէ անգլիական մարտանաւ մը րնկած է գերմանական շոգենաւ մը, 7369 թոն, երկուշաբթի օր : Լուր չկայ նաեւ գերմանական ուրիշ նաւէ մը (4000 թոն) :

Անգլիական օդանաւերը հետադօտիչ թռիչքներ կատարեցին հիւսիսային Գերմանիոյ վրայ, իսկ գերմանական սուզանաւերը յարձակեցան առեւտրական նաւերու վրայ, Սկովտիոյ բացերը : Գերմանական օդանաւ մը վար առնուեցաւ :

Վրացիներու ազգ. խորհուրդը Փարիզի մէջ

«Թան»ի մէջ կը կարդանք հետեւեալ զեկոյցը.— Միջազգային կացութիւնը համակրանքի զօրաւոր շարժում մը յառաջ բերած է Ֆրանսա բնակող Վրացի տարագիրներուն մէջ, ի նպաստ Ֆրանսայի եւ իր Դաշնակիցներուն դատին : Այդ կացութիւնը միեւնոյն ատեն յոյս կը ներշնչէ իրենց երկիրը ազատելու խորհրդային լուծէն : Այս մեծ գործին յաջողութեան նպաստելու եւ նոյ Ժորտանիայի տարագիր կառավարութեան հետ աշխատելու համար, քաղաքական զանազան հոսանքներու ներկայացուցիչները եւ Վրաստանի Սահմանադիր ժողովին հին անդամները ազգ. խորհուրդ մը կազմած են, նախագահութեամբ փրոֆ. Էֆթիմէ Տակայշվիլիի, նախկին դեր - նախագահ Վրաստանի սահմանադիր ժողովին :

ՋԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ օրական մէկ լիտր գինի պիտի տրուի այսուհետեւ : Տաք գինի եւս պիտի բաշխուի, 1)4 լիտր իւրաքանչիւր զինուորի :

Ամերիկեան պատուիրակին տեսակցութիւնները Ֆրանսայի վարիչներուն հետ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, նախագահ Ռուզվելթի մասնաւոր պատուիրակը, Պ. Սըմնըր Ուէլըս, Փարիզ հասաւ հինգշաբթի առտու : Պաշտօնական արարողութիւններէն վերջ, պատուիրակը ընդունելութիւն ընդունեցաւ մամուլի ներկայացուցիչներ, ամերիկեան դեսպանատան մէջ եւ յայտնեց թէ պատրաստ է լսելու հարցումները, բայց չէշտեց թէ չի կրնար պատասխանել այն հարցումներուն որ կապ ունին իրեն յանձնուած պաշտօնին հետ : Տեսնելով որ ոչ ոք խօսք կ՚առնէ, պատուիրակը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ, անգլիերէն.

— «Իմ պաշտօնիս նպատակը եւ հանգամանքը բացորոշապէս ճշդուեցան Մ. Նահանգներու նախագահին կողմէ, երբ ճամբայ կ՚ելլէի Ամերիկայէն : Նախագահը խիստ բացորոշապէս յայտարարեց թէ որ եւ է առաջարկ պիտի չներկայացնեմ եւ որ եւ է յանձնառութիւն պիտի չստանձնեմ յանուն իմ կառավարութեան : Պէտք է աւելցնեմ թէ այն բոլոր տեղեկութիւնները զոր կրցայ ստանալ եւ ամէն յայտարարութիւն որ եղած է ինծի իմ հանդիպած կամ հանդիպելիք կառավարութեանց անդամներուն կողմէ պիտի համարուին ամբողջովին եւ բացարձակապէս գաղտնի եւ պիտի հաղորդուին միայն Մ. Նահանգներու նախագահին : Հետեւաբար, չեմ կրնար ոչ ուղղակի ոչ ալ անուղղակի որ եւ է ակնարկ ընել այն տեղեկութեանց մասին որ տրուած են ինծի կամ այն տեսակէտներու մասին որ յայտնուեցան : Այժմ ամբողջովին ձեր տրամադրութեան տակ եմ» :

Թղթակիցները զանազան հարցումներ ուղղեցին պատուիրակին այցելութեանց մասին, միշտ լակոնիկ պատասխաններ ստանալով : Պատուիրակը նոյն իսկ չուզեց յայտնել թէ որոնց հետ տեսնուած է, իր այցելած երկիրներուն մէջ : Երբ հարցուցին թէ ճակատ ալ պիտի այցելէ՞, պատասխանեց թէ ամբողջ ժամանակը Փարիզ պիտի անցընէ, յետոյ Լոնտոն պիտի երթայ, եւ Փարիզէն պիտի անցնի Հռոմ վերադառնալու համար : «Որ եւ է խրախուսիչ պարագայ կը տեսնէ՞ք ձեր այցելութեան ներկայ վիճակին մէջ».— «Այդ հարցը կը թողում նախագահին գնահատութեան» : Պատուիրակը այս առթիւ ժպտելով ըսաւ թէ Փարիզի թերթերը «ձուկի պէս համր» կոչած են զինքը :

Պատուիրակը իր առաջին տեսակցութիւնը ունեցաւ Հանրապետութեան նախագահին հետ, Էլիզէի պալատին մէջ, ուր ընդունուեցաւ զինուորական պատիւներով : Տեսակցութիւնը տեւեց մէկ ժամ 15 վայրկեան : Յետոյ գնաց Քէ տ՚Օրսէ, ուր տեսակցութիւններ ունեցաւ արտաքին փոխ - նախարարին եւ միեւնոյն խորհրդականին հետ. իսկ Պ. Տալատիէի հետ տեսակցեցաւ ժամը 5.15էն 6.50,— մէկ ժամ երեք քառորդ : Վարչապետը սեղան մը սարքած էր ի պատիւ ամերիկեան հիւրին :

Ինչպէս Հռոմի եւ Պերլինի, նոյնպէս Փարիզի խօսակցութիւնները բացարձակապէս գաղտնի կը պահուին. բայց տեղական մամուլին հրատարակութիւններէն բացորոշ կ՚երեւայ որ Պ. Տալատիէ չէշտած է թէ Ֆրանսա չի կրնար ընդունիլ կանխահաս հաշտութիւն մը, ոչ ալ միջին ճամբայ մը, եւ զէնքը վար պիտի չդնէ մինչեւ որ ապահովէ պատերազմին գլխաւոր նպատակը : Վարչապետը պատասխանելով թղթակիցներու հարցումներուն, ըսաւ թէ բոլորովին գոհ մնացած է խօսակցութենէն :

Պատուիրակը երէկ տեսակցութիւններ ունեցաւ ծերակոյտին եւ երեսփ. ժողովի նախագահներուն, փոխ - վարչապետ Պ. Շոթանի, զատական նախարար Պ. Պոնէի հետ : Այսօր պիտի տեսակցի ելմտական նախարարին հետ, առա պիտի այցելէ Լեհաստանի վարչապետին եւ արտաքին նախարարին :

Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընտրութիւնը կը յետաձգուի

Անթիլիասի Կաթողիկոսարանը մամուլին հաղորդած է հետեւեալ կարեւոր զեկոյցը. (26 փետրուար).—

Ներկայիս պաշտօնապէս կը յայտարարենք թէ Նորին Ամենապատուութիւն Երուսաղէմի Ս. Պատրիարքը, Տ. Մեսրոպ Արքեպիսկ. Նշանեան, ամսոյս 22ին հետեւեալ հեռագիրն ստացած է Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան Տեղակալ Գէորգ Արքեպիսկոպոսի ստորագրութեամբ.—

«Կը փափաքինք Կիլիկիոյ կաթողիկոսի ընտրութեան մասնակցիլ, կը խնդրենք որ ձեր ազդեցութիւնը ի գործ դնէք ընտրութիւնը յետաձգելու մինչեւ յառաջիկայ Յունիս 30» :

Նորին Ամենապատուութիւնը խնդրին կարեւորութիւնը ի նկատի առնելով, անձամբ բերաւ սոյն հեռագիրը եւ հաղորդեց եպիսկոպոսական ժողովիս, որ երկիցս ժողով գումարելով եւ բոլոր պարագաները քննելով, ըստ ամենայնի կարեւոր եւ օգտակար գտաւ Մարտ 7ի որոշուած կաթողիկոսական ընտրութիւնը առժամապէս յետաձգել, մինչեւ որ Էջմիածինէն նոր լուսաբանութիւններ ստանայ եւ ըստ այնմ իր վերջնական եւ ճշգրիտ որոշումը տայ :

*** Երուսաղէմի Պատրիարքը, ընկերակցութեամբ կաթողիկ. տեղապահ Սարաճեան եւ առաջնորդ Կարոյեան եպիսկոպոսներուն, այցելելով մարզպանին, անոր հաղորդած է Էջմիածինէն եկած հեռագիրը եւ հրահանգ խնդրած ընտրութեան թուականի մասին : Մարզպանը խոստացած է շուտով պատասխանել, խնդիրը մանրամասնօրէն քննելէ վերջ :

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ Թուրքիոյ հակօդային մարտկոցները վար առին պուլկարական օդանաւ մը, մարտ 7ին, երբ կը թռչէր Թրքական հողին վրայ :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՎԻԹԽԱՐԻ ՇՈԳԵՆԱՒԸ, «Քուին Էլիզապէթ» (85.000 թոն), որ գաղտնապէս կառած էր Ատլանտեանը, Նիւ Եորք հասնելով, ողջունուեցաւ մեծ խանդավառութեամբ : Այս շոգենաւն ալ հոն պիտի մնայ «Քուին Մէրի»ի եւ «Նորմանտի»ի հետ, ապահովութեան համար :

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ երկիրները ակնդէտ կը սպասեն Մուսոլինիի նոր յայտարարութեան՝ Իտալիոյ արտաքին քաղաքականութեան մասին, մանաւանդ հիմա որ վէճ մը ծագած է Անգլիոյ հետ, գերմանական ածուխի բռնագրաւման առթիւ : Իտալիա կը խորհի կարգ մը ռազմագիտական երկաթուղիներ շինել Ալպանիոյ մէջ :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ արտաքին նախարարը ճառ մը խօսելով, յորդորեց ժողովուրդը համակերպիլ նոր զրկանքներու, անխախտ պահելու համար չէզոքութիւնը եւ խաղաղութիւնը :

Պատերազմի անմիջական վախ չկայ Արեւելքի մէջ

«Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի թղթակիցը, Տիկին Սոնիա Թոմարա, Պուքրէշի, Սոֆիայի եւ Փէշթայի մէջ պտտելէ վերջ Պոլիս գացած ըլլալով, կը գրէ թէ Թուրքիա եւ Պալքանները կը յուսան խաղաղութիւն վայելել ոչ միայն մարտին, այլեւ մինչեւ ապրիլ : «Այլահը միայն գիտէ թէ ի՛նչ կրնայ պատահիլ այնուհետեւ» : Թղթակիցը իր պտոյտներու ընթացքին չէ հանդիպած ո եւ է զինուորականի կամ դիւանագէտի որ հաւատար թէ մօտերս պատերազմ կրնայ ծագիլ Մօտաւոր Արեւելքի կամ Պալքաններու մէջ : Ահա թէ ինչու.—

1.— Գերմանիա չուզեր որ ընդարձակուի իր պատերազմական ճակատը : Ան այժմ զբաղած է վերակազմելու իր առեւտուրը Պալքաններու եւ Խ. Միութեան հետ եւ կը հաւատայ թէ կրնայ յաջողիլ, առանց նուաճելու Եուկոսլավիան կամ Ռումանիան : 2.— Հաւանական չէ որ Խ. Միութիւնը մօտերս վերջացնէ ֆինլանտական պատերազմը : Իր դիտումները գաղտնի կը մնան, բայց Գերմանիա չուզեր որ ան յարձակի Ռումանիոյ վրայ, իսկ ռուսական յառաջխաղացութիւն մը Թուրքիոյ դէմ դժուար կը թուի առ այժմ : 3.— Եթէ նոյն իսկ Դաշնակիցները ուզեն Արեւելք փոխադրել պատերազմը, առ այժմ ի վիճակի չեն այդպէս ընելու : Երկու կէտեր կան ուր պատերազմ կրնայ ծագիլ Արեւելքի մէջ,— Պալքանները եւ Կովկաս : Արդ, հակառակ անգլեւֆրանքեւթուրք զինակցութեան եւ Ռումանիոյ եւ Յունաստանի տրուած երաշխաւորութեանց, պալքանեան պետութիւնները վճռած են պատերազմէն հեռու մնալ, որքան կարելի է մարդկօրէն : Գալով Մօտաւոր Արեւելքի ճակատին, Ռուսիոյ դէմ գործողութիւններ կրնան կատարուիլ միայն Սեւ ծովէն կամ Իրանի ճամբով : ԶԱՓԱԶԱՆՑ ԴԺՈՒԱՐ ԿԸ ՀԱՄԱՐՈՒԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔ ՄԸ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԱՐՍԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԵՐԴԷՆ : Իրանի ճամբով յառաջխաղացութիւն մը կարելի կը նկատուի միայն ապագային, երբ Դաշնակիցները արեւելեան պետութեանց միացեալ ճակատ մը կազմած ըլլան : Կը կարծուի թէ Դաշնակիցները առ այժմ միտք չունին գահավիժելու գէպքերը : 4.— Պալքանեան պետութիւնները զգուշութեամբ պիտի շարժին, խուսափելու համար ընդհարումէ : Գերմանիա աւելի ազդու միջոցներ ունի ճնշելու համար Ռումանիոյ վրայ քան Դաշնակիցները : Գերմանիա միշտ կրնայ արշաւանք սպառնալ Ռումանիոյ, եթէ բաւականաչափ քարիւղ չստանայ : 5.— Հունգարիա գիտէ թէ լքուած է Գերմանիոյ կողմէ, որ աւելի շատ պէտք ունի Ռումանիոյ քան Հունգարներուն : Արդ, այս վերջինները չեն կրնար իրենք իրենց գլխուն խանգարել խաղաղութիւնը :

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՇՈՒԷՏ ԿԸ ՄԻՋԱՄՏԷ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մոսկուայի ծանր պայմանները

Մինչ կռիւները նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուին, ահա միջազգային մամուլը մէջտեղ կը հանէ շնդալից տեղեկութիւններ՝ հաշտութեան ձեռնարկի մը մասին : Առաջին լուրը հաղորդեց «Փարի Սուար»ի թղթակիցը, ծանօթ գրագէտ Ժոզէֆ Քէսէլ, որ Հէլսինկիէն Ստոքհոլմ թռած էր օդանաւով, Ֆինլանտայի կառավարութեան մասնաւոր արտօնութեամբ : Իր պատմութեան համաձայն, Շուէտի կառավարութիւնը միջնորդած ըլլալով, Ֆինլանտայի հաղորդած է Մոսկուայի վերջնագիրը, հետեւեալ բովանդակութեամբ եւ տասը օրուան պայմանաժամով.—

1.— Ֆինլանտա պէտք է Խ. Միութեան ձգէ ամբողջ Քարելիոյ պարանոցը, մէջն ըլլալով Վիպորկը :

2.— Ֆինլանտա Խ. Միութեան պիտի ձգէ Լատոկայի հիւսիսային - արեւելեան ամբողջ շրջանը, մէջն ըլլալով Սարթավալան :

3.— Ֆինլանտա Խ. Միութեան պիտի ձգէ Լափոնիոյ հիւսիսային մասը, մէջն ըլլալով Փէցամօն :

4.— Ֆինլանտա Խ. Միութեան պիտի ձգէ Հանկօ կղզին եւ համանուն թերակղզին :

Ֆինլանտայի հեռագրական գործակալութիւնը հաստատեց թէ Խ. Միութիւնը հողային նոր պահանջներ դրած է, շատ աւելի լայն քան առաջ, բայց կ՚աւելցնէր թէ մանրամասնութիւնները ծանօթ չեն :

Ուրիշ աղբիւրներ ալ կը հաստատեն թէ Շուէտ վախնալով պատերազմին ծաւալումէն, կը ճնշէ Ֆինլանտայի վրայ, որպէսզի հաշտութիւն կնքէ որ եւ է գնով, իսկ Հէլսինկիի գերմանական դեսպանը յայտնած է թէ իր ներկայութիւնը աւելորդ է այլեւս, եթէ իրեն տեղեկութիւն չհաղորդեն հաշտութեան բանակցութեանց մասին :

Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Մոսկուայի սահմանած պայմանաժամը կը լրանար ուրբաթէն շաբաթ (մարտ 8 — 9) : Ֆինլանտայի արտաքին նախարարը, Թաննէր, Շուէտ գացած էր ութ օր առաջ, կառավարութեան հրաւէրով եւ իր երկիրը վերադարձաւ ընկերակցութեամբ Շուէտի թագաւորին արտակարգ պատուիրակին : Յետոյ անմիջապէս ժողովի հրաւիրելով նախարարական խորհուրդը, յայտնեց Մոսկուայի պայմանները : Կ՚ըսուի թէ նախարարները երկու մասի բաժնուած են,— մէկ մասը կ՚ուզէ կռիւը շարունակել մինչեւ վերջը, միւսը տրամադիր է հաշտութիւն կնքելու օր առաջ, վերջնական կործանումէ փրկելու համար երկիրը : Կացութիւնը ծանր կը համարուի մանաւանդ անոր համար որ մարաջախտ Մաննէրհայմ հիւանդ է տասը օրէ ի վեր : Ոչ ոք կրնայ մօտենալ իրեն, բացի վարչապետէն : Մարաջախտը 72 տարեկան ըլլալով, կը վախցուի որ չկարենայ տոկալ այնքան ծանր հոգերու եւ յուզումներու :

Թերթերը կը գրեն թէ այս միջոցին Ստոքհոլմ կը գտնուին Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան մամուլի վերատեսուչը, Տոքթ. Տիթրիխ, ինչպէս եւ մարաջախտ Մաննէրհայմի ներկայացուցիչը, զօրավար մը, որ մեկնելէ առաջ տեսակցած է մարաջախտին եւ Հէլսինկիի գերման դեսպանին հետ : Կ՚ըսուի նաեւ թէ բանակցութեանց կը մասնակցի Շուէտի մեծ գործարանատէրը, Վէննէր Կրէն, որ ահագին շահեր ունի Ֆինլանտայի մէջ եւ որ աճա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԵՐԶՆԿԱ 1880էՆ 1896

Երզա կամ Երզնկա վերջին երկրաշարժին առթիւ խօսեցուց իր վրայ: Մատրագրեալս եօթը տարուան ուսանողական շրջան մը ապրած ըլլալով այդ պատմական քաղաքին մէջ, իբրեւ ականատես կ'ուզէի տալ քաղաքին հոծ հայութեան իսկական պատկերը 80ական թուականներէն մինչեւ 96:

Երզնկայի հայութիւնը ազգասէր էր, Կարնոյ մէջ Սանասարեան վարժարանի գոյութիւնը իր բարի նախանձը շարժած էր, մանաւանդ Գրիգորիս եպիսկ. Ալէաթճեանի (Թոչնիկ) նման առաջնորդի մը ներկայութիւնը կեանք ու շարժում ստեղծած էր:

Քաղաքին արեւմտեան կողմը բոլորովին զուտ հայկական մասը իր չորս եկեղեցիներուն կից չորս մանչերու եւ մէկ աղջիկներու յատուկ դպրոց ունէր մեծ հրապարակի մը շուրջը: Ունէր նաեւ գեղեցիկ առաջնորդարան մը: Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ կից վարժարանին շէնքը, որ ամէնէն ընդարձակն էր, «Ընկերական վարժարան» գրեթէ ամերիկեւհայկական գոլէճի մը հաւասար ծրագրով կը ղեկավարուէր, տեսչութեամբ երկու կարող ուսուցիչներու, Սարգիս Ամատեանի եւ Փոզարեանի, որոնք 6 — 7 տարուան շրջանիմը մէջ կրցան օժտել քաղաքը զարգացած եւ գիտակից երիտասարդութեան հոյլով մը:

Ալէաթճեան եպիս. չհանդուրժելով աղաներու քմահաճոյքին, ստիպուեցաւ լքել իր արդիւնալից պաշտօնը: Անոր հեռանալովը անհամաձայնութիւն մը ծագեցաւ նաեւ դպրոցի դոյգ տեսչութեան եւ հոգաբարձու մարմինին միջեւ: Նոր տեսուչը, Խորթումճեան չկրցաւ շարունակել անոնց արդիւնաբեր գործը եւ 1887ին մինչ «Ընկերական»ը կը փակէր իր դռները, Ս. Նշան եկեղեցւոյ կից նորակառոյց եւ գեղեցիկ «Եզնիկեան» վարժարանը կը բացուէր բոլորովին անհատական ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Մարգար Շաւարշի, որ յետոյ Կարինէն աշխատակցելու հրաւիրեց Մխիթարեան կարգաթող վարդապետ Տուրսունեանը: «Եզնիկեան»ը կրցաւ «Ընկերական»ին տեղը բռնել մինչ 1896, բոլորելով 10 տարիներու բեղնաւոր շրջան մը:

Այդ տարիները գաւառի մէջ կարող եւ գործունեայ առաջնորդ մը մեծ օգտակարութիւն կրնար ունենալ կրթական գործին: Երզնկա Ալէաթճեանին տեղը բռնելու համար, Խրիմեանի կաթողիկոսական ընտրութեան իբրեւ կրօնական պատգամաւոր եւ առաջնորդ ընտրեց Պոլսէն Արշարունի եպիսկոպոսը (այն ատեն վարդապետ): Արշարունի Էջմիածնէն դարձին՝ հակառակ իր խոստումին չուզեց գաւառ գալ իբրեւ առաջնորդ, թողլով զանոնք դարձեալ իրենց հին առաջնորդին՝ Բարթողիմէոս վարդապետ Պաղճեանի, — բարի մարդուկ մը որ ոչ մեղք ունէր, ոչ ալ խելք:

Միւս երեք մանչերու եւ մէկ աղջկանց վարժարաններն ալ մինչեւ 96 տեւականապէս շարունակեցին իրենց օգտակար գործը, թէեւ ոչ «Ընկերական»ի եւ ոչ «Եզնիկեան»ի հաւասար մակարդակի վրայ:

Երզնկայի առեւտուրը 95 առ 100 հայութեան ձեռքն էր: Երզնկայի մեծագոյն զբաղումն էր մանիսայագործութիւնը, որու թէ հում նիւթին՝ մանածի հայթայթիչ վաճառականը եւ թէ գործը տուող և վաճառող գործատէրը, ինչպէս եւ գործող բանուորը Հայեր էին: Շատ մը չուկաներ ծայրէ ի ծայր առանց բացառութեան բոլորովին հայ խանութպաններու ձեռքն էին:

Երկրորդ զբաղումը եւ արտադրութիւնն էր պղնձագործութիւնը, որուն դարձեալ բոլոր արհեստաւորները Հայեր էին: Իրենց հին ու հասարակ գործիքներով այնքան գեղեցիկ սպասներ կ'արտադրէին, որ չափազանցութիւն պիտի չըլլայ եթէ ըսեմ թէ այսօր կէս դար վերջ եւրոպական մեքենաներով արտադրութիւններուն հետ կրնային մրցիլ (սեղանի եւ թէյի սպասներ եւն.):

Հայեր էին նաեւ զանազան արհեստաւորներ, նոյնպէս Հայեր էին չորրորդ բանակի բոլոր պիտոյքներուն հայթայթիչները:

Միջանկեալ յիշեմ նաեւ 1888ի երկրաշարժը ուր թէեւ կեանքի կորուստ գրեթէ չեղաւ, բայց բոլոր շէնքերը ճեղքեր ունեցան: Առաջին օրը սաստիկ ցնցեց 3 — 4 անգամ, յետոյ թեթեւ կերպով շարունակեց երկու ամիսի մօտ: Բարեբախտաբար ամառ էր եղանակը եւ ժողովուրդը երեք ամիս վրանի տակ եւ բացօթեայ ապրեցաւ:

« Յառաջ » արտատպած էր Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի պատմական ուսումնասիրութիւնը Երզնկայի մասին, ականատեսի մը նկարագրութեամբ. բայց փոքր վրիպում մը ունի երեք կէտի մէջ, կ'ըսէ թէ ա) Քաղաքին տուները բաւական վայելուչ են տեսքով: Ճիշդ չէ, Երզնկացին իր տունը հասարակ ցեխէ աղիւսով կը շինէր, մեծ մասով միայարկ, այնպէս որ անձրեւի տակ կտուրները մաշելով չափազանց տգեղ երեւոյթ մը կը ստանային, մանաւանդ դիրքն ալ տափարակ ըլլալով Երզնկա վայելուչ տեսք մը չունէր իսկապէս:

բ) Երզնկայի ծիրանը չէր հաւասարեր շատ մը ուրիշ քաղաքներու ընտիր ծիրանին, տեղացիները զայն պարկուկ կը կոչէին: Միայն կ'արժէ յիշել որ քանի մը գիւղերու ծիրաններուն կանաչ տերեւին վրայ մեղրի ծոլի նման կաթիլներ կ'իջնէին, ոմանք «մանանայ» կը կոչէին, իսկ տեղացին կազպին կ'անուանէր: Տերեւներուն վրայէն կը հաւաքէին եւ կը կարծրանար եւ այդպէս կ'ուտէին որ քաղցր եւ շատ համեղ էր: Նաեւ տերեւները եռացնելով վրայի մեղրածորով անուշեղէններ կը պատրաստէին գիւղացիները:

գ) Հայր Ալիշան երեք հազար տուն կը հաշուէ Երզնկայի քաղաքը որու մէկ երրորդը Հայեր: Իւրաքանչիւր ընտանիք 5 անձ հաշուելով 5000 կ'ըլլայ թիւը Հայերուն, մինչդեռ տասը կրկինին չափ Հայեր կային քաղաքին մէջ: Շուրջն ալ ունէր շատ մը հայ գիւղեր, հայկական անուններով, ինչպէս Համտեսի, Երկան, Կարմրի, Ջուխտակ հայրապետ եւ դեռ այսպէս շատեր: Ճիմին 400 տնուոր գիւղ մըն էր իսլամացած, ուր դեռ կային շատ մը հայկական մականուններ, օրինակ՝ Տէրտէրօղլու, Սարգիսօղլու եւայլն:

Երզնկայի դաշտը եզերող լեռներու գառիթափին կը հանգչէին շատ մը հայկական վանքեր, իրենց հնութիւններով: Ս. Գէորգ վանքին մէջ կար քար մը հաւկթաչափ եւ տափակ զոր Դեղթափ կ'անուանէին: Եւրոպացի հնախոյզներ զայն գնելու համար մինչեւ հազար հնչուն ոսկի վճարել ուզած էին, բայց Երզնկացին չծախեց:

Ճշդում մըն ալ Պոլսոյ Թուրք լրագրող Ֆ. Սոյհանի գրութենէն որ արտատպուած էր «Յառաջ»ի մէջ. — Երզնկայի մօտ, արեւմտեան հիւսիսը բարձրացող լեռը ոչ թէ «Սփիքիր» այլ «Սէբինքօր» կը կոչուի, որ աղաւաղումն է Սուրբ Գրիգորին:

Վ. ԳԱՐԱԵԱՆ

Թուրք ժողովրդ. երգեր

Պոլսոյ Թրքական Թանգարանին տնօրէնը, Եուսուֆ Զիա Տէմիրճօղլու, վերջերս հրատարակութեան տուաւ նոր հատոր մը, Անատոլու քէօյլէրինին թիւրքիւլէրի, 382 էջ, որ կը պարունակէ 457 թիւրքիւներ:

Եուսուֆ Զիա Տէմիրճօղլու ծանօթ է բազմաթիւ նման հրատարակութիւններով, — Յիշենք՝ Անատոլուտա էսքի չօճուք օյունլարը, Եուրուքլէր վէ քէօյլիւլէրտէ հիքայէլէր - մասալլար, (այս հատորէն թարգմանաբար «Յառաջ»ի մէջ հրատարակեցինք կարգ մը առակներ), եւ վերջապէս քանի մը հատորներ, ուր ամփոփած է ճէնճիներ, թիւրքիւներ, պիլմէճէներ, ինչպէս նաեւ ուսումնասիրութիւններ Եուրուքներու հարսնիքին, Թուրք ժողովրդական սովորութեանց մասին: Ունի նաեւ վէպեր, ժողովրդական կեանքէ եւ ժողովրդական ոճով:

Իր վերջին հատորը, որ նուիրուած է «Թիւրքիւ»ներուն, (ինչպէս մենք կ'ըսենք հայրէն մեր Հայաստանի, հայրուեստ ժողովրդական երգերուն), կը բաղկանայ տասը գլուխէ: Առաջին գլուխին մէջ՝ օրօրոցի երգեր(ճէնճի), Բ. գլուխին մէջ՝ մանկական երգեր, Գ. գլուխին մէջ՝ բնութեան երգեր, Դ. գլուխին մէջ՝ սիրոյ երգեր, Ե. գլուխին մէջ՝ հարսանեկան երգեր, Զ. գլուխին մէջ՝ զինուորական երգեր, Է. գլուխին մէջ՝ աշխատաւորական եւ արհեստաւորական երգեր, Ը. գլուխին մէջ՝ «զէյպէք, տէրէպէյլէ վէ քահրամանլըք թիւրքիւլէրի», Թ. գլուխին մէջ՝ եղերերգներ (ճինայի վէ փաճիավի), Ժ. գլուխին մէջ՝ սուգի եւ մահուան երգեր(աղըթլար):

Այսպէս ներկայացուած է Թուրք ժողովրդական բանահիւսութիւնը, օրօրոցէն մինչեւ գերեզման: Թուրքերը քանի մը տարի առաջ Փարիզի մէջ հրատարակեցին ուրիշ հատոր մը, Ֆրանսերէն լեզուով, — այդ հատորը աւելի գեղեցիկ նմոյշներ կը պարունակէր քան այս գիրքը, բայց եւ այնպէս այս վերջին հրատարակութիւնը կը պարունակէ առատ նիւթեր, որոնք, ճիշդ ինչպէս թանգարանային առարկաներ, լայն գաղափար մը կրնան տալ Թուրք ժողովուրդին կենցաղին մասին: Այդ «Թիւրքիւ»ներուն մէջ կարելի չէ գտնել «հայրէն»ներու մեծարուեստ կառուցուածքը եւ նրբազեղ բանաստեղծութիւնը, վերջապէս Թուրք ժողովրդական երգը կարելի չէ բաղդատել հայ ժողովրդական երգին հետ անոր համար մանաւանդ, որ մինչեւ այժմ հաւաքուած բոլոր «Թիւրքիւ»ներուն մէջ, ընդհանրապէս նախնական կանչեր, անարուեստ յանգաբանութիւններ, կարելի չէ երբեք գտնել բան մը որ յիշեցնէ հայրէններու կրակէ դողը, պերճաշրջուած մարմինը, բանաստեղծներն իսկ զարմացնող կշռոյթը, բնատոհմիկ ինքնատպութիւնը, պատկերներով բարբառելու վարժութիւնը (պատկերներ, փարթամ եւ պերճ, այնքան որ մարդ կը տարուի ըսելու թէ խօսողը ժողովուրդ չէ, այլ թագաւոր): Երեւակայութեամբ բարձր, յուզումի ալիքներովը բազմաձայն, որքան ազգային նոյնքան համամարդկային, հայ ժողովրդական երգին առաւելութիւնն այն է որ ունի նաեւ հնութեան դրոշմ, մինչդեռ կը զգաս որ թիւրքին տակաւին նոր լեզու կ'եյլէ:

Այսուհանդերձ գնահատելի է Թուրքերուն ձեռնարկը, որ կը ձգտի հաւաքել ժողովրդական ամէն արտայայտութիւն, հոգ չէ թէ յաճախ կենցաղական փաստ բայց ոչ արուեստի արտայայտութիւն: Գաղափար մը տալու համար հաւաքուած թիւրքիւներուն մասին, կուտանք քանի մը նմոյշ իրենց իսկ լեզուով, (թարգմանութիւնը բոլորովին անիմաստ պիտի դարձնէր արուեստով նիհար այդ տողերը):

Թուրք զինուոր մըն է, որ կ'երգէ իր գիւղը, ուր ձգած է կինը կամ նշանածը. —

Քըշլաղըն էօնիւնտէ պիր ուզուն սէլվի, — Քիմիմիզ նիշանլը, քիմիմիզ էվլի, — Սըլատա պրաքտըմ պիր սաչը բէլլի, — Էյի, տաղլար, էյի, պէն սըլամը կէօրէյիմ:

Թուրք աղջիկ մըն է, որ հարս կ'երթայ օտար գիւղ. —

Քըլ քօփարտըմ տէրիտէն, — Նէ պաքարսըն տէրինտէն, — Քուրպանլըք քօյուն կիպի, — Այըրըյօրլար սիւրիւտէն:

Թուրք երիտասարդ մըն է, որ իր սէրը կ'երգէ մելամաղձոտութեամբ.

Պիզիմ իւտէ լալէ սիւմպիւլ թափ պիթէր, — Պիւլպիւլ քումրուսու փըրքարըր էօթէր, — Սըլատա սէվտիյիմ կէօզիւմտէ թիւթէր, — Գատէր պէօյլէ իմիշ, քիմէ նէյլէյիմ:

Թուրք գիւղացի մըն է, որ կը հեծէ պանդխտութեան մէջ. —

Պիւլպիւլըն մէքանը պահչէլէր, պաղլար, — Ղարիպին մէքանը քահվէլէր, հանլար, — Սէլլէրիլէ սէօնմիշտիր, նէ հանումանլար, — Սըլատա սէվտիյիմ ա՛հ չէքիպ աղլար, — Էօթմէ ղարիպ ղարիպ, կէօնիւլ շէն տէյիլ:

Աղքատ Անատոլուցին իր զրկանքն է որ կ'երգէ. —

Զայա ինտիմ՝ թաշը խոք, — Եուգարըն պուլտում՝ քաշը խոք, — Հավատա պիր քուշ կէօրտիւմ, — Պէնիմ կիպի էշի խոք:

Բանաստեղծական աղքատութեան հակառակ, իբրեւ Թրքական Փոլքլոր՝ անշուշտ իրենց արժէքն ունին այս փշրանքները, որոնց վրայ սկսած են գուրգուրալ Թուրք մտաւորականները, այսուհանդերձ Թուրք մամուլը ցաւ կը յայտնէ որ նման աշխատանքները վարձատրութիւն չգտան տակաւին՝ արժանանալով ընդհանուրին ուշադրութեան:

ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ

Հ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպած է գինեսեղան մը ի պատիւ հայ զինուորներու, մարտ 26ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

... 2 Մարտ. — Սիրելի «Յառաջ», ահաւասիկ վեց ամիս է որ անընդհատ կը ստանանք «Յառաջ»ը եւ կը մխիթարուինք, մոռնալով մեր ընտանեկան կարօտը եւ ուրախութեամբ հետեւելով մեր զինուորներու կեանքին: Երեք անգամ տեղափոխութիւն ունեցանք, բայց ոչ մէկ անհանգստութիւն կրեցինք: Մեր ներկայ կայանը կը յիշեցնէ մեր աղբիւրէ զրկուած գիւղերը ուր ջուրը կը ճարեն հորերէն: Մեր գիւղերուն մէջ շատ անգամ չուանը կը փրթէր եւ ամանը հորը կ'իյնար, իսկ այստեղ տասը տարեկան տղան կրնայ հանգիստ քաշել ջուրը, շղթային անցուած դոյլով:

Ընդհ. զօրակոչին ինը Հայեր էինք, բայց մէկը երկու ամիս առաջ մեկնեցաւ, իսկ մնացած ութ զինուորներս քաջ եւ առողջ կ'աշխատինք ճամբաներու շինութեանց վրայ: Երկու ամսուան մարզանքը շատ բան սորվեցուց մեզի եւ դեռ պիտի սորվինք, օր մը օգտակար ըլլալու համար մեր հայրենիքին:

Այս առթիւ կը ցաւիմ ըսելու որ երկու անգամ «Յառաջ»ի մէջ յայտնեցինք մեր կացութիւնը, բայց ոչ ոք հետաքրքրուեցաւ, մինչդեռ շարունակ բարի լուրեր կը կարդանք Կ. Խաչի եւ Զինուորներու Օգնութեան Մարմնի ղրկած օգնութեանց մասին: Գոնէ ցուրտ օրերուն յիշէին մեզ, զոյգ մը բուրդէ գուլպայ հասցնելով: Մենք մէկէն մինչեւ 3 զաւակի տէր հայրեր ենք, իսկապէս ծանրաբեռնուած: — Մատոյեան

×

ՄԱՐՍԷՅԼ, 2 Մարտ. — Սիրելի «Յառաջ», 1939 օգոստոս 24էն ի վեր դրօշի տակ ենք, որոշ վայր մը: Նախապէս 80 հոգի էինք, այժմ միայն երկու ընկերներ ենք: Միւսները ցրուեցին զանազան վայրեր, համաձայն իրենց զօրադասերուն: Մենք երկուքս երեքական զաւակ ունենալով, այստեղ պահեցին, իբրեւ երկրորդ դասի պատկանողներ: Քաղաքէն դուրս ըլլալով մեր սիրելի «Յառաջ»էն զրկուած ենք, կը խնդրենք մեզի ալ ղրկել, որպէսզի տեղեակ մնանք հայկական կեանքին: (ԽՄԲ. — Կը ղրկուի): Շատ սիրով ենք մեր ֆրանսացի ընկերներուն հետ: — Ասատուր Քեղեան, Հայրապետ Մեծոեան

×

ՍԷՆ ԺՈՌԺ ՏԸ ՌԸՆԷՆ (Ռօն), 5 Մարտ. — Յարգելի խմբագիր, ահաւասիկ վեցերորդ ամիսն ալ անցաւ ընդհանուր զօրակոչին եւ մենք երկուքս կը մնանք միշտ զրկուած հայկական թերթերէ և զանազան նպաստներէ: Երկուքս ալ ամուսնացած ենք եւ 3— 2 զաւակներ ունինք: Պատահաբար «Յառաջ» մը անցաւ մեր ձեռքը, ուր կարդացինք թէ հայկական միութիւնները նպաստ կ'ուղարկեն անտէր զինուորներու: Վերջերս միայն կրցանք գտնել Հայ Զինուորներու Օգնութեան Մարմնին հասցէն (փետրուար 22ին) եւ դեռ կը սպասենք: Անշուշտ կը հաճիք մեր հասցէն հաղորդել նաեւ Կապոյտ Խաչին: Ձեզմէ ալ կը խնդրենք « Յառաջ» ղրկել մեզի, որպէսզի հաղորդուինք հայկական կեանքէն: — Բագրատ Պապահեան, Սահակ Քիլէրճեան

×

... 4 Մարտ. — Սիրելի «Յառաջ», մեր գունդին մէջ 25 հայ զինուորներ ենք, բաժնուած երկու գումարտակներու: Կը հաւաքուինք ամէն կիրակի եւ մեր սիրելի երգերը կը թնդացնենք: Երբ մեր գունդը մեկնեցաւ անծանօթ ուղղութեամբ, 70 օր իրար չտեսանք, բայց տասը օր է որ հանգիստ ենք եւ մեր առաջին գործը եղաւ իրար գտնել: Ամէնքս ալ քաջառողջ ենք եւ մեր պարտականութեան գիտակից: Ամէն մէկը իր արհեստին կ'աշխատի: Մեր զինուորական պարտականութեանց հետ, չենք մոռնար ազգային պարտականութիւններն ալ: Մեր մէջ ունինք զինուոր մը, Եդուարդ Շիրեան, Մարսէյլէն, որ իր զինուորական պարտականութիւնը կատարելէ վերջ շատ անգամ դասախօսութիւններ կուտայ սպաներուն մեր ազգային պատմութեան մասին եւ սպաներն ալ հաճոյքով կ'ունկնդրեն: Ամէն անգամ որ հայ զինուոր մը կը տեսնեն, վաղեմի ծանօթի մը պէս կը խօսին մեր սպաները: Անշուշտ ուրիշ հայ զինուորներ ալ իրենց կարելին կ'ընեն, ծանօթացնելու համար մեր դժբախտ ազգը:

Սիրելի «Յառաջ», մեր ամէնէն դժուարին պահերուն դուն եղար մեր սփոփանքը, վիրաւոր կռունկի մը պէս թռար ամէն տեղ: Ոչինչ ունինք իբրեւ ընծայ եթէ ոչ մեր սիրտն ու հոգին: — Մարտիրոս Պոյաճեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԷՆ

ԿԱՐՏԱՆ, 4 Մարտ. — Գործերը հետզհետէ կը ծաւալին: Ամառնային ժամերուն հետ աշխատանքի ժամերն ալ յառաջ տարուեցան: Ալիմինիոմի գործարանը սկսաւ շաբաթական 54 ժամ բանեցնել: Հարիւրէն տասնը հինգը յունուարէն սկսեալ կը գործադրեն, ասոր հետ կայ նաեւ ազգային պաշտպանութեան յատուկ տուրքը: Համեմատելով ներկայ սղութեան հետ, բանուորներու օրավարձերը հազիւ կը բաւեն ծայրը ծայրին բերելու:

, մեծապէս պիտի նեղուին մանաւանդ անոնք որ ծանրաբեռնուած են 3 — 4 զաւակներով:

Մեր շրջանին մէջ ներկայիս անգործներ չունինք, նորահաս սերունդէն շատեր կ'աշխատին ածխահանքը: — Դաշնակունի

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կարտանի «Նիկօլ - Դուման» խումբը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Կ. Աբրահամեանի (Զալի) իր սիրելի եւ վաղամեռիկ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐի դառնաղէտ մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ Աբրահամեան եղբայրներու:

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17. Rue Damesme — Paris (13)

պարանքով վերադարձած է Փարիզէն: Մէկ խօսքով, Շուէտի կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է, յաջողցնելու համար ձեռնարկը, բանակցելով Ռուսիոյ, Ֆինլանտայի եւ Գերմանիոյ հետ: Ֆինլանտայի դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Սթոքհոլմի խորհրդային դեսպանին հետ:

Տեղական թերթերը արտատպելով այս լուրերը, կը գրեն թէ Ֆրանսա մինչեւ հիմա հետեւեալ օգնութիւնները ղրկած է Ֆինլանտայի, — 175 օդանաւ, 496 թնդանօթ եւ 795.000 ռումբ, 5000 գնդացիր հրացան, 400 ծովային ական, 200.000 ձեռնառումբ, 20 միլիոն փամփուշտ:

*** Ֆինլանտական վերջին զեկոյցին համաձայն, Ռուսերը նորէն նետուած են Վիպորկի ծոցին մէջ, կորսնցնելով 47 հրասայլ: Կռիւները կը շարունակուին գիշեր ցերեկ: Ռուսերը գրաւած են քանի մը կղզիներ, Ֆինլանտայի ծոցին մէջ: Ֆինլանտական ծանր հրետանին եւ օդատորմիղը անընդհատ կը ռմբակոծեն ռուսական հետեւակազօրքը: Կառավարութիւնը հրամայեց մայրաքաղաքէն հեռացնել բոլոր մանուկները եւ դրօշի տակ առնել 1920ի զօրադասը (20 տարեկան):

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ արտաքին նախարարը, Կոմս Ցաքի, յօդուած մը հրատարակելով Թուրքերէն «Թան»ի մէջ, կ'ըսէ թէ Հունգարիա կ'ուզէ լաւագոյն յարաբերութիւնները մշակել Եուկոսլավիոյ հետ, թէ լաւ բարեկամ է Պուլկարիոյ հետ, եւ առ այժմ պիտի յետաձգէ Թրանսիլվանիոյ խնդիրը, դժուարութիւններ չպատճառելու համար Ռումանիոյ: Այս յետաձգումը չի նշանակեր թէ հողային պահանջները մոռցուած են, այլ Հունգարիա կը յուսայ թէ խնդիրը պիտի կարգադրուի բարեկամաբար: Նախարարը կը յայտնէ նաեւ թէ Հունգարիա գոհունակութեամբ կը դիտէ Իտալիոյ զինուորական ուժին յարաճուն աճումը:

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ համար տեղեկատու տուն մը հաստատուեցաւ Փարիզի մէջ, լուսաբանութիւններ հաղորդելու համար կառավարութեան հետ եղած ամէն տեսակ յարաբերութեանց մասին: Միեւնոյն ատեն գործ պիտի ճարուի անոնց որ արհեստ գիտեն, կամ կ'ուզեն ծառայել հողագործութեան մէջ:

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ՌՈՃԻԿ պիտի ստանան ենթասպաները, օրական 2.50 ֆրանք, ֆրանսացի թէ օտար, եթէ դրօշի տակ են երկու տարիէ ի վեր, ուր որ ալ գտնուին: Պարզ զինուորներն ալ պիտի ստանան 25 սանթիմ աւելի:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ցաւ յայտնեց Շուէտի կառավարութեան, շուէտական աւանի մը ռմբակոծութեան առթիւ, սխալի մը վերագրելով զայն:

Ռումանիոյ բաժանորդներուն

Կը խնդրենք Ռումանիոյ մեր բաժանորդներէն դիմել ուղղակի իրենց թաղի նամակատունը եւ արձանագրուիլ, վճարելով գինը՝ եռամսեայ, վեցամսեայ կամ տարեկան:

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ է ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԱԾ ՕՐՆ ԻՍԿ ԼՈՒՐ ՏԱԼ ՄԵԶԻ, ՈՐՊԷՍԶԻ ԿՐԿԻՆ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ ՉՂՐԿՈՒԻՆ. ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ՉԶԲԱՂԻՐ:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՄԱՐՏ
DIMANCHE 10 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4294

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԵՐՍԻՆ ՉԷ ԱՆՁՐԿԻԼ

Ըսինք թէ քարոզութեան մեթոտները կը տարբերին երկիրէ երկիր, միջավայրէ միջավայր։

Օրինակ, անգլիական եւ ամերիկեան թերթերը ունին ամենօրեայ սիւնակ մը, «Նամակներ խմբագրին», ուր անխտիր կ'երեւան ամէն դասակարգէ եւ հասունքէ քաղաքացիներ, իրենց ստորագրութեամբ եւ հասցէներով, տեսակէտ մը յայտնելու, յօդուած մը, ճառ մը քննադատելու կամ խելք մը սորվեցնելու համար։ Անձեռնմխելի են այդ սիւնակին մէջ երեւցած կարծիքները, ըլլայ իսկ խմբագրականի մը դէմ։ Խմբագրութիւնը կրնայ հրատարակութիւնը մերժել միայն բացառիկ պարագաներու մէջ, յաճախ թելադրուած պետական շահերէ։

Լոնտոնի մեր թղթակիցը եւ ուրիշներ յաճախ փորձած են այս միջոցը։ Երբեմն դժուարութեան կը հանդիպին, մանաւանդ երբ հարցը կը վերաբերի Թուրքիոյ։ Ամերիկայի մէջ ալ, անգլիագէտ հայրենակիցներ միշտ կ'օգտուին այս պատեհութենէն, աւելի մեծ դիւրութեամբ։

Ֆրանսական մամուլը չունի այս մասնաւոր սիւնակը, թէեւ ստիպուած է հրատարակել «Նամակ Խմբագրութեան»ներ, երբ ուղղակի կապ ունին թերթին կամ անձնական վարկի մը հետ,— ճշդում, լուսաբանութիւն եւն.։

Ամերիկայի ռամկավար օրկանը վերջերս չօշափելով այս հարցը, կը թելադրէր օգտուիլ ամերիկեան մամուլին տրամադրելի բաժինէն, հակադդելու համար զանազան թիւրիմացութեանց կամ թշնամական հրատարակութեանց։ Այս առթիւ ուշադրութեան կը յանձնէր «Թուրքերու բարեկամ Ամերիկացիներ»ու ծրագրեալ եւ յարաճուն գործունէութիւնը։ Ու կը թելադրէր որ «յարութիւն» առնէ «հայկական փրոփականտը այս երկրին մէջ, այնպէս ինչպէս գոյութիւն ունեցած չէ նոյնիսկ անցեալին մէջ»։

Թէեւ Ամերիկան շատ հեռու է, բայց թող մենք ալ ըսած ըլլանք թէ խիկարէս անհրաժեշտ, նոյնիսկ ստիպողական է այդպիսի կազմակերպութիւն մը Մ. Նահանգներու մէջ։ Պատերազմը եւ քաղաքական դէպքերու ընթացքը կրնան շատ մը անակնկալներ, նոյնիսկ վտանգներ ստեղծել, եւ հայկական ձայնը պէտք է լսուի ամէն ուր որ կարելի է։

Որ եւ է քարոզչական աշխատանք չի կրնար հիմնուիլ պարզ բարեացակամութեան վրայ, մանաւանդ եթէ կ'ուզենք լրջօրէն կազմակերպուած եւ տեւական հանգամանք մը տալ անոր։

Ուրիշ խօսքով, անհրաժեշտ է ապահովել նիւթական աղբիւրներ, սովորականէն աւելի լայն։ Եթէ ուրիշներ ի վիճակի են հարիւր հազարներ տրամադրելու, մեր ուժէն վեր չեն հազարները, կը բաւէ որ գործը լաւ կազմակերպուի եւ վստահութիւն ներշնչէ։

«Պայքար» այս հարցն ալ քննելով, միջոցներ կը ցուցնէ.

—«Սառած», անգործածելի դրամներ կան բազմաթիւ կազմակերպութիւններու մօտ, կրնայ «կեանքի կոչուիլ» առնուազն մաս մը գոնէ այս նպատակին համար, իբրեւ կորիզ, որուն վրայ հետզհետէ կրնան գալ աւելնալ ժողովուրդին նուիրատուութիւններ։ Քանի մը ունեւոր Հայեր կրնան ստեղծել այդ «կորիզ»ը, սպասելով որ տաքնայ ժողովրդային հետաքրքրութիւնը, որ հիմա թմրած է այս պէտքին հանդէպ»։

Այս ընդհանուր տեղեկութիւնները մեզ կը դնեն հետեւեալ հարցումին առջեւ.— Ո՞վ պիտի վարէ քարոզչական աշխատանքը, Եւրոպայի թէ Ամերիկայի մէջ։

Պետութիւնները ունին մասնաւոր նախարարութիւններ կամ վարչութիւններ այս գործին համար։ Բախտակից ազգեր ալ՝ «Տեղեկատու դիւաններ», ինչպէս տարագիր Ռուսերը, Վրացիները, Ուկրայնացիները եւն.։ Մեր անտիրութեան մէջ, ո՞վ պիտի ստանձնէ այս ծանր պատասխանատուութիւնը։

Այստեղ ինքնին կը ծագի «գլուխ»ի կամ կեդրոնական իշխանութեան չարաբաստիկ խնդիրը։ Բայց մենք պիտի չզբաղինք առայժմ, որպէսզի հարցը լուծեն բուն իսկ անոնք որ դոհ կ'երեւան ներկայ կարգուսարքէն, Փարիզի թէ Պոսթընի մէջ։

Մինչ այդ, ամէն մէկը թող իր մասին մտածէ թէ ի՛նչ կրնայ ընել, քար մը տեղաւորելու, քարերը տեղը դնելու համար, ամէն անգամ որ օտարը մեզմով կը զբաղի, ձիւթ ծամելով կամ որոմ ցանելով։

Եւրոպայի մէջ ըլլայ թէ Ամերիկայի, ոչ լեզուն կը պակսի, ոչ ալ գիտութիւնը։ Քիչ մը տաք սիրտ, պուտ մըն ալ ձեռներէցութիւն կրնան ակօսներ բանալ։

Մեր գինուորներուն չա՞փ ալ նախանձախնդրութիւն պիտի չունենային անոնք որ ազատօրէն կը յածին այս ափերուն վրայ, տարիներէ ի վեր, օժտուած՝ ամէն յարմարութիւններով։— Շ.

Ամերիկեան պատուիրակին տեսակցութիւնները

Մ. Նահանգներու նախագահին մասնաւոր պատուիրակը, Պ. Սըմնըր Ուէլըս, ուրբաթ առտու այցելեց Երեսփ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի նախագահներուն եւ յետոյ անակնկալ այցելութիւն մը տուաւ Պ. Լէոն Պլումի, տեսակցելով մօտ մէկ ժամ։ Կէս օրէն վերջ շարունակեց իր տեսակցութիւնները կառավարութեան անդամներուն հետ, նախ այցելելով փոխ-վարչապետ Պ. Շոթանի, յետոյ գաղթական նախարար Պ. Պոնէի։ Տեղական թերթերու հրատարակութեանց համաձայն, բոլոր տեսակցութեանց մէջ շեշտուած է թէ հաշտութիւն չի կրնար կնքուիլ, մինչեւ որ հիթլէրականութիւնը չտապալի, իբրեւ սպառնալիք մը Եւրոպայի հանրային կեանքին համար։

Երէկ ամերիկեան ներկայացուցիչը ճաշի հրաւիրուած էր ելմտական նախարարին կողմէ, եւ յետոյ տեսակցութիւններ ունեցաւ Լեհաստանի ներկայացուցիչներուն հետ։ Այսօր, կիրակի, վերջացնելով իր տեսակցութիւնները, պիտի երթայ վերջին կայանը, Լոնտոն։

*** Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան նորակազմ յանձնաժողովը, որ պաշտօն ունի ուսումնասիրելու խաղաղութեան վերաբերեալ խնդիրները, իր առաջին նիստին մէջ միաձայնութեամբ որոշեց ուղերձ մը ներկայացնել ամերիկեան պատուիրակին։ Ուղերձը բարեդէպ նկատելով այն պարագան որ յանձնաժողովին առաջին նիստը կը զուգադիպի Պ. Ուէլըսի ժամանումին, կը յայտարարէ.— «Ֆրանսացի աշխատաւորները խորապէս համոզուած են, ինչպէս ամերիկեան ժողովրդապետութիւնը, թէ անհրաժեշտ է որ Եւրոպայի ներկայ աղէտէն ծնի կազմակերպութիւն մը հիմնուած՝ անհատներու եւ ժողովուրդներու իրաւունքներուն եւ ազգերու վստահալից գործակցութեան վրայ»։

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՖԻՆԼԱՆՏԱ ԵՐԿՈՒ ՍՈՒՐԻ ՄԷՋ
Հաշտութեան ձեռնարկներուն առթիւ

Հինգ-վեց երկիրներ տենդագին գործունէութեան մը ձեռնարկած են, հաշտեցնելու համար Ֆինլանտան եւ Խ. Միութիւնը։ Կը հաստատուի թէ խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենան երկու երկիրներուն միջեւ։ Թէեւ Մոսկուայի պահանջները անընդունելի կը համարուին, բայց Ֆինլանտա տրամադիր կ'երեւայ հաշտութիւն կնքելու պատուաւոր պայմաններով, մանաւանդ որ, իրազեկներ կը հաւաստեն թէ ռուսական պահանջները վերջնագրի հանգամանք չունին։ Գերմանիա կը ճնշէ Մոսկուայի վրայ, որպէսզի մեղմացնէ իր պահանջները, իսկ Շուէտ ալ կը ջանայ համոզել Ֆինլանտան։ Զրոյցի մը համաձայն, մարաջախտ Մաններհայմ Սթոքհոլմ հասած է օդանաւով։ Այս առթիւ կը հերքուի Ֆինլանտայի սպարապետին հիւանդութեան լուրը, զոր հաղորդած էր «Փառի Սուար»ի թղթակիցը։ Ֆինլանտայի նախկին նախագահը, Սվէն-հուֆվուտ, Պերլին հասաւ անակնկալ կերպով եւ ճաշեց արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ։ Կ'ըսուի թէ Հռոմ ալ պիտի այցելէ, ուր պիտի երթայ նաեւ Գերմանիոյ արտաքին նախարարը, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ։

Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին այս անցուդարձին, որ մեծ տպաւորութիւն գործած է քաղաքական շրջանակներու մէջ։ Երկու երկիրները հրատարակեցին Ֆինլանտայի ղրկուած օգնութեանց մանրամասնութիւնները եւ տրամադիր են նոր աջակցութիւններ ընծայելու, եթէ պատերազմը շարունակուի։ Լոնտոնի թերթերը հաւանական կը գտնեն որ Մ. Նահանգներու նախագահէն ալ միջնորդութիւն խնդրուի, հաշտութեան համար, թէեւ Մոսկուա կը դժկամակի ընդունիլ այդպիսի միջնորդութիւն մը։

Ամէն պարագայի մէջ, վճռական որոշումներու կը սպասուի այսօր-վաղը։ Ֆինլանտայի կառավարութիւնը սկսած է ուսումնասիրել Խ. Միութեան պահանջները։ Վերջնական որոշման մէջ դեր պիտի ունենան ոչ միայն Ֆինլանտա, այլեւ Խ. Միութիւնը, Գերմանիա, Ֆրանսա, Անգլիա եւ սկանտինաւեան երկիրները։ Ֆինլանտա կ'ուզէ լուսաբանութիւններ ստանալ հետեւեալ կէտերու մասին.—

1. Ֆրանսա եւ Անգլիա իսկապէս ի՞նչ օգնութիւն պիտի ընծայեն Ֆինլանտայի։ 2.— Ի՞նչ է Շուէտի եւ Նորվեկիոյ վերջնական դիրքը, ուղղակի օգնութիւն հասցնելու համար Ֆինլանտայի։ 3.— Ի՞նչ է Գերմանիոյ դիրքը։ 4.— Մոսկուայի պահանջները իսկապէս շատ աւելի ծա՞նր են քան չորս ամիս առաջ եւ վերջնակա՞ն, թէ պարզապէս առաջարկներ՝ պատուաւոր հաշտութիւն մը կնքելու համար։ 5.— Եթէ պատուաւոր հաշտութիւն մը կնքուի, Ֆինլանտայի նոր սահմանները պիտի կրնա՞ն պաշտպանուիլ եւ երաշխաւորուիլ ռուսական ծաւալման դէմ։

Ֆինլանտա պարտուած չըլլալով, կ'ուզէ բանակցիլ հաւասարէ հաւասար, մանաւանդ որ արտաքին օգնութիւնը պիտի բազմապատկուի յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին։ Շուէտի մէջ կը յուսան թէ Մոսկուա կրնայ ետ առնել կարգ մը պահանջներ։ Այս առթիւ կը հաւաստեն թէ միայն Շուէտն է որ միջնորդի դեր կը կատարէ, իսկ Գերմանիա պարզապէս կը ճնշէ երկու կողմերուն վրայ, որպէսզի կարճ կապեն։

Ֆինլանտայի արտաքին նախարարը հաստատեց թէ Խ. Միութեան հետ շփման մէջ են միջնորդի մը միջոցաւ եւ թէ գիտեն Մոսկուայի պահանջները, բայց մերժեց աւելի բան ըսել։ Լոնտոնի ֆինլանտական դեսպանն ալ հաստատեց թէ Մոսկուայի պահանջները աւելցած են։ «Ֆինլանտա միշտ պատրաստ է հաշտութիւն կնքելու, բայց ոչ որ եւ է գնով»։ Իսկ Փարիզի ֆինլանտական դեսպանը պատասխանելով զանազան հարցումներու, խոստովանեցաւ թէ «դժուար է կռիւը շարունակել առանց դաշնակիցներուն օգնութեան»։ Կ'ըսուի թէ մարաջախտ Մաններհայմ կ'ուզէ կռիւը շարունակել մինչեւ ծայրը։

*** Երեք երեսփոխաններ, Լէոն Պլում, Ֆրոսար եւ Ֆէրնան Լորան յայտնեցին թէ հարցապնդումներ պիտի ուղղեն կառավարութեան, ռուսեւֆինլանտական հաշտութեան ձեռնարկներուն առթիւ։ Երեսփ. Ժողովը այս հարցը պիտի քննէ երեքշաբթի օր։ Երէկ առտու նախարարական խորհուրդը ժողով գումարեց, նախագահութեամբ հանրապետութեան նախագահին։

*** Պաշտօնաթերթը ազդ մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ թէ ֆրանքեւռուս առեւտրական համաձայնութիւնները լրացած ըլլալով, չեն նորոգուած, հետեւաբար 1940 մարտ 15էն սկսեալ ընդհանուր մաքսատուրքի պիտի ենթարկուին Խ. Միութեան ապրանքները, բացի քարիւղային արտադրութիւններէն։

*** Ֆինլանտական վերջին զեկոյցը նոր յաղթանակներ կը ծանուցանէ։ Կատաղի կռիւներ մղուած են Լատոկայի եւ Վիպորկի շրջաններուն մէջ, սառերուն վրայ։ Ռուսերը 2000 սպաննեալ ձգած են առաջին ճակատին վրայ, առանց հաշուելու նիւթական կորուստները։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՎՐԱՅ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (191րդ օր).

Զեկոյց թիւ **373**, Մարտ 8, առաւօտ.— Զախողեցաւ թշնամի արշաւ մը Նիտի հիւսիսային-արեւելեան շրջանին մէջ։

Զեկոյց թիւ **374**, իրիկուն.— Այս առտու ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Վոժի արեւմտեան զառիթափին վրայ, ֆրանսական ջոկատի մը եւ գերմանական ջոկատի մը միջեւ եւ վերջացաւ ի նպաստ մեզի։

*** Մարտ 8ին անգլիական օդանաւեր երկար թռիչք մը կատարեցին Փօզէնի վրայ (արեւմտեան Լեհաստան), 740 մղոն հեռու Անգլիոյ արեւելեան ծովափէն եւ հազարաւոր լեհերէն թռուցիկներ ձգեցին, ինչպէս կը ծանուցանէ օդանաւային նախարարութիւնը։ Օդանաւերը միայն 175 մղոն հեռու էին Վարշաւայէն։ Նախ թռան Պերլինի եւ Լայփցիկի վրայ, ուր բացուած է տարեկան ցուցահանդէսը, յետոյ յառաջ խաղացին մինչեւ Լեհաստան, գերմանական լուսարձակներու ցանցի մը մէջ։ Գերմանական հակօդային մարտկոցները կրակ բացին միայն մէկ անգամ, երբ անգլիական օդատորմիղը կը սաւառնէր Ռուրի ամրացեալ շրջանին վրայ։ Ռումբ մը պայթեցաւ ամրաձիգ օդանաւի մը մօտ, առանց վնաս պատճառելու։ Գերմանական միակ օդանաւ մը նշմարուեցաւ օդին մէջ, բայց կռիւ չմղեց։ Թռուցիկները ձգելէ վերջ, անգլիական օդանաւերը հետազօտութիւններ կատարեցին եւ յետոյ Ֆրանսա վերադարձան ապահով։ Թռիչքը տեւեց մօտ տասը ժամ, առ նուազն 1250 մղոն տարածութեամբ։ Առաջին անգամ է որ դաշնակից օդանաւեր կը հասնին Լեհաստան։

Դարձեալ անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ գերմանական 45րդ օդանաւը խորտակուեցաւ Սկովտիոյ հիւսիսային-արեւելեան ափերուն վրայ, ծովն իյնալով։

*** Նոյն օրը գերմանական օդանաւ մը ռմբակոծելով հրկիզեց իտալական ածխանաւ մը, «Ամէլիա-Լորա», 5335 թոն, Անգլիոյ հիւսիսային արեւմտեան ափին վրայ։ Մէկ հոգի սպաննուեցաւ, երեք հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան, իսկ միւս նաւաստիները, 29 հոգի, փրկուեցան։ Կ'ըսուի թէ այս ռմբաձիգ օդանաւը շինուած էր նոր դրութեամբ եւ սպառազինուած էր շատ մը հրձիգ ռումբերով որոնք նետուելէ վերջ չպայթեցան մօտ մէկ ժամ։ Կարելի եղաւ հրդեհը մարել։ Հռոմի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ արկածի կը վերագրեն այս յարձակումը եւ կառավարութիւնը պիտի չբողոքէ։

Գերմանական «Ուրուկուէյ» շոգենաւը, 5846 թոն, խորտակուեցաւ իր նաւաստիներուն կողմէ, հիւսիսային Ատլանտեանի մէջ, հաւանաբար Նորվեկիոյ մօտ, անգլիական մարտանաւի մը կողմէ չբռնուելու համար։

Հոլանտական երկու նաւեր, 1965 եւ 920 թոն, ընկղմեցան անծանօթ պատճառներով։ Կորսուած կը համարուին 43 հոգի։ Գերմանական օդանաւեր յարձակեցան հոլանտական, պելժիական եւ անգլիական փոքր նաւերու վրայ, Հիւսիսային ծովուն մէջ, ինչպէս եւ անգլիական փարոսի մը վրայ, Անգլիոյ արեւելեան ափերուն մօտ։ Անգլիոյ հիւսիսային-արեւելեան ափերուն վրայ ընկղմեցաւ անգլիական նաւ մը, 5068 թոն։

*** Բանավէճը կը շարունակուի անգլիական եւ իտալական թերթերուն միջեւ, 14 ածխաբարձ նաւերու բռնագրաւման առթիւ։ Բայց լաւատեսութիւն կը տիրէ պաշտօնական շրջանակներու մէջ, ուր կը յուսան թէ իտալական նաւերը պիտի վերադարձուին իրենց բեռներով, քանի որ անոնք ածուխ բեռցած էին մարտ 1ի կէս գիշերէն առաջ, երբ տակաւին հրատարակուած չէր արգելքի որոշումը։ Պ. Չէմպըրլէն յայտարարութիւն մը պիտի ընէ այս մասին։

*** Անգլիոյ մէջ դրօշի տակ առնուեցան 250.000 նորագիր զինուորներ, 23 տարեկան։ Երէկ սկսաւ արձանագրութիւնը 1916ի ծնունդներուն (24 տարեկան)։

Դաշնակիցներուն ուժը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կը գրէ Պէյրութէն.— Սուրիոյ եւ Լիբանանի ամբողջ տարածութեան վրայ ֆրանսական զինուորներ կը սպասեն կազմ եւ պատրաստ։ Թխամորթ Ալժերիացիներ, Թունուզցիներ եւ Մարոքցիներ, սեւամորթ Սենեկալցիներ, Մալկաշներ՝ Մատակասքարէն, Աննամցիներ՝ Հնդկաչինէն, օտար լեգէոնի զօրամասեր, օդանաւային ուժեր, մեքենաշարժ զօրքեր, բոլորն ալ այստեղ կեդրոնացած են։ Ֆրանսայի զինուորական իշխանութեանց բարեհաճութեամբ արտօնուեցայ արագ այլ հրահանգիչ ակնարկ մը նետելու այս բանակին վրայ, 800 մղոնի պտոյտ մը կատարելով Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ։ Արգիլուած է թուանշաններ յայտնել։ Բայց կրնամ յայտարարել թէ՝ ինչ որ տեսայ պատկառելի է։ Անցեալ սեպտեմբերէն ի վեր գաղթային զինուորներ եւ ուղղակի Ֆրանսայէն զօրագունդեր ղրկուած են հոս, կազմելու համար Արեւելքի բանակը, հրամանատարութեամբ զօր. Վէկանի եւ զօրացնելու Մօտաւոր Արեւելքի մնայուն բանակը որ հաստատուած է հովանաւորեալ երկիրներուն մէջ, վերջին պատերազմէն ի վեր։

Վերջին քանի մը շաբաթներու ընթացքին ահագին քանակութեամբ մթերք եւ մեքենական իրեր փոխադրուած են։ Անկարելի է շրջիլ քաղաքներու մէջ առանց զինուորական կարգուսարք մը նշմարելու,— շարք-շարք բեռնակառքեր՝ արմաւենիներու շուքին տակ կամ հին պարիսպներու քով, հրասայլեր, ամէն տեսակ թնդանօթներ, հակահրասայլային թնդանօթներ՝ պատսպարուած տեղաւորուած ախոռներու կամ բակերու մէջ։

Սպաները կը շարունակեն մարզել իրենց զինուորները, սպասելով սպարապետութեան հրամաններուն։ Պէյրութի շրջակայ աւազակոյտերուն մէջ Մարոքցի արձակաղէնները նշանառութեան փորձեր կը կատարեն ամէն կէս օրէ վերջ, իսկ Սենեկալցիները՝ գնդացիրներ բեռցնելու եւ վար առնելու վարժութիւններ։ Անցեալ օր ամբողջ զօրաբաժին մը ռազմափորձեր կատարեց Դամասկոսի շրջանին մէջ, իսկ վերջերս հասած սաւառնակներն ալ թռիչքներ կատարեցին Պէյրութի վրայ։ Անձրեւաբեր եղանակը գրեթէ վերջացած եւ օդը պայծառացած ըլլալով, ժողովուրդը հետզհետէ կը վարժուի առտուն կանուխ կատարուած հակօդային փորձերուն։

Սուրիոյ եւ Կիպրոսի մէջ Անգլիացիները իրենց գաղթավայրերէն հասած զինուորներ կը կեդրոնացնեն զուգահեռաբար, թերեւս աւելի մղում տալով օդային ուժերուն։ Աւստրալիացիները եւ Նոր Զելանտացիները կը գտնուին Եգիպտոս, Սիխերուն հետ որոնք նշանաւոր են իբրեւ լեռնային ռազմիկներ։ Դէպի հիւսիս, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ Թուրք բարեկամները ունին զինուորներ որոնք հռչակաւոր են իբրեւ տոկուն եւ յամառ կռուողներ։ Եթէ անգլիական, ֆրանսական եւ թրքական սպարապետութիւնները որոշեն, Մօտաւոր Արեւելքի եւ Փոքր Ասիոյ իրենց ուժերը պիտի միանան եւ պիտի չափուին թշնամիներուն դէմ — Գերմաններ եւ Ռուսեր — ահարկու ճակատով մը։ Անշուշտ այսպիսի որոշում տրուած չէ մինչեւ հիմա։ Դաշնակիցները եւ Թուրքիա գոհ կ'երեւան սպասելով,— տեսնելու համար թէ ի՛նչ պիտի պատահի Ֆինլանտայի մէջ եւ թէ կարելի՞ է փակել պաշարման օղակին ճեղքերը՝ Պալքաններու մէջ։ Առ այժմ միակ թշնամին Գերմանիան է, եւ Գերմանիան Արեւելքի բանակին հասողութենէն հեռու կը գտնուի։ Ռուսիան ալ կրնայ թշնամի մը դառնալ։ Բայց, այդ խնդիրը վճռել կ'իյնայ Լոնտոնի, Փարիզի, Անգարայի եւ Մսկուայի։

*** Հալէպի մէջ յանկարծամահ եղած է հիւսիսային Սուրիոյ հրամանատարը, Զօր. Մոնէ, որ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէր։

ԻԶՄԻՐԷՆ կը հեռագրեն թէ բուռն փոթորիկ մը պայթեցաւ քաղաքին վրայ, ծանր վնասներ պատճառելով։ Շատ մը տուներ փլան եւ ուրիշներ ծանրապէս վնասուեցան։ Հազիւ կարելի եղաւ դուրս հանել բնակիչները։ Բազմաթիւ ծանր վիրաւորներ հանուեցան փլատակներուն տակէն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԱՅՍՊԷ՞Ս ՊԷՏՔ ԷՐ ԸԼԼԱԼ

Հայկական ճաշարանի մը մէջ, աղանդերններու սեղանին առջեւ կեցած, վարպետին հետ կը խօսակցէինք: Սրահին մէջ, մէկ մինակ, սեղանի մը առջեւ մատղաշ աղջիկ մը նստած կը ճաշէր: Վարպետը իր սպասարկուին հարցուց՝ թէ առանձի՞ն էր այդ անծանօթուհին: «Մինակ է», պատասխանեց սպասարկուն, ու կրկին մեր խօսակցութիւնը շարունակեցինք: Սակայն իմ ուշադրութիւնս այդ աղջկան վրայ մնաց, չեմ գիտեր ինչո՞ւ համար նայիլ կ'ուզէի, ու չէի կրնար աչքերս ուրիշ տեղ կեցնել: Քանի մը երիտասարդ յաճախորդներ ալ՝ չեմ գիտեր կերակո՞ւր կ'ուտէին, թէ ո՞չ կերակուրը զիրենք կ'ուտէր: Միայն թէ՝ աչքերով կ'ուզէին ուտել այս անծանօթուհին: Բայց այս աղջիկը խաղաղ համարձակութեամբ մը կը ճաշէր: Իր շուրջը կրակ կար, ինք պաղարիւնով կը հետեւէր ամէն բանի: Ատեն մը ինծի անանկ եկաւ որ կարծես եղածին վրայ կը խնդար տեսակ մը զուարճանքով: Կերակուրը ուտել լմնցնելէ ետք, անծանօթուհին մեր քովէն անցնելով՝ ցտեսութիւն ըսաւ տեղական լեզուով եւ մեկնեցաւ:

Վարպետին հետ իրարու նայեցանք:

Վայրկեան չանցած, անծանօթուհին վերադառնալով ուղղակի քովս եկաւ, ու ձեռքը երկարելով անուշ անուշ հայերէն շնորհալի բարբառով մը, ու ըսաւ.— «Դուք զիս կը ճանչնա՞ք, ես X.ն.. եմ»: Ձեռք ձեռքի մնացինք ատեն մը: Այո, կը յիշէի, իր տուած անունները տեսարաններ ու պատմութիւններ արթնցուցին իմ ներսս, ու հմայուած կը նայէի:

Գեղուհի մը:

Իրաւ ալ աչքերս վրան մնացին: Հայուհիի մը գեղեցկութիւնը կարծես տարբեր բան մըն էր: Այս գեղեցկութիւնը ուրախութիւն մըն էր ինծի համար, ու հպարտութեամբ կը նայէի:

— Ինչպէ՞ս էք, հարցուցի անմիջապէս:

— Աղէկ եմ, պատասխանեց: Բայց չեմ կրնար ըսել, ինչո՞ւ իր համաձայնութեան մէջ շնորհ մը կար, եւ կ'ուզէի խօսիլ, որովհետեւ մեր խօսակցութիւնը բանով մը կ'անուշնար:

— Մայրիկդ ի՞նչպէս է, հարցուցի:

— Մայրիկս գիւղը կը բնակի, ան ալ լաւ է, պատասխանեց:

Ցանկարծ, չեմ գիտեր, մեր խօսակցութեան մէջ տրտմութիւն մը ինկաւ կարծես, բան մը մարեցաւ մեր ուրախութեան մէջ:

«Մայրիկս գիւղն է»: Ինծի համար այս նախադասութիւնը խոստովանանքի պէս եկաւ, ու թեթեւ ձայնով, ես ալ կրկնեցի անմիջապէս իրմէ ետք, «մայրիկդ գիւղն է»: Սրտիս մէջ ձայնս հարցումի պէս քիչ մը ուժով հնչեց:

Անունը X...: Կրկին ցտեսութիւն ըսաւ այս անգամ հայերէն, ու աղուոր ժպիտ մը երեսին վրայ, մեկնեցաւ: Վարպետին հետ կրկին իրարու նայեցանք, բայց այս անգամ ոչ մէկս կրցանք բառ ըսել:

×

1923ին, X..ը իր ծնողքին հետ Փարիզ եկած էր, շարան շարան հասնող հայ գաղթականներուն հետ: Այն ատեն պզտիկ աղջիկ մըն էր երբ զինքը առաջին անգամ տեսայ: Այն ատեն, հասնելու վրայ գեղեցկութիւն մը ունէր: Իր կեանքը այդ օրերուն, գաղթականի մը կեանքին բոլոր դժուարութիւններուն հանդիպած էր: Իր կեանքը տեսակ մը դժուարութիւն էր եղած: Բայց իր շնորհները, բոլոր աղջկան մը գեղեցկութեան շնորհներն էին, ու ամէն անգամ, իր մօրը հետ երբ եկեղեցւոյ գրասենեակը կը տեսնէի զինքը, յարգանքով ու բարութեամբ կը խօսէի այդ եղական ու Հայու սիրտ կրող մայրիկին հետ՝ որ իր պատիւին մէջ մնացեր էր, ու երբ ինծի հետ կը խօսէր, իր բառերը բոլոր ճշմարիտ մայրերու բառերն էին, ու իր մայրենի ձայնը կը զգայի: Իմ զգութիւնս անշուշտ պարզ բան մըն էր: Բայց շատ մը գաղթականներուն պէս, այս կինն ալ տունի մը տաքուկ մթնոլորտին պէտք ունէր, ու գործ փնտռելու կուգար Փարիզի Հայոց գաղթականական միութեան մօտ, որուն պաշտօնեան էի: Հազարաւորներու գործ գտայ, հազարաւորներ ինծի ընկերացան, ու զանոնք առաջնորդեցի մինչեւ Փարիզի արուարձաններու մէջ գտնուած գործարանները:

Տիկին X.ն ալ աշխատիլ սկսաւ: Իր աշխատութիւնը գոհունակութիւն մըն էր: Ու այս աշխատաւէր կինը միտքս ինկաւ, երբ իր աղջիկը տեսայ, ու դառնութեամբ ես ինքնիրենս ըսի, «մայրիկդ գիւղն է, իսկ դո՞ւն»:

×

Ցաջորդ իրիկունը երբ ճաշարան գացի, վարպետը զիս տեսնելուն պէս ըսաւ, «X.ը քովս եկաւ, իր հետը քանի մը վայրկեան խօսակցելէ ետք, առաջարկեցի,— «շնորհքով երիտասարդ մը գտնենք ու քեզ կարգենք»: Ուրախացաւ, բայց անմիջապէս հառաչելով, ըսաւ,— «Վարպետ, չես գիտեր, ինչ դժբախտութիւններ զիս այս կեանքին մէջ նետեցին»:

«Այս կեանքին մէջ»: Կը հասկնայի: Սիրտս կոտրեցաւ, ու տրտում տխուր մնացի լուռ ու մունջ:

Ընթրիքէն ետք, X.ը քովս եկաւ կրկին խնդուքով մը: Երբ ձեռքս բռնեց մնաք բարով ըսելու համար, կարծես սառեր մը դպաւ ձեռքիս ու անյայտացաւ:

×

X. երրորդ իրիկունը, ընկերուհի մը բերած էր իր հետը ճաշարան: Փահ մը տեսակ մը անտարբերութեամբ հետեւեցայ իրեն: Իր անյայտ զուարթութիւնը ինծի այնպէս թուեցաւ թէ այդ մաքուր գեղեցկութեան համար շինուած չէր: Իրեն նայած ատենս, կարծես տրտմութեան մը կը նայէի, ու չէի գիտեր, ինչ տեսակ դժուարութիւն կը զգայի, կը նետուէի գրեթէ: «Այս աղջիկը...» կ'ըսէի, ու չէի ուզեր հաւատալ աչքերուս:

Բայց ուրիշներուն համար, X.ը ուրիշ մըն էր: Իրենց ի՞նչ անոր դժբախտութիւնը: Այդ ուրիշները Հայեր էին, ու երբ կը նշմարէի անոնց չարաճճիները՝ իրենց ազգակից դժբախտ աղջկան մը համար, սիրտս կը կծկուէր, սիրտս կը վառէր: Ամբողջ սրահը կատակերգութիւն մը կը ներկայացնէր գրեթէ: Իրարու նայած ատեն այս Հայերը, չէին հասկնար՝ թէ ի՞նչ կը չինէր իրենց երեսներուն վրայ իրենց իւրաքանչիւր շարժումը, բայց ես կատակերգութիւնը կը տեսնէի: Ան տխուր էր: Պնակներուն ձայնը այս տխրութիւնը կը համեմէր, ու աւելի բան մը ըլլալ կ'ուզէին, որքան կը լեցնէր իրենց ստամոքսը

×

— «Ինչո՞ւ...»:

Այս հարցումը կուգայ ներսէս Ձեմ պատասխաներ, բայց պատասխանը չունչիս մէջն է: Աչքերս խորացած են, ու անոնց մէջ շատ բան կըրնաս տեսնել: Ու նորէն կը կրկնեմ բառը, «ինչո՞ւ»: Այս անգամ սրտիս մէջ մնացած ձայներ կ'արթննան, ու տրտմութեամբ կ'ըսեմ.— «Խե՞ղճ երիտասարդութիւն»: Ու յանկարծ ուրիշ նախադասութիւն մը միտքս կ'իյնայ, ու կ'ըսեմ.— «Որչափ դժուար է Հայ ըլլալը»: Այս պզտիկ նախադասութիւնը միշտ կը յիշեմ, որովհետեւ, ինծի համար անոնք միայն իրենց ազգին զաւակներն են որ կրնան մօտենալ ցեղի տառապանքին:

Xը հայ գաղթականուհի մը, մղոններ կտրեր, իր ծնողքին հետը, եկեր ինկեր էր մեծ քաղաքի մը մէջ... Ի՞նչ կրնար ընել... կեանքը ուրացեր է զինքը, պէ՞տք է հայ երիտասարդութիւնն ալ, հաճոյքի մը համար ուրանար...

Տառապանքը ինծի ամէն օր նոր բան մը կը սորվեցնէ, ու ես մարդը կը տեսնեմ ինչպէս որ է:

Մարդը ինչպէ՞ս որ է:

Երբ այս Հայուհին դուրս կ'ելլէ ճաշարանէն, փոխանակ իրենց գլուխները կախ մէկ վայրկեան մտածելու, այս Հայերը կը հետեւին անոր շուներու փոհմակի մը նման, որոնք էգ մը կը հետապնդեն:

Այսպէ՞ս պէտք էր ըլլալ:

ԱՐՄԷՆ ԱՄՈՒՐ

Մեծ երազ մը ու մեր փոքրիկ երազը

Հայրս նշանաւոր ստախօս մըն էր: Ողորմած հոգի հայրիկիս սուտերը, սակայն, եւրոպական չէին, այլ անվնաս էին: Անոնք աւելի մօքի յորդումներ էին, ստեղծագործական ալիքներ, չելուած իրականութիւններ, տեսակ մը անգիր գրականութիւն: Հայրիկիս սուտերը ընդհակառակն օգտակար էին, քանի որ անոնք կը լուսաւորէին մօքերը եւ կը ժպտեցնէին հոգիները:

Հայրիկիս ծանօթները, տարիներ վերջ, սկսան ըսել ինծի.

— Հօրդ զաւակն ես:

Եւ սակայն մօրս ալ տղան եմ:

Մայրս բացարձակ ճշմարտախօս էր, քրիստոնեայ եւ համբաւաւոր էր իր տեսած իմաստալից երազներով:

Այս փոքրիկ յառաջաբանէն վերջ, ըսեմ որ իմաստներով լեցուն, աստուածաշնչական երազ մը տեսայ: Ու գիտցէք որ այս տողերը գրողը իր մօրը զաւակն է... Հօրը տղան ըլլալէ անմիջապէս վերջը:

×

Ահաւասիկ երազս.—

Կանգնած էի դաշտի մը կեդրոնը: Երկինքը երկինք չէր, այլ անհուն կամար մը, ամբողջովին խճանկարուած սեւ, կապոյտ, շագանակագոյն, կանանչ գոհարներով: Աչքի նոր գիտութիւն մը երեւան հանեց որ այդ հորիզոններուն հասնող խճանկարը ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ մարդկային աչքերու համախմբում մը: Այո, միլիառաւոր աչքեր քով քովի, ամէն գոյնէ, որոնք անթարթ կը նայէին ինծի:

Կրնա՞ք երեւակայել այդ ահաւոր պատկերն ու վիճակը: Բաց դաշտի մը մէջ մէկ մինակ կանգնած էք ու անհաշուելի աչքեր ձեզ կը դիտեն երկինքէն, խօսուն նայուածքներով:

Հակառակ հեռաւորութեան, որպէս կը տեսնէի իւրաքանչիւր աչքի նայուածքին մէջ յանդիմանութիւն, կշտամբանք, սաստ:

— Ո՞ր մեղքիս համար աստնք ինծի ատանկ կը նային, մտածեցի:

Կարծես հիդրա մը, հրէշ մը, նեռ մը ըլլայի: Վար կախեցի գլուխս եւ սկսայ նայիլ առջեւս ամօթէս, ինչպէս վախէս:

Շողաց լոյս մը, մթնոլորտին մէջ: Կարծես լուսեղէն սուր մը ինկաւ քովս ու մխուեցաւ գետնին մէջ: Եւ մօտս կանգնած տեսայ շողշողենի հրեշտակ մը որ ըսաւ.

— Նայեա՛ աչաց մեռելոց: Երկինք նայէ: Այդ աչքերը, բոլոր ժամանակներու մէջ, երկրէն անդարձ մեկնողներունն են: Մեռածներուն աչքերն են, ամէն ցեղէ, ամէն սեռէ, ամէն գոյնէ:

Ու կրկին նայեցայ: Այս անգամ երկինքը ծածկուած էր դէմքերով: Կը տեսնուէին ամբողջ գլուխներ: Կարծես Թինթորէթթոյի մէկ ահեղ նկարը ըլլար երկինքը: Զարհուրելի կտաւ մը որուն վրայ պատկերացուած էին բիւր բիւրաւոր գլուխներ, մուխի ալիքներ, կայծակներ, ամպեր ու լոյսի ջրվէժումներ:

Ցանկարծ լսեցի, սարսռալով, որոտումի պէս ձայն մը.

— Մուխարրա՛ բահհի՛ խումրու...

Գլուխներու խումբ մըն էր աղաղակողը, միշտ կրկնելով:

— Մուխարրա՛ է՛, բահհի՛ չուրա խումրու ռամ...

Հետզհետէ ուրիշ խումբեր ալ սկըսան աղաղակել ու պոռալ, գոռալ.

— Խուպիչ մալլում, հէպ կամարա լոպպի ղըմ...

— Տըմպըռը պուտուրուտում թուլթումտու խիլլաչ հօ...

— Մակաչ խուրի, էթուէ սուլամ շակկօ չիրպուտ...

— Տուտուր թումպուք սուտուր քուռակ...

Եւայլն:

Ու յետոյ ամէնը մէկ սկսան աղաղակել, իւրաքանչիւր խումբ իր լեզուով: Կատարեալ բաբելոն: Կը լըսուէին զանազան վանկեր այդ խլացուցիչ աղմուկին մէջ:

— Ռա... կու... տա... ման.. խար .... խուր ....

Երբ դադրեցան ձայները, ըսի քովս կանգնած հրեշտակին.

— Ի՞նչ կ'ըսեն, ի՞նչ կ'ուզեն...

Պատասխանեց հրեշտակը.

— Կան որ կը խօսին էլամերէն, ուրիշներ քաղդէերէն, ասորերէն, արամերէն, պահլաւերէն, սանսկրիտ, զենդերէն, չէչէներէն, փինիկերէն, խալտերէն, գոթերէն, մոնկոլերէն, սումերերէն, եթրուսկերէն, ակիւթերէն, ջաղաթայերէն ու վանդալերէն եւայլն: Բոլորը կը խօսին պատերազմին մասին ու կ'ըսեն.— Ամօթ չէ՞, մեղք չէ՞, բարբարոսութիւն չէ՞ պատերազմը: Ժխորին ատեն իւրաքանչիւր խումբ իր լեզուով կ'ըսէր.— Մենք, գրեթէ մեր ամբողջ կեանքը, տխմարաբար անցուցինք պատերազմներով: Մենք գրեթէ նախամարդն էինք, վայրենի կամ կիսակիրթ: Դուք որ 20րդ դարու կը պատկանիք, կը շնչէք լուսաւորութեան շրջանի մը մէջ, կը ճաշէք քաղաքակրթութենէ, Քրիստոս մը ունեցած էք, դուք ինչպէս տակաւին կը հետեւիք մեր զազրելի սովորութիւններուն, աւելի կատաղի ձեւով: Եթէ Ցիսուս մեր օրերուն աշխարհ եկած ըլլար՝ մենք ձենէ հազար անգամ աւելի լաւ քրիստոնեաներ եղած կ'ըլլայինք: Ամօթ չէ՞ ձեր ըրածը, մեղք չէ՞...

— Ուրեմն այդ կարգի բաներ կ'ըսէի՞ն, ո՛վ իմ հրեշտակ:

— Այո՛:

— Եւ մեզ տխմար կը կոչէին:

— Անշուշտ:

— Եւ այս բոլորը ինծի կ'ըսէին...

— Անտարակոյս...

— Եւ դուն ալ իրենց լեզուներէն կը հասկնաս:

— Անկասկած:

— Եւ կրնաս թարգման հանդիսանալ իմ ու անոնց մէջ:

— Սիրով:

— Ուրեմն ըսէ իմ կողմէս որ իրենք չտեսնուած տխմարներ ու խախօներ են...

— Բայց ինչու...

— Ըսէ, կ'ըսեմ, ըսէ որ ջորիներ են, աւանակներ, ցնդածներ, ասնուազն պէխսապէրներ:

— Բայց ինչու...

— Ծօ, հրեշտակ, այդ մարդիկը զի՞ս գտան այդ բոլորը բարբառելու համար...: Թող այդ բոլորը երթան ըսեն պատերազմի պատասխանատուներուն: Բան մըն ալ կայ: Ըսէ՛ այդ մեռելներուն որ Հայոց մասին ալ թող խօսին, որովհետեւ անանկ կը տեսնեմ որ այս անգամ ալ ողջերէն յոյս չկայ: Կամ թող իրենք կարգադրութիւն մը ընեն Հայոց համար:

Ու սկսայ երգել — «Ո՛չ, եղբարք, ո՛չ, տարրներէն չկայ յոյս»ի եղանակով:

— Ո՛չ, եղբայր, ո՛չ, ողջ մարդոցմէ չկայ յոյս,

Ան որ ողջ է Հայուն ցաւերը չզգար,
Ողջն է, ահ, միշտ կենդանի:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տիգրանակերտցի եւ շրջանի Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանային վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Կարապետ Աբրահամեանի (Զալի) եւ իր տիկնոջ, իրենց սիրելի որդւոյն ՔՐԻՍՏԱՓՈՐի ղառնաղէտ մահուան առթիւ:

*** Տէր եւ Տիկին Նշան Տինքճեան իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Կարապետ Աբրահամեանի (Զալի) իրենց սիրելի զաւկին՝ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐի ղառնաղէտ մահուան առթիւ: Այս առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, 50 ֆրանք կը տրամադրեն «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՔԱԶԱԲԼԱՆՔԱ (Մարոք), 2 մարտ.— Սիրելի «Յառաջ», այսօր ձեզի կը ղրկեմ հազար (1000) ֆրանքի չէք մը, հետեւեալ բաժանումով.— Երկու տարեկան բաժնեգին, մէկը՝ անձնական, միւսը՝ Մխս Քարէն Եփփէի ազգ. վարժարանին (Հալէպ), մնացեալ 700 ֆրանքով ալ «Յառաջ» ղըրկելու հայ զինուորներուն, ձեր ուզած եղանակով: Կապոյտ Խաչի համար ալ հանգանակութեան ձեռնարկած ենք, կը ջանանք կարեւոր գումար մը ղըրկել:

Մարոքը հովանաւորեալ երկիր ըլլալով, մեր երիտասարդները ենթակայ չեն զինուորութեան, բացի երկու հոգիէ որոնք արձանագրուած էին Մարսէյլի մէջ, Մարոք մտնելէ առաջ:— Ա. Զաքրեան

*** Պուքրէշի «Յառաջ»ի գործակալը, Պ. Գիսակ Թուխմանեան, 50 ֆր. կը տրամադրէ «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն:

*** Վիքէնէն Զոմական մը 50 ֆրանք կը տրամադրէ, հայ զինուորներուն համար: Ցանձնեցինք Կապոյտ Խաչի վարչութեան:

ԽՄԲ.— «Յառաջ»ի տրամադրուած աջակցութեանց առթիւ մեր ջերմ շնորհակալութիւնը յայտնելով, անհրաժեշտ կը գտնենք հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդել.—

Պատերազմին սկիզբը գրեթէ միայն զինուորներու խումբեր էին որ «Յառաջ» կը խնդրէին, եւ մենք բոլորին ալ կը ղրկէինք, անխտիր: Ամիսներ անցնելէ վերջ, խումբերը բաժնուեցան բազմաթիւ մասերու, շատեր մինակ մնացին այս կամ այն զօրագունդին մէջ եւ ամէն մէկը առանձին թերթ կ'ուզէ: Կը ղրկենք դարձեալ անխտիր, իբրեւ պզտիկ սփոփանք մը:

Երէկ «Յառաջ» ստացող հայ զինուորներու թիւը հասած էր 255ի (երկու հարիւր յիսուն եւ հինգ), մեծագոյն մասը անհատներ: Սահման դըրած չենք այս առաքումներուն համար, մանաւանդ հիմա որ ինքնաբեր աջակցութիւն մը կը թեթեւցնէ մեր պարտականութիւնը: Զինուորներն ալ մասնաւոր շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր աջակցողներուն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐԸ.— ՆՈՐ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻ

Թիւ 1ը «Ազգային շարժումների դրդապատճառները 19րդ դարում», (սակաւաթիւ)՝ 5 ֆրանք:

Թիւ 2ը «Յեղափոխական Հայուհիներ» առաջին մաս, պատկերազարդ 8 ֆրանք:

Դիմել Տիկին Հ. Գիւլխանդանեանի, 30 Rue Lucien Perquel, Montmorency (S. et O.), Փարիզ՝ Լեւոն Գեւոնեանի, խմբագրատուն «Յառաջ»ի: Մ. Պարսամեան գրատուն, 46, Rue Richer, Paris (9):

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A – DER (AGOPIAN) 17. Rue Damesme – Paris (13)

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ ազգ. պաշտպանութեան գերագոյն խորհուրդը նիստ գումարեց մարտ 8ին, նախագահութեամբ Զօր. Իսմէթ Ինէօնիւի, քննելու համար զանազան խնդիրներ: Զինուորական իշխանութիւնը ձեռնարկած է աղջիկներու եւ կիներու վաշտեր կազմելու, որպէսզի այրերուն տեղը բռնեն, երբ անոնք պատերազմի երթան: Բոլոր աշակերտուհիները եւ ուսանողուհիները շաբաթը երկու ժամ յատուկ մարզանք պիտի ստանան սպաներու կողմէ, իրենց դպրոցներուն մէջ:

ՀՈՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻ մասին կատարուած վիճաբանութիւնները վերջացան առջի օր: Այս առթիւ հողագործական (պարենաւորման) նախարարը յայտարարեց թէ կացութիւնը մեծապէս բարւոքած է: Գաղթավայրերէն սուրճ կը հասնի կանոնաւորապէս: Իւղն ալ ապահովուած է: Ցառաջիկայ ամսուան մթերքը պահանջէն 1)3 աւելի պիտի ըլլայ: Շաքարի նեղութիւն չկայ, բայց պէտք չէ ամբարել, այլապէս միջոցներ ձեռք պիտի առնուին: Ցորենի պաշարն ալ պահանջէն աւելի է,— պահեստի մթերքը՝ 20 միլիոն կենդինար: Եթէ պարենատոմս որոշուեցաւ, պատճառը այն է որ ցորենը ոսկի կ'արժէ արտածումներու համար: Գալով միսին, միջոցներ կը խորհուին, պահածոյ միս պատրաստելու համար Ալժերիոյ եւ Մարոքի մէջ: Կանոնաւորապէս միս կը հասնի Մատակասքարէն եւ գնումներ պիտի կատարուին ուրիշ երկիրներէ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ Զատկի արձակուրդը պիտի սկսի մարտ 16ին, տեւելով մինչեւ ապրիլ 1: Ուսուցիչները եւ ուսուցչուհիները մեծ մասով պարտաւոր են պատրաստ գտնուիլ, ի հարկին տեղափոխութիւն կատարելու համար:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ընդհ. քարտուղարը, Պ. Լէոն Ժուհօ, յօդուած մը գրելով իրենց պաշտօնական օրկանին՝ «Լը Փէօփլ»ի մէջ, անգամ մը եւս կը ձաղկէ բոլշեւիկներուն դաւաճանութիւնը եւ գաղտնի գործունէութիւնը: «Մեր ձեռքն անցած վերջին թռուցիկը անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ թէ Ֆրանսացի համայնավարները պարզապէս դաւաճանութիւն կը կատարեն ազատութեան դատին պաշտպանութեան դէմ: Եթէ խնդիրը միայն սթալինեան ցնդաբանութեանց մասին ըլլար, ոչինչ: Բայց խնդիրը շատ աւելի ծանր է: Թռուցիկը կ'ըսէ.— «Ի գործ դնելով ձեր բովանդակ հնարամտութիւնը եւ արհեստագիտական գիտելիքները, ուշացուցէք, անգործածելի դարձուցէք ռազմական արտադրութիւնները, այսպէս խանգարեցէք Ֆրանսայի վարիչներուն գործը... Գալով ձեզի, նաւահանգստի բանուորներ, բացէ ի բաց մերժեցէք շոգենաւ բեռցնել Ֆինլանտայի յետադիմականներուն յատկացուած զէնքերը եւ ռազմամթերք»: Թռուցիկը խօսքը ուղղելով նաւազներուն եւ օդաչուներուն, կը թելադրէ հետեւիլ Մարթիի օրինակին (1919): Աւելորդ է երկարել: Մենք այս զարշելի խորհուրդները Ֆրանսացի աշխատաւորներուն կը ծանօթացնենք ոչ առանց զզուանքի եւ գիտենք որ արհամարհանքով պիտի մերժեն զանոնք»:

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԶՐԱՀԱՒՈՐԸ, «Ժան Պարթ», ծով իջեցուցին մարտ 6ին, կատարեալ գաղտնապահութեամբ: Զրահաւորը ունի 35.000 թոն տարողութիւն, 242 մեթր երկայնութիւն, 33 մեթր լայնութիւն: Շինութեան համար գործածուած են 600.000 բեւեռ, 750 քիլոմեթր երկայնութեամբ ելեկտրական թելեր են: Ունի չորս մը աշտարակներ՝ հրետաձգութեան համար: Գլխաւոր աշտարակները կրնան մէկ վայրկեանի մէջ արձակել 24 ռումբ 900 քիլօ ծանրութեամբ եւ աւելի քան 40 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ: Շարժիչ ուժն է 150 հազար ձիու զօրութիւն, որուն շնորհիւ ժամական արագութիւնը կրնայ հասնիլ 60 քիլոմեթրի:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ երեք նոր ցնցումներ զգացուեցան Սըվազի մէջ, մարտ 7ին: Մարդկային կորուստ չկայ:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ Թագաւորը խորհրդարանին բացման առթիւ ճառ մը խօսելով, անգամ մը եւս յայտարարեց թէ չէզոքութեան քաղաքականութիւնը պիտի շարունակուի առաւտրական թէ ուրիշ ամէն ասպարէզի մէջ: «Երկրին բոլոր ուժերը պատրաստ կեցած են բանակին ետին, ապահովելու համար հողային ամբողջութիւնը եւ անկախութիւնը»:

ԱՆԳԼԵՐՈՒՈՒՍ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ մասին սպիտակ գիրք մը պիտի հրատարակուէր Լոնտոնի մէջ, ինչպէս հաղորդած էր վարչապետը: Հրատարակութիւնը ուշացած ըլլալով, առջի օր նորէն հարցումներ ուղղուեցան երեսփոխանութեան մէջ: Պ. Չէյմպըրլէն պատասխանեց թէ նոր խորհրդակցութիւններ կատարուեցան Ֆրանսայի հետ եւ համախորհուրդ որոշուեցաւ առ այժմ չհրատարակել: Աշխատաւորական երեսփոխան մը հարցուց թէ հրատարակելի գիրքը Անգլի՞ոյ կը վնասէ թէ Ռուսիոյ, իսկ ազատական երեսփոխան մը յիշեցուց թէ կառավարութիւնը հանդիսաւորապէս խոստացած էր հրատարակել, ինչո՞ւ չի հրատարակեր: Վարչապետը պատասխանեց.— «Խնդիրը նորէն քննեցինք եւ աչքի առջեւ ունենալով ընդհանուր նկատումներ, փոխեցինք մեր միտքը»:

ՄԱԺԻՆՈՅԻ ԳԻԾԸ հիմնուած է այն վայրին մէջ ուր կը գտնուին 2000 տարուան ամրութեանց աւերակները: Այս ամրութիւնները շինուած էին Գալլիացիներուն կողմէ, ետ մղելու համար Հոները, ինչպէս բացատրեց Եգիպտոսի նախկին մարզպանը, Լորտ Լոյտ, դասախօսութեան մը ընթացքին: «Այս պարիսպները երկու բանի կը ծառայէին,— բարբարոսները հեռու պահել քաղաքակրթութենէն եւ թոյլ չտալ որ քաղաքակրթութիւնը Գերմանիա մտնէ»:

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Chèque Postal Paris 1678 - 63

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՐՏ
MARDI 12 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4295

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՆԱՒԱԲԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կիրակի եւ երկուշաբթի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (192 եւ 193րդ օր).—

Զեկոյց թիւ 375, մարտ 9, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:

Զեկոյց թիւ 376, իրիկուն.— Օրը նշանակելի հանդիսացաւ կարգ մը թշնամի պահակախումբերու գործունէութեան ձախողումով: Քանի մը գերիներ բռնեցինք: Աճում օդանաւային գործունէութեան:

Զեկոյց թիւ 377, մարտ 10, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:

Զեկոյց թիւ 378, իրիկուն.— Վոժի արեւմտեան զառիթափին վրայ տեղի ունեցան քանի մը ընդհարումներ մեր յառաջապահ զօրախումբերուն եւ գերմանական պահակախումբերուն միջեւ, որոնք հարկադրուեցան ընկրկիլ մեր կրակին տակ: Օդանաւային գործունէութիւն երկու կողմէն:

*** Կիրակի գիշեր գերմանական օդանաւ մը սաւառնելով կեդրոնական-արեւելեան Ֆրանսայի վրայ, թռուցիկներ ձգեց որոնք ցիրուցան ինկան գիւղական շրջաններու մէջ եւ հաւաքուեցան յաջորդ առտու: Հակօդային թնդանօթները կրակ բացած ըլլալով, օդանաւը անհետացաւ դէպի արեւելք: Տարբեր առտու ալ ուրիշ գերմանական օդանաւ մը թռաւ հիւսիսային շրջանին մէջ, թռուցիկներ ձգելով, բայց անմիջապէս հանդիպեցաւ հակօդային մարտկոցներու կրակին:

Անգլիական օդանաւեր թռիչք մը կատարեցին Վիէննայի եւ Փրակայի վրայ, հազարաւոր թռուցիկներ ձգելով, յետոյ վերադարձան իրենց կայանը:

*** Գերմանական «Հանովէր» շոգենաւը, 5500 թոն, կրակի տրուելով խորտակուեցաւ իր նաւաստիներուն կողմէ, երբ կը հետապնդուէր անգլիական մարտանաւի մը կողմէ, Փորթօ Ռիքոյի եւ Սանթօ Տոմինկոյի միջեւ: Այս 34րդ գերմանական նաւն է որ կը խորտակուի պատերազմին սկիզբէն ի վեր, իր նաւաստիներուն կողմէ:

Անգլիական նաւ մը, 2719 թոն, ընկղմեցաւ Անգլիոյ արեւելեան ափերուն վրայ, պայթումի մը հետեւանքով: Բոլոր նաւաստիները փրկուեցան: Ուրիշ անգլիական նաւ մը, 1918 թոն, ընկղմեցաւ ընդհարելով անծանօթ նաւի մը: Նաւաստիները փրկուեցան: Երրորդ անգլիական նաւ մը ընկղմեցաւ Հոլանտայի ջուրերուն մէջ, ականի մը զարնուելով: Նաւաստիները փրկուեցան:

*** Հոլանտական կառավարութիւնը կորսուած կը նկատէ փոխադրանաւ մը, 4537 թոն, բոլոր նաւաստիներով: Հոլանտական ուրիշ երեք փոքր նաւեր ալ կրակի բռնուեցան Անգլիոյ արեւելեան ափերուն վրայ: Անգլիական նաւ մը, 3072 թոն, ականի մը զարնուելով ընկղմեցաւ 25 նաւաստիներով: Փրկուեցան միայն երեք հոգի:

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԳԱՂՏՆԻ ՆԻՍՏ ՊԻՏԻ ԳՈՒՄԱՐԷ

Տեղական թերթերը հաւանական կը գտնեն որ Ծերակոյտը եւ Երեսփ. Ժողովը գաղտնի նիստեր գումարեն այս շաբթու, քննելու համար շարք մը ստիպողական խնդիրներ, ինչպէս եւ 1940ի առաջին եռամսեայ զինուորական նախահաշիւը: Ծերակուտական եւ նախկին վարչապետ Պ. Լաւալ կ'ուզէ հարցումներ ուղղել արտաքին քաղաքականութեան մասին, իսկ նախկին նախարար Պ. Լէմէռի՝ պատերազմի ընթացքի մասին: Երեսփ. Ժողովն ալ իր օրակարգին վրայ ունի չորս հարցապնդումներ՝ ֆինլանտական հարցի մասին, ինչպէս եւ պատերազմական վարկերու խնդիրը: Նիստը գոնրաց ըլլայ թէ գոնփակ, վարչապետը տեղեկութիւններ պիտի հաղորդէ Ֆինլանտայի եղած օգնութեանց մասին, եւ պիտի յիշեցնէ թէ սկանտինաւեան երկիրները երբեք պաշտօնապէս ընդունած չեն անգլեւֆրանսական օգնութեան առաջարկը:

Պատերազմական վարկերու մասին, երեսփ. Ժողովն ալ պիտի հետեւի Անգլիոյ երեսփ. Ժողովին, քանի մը հարիւր ֆրանքի այլաբանական գումար մը քուէարկելով, իբրեւ պատերազմական ծախք, որպէսզի Գերմանիա չգիտնայ բուն գումարները: Այս առթիւ իրազեկներ կը հաւաստեն թէ շնորհիւ կատարուած խնայողութեանց, 1939ի վերջին եռամսեային քուէարկուած պատերազմական վարկերը չեն սպառած: Յետոյ, 8 առ հարիւրի խնայողութիւն մը կատարուած է, գնումներ կատարելով գիներու ընդհանուր բարձրացումէն առաջ:

Գերմանիոյ ճակատագիրը կախում ունի այս պատերազմէն

Հիթլէր կիրակի օր անակնկալ ճառ մը խօսեցաւ, անցեալ եւ ներկայ պատերազմի հերոսներու յիշատակին առթիւ, եւ յայտարարեց թէ Գերմանիոյ ճակատագիրը պիտի վճռուի այս անգամ, դարերու համար: Փառաբանելով ներկայ պատերազմին յաղթանակները, Հիթլէր յայտարարեց թէ «ցամաքային բանակին զինուորները, մարտանաւերուն նաւաստիները եւ օդատորմիղին ռազմիկները կը պատրաստուին Գերմանիան պաշտպանել արեւմուտքի հին թշնամիներուն դէմ: Անոնց ետին կեցած է գերման ժողովուրդ մը ազատ՝ կազմակերպուածումի տարբերէն: Պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով ամբողջ գերման ժողովուրդը Ամենակարողին առջեւ կը ներկայանայ աղօթելով որ օրհնէ իր գոյամարտը: Ոչ մէկ ժողովուրդ այնքան իրաւունք ունի պատուելու իր հերոսները որքան Գերմանիա: Եթէ մենք 2000 տարուան պատմութիւն մը ունինք, պատճառը այն է որ այդ ժամանակաշրջանին մէջ մենք միշտ ունեցած ենք պատրաստ մարդիկ՝ զոհելու իրենց կեանքը հայրենիքին համար: Եթէ արծաթատէր ժողովրդապետութեանց արտաքին աշխարհը կատաղի պայքարի մը ձեռնարկած է ազգային-ընկերվարական Գերմանիոյ դէմ, անոր կործանումը յայտարարելով իբրեւ պատերազմի գերագոյն նպատակ, այդ պարզապէս կը հաստատէ ինչ որ գիտենք արդէն,— ազգային ընկերվարական համերաշխութիւնն է որ կը միացնէ գերման ժողովուրդը եւ մասնաւորապէս վտանգաւոր կը դարձնէ զայն: Մեր հակառակորդներուն աչքին գերման ժողովուրդը անպարտելի կ'երեւայ: Աշխարհը կ'ուզէ լուծել մեր միութիւնը: Մենք նորէն կը պատասխանենք ուխտելով աւելի վճռապէս միացած մնալ: Մեր հաւատքը հիմնուած է գերմանական միութեան վրայ»:

Դարձեալ յիշելով իր կուսակցութեան կատարած նուաճումները եւ իր խաղաղութեան առաջարկներուն մերժումը, Հիթլէր յայտարարեց.

— «Ես կ'ուզեմ գիշեր ցերեկ մտածել յաղթանակի օրուան մասին: Ես կ'ուզեմ կռուիլ, գործել եւ պայքարիլ, եւ ի հարկին մեռնիլ: Այս անգամ Գերմանիոյ ճակատագիրն է որ պիտի վճռուի դարերու համար: Ես միայն մէկ աղօթք կ'ուղղեմ Նախախնամութեան,— որ գերման ժողովուրդը պատւով վերջացնէ ժողովուրդներու մեծ պայքարին այս վերջին գլուխը, իր պատմութեան ամենամեծ յաղթանակը»:

Հաշտութեան բանակցութիւնները Մոսկուա փոխադրուեցան

Ֆինլանտական կառավարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց հաշտութեան բանակցութեանց մասին, մարտ 10ին.—

Երկու կառավարութիւնները շփման մէջ են առենէ մը ի վեր, միջնորդութեամբ շուէտական կառավարութեան: Առաջադրուած նպատակն է քննել հնարաւորութիւնը հաշտութեան մը: Այս առթիւ երկու կողմերն ալ հաստատեցին թէ օգտակար է ուղղակի խօսակցութիւններ կատարել: Խորհրդային կառավարութիւնը Մոսկուա հրաւիրած ըլլալով ֆինլանտական կառավարութեան ներկայացուցիչները, չորեքշաբթի իրիկուն Մոսկուա մեկնեցաւ պատուիրակութիւն մը, մասնակցութեամբ վարչապետ Ռիթօ Ռիթիի, նախարարժ. Փաասիքիվիի որ առաջին բանակցութիւնները կատարած էր, եւ երեսփոխան Վայնօ Վօլոմանի: Պատուիրակութիւնը երկու երեք տեսակցութիւններ ունեցաւ խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցիչներուն հետ: Այս առթիւ Ֆինլանտայի ներկայացուցիչները ծանօթացան Խ. Միութեան հաշտութեան պայմաններուն: Որոշում տրուած չէ տակաւին:

*** Այս ուղղակի բանակցութիւններէն զատ, ձեռնարկները կը շարունակուին Սթոքհոլմի, Պերլինի եւ Հռոմի մէջ: Շուէտացի նշանաւոր երկրախոյզը, Սվէն Հէտէն, որ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած էր Հիթլէրի հետ, Պերլին կը գտնուի տակաւին: Ֆինլանտայի հանրապետութեան նախորդ նախագահը Պերլինէն Հռոմ գնաց: Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Մոլոթովի եւ շուէտական դեսպանին հետ:

Մէկ խօսքով, ամէն միջոց կը փորձուի, հաշտութեան ձեռնարկը յաջողցնելու համար: Ֆինլանտա տրամադիր է վերջացնելու պատերազմը, պայմանաւ որ կարենայ պահել իր անկախութիւնը եւ Մոսկուա անպատուաբեր պահանջներ չդնէ: Սկանտինաւեան երկիրներէն զատ, Իտալիա եւս կը թելադրէ որ հաշտութիւն կնքուի, թէեւ չուզեր ուղղակի միջամտել:

Մոսկուայի բանակցութեանց կը մասնակցի նաեւ Ֆին զօրավար մը, իբրեւ զինուորական մասնագէտ:

Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին այս բանակցութեանց, թելադրելով որ Ֆինլանտա չխաբուի Մոսկուայի հաւաստիքներէն: Մամուլին մէկ մասը կ'առաջարկէ զինեալ օգնութիւն հասցնել, իսկ ուրիշներ կը պաշտպանեն կառավարութեան տեսակէտը,— օգնութիւն ընծայել, եթէ Ֆինլանտա պահանջէ: Միւս կողմէ գիտել կը տրուի թէ դժուար է իրական օգնութիւն հասցնել, նկատի առնելով հեռաւորութիւնը եւ Շուէտի բռնած դիրքը:

*** Մինչ այս մինչ այն, կռիւները կը շարունակուին անընդհատ: Վերջին լուրերու համաձայն, Ռուսերը կրցած են նոր յաջողութիւններ շահիլ Վիպորկի առջեւ, որ պաշտպանման վտանգին ենթարկուած է: Զինհալքը ուշացած ըլլալով, Ֆինլանտայի կացութիւնը աւելի ծանր կը համարուի, թէեւ բանակը տակաւին ի վիճակի է շարունակելու պատերազմը: Ռուսերը գրաւած են նաեւ քանի մը կղզիներ, Ֆինլանտայի ծոցին մէջ:

*** Անցեալ օր հաղորդեր էինք Ֆրանսայի կողմէ Ֆինլանտայի ղրկուած օգնութեանց մանրամասնութիւնները: Անգլիական կառավարութիւնն ալ տեղեկագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն հետեւեալ օգնութիւնները եղած են այդ փոքր պետութեան.— 407 օդանաւ, որոնց 67ը ռմբաձիգ, 916 թնդանօթ աւելի քան 2.300.000 ռումբերով, 5000 գնդացիր հրացան, 124 գնդացիր, 150 հակահրասայլային հրացան, 450.000 ձեռնառումբ, 1050 ընդծովեայ ական, տասը հազար ական հրասայլերու դէմ, 50—60 միլիոն փամփուշտ հետեւակազօրքին համար:

Գերմանիոյ արտաքին նախարարին տեսակցութիւնները Մուսոլինիի հետ

Գերմանիոյ արտաքին նախարարը, Ֆոն Ռիպպէնթրոփ, Հռոմ գնաց ընկերակցութեամբ 34 հոգինոց պատուիրակութեան մը, որուն մէջ կը գտնուէին նշանաւոր մասնագէտներ, ինչպէս եւ Հիթլէրի մասնաւոր խորհրդականը: Հռոմ հասած օրն իսկ նախարարը տեսակցութիւն մը ունեցաւ իր պաշտօնակցին՝ Կոմս Չիանոյի հետ, ապա ներկայացաւ Մուսոլինիի: Կիրակի օր նոր տեսակցութիւն մը եւս ունեցաւ Իտալիոյ առաջնորդին հետ, իսկ երկուշաբթի այցելեց Պապին:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս այցելութեանց, որ կը զուգադիպի Ֆինլանտայի հետ կատարուած բանակցութեանց: Գերմանական թերթերը այս առթիւ կը փառաբանեն երկու երկիրներուն սերտ գործակցութիւնը, իսկ իտալական թերթերը կը ջանան համոզել թէ եղածը սովորական բան մըն է, տեսակ մը փոխայց: Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը գաղտնի նպատակներ կը վերագրեն Ֆոն Ռիպպէնթրոփի այցելութեան, կասկած յայտնելով թէ Գերմանիա կը ջանայ Իտալիան ալ յառաջ քաշել, յուզելով Միջերկրականի եւ Պալքաններու խնդիրը:

Մուսոլինիի հետ եղած խօսակցութեանց ներկայ էին նաեւ Կոմս Չիանօ եւ Հռոմի գերման դեսպանը: Կոմս Չիանոյի թերթը յօդուած մը հրատարակելով, կը յայտարարէ թէ Իտալիա պիտի չփոխէ իր ոչ-պատերազմիկի դիրքը:

Կ'ըսուի թէ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ Հիթլէրի մէկ յուշագիրը տարած է Մուսոլինիի, ամերիկեան պատուիրակին համար, որ Հռոմէն պիտի անցնի, Լոնտոնէն վերադարձած առեն: Նախարարը Պերլին պիտի վերադառնար երէկ, երկուշաբթի:

Ամերիկեան պատուիրակը Լոնտոնի մէջ

Նախագահ Ռուզվէլթի մասնաւոր պատուիրակը իր պաշտօնը վերջացուցած ըլլալով Փարիզի մէջ, օդանաւով Լոնտոն մեկնեցաւ կիրակի առտու, ընկերակցութեամբ անգլիական եւ ֆրանսական սաւառնակներու:

Տարբեր օր պատուիրակը այցելելով եւմտական նախարար Պ. Փօլ Ռէյնոյի, անոր յանձնեց յուշագիր մը որ կը բաղկանայ երեք կէտերէ եւ կը խտացնէ Միացեալ Նահանգներու տնտեսական քաղաքականութեան սկզբունքները: Ահաւասիկ այդ երեք կէտերը.—

1.— Միջազգային առեւտրական առողջ յարաբերութիւնները կը կազմեն անհրաժեշտ հիմը ազգերու բարօրութեան, ինչպէս տեւական խաղաղութեան: Միջազգային առեւտուրը այս դերը կրնայ արդիւնաւորապէս կատարել միայն այն ատեն եթէ ամէն ազգ ազատ ըլլայ բնականօրէն օգտուելու ամբողջ աշխարհի հարստութիւններէն — եւ ոչ թէ միայն անոնցմէ որոնք ամփոփուած են իր սեփական սահմաններուն վրայ — եւ շահաստաններ գտնել իր յաւելեալ արտադրութեան համար:

2.— Միջազգային առեւտուրը չի կրնար բարգաւաճիլ, եթէ իր ընթացքը խափանուի երկկողմանի եւ խտրական համաձայնութիւններով կամ մաքսային տարապայման տուրքերով, բաժնեցուցակի դրութեամբ կամ փոխանակութեան սակերը հսկողութեան տակ առնելով: Այս բոլոր պատուարները տնտեսական պատերազմի գործիքներ են:

3.— Եթէ ներկայ պատերազմէն վերջը աշխարհը պիտի վերաշինուի հաստատուն հիմերու եւ խաղաղութեան վրայ, փարատելով դառնութիւնները եւ երկիւղները եւ հարթելով տնտեսական յառաջդիմութեան ճամբան, միջազգային առեւտուրի մեթոտները պէտք է վերակազմուին առողջ հիման մը վրայ: Ասոր համար անհրաժեշտ է աստիճանաբար վերցնել չափազանցեալ պատուարները եւ ուրիշ շարք մը դիւրութիւններ ընծայել:

Ելմտական նախարարը վարչապետին հետ խորհրդակցելէ վերջը, յայտնեց ամերիկեան պատուիրակին թէ ֆրանսական կառավարութիւնը համաձայն է յուշագրին մէջ պարզուած սկզբունքներուն: Յիշեց թէ այդ սկզբունքներուն համար ալ կը կռուին դաշնակիցները եւ թէ նոյն ոգիէն ներշնչուած ենայնհամաձայնութիւնները որ կնքուեցան Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, մասնաւորապէս դեկտեմբեր 4ի տնտեսական պայմանագիրը:

Տեղական թերթերը չեն կրցած ստուգել թէ ամերիկեան պատուիրակը իր կառավարութեան այս յուշագիրը ներկայացուցա՞ծ է նաեւ իտալական եւ գերմանական կառավարութեանց:

Նոյն օրը Պ. Սըմնըր Ուէլըս տեսակցեցաւ նաեւ Լեհաստանի վարչապետին՝ Զօր. Սիքորսքիի եւ արտաքին նախարար Զալէսքիի հետ: Բանդէտներ այս տեսակցութիւններէն կ'ենթադրեն թէ Մ. Նահանգները Լեհաստանի օրինաւոր կառավարութիւն կը նկատեն Ֆրանսայի մէջ կազմուած լեհական դահլիճը:

*** Պատուիրակը երէկ իր առաջին տեսակցութիւնները ունեցաւ Պ. Պ. Չէմպըրլէնի եւ Լորտ Հըլիֆաքսի հետ:

Իտալական նաւերը ազատ ձգուեցան իրենց բեռներով

Անգլիական կառավարութիւնը որոշեց իրենց բեռներով ազատ ձգել այն 13 իտալական ածխաբարձ նաւերը, որոնք անգլիական նաւահանգիստ մը առաջնորդուած էին, քննութեան համար:

Այս լուրը իտալական կառավարութեան հաղորդեց Հռոմի անգլ. դեսպանը:

Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնն ալ իր կողմէ զեկոյց մը հրատարակեց որով կը ծանուցանէ թէ այն իտալական նաւերը որոնք տակաւին ճամբայ չեն ելած դէպի Իտալիա, գերմանական ածուխ պիտի չառնեն իրենց գտնուած նաւահանգիստներուն մէջ: Ասկէ զատ, ուրիշ իտալական նաւեր պիտի չմեկնին այդ նաւահանգիստները, ածուխ փոխադրելու համար:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, անգլիական կառավարութիւնը իտալական նաւերը արձակելու որոշում տուած է երկարօրէն քննելէ վերջը Մուսոլինիի ծանուցագիրը:

Լոնտոնի իտալական դեսպանը այս առթիւ մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Լորտ Հըլիֆաքսի հետ: Թերթերը գիտել կու տան թէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները այնքան լաւ են որ, անգլիական կառավարութիւնը չէր ուզեր վիրաւորել Իտալիան, պարզապէս դատական խնդրի մը համար: Հիմա որ այս վէճը կարգադրուեցաւ, Իտալիա սիրայօժար պիտի վերսկսի բանակցութիւնները, առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ կը յուսար շահագործել այս վէճը, պղտորելու համար Անգլիոյ եւ Իտալիոյ յարաբերութիւնները, բայց իր յոյսերը ի դերեւ ելան դեռ Հռոմ չհասած:

Զինուորական խորհրդակցութիւն Անգարայի մէջ

Մարտ 9ին Տաւրոսի ճեպընթացով Պէյրութէն Անգարա հասան Մօտաւոր Արեւելքի բրիտանական օդատորմիղին սպարապետը, մարաջախտ Սըր Ուիլեըմ Միչըլ եւ Սուրիոյ ու Լիբանանի ֆրանսական օդային ուժերու հրամանատարը, Զօր. Ժոնօ, ընկերակցութեամբ իրենց սպայակոյտի անդամներուն:

Կայարանին մէկ երկու հրամանատարները եւ իրենց հետեւորդները ընդունուեցան Թուրք իշխանութեանց եւ ֆրանսական եւ անգլ. դեսպաններու ներկայացուցիչներուն կողմէ: Յետոյ երկու հրամանատարները ընդունուեցան արտաքին նախարար Սարաճօղլուի, Ազգ. պաշտպանութեան նախարար Նաճի Թընալի, սպայակոյտի նախագահ Ֆէվզի Չաքմաքի կողմէ: Այս վերջինը 70 հոգինոց սեղան մը սարքեց ի պատիւ ֆրանսացի եւ անգլիացի սպաներուն: Ներկայ էին անգլիական եւ ֆրանսական դեսպանները, Թուրքիոյ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, ականաւոր պաշտօնատարներ Սուրիոյ մարզպանութենէն եւ ընդհ. սպայակոյտէն: Յաջորդ օրը սկսան խորհրդակցութիւնները, երեք սպայակոյտներու միջեւ:

Թուրքիոյ ազգ. պաշտպանութեան գերագոյն խորհուրդը մարտ 9ին նոր նիստ գումարեց որ տեւեց հինգ ժամ: Գերագոյն խորհուրդին անդամները պիտի տեսակցին անգլիացի եւ ֆրանսացի հրամանատարներուն հետ:

Պատերազմը պիտի տարածուի՞ մինչեւ հայկական հանգոյցը

Միլանոյի Il Popolo թերթը կը գրէ (4 փետրուար).—

Այլեւս որոշ է թէ Ռուսիա կը վե-րադառնայ ծովերու քաղաքականու-թեան: Կ'արժէ, այս իրողութեան առջեւ, ներկայացնել Ռուսիոյ ամէ-նէն խոցելի կամ զգայուն կէտերը, համաձայն քաղաքա-աշխարհագրու-թեան (géopolitique) յատկանիշներուն:

Ներկայիս, Ռուսիոյ ամէնէն զգա-յուն կէտն է Կովկասեան երկրամա-սը, մասնաւորաբար Հայաստան աշ-խարհը, կեդրոն մը ուրկէ կը ճառա-գայթեն անցքեր եւ ճամբաներ, այն-պէս որ հաղորդակցութեան բնական միջոցն է ընդմէջ եւրոպական Ռու-սիոյ, տնտեսապէս աւելի զարգացած, եւ այն ընդարձակ տարածութեան, որ կը բացուի հովահարի մը պէս, կազ-մելով աշխարհագրա-քաղաքական միաւորներ, երբեմն մէկը միւսին կցուած, կամ խառնուած՝ արեւմտ-եան քաղաքակրթութեան շրջաննե-րուն հետ, բոլորն ալ քաղաքական խոր զգայնութեամբ եւ տնտեսական մեծ ուժականութեամբ օժտուած:

Հիւսիս-հարաւ գիծը որ կը մեկնի ռուսական արգասաբեր սեւ հողերէն, կը մտնէ Մուսուլի քարիւղաբեր դաշ-տերը, Միջագետքի բամպակ արտա-դրող հողերը, Պարսից Նաւահան-գիստը, ու վերջ կը գտնէ Պարսից ծոցին մէջ, այսպէսով հաղորդակից՝ մէկ կողմէ պարսկական հօրերուն, միւս կողմէ Քովէյթի հանքերուն, Պաղտատ-Պան գծին ծայրը:

Արեւմուտք-արեւելք գիծը, որ կը մեկնի Վոսփորէն, հետեւաբար Պալ-քաններէն, երկայնքէն կը կտրէ Թուրքիան, կ'երկարի մինչեւ Իրանի տափաստանները, մինչեւ Աֆղանիս-տան, խորհրդանշանական ձեւով ի-րարու կը միացնէ Սատապատի դա-շինքին յարած պետութիւնները: Եր-կու այս գիծերը, որ այնքան չահե-կան են աշխարհագրա-քաղաքական տեսակէտներով, իրար կը կտրեն Հա-յաստանի բարձրաւանդակին վրայ, որ բնական հանգոյցն է Միջին Արե-ւելքի, եւ զոր Պատմութիւնը խռո-ված է միշտ, եւ որ տառապած է նոյնպէս ընդբերկրեայ ուժերուն կա-տաղութենէն: Այս աշխարհը կը ներ-կայացնէ լեռնաշղթաներով հիւսուած ինքնատիպ բնանկար մը, լեռնագրա-կան հանգոյց մը, հովիտներու եւ կղզիացեալ դաշտերու երկրամաս մը, որուն վրայ թշնամացած են կլիմա-յական տարերքը, այնքան որ անյար-մար է մարդկային բնակութեան:

Անողոք կղզի, պատսպարան եւ հանգրուան, որու կուղան ջարդու-փշուր բախիլ յաջորդաբար մարդկա-յին գաղթահոսանքները, եւ որու տի-րապետել ջանացած են տափաստան-ներու եւ անապատներու մարդիկը կամ աշխարհակալները կամ քաղա-քակրթութիւն փոխադրողները:

Աշխարհագրական չէնք մը, որու կազմախօսութիւնը թոյլ չի տար որ մարդկային զանգուած մը բազմա-նայ, խտանայ, ընդունակ՝ իրական միութիւն մը ստեղծելու: Վերջապէս կազմալուծումի բնական տարր, ա-մէն ժամանակներու համար, որ այս բարձրաւանդակը վերածեր է եւ պի-տի վերածէ ցեղագրական կղզիի, սա-կայն միշտ ենթակայ խռովկոծու-թեան, այնպէս որ պիտի գտնատի իր ցեղային կազմութիւնը ռազմագիտա-կան պատճառներով, իբրեւ հետե-ւանք աշխարհագրական իր սքանչելի դիրքին: Ահա աշխարհագրական այս երկու — դիրք եւ կազմախօսութիւն— ազգակներու հակադրութեան մէջ է որ կը գտնուի երկար եւ փառայեղ Հայապատումին տառապանքներուն, նոյնիսկ «Հայկական հարց»ին հիմ-նական պատճառը: Վաղը թերեւս դարձեալ դիւանագիտական վիճաբա-նութեանց թաւշապատ սեղանին վրայ դրուի այդ հարցը, իբրեւ արտայայ-տութիւնը խաղաղութեան, արդարու-թեան կամ նոյնիսկ դաւերու ցանկա-ցող հոգիներու զայրոյթին ու տա-ռապանքին: Շնորհիւ իր աշխարհա-գրական պայմաններուն, Հայաստան դարձած է այն տխուր երկիրը, ուր դէպքերը կը կրկնուին նոյն յաջոր-դականութեամբ:

Առաջին մեծ բախումը տեղի ունե-ցած է այն շրջանին՝ երբ չիման մէջ գտնուեցաւ քաղաքակրթութեան մը հետ, որ Արեւմուտքէն յառաջացաւ դէպի արեւելք, հետեւելով պատմա-կան ճամբուն: Եւ հայկական հողերը դարձան ռազմադաշտ, որու վրայ կռուեցաւ հռոմայեցի ժողովուրդը արեւելքի իր մեծ թշնամիին՝ Պար-թեւներուն հետ: Ուրեմն երկու քա-ղաքակրթութեանց դարձակէտը կ'իյ-նար հայկական երկրամասին վրայ, ու անկարող էր ոտքի կանգնելու եւ կատարեալ միութիւն մը կազմելու: Հայաստան դարձաւ յաճախորդ-պե-տութիւն մը Օգոստոս կայսեր օրով, հռոմէական նահանգ՝ Տրայանոսի օ-րով (114), եւ այնուհետեւ ազատ պետութիւն՝ Հռոմի հսկողութեան տակ, շնորհիւ Ադրիանոսի նահանջա-կան քաղաքականութեան, թոյլ տա-լով որ Արշակունիներու հին թագա-ւորութիւնը կառավարէ երկիրը: Երբ Պարսկաստանի մէջ Սասանեանները յաջորդեցին Արշակունեանց, Հռոմ դարձեալ եկաւ պահանջել որ Հռոմ. նահանգի վերածուի Վանայ լճին հա-րաւային մասը, եւ Հայաստան բաժ-նուեցաւ երկու մասի: Ցետոյ սկսան արաբական արշաւանքները, որոնք չյաջողեցան երբեք ամբողջովին տի-րապետել երկրին:

Երկու դար մասամբ խաղաղ ան-ցաւ, երբ Անիի Բագրատունիները ըմբոստութեան մղելով ժողովուրդը, յաջողեցան իրենց իշխանութեան տակ առնել երկրին մէկ մասը, կազմելով երկտիրութիւն մը Բիւզանդիոնի կայ-սեր եւ Պաղտատի խալիֆային հետ (117—9): Երբեմն դիմադրելով ա-նոնց, մինչեւ որ, հնազանդելով մի-ջավայրի օրէնքներուն, որոնք կը ճգ-նէին խորտակել հայկական միութիւ-նը, ինկան Թուրքերուն (Սելճուք), իրենց ապագայ ամէնէն կատաղի թշ-նամիին լուծին տակ, երբ կը սկսի Հայոց առաջին մեծ ցրուումը դէպի Կովկաս, Ղրիմ, Մոլտավիա եւ Լե-հաստան: Անգամ մը եւս զոհ դարձած իր լեռներուն, իր աշխարհագրական դիրքին, իր հին աւատապետութեան, իր ծայրայեղօրէն անջատողական (կամ պառակտող) ոգիին եւ առանձ-նայատկութեան:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

Օրուան հոգերը

Տեղական եւ մասնակի շատ մը դժ-ուարութիւններ ու ցաւեր պիտի չու-նենայինք թերեւս, եթէ ժամանակին ջանայինք ճանչնալ ու ճանչցնել մեր շրջապատը, աւելի սերտ ծանօթու-թիւն եւ փոխադարձ յարաբերու-թիւններ ստեղծելով տեղացի ժողո-վուրդին հետ:

Դժբախտաբար, շատ մը բաներու կարգին, այս մասին ալ շատ ուշա-ցած ենք: Բայց ամէնէն յապաղած ճիգն անգամ իր որոշ արդիւնքը կ'ունենայ, եթէ անկեղծ է եւ իրապէս արտցաւ:

Վերջերս, Մարսէյլի արուարձան-ներէն Սէն Լուի, Ս. Ժէռոմի եւ Սէնթ Անթուանի թաղ. խորհուրդները եւ հոգաբարձութիւնները, գնահա-տելի մտածումը ունեցած են, տեղա-կան եւ իրենց թաղերու մէջ գործող Comité d'Entre'-Aide իրերօգնութեան մարմիններուն մտնելու, եւ կարգ մը տեղեր ալ ուղղակի գործակցու-թիւններ հաստատած են արդէն: Ի-րապէս գնահատելի քայլ մըն է որ կ'առնեն մեր թաղային մարմինները, գէթ տեղական խնդիրներու համար, ամէն բան հեռաւոր Փարիզէն չսպա-սելու համար:

Ինչո՞ւ չօգտուիլ՝ ուղղակի մեր շրջապատի բարեացակամութիւննե-րէն եւ պատրաստակամութիւններէն: Սէն Լուի շրջանին մէջ արդէն կա-տարեալ գործակցութիւն մը ստեղ-ծուած է թաղիիրերօգնութեանմարմ-նին հետ: Շատեր անդամագրուած են եւ մարմինը արդէն չարաթներէ ի վեր կը զբաղի նաեւ հայ կարօտ զինուոր-ներու եւ իրենց ընտանիքներու օգնու-թեան, ինքնութեան թուղթերու, եւ դժուարութեանց մատնուած անկա-րող հայ ընտանիքներու եւայլ խըն-դիրներով, եւ դիմումներ կը կատա-րէ ուր որ պէտք է: Տեղացի թաղե-ցիներու հետ ձեռք ձեռքի աշխա-տանքները շատ աւելի անմիջական եւ օգտակար արդիւնքներ կ'ունենան, քան «հեռաւոր սուրբերուն» զօրու-թիւնն ու միջամտութիւնները: Թա-ղային իրերօգնութեան այս մարմին-ներու գործունէութեան մասին կ'անդրադառնանք յառաջիկային ա-ւելի մանրամասնօրէն եւ իւրաքան-չիւր շրջանի մասին՝ առանձինն:

*** Կ'իմանամ թէ՝ նահանգապե-տարանի օտարականներու բաժնի վա-րիչը, անպաշտօն կերպով խոստացած է հայկական մարմիններուն դիւրու-թիւններ ընծայել, կանոնաւորելու համար անձնագիրները այն հայ գաղ-թականներուն, որոնք իրապէս ան-կարող վիճակի մէջ կը գտնուին, եւ չեն կրնար յապաղման համար նշա-նակուած տուգանքներ կամ բար-դուած սակը վճարել: (Կան շատ մը ծերեր եւ դժբախտներ որոնք 5 — 6 եւ աւելի տարիներ իրենց թուղթերը չեն նորոգած, եւ այսօր անոնց գու-մարը 1 — 2 հազար եւ աւելի ֆրանքի կը հասնի):

Երբ Ազգ. մարմիններէն համապա-տասխան վկայութիւններ ըլլան են-թականերու անկարողութեան մասին, դիւրութիւններ պիտի տրուին: Կ'ի-մանանք նոյնպէս թէ՝ այսպիսի դժ-ուարութեանց ենթակայ եւ հաստատ-ուած անկարողներու ցանկ մը կազ-մուելով պիտի ներկայացուի իրաւա-սու գրասենեակը, այս դժբախտներու մասին վերջնական կարգադրութիւն մը խնդրելով: Արդէն շատեր օգտը-ւած են տրուած դիւրութիւններէն անձնական դիմումներով եւ իրենց ինքնութեան վիճակը կանոնաւորած են:

*** Անկարող հայ ընտանիքներու զաւակներուն հաւաքական հպատա-կութեան համար ցանկ մը կազմուե-լով, դիմում պիտի կատարուի իրա-ւասու պաշտօնատունը, դիւրութիւն մը խնդրելով: Առանց շատերու հայ-երը զինուորական ծառայութեան մէջ են, եւ ուրիշներ բազմանդամ ըն-տանիքի հոգերով ծանրաբեռնուած, ի վիճակի չեն այս առթիւ անհրա-ժեշտ ծախքերը հոգալու: Մանաւանդ-կան ընտանիքներ որոնք 3 — 4 — 5 զաւակներու տէր են, եւ իրենց հպա-տակութեան ծախքերը կարեւոր գու-մար մը կը ներկայացնեն:

*** Զինուորներու երկրորդ տաս-նօրեայ արտօնութիւնը սկսած է: Եւ, հայ զինուորները սկսան երեւալ մեր շրջանին մէջ: Բոլորն ալ քաջառողջ են եւ լաւ տրամադրուած: Արհեստաւոր եւ մասնագէտ Հայեր բոլորն ալ կ'աշ-խատին: Շինութեանց եւ այլ ճիւղե-րու գործերու մէջ աշխատաւորներու պահանջ կայ: Բժշկական քննութենէ անցնողները կը սպասեն իրենց տեղա-բաշխներուն: Զկանչուողներն ալ անո-րոշութեան մատնուած են: Ցետաձգ-ուածներն ու ռէֆօրմէները նոր քըն-նութեան կը կանչուին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՕՔՍԷՐ (Իօն), 7 մարտ.— Զօրա-ամսուան զինուորական ծառայութե-նէ վերջ 8 օրուան հրամանով տուն կը մեկնիմ: Արդէն չողեկառքին մէջ եմ: Ճամբորդները բոլորն ալ զինուորներ են, շատերը ինծի պէս արձակուրդ ստացած, իսկ ուրիշներ իրենց պար-տականութեան գլուխը կը վերադառ-նան:

Պղանսոնի մէջ չողեկառքը կը փո-խեմ, Պէլֆոռ երթալու համար: Հա-գիւ տեղաւորուած՝ ենթասպայ մը կը նստի մօտս: Աջէն-ձախէն խօսելէ վերջ, յանկարծ հարցուց ազգութիւ-նըս: Երբ պատասխանեցի թէ Հայ եմ, ըսաւ.

— Հա՛յ... ես լաւ կը ճանչնամ Հա-յերը, 8 տարիէ որ Սուրիոյ մէջ զին-ուորական ծառայութիւն կ'ընեմ: Տա-սը տարի առաջ միայն Հալէպի մէջ 18 — 20 հազար Հայեր կային, հիմա անոնց թիւը 60 հազար է: Երկու տարուան ընթացքին գեղեցիկ գիւղեր կանգնած են:

Իր խօսակցութենէն կ'երեւար որ Հայերուն մօտէն ծանօթ էր, նոյնիսկ իր հրամանին ենթակայ զինուորնե-րու անուններ յիշեց, որոնց մէջ ճանչ-ցայ մեր Վիէնի Մարգարը, որ կամ-չուած էր պատերազմի առաջին օրը:

Արդէն Պէլֆոռ հասած եմ: Ամէն բան իր տեղն է: Կը նայիմ չորս կողմս, ծանօթ մը տեսնելու համար: Հայ ե-րիտասարդ չէ մնացած, բոլորը զէն-քի տակ են: 60 ընտանիքի մէջ, ամէն ընտանիքէ 1—2 հոգի զինուոր են: Մնացեալները մինչեւ 48 տարեկան զինուորական քննութենէ անցած են եւ կը սպասեն իրենց կարգին: Ազգա-յին կազմակերպութիւն չկայ: Միայն «Յառաջ»ի շնորհիւ կապուած են հայ-կական կեանքին: Տեղին զօրանոցին մէջ կան 15 — 20 հայ երիտասարդներ որոնք նախապատրաստական շրջանը լրացնելով կը սպասեն մեկնումի հը-րամանին:

Ութ օրուան արձակուրդս անցաւ վայրկեանի մը պէս եւ արդէն իսկ զօրանոց վերադարձած եմ: Հայ ըն-կերներէս վեց հոգի մեկնած են հոս ու հոն, ուրիշներ կը սպասեն իրենց կարգին, զօրանոցին մէջ տեղ բանա-լու համար երիտասարդ զինուորցու-ներուն որ պիտի հասնին մօտերս: —

Վահան

ՀԱՅ Զինուորներու համար

Սէվրանէն Պ. Երանոս Գարամա-նուկեան 100 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» դրկելու համար հայ զին-ուորներուն:

*** Լուվրուայէն Պ. Ա. Լափաճեան 100 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» դրկելու համար հայ զինուորներուն:

*** Վաղամեռիկ Տիկին Ռուբինա Գ. Տէր Ղազարեանի մահուան առթիւ (Ուսթըր, Մ. Նահանգներ) Տէր եւ Տիկին Զարեհ Պէնկլեան 100 ֆրանք կը տրամադրեն Ֆր. Կ. Խաչի, զին-ուորներու օգնութեան ձեռնարկին:

*** Ողբացեալ Տիկին Սիրանոյշ Ա. Մալաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Ֆր. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին 100 ֆրանք կը նուիրեն Տէր եւ Տիկին Ս. Կիւլպօլեան եւ 50 ֆրանք՝ Տէր եւ Տիկին Ռ. Կիւրին-լեան:

Անդրանիկի համազգեստը

Ողբացեալ հերոսին քրոջը զաւակը, Տիկին Արմենուհի Գըլըճեան, որ մին-չեւ հիմա գուրգուրանքով պահած էր իր մօրեղբօր զինուորական համազ-գեստը, երէկ բերաւ մեզի յանձնեց,— նաֆէթ մը՝ համապատասխան երիզնե-րով, տաբատ եւ վերարկու: Յանձնա-ցինք Հ. Յ. Դ. Թանգարանին, ուր կը գտնուին ուրիշ մասունքներ՝ հե-րոսին կեանքէն: (Սուրը պատուանշ-չանները եւ ուրիշ իրեր կը գտնուին Նուպարեան գրադարանը):

Որքան գիտենք, տակաւին ուրիշ թանկագին յիշատակներ կը գտնուին անհատներու քով, մանաւանդ Պուլ-կարիոյ մէջ:

Պարէնատոմսի մարդահամարը

Պաշտօնաթերթը կիրակի օր մինիստրական հրամանագիր մը հրատա-րակեց որուն համաձայն պարէնատոմսի համար նախատեսուած մարդահա-մարը պիտի կատարուի ապրիլ 3ին, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Իւրաքանչիւր անձ պարտաւոր է յայտարարութիւն մը ստորագրել, տալով անհրաժեշտ տե-ղեկութիւնները, որպէսզի կարենայ մտնել նախատեսուած դասակարգերէն մէկուն մէջ, մէկ կողմէ պարէն, միւս կողմէ ածուխ ստանալու համար: Հրա-մանագրին երկրորդ յօդուածը կարգ մը բացառութիւններ կը նախատեսէ, մասնաւորապէս զինուորեալ քաղաքացիներու եւ այն անձերուն համար որոնք նաւերու մէջ կը գտնուին եւ հոն կ'ուտեն: Գ. յօդուածին համաձայն, անոնք որ ապրիլ 2 — 3 գիշերը անցուցած են չողեկառքի, չոգենաւի, օդանաւի կամ կառքի մէջ, պէտք է իրենց յայտարարութիւնը ձգեն այն վարչական շրջանա-կին մէջ ուր իջած կ'ըլլան ապրիլ 3ի ցորեկը: Իւրաքանչիւր քաղաքացի պար-տաւոր է ինք անձամբ լեցնել եւ ստորագրել իր հարցարանը: Պարտաւոր է նաեւ յիշել այն ճաշերը զոր սովորաբար կ'ընէ իր տունէն դուրս, շաբթուան ընթացքին: Պարէնատոմսերը անձնական են եւ անփոխանցելի: Հասցէն պիտի ըլլայ այն որ ստորագրողին սովորական բնակավայրը կը կազմէ:

Հրամանագիրը հետեւեալ դասակարգերուն կը բաժնէ սպառողները.—

1. Դասակարգ E.— Երկու սեռէն մանուկներ, երեք տարեկանէն վար:

2. դասակարգ J.— Երկու սեռէն տղաք 3 — 12 տարեկան:

3. դասակարգ A.— Երկու սեռէն սպառողներ 12 — 70 տարեկան որոնք ծանր աշխատանքներ չեն կատարեր:

4. դասակարգ T.— Երկու սեռէն սպառողներ 12—70 տարեկան որոնք տա-ժանելի աշխատանք մը կատարելով, մկանային մեծ ուժ կը սպառեն:

5. դասակարգ C.— Երկու սեռէն սպառողներ, սկսեալ 12 տարեկանէն եւ առանց տարիքի սահմանի որոնք անձամբ եւ արհեստով հողագործական աշ-խատանքներ կը կատարեն, բացի այն սեփականատէրերէն եւ վարիչներէն որոնք անձամբ չեն աշխատիր հողագործութեան մէջ:

6. դասակարգ V.— Երկու սեռէն սպառողներ, աւելի քան 70 տարեկան, որոնց դրադումները թոյլ չեն տար C. շարքին մէջ արձանագրուելու:

Երկրորդ հրաման մը կը նշանակէ ցանկը այն ճարտարագործութեանց եւ արհեստներուն որոնք մասնաւոր սնունդ մը կը տրամադրեն T. դասակարգի սպառողներուն: Այդ ճարտարագործութեանց եւ արհեստներու բոլոր գործօ-րանուորները այս դասակարգին մէջ կ'իյնան:

*** Ոստիկանական վերատեսչութիւնը քանի մը օրէն պիտի ճշդէ շաբ-թուան այն օրերը ուր երեք օր իրարու վրայ զոյգ պիտի ըլլան մսավաճառները եւ երկու օր ալ խոզեղէնի եւ փորոտիքի խանութները: Այս օրէնքին գործա-դրութիւնը պիտի սկսի մարտ 18ին: Կարծիքները կը տարբերին նշանակելի օ-րերու մասին: Մսավաճառները կ'առաջարկեն երկուշաբթի, երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի օրերը, իսկ սպառողները՝ չորեքշաբթի, հինգշաբթի, ուրբաթ:

*** Այսօրուընէ (երեքշաբթի) սկսեալ պիտի գործադրուի այն հրամանա-գիրը որ կ'արգիլէ խմորեղէնի, անուշեղէնի, պաղպաղակի, ընտիր չօքոլայի եւն. սպառումը եւ վաճառումը երեքշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը: Այն խանութները որ ուրիշ ապրանքներ ալ կը ծախեն, կրնան բաց մնալ, պայ-մանաւ որ ծախու չհանեն արգիլուած ուտեստները:

Union Franco-Arménienne

Մեզի կը հաղորդեն թէ Franco-Arménien կոմիտէն այսուհետեւ պիտի կոչուի «Union Franco-Arménienne», աւելի ծաւալուն գործունէութեան մը նուիրուելու համար: Միութիւնը գրական-գեղարուեստական թէյասեղան մը սարքած է շաբաթ օր, 16 մարտ, ժամը ճիշդ 16ին, Hôtel des Deux Mondesի սրահներուն մէջ, նախագահութեամբ Պ. Louis Marinի: Մանրամասնութիւն-ները յաջորդով:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

220 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ հինգ ֆրանքնոց պրոնզէ դրամներ շրջաբերութեան պիտի հանուին յառաջիկայ ապրիլին, փոխան նոյն արժէքով թղթադրամնե-րու: Ամէն օր 300.000 հինգնոցներ կը կոխուին փողերանոցին մէջ: Այս շաբ-թու ամէն ինչ կը վերջանայ:

«ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃ ՄԸ» կազմելու համար բանաձեւ մը քուէար-կեց Ծերակոյտին ռամկավար-արմական Միութեան խմբակցութիւնը: Բանա-ձեւը կ'առաջարկէ չորս նախարարներէ բաղկացեալ մասնախումբ մը կազմել, որ ամէն օր նիստ գումարէ, վարելու համար պատերազմական գործողու-թիւնները եւ միւս կարեւոր աշխատանքները:

ԱՆԳԼԻՈՅ ելմտական նախարարը 700 միլիոն ոսկիի (123 միլիառ ֆրանք) վարկ մը պիտի պահանջէ երեսփ. ժողովէն, պատերազմին ծախքերը հոգալու համար մինչեւ 1941 մարտ 31: Պատերազմին յայտարարութենէն ի վեր, նա-խարարը 500 միլիոն ոսկի պահանջած էր, որ քուէարկուեցաւ անցեալ սեպ-տեմբերին:

«ԷՆԹՐԱՆՍԻԺԱՆ» երգած ըլլալուն համար մէկ տարի բանտարկու-թեան դատապարտուած էր զինուոր մը, Ամիէնի մէջ: Ամբաստանագիրը կ'ը-սէր թէ զինուորը այդ երգը երգելով «յայտնած կ'ըլլար տեղեկութիւններ, որոնք կրնան ցաւալի ազդեցութիւն գործել բանակին եւ ժողովուրդին բա-րոյական կորովին վրայ»: Զինուորական վճռաբեկ ատեանը ջնջեց այս վճի-ռը, գիտել տալով թէ «էնթէրնասիոնալ»ը տեղեկութիւն չէ, այլ խռովայոյզ երգ մը որ անարգանք մը կը կազմէ բանակին եւ ազգ. դրօշին հանդէպ: Ամ-բաստանեալը նորէն պիտի դատուի Լիլլի զինուորական ատեանին առջեւ:

ԱԼԶԱՍ-ԼՈՌԷՆԻ տեղահան բնակիչներուն օգնելու համար կազմուած ֆրանքօ-ամերիկեան յանձնաժողովը Լիմոժ երթալով, հանդերձեղէն եւ ամէն տեսակ պիտանի առարկաներ բաշխեց տարէցներու, կիներու եւ մանուկներու:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նոր ելմտացոյցին գումարն է 262 միլիոն ոսկի, որուն 78 միլիոնը ազգ. պաշտպանութեան համար, առանց հաշուելու ապահովութեան տեսչութեան, ոստիկան զօրքի (12.179.000 ոսկի) եւն. ծախքերը: Հանրային պարտքի գումարն է 67.239.600 ոսկի: Ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար 28 միլիոն ոսկիի յաւելում պիտի կատարուի տուրքերուն վրայ: Զինուորական ճամբաներու եւ երկաթուղիներու շինութեան համար յատկացուած է 100 մի-լիոն ոսկիի արտակարգ վարկ մը, որ պիտի ճարուի Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ տրուած 15 միլիոն ոսկիին փոխարէն փոխառութիւն կնքելով պետական դրամատունէն:

ՉԵԽԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ հանդուցեալ նախագահ Մասարիքի ծննդեան 90ամ-եակին առթիւ հանդիսաւոր երդում մը կատարելով, ուխտեց կռուիլ իր բոլոր ուժով, ազատելու համար հայրենիքը: Արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Ֆրան-սայի մէջ, մասնակցութեամբ Ֆրանսայի պաշտօնատարներու: Երդումի բանաձեւը կ'ըսէ.— «Կը խոստանանք հնազանդիլ Չեխոսլովաքիոյ ազգ. խոր-հուրդին, եւ չխնայել մեր կեանքը՝ ի պաշտպանութիւն հանրապետութեան եւ անկախութեան: Կ'երդնում հաւատարիմ ըլլալ իրարու եւ չընկրկիլ վտան-գին առջեւ, մենք մեզ պաշտպանելով մինչեւ վերջը»:

Ազգ. վիճակահանութեան պարգեւներ

Ազգ. պարգեւախաղի 5րդ շարքին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Շէրպուրի մէջ: Հինգ միլիոն ֆրանքի մեծ պարգեւը շահեցաւ 007.860 թիւը:

Հետեւեալ երկու թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ մէկ միլիոն ֆրանք.— 850.794, 069.297: Հետեւեալ չորս թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ 500.000 ֆրանք.— 308.657, 791.825, 099.069, 395.695:

93.981 վերջացող թիւերը շահեցան 100.000 ֆրանք: 20.673 եւ 01.635 վեր-ջացող թիւերը շահեցան 50.000 ֆրանք: 9044 վերջացող թիւերը շահեցան 10 հազար ֆրանք: 761 վերջացող թիւերը շահեցան 5000 ֆրանք: 34 վերջացող թիւերը շահեցան հազար ֆրանք: 3 վերջացող թիւերը շահեցան 220 ֆրանք: 1 վերջացող թիւերը շահեցան 110 ֆրանք:

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՄԱՐՏ
MERCREDI 13 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4296
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ՚ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

ՇԱՐՔ ՄԸ ԿԱՐԵՒՈՐ ԴԷՊՔԵՐ լրջօրէն կը զբաղեցնեն քաղաքական շրջանակները .—

1.— Գերմանիոյ արտաքին նախարարին անակնկալ այցելութիւնը Հռոմ, ուր ան նուազն երեք անգամ տեսակցութիւններ ունեցաւ Մուսոլինիի եւ կոմս Չիանոյի հետ, իսկ վերջին պահուն Պապին հետ: Այս վերջին պարագան ամէնէն աւելի ուշադրութիւն գրաւած է, տեղի տալով զարմանազան ենթադրութեանց: 1933էն ի վեր առաջին անգամ է որ հիթլերական վարիչ մը կը ներկայանայ Պապին: Այս առթիւ մեղադրանքներ ուղղուած ըլլալով, Վատիկանի շրջանակները հարկ դատեցին յայտարարել թէ Գերմանիա յառկայէս խնդրած էր այս տեսակցութիւնը: Կ՚ենթադրուի թէ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ ուզած է-շօշափել Պապին տրամադրութիւնները՝ հաշտութեան փորձի մը մասին, ի հարկին բարեխօսելու համար նախագահ Ռուզվէլթի, անոր պատուիրակին միջոցաւ, որ նորէն Հռոմ պիտի հանդիպի, Լոնտոնէն վերադարձած ատեն:

2.— Ֆինլանտայի հաշտութեան բանակցութիւնները, որոնք յուսալից կը նկատուին եւ թերեւս վերջնական ելքի մը յանգին այսօր իսկ: Այս առթիւ Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը կը շարունակեն մեղադրել Շուէտը, իբրեւ տեսակ մը գործիք Պերլինի եւ Մոսկուայի ձեռքը: Ինչպէս կ՚երեւայ, հաշտութեան առաջին փորձերը կատարուած են փետրուար 22ին, երբ Լոնտոնի խորհրդային դեսպանը Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան խորհրդականին հաղորդեր է իր կառավարութեան պայմանները, բայց խորհրդականը անընդունելի գտնելով, մերժեր է: Ասոր վրայ դիմեր են Շուէտի, որ յանձն առեր է գանոնք հաղորդել Մոսկուայի: Այս անցուդարձը անհպատ համարելով, Անգլիա եւ Ֆրանսա պատրաստակամութիւն կը յայտնեն ի հարկին զինուորութեամբ օգնելու Ֆինլանտայի, եթէ ան վճռէ շարունակել պատերազմը եւ օգնութիւն խնդրէ:

3.— Միջերկրականի, Մօտաւոր Արեւելքի եւ Կովկասի խնդիրները նորէն կ՚արծարծուին, թէ Ֆոն Ռիպպէնթրոփի տեսակցութեանց եւ թէ ֆինլանտական հաշտութեան առթիւ: Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Գերմանիա լրջօրէն կը ճնշէ Խ. Միութեան վրայ՝ որպէսզի կարճ կապէ ֆինլանտական պատերազմը, եւ Իտալիոյ վրայ՝ որպէսզի մօտենայ Մոսկուայի, պաշտպանելու համար իր իսկ շահերը Միջերկրականի եւ Պալքաններու մէջ: Բոլոր թերթերն ալ կը հաստատեն թէ Գերմանիա ոչ միայն բազմաթիւ մասնագէտներ, այլեւ զինուոր ղրկած է Կովկաս: «Թան» քանի մը օր առաջ խմբագրականով մը կը բացատրէր թէ Գերմանները հետզհետէ կը տիրապետեն Մոսկուայի վրայ, եւ ամէնէն աւելի անոնք են որ կը շահին այս գործակցութենէն: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Գերմանիա տենդագին գործունէութիւն կը ցուցնէ Պալքաններու եւ մասնաւորապէս Անգարայի մէջ, փորձելով բարելաւել իր յարաբերութիւնները Թուրքիոյ հետ: Միւս կողմէ Խ. Միութիւնը շոգեկինդ յառաջ կը տանի Տնիէփէր - Պուկ ջրանցքին շինութիւնը, զայն միացնելու համար Վիսթուլա գետին հետ, ապրիլ 15էն առաջ: Այս ջրանցքը միացնելով Պալթիկ եւ Սեւ ծովերը, քանի անգամ պիտի աւելցնէ ցորենի, շաքարի, աղի, քարիւղի եւ մետաղի փոխադրութիւնը:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ամերիկեան պատուիրակին տեսակցութիւնը Անգլիոյ թագաւորին եւ վարչապետին հետ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (194րդ օր).

Զեկոյց թիւ 379, մարտ 11, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:

Զեկոյց թիւ 380, իրիկուն.— Բաւական բուռն ընդհարում Նիտի հարաւային - արեւելեան կողմը: Հրետաձգութիւն Վոժի շրջանին մէջ: Գործունէութիւն երկու կողմի օդատորմիղներու:

*** Յունական «Ալէքսանտրոս» շոգենաւը, 4343 թոն, օգնութիւն խնդրած ըլլալով, ազատարար նաւ մը ղրկուեցաւ Անգլիոյ հարաւային - արեւելեան ծովեզերքէն: Կը կարծուի թէ նաւը ական մը զարնուած եւ ընկղմած է Ատլանտեանի մէջ:

*** Ֆրանսայի պատերազմական խորհուրդը առջի օր նիստ գումարեց Էլիզէի պալատին մէջ, նախագահութեամբ հանրապետութեան նախագահին: Ժողովէն առաջ Պ. Տալատիէ առիպողական տեսակցութիւն մը ունեցած էր Փարիզի բրիտանական դեսպանին հետ: Երեսփ. ժողովը երէկ պիտի որոշէր հարցապնդումներու թուականը: Տեղական թերթերը կը հաւաստեն թէ վարչապետը հակառակ չէ գաղտնի նիստ գումարելու առաջարկին:

*** Անգլիական կառավարութիւնը որոշեց մինչեւ յունիսի վերջը արձանագրել 25, 26 եւ 27 տարեկան երիտասարդները, պարտաւորիչ զինուորութեան համար: Կը կարծուի թէ թագաւորը նոր յայտարարութիւն մ՚ պիտի հրատարակէ, պարտաւորիչ ծառայութեան կոչելով 28 — 35 տարեկաններն ալ: Մինչեւ հիմա զէնքի տակ առնուած հինգ զօրադասերը կը ներկայացնեն 1.293.572 զինուոր:

*** Պ. Սըմնըր Ուէլըս, նախագահ Ռուզվէլթի մասնաւոր պատուիրակը, Լոնտոնի մամուլի ներկայացուցիչները ունկնդրութեան ընդունելէ վերջ, սկսաւ իր պաշտօնական խօսակցութիւնները: Նախ տեսակցեցաւ Լորտ Հալիֆաքսի հետ, արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ, յետոյ ներկայացաւ թագաւորին, իսկ աւելի վերջը՝ Պ. Չէյմպըրլէնի: Թէեւ խօսակցութիւնները խստօրէն գաղտնի կը պահուին, ինչպէս Հռոմի, Պերլինի եւ Փարիզի մէջ, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ արտաքին նախարարը եւ վարչապետը բացորոշապէս յայտնած են Անգլիոյ նուազագոյն պայմանները հաշտութեան համար,— վերահաստատում Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի, խորտակում հիթլերականութեան:

Բոլոր տեսակցութիւններն ալ սիրալիր հանգամանք ունէին: Արքայական պալատին մէջ, թագաւորը ջերմօրէն սեղմելով ամերիկեան պատուիրակին ձեռքը, զայն հրաւիրեց իր աշխատասենեակը: Կէս ժամ խօսակցելէ վերջ, ներս մտաւ թագուհին, ողջունելով ամերիկացի հիւրը:

Մամուլի ներկայացուցիչներուն ընդունելութեան առթիւ, ամերիկեան պատուիրակը հերքեց զանազան զրոյցներ եւ կրկնեց թէ ոչ մէկ յայտարարութիւն կրնայ ընել իր պաշտօնի մասին: Երբ հարցուցին թէ ճի՞շդ է որ իր դէմքը աւելի մռայլ էր Հիթլէրի այցելելէ վերջ, պատուիրակը պատասխանեց.

— Ոչ, պարոն, ինչպէս ձեր, իմ ալ մեծ թերութիւններէս մէկն այն է որ չեմ կրնար տեսնել իմ երեսս:

Պատուիրակը երէկ պիտի տեսակցէր ծովային նախարարին՝ Չըրչիլի, եւ մատակարար նախարարին եւ ընդդիմադիր կուսակցութեանց վարիչներուն հետ: Լոնտոնէն պիտի մեկնի վաղը, հինգշաբթի, Հռոմ վերադառնալու համար Փարիզի ճամբով:

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆ
ԶՕՐՔ ՂՐԿԵԼՈՒ ԵԹԷ ՖԻՆԼԱՆՏԱ ՈՒԶԷ

Պ. ՉԷՅՄՊՐԼԷՆ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ ԹԷ ԼՈՆՏՈՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԵՍՊԱՆԸ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՋԱՐԿԱԾ ԷՐ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22ԻՆ.— ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵԼ ԹԷ ԱՆԳԼԻԱ Ի ՀԱՐԿԻՆ ՊԻՏԻ ԽԱԽՏԷ՞ ՇՈՒԷՏԻ ԵՒ ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ ՉԷԶՈՔՈՒԹԻՒՆԸ.—

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ Պ. Չէյմպըրլէն կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ ֆինլանտական պատերազմի եւ ուրիշ հարցերու մասին: Իր յայտարարութեանց համաձայն, Անգլիա եւ Ֆրանսա իմացուցած են ֆինլանտական կառավարութեան թէ պատրաստ են անմիջապէս օգնութեան հասնելու, իրենց տրամադրելի բոլոր միջոցներով, եթէ օգնութիւն խնդրուի: Այս առթիւ պաշտօնապէս հաստատուեցաւ թէ Լոնտոնի խորհրդային դեսպանը փետրուար 22ին Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան խորհրդական Պ. Պըթլըրի ներկայացուցած է Մոսկուայի պայմանները, բայց խորհրդականը մերժած է Ֆինլանտայի հաղորդել զանոնք, անընդունելի գտնելով: Մոսկուա յետոյ դիմած է Շուէտի, «որ հաւանաբար նոյն խղճահարութիւնները չունենալով», պայմանները հաղորդած է Խ. Միութեան: Այդ պայմաններն էին.— 1. Խ. Միութեան ձգել Լատոկայի ամբողջ շրջանը, մէջն ըլլալով Վիպորկը, Սարթովալան եւ ուրիշ քաղաքներ.— 2. Ամբողջ Քարելիոյ պարանոցը.— 3. Ֆինլանտայի ծոցին բոլոր կղզիները որոնք արդէն գրաւուած են խորհրդային զօրքին կողմէ.— 4. Ռիպաչի թերակղզիին արեւմտեան մասը. — 5. Երկար պայմանաժամով Ռուսիոյ ձգել Հանկօ կղզին, իբրեւ նաւակայան. — 6. Ոչ մէկ հողային կամ առեւտրական հատուցում Ֆինլանտայի:

Այս առթիւ պատասխանելով զանազան հարցումներու, Պ. Չէյմպըրլէն յայտարարեց.

— «Թէ ֆրանսական եւ թէ բրիտանական կառավարութիւնները նիւթական օգնութիւններ ղրկած են Ֆինլանտայի եւ պիտի շարունակեն ղրկել: Այս օգնութիւնը մեծ արժէք ունեցաւ ֆինլանտական զօրքին համար: Երկու կառավարութիւնները հաղորդած են Ֆինլանտայի թէ պատրաստ են, եթէ խնդրուի, անմիջապէս եւ հաւաքաբար օգնութիւն ղրկելու, իրենց տրամադրելի բոլոր միջոցներով»:

Երեսփոխան մը հարցուց թէ Ֆինլանտայի ղրկուած որ եւ է օգնութիւն համազօր չէ՞ Ռուսիոյ հետ պատերազմելու: Վարչապետը պատասխանեց.— «Տակաւին մինչեւ հոդ չենք հասած»: Ուրիշ մը հարցուց թէ բրիտանական կառավարութիւնը պատրա՞ստ է զօրք ղրկելու Ֆինլանտա, բռնաբարելով Նորվեկիոյ եւ Շուէտի չէզոքութիւնը: Պ. Չէյմպըրլէն պատասխանեց.

— Չեմ կրնար որ եւ է բան աւելցնել ըրած յայտարարութեանս վրայ:

*** Նոյն նիստին մէջ վարչապետը տեղեկութիւններ հաղորդեց Իտալիոյ հետ կատարուած բանակցութեանց մասին՝ գերմանական ածուխի փոխադրութեան առթիւ եւ գոհունակութեամբ հաղորդեց թէ բարեյաջող ելքի մը յանգած են: «Ընդունելով որ թիւրիմացութիւն մը ծագած է, կառավարութիւնը հաւանեցաւ արձակել իտալական նաւերը: Միւս կողմէ իտալական կառավարութիւնը յանձն առաւ այլեւս նաւ չղրկել գերմանական ածուխ բեռցնելու համար»: Վարչապետը չեշտած ըլլալով թէ ողջմտութիւնը յաղթեց, աշխատաւորական երեսփոխան մը հարցուց թէ կարելի չէ՞ նոյն ողջմտութիւնը ցուցնել աշխարհի ընդհանուր կացութեան մասին: Պ. Չէյմպըրլէն պատասխանեց.

— Երկուք պէտք է ըլլալ, հաւաքական ողջմտութիւն ցուցնելու համար: (Ծափեր):

Ֆոն Ռիպպէնթրոփ ինչո՞ւ այցելեց Պապին
»»» . «««
Հաշտութեան փո՞րձ մը թէ ճնշում

Գերմանիոյ արտաքին նախարարը երկուշաբթի օր ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Իտալիոյ թագաւորին եւ Պապին կողմէ: Այս վերջին ունկնդրութիւնը տեւեց 65 վայրկեան, մեծ ուշադրութիւն գրաւելով քաղաքական շրջանակներու մէջ: Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Պապը եւ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ քննեցին զանազան խնդիրներ, մէջն ըլլալով Պերլինի պապական նուիրակին այցելութիւնը Լեհաստանի գերմանական շրջանին մէջ: Մինչեւ Վատիկան նախարարին կ՚ընկերանար Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան տնտեսական խորհրդականը, Տոքթ. Քլոտիուս, բայց կը հաւաստեն թէ ունկնդրութիւնը տեղի ունեցած է առանձին: Ֆոն Ռիպպէնթրոփ Պապին ներկայացած ատեն չհամբուրեց անոր աջը, ինչպէս սովորութիւն է: Խօսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Պապին մասնաւոր գրադարանին մէջ: Նախարարը յետոյ այցելեց Վատիկանի արտաքին գործերու վարիչին, կարտինալ Մայլոնէի: Յետոյ նորէն տեսակցեցաւ Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան եւ Մուսոլինիի հետ:

Վատիկանի շրջանակներէն կը հաղորդեն թէ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ թէեւ որ եւ է ծրագիր մը չէ ներկայացուցած հաշտութեան համար, բայց յոյս յայտնած է թէ Պապը կրնայ աջակցիլ որ եւ է նախաձեռնութեան, եթէ ներկայացուի Գերմանիոյ կամ անոր վստահած միջնորդին միջոցաւ: Կ՚ըսուի նաեւ թէ Պապը քիչ մը կծու խօսած է գերման նախարարին, դանդատելով հիթլերական վարչաձեւին խստութիւններէն: Ֆոն Ռիպպէնթրոփ ներս մտած ատեն շնորհաւորած է Պապին ընտրութիւնը,— ինչ որ չէր ըրած ժամանակին — յետոյ շնորհակալութիւն յայտնած է անոր խաղաղասիրական ջանքերուն առթիւ: Եւ նորէն կրկնած է թէ Անգլիան էր որ պատերազմ պարտադրեց Գերմանիոյ:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՆԱՀԱՆԳԻ (Նոռ) քաղաքապետութեանց եւ շրջանային ժողովներու անդամներէն պաշտօնանկ հռչակուեցան 609 համայնավարներ:

Une prochaine manifestation du "Comité Franco-Arménien" qui devient L'"Union Franco-Arménienne"

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Franco - Arménien Կոմիտէն, նկատելով որ իր անունը սահմանափակ խմբակցութեան մը տպաւորութիւնը կը գործէ, որոշած է փոխել եւ այսուհետեւ կոչուիլ Union Franco - Arménienne, իբրեւ աւելի համապատասխան երկու ժողովուրդներու բարեկամութեան եւ առաջադրուած նպատակներուն:

Այս առթիւ սարքուած է իր ընդունելութիւն - թէյասեղան մը, նախագահութեամբ երեսփոխան եւ նախկին նախարար Պ. Louis Marinի: Հաւաքոյթին մէջ խօսք պիտի առնեն ֆրանսացի եւ հայ ականաւոր անձեր, պարզելով Ֆրանքօ-Հայկական Միութեան նպատակները եւ ծրագիրը: Հաւաքոյթը պիտի ունենայ նաեւ գեղարուեստական բաժին մը, հայկական երգերով, արտասանութիւններով եւ պարերով:

Ընդունելութիւնը տեղի պիտի ունենայ շաբաթ, 16 մարտ, ժամը ճիշդ 16-ին, Hôtel des Deux Mondesի սրահներուն մէջ, 22, Ave. de l'Opéra: Մուտք՝ 25 ֆրանք, թէյ եւ խմորեղէն միասին հաշուելով: Տոմսակներ կարելի է ճարել նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն:

Հայ զինուոր մը եւս մեռած

ՎԱԼԱՆՍ, 9 Մարտ (Յառաջ).— Ցաւով կը հաղորդեմ թէ քաղաքի զինուորներէն Խորէն Ճարեհեան, Մալաթիացի, որ մօտ երեք ամիսէ ի վեր իր ծառայութիւնը կը կատարէր Ռոմանի մէջ, մեռած է նոյն քաղաքի զինուորական հիւանդանոցին մէջ, գործողութեան մը հետեւանքով, մարտ 6ին: Ողբացեալ երիտասարդը 1915ի հայաջինջ սարսափներէն հրաշքով ազատած որբ մըն էր, հազիւ 33 գարուններ բոլորած: Անտէր կը ձգէ կինը եւ երեք անչափահաս զաւակներ: Ցուրտ հողը թեթեւ գայ վրադ, սիրելի հայրենակից:— Մ. Պ.

ԽՄԲ.— Մեզի հասած զոյժերուն վեցերորդն է այս:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Խորհրդարանը կը քննէ Մոսկուայի պայմանները

Վերջին լուրերու համաձայն, Մոսկուա գացած ֆինլանտական պատուիրակութիւնը Հէլսինկի վերադարձած է, խորհրդարանին հաղորդելու համար Խ. Միութեան պայմանները, որոնք դեռ գաղտնի կը պահուին: Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Մոսկուա մեծապէս չափաւորած է իր պայմանները: Ամէնէն աւելի դժուարութիւն կը պատճառեն Վիպորկէն դէպի հիւսիսային արեւելք՝ խորհրդային սահմանագլուխը երկարող երկաթուղիին եւ Հանկոյի խնդիրները, ինչպէս եւ ապագայ Ֆինլանտայի քաղաքական եւ զինուորական կարգուսարքը: Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ բանակցութիւնները շուտ պիտի վերջանան:

Ֆինլանտայի արտաքին նախարարը վճռապէս հերքեց այն զրոյցները թէ տրամադիր են անձնատուր ըլլալու:

*** Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի քաղաքական շրջանակներուն եւ մամուլին մէջ մեղադրանքները կը սաստկանան Շուէտի դէմ: Անգլիական թերթ մը «յիմարութիւն» կոչած էր Շուէտի դիրքը: Փարիզի շուէտական դեսպանատունը այս առթիւ զեկոյց մը հրատարակեց, լուսաբանելու համար իր կառավարութեան ընթացքը: Զեկոյցը կը յայտարարէ.—

1.— Շուէտական կառավարութիւնը չէր որ ստանձնեց ռուսեւֆինլանտական բանակցութեանց նախաձեռնութիւնը: Շուէտ խստօրէն սահմանափակուեցաւ երկու կառավարութեանց միջեւ յարաբերութիւն հաստատելու դերին մէջ, առանց միջնորդի դեր ստանձնելու:

2.— Շուէտ որ եւ է ճնշում չէ բանեցուցած Ֆինլանտայի վրայ, ոչ ալ ինք այդպիսի ճնշում կրած է Գերմանիոյ կամ ուրիշ ո եւ է երկրի կողմէ:

3.— Շուէտ ոչ մէկ ատեն դադրեցուցած է Ֆինլանտայի սահմանուած նիւթական օգնութեանց փոխադրութիւնը կամ բեռնաւորումը, եւ ինքն ալ կը շարունակէ յարաճուն օգնութիւն հասցնել, նախապէս հաստատուած սահմաններուն մէջ:

*** Հաշտութեան բանակցութեանց հետ, կռիւներն ալ կը շարունակուին անընդհատ: Ֆինլանտական վերջին զեկոյցին համաձայն, աւելի քան հազար Ռուսեր սպաննուած են մարտ 10ին, Լատոկայի լճին հիւսիսային արեւելեան կողմը: Բուռն թնդանօթաձգութենէ մը վերջ, Ռուսերը նոր կղզի մը գրաւեցին Ֆինլանտայի ծոցին մէջ: Ֆինները կ՚ըսեն թէ վար առնուած են ութ խորհրդային օդանաւեր:

ՄԻՍ ՉԿԱՅ երկուշաբթի, երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի օրերը յաջորդաբար, մարտ 25էն սկսեալ, (Զատկի Բ. օրը), համաձայն ոստիկանական վերատեսուչին որոշման: Խողեղէն ալ պիտի չծախուի երկուշաբթի եւ երեքշաբթի օրերը, իսկ ձիու միս եւ փորոտիք՝ երկուշաբթի օրերը, Սէնի նահանգին մէջ.— Ճաշարաններու համար հաստատուած սահմանափակումներուն գործադրութիւնը սկսաւ երկուշաբթի, 11 մարտ:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ 26 համայնավարներ, ամբաստանուած ըլլալով թէ կը գործէին Փարիզի մեթրոյին, կառախումբերուն եւ գործարաններուն մէջ, մասնաւորապէս «Իւմանիթէ»ն տարածելու համար: Ուրիշ հինգ հոգի ալ ձերբակալուեցան Սէն - Մոր տէ Ֆոսէի մէջ:

ԿԱԶԱՐԴԵԼ ԴԻՄԱԿ ծախելու համար պէտք է մասնաւոր արտօնութիւն ստանալ ոստիկանական վերատեսչութենէն: Օրինազանցները պիտի դատապարտուին մէկ ամիսէն երկու տարի բանտարկութեան եւ 500էն 5000 ֆրանք տուգանքի:

«ՏԻԽՇԿԻՆԼԷՐ»...

Թրքական առածը կ'ըսէ·

— Տապարը անտառը ինկած է, կոթը մեզմէ...

Որքան կը պատշաճի «Վագըֆ»ի օրէնքին, որ սկսած է գործադրուիլ Թուրքիոյ մէջ

Այդ օրէնքը, ինչպէս բացատրած ենք ժամանակին, ծանր հարուած մըն է ոչ-թուրք համայնքներուն համար, քանի որ անով «կալուածներուն վրայ համայնքներուն սեփականութեան եւ մատակարարութեան իրաւունքը ոչինչի կը վերածուի», բուն իսկ «Սօն Փոսթա»յի վկայութեամբ (10 փետրուար 1940):

Եւ սակայն խոստովանինք թէ այդ հարուածը, որքան ալ արմատէն իջած, չպիտի կարենար կործանարար դառնալ, եթէ միակ «միւթէվէլլի»ութեան կոչուէին իսկապէս պարկեշտ մարդիկ: Որովհետեւ, այս պարագային կը փոխուէր ձեւը, բայց ոչ ոգին: Այսինքն բարեսէրներու կողմէ կտակուած կալուածներուն հասոյթը առաջուան պէս պիտի յատկացուէր բուն նպատակին, դպրոցին ու եկեղեցիին, հիւանդին ու գաղթականին:

Այսպէս է որ կարգ մը թաղեր բնաւ խօսիլ չեն տար իրենց վրայ: Իրենց բախտէն, աւելի ճիշդ՝ ազգասէրութենէն, անոնց վիճակուած են «միւթէվէլլի»ներ, որ առջի օրէն իսկ պարտք նկատած են նախկին թաղականներուն յայտնել թէ հին գործակցութիւնը պիտի շարունակուի:

Դժբախտութիւնը հոն է որ, համեմատաբար բարեկեցիկ թաղերը բոլորովին տարբեր վիճակ մը կը պարզեն, ուղղակի աղաւններ թառած գտնելով իրենց գլխուն վրայ:

Ահա մեծափարթամ Բերան, իր Դաւիթ Երլմազով: Մօտ 100 «միւթէվէլլի» կարգուած է մինչեւ հիմա, ամէն ազգէ եւ դասէ, բայց դեռ չտեսնուեցաւ մէկը որ անոր չափ «իչկիւզար»ութիւն, դուք ըսէք տնաքանդութիւն ցուցնէր: Ցիշենք ամէնէն յատկանշականները եւ տեսէք:

Փետրուար 18ին, խորհրդակցութեան մը ընթացքին, Բերայի քահանայական դասը կը յայտնէ թէ թաղը առնուազն երեք քահանաներու պէտք ունի: Խօսելով այս ժողովի մասին, «Նոր Լուր» կը գրէ յաջորդ օրը (19 փետրուար):

— «Այս օրեր քահանայական ձեռնադրութեան համար ալ մէկ քանի թեկնածուներ դիմած են Տիար Դաւիթ Երլմազի, որ խնդիրը կարեւորութեամբ նկատի առած է եւ մինչեւ մէկ ամիս ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՐԿ ԵՂԱԾ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՏԱՐԵԼ ՏԱԼԷ ՎԵՐՋ, արդիւնքը առ ի գիտութիւն պիտի յղէ քարոզիչ Ասլանեան արքեպիսկոպոսին»:

Աչք չէ՞ն ծակեր մեր գլխագրած բառերը: Աշխարհական մը, որ ըստ օրինի կոչուած է միայն կալուածներ մատակարարելու, քահանայական թեկնածուներ կը նշանակէ, երբ անդին կան Կրօն. Ժողովը եւ Նախագահ պատրիարքը, որոնց միայն կը պատկանի այդ իրաւունքը:

Ասիկա դայթակղութիւն է ոչ միայն հայկական, այլեւ բուն իսկ թրքական տեսակէտով: Որովհետեւ, թրքական հանրապետութիւնը ըստ օրէնի աշխարհիկ (լայիք) է, այսինքն բացարձակապէս չի խառնուիր կրօնական գործերու:

Դարձեալ, «Վագըֆ»ի օրէնքը, ինչպէս կը հասկցուի անունէն, միայն կալուածներու տնտեսութեան կը վերաբերի եւ հետեւաբար գործ չունի կրօնական հարցերու հետ:

Հակառակ այս բոլորին, Դաւիթ Երլմազ իրաւունք կուտայ իրեն կոխոտելու նաեւ եկեղեցական դուռնը:

Այլ առակ: Կ'երեւի խորթ գտնելով «Աղքատախնամ» եւ «Խնամատարութիւն» անունները, Երլմազ իր մականունին նման (Սավուլեան էր) կրօնափոխման կ'ենթարկէ զանոնք, յաջորդաբար դարձնելով. «Ֆուքարալար եարտըմ գօլու» եւ «Պէյօղլու իւչ Խորան քիլիսէսի Վաղըֆ միւթէվէլլիլէր Տիւշկիւնլէր եարտըմ գօլու»:

Օրինական պահա՞նջ, վարչական պարտադրա՞նք: Ոչ մէկը, ոչ ալ միւսը:

Օրէնքը — ըսինք — միայն մատակարարութեան կը վերաբերի, եւ մուտքի հակակշռին կը նայի: Այսպէս թէ ոչ երբեք չի հրամայեր փոխել անունները: Մանաւանդ Աղքատախնամի եւ Խնամատարութեան նման մարմիններու, որոնք զուտ բարեսիրական հաստատութիւններ են, բացարձակապէս կապ չունին քաղաքականութեան հետ:

Վարչական արգելքի մասին ալ չի կրնար խօսք ըլլալ, քանի որ այդ պարագային ընդհանուր ըլլալու էր: Մինչդեռ մինչեւ հիմա ուրիշ ոեւէ անուանափոխութիւն չէ կատարուած, հայկական, յունական թէ հրէական հաստատութեանց մէջ:

Ուրե՞մն: Պատճառը փնտռեցէք անձին, նկարագրին մէջ: Ուղելով աչքը մտնել անոնց որ անյայտութենէն լոյսին բերին զինքը եւ անօթութենէն հասող բերանը լայնօրէն բացին Թօքաթլեանի համեղ կարկանդակներուն վրայ, Երլմազ իր խելքով կը թրքացնէ «Խնամատարութիւն» սքանչելի բառը, զայն վերածելով «Տիւշկիւնլէր եարտըմ գօլու»ի, բառական իմաստով՝ «Ինկածներու օգնութեան թեւ»:

«Տիւշկիւնլէր»: Վերեւը մի երթաք, այս ինկածութեան մէջ փնտռեցէք չարիքին որդը որ ահա կը կրծէ մեծափարթամ Բերան, սկսեալ եկեղեցիէն մինչեւ գերեզմանատունը, Խնամատարութենէն մինչեւ Աղքատախնամը:

«Տիւշկիւնլէր»...: Պապանձի, չորնայ լեզուդ, այ տնաւեր: Ուրիշ բառ չգտա՞ր վայել սքանչելի Խնամատարութեան, որ այնքան բարձր գործեր կատարած է իր 20ամեայ գոյութեան ընթացքին, ոչ միայն տասնեակ հազարաւորներու արցունքը չորցնելով, այլ եւ որբացած սերունդ մը, սա մեր բազմաչարչար որբերու սերունդը դնելով իր արժանի բարձրութեան վրայ:

Գոնէ յիշէիր որ ուրիշ անգամ ալ չկրցաւ այդ անտէր բառին: Որովհետեւ, եթէ 1932ի տաք շրջանին, «Տիւշկիւնլէր էվի» կոչուեցաւ Պոլսոյ հոչակաւոր Անկելանոցը, 1938ին, աւելի պաղարիւն շրջանին, բուն իսկ Պոլսոյ քաղաքապետական խորհուրդը վերահաստատեց «Տարիւլաճիզէ» անունը, տգեղ ու ամօթալի գտնելով «Տիւշկիւնլէր»ը:

Իսկ դուն, Թչուառ արարած, ահա դեռ ծակելով կ'առնես ուրիշներու նետած այդ ինկածութիւնը եւ սրտի ամենայն թեթեւութեամբ կը փակցնես Խնամատարութեան ճակտին:

Եւ տարակոյս չկայ թէ բուն իսկ այդ նետողները ամէնէն առաջ պիտի պոռան քու եւ նմաններուդ երեսին·

— Տիւշկիւնլէ՛ր ...

(Խմբագրական «ԱԶԴԱԿ»ի)

Պատերազմը պիտի տարածուի՞ մինչեւ հայկական հանգոյցը

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ժամանակ մը հայկական անկախութիւնը փոխադրուեցաւ Կիլիկիա, որ Բիւզանդիոնի ծայրամասային պողոտան էր դէպի հարաւ եւ արեւելք: Կազմուած հայկական պետութիւնը իրեն տիպար ընտրած էր Արեւելքի Փրանք իշխանապետութիւններուն ձեւը, եւ բախտաւոր կարգադրութեամբ մը իր ճակատագիրը կապած էր Հռոմի՝ միջնորդութեամբ Ճենովացիներուն եւ Վենետիկցիներուն, որոնք հայ ժողովուրդը դարձուցին առեւտրական ժողովուրդ մը:

Ի վերջոյ դարձեալ կ'անջատուի իսլամական աշխարհէն եւ կը կապուի Հռոմի, ժամանակ մը հաստատուելով Կիպրոս կղզին մէջ, փորձեր կատարելով եկեղեցական միութիւն հաստատելու Հռոմէական եկեղեցիին հետ, բայց կը ձախողի պատճառ դառնալով Կիլիկեան հայկական թագաւորութեան կործանումին:

Կիլիկեան անկախութեան բերդին անկումով հայ ժողովուրդը կը դադրի այլեւս քաղաքական կեանք ունենալէ, ու կ'ապրի միայն իր եկեղեցիով, այնպէս որ այնուհետեւ իր քաղաքական պատմութիւնը կը շփոթուի իր կրօնական պատմութեան հետ (1375):

Անցեալ դարուն վերջերը Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ կազմուեցան հայկական գաղտնի կոմիտէներ, որոնց գաղտնօրէն կ'օժանդակէին այն պետութիւնները, որոնք շահագրգռուած էին Հայաստանի դարաւոր թշնամին՝ Թուրքիոյ անդամատումով եւ բաշխումով: Պատերազմէն վերջ, հայկական հարցը, որ սեղանի վրայ եկած էր Պերլինի Խորհրդաժողովին մէջ (1878), կարծուեցաւ թէ լուծում մը պիտի գտնէ, երբ Թուրքիա առաջարկեց որոշ ինքնավարութիւն շնորհել հայկական նահանգներուն: Համաշխարհային պատերազմը վերջ դրաւ այդ ծրագրին, նոյնիսկ պատճառ դարձաւ հայացրուումի նոր քաղաքականութեան մը:

Յայտնի է որ Հայաստանի մէկ մասը կը գտնուի Թուրքիոյ լուծին տակ, մէկ մասը Իրանի իշխանութեան տակ, եւ երրորդ մասը Խորհ. Միութեան կցուած՝ այժմ իբրեւ Խորհ. Հայաստան:

Միացման փորձերը անգամ մը եւս խորտակուեցան իբրեւ հետեւանք անհամաձայնութեան, այլ մանաւանդ աշխարհագրական - ցեղագրական պայմաններու:

Այսպէս, հայ ժողովուրդը Հայաստանի հին սահմաններուն մէջ այսօր կ'ապրի իբրեւ փոքրամասնութիւն, մինչ կը շարունակուի, հետզհետէ աւելի, փոքրի պէս ցրուումը աշխարհի վրայ: Միւս կողմէ, աշխարհագրական դիրքին ծնելով կ'առնես...

հայ ժողովուրդին տնտեսական կազմախօսութիւնը կը նպաստէ, շնորհիւ իր առեւտրական ճարպիկութեան եւ կոչումին, զինք վերջնապէս կապելու այն հողին, ուր կ'ապրի:

Մենք, աշխարհագրական տեսակէտով, չենք կրնար ներկայիս նախատեսել որ մեծ կարելիութիւններ ըստեղծուին արմատապէս լուծելու համար հայ ժողովուրդին հարցը, որու կապուած ենք առաւելապէս կրօնական կապերով, որոնք արդէն խորտակուած են մասամբ՝ իբրեւ հետեւանք կաթոլիկ եկեղեցիին ձգտումներուն, որոնց վրայէն լռութեամբ կ'անցնինք: Հայկական հարցը այժմ կրնայ ծառայել միայն իբրեւ քար մը դիւանագիտական խաղատախտակի վրայ կամ իբրեւ կարեւոր մարտկոց մը շրջանիկ շարժումի մը մէջ:

×

Սաատապատի դաշինքը, որ իրարու կը միացնէ Թուրքիոյ, Իրաքի, Իրանի եւ Աֆղանիստանի նման իսլամական պետութեանց քաղաքականութիւնը, կը ներկայացնէ կարծր պատուար մը, որ խորտակման կը դատապարտէ հնդեւրոպական մեկուսի խմբակցութեան մը յարութեան ամէն կամէութիւն, մնաց որ դարերէ ի վեր այդ խմբակցութիւնը չգիտցաւ կամ չկրցաւ բացարձակ եւ չօշափելի միութեան մը վերածուիլ: Հայկական բարձրաւանդակը կարելի չէ համարել աշխարհագրա - ռազմագիտական սինամիսմի հիմնական տարր մը Սաատապատի դաշինքին ընդարձակ խաղարկութեան մէջ, որ մաս կը կազմէ անգլեւֆրանսական դործակցութեան, եթէ ոչ իր ոգիով, գէթ իր երկրորդ բաժինով:

Միջազգային քաղաքականութիւնը ուսումնասիրողներուն ծանօթ է, որ տարջին դաշինքը կնքուեցաւ հովանաւորութեամբ Ռուսիոյ եւ վաւերացուեցաւ Ժընեւի մէջ 1935ին: Եթէ Անգարա ուշացաւ վաւերացնել զայն, պատճառն այն էր որ սահմանագծումի մասին անհամաձայնութիւններ կային Իրանի եւ Աֆղանիստանի միջեւ, այդ խրդութիւնը առիթ դարձաւ անգլիական դիւանագիտութեան համար, որ միջամտէ եւ ի նպաստ իր շահերուն սրբագրել տայ նոյն դաշինքը 1936ին, անոր մէջ դնելով հակառուս ոգի մը: Սաատապատի դաշինքը նախապէս հականգլիական ներշնչում ունենալով հանդերձ, այժմ հակառուս ոգի ունի ոչ միայն պաշտպանողական, այլեւ յարձակողական գետնի վրայ:

Այդ ծրագրին ռազմավարական շարժումներուն կեդրոն կը հանդիսանան Հայաստանի լեռներն ու հովիտները: Այդ երկրամասին վրայ է որ պիտի ծանրանայ ռուսական ճնշումը, ինչպէս Թրքական Հայաստանի (Էրզրում), կամ իրանեան Հայաստանի վրայէն պիտի մեկնի Միջին Արեւելքի Դաշնակիցներու յարձակողականը: Եւ որովհետեւ անոնց առաջին եւ բնական աշխատանքը պիտի ըլլայ քանդել Բագուի կամ Մուսուլի նաւթահորերը, համաձայն այս կամ այն կողմին յաջողութեան, զինուորական ամէն գործողութիւն, ինչպէս միշտ եւ այսօր ալ, պիտի կատարուի հայկական հողերու վրայ:

Եզրակացութիւնը մեզի համար պարզ է եւ չօշափելի. — Հայաստան, իր աշխարհագրական դիրքին պատճառով, ինչպէս կազմեր է անցեալին՝ կը կազմէ այսօր եւս ճանապարհի մը դերը: Այնպէս որ պիտի կրէ չարիքը ապագայ պատերազմներուն, որոնց հետեւանքը պիտի ըլլայ վերջին ու վերջնական ցրուումը կրօնական ու ցեղային այս խմբաւորման:

ԽՄԲ.— Կը թուի թէ իտալական թերթը այս կենսական հարցին մէկ մասը միայն քննած է, միւսը ձգելով անորոշութեան մէջ:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Անցած օրեր

Գիտէ՞ք այսօր
Ինչու նորէն
Հին երազներ
Թեւեր կ'առնեն:
Ընկերս նստած
Քարին վրան
Զէնքը որպէս
Գլխի օրրան,
Մեզ կը պատմէ
Հին օրերէն
Իր յուշերէն,
Եւ կը յուզէ,
Կեանքի ծովէն:

— «Կը յիշէ՞ք դուք
Մանկութիւնը մեր
Նոր կը բացուէր
Ու կը ծաղկէր
Մեր չուրջն
Ամէն բան:
Հողի կ'առնէր
Ու կը խօսէր,
Մեր հայրենի
Կապոյտ երկինք
Նորէն նորէն
Կամար կապէր:
Ու բարձրաբերձ
Լեռները մեր
Մէկը միւսին,
Բարեւ կ'ըսէր:
Կոչնակը վանքին
Զայնն Արարչին
Մշուշի մէջէն,
Կեանքի կոչէր
Հաւատքը մեր:
Հեռու դաշտում
Հերկողն անխոնջ
Տար Աստծուն
Որպէս նուէր
Ափով ցորեան,
Եօյը վաղուան:
Հովիւը գիւղին
Ցուպը ձեռին
Լերան կողէն
Վեր մագլցէր
Երգը բերնին:
Սափորն ուսին
Ծամերն հովուն
Մեր պարմանի
Կոյս աղջիկներ
Ջուր տանէին
Սէրը սրտում:
Դէպի երկինք
Վեր բարձրանար
Ծուխը թոնրի

Որուն շուրջը
Դուք կը գտնէք
Հարիւրամեայ մի ծերունի
Նահապետը ընտանիքին,
Կ'օրհնէ միշտ ան
Սեղանը տան,
Մանուկները արմենական»:

Ընկերս յանկարծ խօսքը կտրեց,
մենք զարմացած դարձանք իրեն,
դէպի աչքերն իր հայելի, որոնք նըման մեր Արաքսի ակօսելով այտերը
իր կ'իջնէին խորը իր սրտին:

Զինուոր Հայկունի

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Գիյեանքուրէն Գ. Սարգիս Գասպարեան 30 փրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՆԱՀԻՏ

Ամսագրին փետրուարի թիւը (2) հետեւեալ բովանդակութեամբ.— ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ՝ Խմբագրի յուշատետրը (Կոռ'ւնկ, մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս..., Արտասահմանի հայ գրականութեան յանկանիշը, Վահան Տէրեանի մահուան քսանամեակը), ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ՝ Ցաղթանակ, ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ՝ Երկու նամակներ, Ա. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ՝ Պատմական յուշարձաններ եւ անոնց պահպանումը Հայաստանի մէջ, ՊԱՐՏ ՊԱՐՈՅՐ՝ Ծաղիկներու տուներին տակ, ԱՐԱՄ ԵՐԵՄԵԱՆ՝ էջեր Նոր-Ջուղայի անցին բանահիւսութենէն, եւ գրական - գեղարուեստական ամսօրեակ:

Բաժնեգին տարեկան Ֆրանսա եւ գաղութներ 40 փրանք, արտասահման՝ 50 փրանք:

Խմբագրութեան ղրկուած զինուորի հասցէներուն թերթ կը ղրկուի:

Դիմել՝ M. BARSAMIAN, 46, Rue Richer Paris (9):

ՁԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ

Ֆր. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպած է զինեկողան մը պատիւ հայ զինուորներու, մարտ 25ին ջբ. օր Զատկի): Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԹԵՐԶԻՊԱՇԵԱՆԻ
երկրորդ երկասիրութիւնը
ՆՈՒՊԱՐ

Ձոխ հատոր մը (384 էջ), Ազգային Դատի եւ Բարեգործականի գիծերով գուարթ եւ հիւթեղ պատմուածքներու շարք մը, տեսակ մը ֆիլմ մը, որուն մէջ իրարու կը յաջորդեն ժամանակակից անցքերը եւ անձերը:

Գինը՝ Ֆրանսա, գաղութներ եւ Պալքաններ՝ 30 ֆրանք, Միացեալ Նահանգներ՝ մէկ տոլար: Դիմել հեղինակին՝ 17, Rue de l'Arrivée, Enghien les Bains (S. et O.) եւ կամ Պարսամեան գրատունը, 46 Rue Richer, Paris:

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԱՂՄԿԱԼԻ ՑՈՑՑԵՐ տեղի ունեցան կիրակի օր, Շաթըլէի թատրոնին մէջ, Վակնէրի երաժշտական կտորներուն ներկայացման առթիւ: Յայտագրին մէջ նախապէս ծանուցուած էին «Լոհէնկրին»ը, «Թրիսթան եւ Իզոլտ»էն մաս մը եւ «Թանհաուզէր»ի բացումը: Բայց կիրակի առտու առաջին երկու կտորները հանուած էին յայտագրէն, առանց բացատրելու պատճառը, եւ անոր տեղ դրուած էին երկու ֆրանսական կտորներ: Երգահանդէսը սկսած ատեն, կանչեր լսուեցան.— «Ինչո՞ւ փոխեր էք յայտագիրը»: Այս հարցումին վրայ հակավակնէրեանները պոռացին իրենց կարգին.— «Շատ լաւ էք ըրեր, Պ. Փաւէ»: Ի վերջոյ այս վերջինը ճառ մը խօսելով ըսաւ.— «Ես ինքս ալ նախորդ պատերազմին վեթերաններէն մէկն եմ: Խնդրեմ, զոհունակութիւն մի պատճառէք մեր թշնամիներուն, ոչ ալ յուսախաբութիւն՝ մեր բարեկամներուն, այն տպաւորութիւնը զործելով թէ պառակտուած ենք: Ցիշեցէք որ երաժշտութիւնը ազգային սահմաններ չունի»: Այս խօսքերը ընդունուեցան ջերմ ծափերով եւ երգահանդէսը վերսկսաւ: Բայց վերջին խօսքը մնաց Վակնէրեաններուն: «Թանհաուզէր»ի նախերգանքը ողջունուեցաւ բուռն ծափերով, եւ վարիչը քանիցս բեմ հրաւիրուեցաւ, «կեցցէ»ներու տեղատարափի մը տակ:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐԸ հրամանագիր մը հրատարակեց, հաստատած ըլլալով թէ չափազանց վար գիներ կը վճարուին մասնաւորապէս ճերմակեղէնի եւ բոնֆէքսիոնի արհեստներուն մէջ, վնասելով բազմաթիւ կիներու օրինական շահերուն: Այս կիները ընդհանրապէս տունը կ'աշխատին: Նոր հրամանագրին համաձայն, ասոնց աշխատավարձքը պէտք է համապատասխանէ արհեստանոցներու մէջ աշխատող բանուորներու ստացած վճարքին: Մօտերս օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի, ճշդելու համար տնային աշխատաւորներու իրաւունքները:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՈՒԺԵՐԸ անընդհատ կ'աւելնան, գերազանցելով Գերմանիոյ օդատորմիղը, ինչպէս յայտարարեց Անգլիոյ օդանաւային նախարարը, երեսփ. ժողովին մէջ: Նախարարը այս առթիւ ներկայացուց նոր նիւթացոյցը, յիշելով այլքարանական թուանշան մը, «հարիւր ռսկի» իւրաքանչիւր ձիւղի համար: Իր յայտարարութեան համաձայն, Անգլիոյ օդանաւային ուժը աւելցած է հարիւր առ հարիւր, վերջին տասներկու ամիսներու ընթացքին: «Վերջին վեց ամիսներու ընթացքին արքայական օդատորմիղը չգործեց իր ամբողջ ուժով, քանի որ ամէնէն առաջ զբաղած էինք մեր ուժերը զարգացնելով եւ ամրապնդելով: Անգլիական օդանաւերը աւելի քան հազար թռիչքներ կատարած են Գերմանիոյ մէջ, իսկ ֆրանսական օդանաւերը՝ աւելի քան երկու հազար: Մեր ծովեզերեայ օդանաւերը թռած են աւելի քան 5 միլ. մղոն, հետազօտութեան եւ փոխադրանաւերու պաշտպանութեան համար եւ յաջողութեամբ առաջնորդած 700 նաւային կարաւաններ: Մինչ մէկ տարի առաջ արքայական օդաչուներուն ուժը հարիւր հազարի կը մօտենար, այսօր միայն հրամանատարութիւնը գրեթէ այդ թիւին հասած է: Միեւնոյն ատեն օդանաւային կազմակերպութիւնը եւ մարզանքները յառաջ կը տարուին Քանատայի, Նոր Զելանտայի եւ Աւստրալիոյ մէջ, պատրաստելով 20.000 օդանաւային առաջնորդներ եւ 30.000 օդաչուներ, ամէն տեսակէ: Ֆրանսայի մէջ ալ օդանաւային դասընթացքներ պիտի հաստատենք, ֆրանսական կառավարութեան սիրայօժար հաւանութեամբ»:— Նախարարը այս առթիւ ազդարարեց թէ ի հարկին փոխադարձ միջոցներ ձեռք պիտի առնեն, եթէ Գերմանիա ծայրայեղութեանց դիմէ:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ կանոնները փոխելով, գերմանական կառավարութիւնը որոշեց դուրս ձգել բոլոր անգլիերէն բացատրութիւնները, ինչպէս եւ փոխել խաղարկութեան ձեւերը:

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺՆԵՐՈՒ գործադրութեան մասին նոր հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ: Զինուորական օրինագրքին տրամադրութեամբ, զինուորական ատեանի մը կողմէ դատապարտուած մահապարտները հրացանի կը բռնուին: Նոր հրամանագրին համաձայն, որ հրատարակուեցաւ մարտ 10ին, քրէական դատարաններու կողմէ մահուան դատապարտուած զինուորականները կամ այն ոչ-զինուորները որ զինուորական ատեանի մը կողմէ կը դատապարտուին, քրէական յանցանքներու համար, ոչ թէ պիտի գնդակահարուին, այլ պիտի գլխատուին:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՀՐԵԱՆԵՐԸ ցոյցեր կատարեցին այն օրէնքին դէմ որ կ'արգիլէ կամ կը սահմանափակէ հողային առուծախը Հրեաներու եւ Արաբներու միջեւ: Երուսաղէմի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ խանութները փակուեցան իբրեւ բողոքի ցոյց: Ցեղոյ թափօրներ կազմուեցան փողոցներու մէջ: Արաբները գոհ կ'երեւան նոր օրէնքէն:

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ կառավարութիւնը Կապոյտ Գիրք մը հրատարակեց, որ կը պարզէ պատերազմին պատճառները: Հրատարակուած վաւերագիրներուն համաձայն, Խ. Միութեան պահանջները հակառակ էին երկու երկիրներուն միջեւ կնքուած դաշնագիրներուն:— Հէլսինկիի բոլոր մանուկները, որոնք մեծ մասով մայրաքաղաք վերադարձեր էին, այլուր փոխադրուեցան, ապահովութեան համար:

ՄՈՆԱՔՈՅԻ իշխանապետութիւնը 500.000 փրանք յանձնեց ֆրանսական Կարմիր Խաչին:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ երեսփ. ժողովին անդամներէն մէկը, հիթլէրական, ձերբակալուեցաւ լրտեսութեան յանցանքով: Հունգարիոյ պատմութեան մէջ առաջին անգամ է որ երեսփոխան մը կը ձերբակալուի քաղաքական յանցանքով, իր պաշտօնավարութեան ընթացքին:

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Dameame — Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ' Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՄԱՐՏ
JEUDI 14 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4297

Խմբագիր' ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԵԼԵՒԷՋՆԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Թուրք մամուլը կը շարունակէ երկար տեսութիւններ, ուսումնասիրութիւններ, թղթակցութիւններ եւ խմբագրականներ հրատարակել, վերլուծելով միջազգային կացութեան ելեւէջները եւ մանաւանդ պատերազմին ընթացքը :

Ո՛ր թերթն ալ ձեռք առնէք, պիտի գտնէք ուղղակի կամ անուղղակի քրննութիւն մը կամ բարկաճայթ յօխորտանք, երբ հարցը կը վերաբերի Թուրքիոյ: Ցետին զրոյցը, անթելով հաղորդուած որ եւ է մեկնութիւն, թղթակցի մը ենթադրութիւնը կամ քաղաքագէտի մը ճառը փրփուր տեղալ կուտան, եթէ անախորժ են :

Բնականաբար, թրքական սլաքները ամէնէն աւելի ուղղուած են Գերմանիոյ դէմ, որուն քարոզչական գործունէութիւնը մինչեւ Անգարա թափանցելով, խոր վրդովում պատճառեց, բուն իսկ դեսպանը ամբաստանելու աստիճան :

Երբեմն ընդասեղի հարուածներ կը փորձուին նաեւ Իտալիոյ դէմ, թէեւ մթնոլորտը բաւական մեղմացած է այս հորիզոնին վրայ, վերջին ամիսներու ընթացքին :

Իսկ եթէ հարցը կը վերաբերի Խ. Միութեան, ամէնէն ամբոխավար թերթն ալ տասը կը համրէ, մէկ անհաճոյ խօսք արտասանելէ առաջ:

Ընդհանուր ուղեգիծը այս է,— Թուրքիա պատերազմ չուզեր, այլ միայն ապահովութիւն: Ո՛վ որ կը սպառնայ իր ապահովութեան, թշնամի է Թուրքիոյ, Պալքաններէն ըլլայ թէ Միջերկրականէն կամ Կովկասէն :

Այսպէս, Հիւսէյին Ճահիտ իմացած ըլլալով թէ Իտալիա իրեն համար «կենսական տարածութիւն» կը նկատէ Պալքանները, կը հարցնէ այլահար․

— « Սակայն Իտալացիները ի՞նչ գործ ունին Պալքաններու մէջ: Ի՞նչ կը փնտռեն հոս... Իտալիա կ՚ուզէ Պալքանները փրկել Ռուսիոյ ոտնձգութենէն: Ի՞նչ է այս պաշտպանութեան իմաստը, յարձակողը վտարելու յղնութեան վարձատրութիւնը: Ռուսիոյ տե՞ղը անցնիլ»: («Եէնի Սապահ», 2 մարտ):

Այս հարցումները կը սկսին եւ կը վերջանան հետեւեալ վճռական յայտարարութիւններով․

— « Պալքանները արշաւող ո եւ է օտար պետութիւն որքան ալ բարեկամ երեւայ մեզի, ինչքան ալ երաշխիք տայ, ոչ - յարձակման դաշնագիր կնքէ, մենք առոնց հաւատալու չափ միամիտ չենք: Պալքանները տեղաւորուած ո եւ է մեծ պետութիւն միայն թշնամի կրնայ ըլլալ Թուրքիոյ... Եթէ Իտալիա Պալքաններուն մէջ որ եւ է ազդեցութեան, բռնատիրութեան, գերակշռութեան բաղձանք ունի, անխուսափելի է որ այս ճամբուն վրայ մեզ պիտի գտնէ իր դիմացը, իբրեւ պատնէշ: Այս տեսակէտէն մեզի համար նոյնն են Իտալիա եւ Գերմանիա »:

Ինչ կը վերաբերի ռուսեւթուրք յարաբերութեանց, արտայայտութիւնները շատ աւելի զգոյշ են, ինչպէս բացատրեցինք :

Այս ճակատին վրայ, աւելի շատ մեղրածոր բառեր են որ կը հոսին, կամ զարմանքի եւ ջերմեղանքի կանչեր:

Օրինակ, հռչակաւոր Եունուս Նատին խօսելով երկու երկիրներու յարաբերութեանց մասին, կը զարմանայ որ խորհրդային թերթերը հրատարակութիւններ կ՚ընեն Թուրքիոյ դէմ :

— « Մենք մինչեւ Եւրոպայի մէկ մասին մէջ թշնամութիւններ ծագիլը, ինչպէս որ Ռուսիոյ հետ բարեկամ էինք, մինչեւ այսօր ալ այս կացութիւնը նոյնութեամբ պահեցինք առաւելագոյն ուղղամտութեամբ... Եթէ ճակատագրուած է որ օրին մէկը խանգարուին թուրքեւռուս յարաբերութիւնները, ատիկա միայն Ռուսիոյ յոռի ընթացքներովը եւ Ռուսիոյ կողմէ տեղի տրուած պատճառներով յառաջ եկած պիտի ըլլայ»: (Ճիւմհուրիյէթ, 1 մարտ):

Այս մտավախութեան պաշտօնական արտայայտիչը հանդիսացաւ նոյնինքն վարչապետը, Ռէֆիք Սայտամ, ճայնասփիւռ ճառ մը խօսելով փետր. 29ին, ազգ. պաշտպանութեան օրէնքին գործադրութեան առթիւ:

Վարչապետը հերքելով կարգ մը վրդովիչ զրոյցներ եւ ենթադրութիւններ, ինչպէս եւ ընդհ. զօրաշարժի մասին շրջած լուրերը, ամէնէն աւելի ծանրացաւ ռուսեւթուրք յարաբերութեանց վրայ:

Լայն քաղուածք մըն ալ ճառին այդ մասէն, աւելի որոշ գաղափար մը կազմելու համար․

— « Վեց ամիսէ ի վեր ոչինչ փոխուած է Խ. Միութեան հետ եղած յարաբերութեանց մէջ: Կը գտնուինք շրջանի մը մէջ ուր ամէն մարդ իր մէջ կը պահէ իր մտադրութիւնները: Ես քաջաբար պիտի խօսիմ: Մենք երբեք տրամադիր չենք որ եւ է շարժումի ձեռնարկելու Խ. Միութեան դէմ: Արդէն ոչ մէկը այդպիսի շարժում մը կը պահանջէ մեզմէ: Խ. Միութիւնը շարժում պիտի կատարէ՞ մեզի դէմ: Առ այժմ այդպիսի հաւանականութեան մը փաստ չի տեսնուիր... Մեր քաղաքականութիւնը ոչ դարձուածքներ, ոչ ալ գաղտնի եւ մութ կողմեր ունի: Մեր յանձնառութիւնները բացորոշ են: Մեր նպատակներն ալ որոշ են: Մենք բացորոշ դաշնակցութիւններով գծած ենք մեր ապահովութեան ասպարէզը եւ յստակ եւ մեկին խօսքերով ըսած եւ ցոյց տուած ենք թէ անապահովութեան մթնոլորտը ե՞րբ պիտի ծնի մեզի համար»:

Ուրեմն Թուրքիա պիտի սպասէ դէպքերու ընթացքին, հրացանն ուսին եւ կռնակը տուած Դաշնակիցներուն, որոնք ի հարկին ուղեցոյց պիտի ծառայեն իրեն, կազմ եւ պատրաստ ունենալով հզօր եւ յառաջուն բանակ մը իր դուռներուն առջեւ:— Շ.

ՎԵՑ ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ Հոլանտայի Ֆլէսինկ նաւահանգիստին մէջ, որ ամէնէն մօտն է Անգլիոյ, ամբաստանուած ըլլալով թէ լոյսերով նշան տուած են գերմանական օդանաւերու, որպէսզի կարենան արշաւել դէպի Անգլիա: Կ՚ըսուի թէ Ամսթէրտամի մէջ եւս լրտեսական բոյն մը երեւան հանուած է: Դատական թղթածրարները լեցուած են շարք մը լրտեսական դէպքերով, ամէնէն կարեւորն ըլլալով հոլանտական համազգեստներու առաքումը դէպի Գերմանիա: Այս դէպքին առաջին դատավարութեան առթեն, Հոլանտացի մը վկայեց թէ պատերազմէն առաջ 20.000ի չափ ոստիկանական, զինուորական եւ շոգեկառքի պաշտօնեաներու համազգեստներ փախցուած են Գերմանիա :

ՀԻԹԼԷՐ Զատիկը պիտի անցընէ Զիկֆրիտի գիծերուն մէջ, ինչպէս կը հաղորդեն Պերլինէն հասած լուրեր :

ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ԵՒ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ

Մոսկուա չափաւորած էր իր պայմանները

Ինչպէս կը նախատեսուէր, հաշտութիւն գոյացաւ Ֆինլանտայի եւ Խ. Միութեան միջեւ: Առաջին հեռագիրը հաղորդեց Աժանս Հավաս, տարածելով Մոսկուայի անթելին լուրը, որ կ՚ըսէր թէ հաշտութեան դաշնագիր մը կընքուած է մարտ 12ին: Ուրիշ հեռագիրներ ալ հաստատեցին այս տեղեկութիւնը: Ֆինլանտայի խորհրդարանը անմիջապէս նիստ գումարեց, քննելու եւ վաւերացնելու համար կնքուած համաձայնութիւնը: Միեւնոյն առեն կը հաւաստէին թէ Ֆինլանտայի ազգ. պաշտպանութեան եւ կրթական նախարարները հրաժարեցան, իբրեւ հետեւանք այս համաձայնութեան:

Ուրեմն ֆինլանտական պատերազմը կը վերջանայ, 104 օր տեւելէ վերջ : Գերմանական աղբիւրներու համաձայն, դաշնագիրը կը պարունակէ հետեւեալ տրամադրութիւնները.—

1.— Զինադադար կնքել անմիջապէս: 2.— Խ. Միութեան ձգել Քարելիոյ պարանոցը, մէջն ըլլալով Վիպորկը: 3.— Զինուորական կայան մը ձգել Ռուսիոյ, Հանկոյի թերակղզիին վրայ, Ֆինլանտայի ծոցին մէջ: Փէցամոյի մասին խօսք չկայ եւ կը կարծուի թէ Ռուսերը հրաժարած են այդ հիւսիսային կայանէն, ուրիշ կարեւոր զիջումներ ալ կատարելով :

Դեռ համաձայնութիւնը չկնքուած, կռիւները կը շարունակուէին Վիպորկի շրջանին մէջ: Ֆինլանտական զեկոյցը կ՚ըսէ թէ վար առնուած են 15 օդանաւեր: Պատերազմին սկիզբէն ի վեր խորտակուած են ռուսական 587 օդանաւեր, իսկ ջախջախուած կամ գրաւուած՝ 1486 հրասայլեր: Ռուսական զեկոյցին համաձայն, կարմիր զօրքը լրացնելով Վիպորկի պաշարումը, գրաւած է քաղաքին արեւելեան եւ հիւսիսային մասերը եւ յառաջ կը քալէ նոր յաջողութիւններ շահելով :

Ֆրանսա բանակ մը կազմած էր փետր. 26ին Ֆինլանտա ղրկելու համար

Պ. Տալատիէ շատ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ երեսփ. ժողովին երեքշաբթի օրուան մէջ, իբրեւ պատասխան ֆինլանտական պատերազմի մասին եղած հարցապնդումներու: Երբ նախագահը յայտնեց հարցապնդումները, վարչապետը անմիջապէս խօսք առնելով յայտարարեց ․

— « Կառավարութիւնը ժողովին տրամադրութեան տակ է, անմիջական վիճաբանութեան մը համար: Սակայն, ճիշդ այս պահուն Ֆինլանտայի խորհրդարանը ժողով գումարած է, քննելու համար Ռուսիոյ հաշտութեան պայմանները: Հետեւաբար կը կարծեմ թէ օգտակար է քանի մը օր յետաձգել այդ վիճաբանութիւնը: Այս առթիւ կրնամ ըսել թէ Ֆրանսա գլուխը կուգայ այն բոլոր երկիրներուն որ նիւթական օգնութիւն ըծայած են Ֆինլանտայի, պատերազմին սկիզբէն ի վեր»:

Այստեղ վարչապետը թուանշաններով յիշեց ղրկուած օգնութիւնները եւ աւելցուց թէ Ֆրանսա ամէնէն արդիական ռմբաձիգ օդանաւերը ղրկած է: Ցետոյ կարդաց ֆինլանտական կառավարութեան շնորհակալութեան գիրը : Մարտ 11ին, Ֆինլանտայի արտաքին նախարարը նորէն շնորհակալութիւն կը յայտնէր մեր դեսպանին :

— « Բայց նիւթական օգնութիւնը բաւական չէր: Փետրուար 5ի Գերագոյն Խորհուրդին մէջ որոշուեցաւ անհրաժեշտ զօրքը տրամադրել Ֆինլանտայի: Փետրուար 26էն իսկ զինուորները եւ անհրաժեշտ նաւերը կազմ եւ պատրաստ էին: Բրիտանական կառավարութիւնն ալ, որուն կ՚իյնար զինուորական այս աջակցութեան գլխաւոր բաժինը եւ փոխադրանաւերը պաշտպանելու հոգը, նոյնպէս ձեռք առած էր անհրաժեշտ միջոցները: Ամենայն անկեղծութեամբ պէտք է յայտարարեմ թէ ամէնէն արդիական զէնքերով սպառազինուած այս ուժերուն հողի) առաքումը կարելի չէ, եթէ հրապարակային կոչ մը չստանանք Ֆինլանտայէն: Այս պահուն ես դեռ կը սպասեմ այդ կոչին: Ինչո՞ւ անհրաժեշտ է Ֆինլանտայի այդ կոչը: Որովհետեւ Շուէտի եւ Նորվեկիոյ կառավարութիւնները իրենց բոլոր ուժով կը մերժեն ճամբայ բանալ դաշնակից զօրքին, իրենց հողին վրայ: Ուրիշ միջազգային պատճառներ ալ կան եւ կառավարութիւնը չուզեր որ Ֆրանսա խախտէ միջազգային օրէնքը, նոյնիսկ պատերազմի առեն: Կառավարութիւնը վերջերս նամակ մը ուղղեց Ֆինլանտայի եւ ես դեռ կը սպասեմ անոր պատասխանին: Ֆինլանտայի արտաքին նախարարը հաղորդած է թէ վերջնական պատասխան մը պիտի տրուի խորհրդարանին գումարումէն վերջը: Ուստի կը կարծեմ թէ այս վիճաբանութիւնը կրնայ յետաձգուիլ երեքշաբթի օրուան »:

Ցետոյ խօսք առին հարցապնդողները: Ազգայնական երեսփոխան մը, Ժէրման Լոռան գնահատելով վարչապետին անձնական ճիգերը, ուզեց իմանալ եղած խոչընդոտները, որպէսզի ժողովը օգնէ զանոնք հարթելու: Թէ ինք եւ թէ Լէոն Պլում հաւանեցան որ երեքշաբթի օրուան յետաձգուի վիճաբանութիւնը: Ուրիշ երեսփոխաններ ալ խօսեցան եւ ի վերջոյ որոշուեցաւ երեքշաբթի օրուան ձգել վիճաբանութիւնը :

Փարիզի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ խստօրէն կը քննադատեն Շուէտի դիրքը, դիտել տալով թէ ան պատերազմէն խուսափելու անձկութեան մէջ «կը զոհէ սկանտինեան երկիրներու գերագոյն շահերը»: Գերմանական թերթերը ջերմապէս կը գնահատեն Շուէտի ընթացքը :

Էջմիածին պատգամաւոր կը ղրկէ

Երէկ ստացանք Պէյրութի «Ազդակ»ին մարտ 7ի թիւը, ուրկէ կ՚իմանանք թէ Էջմիածնի կաթող. տեղապահ Ջէօրէքճեան արք. մարտ 2 թուակիր հեռագիր մը ուղղած է Հալէպի առաջնորդ Արտաւազդ արք.ի, նորէն խնդրելով մինչեւ յունիս 30 յետաձգել Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընտրութիւնը: Հեռագիրը կ՚աւելցնէ թէ Էջմիածին պատգամաւոր պիտի ղրկէ եւ թէ ընտրութեան վերաբերեալ նամակը թղթատարին յանձնուած է:

Թուրքիոյ պատրաստութիւնները

Անգարայէն կը հեռագրեն մարտ **11** թուականով․— Ազգ. պաշտպանութեան գերագոյն խորհուրդը ժողով գումարելով մարտ 7ին, 8ին եւ 11ին, նախագահութեամբ Զօր. Իսմէթ Ինէօնիւի, մանաւորապէս քննեց երկրին պաշտպանութեան վերաբերեալ պատրաստութիւնները եւ գոհացուցիչ գտաւ զանոնք :

*** Մօտաւոր Արեւելքի անգլիական եւ ֆրանսական օդատորմիղներուն հրամանատարները մարտ 11ին մասնաւոր ունկնդրութեան ընդունուեցան Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահին կողմէ :

*** «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Անգարայի թղթակիցը այս առթիւ կը գրէ թէ անգլիական հրամանատարը, Սըր Ուիլըմ Միչըլ, Անգարա հասած առեն մեծ հաճոյք պատճառեց Թուրք զինուորներուն, Թուրքերէն ողջունելով զանոնք․ — « Մէրհապա, ասքէր»: Զինուորները պատասխանեցին․— « Սաղ օլ»:

Թղթակիցը յետոյ կ՚աւելցնէ․— Այս այցելութիւնը առիթ մը եղաւ ամրապնդելու Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ սիրալիր յարաբերութիւնները եւ ընդհանուր համակրութիւն կը տիրէ ամէն կողմ Դաշնակիցներուն հանդէպ: Այս իրողութիւնը մանաւորապէս աչքի կը զարնէր չարաթ օրուան հացկերոյթին եւ Կարմիր Մահիկի պարահանդէսին առթիւ: Մինչ Անգլիացիները եւ Ֆրանսացիները ազատօրէն կը խառնուէին Թուրքերուն եւ չէզոքներուն հետ, Գերմանները, առաջնորդութեամբ դեսպան Ֆոն Փափէնի, ամփոփուած էին անկիւն մը, հաղիւ բարեւներ փոխանակելով ո եւ է մէկուն հետ: Եւ անոնք էին առաջին մեկնողները: Ֆոն Փափէն զրաւած է չեխական դեսպանատունը իբրեւ մասնաւոր բնակարան մը, անոր զինանշանին տեղ դնելով գերմանական արծիւը :

Անգլիացի հրամանատարը խորհրդակցութիւններ կատարեց Թուրք սպարապետութեան հետ, որ անկէ կը սպասէր այս այցելութեան: Մօտաւոր Արեւելքի անգլիական եւ ֆրանսական բանակներուն հրամանատարները, Զօր. Ուէյվըլ եւ Զօր. Վէկան, ինչպէս եւ Միջերկրականի նաւատորմին ընդհ. հրամանատարը արդէն պաշտօնապէս այցելած էին Թուրքիա: Բայց առաջին անգամ է որ կ՚այցելեն դաշնակից օդատորմիղներուն հրամանատարները : Անոնց այցելութիւնը խիստ նշանակալից է այս պահուն, նկատի առնելով այն պարագան որ օդանաւային ուժերը կարեւոր դեր մը պիտի կատարեն Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի գործողութեանց մէջ: Այն օրէն ի վեր որ Անգլիա եւ Ֆրանսա վարկեր տրամադրեցին Թուրքիոյ սպառազինութեանց համար, մեծապէս բարւոքած է թրքական օդատորմիղը: Անոր ուժը չարունակ կ՚աճի արդիական օդանաւերով, զուգընթաց՝ օդաչուներու մարզանքին հետ: Մեծապէս ընդարձակուած են օդանաւերու նորոգութեան գործարանները եւ մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձած է օդակայաններու խնդիրը :

Եգիպտոսի դրեթէ անսպառ կուպրը մեծապէս օգտակար կ՚ըլլայ: Թուրքիոյ օդային ուժերը կը պարունակեն ամենավերջին դրութեամբ հեռաձիգ եւ լաւ սպառազինուած օդանաւեր, որոնք մեծ օգտակարութիւն պիտի ունենան, եթէ Գերմանիա կամ Ռուսիա արշաւ մը կատարեն Կովկասի մէջ, դէպի Իրաքի նաւթահորերը կամ Պալքաններու մէջ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

Օդանաւային գործունէութիւնը կ՚աճի

»»» · «««

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (195րդ օր)․

Զեկոյց թիւ **381**, մարտ **12**, առաւօտ․— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք գիշերուան ընթացքին:— Զեկոյց թիւ **282**, իրիկուն․— Տեղական հրետաձգութիւն:

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ օդանաւային գործունէութիւնը կ՚աճի երկու կողմէն ալ: Գերման օդանաւեր հետազօտիչ թռիչքներ կատարեցին անգլիական ափերուն, հիւսիսային Ֆրանսայի եւ Ալզասի մէջ: Ֆրանսական եւ անգլիական օդանաւերը իրենց կարգին արշաւներ կատարեցին Գերմանիոյ հիւսիսային-արեւմտեան կողմը եւ Հէլիկոլանտի վրայ: Բազմաթիւ լուսանկարներ քաշուեցան գերմանական գիծերուն վրայ: Փոխադարձ հրետաձգութիւնն ալ կը սաստկանայ :

Նաւերու ջարդը կը շարունակուի անընդհատ: Հոլանտական քարիւղատար շոգենաւ մը, 9000 թոն, ընկղմեցաւ պայթումի մը հետեւանքով: Նաւաստիներէն 42 հոգի փրկուեցան: Անգլիական նաւ մը, 1097 թոն, ականի մը զարնուելով ընկղմեցաւ: Նաւաստիները փրկուեցան հոլանտական նաւի մը կողմէ: Հոլանտական նաւ մը, 2325 թոն, ընկղմեցաւ ականի մը զարնուելով: Նաւաստիները փրկուեցան իրլանտական նաւի մը կողմէ: Ընկղմեցաւ նաեւ անգլիական նաւ մը, «Կարտինիա», 3745 թոն, պայթումի մը հետեւանքով :

Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ ռմբաձիգ օդանաւ մը յաջողութեամբ յարձակեցաւ գերմանական սուզանաւի մը վրայ, Հէլիկոլանտի մօտերը: Կը կարծուի թէ սուզանաւը ընկղմած է:

Պելժիոյ վրայ գերմանական օդանաւ մը երեւցած ըլլալով, հետապնդուեցաւ երեք պելժիական օդանաւերու կողմէ: Գերմանական օդանաւը յաջողեցաւ փախչիլ :

*** Անգլիոյ պատերազմական նախարարը ճառ մը խօսելով երեսփ. ժողովին մէջ, յայտարարեց թէ հինգ ամսուան մէջ կրկնապատկուած է Ֆրանսայի բրիտանական բանակը եւ օրէ օր կ՚աճի: Ցետոյ աւելցուց․— «Մեր պարտականութիւնն է հետզհետէ ստանձնել մեր բաժինը ցամաքային բեռէն եւ թեթեւցնել մեր ֆրանսացի դաշնակիցներուն բեռը: Նախորդ պատերազմին մէջ մենք զինակիցներ էինք, ներկայ պատերազմին մէջ բարեկամներ ենք: Ֆրանսայի ապահովութիւնը կապուած է Անգլիոյ ապահովութեան եւ ամբողջութեան հետ»:

*** Ամերիկեան պատուիրակը առջի օր տեսակցեցաւ Անգլիոյ ծովային եւ եղմական նախարարներուն, ընկերվարական եւ ազատական վարիչներուն հետ, իմանալով անոնց տեսակէտները, յետոյ այցելեց արտաքին գործերու պաշտօնատունը: Երէկ ալ տեսակցութիւններ ունեցաւ Լոյտ Ճորճի եւ Իտընի հետ եւ այսօր կը մեկնի Լոնտոնէն, Հռոմ վերադառնալու համար Փարիզի ճամբով :

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը պատասխանելով զանազան հարցումներու, հաշտութեան ձեռնարկի մը մասին, յայտարարեց թէ լուր չունի:

ՄԵՐ ՍՏԵՓԱՆԸ

Հեռախօսը կը ձայնէ «Յառաջ»էն ·
— Ստեփանն ալ գնաց ···
Ստեփա՞նն ալ··· Մե՞ր Ստեփանը ։
Տասնեւհինգ օր անցած է այդ չարաչուք հեռաձայնէն ի վեր, ու Ստեփանին պատկերը վայրկեան մը չի հեռանար աչքիս առջեւէն ։
Ոչ այն Ստեփանը որ նախանցեալ տարի եկած էր Ֆրանսա դարմանումի համար, ոչ ալ «հարուած»էն վերջի այն Ստեփանը որուն հետ մէկ ամիս ապրեցայ Pouguesի մէջ 1931ին եւ յաջորդ տարիները Փարիզ ։
Այլ այն Ստեփանը որուն հանդիպեցայ առաջին անգամ Գահիրէի մէջ, 1904ին թէ 1905ին, լաւ չեմ յիշեր, որ առաջին վայրկեանէն իսկ գրաւեց զիս եւ որուն ամենօրեայ մտերմութեան մէջ ապրեցայ տարիներ ամբողջ, մինչեւ Մեծ Պատերազմը ։
Միջին հասակով, բարեձեւ կազմով, խոշոր գլուխով, առիւծի բաշերով, առողջ, հուժկու ու գեղեցիկ տղամարդ մըն էր, լայն ճակատով, մտացի եւ անուշ խաժ աչքերով, նման այն խարտեաշ հայորդիներու որոնք յատուկ գրաւչութիւն մը ունին ։
Կէմմիրէն կուգար, անցնելով Այտընի նահանգին կարգ մը գիւղերէն եւ Իզմիրէն ուր քաջագործութիւններ ունէր կատարած ։ Եւ հպարտ էր իր սիրելի Կէմմիրովը, զոր չէր ուզեր փոխել ոչ Թալասի եւ ոչ ալ նոյնիսկ Կեսարիոյ հետ ։ Ալ չեմ խօսիր Պոլսոյ մասին ։
Հայ էր, ինչպէս քիչերուն տրուած է ըլլալ, մինչեւ մազերուն եւ եղունգներուն ծայրը ։ Լաւ էր ու գեղեցիկ՝ ինչ որ հայկական էր ու Հայու արտադրութիւն ։ Մնացածը շատ չէր հետաքրքրեր զինք ։
— Ստեփան, օղլում, կ'ըսէի երբեմն իրեն, լաւ կողմերուն հետ գէշ կողմերն ալ պէտք է տեսնել ···։
Այդ նիւթին վրայ ընդդիմութիւն չէր վերցներ եւ ամէն անգամուն ալ խօսքս կը կտրէր ըսելով ·
— Հայ մարդը գէշ կողմ չի կրնար ունենալ՝ կամ այն է որ Հայ չէ ։
Մէկ կտորէ ձուլուած պողպատէ զանգուած, ոչ ճկիլ գիտէր, ոչ թեքիլ, ոչ կողմ կը ճանչնար ոչ խաբք եւ չէր ախորժեր նազանքէն ։
Կամ ա՛յս, կամ ա՛յն ։
Միջին ճամբայ չկար իրեն համար ։ Compromisներու մարդը չէր ։
Եւ այդ էր պատճառը որ Ստեփանը անտարբերութեան զգացում չէր կըրնար ներշնչել դիմացինին, կամ բարեկամ էր, կամ հակառակորդ ։
Նոյն իսկ իր կուսակցութեան ծոցին մէջ զինքը չսիրողներ պակաս չէին, բայց սիրողներն ալ ինչպէ՜ս կը սիրէին զինքը ։
Եւ ինքն ալ կը սիրէր իր ընկերներն ու մտերիմները՝ նոյն այն թափով ինչ թափով որ կը հարուածէր ու կը հալածէր իր հակառակորդները, կը սիրէր հոգեւին, ամէն զոհողութիւն ստանձնելով անոնց համար, նոյնիսկ ինքզինքը զրկելու գնով ։
Զերմեռանդ հաւատացեալ Հայ ժողովուրդի արժանիքներուն եւ ամէն կարգի առաքինութիւններուն, անոր փայլուն ապագային եւ ազգային դատի անպայման յաջողութեանն ու յաղթանակին, մեծ պատերազմի ըսկիզբէն մինչեւ վերջը, ճախողանքի թէ յաղթութեան, նահանջի թէ յառաջխաղացութեան վերիվայրումներուն մէջ, անոր հաւատքը մնաց աննուաճելի եւ աննկուն, առանց պահիկ մը կասկածի կամ վարանման ենթարկուելու ։ Ան յոյս ներշնչեց բոլոր անոնց որոնք լքումի նոպաներ կ'ունենային ։
— Ի՞նչ կ'ըսես, Ստեփան, այս անգամ կարծես թէ ···։
— Չէ, մի հաւատաք···։ Ու կ'իյնար բացատրութիւններուերկար շարքի մը մէջ՝ որմէ դարձեալ յաղթական դուրս կուգային Հայն ու Հայկական Դատը ։
Իսկ երբ լաւ լուրեր կը հասնէին կովկասեան ճակատէն եւ Պարթեւեանի ծռած մէջքը քիչ մը կը շտկուէր, Ստեփանիս ուրախութեանը չափ չըկար ·
— Տեսա՞ք, ես ձեզի չըսի՞ ···։
Ու ծրագիրներ կը յօրինէր, ամէնքն ալ վերածնած հայրենիքին շուրջը · Հայաստան պիտի երթայինք··· ինչպէ՞ս, ե՞րբ, բոլոր մանրամասնութիւններով ։ «Յուսաբեր»ն ալ, իր սիրելի «Յուսաբեր»ը, միասին պիտի տանէինք եւ հոն օրաթերթի պիտի վերածէինք ։ Պարթեւեանն ալ միասին պիտի տանէինք՝ ջրդեղելու համար իր թուլցած ջիղերը հայկական աւազանին մէջ ։ Ու յետոյ, ու յետոյ···։
Ու թեւ կ'առնէր իր երեւակայութիւնը դէպի հայրենի աշխարհը ։
Հայրենիքէն վերջ՝ առաջին գծին վրայ իր կուսակցութիւնը կուգար ։
«Արտաքոյ Դաշնակցութեան չիք փրկութիւն» ։
Ծայրայեղ կուսակցական թերեւս չըլլար, բայց ինչպէս աշխարհի բոլոր առաքինութիւնները հայ մարդուն մէջ, այնպէս ալ բոլոր լաւ մարդիկն ու ձեռքի պալիք ուժերը Դաշնակցութեան ծոցին մէջ կը ճանչնար ։ Եւ բացի հին հնչակեան գործիչ Աստմ Ասլանեանէն եւ ռամկավար Միհրան Տամատեանէն, միւս կուսակցութիւններուն մէջ գրեթէ ծանօթ չունէր, եւ չէր ալ ուզեր ունենալ ։
Կամաւորական շարժումին ամէնքէն խանդավառ ախոյեաններէն մէկը հանդիսացաւ Եգիպտոսի մէջ, համաշխարհային մեծ պատերազմին, եւ ամբողջ հոգիով լծուեցաւ Դաշնակցութեան բացած մեծ հանգանակութեան, ի նպաստ Հայ կամաւորներուն գունդերուն ։
Իսկ երբ կամաւորական շարժման մէկ ծայրը եկաւ Եգիպտոս եւ պէտք եղաւ նոր աշխատանքի լծուիլ ստեղծելու համար Հայկական Լեգէոնը, հոգ է որ Ստեփանը, թերեւս կեանքին մէջ առաջին ու վերջին անգամը ըլլալով ջուր խառնեց իր գինիին մէջ, կակղեցաւ, քար դրաւ սրտին ու ձեռք մեկնեց Ռամկավարներուն ալ, Բարեգործականի աղաներուն ալ, Հընչակեաններուն ալ, Թորգոմ Սրբազանին ալ, որպէսզի կարելի ըլլայ հիմը դնել այն Ազգային Միութեան որ Եգիպտոսէն մինչեւ Ամերիկա գլուխ պիտի կանգնէր Հայկական Լեգէոնի ձեռնարկին ։
Այսպէս ճանչցայ ես Ստեփանը Գահիրէի մէջ, 1905էն 1916 ։
Անոնք որ վերջին տարիներու ընթացքին միայն տեսան զինքը, թերեւս չճանչնան զայն այս պատկերին մէջ ։
Բայց այս է իսկական պատկերը Ստեփան Եսայեանին, Կեսարիոյ Կէրմեր գիւղէն, հարազատ Հայ տղամարդ մինչեւ ոսկորներուն ծուծը, Դաշնակցական հաւատաւոր զինուոր, նուիրուած յեղափոխական, զոհաբերող ընկեր, զմայլելի ընտանիքի հայր, ուղղամիտ, անկեղծ, չիփ չիտակ, ծուռ ու մուռ ճամբաներու թշնամի, հաւատարիմ իր բարեկամութիւններուն, ամուր իր համոզումներուն մէջ, առողջ դատողութեամբ, աննկուն կամքով ։
Այսպէս էր իմ ճանչցած Ստեփանս, առիւծ Ստեփանս, եւ ասոր համար է որ բանակ մը մարդ ողբացին իր կորուստը եւ ասոր համար է որ իր հեռաւոր թէ մերձաւոր մտերիմներուն սրտին մէջ անոր յիշատակը կենդանի պիտի մնայ յաւէտ ։

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

···6 Մարտ.— Ձմեռնային դաղջ արեւակ մը իր ճառագայթները կը թափէ մեր վրայ, մինչ մեր յիսնեակը յամրընթացզառիվերէն վեր կը բարձրանայ ։ Ցուրտ է եւ քամին մեր այտերը կը կծէ, մեր ձեռքերը եւ ոտքերը կը մսին ցուրտէն ։ Մօտակայ անտառակը կ'երթանք փայտ բերելու եւ բանակի պէտքերուն համար օգտագործելու ։
Բաւական բարձրացած ենք արդէն, եւ գրեթէ անտառակներու եզրին հասած, ես կը դառնամ, ակնարկ մը կը նետեմ հեռուն եւ կը դիտեմ ընդհ. անջրպետն ու տեսարանները ։
Հոն հեռուն հերկուած արտ մը կայ. անոր քովը խոպան արտ մը ։ Քիչ անդին գիւղացիներ գարնանահերկով զբաղած են, եւ աւելի հեռուն երկու ծլած արտեր, մէկը դալարի իսկ միւսը ցորենի, շատ դիւրութեամբ իրարմէ կը զանազանուին իրենց գոյներով, որոնք բլուրի լանջէն վեր կը բարձրանան, կ'երկարին եւ միւս կողմը կը թեքին ։ Վարը հովիտը կը զուարթուի զինք շրջապատող բլրաշղթաներէն որոնք կարծես անոր շուրջ նազպար մըն են բռնած ։ Հովտին ծոցը ողողուած արօտները կը տեսնուին որոնց կանանչ գոյնը եղեամի ազդեցութեան տակ գրեթէ կապոյտի է փոխուեր, իսկ այդ նոյն հովտին մէջ գետակը, առուն եւ ջրանցքները զիկզակելով հոս ու հոն, ամէն կողմ բարիք ու օրհնութիւն եւ երբեմն ալ պատուհաս ու չարիք կը բաշխեն ։
Գիւղացիներու բուխերիկներէն ծուխը կը բարձրանայ, կը թանձրանայ եւ կը տարածուի հոս ու հոն եւ տարածութեան նոր երեւոյթ մը եւ նոր տպաւորութիւն մը կ'ընծայէ ։
Մեր յիսնեակը կը յառաջանայ դէպի անտառակին խորը, մեզի կը հետեւին նաեւ մեր բեռնակառքերը ։ Եւ ահա մեզի սահմանուած անտառամասն հասած ենք, ուրկէ զինուորփայտահատները պէտք է փայտ կըտրեն ։
Հազիւ քանի մը քայլ առած, անտառին խորը մենաւոր ակ մը եւ յիշատակարան մը կը տնկուին մեր առջեւ, զող - աղբի՞ւր, տապաս - աղբի՞ւր, սրբավա՞յր ·— Հարց կուտամ ինքզինքիս եւ մտածումներու մէջ կը խորասուզուիմ, մտաբերելով մեր հայրենի սրբավայրերու եւ բնութեան ծոցը խորասուզուած մեր հրաշագործ ջուրերու եւ ուխտատեղիներու յիշատակը ։ Ափսոս, շատ - շատ հեռուն են անոնք, շատ հեռուն ։
Բայց պահ մը ակնարկս կը պտըտցնեմ, ահա ակը, զուլալ ջուր մը բարձունքին վրայ, անոր վրայ խարխուլ յիշատակարան մը, յիշատակարանին վրայ երկու ժանգոտած մոմակալներ հին - հին դարուց յիշատակ, իսկ անոր վերեւը խաչքար մը ։ Ահա բոլորը, որ ժողովուրդները, հաւատքն են շարժած, անոնց ոգի եւ հոգի ներշնչած, որոնց կարգին նաեւ Հայ ժողովուրդին ։ Հայորդիները ծարաւ են, «խմեցէք տղաք, խմեցէք այս չարխափան ջուրէն», կը ձայնէ մէկը, «խմեցէք տղաք» կ'ըսեմ նաեւ ես, «ով որ այս ջուրէն խմէ,պատերազմէն ողջ առողջ պիտի վերադառնայ» ։ Հակառակ ցուրտ օդին, հայորդիները ինչպէս նաեւ մեր ֆրանսացի ընկերները կը խմեն եւ անտառի կենսատու օդը լիաթոք շնչելէ վերջ, գործի կը սկսին կայտառ եւ ուրախ ։
Եւ ահա ծառերը կը թաւալին, ճիւղերը կը ճարճատին, ոմանք կը ջարդեն, ուրիշներ կը կրեն, ոմանք կ'երգեն, ուրիշներ կը կատակեն եւ այսպէս կառքերը բեռցած, ճամբայ կ'ելլենք ։
Հազիւ յառաջացած, ահա ձիւնամրրիկ մըն է կը սկսի ։ Մինչ այդ զինուորներու եւ կառքերու շարքը վար կ'իջնէ զառիթափէն ։ Ձիւնը մեր աչքերէն եւ ականջներէն ներս կը թըխմուի յիշեցնելով Հայաստանի սառնաշունչ ձմեռը եւ Վարդանանց տօներու ձիւնամրրիկը ։ Անդին ծանր հրետանին կ'որոտայ, իսկ վերը որսկան օդաչուները ամենայն արագութեամբ օդը ճեղքելով եւ զիկզակելով, որս կը փնտռեն ։
Հաւաքոյթի փողը հնչեց ·— «Պէտք է աճապարել», կը ձայնէ յիսնապետը ։
Հեռուն ահեղ որոտ, վերը շարժում եւ փնտռտուք, իսկ մենք յոգնած եւ անօթի գիւղէն ներս կը մըտնենք ։— Ա. Գ. Մեսումեան

×

···6 Մարտ ·— Սիրելի «Յառաջ», Մարտ 3 կիրակի օր, տեղի ունեցաւ ֆութպոլի կարեւոր մրցում մը ։ 246e R. I. Ա. եւ 4e Bon Chasse Ա. զինուորական խումբերու միջեւ ։ Ֆութպոլի երկրորդ մրցումն էր մեր ճակատին վրայ եւ 5000ի մօտ բազմութեան մը ներկայութեամբ եւ իմ դատաւորութեամբ ։ Մրցումը սկսաւ ժամը ճիշդ 3ին, առաջին կիսախաղին 246 R. I. 6 նշանակէտ շահեցաւ, 10 վայրկեան հանգստէ վերջ Բ. կիսախաղը սկսաւ ։ Այս անգամ 4 B. C.ն էր որ յաջորդաբար 3 նշանակէտ շահեցաւ «ձախ ժայռ»ը 21 վայրկեանի ընթացքին եւ հակառակ արեւին ։
Մինչ՝ 246 R. I.ին յառաջապահ գծի կարգ մը խաղացողներ, փոխուելով իրենց պաշտօնէն եւ խաղը վերջանալուն 24 վայրկեան մնացած 246 R. I.ին շահեցաւ 4 նշանակէտ ։ Եւ այսպէս վերջացաւ 246 R. I.ի յաղթանակով 10—3 կոլերով ։
246 R. I.ի խաղացողներուն գրեթէ մեծամասնութիւնը կը պատկանի ֆրանսական «Pro» խումբերուն ։ Յիշենք երկու հոգի Zehren, Hibst, որ քանիցս ֆրանսական միջազգային մրցումներու մասնակցած են ։ Գնահատութեան արժանացաւ 246 R. I.ի տեղակալ՝ Deshayes վարդապետը որ կը փայլէր նաեւ իր հրաշալի խաղարկութեամբ, որքան ոտքով կամ գլխով, այնքան ալ իր երկար մօրուքով,խանդավառ ծափերու մէջ ։
Ճակատի վրայ անթելով.— Թոռինոյի մէջ տեղի ունեցաւ մրցում մը իտալական եւ զուիցերիական երկու ազգային խումբերու միջեւ 72.000 բազմութեան մը ներկայութեամբ ։ Հաւասար մնալով երկու կողմէն 1—1ով ։ Այս տարի զուիցերիական խումբը անյաղթելի է եւ չէ պարտուած մինչեւ այսօր ։
*** Հ. Մ. Ը. Մ.ը պարտուած է Hispano - Suizaէն 8ի դէմ 3ով ։— Սերժ Զիլինկիրեան

Ճամբու վրայ

Վերջերս միջին Ֆրանսայի մէջ պտոյտ մը կատարելով, պատեհութիւն ունեցայ այցելելու քանի մը հայաշատ քաղաքներ ։ Ոչ մէկ դժուարութիւն զգացի Հայեր գտնելու համար ։ Ինծի կը թուէր թէ քայլերս անվրէպ կ'առաջնորդէին զիս դէպի այդ ցանցառ տուները, որոնց շատերը շինուած են բնակիչներու կողմէ, ուրիշներ տակաւին շինութեան մէջ, բայց բոլորը կը կրեն միեւնոյն դրոշմը հրաշագեղ, որ այնքան գեղեցկօրէն կը յատկանշէ մեր հայերուն կենցաղը ։
Ամէն կողմ կը գտնեմ միեւնոյն հերոսական կեցուածքը, միեւնոյն հանդարտ լաւատեսութիւնը ։ Մարդկութիւնը տանջող այս անձկալի կացութեան մէջ, գեղեցիկ է տեսնել եւ գտնել այն հրաշալի քաջութիւնը, զոր երեւան կը բերէ Ֆրանսա ապրող հայ ժողովուրդը ։
Ինչպէս ամէն տեղ, երիտասարդները մեկնած են, պատասխանելով ընդհ. զօրակոչին ։ Անոնց ձգած հետքերը անկորնչելի կը մնան ··· Հոս, սենեակ մը, որու պատէն կախուած են կիրակնօրեայ հագուստները, հոն, աշխատանքի գործիքներ, աւելի հեռուն գիրքեր եւ գրասեղան մը ։ Թէեւ անոնք մեկնած են, բայց ներկայ են իրենց գործերը ։ Այնպէս կը թուի թէ ամէն վայրկեան անոնք պատրաստ են ներս մտնելու եւ սովորականին պէս գրաւելու իրենց տեղը սեղաններուն առջեւ ։ Տեսայ այս ամէնը եւ կը հիանամ այս գերագոյն պարզութեան առջեւ ։
Երբ ընտանիքի մը հայրը մեկնած է, մայրն է որ կ'աշխատի եւ մանուկը իր ստացած կրթութենէն զատ, կը պարապի թափուր մնացած իր հայրական տան գործերով ։ Ճամբորդութեանս ընթացքին դիպուածը զիս ծանօթացուց բարի պառաւի մը, որուն զաւակներէն մին ճակատն է ։ Ան պատերազմի մասին կը խօսի յայտնի ծանրութեամբ, բայց ոչ դառնութեամբ եւ իր ճակատագիրը կը միացնէ շատ մը մայրերու ճակատագրին ։ Պարտաճանաչ կին մըն է ։ Բնականաբար անհուն գուրգուրանքով լեցուն բառեր ունի իր զաւկին համար եւ երեւակայութեամբ իր աչքերուն առջեւ բերելով անոր դիմագիծը, մայրական ժպիտ մը կ'ունենայ սրտին մէջ ։ Երբ կը փորձեմ զինքը մխիթարել, աղօթքի մը պէս կ'ըսէ ·
— «Ուրիշները թէ իմս, Աստուած պահէ բոլորն ալ» ։
— «Գրե՞ց, ինչպէ՞ս է»··· ահաւասիկ միակ հարցը որ կը փոխանակուի, երբ իրարու կը հանդիպին ։
Վիէնէն անցած ատեն լսեցի թէ «Յառաջ»ի Տիգրանուհին տկար է ։ Յետոյ ստուգեցի որ ապաքինած է ։
Այս շրջաններու հայութիւնը կը շարունակէ մնալ աշխատասէր ինչպէս խաղաղութեան ատեն ։ Անհոգութիւնը որ կը վնասէ մտքին, ինչպէս նաեւ մարմնին, տեղի տուած է պայքարելու զօրաւոր կամքի մը, որ պատիւ կը բերէ բոլորին ։ Անոնք որ տակաւին դրօշի տակ չեն առնուած, կ'աշխատին Ազգային պաշտպանութեան գործարաններուն մէջ ։ Ապագան մեզ կը վստահեցնէ ։

Լ. ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

ՀԱՅ Զինուորներու համար

Սէն Մոռիսէն Լէճի (Տիգրանակերտ) հայրենակիցները 100ֆրանք կը տրամադրեն, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Քրիստափոր Կ. Աբրահամեանի մահուան առթիւ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէն.— Խոր կսկիծով լսեցի հայրենակից Պ. Կարապետ Աբրահամեանի որդւոյն՝ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐի մահուան գոյժը, 13 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ ։ Խորին ցաւակցութիւններ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Աբրահամեանի, Յակոբ եւ Սեդրակ Աբրահամեաններուն եւ իրենց պարագաներուն ։
Խ. Արախչիեան
*** Սէն Մորիսի Տիգրանակերտի Լէճի, հայրենակիցները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Աբրահամեանի (Զալի) իրենց անմոռանալի սիրելի որդւոյն՝ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐի դառնաղէտ մահուան առթիւ ։ Նաեւ իրենց բոլոր պարագաներուն ։
*** Փարիզէն Պ. Նուրհան Փափազեան իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մրմրեանի, իր որդւոյն՝ ՄԵՍՐՈՊի դառնաղէտ մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի, 50 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Եղիսաբէթ Ուրզանճեան, հօր անունը՝ Ստեփան, մօր անունը՝ Աղաւնի, քրոջը անունները՝ Աղնէս եւ Լուսին ։ Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի ։ Գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝ Miasserian, 56bis, rue Olivier - Mètra, Փարիզ (20) ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

«Սիփան - Կոմիտաս» երգչախումբը որոշած ըլլալով վերսկսիլ իր գործունէութիւնը, թէյասեղան - հաւաքոյթ մը կազմակերպած է յառաջիկայ կիրակի, 17 մարտ, Ծաղկազարդ, կէս օրէ վերջ ժամը 3 — 7, իր հաւաքատեղին, 8 Rue Bossuet, իբրեւ առաջին հանդիպում պատերազմէն ի վեր ։
Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները իրենց ընտանիքով ինչպէս եւ համակիրներ ։ Թէյ եւ խմորեղէն 5 ֆրանք ։ Գեղարուեստական բաժին ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ Recocoի գործաւորուհիներ ։ Դիմել Կարապետեանի, ժամը 10էն մինչեւ 7, 33 Rue Notre Dame de Lorette, Paris (9) ։

Իտալիոյ դիրքը եւ Գերմանիա

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ զարմանազան ենթադրութիւններ հրատարակել Ֆոն Ռիպպէնթրոփի վերջին տեսակցութեանց մասին, մանաւանդ Մուսոլինիի եւ Պապին հետ ։ Պերլինի թերթերը շատ գոհ կ'երեւան արդիւնքէն, իսկ Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը կը հաւատեն թէ Գերմանիոյ արտաքին նախարարը վերադարձած է յուսախաբ ։ Հռոմի թերթերը կը պնդեն թէ Իտալիա չէ փոխած իր ոչ - պատերազմիկի քաղաքականութիւնը, որ ճշդուեցաւ 1939 դեկտեմբեր 8ին եւ որ «լիովին կը համապատասխանէ Իտալիոյ ազգ. շահերուն, կնքուած դաշնագիրներուն եւ եւրոպական հաւասարակշռութեան» ։ Բայց եւ այնպէս Իտալիա ուշադրութեամբ կը հետեւի դէպքերու ընթացքին ։ Արտաքին նախարարութեան օրկանը կը յայտարարէ թէ «ոչ Իտալիա, ոչ ալ Առաջնորդը կրնան ազդեցութեան ենթարկուիլ ։ Երբ Առաջնորդը հարկ գտնէ փոխել Սեպտեմբերին որոշուած դիրքը, պիտի ընէ կատարեալ գիտակցութեամբ ։ Եւ ամբողջ իտալացի ժողովուրդը իրեն պիտի հետեւի, այն համոզումով թէ Առաջնորդը միայն եւ միայն ազգին գերագոյն շահերը նկատի ունեցած է» ։
Ուրիշ թերթ մը, «Ճօրնալէ տ'Իթալիա» Պ. Կայտայի բերնով կը յայտարարէ թէ Ֆոն Ռիպպէնթրոփի գլխաւոր նպատակն էր ուղղակի տեղեկութիւններ հաղորդել Իտալիոյ, Գերմանիոյ դիտումներու եւ ուղեգծի մասին, պատերազմի առաջին վեցամսեակէն վերջ ։ Մուսոլինիի թարգմանը այս առթիւ կը յիշէ տեսակցութեանց առթիւ յուզուած խնդիրները,— ամերիկեան պատուիրակին պտոյտը, ֆինլանտական պատերազմը եւ անգլեւֆրանսական հակադրութիւնը, իտալեւռուս յարաբերութիւնները որոնք զգալապէս մեղմացած են, պալքանեան խնդիր, տնտեսական պատերազմ եւն. ։ Եւ մասնաւորապէս կը շեշտէ թէ Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ ներկայացուցիչներուն խօսակցութիւնը դարձած է պատերազմի, այսինքն խաղաղութեան հիմնական նպատակներու շուրջ ։
Գալով Պապին հետ եղած խօսակցութեանց, ֆրանսական թերթերը կը կարծեն թէ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ խնդրած է որ Վատիկանի անթելը դադրեցնէ գերմանական բարբարոսութեանց մասին եղած զեկուցումները, բայց Պապը մերժած է ։ Յետոյ, իբրեւ թէ խնդրած է բարեխօսել հաշտութեան համար, բայց Պապը դարձեալ մերժած է, արդարութիւն պահանջելով Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի համար ։
*** Ֆոն Ռիպպէնթրոփի վերադարձէն անմիջապէս վերջը Հիթլէր հեռագիր մը ուղղեց Պապին, շնորհաւորելով անոր ընտրութեան տարեդարձը ։

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐԻ դատ մը բացած է Նիւ Եորքի «Իվնինկ Ինքուայըրըր» թերթին հրատարակիչը Անգլիոյ ծովային նախարարին՝ Պ. Չըրչիլի դէմ ։ Դատարանը քանի օր պայմանաժամ տուած է Պ. Չըրչիլի, պատասխանելու համար ։ Ամերիկացի հրատարակիչը կ'ըսէ թէ Չըրչիլ զինքը Լոնտոն հրաւիրեց 1936 օգոստոս 11ին, տեսակցութիւն մը տալու համար եւ այս առթիւ խոստովանեցաւ թէ Անգլիա պէտք է վճարէ պատերազմական պարտքերը, բացի 4 միլիոն տոլարէ, յետոյ ըսաւ թէ պէտք է 50 առ հարիւր զեղչել պարտքերէն, իբրեւ փոխարժէքը այն ռումբերուն եւ ռազմանիւթին որ գործածուեցան Գերմանիոյ դէմ, Ամերիկայի մասնակցութենէն վերջը ։ Վերջապէս Չըրչիլ ըսաւ թէ Մեծ պատերազմը աւելի շուտ պիտի վերջանար, թէ Ամերիկեան մասնակցած չըլլար ։ Հրատարակիչը կ'ըսէ թէ այս տեսակցութիւնը հրատարակուեցաւ քանի մը ամերիկեան թերթերու մէջ, բայց լեհական արշաւանքէն հինգ օր առաջ, 1939 օգոստոս 26ին Չըրչիլ հրապարակաւ «զրպարտութիւն» կոչեց զայն ։ Ուրեմն ամերիկացի հրատարակիչը ինքզինքը անուանարկուած համարելով, դատ կը բանայ ։
ՆԻՍԻ ՄԷՋ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ երկու իտալացի համայնավարներ, որոնք փորձեր էին նոր բջիջ մը կազմել ։ Ամբաստանեալներէն մին, Արմանտօ Ֆէտէլլի, կը բնակէր Մանթէն, բայց կը գործէր քաղաքին մէջ, ձերբակալուեցաւ նաեւ իր սիրուհին, իսկ միւս մեղսակիցը իր վարպետն է, դարբին ։ Այս գործին առթիւ ութ կասկածելիներ արտաքսումի դատապարտուած էին անցեալ դեկտեմբերին ։

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՄԱՐՏ
VENDREDI 15 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4298 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ե՞ՐԲ ԿՈՒԳԱՅ ԿԱՐԳԸ ՄԵՐ ԲԱՂԱՐՋԻՆ...

«Խ. Հայաստան»ի կարգ մը թիւեր անցան մեր ձեռքը, պատահաբար: Ամենանորը՝ մինչեւ փետրուար 18:

Հարեւանցի ընթերցումով մը, ամէնէն առաջ մեր աչքին զարկաւ շողշողուն փառաբանութիւնը այն կարմիր ռազմիկներուն որ փայլած են ֆինլանտական ճակատին վրայ:

Առանց վերապահութեան հերոսներ կը կոչուին անոնք, խորհրդային մամուլին մէջ,— «Սպիտակֆիններու դէմ մղուող մարտերու հերոսները»: (Սթալին բսել կ'ուզէ թէ պատերազմը Ֆինլանտայի ժողովուրդին դէմ չէ որ կը մղուի, այլ անոր «սպիտակ բանդա»ներուն, աւազակներուն եւ կեղեքիչներուն դէմ ...):

Արդ, փառաբանուած հերոսներուն մէջ կը գտնուին երկու Հայեր, մէկը՝ կարապետ Սիմոնեան, որ «Խ. Միութեան հերոս»ի տիտղոսը ստացած է, միւսը՝ «Կապալոր» Եղեկեան:

«Խ. Հայաստան» (8 փետրուար) ամբողջ մէկ էջ գովասանական նուիրած է առաջին հերոսին, գրոյցներով եւ ողջոյններով, իսկ մէկ թերթօն ալ երկրորդին, գրուած՝ Ռուսի մը կողմէ (17 փետրուար):

Առաջինը, Կ. Սիմոնեան, անուշեղէնի բանուոր մը Թիֆլիսէն, արձանագրուած ըլլալով հրասայլային գունդին մէջ (թանք), կ'երթայ ճակատ, կռուելու, «ֆիննական ժողովրդի ազատագրման համար, ջախջախելու ֆինն ժողովրդին ճնշող - մաննէրհայմեան սպիտակգվարդիական բանդան»: Եւ մեծ քաջագործութիւններ կը կատարէ: Դատեցէք իր նրդումէն.

— «Ամբողջ անձնակազմի հետ միասին ես համարձակօրէն մարտի կը գնամ եւ յանուն Ստալինի կը ջախջախեմ թշնամուն մինչեւ նրա լիակատար ոչնչացումը»:

Միւսը, Եղեկեան, հայ գիւղացի, նոյնպէս յանդուգն ձեռնարկ մը գլուխ կը հանէ արտակարգ յաջողութեամբ: Ռուս յօդուածագիրը տեսակցելով իրեն հետ, անոր բերանը կը դնէ սա խօսքերը.

— «Բայց ես հարաւի այն մարդկանցից եմ, որոնց ո՛չ արեւը, ո՛չ սառնամանիքը յաղթել չեն կարող: Ա՛յ, թէ ի՛նչ ցուրտ էր անտառում վերջին մարտի ժամանակ: Իսկ հրացանային ու գնդացրային կրակից անտանելի շոգ էր: Որպէս հարաւի բնակիչ, ես հալեցրի սառնամանիքը, իսկ որպէս հիւսիսային ռազմիկ,— սառեցրի թշնամու կրակը»:

... Կը կարդանք այս տողերը եւ գեռ ուրիշ բաներ, ու սեւ տխրութ մը կը համակէ մեզ:

Ողջո՛յն բոլոր քաջերուն, ուր որ ա՛լ գտնուին, կամ ո՛ր ազգին ալ պատկանին:

Բայց, խօսելով մեր մասին, ո՞ր դժոխք - դեւը մեր ճակտին գամեց սա քամնելի անէծքը,— կռուիլ օտար ափերու վրայ, կռուիլ, մանաւանդ, փոքր, բախտակից, բնիկ ժողովուրդի մը դէմ: Ջախջախե՛լ «թշնամին մինչեւ կատարեալ ոչնչացում»:

«Թշնամին» հիւսիսի սառնամանիքներուն մէջ ծաղկած ժողովուրդ մըն է այսօր: Վաղը կրնայ դառնալ ուրիշ մը: Մինչեւ անգամ եղբայր - համբանք մը, կամ սեփական հայրենիքդ:

Յանուն ո՞ր սրբութեան: Ո՞ր մեղքին կամ գերագոյն շահերուն համար:

Անշուշտ կա՛ն գերագոյն շահեր,— ազատութիւն, արդարութիւն, խաղաղութիւն: Երբ աշխարհ բռնկած է, դուն ո՞վ ես որ հանդարտ մասին պիտի մտածես:

Բայց, այս ընդհանուր ալեկոծութեան մէջ, ամէն մէկը ոտքի տեղ մը ունի, կամ կարգի կը սպասէ իր խել գիրքերուն մէջ:

Ե՞րբ կը հասնի մեր կարգը: Պիտի հասնի՞:

Ամէն տեղ բազմութիւններ կարգի կը սպասեն, պոչ կը կապեն թատրոններու, խանութներու կամ հացի փուռերու առջեւ:

Կը սպասեն այն վստահութեամբ թէ դուռը պիտի բացուի եւ անպատճառ պիտի ստանան ուտեստը կամ հացը, հող չէ թէ ժամեր սահած ըլլան:

Փոխաբերաբար խօսելով, այս ժողովուրդն ալ առաւ մը իր տեղը գրաւեց այդպիսի բազմութեանց մէջ: Եւ երբ ձեռքը կ'երկարէ բաղարջը բռնելու համար, հրեցին գետին, քրքիջներ արձակելով:

Այս անգամ, պիտի սրբագրուի՞ այս պատմութիւնն ալ, միւս անասելի անիրաւութեանց հետ: Հիմա որ հազարաւոր քաջեր ունինք ամէն տեղ, այլ մանաւանդ Եւրոպայի սրտին վրայ: Ոչ թէ «կարծեօք», այլ տեսանելի, շօշափելի: Միս ու ոսկորով եւ կրակոտ աչքերով:— Շ.

Նոր ցուցակագրութիւն տարագիրներու

Ոստիկանական վերատեսչութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հաղորդած է մամուլին.—

Այն օտարականները որ իրենք զիրենք ապաստանեալ (réfugié) կը նկատեն եւ կ'ուզեն երկարաձգել իրենց բնակութիւնը Ֆրանսական հողին վրայ, պէտք է դիմեն իրենց բնակավայրի ոստիկանական տեսչութեան, հետեւեալ թուականներուն, համաձայն իրենց մականունի առաջին տառին.—

A. մարտ 15.— B. մարտ 16 եւ 18.— C. մարտ 19.— D. 20.— E. F. մարտ 21.— G. 22.— H. 6 ապրիլ.— I. J. ապրիլ 8.— K. ապրիլ 9.— L. ապրիլ 10.— M. ապրիլ 11 եւ 12.— N. O. ապրիլ 13.— P. Q. 15 եւ 16.—R. ապրիլ 17 եւ 18.— S. ապրիլ 19 եւ 20.— T. U. ապրիլ 22.— V. W. X. ապրիլ 23 եւ 24.— Y. Z. ապրիլ 25:

Այս օտարականներուն կացութիւնը պիտի քննուի եւ ի հարկին պիտի կանոնաւորուի: Այն օտարականները որոնք արդէն արձանագրուած են համաձայն զինուորագրութեան օրէնքին, ենթակայ չեն այս ցուցակագրութեան: Իսկ միւսները եթէ չներկայանան վերոյիշեալ պայմաններուն մէջ, այլեւս պիտի չվայելեն ապաստանեալի հանգամանքը:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ.— Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (196րդ օր).— Զեկոյց թիւ 383, մարտ 13, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք: Զեկոյց թիւ 384, իրիկուն.— Օրը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Հաշտութեան պայմանները ծանր են

Ռուսեւֆինլանտական դաշնագրին ստորագրութենէն անմիջապէս վերջը, որ տեղի ունեցաւ Մոսկուայի մէջ, մարտ 12ին, պատերազմը դադրեցաւ չորեքշաբթի ժամը 11ին: Սովորաբար զինադադար կը կնքուի հաշտութեան բանակցութեանց առեն, բայց այս անգամ պատերազմը շարունակուեցաւ մինչեւ դաշնագրին ստորագրութիւնը. որովհետեւ Մոսկուա մերժած էր զինադադարը: Ֆինլանտայի խորհրդարանը երէկ վաւերացուցած պիտի ըլլար դաշնագիրը, երկու օր անընդհատ նիստ գումարելէ վերջ, թէեւ դաշնագիրը ութ օր պայմանաժամ կը սահմանէ վաւերացման համար:

Հաշտութեան բանակցութիւնները սկսած էին մարտ 7ին եւ վերջացան 12ին: Խ. Միութեան կողմէ կը մասնակցէին Մոլոթով, Ժտանով եւ հրամանատար Վասիլեւսկի. Ֆինլանտայի կողմէ՝ վարչապետ՝ Ռիթի, նախարար Փաասիքիվի, զոր. Վալտէն եւ Փրոֆ. Վոյոնմայա:

Դաշնագրին տրամադրութեամբ, Ֆինլանտա Խ. Միութեան կը ձգէ.—

1.— Քարելիոյ ամբողջ պարանոցը, Վիպորկ (Վիիպուրի) քաղաքով, ծոցով եւ անոր մէջ եղած կղզիներով:

2.— Ֆինլանտայի ծոցին կարգ մը կղզիները:

3.— Լատոկայի լճին արեւմտեան եւ հարաւային ափերը, Սուօթարվի եւ Սարթավալա քաղաքներով:

4.— Զինորսներու կղզին եւ արեւմտեան Ֆինլանտայի կարգ մը մասերը: Նոր սահմանագլուխները պիտի ճշդուին խառն յանձնաժողովի մը կողմէ, մինչեւ տասը օր:

5.— Երեսուն տարուան համար վարձու կուտայ Հանկօ թերակղզին եւ կարգ մը հարեւան կղզիներ, որոնք օդանաւային եւ նաւային կայաններու պիտի վերածուին Խ. Միութեան կողմէ: Այս վերջինը Ֆինլանտայի պիտի վճարէ տարեկան 8 միլիոն ֆինլանտական մարք:

6.— Խ. Միութիւնը ետ կը քաշէ իր զօրքը Փէցամոյէն, բայց Ֆինլանտա յանձն կ'առնէ ոչ մարտանաւ, ոչ ալ օդանաւ պահել Սառուցեալ ովկիանոսի այդ ափին վրայ, ոչ նաւահանգիստ հաստատել, ոչ ալ զինուորական կայան:

7.— Խ. Միութիւնը ազատ անցք պիտի ունենայ Նորվեկիոյ համար, Փէցամոյի շրջանէն, ապրանք եւ քաղաքացիներ փոխադրելու համար, առանց մաքսային քննութեան կամ որ եւ է տուրքի:

8.— Արագօրէն երկաթուղի մը պիտի շինուի Քանդալաշա եւ Քէմիյարվի քաղաքներուն միջեւ, որպէսզի Խ. Միութիւնը կարենայ փոխադրութիւն կատարել դէպի Շուէտ:

Դաշնագրին միւս տրամադրութեանց համաձայն.—

1.— Խ. Միութիւնը իրաւունք ունի ցամաքային եւ օդային ուժեր տեղաւորելու իրեն ձգուած շրջաններուն մէջ:

2.— Ֆինլանտական զօրքը Հանկոյէն պիտի քաշուի մինչեւ տասը օր, խորհրդային վարչութեան յանձնելով թերակղզին եւ յարակից կղզիները:

3.— Ֆինլանտա յանձն կ'առնէ, համաձայն 1920ի դաշնագրին, 15 նաւէն աւելի չպահել Սառուցեալ ովկիանոսին մէջ, իւրաքանչիւրը 400 թոնէն աւելի չըլլալու պայմանով: Յանձն կ'առնէ նաեւ սուզանաւեր չպահել հոն:

4.— Խ. Միութիւնը իրաւունք ունի հիւպատոսութիւն մը հաստատելու Փէցամոյի մէջ: Ռուսիոյ քաղաքային օդատորմիղը իրաւունք ունի օդանաւային երթեւեկ հաստատելու Փէցամոյի շրջանին մէջ, Խ. Միութեան եւ Նորվեկիոյ միջեւ:

5.— Խ. Միութիւնը իրաւունք ունի թրանզիթ հաստատելու Շուէտի հետ:

6.— Դաշնագրին գործադրութենէն վերջը տնտեսական յարաբերութիւնները վերահաստատելով երկու երկիրներուն միջեւ, առեւտրական համաձայնութիւն մը կնքուի:

7.— Դաշնագիրը գործադրելի է անմիջապէս: Վաւերացման թուղթերը պիտի փոխանակուին Մոսկուայի մէջ, մինչեւ տասը օր: Դաշնագիրը խմբագրուած է կրկին պատճէններով, ռուսերէն, շուէտերէն եւ ֆիններէն:

Դաշնագրին կցուած է արձանագրութիւն մը, որուն համաձայն թշնամութիւնները կը դադրին 1940 մարտ 13ի կէս օրին (Լէնինկրատի ժամ, ֆրանսական ժամով՝ 11): Զինուորական գործողութեանց դադարման ժամէն իսկ, չէզոք գօտի մը պիտի հաստատուի երկու կողմի ջոկատներուն միջեւ, մէկ քիլոմեթր տարածութեամբ: Ասկէ զատ, առաջին օրը, մէկ կողմին այն զօրքերը որ միւս կողմի հողին վրայ կը գտնուին համաձայն նոր սահմանագլուխին, ետ պիտի քաշուին մինչեւ մէկ քիլոմեթր: Զինուորներու յետս կոչումը նոր սահմանագլուխէն անդին եւ յառաջացումը դէպի նոր սահմանագլուխ պիտի սկսի 1940 մարտ 15ին, առտուան ժամը 10ին, սահմանագլուխի ամբողջ տարածութեան վրայ, Ֆինլանտայի ծոցին եւ Փէցամոյի շրջանին մէջ, իսկ 16ին՝ Լիէքայի հարաւակողմը: Յետս կոչումը տեղի պիտի ունենայ հանգրուան առ հանգրուան, օրական եօթը քիլոմեթր: Բոլոր զինուորները ռազմաճակատներէն քաշուած պիտի ըլլան մինչեւ մարտ 20—26, իսկ խորհրդային զօրքը Փէցամոյի շրջանէն հեռացած պիտի ըլլայ 1940 ապրիլ 10ին:

Գերիներու փոխանակութիւնն ալ պիտի կատարուի անյապաղ, մասնաւոր համաձայնութեամբ մը:

Ստիպուած էին տեղի տալ, ըսաւ Թաննէր..

Դաշնագրին ստորագրութենէն անմիջապէս վերջը, Ֆինլանտայի արտաքին նախարարը, Վայնօ Թաննէր, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ, որ կսկծալի սպաւորութիւն գործեց ժողովուրդին վրայ: Նախարարը բացատրեց թէ ոչ զօրքը, ոչ ալ կամաւորները բաւական էին շարունակելու կռիւը, թէ Ֆինլանտա չունէր պաշտպանողական զինակցութիւններ եւ թէ միւս պետութիւնները չկրցան օգնութիւն հասցնել: Ահաւասիկ իր ճառին հիմնական մասերը.

— «Աշխարհագրական պատճառներով, մեր դրացիներուն՝ սկանտինաւեան երկիրներուն համար դիւրին էր զինուոր ղրկել, բայց իրենց խիստ չէզոքութիւնը կ'արգիլէր այս աջակցութիւնը: Մեր կրկնակի խնդրանքները եւ կոչերը անպատասխանի մնացին: Դեռ աւելին,— իրենց ժխտական պատասխանը հրապարակ հանուած ըլլալով, մեծապէս վնասեց մեր զինուորական դիրքին: Արեւմտեան պետութիւնները, որոնք նախապէս վարանոտ էին, յայտարարեցին թէ պատրաստ են կատարելապէս սպառազինուած արշաւախումբ մը ղրկելու, եթէ մեր երկիրը օգնութիւն խնդրէր: Ի վերջոյ Պ.Պ. Տալատիէ և Չէյմպըրլէն հրապարակաւ յայտարարեցին թէ պատրաստ են անմիջապէս օգնութեան հասնելու, եթէ պահանջենք: Այս ծրագիրը ուշադրութեամբ քննուեցաւ մեր պաշտպանութեան կողմէ: Բանակցութիւններ կատարուեցան մանրամասնութեանց մասին, եւ եզրակացութիւնն այն եղաւ թէ այդպիսի զօրագունդի մը առաքումը օգտակար պիտի ըլլար: Միայն մէկ տկար կողմ կար,— այս զինուորները ի՞նչպէս Ֆինլանտ պիտի հասնէին: Աշխարհագրական դիրքը դժուարութիւններ կը ստեղծէր: Պալթիկ ծովը փակուած էր, Փէցամոյի ճամբան երկար էր, դժուար եւ գրաւուած՝ թշնամիին կողմէ: Միակ կարելի ճամբան էր Շուէտ - Նորվեկիան: Ֆինլանտա քանիցս խնդրեց այդ երկիրներու կառավարութիւններէն որ ճամբայ բանան դաշնակից զօրքին: Միեւնոյն խնդրանքը ներկայացուցին դաշնակից կառավարութիւնները. բայց ճամբան խստօրէն արգիլուեցաւ երկու երկիրներուն կողմէ, իբրեւ հետեւանք իրենց չէզոքութեան: Երբ տեսանք որ արտաքին օգնութիւն պիտի չկրնանք ստանալ, բացորոշ էր որ պատերազմին շարունակութիւնը կրնար վերջանալ ամբողջ երկրին գրաւումով: Կառավարութիւնը Մոսկուայի հետ յարաբերութեան մէջ էր քանի մը շաբաթէ ի վեր եւ մարտ 6ին պատուիրակութիւն մը մեկնեցաւ, ուղղակի բանակցութիւններ կատարելու համար: Հակառակ ասոր, պատերազմը շարունակուեցաւ նոյն սաստկութեամբ: Տարօրինակ բան է որ երկրի մը պատուիրակները թշնամի երկրին մայրաքաղաքը երթան պատերազմի տաք պահուն, բանակցութիւններ կատարելու համար, առանց զինադադար ստանալու: Բայց խորհրդային կառավարութիւնը կը մերժէր զինադադարը, հաշտութեան կնքումէն առաջ: Խորհրդային պատուիրակները ներկայացուցին իրենց պայմանները, որոնք շատ խիստ եւ լայն էին, բաղդատելով իրենց բանակին շահած յաջողութեանց հետ: Մեր բանագնացները փորձեցին թեթեւցնել զանոնք, բայց անօգուտ: Երկրին ընդհանուր շահը կը պահանջէր ընդունիլ այդ պայմանները: Կառավարութիւնը կրնայ գոհ ըլլալ որ դաշնագիրը քաղաքական պայմաններ չի պարունակեր: Անվթար կը մնան Ֆինլանտայի ազատութիւնը եւ անկախութիւնը, մէկդի դրուած է Քուսինէնի կառավարութեան (բոլշեւիկ) ծրագիրը: Չենք գիտեր ապագան ինչ վերապահած է մեզի: Մէկ բան ստոյգ է,— բանակը անվթար կը մնայ եւ մենք այժմ կրնանք աշխատիլ զարգացնելու մեր տնտեսական կեանքը, չինարար ոգիով»:

*** Շուէտի արտաքին նախարարն ալ իր կարգին ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, խոստովանեցաւ թէ Մոսկուայի դաշնագիրը մեծ վիշտ պատճառած է ժողովուրդին: Այս առթիւ հիացում յայտնեց Ֆինլանտայի ժողովուրդին քաջութեան համար: «Շուէտի ստանձնած միջնորդի դերը թշնամութիւն մը համարուեցաւ Ֆինլանտայի դէմ, արտասահմանի մէջ:Մենք սակէ ճնշում չկրեցինք դուրսէն: Մենք մեր կարելի օգնութիւնը տրամադրեցինք Ֆինլանտայի, առանց պայմաններ դնելու: Մենք ի վիճակի չէինք զինուորական միջամտութիւն կատարելու, այդպիսի միջամտութիւն մը համաշխարհային պատերազմի մը մէջ պիտի խրէր մեզ: Ճիշդ է որ Ֆինլանտա յուսախաբ եղաւ, աւելի ազդու օգնութիւն ստացած չըլլալով, հակառակ անցեալ դեկտեմբերին արուած խոստումներուն. բայց հարկ է չմոռնալ թէ իրականին մէջ Ֆինլանտա ո՛ր եւ է պատեհութիւն չունէր յաղթելու: Հաշտութեան դաշնագիրը որ եւ է սպառնալիք չի պատճառեր Շուէտի: Ֆինլանտայի նոր սահմանները աւելի փափուկ վիճակի մը մէջ կը դնեն մեզ: Ուրեմն պէտք է պատրաստ ըլլանք ամէն պատահականութեան, օրինակ առնելով Ֆինլանտան»:

Խոր տպաւորութիւն դաշնակից երկիրներու եւ արտասահմանի մէջ

Հաշտութեան կնքումը ծանր տպաւորութիւն գործեց Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ ուրիշ բարեկամ երկիրներու մէջ, իբրեւ յաղթանակ մը բռնութեան: Գերմանիա բնականաբար շատ գոհ է, քանի որ Խ. Միութիւնը ազատելով ֆինլանտական ճակատէն, կրնայ աւելի լայնօրէն աջակցիլ իրեն:

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, Պ. Չէյմպըրլէն հաղորդելով հաշտութեան կնքումը, հաստատեց թէ կառավարութիւնը տրամադիր էր ամէն կարելի օգնութիւն հասցնելու Ֆինլանտայի, անոր հերոսական պայքարին մէջ եւ պատրաստութիւններ տեսած էր, բոլոր տրամադրելի միջոցներն ընծայելու, եթէ այդպէս ուզէր ֆինլանտական կառավարութիւնը: Յետոյ Անգլիոյ ժողովուրդին ջերմ համակրանքը յայտնեց Ֆինլանտայի:

Վարչապետին յայտարարութիւններէն վերջը, խօսք առին ընդդիմադիրները: Աշխատաւորական առաջնորդը իր կարգին հիացում յայտնեց Ֆինլանտայի եւ անոր մղած պայքարին, եւ առաջարկեց որ Անգլիա կարելի աջակցութիւնն ընծայէ, դարմանելու համար պատերազմին վնասները: Նախորդ պատերազմական նախարարը, Հօր Պէլիշա, նոյնպէս համակրանք յայտնելով, քննադատեց կառավարութեան անշարժութիւնը եւ մեղադրեց թէ աւելի շատ ձեւակերպութիւններով զբաղած են, փոխանակ անմիջական օգնութիւն հասցնելու: «Կը հաստատէ՞ք Պ. Տալատիէի այն յայտարարութիւնը թէ ֆրանսական եւ անգլիական զինուորներէ բաղկացած գունդ մը կազմ եւ պատրաստ էր Ֆինլանտա երթալու»:

Պ. Չէյմպըրլէն պատասխանելով այս քննադատական հարցումներուն, ըսաւ թէ ճիշդ չէ որ Ֆինլանտա քանիցս օգնութիւն խնդրած է զինուոր ղրկելու համար: Իսկ Պ. Տալատիէի ճառին համար յայտարարեց.— «Կը ջանամ ձեռք անցընել Պ. Տալատիէի ճառին ճշգրիտ ատենագրութիւնը: Ցորչափ չեմ ստացած, կը նախընտրեմ կարծիք չյայտնել»:

Վիճաբանութեանց առեն խօսեցաւ նաեւ Լոյտ Ճորճ, գիտել տալով թէ կառավարութիւնը «շատ ուշ մնացած է, ինչպէս միշտ»: Երեսփոխան մը առաջարկեց գաղտնի նիստ գումարել: Վարչապետը պատասխանեց թէ այժմ չի կրնար նկատի առնել այդ խնդիրը:

***Նախագահ Ռուզվէլթ կարճ յայտարարութիւն մը ընելով, ջերմապէս գնահատեց Ֆինլանտայի քաջութիւնը՝ գերազանց ուժերու դէմ:

*** Փարիզի մամուլը լայնօրէն վերլուծելով հաշտութեան պայմանները, կ'եզրակացնէ թէ Ֆինլանտա այսուհետեւ ենթարկուած է հզօր Ռուսաստանի բարեհաճութեան, ճիշդ ինչպէս Չեխոսլովաքիան՝ Միւնիխի համաձայնութենէն վերջը: «Թան»ի կարծիքով, «Ֆինլանտա ինկած է ռուսեւգերման աշխարհակալութեան շրջագծին մէջ»:

ՀՆԴԻԿ ՄԸ ՍՊԱՆՆԵՑ, Լոնտոնի մէջ, Փէնճապի (Հնդկաստան) նախկին կուսակալը, եւ վիրաւորեց Հնդկաստանի նախարարը, լորտ Զէթլէնտ, խորհրդաւոր պարագաներու տակ: Կը կարծուի թէ ահաբեկիչին նպատակն էր սպաննել նախարարը, բայց վրիպեցաւ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՏԱԼԻԱ Կ'ԱՃԻ, ԲԱՅՑ...

«Թան»ի թղթակիցը, Փ. Ժանքի - գան, կը գրէ Հռոմէն .—

1921ին, դէպի Հռոմ կատարուած փաշական արշաւէն առաջ, մարդա - համարը ցոյց տուաւ որ Իտալիոյ բը-նակչութիւնն է 38.755.000: Նոր վի - ճակագրութեանց համաձայն, 1939 Դեկտեմբեր 31ին Իտալիոյ բնակչու - թեան թիւը բարձրացած էր մինչեւ 44.530.000: Ուրեմն, փաշական իշխա-նութեան առաջին օրէն ասդին Իտա - լիոյ բնակչութեան վրայ աւելցած 5.775.000 հոգի: Այսպէս Իտալիա քա-նի մը տարուան ընթացքին դարձաւ Եւրոպայի ամէնէն բազմամարդ եր - կիրներէն մին, առանց հաշուելու Ռուսիան եւ Գերմանիան: Եթէ աճու-մի այս կշռոյթը շարունակուի, յի - սուն տարի վերջ Իտալիա կ'ունենայ 60 միլիոն բնակիչ: Արդէն իր մէկ ճառին մէջ Մուսոլինի յիշեցուց այդ պարագան: Իտալացի ժողովուրդը կ'աճի մեծ չափերով: Երեւոյթը ա - ւելի կը դրուէ ձեր զարմանքը, երբ ըսենք որ 1871ին Իտալիոյ բնակչու - թեան թիւն էր 25 միլիոն: Աւելի խօ-սուն դարձնելու համար երեւոյթը, կուտանք հետեւեալ պատկերը. —

1881ին 28.953.000 բնակիչ
1901ին 32.965.000 բնակիչ
1911ին 35.845.000 բնակիչ
1921ին 38.755.000 բնակիչ
1931ին 41.651.000 բնակիչ
1936ին 43.393.000 բնակիչ

Եւ 1940ին սկիզբը՝ 44.530.000 բնա-կիչ: Ժողովուրդին շարունակական աճման այս կշռոյթէն մեկնելով, փա-շական կառավարութիւնը կ'աշխատի արդարացնել իր ազդեցութեան գօ - տիները ընդարձակելու քաղաքակա - նութիւնը, ընկերային, բարոյական եւայլ նպատակներով:

Այսուհանդերձ անհեթեթ պիտի ըլ-լար հարցը քննել միայն ժողովուրդին աճումը դիտելով: Շքանշանին միւս երեսն ալ դիտենք: Բնակչութեան յա-ւելումի գծին համընթաց նշմարելի է որ ծնունդներու գիծը շարունակ կը հակի վար: 1881էն 1939 հրատարակ-ուած վիճակագրութիւններ կը հաս - տատեն թէ ծնունդներու համեմա - տութիւնը 38 առ հազարէն իջած է 23 առ հազարի:

Վիճակագրական ուրիշ ցուցակներ կը հաստատեն թէ ծնունդներու այս նուազումը մասնաւորաբար նշանակե-լի է քաղաքներու մէջ, աւելի հիւսի-սային շրջաններու քան թէ հարաւա-յին շրջաններու մէջ:

Եւ սակայն ոչ մէկ երկրի մէջ այն-քան կորովի պայքար մը կը մղուի՝ քաջալերելու համար ծնունդները, որքան Իտալիոյ մէջ: 1928էն ասդին օրէնքները խորապէս փոխուեցան ի նպաստ բազմանդամ ընտանիքներու: Ժառանգութեանց վրայ դրուած տուրքերը յատկապէս ծանր են այն ընտանիքներուն համար, որոնք մէկ զաւակ ունին կամ բնաւ չունին, իսկ այդ տուրքէն զերծ են այն ընտանիք-ները, որոնք երկու կամ աւելի զաւակ ունին: Շահատուրքերու բաշխումը եւս այնպէս մը կատարուած է որ ըն-տանիքով ծանրաբեռնուած հայրերը վարձատրուին տուրքերու թեթեւա - ցումով: Անոնք որ տասը զաւակ ու-նին, բոլորն ալ ողջ, ամբողջովին ա-զատ են տուրքերէ: Աւելցնենք որ հա-րազատ կամ ապօրէն զաւակ, բոլորն ալ հաւասար են օրէնքին առջեւ:

Բազմանդամ ընտանիքներու հայ - րերը մեծ թիւով առաւելութիւններ ունին, — աշխատանքի եւ խնամա - տարութեան մէջ առաջնութիւնը կը տրուի անոնց, զերծ են դաւառական կամ սէնտիքայական տուրքերէ, նա - խապատուութիւն կը վայելեն հան - րային կամ դաղթային ձեռնարկներու մէջ, դիւրութիւններ կը տրուին փոխ դրամ կամ վարկ գտնելու, նախընտ - րաբար կը ստանան աժան վարձքով բնակարաններ, եւ պաշտօնի կը կոչ-ուին հանրային սպասարկութեանց մէջ:

Ամուրիութիւնը այս ձեւով ստորա-դասութիւն է Իտալիոյ մէջ: 25 — 65 տարեկան բոլոր ամուրիները ենթա - կայ են մասնաւոր ապահանական տուրքերու: Նոյնիսկ ամուրիները չեն կրնար մանել կարգ մը հանրային սպ-ասարկութեանց մէջ,— առենակա - լութիւն, թաղապետութիւն, եւն.:

Վիժումներու դէմ պայքարը եւս սաստիկ է: Մասնաւոր օրէնք մը կը թելադրէ մատնել նման փորձեր: Վի-ժում կատարող բժիշկները եւ դայ - եակները կ'աքսորուին կղզիները:Այդ կղզիները միայն քաղաքական պատ - ժարաններ չեն, այլ եւ աքսորավայ - րեր բարոյական նպատակներով, — այսպէս կղզիներու մէջ մարդկային ընկերութեան հետ հաղորդակցութե - նէ կը զրկուին նաեւ բոզարածները, թմրեցուցիչ դեղ ծախողները, իբրեւ վտանգաւոր թշնամիներ ծնունդներու յաւելումին: Վեներական հիւանդու - թեանց եւ պոռնկութեան դէմ պայ - քարը եւս կը կատարուի նոյն սաստ - կութեամբ: Ով որ կը տարածէ սի - ֆիլիզը կամ ջերմամիզութիւնը, կը պատժուի համաձայն նոր պատժական օրինագրքին տրամադրութեանց: Պոռնիկներու փողոցային «որսորդու-թիւն»ը արգիլուած է:

Իտալիա կը գտնուի առաջին կարգի վրայ այն ազգերուն մէջ, որոնք մայ-րութեան եւ մանկութեան պաշտպա - նութիւնը դարձուցած են ազգային գործ մը: «Մայրերու եւ մանուկնե-րու օր»էն զատ, կառավարութիւնը շղեկառքով ձրի ճամբորդելու ար - տօնութիւն կուտայ մեղրալուսնի գա-ցողներուն (1937ին 244.000 նորապը-սակ ամոլներ այսպէս այցելած են Հռոմ), հարսնիքի եւ ծնունդներու համար մրցանակներ եւ նպաստներ (1934 մարտ 1էն ի վեր կառավարու - թիւնը վճարած է 374 միլիոն լիր), փոխատուութիւն ամուսնանալ ուզող աղքատ երիտասարդներու, յաւել - ուածական ռոճիկ վաճառականու - թեան կամ ճարտարարուեստի մէջ աշխատող հայրերու՝ համաձայն զա-ւակներու թիւին, բժիշկներու այցե - լինէն հարիւրին 20 կրճատում ի նը-պաստ հինգ կամ աւելի զաւկի տէր ընտանիքներու: Ասկէ զատ գիւղացի-ներուն արգիլուած է լքել իրենց հո - ղերը եւ հաստատուիլ քաղաքներու մէջ: Պայքար հիւծախտի եւ ջերմախ-տի դէմ: Նպաստներէն զատ ոսկի եւ արծաթ շքանշաններ բազմածին մայ-րերուն: Դուչէն իր ձեռքով, Կապի - տոլի մէջ, հանդիսաւորապէս կարե - ւոր գումարներ եւ մրցանակներ կու - տայ անոնց որոնք կը կոտրեն ծնունդ-ներու մրցանիշը: Եւ դեռ մամուլը, հրատարակչական մեքենան անընդ - հատ կը բանին, տպագրելով առող - ջապահական ժողովրդական ուղե - ցոյցներ, առողջ երախաներու լուսա-նկարներ: Դպրոցին մէջ ուսուցիչը պարտաւոր է ուսուցանել թէ մարդոց ամէնէն բնական առաքելութիւնն է ընտանիք կազմել:

Ճիշդ է թէ կորովի պայքար մը կը մղուի աւելցնելու համար ծնունդնե-րու թիւը, բայց պատմութիւնը կ'ըսէ թէ երբեմն անօգուտ կ'անցնին բոլոր այդ պայքարները: Օգոստոս կայսրը ինչ հրովարտակներ հանեց, քաջալե - րելու համար ծնունդները, բայց Տա-կիտոս կը պատմէ թէ ատոնք ոչ մէկ ազդեցութիւն ունեցան բարքերուն վրայ եւ Հռոմայեցին միշտ զգուշա - ցաւ ամուսնանալէ կամ զաւակ ծնելէ: Դուչէն պիտի յաջողի՞: Ժամանակն է որ պիտի տայ պատասխանը:

Նախահնդկական քաղաքակրթութիւնը եւ Հայերը

Le Flambeau թերթը կը հրատարակէ փրոֆ. Հրոզնիի մէկ ուսումնասիրու-թիւնը մարդկային առաջին դաղթի մասին:

Փրոֆ. Հրոզնի, տեսուչ Փրակայի համալսարանին, 1917ին յաջողեցաւ կարդալ հիթիթեան սեպաձեւ արձա - նագրութիւնները եւ, ժամանակ մը վերջ, հիթիթեան մեհենագրութիւն-ները: Փրոֆէսօրը հռչակ հանեց մասնաւորաբար Պողազ - քէօյի (Թուրքիա) պեղումներով, որոնց ու-սումնասիրութիւնը մեծ լոյս սփռեց հնագոյն քաղաքակրթութեանց պատ-մութեան վրայ: «Ֆլամպօ» թերթին մէջ հրատարակած իր ուսումնասի - րութեամբ՝ փրոֆէսօրը կը քննէ Մոհէնճօ Տարոյի եւ Հարափփայի նա-խահնդկական քաղաքականութեան հարցը, որ շատ կը զբաղեցնէ վերջերս պատմագէտները: Մշակոյթի պատ - մութեան առաջին էջն է այդ:

Ինդոսի հովտին մէջ կատարուած անգլիական պեղումները նոր լոյս սփռեցին նախ քան Քրիստոս Գ. Հա - զարեակի առաջին կիսուն ապրող նախահնդիկներուն քաղաքակրթու - թեան վրայ: Հրոզնի յաջողած է կարդալ նախահնդկական արձանա - գրութիւնները, որոնք երեւան հան - ուած են այդ պեղումներուն ընթաց - քին: Գերման եւ հոն ցեղախումբերու շարժումները, որոնք տեղի ունեցան Թ. դարէն մինչեւ Զ. դար (Քրիստո-սէ առաջ եւ վերջ), պատճառ դարձան որ կործանի Հռոմէական կայսրու - թիւնը: Բայց 1200 թուականէն սկըս-եալ (Ն. Ք.), Մերձ. Ասիան ողող - ուեցաւ հիւսիսային ցեղերու կողմէ, որոնք վերջ դրին հիթիթեան կայս - րութեան,— Փռիւգիացիները, Հա - յերը, Թրակիացիները, Միւսիացի - ները Փոքր Ասիա մտան այն շրջանին՝ երբ Պաղեստին կը մտնէին Փղշտացի-ները, Շարդանացիները՝ Սարտենիա, Էտրուսկները՝ Իտալիա, ինչպէս հա-զար տարի առաջ Հիթիթները եւ ա - րիական ժողովուրդները (հնդեւրո - պական ինչպէս Փռիւգիացիները,Հա-յերը, Թրակիացիները) մտած էին Մերձ. Ասիա,— Լուիտները եւ Հի - թիթները մնացին Փոքր Ասիոյ մէջ, Հնդիկ Միտանիները՝ հիւսիսային Միջագետքի մէջ: Աւելի առաջ տեղի ունեցած էր Ափրիկեան Քամ ցեղա - խումբին եւ Ասիական Սեմ ցեղա - խումբին գաղթը դէպի Սեւ ծովուն հիւսիսային ափերը, Կովկաս եւ Կաս-պից ծով:

Ամբողջ մարդկութեան օրօրոցը պէտք է դնել Կասպից ծովուն, Փա - միրի եւ Ալթայի միջեւ երկրամասի մը վրայ: Տնտեսական պատճառներով սկսաւ առաջին մեծ գաղթը, զոր կա-տարեց Քամ ցեղախումբը, յառաջա-նալով Անդրկովկաս, Հիւս. Ափրիկէ եւ Ճիպրալթարէն անդին, Պիրենեան թերակղզիին մէջ,—այդ գաղթին մը-նացորդացը կը կազմեն Իբերացինե - րը, Պասքերը: Անոնց ցլամարտը կը յիշեցնէ Գիլգամըշի եւ Էնքիտուի սու-մէն հերոսներուն կռիւը ցուլերուն հետ, բաբելական խորհրդանշան մարդուն տարած յաղթանակին եղին վրայ:

Հրոզնի կը հաստատէ թէ Կովկաս - եան շրջանը եւ Կասպից ծովուն ափե - րը կը կազմեն կեդրոն մը, ուրկէ մեկ-նեցան բազմաթիւ ժողովուրդներ:

1922 — 1927 Սըր Ճոն Մարշալ պե-ղումներ կատարեց Ինդոսի հովտին եւ հիւսիս - արեւմտեան Հնդկաստանի մէջ, Մոհէնճօ եւ Հարափփա, եւ այս-պէս երեւան հանեց քաղաքակրթու - թիւն մը, որ ծաղկած է Քրիստոսէ ա-ռաջ Գ. Հազարեակին առաջին կի - սուն, հազար տարի առաջ արիական Հնդիկներուն գալէն: Հիւսիսային Հնդկաստան այդ շրջանին գրաւուած էր հնդեւրոպական ամենահին ժողո - վուրդին կողմէ, որու կարաւանները արեւմուտք փոխադրեցին յետոյ Հնդկաստանի արտադրութիւնները:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

... 7 Մարտ .— Սիրելի «Յառաջ», ամէն օր կը ստանանք մեզի միշտ հա-ւատարիմ ու համակրելի «Յառաջ»ը: Ջերմօրէն կը կարդանք միշտ «Հայ զինուորներու կեանքը», ծանօթանա - լով մեր հայ ընկերներուն կացու - թեան, քանի որ Յառաջը, միշտ հա - ւատարիմ հայ երիտասարդութեան, այս անգամ իր թեւերը տարածած է ամէն բանակի մէջը ուր որ կը գտնուի հայ զինուոր մը:

Ահա 18 ամիսէ ի վեր զինուորա - կան ծառայութիւն կը կատարենք: Մեր բանակին մէջ կանք 14 Հայեր ո-րոնց երեքը տարբեր վաշտի մէջ կը գտնուին, իսկ մենք տասնըմէկ Հա - յերս մէկ վաշտի կը պատկանինք,սա-կայն տարբեր գումարտակի մէջ բաժ-նուած: Միշտ դիւրութիւն կը վայե - լենք իրարու քով գալու:

Երկու ամիսէ ի վեր ճակատ կը գտ-նուէինք ու 45 օր ալ յառաջացած դիրքերու մէջ: Զէնք անդադար կը տեղար ու կը սառէր անմիջապէս: Մեր ընկերներէն Յովհաննէս Պեհիկ-եան, որ 24 տարեկան քաջասիրտ եւ յանդուգն երիտասարդ մըն է, մաս կը կազմէր մեր բանակի հետախուզիչ խումբին եւ անվնաս վերադարձաւ մեզի հետ:

Երէկուան տեղեկագրին մէջ կար - դացին մեր գնդապետին մեզի ուղղած շնորհաւորութիւնը որ կ'ըսէր.

— Մեծ ուրախութեամբ կուզամ յայտնել իմ գոհունակութիւնս բոլոր այն զինուորներուն որոնք այս երկու ամսուան ընթացքին, սոսկալի ցուր - տին մէջ, կորովի քաջու - թեամբ ու տոկունութեամբ օր ու գի-շեր դարձան անքուն, անխոնջ պա - հակներ, պաշտպանելով մեզի յանձ - նուած ռազմաճակատը:

Սիրելի «Յառաջ», դեռ քանի մը օր է որ ճակատը ձգած ենք ու հինգ գի-շեր քալելէ վերջ հասանք փոքրիկ գիւղ մը, ուր պիտի մնանք որոշ ժա-մանակ մը:

Այս առաւօտ բոլոր ընկերներուն լուր տուինք ու իրիկունը ժամը 6ին քով քովի գալով սարքեցինք ճոխ սե-ղան մը: Մեծ խանդավառութիւն կը տիրէր, բոլորի դէմքերուն վրայ ժը-պիտ եւ ծիծաղ: Ընկեր Ղուրուշեան իր կատակաբանութեամբ ու ընկեր Ասլանեան իր հնչուն երգերով կ'աւել-ցնէին մեր հաւաքոյթին փայլը: Բո - լոր ընկերներն ալ ունեցան իրենց գեղարուեստական բաժինը: Մեր ու-րախութիւնը անսահման էր անոր հա-մար որ առանց վտանգի վերադար - ձանք: Այս բախտը կը մաղթենք բո - լոր այն զինուորներուն որոնք ներ - կայիս ճակատ կը գտնուին:

Իբրեւ յարգանք մեր դժբախտ ըն - կերոջ՝ Պետրոս Քիւրէճեանի որ ին - կաւ այս պատերազմին մէջ, • երկու վայրկեան լռութիւն պահեցինք:Հան-գիստ ոսկորներուդ, սիրելի ընկեր: Ընկեր Շաքարեան փակեց մեր գեղե - ցիկ խնճոյքը երգելով «Հայաստան»ը: Իրարմէ բաժնուեցանք ժամը 11ին ջերմ տպաւորութեամբ:— Յ. Յարու-թիւնեան

×

... 8 Մարտ .— Սիրելի «Յառաջ», պատերազմի վեցերորդ ամիսը լրա - ցնելով, եօթներորդը մտանք եւ մենք եօթը հայ զինուորներ իրարու քով ենք տակաւին: Վեց ամսուան մէջ շատ տեղեր փոխեցինք, բայց երբեք իրարմէ չբաժնեցին մեզ: Եօթս ալ առողջ եւ կայտառ ենք: Սկիզբները բաւական դժուարութիւն կրեցինք զինուորական կեանքին անտեղեակ ըլլալով, այժմ վարժուած ենք:

Մեր Ֆրանսացի ընկերներուն հետ եղբօր պէս ենք եւ մեր անունները յատակօրէն կ'արտասանեն, իսկ մեր սպաները ամէն վստահութիւն ունին մեր վրայ: Նշանառութեան մէջ երկ-րորդ ու երրորդ տեղերն ենք գրա - ւած: Անունը առատ է, ինչպէս նաեւ սուրճը եւ կանոնաւորութիւնը կա - տարեալ: Մինչեւ այսօր զօրանոցին ինչ ըլլալը չէինք գիտեր: Շարունակ ասդին անդին փոխադրուելով, վիլ - լաներ կամ գիւղական տուներ, կա - ռատուներ եւ սինէմաներ գրաւելով, խոտ լեցնելով մեզի բնակարան կը շինէինք, եւ շատ կը փափաքէինք զօ-րանոցի կեանքին որ չուշացաւ:

Անցեալ ուրբաթ օր հրաման ստա - ցանք մեկնելու անծանօթ ուղղու - թեամբ, ինչպէս միշտ: Կը պատրաս-տուինք, մեր պայուսակները կառքե-րու մէջ կը տեղաւորենք ու ճաշելէ վերջ կը սպասենք իրիկուան մութին:

Լուռ գիշեր է, աստղերն անգամ ծածկած են իրենց պլպլուն ժպիտը ու այս թանձր մութին մէջ կը շարուինք երեքական ու մեր գունդը կը սկսի քալել անծանօթ ուղղութեամբ: Լուռ ենք ամէնքս: Ծխելն անգամ բացար - ձակապէս արգիլուած է: Մեռելային լռութիւն մը կը տիրէ ամէն կողմ, միայն մրրիկն է որ կը սուլէ մեր ականջին: Կը քալենք ու կը քալենք, երբեմն իրարու ականջի փսփսալով բա-ներ փսփսալով: Օդը ցուրտ է, իսկ ճամբան երկայն: Քանի մը անգամ տաք սուրճ, տաք գինի ու «քասս-քը - րութ» կը բաժնեն զոր ախորժակով կ'ուտենք ու կը խմենք:Երկար քալելէ վերջ առտուն ժամը 4ին կը հասնինք մեծ քաղաք մը ու կ'առաջնորդուինք զօրանոցը: Ամէնքս յոգնած ենք, երե-սուն քիլոմեթր ճամբայ ենք կտրած, մօտաւորապէս հինգ քիլոմեթր ժամը: Անմիջապէս կը պառկինք, զէնքերով եւ հագուստներով, առանց գիտնալու թէ ուր կը գտնուինք, խոր քունի մէջ թաղուելով: Յաջորդ առտուն կ'ար - թննանք եւ հրաման կ'ուզենք քաղա-քը պտտելու: Կ'արտօնուինք: Կը պտտինք քաղաքին մէջ ու հոս ու հոն հարցնելով Հայ կը փնտռենք: Բա - ւական պտտելէ վերջ կը գտնենք մի-այն մէկ Հայ որ ամուսնացած է Ֆը-րանսուհիի մը հետ ու կը զբաղի փե-րեզակութեամբ: Ունի կոկիկ խանութ մը: Քառասունը հինգը անց բարի հայրենակից մը: Իր ազնիւ տիկինը մեզ հիւրասիրեց ըմպելիներով եւ ճաշի հրաւիրեց: Այսպէս ուրախ օր մը անցուցինք ու աշխարհի խաղա - ղութեան համար բաժակներ պարպե-ցինք: Շատ ուրախացուցինք մեր ան-ծանօթ հայրենակիցը որ չափազանց գոհ մնաց մեր այցելութենէն եւ խնդրեց որ երբեմն իրեն այցելենք: Ուշ ատեն զօրանոց վերադարձանք:

Սիրելի «Յառաջ», տակաւին բազ պատմութիւններ կան, բայց ժամա-նակ չունիմ գրելու: «Յառաջ»ը կը ստանանք կանոնաւորապէս եւ ծայրէ ծայր կը կարդանք: Այս առթիւ հրա-պարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնենք ամէնքս ալ:— Արփիար Թագւորեան

Զինուորներու համար

Իսի լէ Մուլինոյէն Պ. Յարութիւն Սիրվանեան 50 փր. կը տրամադրէ, Յառաջ» ղրկելու համար հայ զին - ուորներուն:

*** Այրի Տիկին Աղնիւ Գազազեան 100 փրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, իր ամուսնոյն ԳԷՈՐԳ ԳԱԶԱԶԵԱՆի մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՈՐ ԳԻՐ, եռամսեայ հանդէս գրա-կանութեան եւ Արուեստի: Ա. տարի (Նոր շրջան) 1940 ձմեռ, թիւ 4: Տա-րեկան բաժնեգին 2 տոլար: Հասցէ — P. Noorigian, 730 Bergenline Avenue, West New York, N. Y.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Եղիսաբէթ Ուր-ղանճեան, հօր անունն՝ Ստեփան, մօր անունն՝ Աղաւնի, քրոջը անուննե-րը՝ Աղնէս եւ Լուսին: Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի: Գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝ Miasserian, 56bis, rue Olivier - Mètra, Փարիզ (20):

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՆՈՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ մասին փառաբանական ճառ մը խօսեցաւ Պ. Էտէօ, երեսփ. ժողովին նախագահը, լրացնելով իր շարքը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՈԳԵԼԻՑ ԸՄՊԵԼԻՆԵՐՈՒ եւ խմորեղէններու հաստատութեանց պատուի-րակները ելմտական նախարարին դիմելով, խնդրեցին բարեփոխել վերջերս հաստատուած սահմանափակումները: Մասնաւորապէս կը խնդրեն փոխել օ-րերու կարգը: Կ'առաջարկուի նաեւ ոգելից ըմպելիներ չծախել կիներուն:

ՊԱՐԵՆԱՏՈՄՍԻ մարդահամարին առթիւ, որ պիտի կատարուի ապրիլ 3ին, ինչպէս հաղորդած էինք, պաշտօնաթերթը հինգ էջ մանրամասնութիւն-ներ հրատարակեց, իւրաքանչիւր դասակարգի ստանալիք բաժնի մասին: Ա-ռաւելագոյն բաժինը պիտի ստանան անոնք որ T. դասակարգին կը պատկանին (բանուորներ): Արդ, այս ցանկը զուարճալի մանրամասնութիւններ կը պա-րունակէ: Այսպէս, բանուորներուն հաւասար բաժին պիտի ստանան նաեւ անոնք որ... լու կը բուծանեն, սուր կը կլլեն կամ ծոմ կը պահեն իրենց ար-հեստին բերումով: Դարձեալ, այս առանձնաշնորհը պիտի վայելեն... պե - խաւոր կիները, ազրուկ բուծանողները, առաժնաւոր երկաթուղիներու (ֆի-նիքիւլէր) եւ կայարաններու պաշտօնեաները, արհեստով պարողները, հրշ-ջէջները, կափամարտիկները, ըմբիշները, կրկէսի մասնագէտ արհեստաւոր-ները, ադամանդ կտրողները, մարմնամարզի ուսուցիչները, մսագործները, պատղձագործները, տուներու ներկարարները եւ ծխնելոյզ մաքրողները, Փա-րիզի Հալին հսկաները, աղիւսագործները, կաթսայագործները, սայլագործ-ները, խոզարածները եւն.: Այս առանձնաշնորհէն զրկուած են, չափահասնե-րու սովորական բաժինը պիտի ստանան ժանեակ բանողները, գլխարկ շինող-ները, սեղանաւորները, համալսարանի ուսուցչապետները, քաղաքագէտները եւ... խմբագիրները, որոնք արդէն շատոնց վարժուած են հաց - պանիրի, գոհէ մեր մէջ:

ԶԱՏԿԻ Բ. ՕՐԸ արձակուրդ պիտի տրուի բանուորներուն, մասնաւորա - պէս ազգ. պաշտպանութեան ճարտարարուեստութեանց մէջ, բացի այն պարա-գաներէն երբ ստիպողական պահանջներ կը հարկադրեն այդ օրն ալ աշխա-տիլ: Միեւնոյն ատեն թելադրուած է հաստատութեանց վարիչներուն բան - ուորները արձակել շաբաթ կէս օրէն վերջը (23 մարտ), որքան թոյլ կուտան պարագաները:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ առեւտրական համաձայնութիւն մը կըն-քուած է Իրանի հետ:

ՎԱԿՆԷՐԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ շուրջ բանավէճը կը շարունակուի Փարիզի ար-ուեստագէտներուն միջեւ, իբրեւ հետեւանք Շաթըլէի թատրոնի միջադէպին, զոր հաղորդեր էինք: Անոնք որ կ'ընդդիմանան գերման արուեստագէտին ե - րաժշտական կտորներուն ներկայացման, կ'առարկեն թէ Հիթլէր կը հիմնայ Վակնէրի վրայ եւ իր խորհրդանշանը կը գտնէ անոր հերոսներուն մէջ: Ժոռժ Հիւէ, երգահանդէսին խմբավարը, այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է «Լը Ժուռ»ի.— «Որովհետեւ Հիթլէր ջերմեռանդ Վակնէրեան մըն է, այդ պատճառ չէ որ մենք զրկուինք երաժշտական ամենամեծ հանճարներէն մէկուն գործերը լսելէ: Վակնէրի երաժշտական արտադրութիւնները կը կազ-մեն գերմարդկային ոգիի մը ամենագեղեցիկ արտայայտութիւններէն մէկը: Ան ահագին ազդեցութիւն գործած է իր ժամանակի երաժշտագէտներուն վրայ»: Անրէ Պիւսէր, երգահան եւ տնօրէն Օփերա - Քոմիքի, դիտել կու-տայ թէ Վակնէրի քառեակ օփերաները կը շօշափեն Հիթլէրի բոլոր տեսու - թիւնները,— գողութիւն, դաւաճանութիւն եւ մարդասպանութիւն, որոնք ստորոգելիները կը կազմեն Վակնէրի գրեթէ բոլոր հերոսներուն, իսկ այդ հերոսները խորհրդանշաններ են Հիթլէրի համար: Վակնէրի գործը ցոլա - ցումն է գերման ոգիին, բիրտ եւ նուաճող: Այդ գործը յաւիտենական դէմքն է Գերմանիոյ»: — Վերջին պատերազմին ատեն Վակնէրեան երաժշտութիւ-նը դադարման դատապարտուեցաւ Ֆրանսայի մէջ եւ առաջին ներկայացու-մը վերսկսաւ 1921 յունուար 5ին (Վալքիրի):

Une prochaine manifestation de L'„Union Franco - Arménienne"

Ինչպէս հաղորդած էինք, Franco - Arménien Կոմիտէին, նկատելով իր անունը սահմանափակ խմբակցութեան մը տպաւորութիւնը կը գործէ, որոշած է փոխել եւ այսուհետեւ կոչուիլ Union Franco - Arménienne, իբրեւ աւելի համապատասխան երկու ժողովուրդներու բարեկամութեան եւ առաջադրուած նպատակներուն:

Այս առթիւ սարքուած է իր ընդունելութիւն - թէյասեղան մը, նախա-գահութեամբ երեսփոխան եւ նախկին նախարար Պ. Louis Marinի: Հաւաքոյթի մէջ խօսք պիտի առնեն Ֆրանսացի եւ Հայ ականաւոր անձեր, պարզելով Ֆրանքօ-Հայկական Միութեան նպատակները եւ ծրագիրը: Հաւաքոյթը պիտի ունենայ նաեւ գեղարուեստական բաժին մը, հայկական երգերով, արտասանութիւններով եւ պարերով:

Ընդունելութիւնը տեղի պիտի ունենայ շաբաթ, 16 մարտ, ժամը 16էն 19ին, Hôtel des Deux Mondesի սրահներուն մէջ, 22, Ave. de l'Opéra: Մուտք 5 փրանք, թէյ եւ խմորեղէն միասին հաշուելով:, Տոմսակներ կարելի է ճարել նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն:

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ — HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 16 ՄԱՐՏ — SAMEDI 16 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4299

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ ԳԱՂՏՆԻ ՆԻՍՏ ԳՈՒՄԱՐԵՑ ՔՆՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

»»» . «««

«Թան»ի նշանակալից ազդարարութիւնները

Ռուսեւֆինլանտական հաշտութիւնը ոչ միայն խոր տպաւորութիւն գործեց դաշնակից երկիրներու մէջ, այլեւ կրնայ շատ ծանր հետեւանքներ ունենալ քաղաքական թէ զինուորական տեսակէտով, ինչպէս կը բացատրեն տեղական թերթերը: Այդ հաշտութեան անմիջական հետեւանքն եղաւ ծերակոյտին գաղտնի նիստը, որ սկսաւ հինգշաբթի օր եւ շարունակուեցաւ երէկ, ուրբաթ:

Ինչպէս գրած կուտայ «Նիւ Եորք Հէրըլտ», դէպքերու ընթացքը կրնայ ամբողջովին փոխել զինուորական եւ դիւանագիտական կացութիւնը Եւրոպայի մէջ: Արդէն իսկ աչքի կը զարնեն կարգ մը երեւոյթներ .—

1.— Վերջանալու վրայ են առեւտրական բանակցութիւնները Խ. Միութեան եւ Իտալիոյ միջեւ:

2.— Շուէտ եւ Նորվեկիա համաձայնած են պաշտպանողական զինակցութիւն մը կնքելու համար:

3.— Գերմանիա կը ջանայ ոչ - յարձակման դաշնագիր մը կնքել տալ Խ. Միութեան եւ Ռումանիոյ միջեւ, երաշխաւորելու համար այս վերջին պետութեան հողային ամբողջութիւնը:

Կացութեան ծանրացման ապացոյց մը կը կազմէ նաեւ «Թան»ի երէկուան Բ. սիւնակին խմբագրականը: Կիսապաշտօնական օրկանը բացէ ի բաց կը հաւկցնէ թէ Դաշնակիցները այլեւս չեն կրնար նկատի առնել չէզոքներու իրաւունքները եւ խղճմտօրէն կառչիլ միջազգային օրէնքի սկզբունքներուն, երբ Գերմանիա կ'արհամարհէ զանոնք:

— «Այսուհետեւ Համաձայնութիւնը (Անգլիա եւ Ֆրանսա) պէտք է ներկայ ըլլայ ամէն տեղ, բարձր եւ բաց խօսի ամէն տեղ, յարձակի ամէն տեղ, ուր որ կարելի է, չընկրկի որ եւ է բանաւոր նախաձեռնութեան առջեւ, փնտռէ եւ գտնէ այն ռազմադաշտերը որոնց շնորհիւ կրնայ ցոյց տալ իր զինուորական աճագին ուժերը: Պէտք չէ որ ան վարանի պատռել կարգ մը դիւանագիտական կեղծիքներ, պատերազմ մղել բոլոր թշնամիներուն դէմ, համոզել կարգ մը չէզոքներ թէ ոչինչ կ'արգիլէ, ոչ իրաւապէս, ոչ ալ բարոյապէս, որ պատերազմիկ մը դիմէ հակառակորդին գործածած բոլոր զէնքերուն, եւ թէ օրինական պատերազմը զեղեցիկ խաբէութիւն մը պիտի դառնայ, եթէ իրաւական սկզբունքներու կանոնաւոր պահպանումը պիտի ծառայէ միայն ջլատելու պաշտպանները: Կարճ խօսքով, պէտք է պատերազմը մղել, եւ ոչ թէ անոր ենթարկուիլ, թշնամին կանխել, եւ ոչ թէ անոր հետեւիլ, յաղթանակը բռնադատել, եւ ոչ թէ անոր սպասել: Այս ճամբան վտանգնե՞ր կը ներկայացնէ: Անշուշտ, եւ լուրջ վտանգներ: Բայց գերագոյն վտանգը պիտի ըլլար ամէն բան կորսնցնելու վտանգին ենթարկուիլ, եթէ չգիտնանք վտանգներ աչք առնել»:

ԾԵՐԱԿՈՅՏԻՆ ԳԱՂՏՆԻ ՆԻՍՏԸ

Հինգշաբթի օր, ծերակոյտը իր հերթական նիստը գումարած էր, երբ նախկին վարչապետ Լավալ եւ խումբ մը ծերակուտականներ պահանջեցին քննել կառավարութեան քաղաքականութիւնը պատերազմի ընթացքի մասին: Վարչապետը անմիջապէս հաւանութիւն յայտնեց, գաղտնի նիստ պահանջելով: Եւ այդպէս ալ եղաւ: Նիստը սկսաւ ժամը 16ին, տեւելով մինչեւ 19.15, յետոյ շարունակուեցաւ երէկ, ուրբաթ, սկսելով ժամը 15ին: Ամէնէն վերջը խօսք պիտի առնէր Պ. Տալատիէ, պարզելով կառավարութեան քաղաքականութիւնը:

Այս բացառիկ նիստն ալ կ'ապացուցանէ թէ երկիրը որքան լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի պատերազմի ընթացքին, մասնաւորապէս Ֆինլանտայի պարտութենէն վերջ: Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Ֆինլանտա կրնար փրկուիլ, եթէ անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները աւելի արագ եւ կորովի չարժած ըլլային եւ չկաշկանդուէին իրաւագիտական բծախնդրութիւններով, որոնց հետեւանքով չուզեցին զինուոր ղրկել Շուէտի եւ Նորվեկիոյ մէջէն: Վարչապետը բացատրեց թէ Ֆինլանտայի խնդիրը երկրորդական կը մնայ, բաղդատելով պատերազմի ընդհանուր ընթացքին վերաբերեալ հարցերու հետ: Տեղական մամուլը բացէ ի բաց կը պահանջէ հիմնովին փոխել մինչեւ հիմա հետապնդուած քաղաքականութիւնը: Վկայ «Թան»ի խմբագրականը: Ծանօթ հրապարակագիրը, Փէրթինաքս, կը պահանջէ որ Դաշնակիցները ձեռնոցները հանեն, չէզոքներուն եւ ուրիշներու հետ խօսած պահուն: Գնդ. Ֆապրի, նախկին պատերազմական նախարարը, եւ ուրիշներ կը պահանջեն որ Դաշնակիցները Գերմաններուն չձգեն սկանտինաւեան երկիրներու մետաղի հանքերը եւ Կովկասի քարիւղը: «Ժուռնալ» կը յիշեցնէ Տանթոնի հռչակաւոր նշանախօսքը,— «Յանդգնութիւն, միշտ յանդգնութիւն»: Այս առթիւ բոլորն ալ ծանր մեղադրանքներ կ'ուղղեն Շուէտի:

Ծերակոյտին գաղտնի նիստէն առաջ, տաք վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան: Ծերակուտական Ռէյպէլ բողոքեց թէ կառավարութիւնը կ'ուզէ լռութեան դատապարտել զինքը: Այս առթիւ զարմանք յայտնեց որ կառավարութիւնը կ'աճապարէ բացատրութիւններ տալ արշաւազունդի մը առաքման մասին, փոխանակ սպասելու Պ. Չէյմպըլէնի ճառին վաւերական բնագրին: Այս խօսքերը տեղի տուին բուռն բողոքներու: Պ. Լավալ գոհունակութիւն յայտնեց որ կառավարութիւնը կ'ընդունի անմիջական վիճաբանութեան առաջարկը, մինչդեռ Պ. Շոթան երեքշաբթի օր իրեն եւ Պ. Լէմէրիի ներկայանալով, խնդրած էր որ վիճաբանութիւնը յետաձգուի երեքշաբթի օրուան: Պ. Տալատիէ պատասխանեց թէ չէր կարծեր որ պիտի կրնայ ներկայ ըլլալ այսօրուան նիստին, որովհետեւ ստիպուած էր ընդունիլ ամերիկեան պատուիրակը: «Նկատի առնելով Ֆինլանտայի պարտադրուած պայմաններուն խոր տպաւորութիւնը խորհրդարանին եւ երկրին մէջ, խնդրեցի Պ. Սըմնըր Ուէլըսէն աւելի կանուխ տեսակցիլ: Ուստի հանդիպեցանք կէս օրին: Միւս կողմէ, անցեալ Գշ. օր չէի կրնար ընդունիլ վիճաբանութիւնը. որովհետեւ այդ պահուն չէի գիտեր թէ Ֆինլանտա ընդունա՞ծ է հաշտութեան պայմանները»:

Նոր բողոքներ եղան այս յայտարարութեան վրայ: Վարչապետը խօսքը գանգատողներուն ուղղելով յայտարարեց.

— «Այո», պարոններ. մենք հաշտութեան պայմաններուն ընդունելու-

Շուէտ, Նորվեկիա եւ Ֆինլանտա կը զինակցին

Սթոքհոլմէն կը հեռագրեն թէ Նորվեկիա եւ Շուէտ համաձայնեցան երրեակ զինակցութիւն մը կնքել Ֆինլանտայի հետ, երեք երկիրներուն պաշտպանութեան համար: Նորվեկիոյ արտաքին գործերու պաշտօնատունն ալ կը հաստատէ այս լուրը:

Ծրագրուած զինակցութիւնը պիտի ծառայէ երաշխաւորելու Ֆինլանտայի նոր սահմանները: Մօտերս զինուորական բանակցութիւններ պիտի կատարուին Սթոքհոլմի մէջ, մշակելու համար դաշնագիրը, որուն տրամադրութեամբ երեք երկիրները փոխադարձաբար պիտի օգնեն իրարու, եթէ յարձակում կրեն:

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Ֆինլանտա երեք օր առաջ խնդրած էր Շուէտէն եւ Նորվեկիայէն ճշդել իրենց դիրքը պաշտպանողական զինակցութեան մը մասին, եթէ Ֆինլանտա հաշտութիւն կնքէր Խ. Միութեան հետ: Երկու երկիրներն ալ անմիջապէս սկզբունքով հաւանութիւն յայտնեցին այսպիսի զինակցութեան մը եւ Շուէտ իմացուց Ֆինլանտայի թէ պիտի քննեն բոլոր հնարաւորութիւնները, պաշտպանողական զինակցութեան մը համար:

Ծրագրուած զինակցութեամբ, Ֆինլանտա, Շուէտ եւ Նորվեկիա առաջին անգամ ըլլալով հաստատուն դաշնակցութիւն մը պիտի կազմեն, փոխադարձաբար երաշխաւորելով իրենց սահմանները: Ծրագրուած զինակցութիւնը յարձակողական նպատակ չունի, այլ պիտի ամրապնդէ երեք երկիրներուն միութիւնը, զանոնք հեռու պահելով պատերազմի վտանգէն: Երեք երկիրները զինուորական եւ քաղաքական խորհրդաժողով մը պիտի գումարեն, երբ Ֆինլանտա ետ քաշելով իր զինուորները, տեղաւորուի նոր սահմաններուն մէջ եւ Մոսկուայի հետ կնքուած դաշնագիրը վաւերացուի:

Ֆինլանտայի նախագահին եւ սպարապետին արտայայտ կոչերը

Հաշտութեան դաշնագրին կնքումէն վերջը, Ֆինլանտայի նախագահը, Պ. Քալլիօ, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ, զոր ժողովուրդը լսեց խոր յուզումով: Ահաւասիկ հիմնական մասերը.

— «Քաղաքացիներ, լսեցիք հաշտութեան այն ծանր պայմանները որոնք տուն տրուեցան մեզի ջախջախիչ հակառակորդի մը կողմէ: Մեր երկրէն մասեր որոնք դարերով մեր սեփականութիւնը եղած են, լքուեցան առանց բողոքի: Ամէնէն առաջ կը մտածեմ Վիպորկի մասին, զոր կը կարծէի թէ երբեք պիտի չկորսնցնենք: Պէտք է այդ կորուստն ալ կրենք: Բայց ի՞նչ կ'արժէ այդ կորուստը բաղդատելով ռազմադաշտի կորուստներուն հետ որոնք չեն կրնար բառերով նկարագրուիլ կամ չափուիլ: Այժմ կառավարութեան պարտականութիւնն է վերաշինել ինչ որ քանդուեցաւ այս անհաւասար պայքարին մէջ մեծ պետութեան մը հետ: Ֆին ժողովուրդը ոչ խորտակուած է, ոչ ալ վհատած: Ազգը նորէն ամբողջութիւն մը կը կազմէ եւ գիտէ որ ազգութիւնը չի կրնար խորտակուիլ: Մեր հերոսական բանակը տակաւին պատրաստ է պաշտպանելու մեր գործը եւ կը հսկէ մեր սահմաններուն վրայ: Մեր բանակը կռուելով ամրապնդեց իր միութիւնը ժողովուրդին հետ: Կ'ողջունենք այն հազարաւորները որ ինկան ռազմադաշտերուն վրայ,— անոնք մեռան սրբազան իտէալի մը համար: Կ'ողջունեմ մեր սպարապետը, Մաններհայմ, որ այնքան յաջողութեամբ վարեց պաշտպանութիւնը: Այս պատերազմը փորձառութիւն պարգեւեց մեզի եւ մեզ միացուց ամրապէս»:

Նախագահը իր ճառին մէջ զարմանք յայտնեց որ «Մեծն Պետրոսի աշխարհակալութեան տենչերը արթնցած են Խ. Միութեան մէջ»: Յետոյ յուսախաբութիւն յայտնեց Շուէտի եւ Նորվեկիոյ հանդէպ, որոնք ճամբայ չբացին արտաքին ուժերուն առջեւ:

Ֆինլանտայի կառավարութիւնն ալ յայտարարութիւն մը հրատարակեց, բացատրելով թէ ստիպուած էին հաշտութիւն կնքել, խնայելու համար աւելի ծանր դժբախտութիւններ: Իսկ սպարապետը, մարաջախտ Մաններհայմ, իր կարգին յայտարարութիւն մը ուղղեց բանակին, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

— «Դուք չուզեցիք այս պատերազմը, այլ հարկադրուեցաք մղել զայն: Դուք կատարեցիք քաջագործութիւններ որոնք դարերով պիտի փայլին մեր պատմութեան էջերուն վրայ: Ձեզմէ աւելի քան 15.000 հոգի այլեւս պիտի չտեսնեն իրենց երդիքները, իսկ ձեզմէ քանինե՜ր ընդմիշտ կորսնցուցած են իրենց աշխատելու կա՛րողութիւնը: Բայց միեւնոյն ատեն դուք անողորմ հարուածներ տուիք եւ եթէ այսօր 200.000 թշնամիներ պառկած են ձիւնին տակ եւ իրենց ապակեփայլ աչքերով կը դիտեն մեր աստեղազարդ երկինքը, մեղքը ձերը չէ: Դուք ատելութիւն չունէիք անոնց հանդէպ, դուք չարիք չէիք մաղթեր անոնց, այլ կրեցիք պատերազմին դաժան օրէնքը,— սպաննել կամ մեռնիլ: Ես կռուած եմ բազմաթիւ ռազմադաշտերու վրայ, բայց տակաւին չեմ տեսած զինուորներ որ հաւասարէին ձեզի: Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ բոլոր սպաներուն եւ զինուորներուն, այն քաջութեան համար որով կռուեցան շատ աւելի բազմաթիւ եւ անծանօթ զէնքերով սպառազէն թշնամիի մը դէմ: 1500 հրասայլերու եւ աւելի քան700օդականն եւ ամբաձիգ օդանաւերու խորտակումը ապացոյց մը կը կազմէ այն քաջագործութեանց զոր միայն ճշմարիտ մարդիկ կրցան կատարել»:

Սպարապետը շնորհակալութիւն յայտնելով նաեւ կին ռազմիկներուն եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

...թիւնը լսեցինք գիշերը: Կը զարմանամ որ այսպիսի յայտարարութիւն մը տեղի կուտայ բողոքներու»:

Յետոյ ըսաւ թէ քանի որ հաշտութեան պայմանները ընդունուած են Ֆինլանտայի կողմէ, երկրին շահը կը պահանջէ վերջ տալ ճգճգումներուն, անմիջապէս քննել կացութիւնը եւ ճշդել պատասխանատուութիւնները:

Այս յայտարարութիւնը ընդունուեցաւ բուռն ծափերով: Եւ վարչապետը խնդրեց անմիջապէս ձեռնարկել վիճաբանութեան, որպէսզի եթէ կացութիւնը վտանգուած է, վերահաստատուի անյապաղ: Պ. Լավալ առաջարկեց գաղտնի նիստ գումարել: Նախագահը քուէարկութեան դրաւ այս առաջարկը, որ ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ: Կէս ժամ ընդհատուեցաւ նիստը, ժողովասրահը պարպելու եւ ուրիշ զգուշական միջոցներ ձեռք առնելու համար:

ՆՈՐ ՀԱՒԱՍՏԻՔՆԵՐ ՀԱՅ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ

Երեսփոխան եւ նախկին նախարար Պ. Մարիուս Մութէ, որ Հայ Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովին նախագահ Պ. Զօպանեանի խնդրանքով գրած էր նաեւ արտաքին նախարարութեան ընդհանուր քարտուղար Պ. Ալեքսի Լեժէի՝ հայ տարագիրներու անունով ներկայացուած յուշագրի մասին, նոյն բարձր պաշտօնատարէն ստացած է ընդարձակ պատասխան մը:

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ զինուորագրուած օտարականներուն հպատակութեան խնդրագիրներուն քննութեան ձեւերը ճշդորոշելու եւ թղթածրարներուն քննութիւնը փութացնելու համար, դատական նախարար Պ. Պոնէ շրջաբերական մը ուղղած է վերջերս, սահմանելով նահանգապետներու եւ զինուորական իշխանութեանց յարաբերութիւնները այս հարցին մէջ: Այս հրահանգները կը վերաբերին այն օտարականներուն որոնք չեն օգտուիր հպատակութեան ձեւակերպութեանց փութացման իրաւունքէն: (Մինչեւ հիմա այդ շնորհը եղած էր միայն սահմանամերձ երկիրներու հպատակներուն կամ անոնց որ հայրենիք չունին):

Ի՞նչպէս պիտի ցուցակագրուին տարագիրները

Երէկ տեղական թերթէ մը առնելով հրատարակեր էինք ոստիկանական վերատեսչութեան զեկոյցը՝ տարագիրներու ցուցակագրութեան մասին:

Լուրը անորոշ էր, այդ վիճակին մէջ: Ահաւասիկ մանրամասնութիւնները. —

Լրացնելու համար առաջին գործողութիւնները, պիտի ցուցակագրուին, Սէնի նահանգին մէջ.—

1.— Ապաստանի իրաւունքէն օգտուող այն այր օտարականները որ 27—40 տարեկան են. այսինքն ծնած՝ 1900 յունուար 1ի եւ 1913 յունուար 1ի միջեւ:

2.— Այն այր օտարականները որոնք թէեւ կը պատկանին առաջին ցուցակագրութեան ատեն հրաւիրուած դասակարգերուն, բայց տակաւին յայտարարութիւն ստորագրած չեն. (հպատակութենէ զուրկ օտարականներ՝ 20էն 48 տարեկան, այսինքն ծնած 1892 յունուար 1ի եւ 1920 յունուար 1ի միջեւ, եւ ապաստանի իրաւունքէն օգտուողներէն անոնք որ 20—27 տարեկան են, այսինքն ծնած 1913 յունուար 1ի եւ 1920 յունուար 1ի միջեւ):

3.— Այն այր օտարականները 20—48 տարեկան, որ իրենց եկած երկրի հիւպատոսարանին մէկ վաւերագրով կը հաստատեն թէ մերժուած է հպատակութեան վկայագիր մը:

Այն օտարականները որ այս դասակարգերուն պատկանելով կ'ուզեն երկարաձգել իրենց բնակութիւնը ֆրանսական հողին վրայ, պէտք է դիմեն իրենց բնակավայրի ոստիկանական տեսչութեան, հետեւեալ թուականներուն, համաձայն իրենց մականունի առաջին տառին.—

A. մարտ 15.— B. մարտ 16 եւ 18.— C. մարտ 19.— D. 20.— E. F. մարտ 21.— G. 22.— H. 6 ապրիլ.— I. J. ապրիլ 8.— K. ապրիլ 9.— L. ապրիլ 10.— M. ապրիլ 11 եւ 12.— N. O. ապրիլ 13.— P. Q. 15 եւ 16.—R. ապրիլ 17 եւ 18.— S. ապրիլ 19 եւ 20.— T. U. ապրիլ 22.— V. W. X. ապրիլ 23 եւ 24.— Y. Z. ապրիլ 25:

Այս օտարականներուն կացութիւնը պիտի քննուի եւ ի հարկին պիտի կանոնաւորուի: Այն օտարականները որոնք արդէն արձանագրուած են համաձայն զինուորագրութեան օրէնքին, ենթակայ չեն այս ցուցակագրութեան: Իսկ միւսները եթէ չներկայանան վերոյիշեալ պայմաններուն մէջ, այլեւս պիտի չվայելեն ապաստանեալի հանգամանքը:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ Փարիզէն անցնելով Հռոմ գնաց: Այս առթիւ Պ. Տալատիէի յանձնեց նախագահ Րոզվէլթի մէկ նամակը:

ԴԷՊԻ ՃԱԿԱՏ

— Ենթադրութիւն մը: Կարօտցեր էք մեզ՝ հայ զինուորներս ու այցի եկեր՝ փետրուար 2ի իրիկունը:

Մեր պահակը կը կեցնէ ձեզ ու կը հարցնէ.

— Ի՞նչ կը փափաքիք, պարոն:

Չէք սրտնեղիր, անշուշտ, որ ան «պարոն» կոչէ ձեզ: Որովհետեւ զինուոր չէք: Իսկ, քաղաքացիի մը համար ուրիշ կոչական պիտի չկրնար արամադրել:

— Կ'ուզեմ հայ զինուորները տեսնել, բարի պահակ:

Փետրուար 2ի այդ պահուն, պահակը Հայ մը չէր կրնար ըլլալ: Ուրեմն Ֆրանսացի մը, Ռուս մը, Լեհ մը, Չեխ մը, Պելժիքացի մը կամ Իտալացի մըն էր ան:

— Պարոն, Հայերը ճաշկերոյթի եւ զինարբուքի են այս իրիկուն, հոն վարը: Ուշադրութեամբ հետեւեցէք բացատրութեանս, դիւրաւ պիտի գտնէք անոնց հաւաքավայրը: Բռնեցէք ձեր աջը, ձախին՝ ուղղաձիգ վար իջէք մինչեւ Անգլիացիները: Դարձեալ ձեր աջին, յառաջացէք պահիկ մը: Ցանկարծ, ճամբան կարկինի մը պէս կը վերածուի: Մի շուարիք: Պլուեցէք անոր ձախ ոտքին եւ առուակին անհոգ մեներգին ունկնդիր՝ քառորդ ժամ մը քալեցէք: Պիտի հասնիք սփրամարդերու դրան: Զմեղադրէք զանոնք, անվիճելի ներդաշնակութեամբ բազմացոյն այդ սփրամարդերը, եթէ ալշահար մնան ի տես ձեզ: Խեղճերը վեց ամիսէ ի վեր քաղաքացիները մոռցած են եւ զինուորի համազգեստին վարժուած:

Ելքին՝ պիտի նշմարէք ճաշարանսրճարան մը: Բայց, այն որ դերեզմանատան եւ բաղնիքին զոյգ ճամբաներուն մեկնակէտին նստած է: Տէրը պելժիքացի ընկերվարական մըն է, շատախօս, ամենագէտ, եւ զուրկ առեւտրական ժպիտէ: Անհարազատ եւ անտարբեր այն գործին, ուր ախորժակներ մը կամ ուրճ մը սպասարկելը անհրապոյր տարապարհակ մըն է իրեն համար: Վասն զի, ան կը հաւատայ թէ՝ աշխատաւորական դասակարգերու ազատագրութեան սրբազան գործին նախասահմանուած առաքեալ մըն է: Եզրակացութիւն մը անխուսափելի՝ երբ կը քննէք ձեր տպաւորութիւնները: Ատառուած մի առանցէ որ իրեն ներկայացուիք իբրեւ նախկին ընթացաւարտ մը ընկերային, տնտեսագիտական եւ քաղաքական գիտութեանց: Ես ճաշակած եմ իր անսպառ «փրազ»ներու հեղեղը: Ձեզի չեմ մաղթեր:

Կինը՝ ընդհակառակն: Սակաւախօս, ժպտերես, պահպանողական, ջերմեռանդ կաթոլիկ, գոհ գործէն, շուք մը թեթեւ եւ անտաղտուկ յաճախորդին հանդէպ: Մի զարմանաք եթէ որոշ պաշտօնականութիւն մը նկատէք երկուքին միջեւ: Եթէ լսէք որ «տիկին», «պարոն» եւ «դուք»ով կը խօսին իրարու հետ: Տէր եւ տիրուհի գաղափարական ընդհարում ունեցած են այդ օր: Անհամաձայնութիւն մը գործի մասին: Կամ գիտողութիւն մը՝ կնոջ եկեղեցիէն դարձին առթիւ:

Ներեցէք, պարոն, որ քիչ մը երկար եղայ: Աճապարեցէք, կերուխումի երանելի պահն է հիմա: Որքան պիտի ուրախանան ձեր հայրենակիցները:

Այո, չմոռնամ: Հոն պիտի ճանչնաք նաեւ մեր «Փիլօզոփ»ին նշանածը, քանամեայ Մաթիլդը: Համեստ գեղջկուհի մը, բարի եւ ազնիւ: «Փիլօզոփ» մտաւորական պարզուկ հայ մըն է: Ափսոս որ կ'անգլիտանամ իր անունը: «Փիլօզոփ» իր այդ առաջնորդը դերբերջանիկ է եւ երախտագիտական զգացումներով զեղուն օրըլորդ Մաթիլդին հանդէպ, որովհետեւ մինչ այդ, սիրոյ ոչ մէկ դուռ բացուեր է իրեն, հակառակ իր հըրայրքին:

Մտնենք ներս: Հարսնետուն մը ճշմարիտ: Խոհանոցին դռնէն մինչեւ հիւսիսային ծայրը սրահին, սրճարանին բոլոր սեղանները միակտուր դիծ մը կազմած են հորիզոնական, բացի մէկէն, հոն հարաւ-արեւելեան անկիւնը, ուր կարմիր կը խմեն հինգ ֆրանսացի զինուորներ: Իսկ սարցի զինեղբայր մը, Կլավէր, ոտքի է, անբաժան «փիփ»ը բերնէն կախ:

Հայ բարբառը, հայկական տաք աղմուկը գրաւած են սրճարանը: Անտառին հայ զինուորները այլ աշխարհ մը փոխադրուած են:

Ուրախ են տէրը եւ տիրուհին: Ու խրամատը գոց է անոնց միջեւ: Իսկ Օր. Մաթիլդ հագած է ամէնէն վայելուչը իր հրջազգեստներուն: Ու իր փոքրիկ այտերը վարդի թերթիկ դարձած են:

Ի՞նչ տօն է այս: Ինչո՞ւ այս հաւաքոյթը, ուր աշխատասէր հայ զինուորները հայկականութեան կաթնաթոյր լճին մէջ կը լողան: Տխրութեան եւ ուրախութեան խառն մթնոլորտին մէջ, կ'երգեն, կը համբուրուին, կ'ողջագուրուին, կը բաժակաճառեն, կ'արտասուեն, կ'ողբան անխուսափելի բաժանումը ու յանկարծ կը սթափին. ոգեւորութեամբ, յոյսով եւ մեծ երազներով ալետատան:

Լռութիւն: Վահրամին անուշ եւ առնական ձայնը մեզ յարգանքի կը կանչէ: «Բարձր սարեր», «Երեւան բաղ», «Հայաստան», «Համբարձում եայլա»: Թողէք որ երգէ տղան: Կը յորդի կուրծքը: Շատ, շատ ընկերներ ունի հայորդին: Պարպուէ, պարպուէ, սիրելի Վահրամ: Կ'երգե՞ս արդեօք սա պահուն, ճակատին առաջին գծին վրայ, յառաջապահներու գունդին մէջ: Օ, գիտեմ, երգելու սիրտ չունիս այլեւս: Ճակատի վերջին նամակդ խաղաղութիւն, խաղաղութիւն կը գոչէր:

— Կ'ուզենք, այս Արշաւիրը կ'ուզենք, կը ձայնեն տղաքը:

Ու Արշաւիր ոտքի կանգնած ինչպէս զինուոր, կը խօսի պարզ՝ ինչպէս զինուոր: Տխուր այլ հաւատաւոր, դառն այլ յուսատու: Նախ ֆրանսերէն, ապա հայերէն, կ'անդրադառնայ հայկական նոր ողբերգութեան, նոր զոհաբերութեան եւ յանուն այդ զոհաբերութեան՝ Հայուն արդար վարձատրութեան պահանջը կը դնէ սեղանին վրայ:

Վահրամ «Մեր հայրենիք»ը կը պոռթկայ: Եւ ահա «Մարսէյէզ»ը: Մինչ «Փիլօզոփ»ը դողունի նայուածքներ կը խլէ իր Մաթիլդէն: Հակառակ իր գինովութեան՝ նոյն ամօթխածն էր, սիրած էակը համբուրելու նախաձեռնութենէն զուրկ: Հէդ «Փիլօզոփ», որքան շնորհակալ եմ հիմա Վահէին որ շրթներդ Մաթիլդին այտերուն տարաւ բռնի: Զորեքշաբթի մըն էր: Քու յաղթանակական դանդաղութեամբդ, ածիլուեցար, մաքրուեցար, յարդարուեցար, յանկցար հաճելիդ աղեխ, երթալու համար դեղջկուհիդ Մաթիլդդ, որուն կ'երթար կին էր այդ օր: Մաթիլդ պատէ մը տակ քեզի սպասեց: Ու նամակդ առաւ ճակատի առաջին գծէն:

Խորունկ յուզում: Թոյլ եւ մակերեսային ուրախութիւն: Ու գինիի ազդեցութիւն: Կնոջ եւ աղջկան պատկերները ալ աչքին: Ընկերներու բաժանում: Ցոլհաննէս հարբած է եւ արտասուաթոր: Հոն է սակայն անձնուէր տղան: Այն որ ընկերներու համար հոգի կուտայ: Կը կռուի անոնց համար: Սպաներուն կը վազէ առ ի պաշտպանութիւն անոնց: Ոսկեսիրտ Շիմշիրեան: Ցաճախ ըսիր թէ քեզ եւ զիս, երկու «քուզէն»ներս պիտի բաժնեն իրարմէ: Ես ի զուր կը պնդէի թէ միասին պիտի ըլլանք ամենուրեք: Ո՞ւր ես այսօր, սիրելի «քուզէն»: Ո՞ր սարին վրայ: Ո՞ր ձորին մէջ: «Ամուսնանանք, բայց կազմենք պատնէշ բազմէն վերջ, երիտասարդութեան խենդ սարերը կ'անցնին ու կ'անհետանան», կրկնէիր շարունակ: Այո, Շիմշիրս, դուն պիտի ամուսնանաս եւ ես ալ կնքահայրը պիտի ըլլամ:

Կը ճարճատէ անտառին հայ զինուորներու քառասնեակը: Կը կոտրտուկք ան: Պիտի կատարուէր անխուսափելին: Գիտէինք թէ պատերազմունէ վերջ, իւրաքանչիւրը մեզմէ պիտի երթար իր տեղը, համաձայն իր զօրագասին:

Եւ սակայն, ծանր կուգար վերջամասայ հայ կեանքին խորտակումը: «Միասին մեկնինք, միասին կռուինք, միասին իյնանք եւ միասին ելլենք», կը մաղթէին տղաք: Անհատներու անզօր կանչ:

Զօրաշարժէն առաջ, հազիւ երեք հոգի կը ճանչնային անտառին հայ քառասնեակէն: Եւ միւսներն ալ ոչ ինձմէ աւելի: Կեանքի տարբեր ըմբռնումներով, տարբեր ճաշակներով, տարբեր նախասիրութիւններով, տարբեր երազներով, տարբեր մտահոգութիւններով, կաթոլիկ եւ լուսաւորչական, թրքախօս եւ հայախօս, բանուոր, արհեստաւոր, առեւտրական, մտաւորական տղաքներ: Բանակին հայ երգն ու հայ բարբառը եւ ճակատագրին նոյնութիւնը միայն կերտեցին համբուրելի միութիւն մը, իմաստ ներդաշնակութիւն մը:

Պիտի չմոռնամ փետրուար 2ի բաժանումի երեկոյթը:

Ա. ԽԱՆԷՅԱՆԵԱՆ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

«Միփան-Կոմիտաս» երգչախումբը որոշած ըլլալով վերսկսիլ իր գործունէութիւնը, թէյասեղան-հաւաքոյթ մը կազմակերպած է յառաջիկայ կիրակի, 17 մարտ, Ծաղկազարդ, կէսօրէ վերջ ժամը 3—7, իր հաւաքատեղին, 8 Rue Bossuet, իբրեւ առաջին հանդիպում պատերազմէն ի վեր:

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները, իրենց ընտանիքով ինչպէս եւ համակիրներ: Թէյ եւ խմորեղէն 5 փրանք: Գեղարուեստական բաժին:

ԿԻՒԶԻՒԻՆ կարող կարուհիներ, finitions համար, արհեստանոցի մէջ աշխատելու պայմանով: Վճարում՝ ժամը 4 — 5 փրանք: Դիմել Թաղէոսեանի, 50, Bld. Carnot, Ալֆորվիլ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Նկարչական ցուցահանդէս

Երեւանի նկարիչներու տան մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, ուր կը ներկայացուին Լէնինկրատի նշանաւոր Էրմիտաժ թանգարանին նկարները:

Այս ցուցահանդէսը մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցած է Երեւանի մէջ: Նկարիչներու Միութիւնը այս առթիւ ձեռնարկած է շարք մը դասախօսութիւններու, ներկայացնելու համար արեւմտեան արուեստին մեծ վարպետները եւ անոնց ստեղծագործութիւնները: Դասախօսութեանց վարիչն է Կ. Ասայեւիչ: Դասախօսութեանց նիւթերն են Վերածնունդի իտալացի վարպետները, ԺԶ. եւ ԺԷ. դարերու Փլաման եւ Հոլանտացի վարպետները, ֆրանսական արուեստը:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՏՕՆ

Խորհրդային շարժանկարի քսանամեակին առթիւ, փետրուար 17ին հանդէս մը տեղի ունեցաւ Երեւանի մէջ: Հանդէսը բացաւ գործավարներու խորհուրդին փոխ-նախագահ Գ. Աղբալեան: «Խորհրդային շարժանկարի 20 տարիները» նիւթին մասին դասախօսութիւն մը կատարեց բեմադրիչ Ս. Գեւորգով: Ցետոյ խօսք առին դերասանապետներ Վ. Վաղարշեան եւ Սեբերբեանին: Ողջոյնի հեռագիր ղրկուեցաւ Ստալինի եւ ներկայացուեցաւ «Կառավարութեան անդամ մը» ռուսական ժապաւէնը, յետոյ «Լենինային հեղեղ» հայկական ժապաւէնը, եւ ամենէն վերջը իբրեւ քրոնիկ՝ «Խորհրդային շարժանկարը 20 տարուան մէջ»:

Նոյն օրը Երեւանի «Մոսկուա» սինէմային մէջ ցուցադրուեցան ռուսական եւ հայկական շարժանկարի նուաճումները:

*** «Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (14 փետրուար):—

Հայաստանի մէջ այժմ մեծ թիւ մը կը կազմեն սինէմաները: Ցետին գաւառներն իսկ ունին իրենց սինէմաները:

1920ին Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունէին ընդամէնը 2— 3 փոքրիկ սինէմաներ: 1926ին երբ Լէնինականի մէջ կառուցուեցաւ «Հոկտեմբեր» սինէմա-թատրոնը, որոշուեցաւ ուժ տալ այդ շարժումին: Այնուհետեւ ամէն տարի կառավարութիւնը նոր նոր վարկեր կը բանար, սինէմա շինելու համար գաւառներու մէջ:

Այսպէս սինէմա-թատրոն շէնքեր հիմնուեցան Ալավերդիի, Կիրովականի, Դիլիջանի, Ն. Բայազիտի, Աշտարակի, Միկոյեանի, Վեդիի, Զանգիբասարի, Շամշատինի եւ Ս. Մասիսի մէջ:

Այս վերջին տարիներուն էր, որ Երեւանի մէջ շինուեցաւ «Մոսկուա» սինէմա-թատրոնը իր ամառնային եւ ձմեռնային հանդիսասրահներով: Շուտով կ'աւարտի նաեւ Երեւանի Ստալինեան թաղամասի սինէմա-թատրոնին շինութիւնը:

Կարգ մը գաւառներու մէջ սինէմաները նորոգուելով սինէմա-թատրոնի վերածուեցան: Այժմ Հայաստանի քաղաքներուն ու գիւղերուն մէջ գոյութիւն ունին 38 սինէմա-թատրոններ, գիւղատնտեսական կայաններուն մէջ՝ 9: Աւելի զատ, Շարժանկարի պետական ընկերութիւնը ունի 57 ձայնաւոր եւ 30 համր շրջուն սինէմաներ:

1926էն ի վեր քաղաքային ու գիւղական սինէմաներու շինութեան համար ծախսուած է մէկ քանի միլիոն ռուբլի:

Նոյնպէս, կարգ մը հաստատութիւններ օժտուած են շարժանկարի յարմարութիւններով,— դպրոցները, Դիլիջանի եւ Արզնիի Ջրաբուժական կայանները, հանգստեան տուները, ծխախոտի, պահածոյի, բամպակի գործարանները, «Արարատ» քոնեակի գործարանը ունին իրենց շարժանկարի սրահները:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՎԷՆՍԷՆ, 12 մարտ.—Սիրելի «Յառաջ», մօտ տասներկու հայ զինուորներ, 5 — 6 ամիսէ ի վեր կը գտնուինք Վէնսէնի համանուն զօրանոցին մէջ, ուր մեր զինուորական կրթութիւնը գրեթէ աւարտած ենք, գոհունակութիւն պատճառելով մեր սպաներուն: Մէկ մասը այսօր իսկ տեղափոխուեցաւ դէպի Ֆոնթէնպլօ: Ահաւասիկ անունները անոնց որ ինծի ծանօթ են,— Մէզպուրեան, Տէյիրմէնճեան, Տօնէլեան, Շահէն, Տէր-Մամբրէեան, Թօսունեան, Գարաքօչեան, եւ Գ. Գանճեան: Այս վերջինը իր զինուորական ծառայութիւնը կը կատարէ իբրեւ ֆրանսական քաղաքացի եւ նշանակուած է հանդերձեղէններու բաժնին վարիչ: Մեր հպատակութեան համար դիմում կատարած ենք առաջին օրէն եւ արդիւնքին կը սպասենք: Այս խնդրին առթիւ այսօր իսկ կանչուեցանք մեր զօրամասի գրասենեակէն, լրացուցիչ տեղեկութեանց համար:

«Յառաջ» կ'առնենք պատահաբար ու կը հետեւինք մեր զինուոր ընկերներուն կեանքին:

Վերջերս մեր զօրանոցին մէջ հանդիպեցանք նախկին մարզիկ եւ ծանօթ լուսանկարիչ Գ. Ձօլօյեանի, որ փետրուար 22էն ի վեր, երբ ֆրանսական քաղաքացի, իր դասին հետ զօրակոչի ենթարկուած է: Տասը օրուան զինուորական դասընթացքի մը հետեւելու համար, իր տարեկից Ֆրանսացիներուն հետ ղրկուած է հոս: Այս շրջանը յաջողութեամբ աւարտելէ վերջ, արդէն վերադարձած է իրեն համար նշանակուած վայրը, École Militaire (Փարիզ):

Մեր նախկին խմբապետը մեծ ժողովրդականութիւն շահած եւ իր զօրամասին կիսապաշտօն լուսանկարիչը դարձած էր, ընտիր խմբանկարներով: Անցեալ օր, զինքը գտանք աշխատութեան սեղանի մը առջեւ, ուր իրեն վստահուած էր թշնամի օդանաւերու զանազան դիրքերով պատկերները գծելու փափուկ գործը: Այս պատկերները սահմանուած են զարգարելու դասախօսութեան սրահները, դասաւանդութիւնները դիւրացնելու համար:

Մեր հայրենակիցը ուրիշ նշանակելի յաջողութիւն մը եւս ունեցաւ: Իր դասակարգին պատկանող զինուորներուն մէջ, որոնց մեծագոյն մասը զինուորական կրթութիւնը ըստացած է ժամանակին, փայլուն առաջնութիւն մը շահեցաւ, գնդացիրի նշանառութեանց սատին: Իր արձակած 12 գնդակներէն 8 հատը յաջողեցաւ նշանակէտին մէջ զետեղել, իսկ մնացեալներն ալ անմիջական շուրջը, պարբերաբար մը որ հազուադէպ է: Իրմէ զատ հազիւ երեք հոգի եւս կրցած էին գնահատելի յաջողութիւն մը շահիլ: Վերջին պահուն մեր խմբանկարը քաշած ըլլալով, օրինակ մըն ալ ձեզի կը ղրկենք:— Շահէն (Հ. Մ. Ը. Մ.)

Զինուորական նամակ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 12 Մարտ.— Հազիւ տասը տարեկան, ուրախութեամբ կը տեսնեմ որ ամէնքն ալ մեծ հետաքրքրութեամբ կը կարդան հայ զինուորներու նամակները «Յառաջ»ի մէջ: Ես ալ կը հպարտանամ լսելով անոնց քաջութիւնները:

Այս առթիւ, պարգեւելով զանձանակիս, մէջն եղած 50 փրանքը ուրախութեամբ կը փոխադրեմ ձեզի, Յառաջ ղրկելու համար հայ զինուորներուն:— Անդրանիկ Աւետիսեան (Բաղէշցի):

Գրաքննութեան
.. Խորհի պատերազմի

Առաջին անգամ ըլլալով, անգլիական մեծ օրաթերթերը մասնաւոր թղթակիցներ ղրկեցին Խորհի պատնէշին: Այդ թղթակիցները ենթակայ չէին գրաքննութեան: Կրնային գրել ինչ որ ուզէին, իրենց բոլոր տեսածները եւ .. չտեսածները, այնքան որ երբեմն խնդրոյ կը պատճառէին անգլիական սպայակոյտի անդամներուն: Այսպէս, այդ թղթակիցները «Թայմզ»ի մէջ կը գրէին թէ «Սեկֆրիտ գծի պարիսպներուն վրայ բացուած ճեղքերը օրէ օր կը մեծնային իբրեւ հետեւանք ռմբակոծման կատարած աւերներուն»: Իրողութիւնը այն էր որ Սեկֆրիտ... պարիսպ չունէր: Բայց նոյն սպայակոյտը մեծ զայրոյթ զգաց, երբ տեսաւ որ թղթակիցները սկսան զինուորական տեղեկութիւններ տալ «Թայմզ»ի, որմէ կ'օգտուէին Ռուսերը: Անհանդուրժելի այս կացութեան մէջ, սպայակոյտին նախագահը դիմէ Լոնտոն, պատերազմական նախարարին, խնդրելով որ արգիլէ զուի «թշնամին լուսաբանող» այդ թղթակցութիւններուն վրայ: Նախարարը կը պատասխանէ թէ չի կրնար արգիլել, ու կ'աւելցնէ. «Բաղաքավար եղէք պատերազմական թղթակիցներուն հետ, բայց գաղտօրէն նոյն դերէք զանոնք: Եւ եթէ կրնաք մոլորած ռմբով մը վերացնել այդ թղթակիցներէն մէկն ու միւսը, մեծ ծառայութիւն մը կը մատուցանէք երկրին»:

Ինչպէս կը տեսնուի, Խորհի թղթակիցները լռեցնող գրաքննութեան այդ ձեւին բաղդատմամբ չափազանց մարդկային վերաբերում մը ցոյց կու տայ արդի գրաքննութիւնը, որ կը ջարդէ ոչ թէ թղթակիցները, այլ թղթակցութիւնները:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme .. Paris (13)
Le Gérant : H. STEPHAN

Թիկունքի բանուորներուն, կը յայտարարէ թէ «հակառակ այս քաջութեան եւ զոհաբերութեան, կառավարութիւնը հարկադրուեցաւ հաշտութիւն կնքել տաժանելի պայմաններով: Մեր բանակը շատ փոքր էր, մեր պաշարը եւ սպառնարու շարքը անբաւական: Մենք պատրաստուած չէինք պատերազմ վարելու մեծ պետութեան մը դէմ: Մինչ մեր քաջարի զինուորները կը պաշտպանէին մեր ճակատը, մենք ստիպուեցանք փնտռել ճարել ինչ որ կը պակսէր: Մենք օգնութիւն փնտռեցինք որ չհասաւ: Ձեր քաջագործութիւնները հիացում կը պատճառեն ամբողջ աշխարհի: Բայց, երեքուկէս ամսուան պատերազմէն վերջ, մենք գրեթէ մինակ ենք նորէն: Մենք արտասահմանէն ստացանք միայն երկու փաշտ զինուոր, թնդանօթներով եւ օդանաւերով: Առանց Շուէտի եւ արեւմտեան պետութեանց վճռողի աջակցութեան, պայքարը անկարելի պիտի դառնար: Դժբախտաբար արեւմտեան պետութեանց խոստացած օգնութիւնը չիբականացաւ: Մեր արեւմտեան դրացիները, մտահոգ՝ իրենց ճակատագրին համար, թոյլ չտուին որ իրենց երկրէն անցնին արեւմտեան պետութեանց զինուորները: Տասնըվեց շաբթուան արիւնալի կռիւներէն վերջ, մեր բանակը չէ պարտուած տակաւին եւ ներքին ճակատը չէ խախտած, հակառակ օդանաւային անհամար ռմբակոծութեանց որոնք մահ եւ սարսափ կը տարածէին մանուկներու եւ կիներու մէջ»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ.— Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (197րդ օր).— Զեկոյց թիւ 385, մարտ 14, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք: — Զեկոյց թիւ 386, իրիկուն.— Տեղական գործունէութիւն յառաջապահ զօրախումբերու, մասնաւորապէս Վոժի արեւմտեան կողմը:

ԲՈՒՌՆ ՓՈԹՈՐԻԿ ՄԸ պայթեցաւ Փարիզի վրայ, ծանր վնասներ պատճառելով: Կղմինտրներ թափեցան, ծխնելոյզներ եւ ծառեր տապալեցան, պատկեներ խորտակուեցան: Օթէլի մէկ նկեղեցիին զանգակատունը բակին մէջ ինկաւ:

Թուրքիա նոր միջոցներ ձեռք կ'առնէ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Պոլսէն հասած լուրերու համաձայն, Թուրքիա կը շարունակէ զգուշական միջոցներ ձեռք առնել յարաձուն գործունէութեամբ: Մարտ 13ին մեծ քանակութեամբ ռազմամթերք, թնդանօթներ եւ ուրիշ զէնքեր մտած են թրքական նաւահանգիստները: Միեւնոյն ատեն թրքական կառավարութիւնը մեծ քանակութեամբ օդահան գործիքներ ապսպրած է Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ:

*** Մօտաւոր Արեւելքի անգլիական եւ ֆրանսական օդատորմիղներու հրամանատարները, մարաջախտ Սըր Ուիլեըմ Միչըլ եւ Զօր. Ժօնօ, առանձին տեսակցութիւններ ունեցան նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւի հետ, Անգարայէն մեկնելէ առաջ: Երկու տեսակցութիւններուն ներկայ էր Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, Սարաճօղլու: Անգլիական հրամանատարին կ'ընկերանար բրիտանական դեսպանը, ֆրանսականին ալ՝ ֆրանսական դեսպանը: Ինչպէս գրած էինք, երկու հրամանատարներուն այցելութիւնը զուգադիպեցաւ Թուրքիոյ զինուորական գերագոյն խորհուրդին գումարման, որ տեւեց երեք օր: Երկու հրամանատարները էսկիշէհիր գացին, քննելու համար Թուրքիոյ օդակայանը:

*** Մինչ կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Մոսկուա ձեռնարկներ կատարած է, վերսկսելու համար բանակցութիւնները Թուրքիոյ հետ, Պոլսէն մարտ 14 Թասվիր Էֆքեար մը բոլորովին ուրիշ բան կը պատմէ: Թուրք մամուլը միաձայնութեամբ կը բողոքէ այն զրոյցներուն դէմ թէ Անգլիան եւ Ֆրանսան են Ֆինլանտայի անձնատուութեան պատասխանատուները: Թուրք մամուլին կարծիքով, Ֆինլանտա շատ աւելի աղետալի կացութեան մը պիտի մատնուէր, եթէ շարունակէր դիմադրութիւնը գերազանց ուժերու առջեւ, առանց արտաքին օգնութեան:

Հիւսէյին Ճահիտ «Եէնի Սապահ»ի մէջ կը բացատրէ թէ խիստ չէզոքութիւնը սխալ հաշիւ մը եւ մեծ վտանգ մըն է փոքր երկիրներուն համար, որովհետեւ եթէ Ֆինլանտա ընդունած ըլլար Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ օգնութիւնը, դէպքերը տարբեր ընթացք պիտի առնէին: Թուրք հրապարակագիրը եզրակացնելով, հետեւեալ հարցումը կ'ուղղէ.— Ռուսիա ինչո՞ւ համաձայնեցաւ բանակցիլ Ֆինլանտական կառավարութեան հետ, մինչդեռ ասկէ առաջ կը մերժէր ճանչնալ զայն:

Միւս թուրք թերթերն ալ դիտել կուտան որ եթէ Ֆինլանտա հսկայական զոհողութիւններ յանձն առաւ հաշտութիւնը ապահովելու համար, հսկայական Ռուսաստան շատ աւելի մեծ զոհողութիւններ կրեց ի վնաս իր վարկին, անզօր բանակով մը որ սակայն համբաւ հանած էր իբրեւ հսկայական: Եւ նորէն ծանր պատասխանատուութիւններ կը վերագրեն հիւսիսային երկիրներուն, «որոնք վատօրէն մերժեցին խուրացնել Ֆինլանտայի դատը»:

Une manifestation de L',,Union Franco - Arménienne"

Այսօր, Շաբաթ, սարքուած է թէյասեղան մը, նախագահութեամբ երեսփոխան եւ նախկին նախարար Պ. Louis Marinի: Հաւաքոյթին մէջ խօսք պիտի առնեն ֆրանսացի եւ հայ ականաւոր անձեր, պարզելով Ֆրանքօ-Հայկական Միութեան նպատակները եւ ծրագիրը: Հաւաքոյթը պիտի ունենայ նաեւ գեղարուեստական բաժին մը, հայկական երգերով, արտասանութիւններով եւ պարերով:

Այս գեղեցիկ ընդունելութիւնը տեղի պիտի ունենայ ժամը ճիշդ 16-ին, Hôtel des Deux Mondesի սրահներուն մէջ, 22, Ave. de l'Opéra: Մուտք ֆրանք, թէյ եւ խմորեղէն միասին հաշուելով: Տոմսակներ կարելի է ճարել նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն:

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Chèque Postal Paris 1678 - 63

Téléphone : COBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՄԱՐՏ

DIMANCHE 17 MARS 1940

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4300

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

... ԵՒ ԳԱՅԼԸ ԿԵՐԱՒ ՓՈՔՐԻԿ ՀՈՎԻՒԸ

Այսպէս կը սկսէր Ֆինլանտացի մեծ գրագէտին հէքեաթը, որ հրատարակուեցաւ պատերազմին սկիզբը։

Գայլը կ'ուտէ փոքրիկ հովիւը, արջը կ'ուտէ գայլը, վիշապը կ'ուտէ արջն ու գայլը։

— «Այն ատեն, սակայն, մեր որսորդներու հայրը, Հայկար, սրածայր նիզակով մը ծակեց վիշապին գանկը, բացաւ անոր փորը եւ գտաւ արջը։ Բացաւ արջին փորը եւ գտաւ գայլը։ Բացաւ գայլին ալ փորը եւ հոն գտաւ փոքրիկ հովիւը»։

Փոքրիկ հովիւը շնորհակալութիւն յայտնելով հանդերձ, կը պատմէ թէ վտանգ էր որ պիտի աղաղակէր, «քանի որ Ֆին մըն եմ»։

Ի՞նչպէս, եթէ որսորդը գացած ազատած չըլլար։

— «Պիտի ուտէի գայլին փորը, յետոյ արջին փորը, յետոյ վիշապին փորը։ Յետոյ գլուխս դուրս հանելով պիտի ըսէի,— «Ես եմ, Ֆինլանտացի փոքրիկ հովիւը»։ Այն ատեն Ուխալան պիտի գար եւ պիտի ըսէր.

— «Եկուր, փոքրիկ Ֆին, դուն որ բանէ մըն ալ չես վախնար»։

Հէքեաթը կ'ըսէ տակաւին.— Ամէն Ֆինլանտացի հայր կը պատուիրէ իր փոքրիկ մանչուն կամ աղջկան.— Եթէ երբեք արջի մը հանդիպիս անտառներուն անկիւնը, վրան վազէ պոռալով.— «Ես եմ, էլքօն, փոքրիկ հովիւը եւ Ուխալան կը պաշտպանէ զիս»։ Այն ատեն արջը պիտի փախչի։

Դժբախտաբար այս անգամ չփախաւ արջը — իսկական արջ, կարմիր չալիկ հագած։

Ընդհակառակն, մինչեւ անծայրածիր լիճերու եւ անտառներու խորերը խրելով իր սպառազէն դունչը, սրբինլուայ գետին ձգեց «փոքրիկ հովիւը»։ Եւ անհամար ատար մը եւս բարդեց իր անսահման տարածութեանց վրայ որ գլխու պտոյտ կը պատճառեն։

Եւ սակայն, ահա տեսէք անձնական կեցուածքը փոքրիկին։

Արի՝ սրտով ինչպէս բազուկով, հայլին ստորագրած հաշտութեան դաշնագիրը, ան արդէն կը մտածէ վերաշինութեան մասին։

Բար դրած իր սրտին վրայ, փոխանակ ընկճուելու եւ վայրկեան կանչեր արձակելու ահաւոր վիշտին ծանրութեան տակ, ան կ'որոճայ վաղուան համար։ Կ'ողեկոչէ մեռելներուն յիշատակը, եւ կը փութայ վէրքերը կապելու, նոյն առնական ինքնավստահութեամբ։

Պարտուեցա՞ւ ռազմադաշտին վրայ։ Ո՛չ։ Պիտի պարտուէ՞ր ի վերջոյ։ Անշո՛ւշտ։ «Մեր միակ յանցանքը այն է որ շատ փոքր ժողովուրդ մըն ենք»։

Վաթսուն անգամ պակաս՝ հակառակորդէն, եղած - չեղած զինուորները ճակատ էին երեքուկէս ամիսէ ի վեր։ Մինչ թշնամին մարդկային հեղեղներ կը հոսեցնէր ինկածներուն կամ յոգնածներուն տեղը լեցնելու համար, Ֆինլանտան չէր կրնար մէկ զինուոր հանել տեղէն, «պահակափոխութիւն» կատարել, որովհետեւ չունէր տրամադրելի զօրք։ Եւ այսպէս պիտի հատնէր, պիտի հալէր աստիճանաբար, եթէ ջախջախիչ պարտութիւն մըն ալ չկրէր։

Արտաքին օգնութի՞ւնը ,— Այո՛, չպակսեցաւ նիւթական եւ մարդասիրական աջակցութիւնը, ինչպէս ուրիշ անճար ժողովուրդներու համար։

Իսկ բուն զինուորական օգնութեան մասին իրենց սպարապետն է որ կը յայտարարէ.

— «Երեքուկէս ամսուան պատերազմէն վերջ, մենք գրեթէ մինակ ենք նորէն։ Արտասահմանէն ստացանք միայն երկու վաշտ զինուոր, թնդանօթներով եւ օդանաւերով»։

Մինակ մնացած ըլլալու գիտակցութիւնն էր որ սթափեցուց սառուցեալ գօտիներու այս արի ժողովուրդը։ Եւ ան յուսակտուր՝ երկրէն ու երկինքէն, հաշտութիւն խնդրեց, թեւաբեկ։

Այստեղ ալ «հովիւը» դաս մը տուած եղաւ ե՛ւ մեծերուն ե՛ւ պզտիկներուն։ Դաս մը որ կրնայ փրկարար ըլլալ բոլոր հալածական ժողովուրդներուն համար։

Ֆինլանտա, Ֆինլանտա՛, քու պատմութիւնդ ո՜րքան նման է հայկականին։ Բայց, ո՜ղջ մնայ հովիւ էլքօն, «որ բանէ մըն ալ չի վախնար»։

Եթէ չի վախնար, արդէն գտած է ողջ մնալու գաղտնիքը։ Եւ անշուշտ օր մը նորէն կը պատռէ գայլին կամ արջին փորը։— Շ.

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին նախարարութիւնը հեռագրով Անգարա հրաւիրեց Պուքրէշի, Սոֆիայի եւ Մոսկուայի դեսպանները, խորհրդակցելու համար կացութեան մասին։

44 ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ դատավարութիւնը պիտի սկսի մարտ 20ին, Փարիզի Գ. զինուորական ատեանին առջեւ։ Ինը հոգի փախած ըլլալով, պիտի դատուին իբրեւ հայրենադաւ։

ՇՈՔՈԼԱՅԻ վաճառումը բացառաբար արտօնուած է Զատկի ամբողջ շաբթուն, մարտ 18էն մինչեւ 24, համաձայն նոր հրամանագրի մը։

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Թուրքիա աչալուրջ կը հետեւի գերմանեւ-խորհրդային խաղերու, որոնց նպատակն է Թուրքիան բաժնել Անգլիայէն եւ Ֆրանսայէն։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ չեն հաւատար որ Ռուսաստան զինուորական գործողութեան մը ձեռնարկէ, թէեւ մեծ գործունէութիւն կը ցուցնէ Կովկասի, Իրաքի, Աֆղանիստանի եւ Հնդկաստանի մէջ։ Թուրքիա պիտի յարգէ իր բոլոր յանձնառութիւնները եւ պիտի պաշտպանէ իր բոլոր կենսական շահերը, ինչ որ ալ պատահի։

ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԻ 6րդ շարքին վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի մարտ 25ին, Փարիզի մէջ։

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ պատերազմական առաջին փոխառութիւնը, 48.000.000 տոլար, արձանագրուեցաւ որոշուած գումարէն շատ աւելի։ Այս փոխառութիւնը պիտի ծառայէ հոգալու զօրաշարժի ծախքերը,— օրական 1.200.000 տոլար։ Հաւանական է որ երկրորդ փոխառութիւն մը եւս հրապարակ հանուի մօտերս։

ԱՆՀԱՄԱՐ ԳԻՐՏԵՐ կը տեղան Անգլիոյ ծովային եւ օդանաւային նախարարութեանց մէջ, ուր բազմաթիւ մասնագէտներ զբաղած են անոնց քննութեամբ։ Այս գիւտերէն մէկը պողպատեայ կոկորդիլոս մըն է, որուն համար հնարիչը կ'ըսէր թէ կը սուրայ կ'անցնի փշաթելերը։ Մասնագէտները յայտնեցին թէ արժէք չունի։ Միւս գիւտերուն մէջ կը գտնուին շղթայաչար գնդակներ օդանաւերու դէմ, գաղտնի լոյսեր, զրահ՝ սաղմիկներու համար են.։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ ՈՒԺԳՆՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

Զրոյցներ դաշինքի վերակազմութեան մասին

Ծերակոյտին գաղտնի նիստը վերջացաւ ուրբաթ, տեւելով երկու օր։ Այս առթիւ քուէարկուեցաւ վստահութեան բանաձեւ մը, 240 ձայնով. իսկ 67 հոգի ձեռնպահ մնացին։ Քուէարկուած բանաձեւը կ'ըսէ.—

«Ծերակոյտը հերոսական Ֆինլանտայի ուղղելով իր հիացման մեծարանքը եւ հաւատքը իր ճակատագրի մասին, վստահ՝ թէ կառավարութիւնը սերտ համաձայնութեամբ մեր դաշնակիցներուն հետ, պատերազմը պիտի շարունակէ յարաճուն ուժգնութեամբ մինչեւ կատարեալ յաղթանակ որ պիտի ապահովէ բոլոր ազգերուն ազատութիւնը, կ'անցնի օրակարգին»։

Ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը, բոլոր նախարարները ներկայ էին երկրորդ գաղտնի նիստին, ուր խօսեցան նախկին վարչապետ Փոլ Պոնքուր, նախկին նախարարներ Լէմէրի եւ Մարքս Տորմուա։ Վարչապետը երկու օրուան քննադատութեանց պատասխանեց ժամը 17ին, խօսելով մէկուկէս ժամ։ Յետոյ տեղի ունեցաւ քուէարկութիւնը եւ 240 քուէարկողներ միաձայնութեամբ վստահութիւն յայտնեցին։

Թերթերը հակասական տեղեկութիւններ կը հրատարակեն այս առթիւ, բոլորն ալ այն տպաւորութիւնը ձգելով թէ փոփոխութիւններ պիտի կատարուին դահլիճին մէջ, աւելի զօրացնելու համար անոր կազմը։ Այսպէս, «Նիւ Եորք Հէրըլտ» հաւանական կը գտնէ որ պատերազմական դահլիճ մը կազմուի, աւելի ուժգնօրէն շարունակելու համար պատերազմը։ «Թէեւ քուէարկող 240 ծերակուտականները բոլորն ալ կառավարութեան քուէ տուին, բայց բանաձեւը տեսակ մը ազդարարութիւն կը կազմէ, քանի որ վստահութիւն կը յայտնէ թէ դահլիճը այսուհետեւ պատերազմը պիտի վարէ «յարաճուն ուժգնութեամբ»։ Կը նշանակէ թէ Ֆրանսա այլեւս չի հանդուրժեր այնպիսի դիւանագիտական պարտութեանց ինչպէս այն զոր կրեց Ֆինլանտայի անձնատուութեամբ։ Բանաձեւը քաղաքական տեսակէտով նշանակալից է նաեւ անոր համար որ կամեցողութիւն կը յայտնէ պատերազմը շարունակելու «մինչեւ կատարեալ յաղթանակ». ուրեմն կը մերժէ որ եւ է խաղաղութիւն»։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ հաւանական կը գտնեն որ Տալատիէ մօտերս վերակազմէ դահլիճը, սահմանափակելով անոր կազմը, որպէսզի կարենայ աւելի արագօրէն որոշումներ տալ։ Հաւանական է նաեւ որ վարչապետը ուրիշի մը յանձնէ արտաքին նախարարութիւնը, թեթեւցնելու համար իր պարտականութիւնները։

Ընկերվարական պաշտօնաթերթը, «Լը Փոփիւլէր», աւելի բաց խօսելով, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— «Եթէ որ եւ է «կապոյտ» (հակառակ) քուէ չձգուեցաւ քուէտուփին մէջ, 67 ծերակուտականներ իրենց ընդդիմութիւնը յայտնեցին նախարարութեան, ձեռնպահ մնալով։ Այս պատկառելի փոքրամասնութեան ցոյցը — նորութիւն մը պատերազմէն ի վեր — անշուշտ պիտի ազդէ երեսփ. ժողովին եւ երկշաբթի օրուան վիճաբանութեան վրայ։ Ամբողջ օրը, երեսփ. ժողովին մէջ ուրիշ բանի վրայ չէին խօսեր եթէ ոչ դահլիճի փոփոխութեան մասին։ Երեք մեծ հոսանքներ իրարու կ'ընդհարէին նրբանցքներուն մէջ։ Քաղաքական կարեւոր դէմքեր այն կարծիքը կը յայտնէին թէ ամբողջական վերակազմութիւն մը կարելի է միայն ուրիշ անձերով եւ ուրիշ բանաձեւերով։ Այս տեսակէտը, որուն նպաստաւոր էր խորհրդարանական կարծիքին մէկ մեծ մասը, ուժգնօրէն ճեղքուեցաւ վարչապետին կուսակիցներուն կողմէ, որոնք յուսահատելով իրենց դատէն, յարեցան նախարարական լայն վերակազմութեան մը սկզբունքին։ Միւս կողմէ, շատ մը երեսփոխաններ համաձայն էին կրճատել դահլիճի մը, բաղկացած միայն առաջնակարգ անձնաւորութիւններէ։ Կայ կէտ մը որու մասին բոլորն ալ համաձայն են,— վարչապետին պաշտօնը պէտք է ըլլայ համակարգել եւ իրաւարարի դեր կատարել, առանց որ եւ է նախարարութեան ղեկավարութիւնն ստանձնելու։ Երէկ փոխանակուած բազմաթիւ խօսակցութիւններուն եզրակացութիւնը այն է թէ դահլիճին ներկայ կազմը այլեւս չի կրնար շարունակուիլ։ Ժամերո՞ւ խնդիր է այս թէ օրերու։ Շուտով կ'իմանանք»։

*** «Թան» երէկ նոր խմբագրականով մը կը յիշեցնէ թէ համայնավար կուսակցութիւնը թէեւ օրէնքէ դուրս հռչակուեցաւ, բայց եւ այնպէս կը շարունակէ իր գործունէութիւնը։ Այս առթիւ, զարմանալի կը գտնէ որ տակաւին միջոցներ ձեռք չեն առնուիր Փարիզի խորհրդային դեսպանատան դէմ։ «Խ. Միութիւնը թշնամի կը հռչակուի ճառերու մէջ, եւ իրապէս թշնամի է, մինչեւ անգամ կը յայտարարուի թէ մենք պատրաստ էինք կռուելու, եթէ Ֆինլանտա օգնութիւն խնդրէր։ Բայց եւ այնպէս խորհրդային տեսանելի դեսպանատունը միշտ ներկայ է, եւ չէզոքութեան կեղծիքը կը շարունակուի միշտ։ Ի՞նչպէս կարելի է հաւատալ թէ տեսանելի դեսպանատունը չօգներ դաւաճանական անտեսանելի քարոզութեան զարգացման»։

Մէկ խօսքով, տեւլութիւնը օրէ օր կ'աճի խորհրդային իշխանութեան դէմ, Փարիզի աջակողմեան շրջանակներուն մէջ։ Ֆինլանտայի «Մինիխ»ը (անձնատուութիւն) աւելի մեծ վրդովում պատճառած է քան Չեխոսլովաքիոյ զոհաբերումը 1938ին։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ պատուիրակը Հռոմ հասնելով, նոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մուսոլինիի եւ Կոմս Չիանոյի հետ։ Երէկ ալ ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Պապին կողմէ եւ այս շաբթու կը վերադառնայ Ամերիկա։

ԱՆՏԻՈՔԷՆ (Սանճաք) կը հեռագրեն թէ ձերբակալուած են 19 անձեր, որոնք նոր ազանդ մը կազմելով, գաղտնի ժողովներ կը գումարէին, «ժողովուրդը չեղեցնելու համար իր ազգային պարտականութիւններէն»։

ԵՐԶՆԿԱՅԻ մօտ նոր գիւղ մը պիտի շինուի, Ռումանիոյ ծախքով եւ հովանաւորութեամբ թագաւորին։ Մասնագէտները եւ շինանիւթերը Թուրքիա պիտի փոխադրուին Ռումանիոյ ծախքով։ Գիւղը պիտի կոչուի Ռոմէնոփա։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ Թագաւորը ներում շնորհեց 800 երկաթեայ պահակներու, որոնք բանտարկուած էին։ Այս առթիւ նորէն զրոյց կը շրջի թէ Գերմանիա պատրաստ է 25 տարուան դաշնագիր մը կնքել տալու Խ. Միութեան, ապահովելով Ռումանիոյ հողային ամբողջութիւնը։ Կ'ըսուի թէ երկաթեայ պահակներու կազմակերպութենէն նախարար մը պիտի առնուի դահլիճին մէջ։

55 միլիառ ֆրանքի նոր վարկ մը

Երեսփ. ժողովը առջի օր միաձայնութեամբ քուէարկեց 1940ի առաջին եռամսեայ զինուորական վարկերը, 55 միլիառ ֆրանք, ինչ որ ուրիշ ապացոյց մը կը կազմէ պատերազմը սաստկութեամբ շարունակելու։ Քուէարկութիւնը կատարուեցաւ ձեռամբարձ։

Նիստի ընթացքին բուռն միջադէպ մը ծագեցաւ։ Փարիզի երեսփոխան Քէրիլիս նամակով մը ամբաստանած էր պաշտօնակից մը, Թրանշան, թէ ժամանակին բարեխօսած է Շթութկարտի դաւաճանին՝ Ֆէրտոնէի, նախարարութեան մը մօտ։ Ժողովը ուժգնօրէն բողոքեց այս քսութեան դէմ եւ իր համակրանքը յայտնեց Թրանշանի, բուռն ծափերու մէջ։

Հարցումի մը պատասխանելով, ազգ. պաշտպանութեան նախարարին օգնականը յայտարարեց թէ պահեստի զինուորներու Բ. շարքին 2)3 մասը այժմ կը գտնուի ներքին շրջաններու մէջ եւ թէ մնացեալ մէկ երրորդն ալ պիտի փոխադրուի մինչեւ ապրիլ 15։

Նախկին վարչապետ Պ. Ֆլանտէն գանգատեցաւ թէ բժշկական քննիչ յանձնաժողովներուն հաղորդուած շրջաբերականները տեղի տուած են տարօրինակ խառնութեանց։ Այսպէս, Սէնի նահանգին մէջ զինուոր հռչակուած է ի ծնէ խուլ - համր մը...

Ուրիշ երեսփոխան մը գիտել տուաւ թէ գրաքննութիւնը պաշտօնաթերթին մէջ իսկ յապաւած է վարչապետին վերջին ճառը։ «Այնպէս որ, Ֆրանսայի ժողովուրդը չկրցաւ կարդալ ինչ որ լսեցին օտար պետութեանց ունկնդիրները»։

Ռուսերը կը գրաւեն, Ֆիններր կը խուշեն

Ֆինլանտայի խորհրդարանը իր գաղտնի նիստին մէջ վստահութիւն յայտնեց կառավարութեան, ինչ որ համազօր է Մոսկուայի հետ կնքուած հաշտութեան վաւերացման։

Ռուսերը արդէն սկսած են գրաւել իրենց յանձնուած հողամասերը եւ Ֆինլանտացիները այլուր կը փոխադրուին գունդագունդ։ Աւելի քան 200.000 Ֆիններ իրենց բոյները կապած են արդէն։ Ճամբաները խճողուած են գաղթականներով, որոնք նախապէս պարպուած քաղաքները կ'երթան, իրենց գոյքերը փոխադրելու համար։ Շատ քիչերը կ'ուզեն մնալ խորհրդային իշխանութեան տակ։ Հանկոյի 6000 բնակիչներէն 2000 հոգի մնացած էին քաղաքին մէջ, որ 46 անգամ ռմբակոծուեցաւ 106 օրուան պատերազմի ընթացքին։ Քարելիոյ պարանոցին բնակիչներէն 300.000 հոգի նախապէս հեռացած էին, մնացեալ 200.000ն ալ կը պատրաստուին գաղթելու, թէեւ խորհրդային իշխանութիւնը ճնշում չի բանեցներ։ Գաղթականները, որոնք մեծ մասով հողագործներ եւ փոքր կալուածատէրեր են, միասին կը տանին իրենց արջառը եւ ձիերը։ Միայն այս շրջանէն պիտի փոխադրուին 100.000 անասուններ։ Գաղթականները պիտի տեղաւորուին կեդրոնական Ֆինլանտայի մէջ։ Ռուսերը արդէն գրաւած են Հանկօ թերակղզին եւ ուրիշ հողամասեր։

*** 1925ին հրատարակուած վիճակագրութեան մը համաձայն, Ֆինլանտա այն ատեն ունէր 3.526.000 բնակիչ, իսկ Վիպորկի նահանգը՝ 592.000։ Ուրեմն Ռուսիոյ ձգուած այդ շրջանը իր բնակչութեան թիւով կը կազմէր Ֆինլանտայի գրեթէ մէկ վեցերորդ մասը, 44.000 քառ. քիլոմեթր տարածութեամբ։ Միեւնոյն ատեն այդ շրջանը բազմամարդ էր եւ հարուստ։ Լատոկայի շրջանին մէջ կը գտնուին հարուստ անտառներ, սղոցարաններ, սէլիւլոզի գործարաններ, երկաթի եւ պղինձի հանքեր են.։ Գալով Հանկօ թերակղզիին, որ վարձու պիտի տրուի Ռուսիոյ, ոչ միայն ռազմագիտական դիրք մըն է, այլեւ այն նաւահանգիստը որ բաց կը մնար սառերու եղանակին։ Յետոյ, այնտեղ կը գտնուին քիմիական արտադրութեանց գործարան մը, ապակիի եւ սնդեղէնի գործարաններ, նաւարաններ են.։

Կ'ըսուի թէ Քարելիոյ շրջանը խորհրդային հանրապետութեան պիտի վերածուի, իբրեւ մայրաքաղաք ունենալով Վիպորկը։

Հիւսիսային երկիրներու զինակցութիւնը

Շուէտ եւ Նորվեկիա գործի ձեռնարկած են տենդագին, իրականացնելու համար երրեակ զինակցութիւնը Ֆինլանտայի հետ։ Մոսկուայի եւ Պերլինի մէջ բարեհաճութեամբ կը դիտեն այս շարժումը, իսկ դաշնակից երկիրները վերապահութիւն կը ցուցնեն, գերմանեւխորհրդային խաղերու վերագրելով այս դաշնակցութիւնը։

Նորվեկիոյ արտաքին նախարարը այս առթիւ հաստատեց թէ Ֆինլանտա մարտ 11ին առաջարկած էր քննել զինակցութեան մը ծրագիրը եւ թէ խնդիրը պիտի քննուի լրջօրէն։

Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը կը կասկածին թէ Գերմանիա պիտի ջանայ ձեռք անցընել Շուէտի եւ Նորվեկիոյ բնական հարստութիւնները, հիմա որ վերջացած է Ֆինլանտայի պատերազմը։

*** Կ'ըսուի թէ Գերմանիոյ արտաքին նախարարը Մոսկուա պիտի երթայ մօտերս, սկանտինաւեան եւ ուրիշ խնդիրներ քննելու համար։ Կը խօսուի նաեւ հաշտութեան ծրագրի մը մասին, որուն համաձայն կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպան պիտի մնան Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ տիրապետութեան տակ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ.— Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (198րդ օր).— Զեկոյց թիւ **387**, մարտ **15**, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք.— Զեկոյց թիւ **388**, իրիկուն.— Օրը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ։— Գերմանական նաւ մը, 7359 թոն, որ ճամբան բռնուած էր անգլիական մարտանաւերու կողմէ, հրկիզուեցաւ իր նաւաստիներուն ձեռքով։ Գերմանական 35րդ նաւն է այս որ կը խորտակուի Գերմաններու կողմէ։

ՀԱՆՔԱԾՈՒԽԻ ՀԱՄԱՐ ալ բաժնետոմս պիտի հաստատուի, ինչպէս յայտարարեց հանրօգուտ շինութեանց նախարարը։ Այժմէն միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, վայրով բանեցնելու համար ինքնաշարժները, իբրեւ վառելանիւթ։ Նախարարը բացատրեց թէ նոյն իսկ այն երկիրներուն մէջ ուր ածուխի արտադրութիւնը առատ է, երբեմն նեղութիւն կը կրեն։ Հետեւաբար սահմանափակում պիտի հաստատուի ապրիլ 3ի մարդահամարէն վերջ, ուտելիքի պարենատոմսին հետ։

ՄԵՐ ՕՐԵՐԷՆ

ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ՎԱՐԿԸ

Հրաչ Փօղարեան 1914ին ֆրանսական լիսէի մը կ'աշակերտէր Պոլսոյ մէջ, երբ պատերազմը ծագեցաւ: Ֆրանսական վարժարաններու գրաւման ու փակման հետեւանքով իր ուսման ընթացքը ընդհատել ստիպուած, սկսեր էր մասնաւոր դասեր առնել տուն մը, եւ օր մըն ալ, իր հօրը կարգադրութեամբ, պետական բարձրագոյն վարժարան մը ապաստաներ էր, զերծ մնալու համար զինուորութենէ: Ամբողջ պատերազմի ընթացքին, պարկեշտ ուսանող մը եղեր էր, առանց ծուլութեան եւ առանց յոգնութեան, ու եթէ յաճախ դասարանին առաջիններէն էր եղած, տակաւ իր ուշիմութեան շնորհիւ էր, ոչ թէ մասնաւոր ջանադրութեամբ:

Զինադադարի վաղորդայնին, շրջանաւարտի վկայականը գրպանած, պահ մը ազատութիւն վայելելէ վերջ, Փօղարեան հետզհետէ օտար, անճարակ, անօգուտ ըլլալն զգացեր էր: Օրէ օր աւելի անհաշտ, աւելի ճնշիչ դարձող մթնոլորտէն զզուած՝ օր մըն ալ, շատ շատերուն պէս ինքն ալ շոգենաւ նստեր էր Ղալաթիոյ քարափէն:

Հասնելով Ֆրանսա, գլուխը զարկեր էր շատ տեղեր, բայց իր ակնկալածը չէր գտեր—իր ուսման աստիճանին համապատասխան զբաղում մը:

Քսանըեւհինգ տարեկան էր եղած ու տակաւին անծանօթ կը մնար գործի կեանքին, այն կեանքին զոր պէտք է շահէր խնդրանքով ու նիւթանքով:

Բնաւորութեամբ հեզ, պայքարի առջեւ անվարժ ու կանխաւ զինաթափ, մօտ երկու տարի անձնդիր կեանք մը վարելէ ետք, յանկարծ անհուն փափաք մը զգացեր էր անդորրութեան, մանաւանդ որ իր նիւթականն ալ սպառելու մօտ էր:

Խոնջած ու ճմլուած՝ մարմինով թէ հոգիով, վերջապէս օր մը գրասենեակի համեստ գործ մը գտնելով գոհացեր էր, նախախնամութեան տնօրինումը նկատելով զայն: Սփոփանքի հառաչ մը արձակելով տեղաւորուեր էր Ֆրանսական ընկերութեան մը մէջ, ուր օրէ օր սիրուեր էր իր պետերէն որոնք սկսեր էին գնահատել իր մէջ իր ստանձնած գործէն տարբեր եւ աւելի բարձր կարողութիւններ:

Երիտասարդ էր Հրաչ, ինչպէս ըսինք, բարեկիրթ ու հեզահամբոյր, եւ շատ սահուն կը խօսէր Ֆրանսերէնը: Յարաբերութիւններու շրջանակ մը ստեղծուեցաւ շուտով իր շուրջը, կազմուած մասնաւորաբար իր Ֆրանսացի աշխատակիցներէն:

Ընտանեկան ընթրիքի մը ընթացքին, յատկապէս կարգադրուած անշուշտ, ծանօթացաւ զուարթ ու համակրելի Ֆրանսուհիի մը հետ որուն հանդէպ անտարբեր չկրցաւ ըլլալ, եւ որուն ձեռքը խնդրեց, ինչպէս խորհուրդ կուտային իրեն:

Գոհունակութեամբ ընդունեցաւ իր առաջարկը: Եւ օր մըն ալ երբ Պ. քաղաքապետը կը հարցնէր Օր. Ժօռժէթ Մէօնիէի թէ կը հաւանէ՞ր իրեն ամուսին առնել Պ. Հրաչ Փօղարեանը, համակրելի օրիորդը պատասխանեց «այո» մը որ եթէ զօրաւոր սէր մը դուրս չէր տար, գէթ խաղաղ եւ ազնիւ տեսակէ երջանկութիւն մը կը խոստանար:

Փօղարեան ամոլը ճամբայ ինկաւ այսպէս ու սկսաւ նաւել առանց խոչընդոտի եւ առանց բախումի: Բայց առաջին օրերէն իսկ յայտնի կ'երեւար որ համակրելին Ժօռժէթ իր ձեռքն էր առած ղեկը, եւ այնքան նկատելի տիրականութեամբ որ Հրաչ երբեք մտատանջուելու պատճառ չունեցաւ: Ընդհակառակն, կատարելապէս ուրախացաւ այդպէս առաջնորդուած ըլլալուն համար: Պոլսահայ երիտասարդին համար պարզապէս ընդվզեցնող ոչինչ ունէր արդարեւ. Թոյլ ու տարուկ մեծցած՝ ընդդիմութեան չվարժուած՝ առանց առաջնորդի սորված չէր ապրիլ Հրաչ:

Գործունեայ եւ ճարպիկ՝ Տիկին Փօղարեան, առանց դժուարութեան պարտադրեց ինքզինք իր անփորձ եւ դիւրակեաց ամուսնոյն: Գէթ այդպէս կը խօսէին իր շրջապատին մէջ: Ու կը մեղադրէին այդ մեղկունակ տղան թէ ամէն գործ իր կնոջ կը թողուր, թէեւ այդ բոլորը խումբ մը չկրցան ըլլալ սկիզբները ներդաշնակ ու միաբան ամոլ մը կազմելու:

Տարիներ անցան: Երկու աղջիկներ ծնան, որոնք մկրտուեցան Ժանին եւ Սիւզան անուններով, մեծցան մայրական իշխանութեան տակ, իշխանութիւն մը որ տարօրէն պիտի զօրանար աստիճանական փորձառութեամբ: Իրաւ ալ, օր օրի, Տիկին Փօղարեան՝ աւելի գիտակից իր ուժին, գոհ իր կատարած աշխատանքէն, հըպարտութեամբ սկսաւ խօսիլ իր երեք զաւակներուն մասին, Հրաչը՝ ըլլալով անդրանիկն անոնց ու միշտ ալ, իր աչքին, ամէնէն մատաղատին, այն որուն ձեռքէն բռնելով առաջնորդեր էր, գրգռելով փառասիրութիւնն անոր, անճամբ բարելաւելով անոր դիրքը, թելադրելով նախաձեռնութիւններ կամ պարտադրելով վճռական որոշումներ:

Բայց, ինչ որ հաճութեամբ ընդունած էր իր կնոջմէն, Հրաչ չուզեց հանդուրժել իր աղջիկներուն կողմէ: Այս վերջինները, քանի մեծցան, վարժուած՝ միմիայն իրենց մօր հնազանդելու, իրենց հօր հանդէպ ցոյց կուտային չկամութիւն մը որմէ սկըսաւ զայրանալ Հրաչ: Փօղարեան ամոլին ներդաշնակութիւնը քիչ քիչ խանգարուիլ սկսաւ: Տիկին Փօղարեան կառչած կը մնար իր առանձնաշնորհներուն, կ'ուզէր առանձին ըստանձնել իր աղջիկներուն կրթութեան եւ ապագային պատասխանատուութիւնը: Քանի մը վէճեր պատահեցան եւ բոլորն ալ վերջ գտան անճար եւ անփորձ ամուսնոյն պարտութեամբ:

Գիտակից իր տկարութեան, ու խորապէս ընկճուած՝ Հրաչ լռեց, ապրելով, հետզհետէ աւելի, այլեւս իր տան մէջ չըլլալու յարաճուն զգացում մը, պարզ հարկատուի մը պէս, կամ աւելորդ, տեղ բռնող վարձակալի մը նման: Մերթ Ժանինն էր որ պոռչտալէն կը խեղդուէր.— Ոհ, սա աղտոտ ծխամորճը, որքան կը հոտեցնէ մեզ: Մերթ Սիւզանը՝ որ վճռական շարժումով մը ձայնասփիւռին կոճակը դարձնելով լուրերը կը լռեցնէր ու ճազերու հեղեղատը կը բանար: Կամ թէ իր կինն էր վերջապէս որ կը մեղադրէր զինքը ըսելով.— բայց քիչ մըն ալ մեզի օգտակար եղիր, Հանրի, (Տիկին Փ. այսպէս կ'անուանէր իր ամուսինը), ալ կը բաւէ որքան կարդացիր թերթդ:

Թերթը, ձայնասփիւռը, ծխամորճը,— երեք անտանելի հաճոյքները Փօղարեանի:

Անշուշտ պիտի համակերպէր ի վերջոյ, ու պիտի հանդուրժէր այդ երրեակ տիրապետութեան որ կը բռնանար իր վրայ. բայց պատերազմը պայթեցաւ:

Այս դէպքին վրայ, Տիկին Ժօռժէթի մտքին մէջ լոյս մը իջաւ:

— Պատերազմ... ընդհանուր զօրաշարժ... զինուոր չե՞ս գար.

— ...

Պատերազմ...: Փօղարեան բնաւ չէր մտածած ատոր վրայ, ուստի ըսկսաւ խորհիլ:

— Բայց ի՞նչ պիտի ընեն այն բոլոր օտարականները որ Ֆրանսա ապաստանած են, շարունակեց Տիկին Փօղարեան:

— Եթէ ազգային պաշտպանութիւնը պէտք ունենայ, հաւանաբար մեզ ալ կանչէ: Կարելի չէ երկիր մը բնակիլ միմիայն աշխատելու եւ ապրելու համար: Պիտի երթամ երբ որ կանչուիմ, պատասխանեց վերջապէս Փօղարեան, որուն մտքին մէջ գաղափարները կը դասաւորուէին հետզհետէ: Եւ այդ վայրկեանէն անդին, ու ժամէ ժամ Հրաչ սկսաւ նկատել թէ ուրիշ մարդ մը կ'ըլլար, մէկը՝ որուն իր կինն ու աղջիկները կը նայէին լուռ հետաքրքրութեամբ: Տեսակ մը անհանգիստ զարմացում կար իրենց նայուածքներուն խորը, եւ իրենց ժըպիտներուն մէջ նոր խանդաղատանք մը կարծեց նշմարել Հրաչ:

Իրիկուն մըն ալ Փօղարեան տուն մտաւ զինուորի թերակատար վերարկու մը հագած, խիստ նեղ գդակ մը գլխուն վրայ, կողմնակի: Աւելի բարձր, աւելի ուժեղ, աւելի երիտասարդ կ'երեւար: Երեքը մէկանց լալ սկսան զինքը տեսնելով: Բայց Հրաչ մօտեցաւ անոնց այս անգամ ինքնավստահ, հաստատ քայլերով, լայն շարժուձեւերով, ձայնը աւելի բարձր հանեց, անոնց այտերը ծեծեց ու քաջ ըլլալ յանձնարարեց:

Զօրանոցին մէջ ուրիշ Հայերու ծանօթացաւ, անոնց խօսակցութիւնները մտիկ ըրաւ, տեսաւ որ Հայերէն թերթ կը ստանային անոնք, ինքն ալ ուզեց, կարդաց, հետզհետէ մոռցաւ ինքզինքը: Աւելի անհոգ, աւելի զըւարթ, աւելի խօսուն դարձաւ. գրեթէ աւելի երջանիկ:

Հիմա սիրալիր նամակներ կը ստանար, «Ուշադիր եղիր, չմսիս, սիրելի ամուսինս. անուշիկ հայրիկս»:

Զինուորութիւնը իր իրաւունքները կը վերադարձնէր իրեն. իր իշխանութիւնը, իր սէրը, իր յարգանքը: Հիմա կը զգար թէ իսկական ամուսին մը կ'ըլլար. ճշմարիտ հայր մը: Իրիկունները, օրուան խոնջէնքէն վերջ, շրջապատուած իր ընկերներէն, ինչ աղուոր կը ծխէր ան հիմա, լսելով անոնց պատմութիւններն ու կատակները, եւ մտածելով իր կնոջ ու աղջիկներուն վրայ որոնք գուլպայ կամ վզնոց կը հիւսէին իրեն, լամբարին շուրջը բոլորուած:

Երբ չորս ամիս վերջ, արձակուրդի արտօնութեամբ տուն հասաւ, Փօղարեան տեսակ մը անձկութեամբ ներս մտաւ: Բայց ի տես այն աննախընթաց երրեակ սիրազեղումին որ կ'ընդունէր զինքը, շուտով հանդարտեցաւ: Հասկցաւ որ վարկ մը կ'ունենար: Այսուհետեւ գլուխն էր ինքը, մարդը, զինուորը:

— Էնֆորմասիոն մտիկ ընել կ'ուզե՞ս, բարա. հարցուց Ժանին.

— Տուր լեցնեմ ծխամորճդ, առաջարկեց Սիւզան:

— Լռեցէք, որպէսզի հայրիկը կարենայ կարդալ իր թերթը, հրամայեց մայրը:

Եւ Հրաչ Փօղարեան յուլօրէն երկարեցաւ բազկաթոռին մէջ, ծխամորճը բերնին, թերթը ծունկերուն վրայ, երանութեամբ առլցուն:

ԱՐԱՄ ԱԶՆԱՒՈՐ

Ռազմաճակատ մը պակաս

Մարտ 13էն ի վեր, թնդանօթը չի գոռար այլեւս Ֆինլանտայի ռազմաճակատին վրայ: Կռիւը դադրած, խաղաղութիւն է այդ սառուցեալ ռազմաճակատին վրայ:

Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ, կարմիր բանակի ամենամեծ գրոհը տեղի ունեցաւ Քարելիոյ պարանոցին վրայ, փետրուար 9էն 17, եւ վերջացաւ ռուսական յաջողութեամբ: Ֆինական բանակը, թշնամի գերազանց ուժերու ճնշումին տակ, ստիպուեցաւ լքել Մաններհայմի գծի կարեւոր մասերը, ու նահանջել երկրորդ գծի մը վրայ:

Այդ գրոհէն վերջ, Ռուսերը շաբաթ մը զբաղեցան իրենց նոր դիրքերը զօրացնելով ու նոր համախմբումներ կատարելով, իրենց յաջորդական յառաջխաղացութեան համար:

Արդարեւ կարմիր բանակը փետր. 25էն ի վեր սկսաւ իր գրոհը, որուն գլխաւոր նշանակէտը կը կազմէր Վիպորկ: Ամբողջ 7 օր տեղի ունեցան կատաղի ու արիւնալի կռիւներ, մասնաւորաբար աւելի բուռն Վիպորկէն արեւելք — Վուօքսիի վրայ եւ Վիպորկէն հարաւ — համանուն ծոցի վրայ:

Այս կռիւներու ընթացքին, ուր մեծ դեր կատարեցին ծանր հրետանին, հրասայլն ու օդանաւը, հրապարակ եկաւ նաեւ սահնակներու եւ սկիւռորներու բացառիկ դերը:

Վիպորկի ծոցին մէջ մղուած կռիւները տեղի ունեցան սառոյցներու վրայ: Ճիշդ է որ կարգ մը կղզիներ իրրեւ խարիսխ ծառայեցին կարմիր բանակին, բայց անոր յառաջխաղացումը կատարուեցաւ առաւելապէս սառոյցներու վրայ: Մարտի սկիզբները, Ռուսերը արդէն յաջողած էին Վիպորկը պաշարել երեք կողմէն, կտրելով նաեւ երկաթուղին:

Ֆինլանտացիները արիաբար դիմադրելէ վերջ, կամաց կամաց կը քաշուէին իրենց վերջին գիծերուն վրայ, երբ անդին, մութին մէջէն խաղաղութեան գրոհը կը պատրաստուէր:

Արդարեւ մարտի 10ին Ֆին բանագնացները Մոսկուա էին, իսկ մարտ 12ին ալ դաշնագիրը ստորագրուեցաւ երկու հակառակորդներու միջեւ:

Անկասկած, քաղաքական այս ճարպիկ խաղին հեղինակը դարձեալ Գերմանիան է: Գերմանիան փութաց այս հաշտութիւնը կնքել տալ, նախ որպէսզի Ռուսաստանը ազատ ըլլայ մեծ զոհողութենէ մը եւ կարենայ աւելի դրական օժանդակութիւն հասցնել իրեն: Ու նաեւ Գերմանիան կ'ուզէ որ կիսանկախ Ֆինլանտա մը շարունակէ գոյութիւն ունենալ:

Այս հաշտութեան առջեւ, Ֆինլանտան սալին եւ մուրճին միջեւ կը գտնուէր: Ճիշդ է որ իր սքանչելի բանակը մնաց իր մարտական բարձրութեան վրայ: Ճիշդ է որ Ֆինլանտան արժանացաւ ամբողջ աշխարհի համակրանքին եւ հիացումին, սակայն քաղաքականօրէն բոլորովին մեկուսացաւ ան, ու լքուեցաւ նոյն իսկ, իր անմիջական դրացիներէն: Իսկ դուրսի օգնութիւնը, նախ բաւական ազդու չեղաւ, ու մանաւանդ ժամանակին չեղաւ...

Քաղաքական իմաստութիւնը թելադրեց Ֆինլանտայի վարիչներուն, կարճ կապել աւելորդ արիւնհեղութիւնը: Մանաւանդ որ ռազմական տեսակէտէն, այսուհետեւ ֆինլանտական բանակը դժուարին կացութեան առջեւ պիտի գտնուէր: Զրկուած ըլլալով իրենց ամրացեալ դիրքերէն, ճակատը հետզհետէ պիտի տարածուէր, երկաթուղիները եւ ճամբաները կարմիր բանակին ձեռքը պիտի անցնէին ու պիտի սկսէր շարժուն կռիւը, որու բախտը պիտի վճռէր բնականաբար Ռուսերու թուական գերազանցութիւնը:

Ֆինլանտան սքանչելի օրինակ մը դարձաւ փոքրիկ երկիրներու համար, բազմաթիւ տեսակէտներէ: Գալով Ռուսաստանին, չեմ գիտեր թէ ինչ թանկագին հատուցում ստացաւ իր ահագին զոհողութեանց փոխարէն: Քարելիոյ պարանո՞ցը... Առանց ատոր ալ, Լէնինկրատը վտանգի տակ չէր: Կամ թերեւս հանգրուան մը միայն կարելի է ենթադրել այս ալ...

Բարդ խնդիրներ: Սակայն մէկ բան պարզ է, նոր սերունդը իր աշխարհագրութեան դասը սորված ատեն, միշտ պիտի յիշէ Լատոկա լճին եւ Քարելիոյ պարանոցին անունները:

Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԻՍՈՒԴԱՆ, (Փիւի տը Տոմ), 13 մարտ.— Սիրելի «Յառաջ», շնորհակալութեամբ ստացայ թերթը: Ես իմ զօրագունդիս մէջ առանձին եմ: Մօտերը զօրանոց մը կայ ուր կը գտնուին չորս հայ երիտասարդներ, 23—25 տարեկան, Մարսէյլէն, Վիէնէն, Թուլոնէն: Աւելի անդին, 10 — 15 քիլոմեթր հեռու կը գտնուին 15ի չափ հայ զինուորներ, որոնք դրօշի տակ են պատերազմի առաջին օրէն, ինչպէս ես: Ստոյգ չեմ գիտեր թէ հայերէն թերթ կը ստանա՞ն:

Կ'ուզէի փոքրիկ տեղեկութիւն մը տալ հայ զինուորներու հպատակութեան մասին, թերեւս օգտակար ըլլայ մեր բոլոր հայ եղբայրներուն որոնք դրօշի տակ են:

Ես նախ տեղեկութիւններ հարցուցի իմ հրամանատարիս, որ պէտք եղած լուսաբանութիւնները տալէ վերջ ըսաւ.

— Եթէ հոս դիմես, ստիպուած քու բնակավայրիդ նահանգապետին պէտք է ղրկել թուղթերը: Ուստի աւելի լաւ է նահանգապետին միջոցաւ դիմես:

Ես ալ այդպէս ըրի եւ զիս քննութեան կանչեցին երկու օր վերջ: Երբ դեռ Վալանս կը գտնուէի, պէտք եղած տեղեկութիւնները քաղելէ վերջ, անմիջապէս իմ գնդապետիս նամակ մը գրեցին ու իմ մասիս որոշ լուսաբանութիւններ պահանջեցին:— Մինչեւ հիմա ո եւ է յանցանքի մէջ գտնուա՞ծ եմ եւն.: Յոյս ունիմ որ շատ շուտով պիտի կարգադրուի այս հպատակութեան խնդիրը:— Պետրոս Խաչերեան

✕

ՇԱՄՓԱՆՑԻ (Իզէր), 13 մարտ.— Սիրելի «Յառաջ», ինչպէս ասկից առաջ գրած էի, բաւական հայ զինուորներ իրարմէ բաժնուեցանք: Մենք ալ, 48 հոգիէն, մարտ 1ին մեր տեղը փոխեցինք Կրընոպլէն 12 քիլոմեթր հեռու սիրուն գիւղ մը: Երեք Հայեր ենք: Առտուն ժամը 8ին կազմ եւ պատրաստ կը սպասենք մեր տեղակալին որ ամէն բան քննելէ վերջը հրամանկուտայ ճամբայ ելլելու: Շալկելով մեր զէնքերը, պայուսակները եւն. մօտ 30 քիլօ, ճամբայ ելլանք տաք արեւին տակ: Հասանք վայր մը ուր խումբ մը զինուորներ գնդակ կը խաղային: Եօթը վայրկեան հանգիստ հրամայուեցաւ: Այդ պահուն մեզի մօտեցաւ Վիէնի ընկերներէն Կ. Պէգճեան: Հազիւ երկու խօսք փոխանակած, 7 վայրկեանը վերջացած էր եւ իրարու ձեռք սեղմելով բաժնուեցանք:

Այս գիւղին մէջ հայ զինուորներուն թիւը կը հասնի 9ի: Հրաման առնելով Կրընոպլ իջանք եւ տեսնուեցանք բարեկամներու հետ որոնցմէ բաժնուած էինք վեց ամիսէ ի վեր: Ճերմակ գինին կը հոսէր ջրվէժի պէս: Բոլոր սեղանակիցները իրենց համակրանքը յայտնեցին «Յառաջ»ի, բաժակ պարպելով ի պատիւ խմբագրութեան եւ վարչութեան, որոնք այս նեղ օրերուն թերթը կը հասցնեն ուր որ ալ գըտնուինք: Կը ստանանք նաեւ «Կեանք եւ Արուեստ»: Շնորհակալութիւն:—

Ղեւոնդ Թորոսեան

Զինուորներուն համար

Մարսէյլէն Պ. Անդրանիկ Հայրապետեան 100 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու, փոխան ծաղկեպսակի իր աղջկան՝ ԵՐԱՆՈՒՀԻի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ

Ֆր. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպած է զինեսեղան մը ի պատիւ հայ զինուորներու, մարտ 25ին (Բ. օր Զատկի): Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17 Rue Damesme Paris (13)
Le Gerant : H. STEPHAN

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԻՋԵՒ կնքուած առեւտրական դաշնագիրը, որ պիտի գործադրուի մօտերս, մեծ գոհունակութիւն պատճառած է երկու երկիրներուն մէջ ալ, ինչպէս կը հաստատէ «Թան»ի թղթակիցը: Պուլկարները գոհ են մասնաւորապէս անոր համար որ դաշնագիրը տնտեսական կարեւոր շահեր պիտի ապահովէ Պուլկարիոյ: Բանակցութեանց ատեն, Մոսկուա ուզած է քաղաքական խնդիրներ ալ խառնել, բայց պուլկարական պատուիրակութիւնը ընդդիմացած է: Դաշնագիրը 920 միլիոն լէվա կը գնահատէ երկու երկիրներուն տարեկան փոխանակութիւնը, այնպէս որ Խ. Միութիւնը երկրորդը պիտի ըլլայ իբրեւ ներածող պուլկարական արտադրութեանց, Գերմանիայէն անմիջապէս վերջը, երրորդ կարգը ձգելով Իտալիոյ:

ՆՈՐ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԱՍԻՆ շողշողուն ծրագիրներ յօրինելէ առաջ, պէտք է պատերազմը շահիլ, յայտարարեց Անգլիոյ ելմտական նախարարը: «Մեր առաջին նպատակն է պատերազմը շահիլ, եւ այդ նպատակին պէտք է նուիրուի մեր ամբողջ եռանդն ու զոհողութիւնը: Ապագայ չկայ Եւրոպայի ազատ քաղաքացիներուն համար, մինչեւ որ իրապէս չխորտակուի նացիական տիրապետութիւնը: Հաշտութեան ծրագիրը պէտք է պարունակէ Չեխերու եւ Լեհերու ազատութեան վերահաստատումը, բայց ամէնէն դժուար եւ էական պայմանն այն է որ ազդու երաշխիքներ ձեռք բերուին ապագայ նախայարձակումներու դէմ: Բերանացի հաւաստիքները չեն կրնար վստահութիւն ներշնչել, որովհետեւ Գերմանիա անցեալին մէջ դրժեց բերանացի հաւաստիքները: Այս է պատճառը, եթէ ամէնէն չափաւորներն ալ կ'ըսեն թէ անկարելի է որ եւ է կարգադրութեան յանգիլ, ցորչափ իշխանութեան գլուխ կը գտնուին Հիթլէր եւ իրեն պէս մտածող պաշտօնակիցները»:

ՓԱՊԻՆ ՀԱՄԱՐ ալ մասնաւոր պատսպարան մը պիտի շինուի Վատիկանի մէջ, Ե. դարէն մնացած աշտարակի մը տակ, որուն պատերը 27 ոտնաչափ թանձրութիւն ունին: Ուրիշ միջոցներ ալ ձեռք առնուած են հակօդային յարձակման դէմ:

ՊԵԼԺԻՈՅ երեսփ. ժողովը 24ի դէմ 136 ձայնով քուէարկեց ազգ. հաստատութեանց պաշտպանութեան օրէնքը, որ ուղղուած է օտար քարոզչութեանց եւ խռովայոյզ գործունէութեան դէմ: Համայնավարները դէմ քուէարկեցին, ինչպէս եւ ֆլաման ազգայնականները:

ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ վերջին շարքին մեծ պարգեւը, հինգ միլիոն ֆրանք, շահած են տասը բանուորներ, Ռընոյի գործարանին մէջ:

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ կառավարութիւնը որոշեց 48.000 նոր զինուորներ եւս մարզել, ինչպէս եւ նոր օդատորմիղներ կազմել: Մինչեւ 1941 յունիս Աւստրալիա շարժման մէջ դրած պիտի ըլլայ 90.000 զինուոր, պատերազմի առաջին 1ուկէս տարուան ընթացքին ծախսելով 720 միլիոն տոլար:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ 1929 — 1936 զօրակոչերու սպաները եւ ենթասպաները պարտաւորիչ մարզանքի շրջան մը պիտի բոլորեն մօտերս:

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հեռագրեն թէ Ռումանիա հասան 60 գերմանական նոր բեռնատար վակոններ եւ 84 շտեմարան-վակոններ, բոլորն ալ պարապ, արմտիք փոխադրելու համար Գերմանիա:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԿԱՐԳ ՄԸ ՆԱՒԹԱՀՈՐԵՐԸ եւ անոնց ամբողջ արտադրութիւնը գնելու համար Պուքրէշ պիտի երթայ Տոքթ. Շախթ, Գերմանիոյ ազգ. դրամատան նախորդ տնօրէնը որ աչքէ ինկած էր մէկ տարիէ ի վեր: Գինը կը հաշուեն 8 միլիոն տոլար:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ Գերմանուհի մը, Եւգենիա Լուփս, Մարսէյլի մէջ, իբրեւ լրտես: Դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ դռնփակ: Իր մեղսակիցը, նոյնպէս Գերման մը, փախած ըլլալով մահուան դատապարտուեցաւ ի բացակայութեան: Նոյն ատեանը 13 տարի բանտարկութեան դատապարտեց Իտալացի մը, Մարոզա, լրտեսութեան յանցանքով:

20.000 ԹՂԹԱՏԱՐ ԱՂԱՒՆԻՆԵՐ տրամադրուած են Ֆրանսայի անգլիական օդատորմիղին, փետրուարի ընթացքին: Օդանաւերուն մեծ մասը ունի երկու աղաւնի: Այս թռչունները մասնաւորապէս կը գործածուին օգնութեան ստիպողական կոչեր փոխադրելու համար: Ամէնէն քաջավարժ աղաւնիները կրնան թռչիլ 300—400 մղոն, միջին հաշուով ժամը 30 — 40 մղոն, ինչպէս յայտարարեց օդանաւային նախարարը: Մինչեւ հիմա զոհ գացած են 70 աղաւնիներ, մեծ մասով մարզանքի ատեն: Առաջ օդանաւերէն կ'արձակէին թեթեւօրէն փաթթելով լրագիրներու մէջ, բայց այժմ աւելորդ կը համարուի այդ զգուշութիւնը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ 4էն 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան Քիէվի թատրոններու չորս ականաւոր վարիչները, իբրեւ «խափանարարներ մշակոյթի ճակատին վրայ»: Դատը տեւեց մէկ ամիս: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ դատապարտեալները, որոնք նախկին Ուկրայնացի ազգայնականներ են, վերջին երկու տարիներու ընթացքին զրպարտութիւններ սարքած էին հարիւր արուեստագէտներու, կուսակցական պաշտօնեաներու, ուսուցիչներու եւ ուսանողներու դէմ, հակախորհրդային քարոզութիւններ կատարած էին օտար մամուլին մէջ, ըսելով թէ Քիէվի օփերային երգիչները գնդակահարուած են եւն.:

ԻՏԱԼԻԱ 200.000 թոն ածուխ ապսպրեց Եուկոսլավիոյ, յանձնելի՝ մայիսին: Միւս կողմէ բանակցութիւններ կը կատարէ Գերմանիոյ հետ, ամբողջովին ցամաքի ճամբով փոխադրելու համար գերմանական ածուխը:

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՄԱՐՏ — MARDI 19 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4301

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ՛ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Հաշտութեան նոր փո՞րձ մը,— Այս հարցումն է որ կը շրջի բերնէ բերան եւ թերթէ թերթ, իբրեւ հետեւանք Մ. Նահանգներու պատուիրակին նոր տեսակցութեանց՝ Հռոմի մէջ, եւ Մուսոլինիի անակնկալ այցելութեան՝ Հիթլէրի, իտալական սահմանագլուխին վրայ։ Մանաւանդ որ, ամերիկեան պատուիրակը որոշեց մէկ օր յետաձգել իր մեկնումը։ Ուրեմն պիտի սպասէ ելքին։

Մուսոլինիի այցելութենէն առաջ, իտալական թերթերը մանաւորապէս նշանակալից կը գտնէին որ Ռուզվէլթի ներկայացուցիչը իր պտոյտը սկսաւ Հռոմէն եւ վերջացուց Հռոմի մէջ։ Այս առթիւ ուշագրաւ խմբագրական մը հրատարակեց «Քորրիէրէ Փատանօ», եւ անոր ամփոփումը հաղորդուեցաւ բոլոր հեռագրական գործակալութեանց։ Իտալական թերթին կարծիքով, դիւանագիտական գործունէութեան կեդրոնը հակած է դէպի Հռոմ եւ Վատիկան, «այսինքն Եւրոպայի միակ կեդրոնները որոնք իրենց բարոյական անվիճելի հեղինակութեամբ կրնան օգնել քաղաքակնութիւնը պատերազմի դաշտէն խաղաղութեան դաշտը փոխադրելու համար»։ Թերթը ջերմապէս կը գովէ ամերիկեան պատուիրակին խիստ գաղտնապահութիւնը, որ պիտի նպաստէ իր ձեռնարկած գործին յաջողութեան։

Այս առթիւ ուշագրաւ են նախագահ Ռուզվէլթի եւ Վիլհելմինա Թագուհիին նոր ճառերը՝ խաղաղութեան մասին, հիմնուած՝ «քրիստոնէական եղբայրութեան վրայ»։

Նախարարական վերակազմութեան խնդիրը երեք օրէ ի վեր կը զբաղեցնէ տեղական մամուլը եւ հանրային կարծիքը։ Ծերակոյտին գաղտնի նիստէն վերջ, երեսփ. ժողովն ալ գաղտնի նիստ մը պիտի գումարէ այսօր, երեքշաբթի։ Նախապէս կը կարծուէր թէ վարչապետը ժողովին պիտի ներկայանայ նոր դահլիճով մը, բայց, ինչպէս կ'երեւայ, Պ. Տալատիէ նախընտրած է երեսփ. ժողովին կարծիքն ալ իմանալ, վերջնական որոշում տալէ առաջ։ Բոլոր թերթերն ալ կը պահանջեն վերակազմել դահլիճը, որպէսզի կարելի ըլլայ գործել աւելի արագ եւ աւելի ուժգին։ Խմբակցութիւնները կը խորհրդակցին անընդհատ։

Անգլիոյ մէջ ալ անհրաժեշտ կը գտնեն իրենց դահլիճին վերակազմութիւնը, նոյն մտահոգութեամբ,— աւելի արագ եւ վճռական գործունէութիւն։

Մօտաւոր Արեւելքի եւ Պալքաններու մասին թերթերը շատ կը խօսին նորէն, հիմա որ ֆինլանտական պատերազմը վերջացած է։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ ուշադրութիւն գրաւեց Ռումանիոյ Երկաթեայ Պահակներուն շնորհուած ընդհ. ներումը։ Այս կազմակերպութիւնը հիթլէրական հակումներ ունի, ուրեմն կ'ենթադրուի թէ Գերմանիոյ ազդեցութիւնը դեր կատարած է այս գործին մէջ, քանի որ Երկաթեայ Պահակները օրէնքէ դուրս հռչակուեցան, 6 ամիս առաջ, վարչապետ Քալինէսքուի սպանութեան հետեւանքով եւ շատ մը վարիչներ ալ կոտորուեցան։ Գերմանիա հետզհետէ բազմապատկելով իր պահանջները, այս անգամ ամսական 130.000ի փոխարէն 185 հազար թոն քարիւղ կը պահանջէ Ռումանիայէն, ինչպէս եւ ահագին քանակութեամբ արմտիք։ Թուրքիոյ դիրքն ալ մեծապէս կը զբաղեցնէ քաղաքական շրջանակները։ Կ'ըսուի թէ Գերմանիա ձեռնարկներ կը կատարէ, մերձեցում հաստատելու համար Մոսկուայի եւ Անգարայի միջեւ. բայց Դաշնակիցները վստահ են Թուրքիոյ հաւատարմութեան վրայ, եւ անգլիական կարեւոր օրկան մը կ'առաջարկէ գործի ձեռնարկել Սեւ ծովէն, վճռական հարուած մը տալու համար Գերմանիոյ, ինչպէս պիտի կարդաք քիչ անդին։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

14 ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐ ՅԱՐՁԱԿԵՑԱՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՏՈՐՄԻՂԻՆ ՎՐԱՅ

Կիրակի եւ երկուշաբթի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (199 եւ 200րդ օր).—

Զեկոյց թիւ **389**, Մարտ **16**, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք։

Զեկոյց թիւ **390**, իրիկուն.— Գործունէութիւն երկու կողմի հրետանիներու Սարի շրջանին մէջ։ Մեր յառաջապահները ետ մղեցին թշնամի պահակախումբեր Վոժի արեւմտեան կողմը։ Քանի մը հրացանաձգութիւն Հռենոսի երկայնքը։

Զեկոյց թիւ **391**, մարտ **17**, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք։

Զեկոյց թիւ **392**, իրիկուն.— Նշանակելի գործունէութիւն հետախոյզ խումբերու, Վոժի արեւմտեան կողմը։

*** Գերմանական 14 ռմբաձիգ օդանաւեր շաբաթ առտու յարձակեցան Սքափա Ֆլօյի վրայ, Սկովտիոյ հիւսիսային ծայրը, ուր կը գտնուի անգլիական տորմիղ մը։ Երկրորդ արշաւն է այս, եւ ամէնէն ուժգինը։ Անցեալ տարուան առաջին յարձակումէն վերջ, երբ ընկղմեցաւ անգլիական «Րոյըլ Օք» զրահաւորը, Պ. Չըրչիլ յայտարարեց թէ այդ կայանը այլեւս խարիսխ պիտի չծառայէ նաւատորմին համար. կը թուի թէ կարգ մը մարտանաւեր Սքափա Ֆլօ վերադարձած են այդ օրէն ի վեր։

Յարձակումէն առաջ, Գերմանները հետախուզութիւններ կատարած էին։ Գերմանական զեկոյցին համաձայն, զարնուած են երեք անգլիական զրահաւորներ եւ յածանաւ մը, «ծանր վնասներ կրելով»։ Դարձեալ նոյն աղբիւրէն կը հաղորդեն թէ «հաւանաբար ուրիշ երկու մարտանաւեր ալ վնասուած են» եւ ռումբեր ինկած են ցամաքի հակօդային դիրքերուն վրայ։ Իսկ անգլիական զեկոյցը բոլորովին տարբեր բան կը պատմէ։ Ահաւասիկ այդ զեկոյցը.

— «Շաբաթ առտու ժամը 7.50ին գերմանական օդատորմիղը յարձակեցաւ Սքափա Ֆլօյի մէջ խարսխած տորմիղին վրայ։ Իբր 14 թշնամի օդանաւեր հասան իրենց նպատակակէտին։ Մեծ թիւով ռումբեր ձգուեցան, մէկը զարնուեցաւ մարտանաւի մը որ միայն թեթեւ վնասներ կրեց։ Ռումբեր նետուեցան նաեւ ցամաքի վրայ, բայց զինուորական դիրքերու չհանդիպեցան։ Քաղաքացի մը սպաննուեցաւ, եօթը հոգի վիրաւորուեցան, մէջն ըլլալով երկու կիներ, եւ հինգ հիւղակներ վնասուեցան։ Մարտանաւերու նաւաստիներէն սպաննուեցան 7 հոգի։ Մարտանաւերու հրետանին, ծովեզերեայ ամրութիւնները եւ ռազմական օդատորմիղը միացան ետ մղելու համար թշնամին։ Թշնամի օդանաւ մը վար առնուեցաւ եւ կը կարծուի թէ ուրիշներ ալ վնասուած են։ Սքափա Ֆլօյի հարաւակողմը, Սկովտիոյ արեւելեան ափերուն վրայ, գերմանական չորս օդանաւեր այս առտու (կիրակի) հանդիպեցան բրիտանական օդանաւերու։ Անգլիական զեկոյցին համաձայն սաւառնակներէն երկուքը վնասուած են։ Երկու գերմանական ռմբաձիգներ, որոնք երեք ձկնորսանաւերու եւ փոխադրաւի մը վրայ յարձակած էին, ետ մղուեցան անգլիական օդատորմիղին կողմէ, ծանրապէս վնասուելով»։

*** Եուկոսլաւիոյ «Սլավա» շոգենաւը, 4512 թոն, ընկղմեցաւ Պրիսթոլի Ջրանցքին մէջ։ Նաւաստիները փրկուեցան։ Քովը կը գտնուէր անգլիական մարտանաւ մը։ Հոլանտական շոգենաւ մը, 3400 թոն, ական մը զարնուելով ընկղմեցաւ Հիւսիսային ծովուն մէջ։ Շաբաթ եւ կիրակի ընկղմեցան նաեւ քանի մը անգլիական ձկնորսանաւեր։ Նորվեկիա բողոքագիր մը ուղղեց Գերմանիոյ, 2588 թոն տարողութեամբ շոգենաւի մը խորտակման առթիւ։ Անգլիական «Մէյրոզ» շոգենաւը, 1589 թոն, ընկղմեցաւ Հիւսիսային ծովուն մէջ։ Հոլանտական կառավարութիւնը ազդարարութիւն մը ուղղեց նաւային ընկերութեանց, որպէսզի առ այժմ դադրեցնեն երթեւեկը դէպի անգլիական ջուրերը, որոնք վտանգաւոր են։

Անգլիական կառավարութիւնը մինչեւ 1000 ոսկի պարգեւ խոստացաւ այն քաղաքացիներուն որ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն Գերմանիոյ ծովային գործունէութեան մասին։

*** Անգլիոյ գաղթային նախարարը Փարիզ եկաւ, տեսակցելու համար Ֆրանսայի գաղթային նախարարին հետ։ Նպատակն է աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատել գաղթային խնդիրներու մէջ, մանաւանդ տնտեսական գետնի վրայ։

ՀԻԹԼԷՐ ԵՒ ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ԿԸ ՏԵՍԱԿՑԻՆ

Ամերիկեան պատուիրակը պիտի սպասէ ելքին

Ամերիկեան պատուիրակը Լոնտոնէն Հռոմ վերադառնալով, ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Իտալիոյ Թագաւորին կողմէ։ Տեսակցութիւնը տեւեց 45 վայրկեան։ Պատուիրակը յետոյ տեսակցեցաւ Կոմս Չիանոյի հետ։ Հռոմի գերմանական դեսպանն ալ Իտալիոյ արտաքին գործերու պաշտօնատունը գնաց ամերիկեան պատուիրակին ժամանումէն տասը վայրկեան վերջ, եւ մնաց 15 վայրկեան։ Պատուիրակին եւ կոմս Չիանոյի տեսակցութիւնը տեւեց մօտ մէկ ժամ։ Կ'ըսուի թէ գերմանական դեսպանը կ'ուզէր մասնակցիլ տեսակցութեան, բայց չյաջողեցաւ։ Պատուիրակը յետոյ տեսակցեցաւ Մուսոլինիի հետ, երկուշաբթի օրուան ձգելով Պապին այցելութիւնը։

Եւ ահա նոր անակնկալ մը կիրակի օր,— Մուսոլինի յանկարծ մասնաւոր կառախումբ մը նստելով գնաց սահմանագլուխ, տեսակցելու համար Հիթլէրի հետ։ Առաջին տեսակցութիւնն է այս, պատերազմէն ի վեր, եւ տեղի ունեցաւ իտալեւգերման սահմանին վրայ, գնացքի մը մէջ, Պոլծանոյի եւ Պրէննէրի կիրճին միջեւ։ Մուսոլինիի կ'ընկերանար իր փեսան, Կոմս Չիանօ, արտաքին գործերու նախարարը։

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ ամերիկեան պատուիրակը նախապէս տեղեկութիւն ունէր Մուսոլինիի այս տեսակցութենէն, եւ մէկ օր յետաձգեց իր ճամբորդութիւնը, սպասելով ելքին։ (Պիտի մեկնէր այսօր, երեքշաբթի, բայց յետաձգեց վաղուան)։

Ճառեր եւ կարծիքներ հաշտութեան մասին

Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ երկու Առաջնորդներուն տեսակցութիւնը կապ ունի հաշտութեան նոր ծրագրի մը հետ, զոր Հռոմ տարած է եղեր Ֆոն Ռիպպէնթրոփ, իր վերջին այցելութեան առթիւ։

Այս խորհրդաւոր անցուդարձին առթիւ, Լոնտոնի թերթերը դիտել կուտան թէ Պ. Սըմնըր Ուէլզ Անգլիա գտնուած ատեն, բոլոր վարիչներն ալ բացորոշապէս հասկցուցին թէ ոչ եւ է հաշտութիւն կարելի չէ Գերմանիոյ հետ, ցորչափ իշխանութեան գլուխ կը գտնուին Հիթլէր եւ իր կառավարութիւնը։ Բացառութիւն կազմած են հաւանաբար Լոյտ Ճորճ եւ ուրիշ խաղաղասէր մը, Մէքսթըն։ Արդ, հիմա կը վախցուի որ ամերիկեան պատուիրակը Ռուզվէլթի տանի հաշտութեան ծրագիր մը, «Մուսոլինիի եւ թերեւս Պապին օրհնութեամբ»։ Ուրիշներ ալ կը կարծեն թէ Մ. Նահանգները շահագրգռուած են խաղաղութեամբ, որովհետեւ պատերազմը վնասակար կը գտնեն տնտեսական գործունէութեան համար։

*** Ուրիշ նշանակալից դէպք մը,— Մուսոլինի - Հիթլէր տեսակցութենէն մէկ օր առաջ, խաղաղութեան մասին ճառեր խօսեցան Նախագահ Ռուզվէլթ եւ Հոլանտայի Թագուհին, քրիստոնէական ժողովի մը առթիւ։ Հոլանտայի Թագուհին շեշտեց թէ անհրաժեշտ է արմատապէս վերանորոգել իւրաքանչիւր անհատի կեանքը, «իսկ այս կարելի է միայն վերադառնալով քրիստոնէութեան հիմնական սկզբունքներուն»։ Իսկ Նախագահ Ռուզվէլթ յայտարարեց.

— «Մենք բարոյական հիմ մը կը փնտռենք խաղաղութեան համար։ Կարելի չէ առողջ խաղաղութիւն մը ապահովել, եթէ փոքր ազգերը պիտի ապրին հզօր դրացիներու երկիւղին տակ։ Կարելի չէ բարոյական խաղաղութիւն, եթէ արշաւանքի դէմ ապահովութեան համար տուրք մը պիտի վճարուի։ Կարելի չէ իմաստուն խաղաղութիւն, եթէ կը ժխտէ ազատ փոխանակութիւնը այն գաղափարներուն որոնց շնորհիւ մարդիկ համաձայնութեան գետին մը կը գտնեն։ Եւ վերջապէս, կարելի չէ արդար խաղաղութիւն մը, եթէ կ'ուրացուի Աստուծոյ երկրպագութիւնը»։

ԽՄՈՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ եւ անուշեղէններու վաճառումը ազատ է Զատկի շաբթուն, ամէն օր։

27 ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ձերբակալուեցան Օպէրվիլիէի եւ Լըվալուայի մէջ, ամբաստանուած ըլլալով թէ փորձած են վերակազմել կուսակցութիւնը։ Լիվրի - Կարկանի մէջ ալ ձերբակալուեցաւ կարեւոր գործիչ մը։

Պահեստիներու զօրակոչը Թուրքիոյ մէջ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ պահեստի ենթասպաներու 11 զօրադասեր զէնքի տակ առնուած են Թուրքիոյ մէջ, 45 օրուան մարզանքի համար (հետեւակազօրք)։ Այս զօրակոչը կը վերաբերի նաեւ թնդանօթաձիգ սպաներու։ Զօր. Միւրին, հակօդային պաշտպանութեան ֆրանսացի մասնագէտը, ունկնդրութեան ընդունուեցաւ վարչապետ Րէֆիք Սայտամի կողմէ որ խնդրեց այցելել Թուրքիոյ պաշտպանութեան բոլոր կեդրոնները։

*** Լոնտոնի կիրակնօրեայ թերթերը վերլուծելով կացութիւնը, կը պահանջեն աւելի արագ եւ կորովի գործունէութիւն բոլոր ճակատներուն վրայ։ Այսպէս, «Սընտէյ Թայմզ» կը գրէ.

— «Հիւսիսային Եւրոպայի շրջանը առայժմ փակուած է մեր առջեւ. հարաւի մէջ հեռանկարը շատ աւելի լաւ է։ Մինչեւ հիմա, այս պատերազմին մէջ ամենամեծ ճարտարութիւնն եղաւ Թուրքիոյ հետ կնքուած զինակցութիւնը. կրնայ ըլլալ որ այս զինակցութիւնը կազմէ անկիւնադարձը թրքական ռազմագիտութեան։ Եթէ կ'ենթադրուի թէ ճակատամարտը պիտի չմղուի արեւմտեան ճակատին վրայ եւ թէ Պալթիկը պիտի փակուի, կը մնայ միւս ելքը,— Գործողութիւններ Սեւ ծովու մէջ։ Գերմանիոյ տրուելիք բարոյական հարուածը պիտի ըլլայ խափանել քարիւղի հայթայթումը եւ եթէ Խ. Միութիւնը պատերազմի բռնուի, այդ գործը կրնայ կատարուիլ յարձակելով այս պետութեան վրայ։ Երկու մեթոտներ կարելի է գործածել ատոր համար,— Կրնանք ընդհատել Սեւ ծովու ամբողջ նաւային երթեւեկը եւ եթէ, ինչպէս կը յուսացուի, արտօնեն անցնիլ Տարտանէլէն, նաւային խարիսխները կրնան հրաման ստանալ զարնելու քարիւղի հանքերը։ Օդանաւային արշաւներու համար ուրիշ ճամբայ մը կրնայ կազմել, ի հարկին, Իրաքի հիւսիսային կողմը հասնիլ անցնելով Սուրիայէն, Պաղեստինէն եւ Մուսուլէն։

Երեսփ. ժողովին գաղտնի նիստը եւ դահլիճին վերակազմութիւնը

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ երեսփ. ժողովը գաղտնի նիստի հրաւիրուած է այսօր, երեքշաբթի, քննելու համար քաղաքական կացութիւնը եւ մասնաւորապէս պատերազմը «յաղթական ուժգնութեամբ» շարունակելու բանաձեւը, զոր քուէարկեց Ծերակոյտը։ Այս քննութեան ելքէն կախում ունի դահլիճին մասնակի կամ ամբողջական վերակազմութեան խնդիրը։ Տիրող կարծիքն այն է թէ վարչապետը պէտք է դառնայ իրական «պետ» մը, ազատ որ եւ է նախարարութեան բեռէն, իր շուրջը համախմբելով բոլոր պետանի եւ գործօն տարրերը։ Ուրիշ խօսքով, անհրաժեշտ կը համարուի կազմել խիստպէս պատերազմական դահլիճ մը, միայն վարելու համար պատերազմը։ Կարգ մը թերթեր կը պահանջեն Քլէմանսօ մը,— այսինքն անոր ոգին, միայն պատերազմով զբաղելու համար, առանց վարանումներու եւ ձգձգումներու։ Բոլորն ալ կը խոստովանին թէ ֆինլանտական հաշտութիւնը դիւանագիտական պարտութիւն մը եղաւ Դաշնակիցներուն համար։

Խորհրդարանական շրջանակներու մէջ անխուսափելի կը գտնեն դահլիճին ամբողջական վերակազմութիւնը։ Ատոր համար է որ, Տալատիէ փոխանակ անմիջապէս գործի ձեռնարկելու Ծերակոյտին քուէարկութենէն անմիջապէս վերջը, կ'ուզէ իմանալ նաեւ երեսփ. ժողովին տեսակէտը։ Այս առթիւ լայն խորհրդակցութիւններ կատարուած են դահլիճին անդամներուն հետ։

Այս օրուան գաղտնի նիստին մէջ հարցապնդումներ պիտի ուղղեն Լէոն Պլում, Ֆրոսար եւ երկու ազգայնական երեսփոխաններ։ Գաղտնի վիճաբանութիւնները պիտի շարունակուին անընդհատ, մինչեւ քուէարկութիւն, որ պիտի կատարուի դռնբաց։

Ֆինլանտա վաւերացուց դաշնագիրը

Ֆինլանտայի խորհրդարանը վաւերացուց Խ. Միութեան հետ կնքուած դաշնագիրը։ Միայն երեք հոգի դէմ քուէարկեցին։ Հանրապետութեան նախագահը անմիջապէս ստորագրեց վաւերացման գիրը եւ որոշեց երկու պատուիրակներ ղրկել Մոսկուա, որպէսզի օրինական փոխանակութիւնը կատարեն, ինչպէս կը տրամադրէ դաշնագիրը։ Այս առթիւ պիտի քննուին դաշնագրին գործադրութեան եղանակները։ Ռուսական զօրքը արդէն գրաւած է այն հողերը որ Խ. Միութեան կը ձգուին։ Ժողովուրդը գունդագունդ կը գաղթէ։ Կ'ըսուի թէ մարաջախտ Մաննէրհայմ Ամերիկա պիտի քաշուի։ Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, իր անունով կոչուած գիծը պիտի կոչուի Վորոշիլով։ Հաշտութեան բանագնացներէն մէկը պատմեց թէ Մոլոթով յաճախ կը յիշէր Մեծն Պետրոսի անունը։

*** Ֆինլանտական թերթերը կը գրեն թէ պատերազմին մէջ մեռած են 27.000, վիրաւորուած՝ 72.000 հոգի։ Նիւթական կորուստն է՝ 500 միլիոն տոլար, որուն 12 միլիոնը զինուորական ծախք, մնացեալը նիւթական կորուստ եւ Ռուսիոյ ձգուած հողեր։ Պատերազմին հետեւանքով ամէնէն աւելի վնասուած է Վիպորկ, յետոյ Ապօ քաղաքը։ Ռուսաստանի ձգուած հողերուն մէջ աւելի քան 200.000 հոգի կը մնան անպատսպար եւ անգործ։ Ամերիկեան Կարմիր Խաչը անմիջական օգնութիւն խնդրեց այս դժբախտներուն համար։

«ԼԻՒՔՍ» ՀԱՑԵՐԸ պիտի արգիլուին ապրիլ 1էն սկսեալ, ընտիր շոքոլաները՝ յունիս 1էն։ Միայն սովորական հացը պիտի արտօնուի ապրիլ 1էն սկսեալ։ Հացի վաճառման մասին ալ սահմանափակումներ հաստատուած են։ Սովորական հացը կրնայ ծախուիլ միայն կշռելով, ամբողջ ըլլայ թէ կտոր։ Ծախողը պէտք է գինը հաշուէ համաձայն ծանրութեան։ Միայն մէկ եւ երկու լիպրանոց հացերը պիտի կրնան ծախուիլ առանց կշռելու։ Եթէ հացագործը սովորական հաց չունի, կրնաք պահանջել որ մէկ եւ երկու լիպրանոց հացերը ծախուին կշռելով եւ սովորական հացի գնով։— Փարիզի արքեպիսկոպոսը նկատի առնելով որ երկուշաբթի, երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի օրերը միս չկայ, ուրբաթ օրը պահք պահելու պարտականութենէն ազատ հռչակեց կաթոլիկները, Զատիկէն մինչեւ պատերազմին վերջը։

ՏԱՐԱԳԻՐ ՌՈՒՍԵՐՈՒ մասին խօսելով, «Լը Ժուռ» կը գրէ թէ անոնցմէ 8 — 10.000 հոգի կը ծառայեն ֆրանսական բանակին մէջ, իսկ ուրիշ հազարաւորներ կարգի կը սպասեն։

Գ Ի Ւ Ղ Ը

... 10 ՄԱՐՏ.— Ցուրտ գիշեր մը : Զարթուցի փողը հնչեց : Մարագի մը անկիւնը՝ «արդիական» կակուղ ու փափուկ անկողնիս՝ խարին վրայ ըն-կողմանած՝ սուրճ կը խմեմ «վեհ - օրէն» :

Կիրակի է :

Պէտք է սափրուիլ, ածիլուիլ, եւ տրամադրութիւնը քիչ մը բարեխո-խել : Վար կ'իջնեմ : Կան՝ որ արդէն այդ պարտականութիւնը աւարտած են : Շատեր կ'արեւոտին, ուրիշներ թուղթ կը խաղան, ոմանք կը վիճին, դեռ ուրիշներ ալ անտառէն կտրած իրենց ձեռնադուլին վրայ միտք մը, գաղափար մը, բան մը կը փորագրեն, իբրեւ պատերազմի յիշատակ :

Մեր չորս հիւսիսի երկինքին պէս կապուտակ աչուկներով, դեղձան մա-զերով, եւ կարմրուն այտերով ա-ռողջ, կայտառ, գիրուկ ու թոմ-պուլիկ մանուկներ կը խաղան ու կը խայտան, կ'երգեն ու կ'աղմկեն : Սա գիւղի հրապոյրն է :

Մեր բանակած գիւղին մէջ երկու առանձնայատուկ աչքի զարնող բան կայ : Առաջինն այն է որ աղբը տուներուն առջեւ, գլխաւոր փողոցին վրայ փռած են ու դիզած : Երկրորդ՝ պա-տերու ծառերը, տանձենիները յար-դարած, յօտած եւ գեղեցկօրէն պա-տին վրայ տարած են :

Ժամը ինն է :

Գիւղին համեստ մատրան զանգը կը սկսի ղօղանջել եւ հաւատացեալները կրօնական պարտականութեան հրա-ւիրել : Գիւղին բարի եւ ծերունա-զարդ երէցը, զինուորներուս համար ալ յատկապէս պատարագ պիտի մա-տուցանէ եւ նախապէս յայտարարած է :

Սպայ, ենթասպայ, զինուոր, բոլո-րիս քայլերը դէպի մատուռ կ'ուղ-ղուին : Մէկ դարու հազիւ կեանք ու-նեցող այդ պարզունակ հաստատու-թենէն ներս կը հոսի մարդկային հո-սանքը : Ահա ներսն ենք :

Հակառակ արտաքին իր շատ հա-մեստ կառուցուածքին, ներքնապէս ճոխ է ու զարդարուն : Ամէն կողմ նը-կարներ, արձաններ ու քանդակներ կան : Տեղ մը խաչելութիւնը, ուրիշ տեղ մը թաղումը, քիչ մը անդին Նա-զովրեցին խաչը կռնակն առած դէպի Գողգոթայ կը բարձրանայ : Իսկ անոր քովը, քիչ մը հեռուն Մարիամ Մագ-թաղենացին եւ Քրիստոսի միւս քոյ-րերը անոր անշնչացած դիակին վրայ արցունք կը թափեն :

Մինչ ես այս գեղեցկութիւններով կը հիանամ, մատրան խորէն պատա-րագիչ երէցին խորախորհուրդ ձայնը կը հնչէ,—Խաղաղութիւն ամենեցուն : Մտածումներու մէջ կը խորասուզ-ուիմ : Ո՞ւր էր թէ այդպէս ըլլար : Ո՞ւր էր թէ այդ մեծադղորդ հրաշքը կատարուէր եւ բոլորը, բոլորը մէկ վերադառնային իրենց տունը, եւ ի-րենց երդիքին տակ իրենց սիրելի-ներով շրջապատուած, բարօր կեան-քի վերադառնային :

Եւ այս բաղձանքներով, փափաք-ներով դուրս կ'ելլեմ : Դուրս կը խու-ժէ նաեւ մեր բազմութիւնը, քիչ մը խունկ եւ քիչ մը յոյս տանելով իր հետ :

Մեր օրը իրկուն կ'ընենք դաշտային պտոյտով մը : Եւ ահա իրիկունը վրայ կը հասնի : Մութը կ'իջնէ եւ մենք ու-րիշ ժամանցի վայր չունինք բացի գեղին համեստ երկու սրճարաններէն, որոնք թերեւս նախորդ պատերազմէն ի վեր այսպէս խուռներամ բազմու-թիւն չեն տեսած :

Այս անգամ հայորդիներս որ թիւով տասնըվեց հոգի ենք, սրճարաններէն մէկուն մէկ անկիւնը քաշուած սալո-րօղի կը ճնկենք, մեր յուշութիւններն ու հոգերը պահ մը մոռնալու մաքով :

Գաւաթները կը պարպուին ու կը լեցուին, նորէն կը պարպուին ու կը լեցուին եւ անոնց հետ կը ստեղծուի նաեւ ջերմիկ եւ եղբայրական մթնո-լորտ մը : Մէկը երգ մը կը մրմնջայ, ուրիշ մը միտք մը կ'որոճայ, կարծես պահ մը մենք մեզ մոռցած մեր խօ-սակցութիւնները իրար կը խաչաձե-ւեն : «Վարդանանցը քանիերո՞րդ դա-րուն էր» : Տրիտոնչութիւնը ե՞րբ ընդունեցինք : Հեթանոս Հայաստա՞-նը հզօր էր, թէ քրիստոնեայ Հայաս-տանը : Եւ այսպէս հարց պատասխան-ներու շարանը կ'երկարի : Աչքերը կը կարմրին, կը փայլփլին, կարօտը բո-լորի աչքերուն մէջ կ'արտացոլայ, սիրելիներու կարօտը, ընտանիքի կա-րօտը, հայրենիքի կարօտը եւ կարօտը անցեալ փառքերու : Չէ՞ որ «կար ժա-մանակ մենք ալ ազատ կ'ապրէինք »

Երգ մը եւս, խօսք մը եւս, գաւաթ մըն ալ եւ այսպէս մեր մէջավայրը աւելի կը տաքնայ, մեր խօսակցու-թիւնը աւելի եւ աւելի ձեւ ու կերպա-րանք կը ստանայ : Երգ, խօսք, նայ-ուածք եւ զգացում իրար կը խաչաձե-ւեն, Եփրատի ու Տիգրիսի ափերէն, Արարատի եւ Արագածի լանջերէն շատ հեռու, սառնջական Ֆրանսայի գեղածիծաղ մէկ անկիւնը :

Գիշերը կը յառաջանայ, պէտք է երթալ եւ հանգչիլ : Դուրս կ'ելլենք, մութ է : Պարզկայ, ջինջ աստեղա-զարդ երկինք մը մեզ կը պարուրէ այս անգամ ալ մեր ակնարկները վեր, երկինք կ'ուղղուին, ուր Մեծ Արջն ու Փոքր Արջը, Կշիռն ու որբերու սեղա-նը, Ծիր կաթինն ու մոլորակները կը փնտռենք : Կ'ուզենք գիշերով հարաւն ու հիւսիսը ճշդել : Բայց պէտք է քը-նանալ, կը ձայնէ մէկը, երբ արդէն մեր մարդ — «պալատներուն» առ-ջեւը հասած ենք :

Եւ մինչ մենք խոր քունի մէջ կը խոկանք, դուրսը պահակները անվախ ու արթուն կը հսկեն :

Ա. Գ. ՄԵՍՐՈՒՄԵՆՑ

Զինուորներուն համար

Լոմպլիքէն Պ. Գաբրիէլ Սարգիս-բէկեան 500 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զին-ուորներու : Նոյնպէս 500 ֆրանք՝ Ֆ. Կ. Խաչին, հայ զինուորներու հա-մար : Գումար՝ հազար ֆրանք :

ՖՈՒԹՊՈԼ Կ'ՈՒԶԵՆ

Մանշի շրջանէն խումբ մը հայ զին-ուորներ կը խնդրեն ֆութպոլի գնդակ մը ճարել իրենց, «փոմփ»ով :

Անկէ առաջ ուրիշ վաշտի մը հրա-մանատարը դիմած էր «Յառաջ»ի մի-ջոցաւ եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտա-կան վարիչ մարմինը ճարեց :

Ո՞վ պիտի ուզէր օգնել, այս ան-գամ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«Խորհ. Հայաստան» կը հրատա-րակէ 7 փետրուար թուակիր հրամա-նագիր մը, զոր ստորագրած են հակօ-դային պաշտպանութեան Երեւանի վարչութեան նախագահը Թամալեան, քարտուղար Հարենց եւ գլխապետ Վարդանով :

Համաձայն այդ հրամանագրին, գիշեր եւ ցորեկ ժամանակ փորձեր պիտի կատարուին Երեւանի մէջ, իբ-րեւ պաշտպանութիւն ընդդէմ օդա-նաւային յարձակումներու : Հրահանգ տրուած է լոյսերը ծածկել կամ վա-րագուրել անմիջապէս որ մութը կ'իջ-նէ : «Քաղաքը սպառնալիքի տակ» ա-հազանգը պիտի տրուի ձայնասփիւ-ռով եւ պատերուն փակցուած ազդե-րով : Ահազանգի ժամուն՝ ոստիկա-նութիւնը պէտք է հսկէ տրուած հը-րահանգներուն ճշդիւ կատարման :

*** Կալինինոյէն կը գրեն նոյն թերթին թէ 1920 — 1921ի ծնունդնե-րը, ութսուն զինուորցուներ, կազար-գել դիմակ դրած, փորձի համար 28 քիլոմեթր ճամբայ կտրեցին հակա-ռակ առատօրէն տեղացող ձիւնին եւ սաստիկ ցուրտին : Շահնազար գիւղին միջնակարգ վարժարանին աշակեր-տութիւնը եւս նման փորձ մը կատա-րեց,— կը մասնակցէին 540 հոգի :

ԵՐԲ ՁԻՒՆԸ ԿԸ ՆՍՏԻ...

«Խորհ. Հայաստան»ի մէջ կը կար-դանք (14 փետրուար) .—

Վերջերս Երեւանի մէջ մեծ չափե-րու հասաւ «անպատասխանատու եւ յանցագործ» մարդոց կողմէ կատար-ուած «խուլիգանական արարքները» : Երբ ձիւն կուգայ, քաղաքացիները, մանաւանդ կիները եւ աղջիկները, չեն կրնար խաղաղ անցնիլ փողոցնե-րէն : Անկիւններու մէջ հաւաքուած խուլիգաններ, որոնց շարքին՝ դպրո-ցականներ, կը յարձակին քաղաքա-ցիներու վրայ, ձիւնագնդակ կը նե-տեն անոնց կամ կը հայհոյեն :

Այս բոլորը դժբախտաբար ոստի-կանութիւնը կը դիտէ սովորական ե-րեւոյթի պէս : Քաղաքին մէջ կարգն ու կանոնը պաշտպանող ոստիկաններ չկան : Նոյնիսկ Աբովեան փողոցը, որ մայրաքաղաքին նշանաւոր փողոցնե-րէն մէկն է, նոյնպէս զուրկ է ոստի-կանական հսկողութենէն : Այդ փողո-ցին վրայ ոստիկանական երեք պա-հականոց միայն կայ, բայց հազոր-դակցութիւնը պաշտպանելու համար, կարգապահութեան վրայ հսկող ոս-տիկաններ չկան :

Երեւանի քաղաքային խորհուրդի նախագահ Թամալեանի եւ ոստիկա-նապետի Դանիէլեանի ուշադրութեան կը յանձնուի այս պարագան :

ՅԱՆՈՒՆ ՄԱՐՔՍ - ԼԷՆԻՆԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Փետրուար 10ին, Երեւանի մէջ տե-ղի ունեցաւ ուշագրաւ խորհրդակցու-թիւն մը, որու նպատակն էր ուժ տալ Մարքս - Լէնինեան վարդապետու-թեան ուսուցման :

Կը նախագահէր Հայաստանի կո-մունիստ կուսակցութեան փրոփա-կանտի վարչութեան փոխ - նախա-գահ Ս. Կարապետեան, որ յայտնեց վերջ թէ Երեւանի մանկավարժական քառամեայ ուսումնարանը թերացած է մարքս - լէնինեան վարդապետու-թիւնը դասաւանդելու իր պարտակա-նութեան մէջ, պահանջ դրաւ բոլոր բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ ուսանողութիւնը թրծել մարքս - լէ-նինեան գաղափարներով եւ զինել «բոլշեւիզմի գիտական պատմու-թեամբ » :

Խօսք առին Օգ. Յովհաննէսեան՝ բազմարուեստեան վարժարանէն, Լ. Վարդանեան և Ս.Պետրոսեան՝ մանկա-վարժական քառամեայ ուսումնարա-նէն, Ա. Յովհաննէսեան՝ պետական համալսարանէն, Վ. Յարութիւնեան՝ գիւղատնտեսական վարժարանէն, Հ. Աղաջանեանեան եւ Գարագաշ՝ անաս-նաբուժական վարժարանէն, Մ. Մար-գարեան եւ Ա. Սավոյեան՝ Լէնինա-կանի մանկավարժական ուսումնարա-նէն, Վ. Միքայէլեան՝ բժշկական վարժարանէն, Դ. Յարութիւնեան՝ կուսակցութեան կողմէ : Բոլորն ալ ցոյց տուին թերացումները, թերաց-ման պատճառները եւ թելադրանքներ ըրին : Մասնաւորաբար ցանկալի դը-տան որ Մարքս - լէնինեան վարդա-պետութեան դասախօսները զարգա-ցնեն ... «իրենց գիտական մակար-դակը » :

ՆԿԱՐԻՉՆԵՐԸ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ

Փետրուար ամսուան ընթացքին՝ Հայաստանի նկարիչները ցուցահան-դէսով մը ուզեցին ներկայացնել ի-րենց ստեղծագործութեան հաշուե-տուութիւնը : Այդ նպատակով ընտ-րուած էր ժիւրի մը, որու կ'անդա-մակցէին Մ. Աբեղեան, Գ. Գիւրջեան, Ս. Առաքէլեան, Գ. Ֆէրմանեան, Կ. Սիմոնեան, Յ. Ալիզեան եւ Կ. Ղա-զանջեան :

Ցուցահանդէս բերուած էին բնա-նկարներ, դիմանկարներ եւ նա-թիւր մորթ : Կը մասնակցէին 50 նը-կարիչ 400 նկարներով :

ԳԻՆԻԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Այս տարի Աշտարակ եւ Օշական գիւղերուն միջեւ պիտի հիմնուի գոր-ծարան մը «Խերես» տեսակի գինիի համար : Տարեկան պիտի արտադրէ 100.000 հեքթոլիթր : Գործարանը պի-տի սարքաւորուի համաձայն գինե-գործութեան վերջին նուաճումնե-րուն : «Խերես» տեսակի գինի պատ-րաստելու համար պիտի օգտագոր-ծուի Աշտարակ, Օշական, Ոսկեվազ, Փարպի եւ այլ գիւղերու ճերմակ խա-ղողը, որ շատ անուշ է եւ բարկ :

Գործարանին շինութեան համար կը նախատեսուի 14 միլիոն րուբլի : Գոր-ծարանը իր առաջին արտադրութիւնը պիտի տայ 1941 տարուան բերքէն :

ՄՐՑԱՆԱԿ ԹԱՏԵՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Հայաստանի արուեստի գործերու վարչութիւնը, քննելու համար թա-տերախաղի համամիութենական մրցու-մի բերուած գործերը, կազմեց ժիւրի մը, որուն կ'անդամակցին Ս. Ղե-ւոնդեան, Գ. Աղբալեան, Ա. Շահին-եան, Գ. Սարոյ, Հ. Մելիքեան, Հր. Գրիգորեան, Ս. Մելիքսէթեան, Լ. Քալանթար, Տ. Շամիրխանեան, Վ. Վարդանեան, Ստ. Զօրեան, Ա. Ոս-կանեան, Ռ. Զարեան, Օ. Մամիկոն-եան եւ Ռ. Շիրոյեան, Վ. Աճէմեան, Դ. Դէմիրճեան, Լ. Գրիգորեան, Վ. Բարոյեան, Ս. Հախնազարեան :

Ժիւրին ստացած է արդէն 30 թա-տերախաղ, քննութեան համար :

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

... 11 Մարտ.— Սիրելի «Յառաջ», ընդհանուր զօրաշարժի առաջին չորս ամսուան ընթացքին բաւական փոր-ձառութիւններ ստացանք Լօքէյթաս գիւղին մէջ : Մեր բոլոր պարտակա-նութիւնները կատարեցինք բարեխղ-ճօրէն, սիրուելով մեր սպաներուն, մանաւանդ capitaine Rousseletի կողմէ, որ յաճախ բոլորին առջեւ լաւ տեղե-կութիւններ կուտար մեր մասին : Օր մը հրաւիրուեցայ իր մօտը կարե-լու եւ ցաւ յայտնեց որ մեզմէ պիտի բաժնուէր : «Եղած եմ օտար լեգէոն-ներու մէջ, Սուրիա եւ այլուր, ան-ձամբ ծանօթացած եմ շատերուն ու միշտ սիրած եւ գնահատած եմ Հա-յերը : Չորս ամսուան ընթացքին եղաք կարգապահ եւ հնազանդ զինուորներ, տղերք » :

Ես ալ փոխադարձաբար շնորհակա-լութիւն յայտնեցի : Յունուարի սկիզ-բը մեր գունդը փոխադրուեցաւ Բէմ-փէր քաղաքը, (Պրըթանյը) որ ունի 22.000 բնակիչ, Ատլանտեան ովկիա-նոսին մէկ ծայրը : Հոս վերսկսանք մեր մարզանքները նորակոչ զինուոր-ներուն հետ : Հայ զինուորներուն թի-ւը նախապէս 45ը կ'անցնէր, բայց քանի մը հոգի փոխադրուելով մնացինք մօտ 35 : Հինգ հոգի իրենց փափաքին վրայ տասնապետ նշանակ-ուեցան, իսկ մնացեալներս զօրանոցի մէկ մեծ սենեակին մէջ տեղաւորուած ենք, Ֆրանսացիներու հետ, որոնք շատ ազնիւ են Հայերուս հանդէպ, իբրեւ բախտակից ընկերներ :

Վեցուկէս ամիս ծառայութեան մէջ ըլլալով, այլեւս փորձառու զինուոր-ներու կարգին կը դասուինք, բայց պզտիկ անկնկալ մեզ հասատեց թէ մեր կարծածին չափ վարժուած չենք կարգապահութեան : Մարտ 6ին մեր վաշտը ծովեզերեայ գիւղ մը փոխա-դրուեցաւ ութ օրուան համար : Վե-րադարձին կարճ դադար մը վերջը սուլիչը զարկաւ եւ ակնթարթի մը մէջ սկսանք պայուսակները տեղա-ւորել մեր ուսերուն վրայ : Ճիշդ այն պահուն քափիթէնը ձին հեծած մեզի մօտեցաւ եւ խստիւ յանդիմանեց : «Եթէ Հայաստանի մէջ այսպէս կը վարուիք, հոս Ֆրանսա է պէտք է փոխուիք» : Բոլորս ալ խորապէս ազ-դուեցանք : Ըսի որ «մենք բնաւ Հա-յաստան եղած չենք» : Ասոր վրայ ութ օրուան բանտարկութեան հրաման արձակեց :

Քանի մը վայրկեանէն վաշտը շար-ժեցաւ եւ հայ տղաքը, ինչպէս միշտ, թնդացուցին «Լուսին չկայը» : Ֆը-րանսացի մեր բախտակից ընկերները եւս վարժուած ըլլալով հայկական քանի մը երգերու եղանակներուն, սկսան երգել մեզի հետ : Երբ քաղաք հասանք, «քափիթէն»ը բոլոր զին-ուորներուն առջեւ ինծի ակնարկելով ըսաւ.

— «Երբ ձեր մէջէն զինուոր մը ինծի պատասխան կուտար՝ ձմե-րու ընթացքին, կարգապահութեան հակառակ շարժած եղաւ : Սակայն ութ օրուան ընթացքին ձեր բարի վարքը նկատի առնելով, կը ներեմ» :

Ձմրու ընթացքին տեղական ալ բարեխօսած էր եւ պատիժը ներեցին :

Մեր մարզանքի շրջանը լրացած ըլ-լալով, կ'ըսուի թէ մօտերս ուրիշ վայր մը պիտի փոխադրուինք : Մին-չեւ հիմա բոլոր հայ զինուորները միասին ենք ու «Յառաջ»ը կը ստա-նանք օրը օրին, անոր մէջ գտնելով մեր սփիւռքը : Անով է որ կը մխի-թարուին բոլոր հայ զինուորները : «Յառաջ»ը եղած է անոնց անբաժան ընկերը :

Շատ լաւ գնդակ խաղացողներ ու-նինք, մաս մը Փարիզէն եւ Մարսէյ-լէն : Մեր մէջէն մէկը Ֆրանսա-կան քաղաքային կարեւոր խումբի մը մէջ մտաւ եւ կիրակի օրերը կ'երթայ գնդակ խաղալու : Իսկ ամէն երեք շաբթի իրիկուն զինուորները զբաղե-ցնելու համար շարժանկար կը ներ-կայացնեն, մուտքը մէկ ֆրանք :—

Նշան Ա.

X

... 10 Մարտ.— Սիրելի «Յառաջ», մօտաւորապէս երեք շաբաթ եղաւ որ «Յառաջ»ը կը ստանամ ու շատ ու-րախ եմ : Բանակին մէջ միակ Հայ ըլլալով «Յառաջ»ը անբաժան ընկեր մըն է ինծի համար : Բուն զինուորու-թիւնս կատարեցի Էքս ան Փրովանսի մէջ, գաղթային զօրաբաժնին մէջ, հիմա բուն ճակատն եմ : Երեք զօրա-բաժիններու մէջ նշանառութեան ա-ռաջին մրցանակը շահեցայ, ատոր համար ալ առաջին տասնապետի աս-տիճան տուին :

Ի՞նչ կը նշանակէ «Յառաջ» — կը հարցնեն ֆրանսացի ընկերներս : Կը բացատրեմ : Կը փափաքին որ բարձր ձայնով հայերէն կարդամ : Կը կար-դամ, բան չեն հասկնար ու կը ծիծա-ղին : Բայց երբ շատ պատասխանա-տու գործեր կատարենք, «պէ՜, Սեթ-եան, Յառա՞ջ կը պոռան ինծի («Յա-ռաջ»ը հայերէն) :

Սիրելի «Յառաջ», անցեալները մեծ հաճոյքով կարդացի, մեր բախտակից ընկեր Միսաք Միրզէին գեղեցիկ յօդ-ուածը «Առաջին Ջահը» վերնագրով : Միշտ միասին եղած ենք Լիոնի մէջ եւ Միսաքը աւելի քան եղբայր մըն է ինծի համար : Ի՞նչ կ'ըլլար մեր վի-ճակը, եթէ չըլլար «Յառաջ»ը, ո՞վ պիտի ապրեցնէր այսքան գեղեցկօրէն յիշատակը Հմայեակ Զօրթեաններու :

Ս. Սեթեան

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Եղիսաբէթ Ուր-ղանճեան, հօր անունը՝ Սահակ, մօր անունը՝ Աղաւնի, քրոջը անուննե-րը՝ Ալինէս եւ Լուսին : Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի : Գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Miasserianի, 56bis, rue Olivier - Mètra, Փարիզ (20) :

ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ

Ֆր. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւ-ղը կազմակերպած է զինեսեղան մը ի պատիւ հայ զինուորներու, մարտ 25ին (Բ. օր Զատկի) : Մանրամաս-նութիւնները յաջորդով :

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՊԵԼԺԻՔԱ կառավարութիւնը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի հա-մայնավարական գործունէութեան, որ վրդովիչ համեմատութիւններ ստա-ցած է վերջերս : Բոլշեւիկները կը ջանան սողոսկիլ բանակին մէջ, հակաֆրան-սական եւ հականգլիական թռուցիկներ ղրկելով պահարաններու կամ անուշե-ղէնի ծրարներու մէջ : Նոյն ձեռնարկները կը կատարուին նաեւ բանուորական եւ մանաւորապէս հանքային շրջաններու մէջ : Համայնավար գործակալները կը ջանան գործադուլներ սարքել ածխահանքերու մէջ, շատ լաւ գիտնալով որ ածուխը կենսական արժէք ունի Պելժիոյ համար եւ երկրին ամբողջ տնտեսա-կան կեանքը անոր կապուած է : Երեսփ. Ժողովին յանձնուած է օրինագիծ մը, լուծելու համար համայնավար կուսակցութիւնը, բայց որոշ առարկութիւն-ներ կ'ըլլան ընկերվարական եւ ուրիշ կուսակցութեանց կողմէ, ոչ թէ սկըզ-բունքով, այլ սահմանադրական ազատութիւնները պաշտպանելու մտահոգու-թեամբ : Ընկերակցութեանց ազատութիւնը երաշխաւորուած է սահմանադրու-թեամբ, այնպէս որ բուռն վիճաբանութիւններ կը սպասուին երեսփ. ժողովին մէջ : Միւս կողմէ, Պելժիա կը գտնուի երկրորդ վտանգի մը առջեւ,— Ֆլա-ման ազգային շարժումը, որ առ այժմ կ'արտայայտուի թերթերով եւ գիր-քերով : Այս հոսանքին թերթը դադարման դատապարտուեցաւ վերջերս : Ան-վերսը կեդրոն մը դարձեր է համադերման գործունէութեան մը, ինչպէս կը գրէ «Թան»ի թղթակիցը : Պատերազմին սկիզբը այս գործունէութիւնը առած էր հակահրէական շարժումի մը հանգամանքը, եւ կառավարութիւնը չուտով զսպեց : Յետոյ շարժումը դարձաւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ, չէզոք նաւերու խորտակման պատրուակով : Համպուրկի մէջ տպուած ֆլամաներէն թռուցիկ-ներ կը բաշխուին Անվէրսի մէջ, փառաբանելով Գերմանիան եւ Խ. Միութիւ-նը : Կառավարութիւնը կը ջանայ մաքրել մթնոլորտը եւ զսպել ամէն խռովա-րար գործունէութիւն : Վերջերս տեղի ունեցան բազմաթիւ խուզարկութիւն-ներ, ձերբակալութիւններ եւ լրագրական խափանումներ : Խստօրէն կը գոր-ծադրուի 1939 դեկտեմբեր 31ի օրէնքը՝ լրտեսութեան դէմ : Մշակուած է նաեւ օրինագիծ մը, որուն համաձայն պիտի արգիլուի ո եւ է ընկերակցութիւն, ինչ ձեւով ալ կազմուած ըլլայ, որ կը ձգտի խախտել երկրին միութիւնը եւ սահ-մանադրական ազատութիւնները : Ուրիշ օրէնքով մը պիտի արգիլուի ծրագր-եալ քարոզութիւնը բանակին եւ զինուորներու ընտանիքներուն մէջ :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը սպիտակ գիրք մը հրատարակեց, որ կը պարունակէ բազմաթիւ փաստաթուղթեր Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան մա-սին, սկսելով 1933էն : Գիրքը երկու մասի բաժնուած է : Առաջինը կը վերա-բերի Գերմանիոյ, երկրորդը՝ Խ. Միութիւն : Առաջին մասի վաւերագիրներուն համաձայն, Գերմանիա բազմաթիւ անգամներ առաջարկած է Լեհաստանի՝ զինուորական միացեալ գործողութիւն մը կատարել Խ. Միութեան դէմ : Օ-րինակ, 1935 փետրուարին մարաջախտ Փիլզուտսքի մերժած է Կէօրինկի մէկ առաջարկը, որ կը տրամադրէր միասնաբար յարձակիլ Խ. Միութեան վրայ : 1937ին Կէօրինկ ըսած է Լեհաստանի սպարապետին.— «Գերմանները հողային տենչեր չունին Լեհաստանի դէմ, պիտի չյարձակին անոր վրայ եւ միտք չու-նին եւ պահանջելու Տանցիկի Նրբանցքը : Մենք չենք ուզեր Նրբանցքը» : Գեր-մանիոյ ընթացքը Տանցիկի մասին փոխուած է Միւնիխի համաձայնութենէն վերջը : Երկրորդ մասը կը պարունակէ գնդ. Պէքի հրահանգները Լեհաստանի բոլոր դեսպաններուն, յայտարարելով թէ «Լեհաստան չի կրնար միանալ որ եւ է հակաբոլշեւիկեան ուխտի, դրացի ըլլալով Խ. Միութեան» : 1939 մայի-սին, երբ Փոթէմքին կը տեսակցէր գնդ. Պէքի հետ, յայտարարեց թէ «Գեր-մանիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ ընդհարում ծագած առեն Խ. Միութիւնը բար-եացակամ դիրք պիտի բռնէ» : Գերմանական արշաւանքէն տասը օր վերջը, անցեալ սեպտեմբերին, Վարշաւայի խորհրդային դեսպանը կը յայտարարէր.

— «Խ. Միութիւնը չուզեր սահմանակից ըլլալ միահեծան պետութեան մը հետ» : Վեց օր վերջը կարմիր բանակը Լեհաստան կ'արշաւէր...

ՏԻԿԻՆ ՍԵԼՄԱ ԼԱԿԵՐԼՕՖ, շուէտացի հռչակաւոր գրագիտուհին, մեռաւ 81 տարեկան հասակին մէջ : Առաջին կինն էր որ շահեցաւ Նոպէլի մրցանակը եւ միակ կինը որ կ'անդամակցէր Շուէտի ակադեմիային : Իր գլուխ - գործո-ցը, «Կոստա Պէրլինկի պատմութիւնը», թարգմանուած է 30 լեզուներու : Իր «Երուսաղէմ»ը հայերէնի թարգմանուած եւ հրատարակուած է ողբացեալ Ռ. Զարդարեանի կողմէ : Իր միւս գործերէն եւ մանաւանդ պատմութիւններէն ալ շատ մը կտորներ հայերէնի թարգմանուած են :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ մէջ միս պիտի չծախուի չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը՝ այս շաբթուընէ սկսեալ : Երկրագործական նախարարը այս որոշումը հաղոր-դելով, յայտնեց թէ 10 միլիոն հէքթար նոր հող պիտի մշակուի երկու ամ-սուան մէջ, արմտիքի պակասը լրացնելու համար : Կը կարծուի թէ միսի սահմանափակման պատճառն է Գերմանիոյ մեծաքանակ ապսպրանքը :

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ՆՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՄԱՐՏ

MERCREDI 20 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4302

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Մուսոլինի - Հիթլէր տեսակցութիւնը տեւեց երկուքուկէս ժամ, ինչպէս կը հաղորդէ պաշտօնական զեկոյցը: Մանրամասնութիւնները բացարձակապէս գաղտնի կը պահուին. բայց բոլոր երեւոյթները եւ տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ տեսակցութիւնը կապ ունի հաշտութեան նոր ծրագրի մը հետ, որ պիտի յանձնուի ամերիկեան պատուիրակին, նախագահ Ռուզվէլթի հաղորդուելու համար: Իրազեկ շրջանակներու մէջ շատ քիչեր կը հաւատան որ յաջողի այս ծրագիրը, թէեւ կը հաւաստեն թէ Հիթլէր բաւական չափաւորած է իր պահանջները: Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը այժմէն «ոչ» կը պատասխանեն, յիշեցնելով Դաշնակիցներու հիմնական նպատակները: Իսկ Պերլինի մէջ կ'աղղարարեն թէ պատերազմին շարունակութեան պատասխանատուութիւնը Դաշնակիցներուն վրայ պիտի իյնայ, եթէ նոր ծրագիրն ալ մերժեն: Այս առթիւ կը կարծուի թէ Պերլին - Մոսկուա - Հռոմ ճակատ մը կազմուի, աջակցութեամբ Ճափոնի:

Թուրքիոյ դիրքը մասնաւորապէս կը զբաղեցնէ բոլոր քաղաքական շրջանակները: Ինչպէս կը հաստատեն օրուան լուրերը, Անգարա իր զինուորական պատրաստութիւնները յառաջ կը տանի չզգեցնելով, աջակցութեամբ Դաշնակիցներու, որոնք ոչ միայն մեծադումար վարկեր բացած են, այլեւ հարիւրաւոր մասնագէտներ եւ մարզիչներ տրամադրած, կատարելութեան հասցնելու համար պատրաստութիւնները: Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Թուրքիա տեղէն պիտի չշարժի, նոյնիսկ Նեղուցները պիտի չբանայ, մինչեւ որ յարձակում չկրէ:

Անգարայէն հասած հեռագրի մը համաձայն, Ռուսաստան կը շարունակէ զօրացնել Բաթումի եւ Պաթումի ամրութիւնները եւ նոյնիսկ ականներ տեղաւորած է նաւահանգիստին բերանը: Քանի մը օր առաջ ծփուն ական մը գտնուած է Թուրքիոյ հիւսիսային - արեւելեան ծովեզերքին բացերը: Թուրքիա կը բազմապատկէ կրաւորական պաշտպանութեան պատրաստութիւնները, ղեկավարութեամբ ֆրանսացի ծովակալ Լիւսիէն Մուրէնի, որ վարիչն է հակօդային պաշտպանութեան: Անցեալ շաբթուան ընթացքին Թուրքիոյ բոլոր գլխաւոր քաղաքներուն լոյսերը մարեցին, փորձեր կատարելու համար:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՊԱՀԱԿԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԱՃԻ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (201րդ օր).

Զեկոյց թիւ 393, մարտ 18, առաւօտ.— Թշնամին փորձ մը կատարեց սողոսկելու Մոզէլի արեւելեան կողմը, սակայն ձախողեցաւ մեր հետեւակազօրքի եւ հրետանիներու կրակին տակ:

Զեկոյց թիւ 394, իրիկուն.— Ոչ մէկ դէպք:

*** Պահակախումբերու գործունէութիւնը սաստկացած է քանի մը օրէ ի վեր, նախ շնորհիւ գարնանային օդին, եւ յետոյ անոր համար որ երկու կողմերն ալ միշտ արթուն են, յարձակողական գործողութիւն մը նախատեսելով: Գերմանական պահակախումբերը մեծ գործունէութիւն ցոյց տուին առջի օր, մասնաւորապէս երկու շրջաններու մէջ,— Վոժի եւ Սարի միջեւ եւ Մոզէլի արեւելեան կողմը, ուր միշտ կը յարձակին եւ ետ կը մղուին պատերազմին սկիզբէն ի վեր: Վոժի շրջանին մէջ Գերմանները փորձեցին ֆրանսական յառաջապահ դիրքերուն մէջ մտնել, բայց դիւրաւ ետ մղուեցան գնդացիրներու եւ հրասանդներու տեղատարափ կրակին տակ: Միեւնոյն շրջանին մէջ ֆրանսական պահակախումբ մը դիչերանց վերադարձած առեն, յանկարծ շրջապատուեցաւ գերման. գումարտակի մը կողմէ: Ֆրանսացիները կեդրոնացեալ կրակ մը տեղացին, ծանր կորուստներ պատճառելով: Թշնամին գրաւած էր երկու դիտարան-դիրքեր, բայց Ֆրանսացիները ետ մղեցին ձեռնառումբերով:

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Գերմանները վերսկսած են ձայնասփիւռ քարոզութիւնները Հռենոսի վրայ: Միեւնոյն առեն յայտարարութիւններ կը ցրուեն, մոլորեցնելու համար ֆրանսական զօրքը:

*** Իբրեւ պատասխան Սքափա Ֆլոյի վրայ կատարուած յարձակման, անգլիական օդանաւեր թռիչք մը կատարեցին Հէլիկոլանտի վրայ, մինչեւ 2000 մեթր իջնելով եւ անընդհատ ռումբ տեղալով: Կ'ըսուի թէ գերմանական պահականաւ մը խորտակուած է, իսկ անգլիական օդանաւերը իրենց կայանը վերադարձած են անվնաս:

** Նաւերու խորտակումը կը շարունակուի ամէն օր: Կորսուած կը համարուի անգլիական նաւ մը, 5225 թոն, որմէ լուր չկայ երկար ատենէ ի վեր: Իտալական նաւ մը, 4853 թոն, երկուքի բաժնուեցաւ պայթումի մը հետեւանքով եւ ընկղմեցաւ: Նորվեկեան նաւ մը, Պասրա, 5450 թոն, ընկղմեցաւ Հիւսիսային ծովուն մէջ, ընդհարման մը հետեւանքով: Անգլիական մանր նաւերու կորուստը սովորական դարձած է այլեւս:

*** Անգլիոյ ելմտական նախարարը յայտարարեց թէ 300 միլիոն ոսկիի փոխառութիւնը մեծ յաջողութիւն գտաւ, գերազանցելով բուն գումարը: Այս առթիւ ջերմապէս շնորհաւորեց բոլոր դասակարգերը, մասնաւորապէս խոնարհները որոնք եռանդով մասնակցած էին փոխառութեան:

ՆՈՐ ԶՕՐԱԺՈՂՈՎԸ պիտի կատարուի 1940 ապրիլ 15ին, 16ին եւ 17ին (1919 յուլիս 1էն Սեպտ. 30 ծնած երիտասարդներ, ինչպէս եւ կարգ մը ազատ ձգուածներ եւ զօրաթողեալներ որոնք յարմար դատուած են գործօն ծառայութեան): Այս զինուորցուներէն մաս մը պիտի փոխադրուին Հիւսիսային Ափրիկէ, վիճակ ձգելով: Քաշուելիք թուականն է 17: Ինչ որ ալ ըլլայ ծնունդի թուականը, առաջին անգամ պիտի դատուին անոնք որ ծնած են Սեպտեմբեր 17ին, յետոյ միեւնոյն օրը օգոստոսին, յուլիսին, յունիսին եւն.: Անոնք որ վիճակէն ազատ կը մնան, պիտի բաժնուին մայր երկրի զօրակայաններուն մէջ: Կամաւոր չընդունուիր Հիւսիսային Ափրիկէի համար:

ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ԳԼԱՆԻԿ (սիկարէթ) ճարելու համար, տուփ մը դրուած է ծխավաճառներու խանութներուն մէջ: Քաղաքացիներէն կը խնդրուի գլանիկ մը ձգել տուփին մէջ, ամէն անգամ որ տուփ մը կը գնեն:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ 80.000.000 լիպրա ծխախոտ պատուիրեց Յունաստանի, այս տարուան համար: Նախորդ ապսպրանքը 43.000.000 լիպրա էր:

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ-ՀԻԹԼԷՐ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՊ ՈՒՆԻ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ Առաջնորդներուն տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ շատ խորհրդաւոր պարագաներու մէջ, տեւելով 2ուկէս ժամ: Առատ ձիւն կը տեղար եւ քամին կ'ոռնար, երբ Մուսոլինի եւ Հիթլէր սահմանագլուխ հասան, ճեպընթաց կառախումբերով: Տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Պրէննէրօ գիւղին մօտ, Մուսոլինիի ճեպընթաց կառախումբին մէջ, 4500 ոտք բարձրութեամբ լերան մը վրայ: Գերմանական եւ իտալական դրօշները կը ծածանէին եւ զինուորական իշխանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած էր ապահովութեան համար: Գիւղին սակաւաթիւ բնակիչները հեռացուած էին կառախումբին մօտէն:

Տեսակցութեան ներկայ էին Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ արտաքին նախարարները, կոմս Չիանօ եւ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ: Մուսոլինիի կ'ընկերանար նաեւ Հռոմի գերմանական դեսպանը, որ ուրիշ վակոնի մը մէջ մնաց իր հետեւորդներուն հետ, երբ երկու Առաջնորդները կը խօսակցէին: Տեսակցութենէն վերջը, պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակուեցաւ որ կ'ըսէ.

— «Դուչէն եւ Ֆիւրէրը (Առաջնորդ) սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցան որ տեւեց 2ուկէս ժամ, Դուչէին մասնաւոր կառախումբին մէջ, Պրէննէրօ: Խօսակցութեան ներկայ էին Կոմս Չիանօ եւ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ»:

Իտալական եւ գերմանական թերթերը լռութիւն կը պահեն տեսակցութեան մանրամասնութեանց մասին, առանց սակայն ծածկելու անոր կարեւորութիւնը, ինչպէս կ'ապացուցանեն խոշոր խորագիրները: Բայց եւ այնպէս, բոլոր տեղեկութիւններն ալ կը հաստատեն թէ տեսակցութիւնը կապ ունի Գերմանիոյ հաշտութեան նոր ծրագրին հետ: Հաւանաբար Հիթլէր առաջարկած է աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատել Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, հաւաստելով թէ ի հարկին կրնայ ապահովել Խ. Միութեան զինուորական աջակցութիւնը եւ Ճափոնի գործակցութիւնը: Ուրեմն խօսած է նաեւ Իտալիոյ եւ Ռուսիոյ մերձեցման մասին:

Այս առթիւ զրոյց կը շրջի թէ Մոլոթով մօտերս Վիէննա պիտի այցելէ, խօսակցելու համար իտալական պատուիրակի մը հետ: Անշուշտ երկու Առաջնորդները խօսած են նաեւ Պալքաններու մասին, ուր կենսական շահեր ունին երկու երկիրներն ալ:

Թերթերը կը գրեն թէ տեսակցութիւնը շատ սիրալիր հանգամանք ունէր: Մուսոլինի Հիթլէրի կը սպասէր եւ երկու Առաջնորդները ջերմապէս ձեռք սեղմեցին: Յետոյ քաշուեցան մասնաւոր վակոնը, երկու նախարարներուն հետ: Պաշտօնական խօսակցութիւնը սկսաւ ժամը 10.20ին եւ 2.30 ժամ վերջը չորս խօսակիցները ճաշեցին ճաշարան - վակոնին մէջ: Մուսոլինի կը ժպտէր երբ իր մասնաւոր վակոնը կ'առաջնորդէր Հիթլէրը եւ Ֆոն Ռիպպէնթրոփը, իսկ Հիթլէր գունատ կ'երեւար: Հրաժեշտի պահուն ալ Հիթլէր ջերմապէս սեղմեց Մուսոլինիի ձեռքը: Ժամը 1ին Հիթլէր Գերմանիա վերադարձաւ, Մուսոլինի ալ Հռոմ:

*** Մուսոլինի եւ Հիթլէր նախապէս տեսակցած են չորս անգամ.— 1934 յունիս 14ին, Վենետիկի մէջ, առաջին անգամ ըլլալով.— 1937 մայիս 26ին, Միւնիխի եւ Պերլինի մէջ: Մուսոլինի Գերմանիա այցելեց պաշտպանելով դաշինքը կնքելու համար.— 1938 մայիս 4ին, Հռոմի եւ Նափոլիի մէջ, երբ Հիթլէր Իտալիա գնաց, ներկայ ըլլալով ցամաքային, նաւային եւ օդանաւային զօրահանդէսներուն:— 1938 Սեպտեմբեր 30ին, Միւնիխի մէջ, երբ կնքուեցաւ ծանօթ համաձայնութիւնը Չէմպըրլէնի եւ Տալատիէի հետ:

Այնուհետեւ երկու անգամ զրոյց շրջեցաւ թէ երկու Առաջնորդները գաղտնի տեսակցութիւն մը ունեցած են սահմանագլուխին վրայ, բայց վճռապէս հերքուեցաւ թէ Հռոմէն եւ թէ Պերլինէն:

Դաշնակիցներու պատասխանը.— «Ոչ»

Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը անմիջապէս «ոչ» պատասխանեցին, երբ հաստատուեցաւ թէ երկու Առաջնորդներուն տեսակցութիւնը կապ ունի հաշտութեան ծրագրի մը հետ: Երեսփ. ժողովի գաղտնի նիստին մէջ, որ տեղի ունեցաւ երէկ, եթէ այս խնդիրը յուզուէր, վարչապետը պիտի կրկնէր Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ տեսակէտը,— ներկայ պայմաններուն մէջ հաշտութիւնը պարզապէս խախուտ զինադադար մը պիտի ըլլայ: Տեւական խաղաղութիւնը կրնայ հաստատուիլ միայն «դրական եւ նիւթական երաշխաւորութեանց վրայ»: Պ. Տալատիէ վստահութեան քուէ ստանալէ անմիջապէս վերջը, պիտի ձեռնարկէ դահլիճին վերակազմութեան, աւելի ուժգնօրէն շարունակելու համար պատերազմը, ինչպէս պահանջած էր Ծերակոյտը, գաղտնի նիստին մէջ:

Վարչապետը առջի օր մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Հանրապետութեան Նախագահին հետ, աւելի քան մէկ ժամ տեւողութեամբ, դահլիճին վերակազմութեան մասին: Ֆրանսացիները վստահ են թէ պիտի կրնան ջուրը ձգել Հիթլէր - Մուսոլինի հաշտութեան ծրագիրը, եթէ ձեւ ու մարմին առնէ, եւ յաղթանակը շահիլ շարունակելով պատերազմը: Ամէնէն նեղացուցիչ պարագան այն է որ կը վախցուի թէ Պ. Սըմնըր Ուէլըս եւ անոր միջոցաւ նախագահ Ռուզվէլթ մոլորին երկու Առաջնորդներուն նոր ձեռնարկէն: Փարիզի մէջ չեն ուզեր հաւատալ այդպիսի բանի մը: «Թան» այս առթիւ կը յիշեցնէ նախագահ Ռուզվէլթի ըմբռնումը հաշտութեան մասին,— «Խաղաղութիւնը չի կրնար իրական ըլլալ, եթէ փոքր ազգեր պիտի ապրին իրենց հզօր դրացիներու երկիւղին տակ»: Ոչ մէկը կ'ուզէ հաւատալ թէ Ռուզվէլթ կամ Պապը կրնան «իրենց քաղաքական ազդեցութեամբ եւ բարոյական հեղինակութեամբ ուժ տալ գերմանական ռազմախաղին որ համազօր պիտի ըլլար այս վսեմ գաղափարներուն բիրտ ուրացման»: Նոյն թերթին Հռոմի իրազեկ թղթակիցն ալ կը հեռագրէ.

— «Եթէ Մուսոլինի կը գործէ ի նպաստ հաշտութեան, այդ խաղաղութիւնը չի կրնար ըլլալ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի փնտռածը,— ժողովրդավար խաղաղութիւն մը: Այլ պիտի ըլլայ Մուսոլինեան խաղաղութիւն մը, նկատի առնելով պետութեանց հաւասարութիւնը, կենսական տարածութիւնը եւ ծովերու ազատութիւնը»:

Փարիզի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ կը կասկածին թէ Հիթլէր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Թուրքիոյ արտակարգ պատրաստութիւնները

Վեց արգիլեալ շրջաններ

«Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի թղթակիցը, Սոնիա Թոմարա, որ վերջերս Պոլիս գացած էր Պալքաններէն, Անգարա հասած ըլլալով, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Թուրքիոյ պատրաստութեանց եւ մտադրութեանց մասին.—

Թուրքիա վճռած է խաղաղութիւնը պահպանել որքան կարելի է, բայց տենդագին պատրաստութիւններ կը տեսնէ ամէն պատահականութեան հանդէպ, որովհետեւ պատերազմը ընդհանրապէս կարելի կը համարուի որ եւ է առեն: Քանի մը օր մնալով Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մէջ եւ խօսելով Թուրք թէ օտար ականաւոր անձերու հետ, տեսայ թէ ի՛նչ հսկայական ճիգեր կը կատարէ այս երկիրը, ի հարկին պատրաստ ըլլալու համար պատերազմին՝ Դաշնակիցներու ճակատին վրայ: Զինուորական Գերագոյն Խորհուրդը ամէն շաբթու նիստ կը գումարէ նախագահութեամբ Իսմէթ Ինէօնիւի, հետեւելու համար զինուորական պատրաստութեանց: Երկրին ամբողջ կեանքը կը դառնայ զինուորական պատրաստութեանց շրջանի մէջ:

Վեց լայն շրջաններ արգիլուած են օտար այցելուներու համար: Մէկը կ'ընդգրկէ Տարտանէլի շրջանը, մէջն ըլլալով պատմական Տրովադան: Երկրորդը կը կազմեն Վոսփորի երկու ափերը, դուրս ձգելով Պոլիսը: Երրորդը կը կազմէ Իզմիրի շրջանը նաւարանով: Չորրորդն է պուլկարական սահմանագլուխը, հինգերորդը՝ Իզմիրի մօտ, վեցերորդը՝ Էրզրումէն մինչեւ ռուսական սահմանագլուխը, Կարս:

Պատերազմէն ի վեր, վեց ամսուան ընթացքին մեծ քայլեր առնուած են, բարեփոխելու եւ արդիացնելու համար երկրին սպառազինութիւնները: Դաշնակիցներուն կողմէ փոխ տրուած 25 միլիոն անգլ. ոսկին (100 միլիոն տոլար) ամբողջովին գործածուած է օդանաւերու, թնդանօթներու, հրասայլերու եւ ռազմանիւթի համար: Հարիւր քանի չափ Քըրթիս օդանաւեր գնուած են Մ. Նահանգներէն եւ աշխատանքներն սկսած են, զէտինը հարթելու եւ օդակայաններ հաստատելու համար երկրին զանազան մասերուն մէջ:

Ամէն օր անգլիացի եւ ֆրանսացի մարզիչներ կը հասնին: Կարգ մը շրջանակներ անոնց թիւը կը հաշուեն 1600, մէջն ըլլալով պողպատի գործարաններու եւ հանքերու ճարտարագէտները: Գերման մարզիչները եւ ճարտարագէտները, որոնք կ'աշխատէին նաւակայաններու մէջ, ստիպմանաբար ետ ղրկուած են, վախնալով որ խափանարար ձեռնարկներ կը կատարեն: Այս երկիրը բացորոշապէս չէզոք չէ ներկայ պայքարին մէջ, թէեւ կը յուսայ հեռու մնալ պատերազմէն: Թուրքիա խաղաղութիւն կ'ուզէ, շարունակելու համար իր երիտասարդ պետութեան կառուցումը: Ան չուզեր մտնել ուրիշ ո եւ է մէկուն պատերազմին մէջ, բայց վճռած է պաշտպանել ոչ միայն իր սեփական հողը, այլեւ շրջակայ ընդարձակ տարածութիւն մը զոր կենսական կը նկատէ իր ապահովութեան համար: Ազգը պատրաստ է կռուելու Պալքաններու, Սեւ ծովու, Արեւելեան Միջերկրականի եւ Միջին Արեւելքի գոյավիճակին պահպանման համար, մէջն ըլլալով Իրաքը, Իրանը եւ Աֆղանիստանը: Այս գոյավիճակը պահպանելու համար էր որ Թուրքիա անցեալ Հոկտ.ին զինակցեցաւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ, ընդդիմանալու համար գերմանական դրոհին դէպի Արեւելք: Բայց յիմարութիւն պիտի ըլլար հետեւցնել թէ Թուրքիա ամենադոյզն մտադրութիւնն ունի պատերազմի մէջ մտնելու յարձակելով Ռուսիոյ վրայ կամ Նեղուցները բանալով դաշնակից նաւատորմին առջեւ: Կրնանք ըսել նաեւ թէ անհիմն են այն լուրերը թէ Դաշնակիցները կը ճնշեն այս երկրին վրայ, որպէսզի իրենց միանայ, պատերազմելու համար Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ դէմ:

*** Նոյն թղթակիցը Պէյրութ գացած ըլլալով, այլապէս շահեկան տեղեկութիւններ կը հաղորդէ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

** Անգլիոյ երեսփ. ժողովին երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ, պահպանողական երեսփոխան մը հարցուց թէ Դաշնակիցները համապատասխան ծրագիր մը մշակա՞ծ են, անմիջապէս օգնութեան հասնելու համար Թուրքիոյ, եթէ անոր հողային ամբողջութիւնը վտանգուի կամ Թուրքիա հարկադրուի օգնել հարեւան երկրի մը: Արտաքին նախարարութեան խորհրդականը պատասխանեց թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա փոխադարձ օգնութեան դաշնագրին տրամադրութեամբ յանձն առած են ամէն տրամադրելի օգնութիւն ընծայել Թուրքիոյ, եթէ այդ երկիրը պատերազմի բռնուի, իբրեւ հետեւանք եւրոպական պետութեան մը կողմէ կատարուած նախայարձակման: «Այդ օգնութեան ձեւը շարունակ առարկայ եղած է խորհրդակցութեանց, երեք պետութեանց միջեւ: Այս խորհրդակցութիւններուն մէջ լիովին նկատի առնուած են այն պատահականութիւնները որոնց կ'ակնարկէ յարգելի երեսփոխանը»:

*** Հռոմէն հասած լուրերու համաձայն, Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները շատ սիրալիր են եւ թէ երկու երկիրներն ալ կը ձգտին թոյլ չտալ որ բոլշեւիկեան ազդեցութիւնը տարածուի Պալքաններու եւ Միջերկրականի մէջ: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, հաւանական չէ որ բարեփոխուին Թուրքիոյ եւ Խ. Միութեան յարաբերութիւնները, որովհետեւ Թուրքիա սերտօրէն կապուած է արեւմտեան պետութեանց հետ, թէ բարեկամութեամբ եւ թէ քաղաքականութեամբ եւ վերջերս աւելի սիրալիր հանգամանք ստացած են այդ յարաբերութիւնները:

*** Մօտաւոր Արեւելքի անգլիական եւ ֆրանսական օդատորմիղներու հրամանատարները, որոնք անցեալ շաբթու Անգարա գացած էին, աչքէ անցուցին Թուրքիոյ օդանաւային հաստատութիւնները: Երկու հրամանատարները այցելեցին Էսկիշէհիրի օդանաւային վարժարանը, ուր Թուրք օդաչուներ կը պատրաստուին Թուրք եւ անգլիացի մարզիչներու կողմէ: Անգլիացի հրամանատարը հանդիպեցաւ նաեւ Ատանա, եւ յետոյ Գահիրէ վերադարձաւ օդանաւով: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ երկու հրամանատարները կարեւոր խորհրդակցութիւններ ունեցած են թրքական սպայակոյտին հետ: Առաջին անգամ է որ այսքան լայն խորհրդակցութիւն մը կը կատարեն երեք զինակիցներու սպայակոյտները, Թուրքիոյ պաշտպանութեան մասին:

ԿԵՍԱՐԻԱՅԷՆ Թուրք թերթերու կը գրեն թէ Երզնկայէն վերջ Արգէոսի շրջանին մէջ պատահած յաճախադէպ ցնցումները պատճառ եղած են որ ժողովուրդը ապրի սարսափի տակ: Անուշ քունը հարամ եղած է շաբաթներէ ի վեր: Նամակագիր մը կը վախնայ որ նախապատմական շրջաններուն մարած հրաբուխ մը՝ Արգէոս լեռը կրնայ բռնկիլ եւ Կեսարիան վերածել երկրորդ Պոմպէի մը:

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 10 մարտ, — Առաջնորդարանին մէջ գումարուեցաւ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմական երեսփ. ժողովը։

Երթեւեկի դժուարութեանց պատճառով, կը բացակայէին հեռաւոր շրջաններու երեսփոխանները միայն։ Ներկաները մեծամասնութիւն ըլլալով, աւուր պատշաճի արարողութենէն վերջ, նիստը բացուած յայտարարուեցաւ։

Ազգ. Կեդր. վարչութեան երկամսեայ գործունէութեան զեկոյցը կը հաստատէ հետեւեալ իրողութիւնները. —

1.— Ազգ. Կեդր. վարչութեան, Կրօնական ժողովի, Մայր Աթոռի, Թաղ. խորհուրդներու միջեւ գոյութիւն ունեցած է կատարեալ համերաշխութիւն եւ սերտ գործակցութիւն։

2.— Կանոնաւոր կապ պահպանուած է Մարսէյլի եւ արուարձաններու Թաղային խորհուրդներու, Մայր Աթոռի, հեռաւոր վայրերու ազգ. մարմիններու, ինչպէս նաեւ Մարսէյլի Կ. Խաչի եւ Աղքատախնամ Միութեանց հետ։

3.— Անհրաժեշտ դիմումները կատարուած են տեղական իշխանութեանց մօտ եւ որոշ արդիւնքներ ապահովուած։

4.— Խնայողաբար գործածուած են առաջնորդարանի եկամուտները եւ գրեթէ հաւասարակշռուած է իր պիւտճէն։

5.— Կեդր. վարչութիւնը ունեցած է կանոնաւոր աշխատանք եւ արձանագրուած են հինգէն մնացած թերթիկները, կազմուած են վիճակագրական լրիւ տեղեկութիւններ Թեմի եւ գաղութի մասին։

6.— Հակառակ աննպաստ պայմաններուն, Կեդր. վարչութիւնը անվհատ շարունակած է իր աշխատանքները եւ եղած է ազգային միակ եւ օգտակար հաստատութիւնը Մարսէյլի գաղութին եւ Թեմին համար։

Երեսփ. ժողովը Ազգ. Կեդր. վարչութեան գործունէութիւնը գտաւ գոհացուցիչ եւ խնդրեց ու որոշեց որ վարչութիւնը վերընտրուի, շարունակելու համար իր օգտաշատ աշխատանքները։

Ժողովը քննեց եւ հաստատեց նոր տարեշրջանի նախահաշիւը, վերընտրեց վարչութիւնը, աւելցնելով երկու նոր անդամներ։ Ցետոյ ընտրեց հաշուեքննիչ յանձնաժողով մը, նոր եւ կարեւոր թելադրութիւններ ընելով ազգ. վարչութեան։— Վ.

ՀԱՅ ԱՍՏԵՂԱԳԷՏԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

Ֆրանսական թերթեր զանազան աստեղագէտներու կարծիքը հրատարակեցին պատերազմի տեւողութեան մասին, բոլորն ալ իրարու հակասական։

Հայ աստեղագէտ Պ. Լեւոն Աստուրեան ալ անցեալ հոկտեմբերին ըրած է հաշիւ մը որու համաձայն պատերազմը պիտի տեւէ 6×6×6 օր, այսինքն 216 օր, ինչ որ կը զուգադիպի մայիսի վերջերուն։

Սպասենք եւ տեսնենք։

Գերման երիտասարդութիւնը

Պելճիական թերթի մը երլինեան թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ գերման երիտասարդութեան մասին.—

Գերմանիոյ ներկայ երիտասարդութիւնը գրեթէ առանց բացառութեան տողորուած է նացիական գաղափարներով, եւ խանդավառ յարում մը ունի այդ վարչաձեւին հանդէպ։

Հիթլերական կուսակցութեան մեծագոյն մասը բաղկացած է 12 — 25 տարեկան երիտասարդներէ, որոնք կուրօրէն կը հնազանդին իրենց պետերուն, եւ խոր ու անսահման հաւատք ունին Առաջնորդին հանդէպ։

Ի՞նչ բանէ առաջ կուգայ գերման երիտասարդութեան այդ ըմբռնումը.—

Նախ եւ առաջ կարելի է դայն վերագրել երիտասարդ տարիքի վիպական յախշտակութեան, որուն համար ամէն ինչ նոր է, անսովոր ու չքեղ։ Նացի պետերը գերման ժողովուրդին խոստացան գերմանական տիրապետութիւնը անկեալ մարդկութեան վրայ, եւ այդ նպատակով առանց դժուարութեան յաջողեցան հրապուրել մանաւորապէս երիտասարդ տարրերը, որոնք զուրկ են փորձառութենէ ու քննադատ միտքէ, եւ ծարաւի են եռանդուն գործունէութեան։

Այդ կոյր հիացումին պատճառ հանդիսացած են նաեւ ուրիշ ազդակներ։

Նացի վարչաձեւը իր նուաղագոյն սահմանին վերածեց կարեւորութիւնը գիտական ու գրական ծանօթութիւններուն։ Բազմաթիւ ճառերու եւ հրատարակութիւններու մէջ նացի պետերը ջանացին ապացուցանել թէ գիտական ծանօթութիւնները չեն կազմեր կեանքին կարեւոր ու էական զէնքերը, թէ մտաւորականութիւնը աննշան ազդակ մըն է բաղդատմամբ նկարագրին։ Համալսարանական դիտելիքները կարելի է նկատել տեսակ մը վերապրումը քաղքենի միտքին, վկայականները պէտք է միայն անոնց տրամադրել, որոնք զինուորական աւխոյեան կը հանդիսանան, եւ կոյր ու ուղղամիտ հնազանդութիւն մը կը ցուցանեն վարչաձեւին հանդէպ։

Այս հոգեբանութեամբ գերման երիտասարդութիւնը ինքզինքը ազատ զգաց երկարատեւ ու յոգնատանջ ուսումներու տաղտուկէն, եւ դժուարին ու կնճռոտ քննութիւններու մղձաւանջէն։

Այս տեսակէտով նացիականութիւնը իբրեւ իրական ազատարար մը ներկայացաւ գերման երիտասարդութեան։ Միւս կողմէ, նացիականութիւնը հիմէն քանդեց կրօնքի բարոյականը եւ ընտանիքի նուիրականութիւնը։ Մանչեր ու աղջիկներ իրենց ամէնէն թարմ հասակին մէջ սկսան ազատ կեանք վարել եւ ուրանալ ծնողքներու հեղինակութիւնը, նուիրուելու համար Կեռ Խաչի զինուորական կազմակերպութեան եւ հեթանոսական վարդապետութեան։

Գերման մամուլը քաջալերեց «ըրնական ծնունդները» իբրեւ խիստ օրինաւոր արարք, իսկ նացի կուսակցութիւնը մասնաւոր հոգածութիւն ցոյց տուաւ աղջիկ-մայրերու մասին, որոնք կը ներկայացուին իբրեւ անձնուէր կիներ հայրենիքին։

Երիտասարդ տարրերու չնորհուած այս ազատութիւնը եւ անոնց հանդէպ ցոյց տրուած մասնաւոր հոգածութիւնը պատճառ եղան որ անոնք դառնան կոյր գործիքներ, ամէն վայրկեան պատրաստ եւ անվարան իրենց անձը զոհելու Առաջնորդին համար։

Լեհաստանի գրաւումը Գերմանիոյ արժեց մօտաւորապէս 93000 զոհեր, որոնց մեծագոյն մասը կը բաղկանար երիտասարդներէ։ Պարագան նոյնն է հիմա արեւմտեան ճակատին համար, ուր գերման զինուորներուն մեծամասնութիւնը երիտասարդ տարրերէ կազմուած է։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

... 14 Մարտ.— Սիրելի «Յառաջ», հինգ ամիս ծառայելէ վերջ 10 օրուան արձակուրդով Վալանս գացինք, երկու ընկերներ։ Մեր բանակավայրէն մեկնեցանք իրիկուան ժամը 9ին, 18 հոգիով եւ հասանք ժամը 9.15ին, հաւաքատեղին ուր պիտի սպասենք մինչեւ ժամը 11։ Օդը ցուրտ է, հաւաքուած ենք ընթերցարանին մէջ։

Մաս մը զինուորներ պառկած են խոտին վրայ, մաս մըն ալ փայտ կը կտրեն վառարանին համար։ Աջէն ձախէն բախտակից ընկերներ իրար կը հարցնեն։ Մաս մը ծանօթներ իրար գտնելով կը համբուրուին։ Ցանկարծ հրաման եկաւ որ պատրաստուինք կայարան մեկնելու։ Պայուսակը առնողը դուրս կը նետուի զօրանոցին բակին մէջ։ Կայարանը շատ մօտ ըլլալով մեզ ոտքով տարին։ Կը քալենք ձիւնին վրայէն, երբեմն սահելով։ Վերջապէս հասանք կայարան, ուր պատրաստ կը սպասէր զինուորական կառախումբը։ Վակոնին մէջ տեղաւորուելով առաջին գործս եղաւ Հայ փնտռել, բայց չգտայ։

Արդէն Վալանս հասած ենք առտուան ժամը 7ին։ Կը հանդիպինք մեր փոքրիկներուն որոնք դպրոց կ'երթան։ Մէկը միւսին կ'ըսէ ֆրանսերէն. — Մեր հայգործը կուգայ դէմէն։

Վալանսի մէջ լաւ են բոլոր կազմակերպութիւնները։ Միայն Ազգ. Միութիւնը իր մասուր կը պահէ փոքրիկ դպրոցով մը։ Իմացայ թէ Կապոյտ Խաչը դրամ հաւաքած է զինուորներուն համար։ Պիտի թելադրէի ուշադրութիւն ընել որ իսկապէս կարօտները օգտուին։

Երբ զօրանոց կը վերադառնայի, կառախումբին մէջ քովս նստաւ ենթասպայ մը եւ տեսաւ որ օդի կը խմեմ։ «Դուն Հա՞յ ես», հարցուց։ — Այո, պատասխանեցի։ «Այդ խմած օղիդ ես ալ տարիներով խմած եմ Թուրքիոյ մէջ, շատ լաւ է»։ Քիչ մըն ալ Թուրքերէն գիտէր։ Հայկական պատմութեան մասին լայն տեղեկութիւն ունէր։ Տաք խօսակցութեան ընթացքին կառախումբը կեցաւ եւ ես բաժնուեցայ։

Մեր զօրանոցին մէջ երեք Հայ զինուորներ ենք։ Մէկը 15 օր առաջ տուն գնաց, երեք ամսուան արտօնութեամբ, գործարանատէր ըլլալով։ Այս առթիւ շնորհակալութիւն «Յառաջ»ին որ զօրանոց մտնելուս 15րդ օրը եկաւ գտաւ զիս Թուլուզի մէկ անկիւնին մէջ, եւ այնուհետեւ ամէն տեղ։ — Տ. Ղ. Ե.

×

... 13 Մարտ.— Սիրելի «Յառաջ», վեց ամսուան զինուորութեան շրջան մը ունեցանք եւ այդ շրջանին մեր ձեռք բերած մեծ փորձառութիւնը կշիռք մըն է աւելի ծանր եւ արժէքաւոր քան ինչ որ ունեցանք ամբողջ մեր կեանքի ընթացքին։

Սկիզբները երբ մեզի հասարակ գործ ընել կուտային, կը դժկամակէինք։ Օր մը մեր սպաներէն մէկը ըսաւ.

— Ձեր նախկին պաշտօնը, ուսումը եւ ամէնէն պարզ շարժուձեւը զինուորական գիտելիքներու մաս կը կազմեն, հետեւաբար ինչ որ կ'առաջարկուի պէտք է կատարէք»։

Ուրիշ օր մը երկրորդ սպայ մը կ'ըսէր.

— « Սիրելի զինուորներ, պիտի գայ օր մը երբ այս ձեր ձեռքի բահ ու բրիչը ձեր զէնքին չափ պիտի սիրէք»։

Անցան օրեր ու այս օր կը զգամ թէ շատ իրաւունք ունին մեր մեծերը։ Ի՞նչ կ'արժէ դիրք բռնել քարի մը, ծառի մը կամ բլուրի մը ետեւ, եթէ այդ քարին եւ բլուրին տակը կամ վրան զինուորական բրիչը իր աշխատանքը չէ տուած։

Ու այսպէս հազար տեսակ, աշխատանքներու բովէն կ'անցնինք, օրէ օր բան մը աւելի սորվելով։

Սորվէ, սիրելի Հայ զինուոր, սորվէ, որպէսզի մեր ալ արժէքը կշիռք ունենայ։— Արա

×

ՔՈԼՓՕ, 15 մարտ.— Սիրելի «Յառաջ», ուրախութեամբ կը սպասէինք մեր արտօնագրերուն, բայց մարտ 12ին վերինհրամանով սառցուածհեռաձայնի մը վրայ, առխուեցան առժամապէս դադրեցնել մեր արձակուրդը։ Մեր կեդրոնէն պէտք ունեցած են 100 մարզուած զինուորներու, որոնց մէջ կը գտնուին մեր 36 Հայ զինուորներուն մեծ մասը, կազմ եւ պատրաստ ըրկուելու։ Անշուշտ խորապէս յուզուեցանք, քանի որ միասին եղած ենք վեց ամսէ ի վեր։

Այսօր, 13 մարտ, մեր մեկնող եղբայրներուն բաժանումին համար ուզեցինք փոքրիկ ուրախութիւն մը սարքել եւ մինչեւ առտուան ժամը 2 զուարճացանք մեր ննջասենեակին մէջ, հայկական երգերով եւ պարերով։

Սիրելի «Յառաջ», չէք կրնար երեւակայել որքան յուզիչ էր այս առտու ժամը 6ին մեր սիրելի ընկերներէն բաժնումը։ Ամէնուն աչքերը թրջած էին, կարծես կը բաժնուէին իրենց հարազատ ծնողներէն։ Մեր Ֆրանսացի ընկերներն ալ նկատեցին մեր յուզումը։ Գացին անոնք, բայց ո՞ւր,— « Քէլքը փառ ան Ֆրանս»։ Անշուշտ մենք ալ կը սպասենք մեր կարգին, մաղթելով որ ամէն զինուոր իր պարտականութիւնը լրացնելէ վերջ ուրախութեամբ վերադառնայ իր ընտանեկան բոյնը։

Մեր այն ընկերները որ ամէն օր կը ստանային «Յառաջ»ը, կը գտնուին մեկնողներուն մէջ, ուստի լրագիրները իրենց նոր հասցէին կը փոխադրեն առանց մեզի յանձնելու։ Այստեղ մնացած 13 ընկերներս կը խնդրենք որ մեզ կը չզրկէք մեր սիրելի «Յառաջ»էն։ (ԽՄԲ.— Կը ղրկուի)։— Զաւէն Մարտիկեան

×

ՆԷՐԻՍ ԼԷ ՊԷՆ, 14 մարտ.— Սիրելի «Յառաջ», ինչպէս միւս Հայ եղբայրներս, ես ալ 6 ամիս է որ զօրակոչի ենթարկուած եմ առանց ֆրանսական քաղաքացի ըլլալու։ Արդէն 18 ամիս ծառայած եւ ազատ արձակուած էի 1939 ապրիլ 14ին, բայց պատերազմը պայթեցաւ։ Այս վեց ամսուան շրջանին յաճախ տեղափոխուեցայ եւ վերջապէս ինկայ հակօդային պաշտպանութեան գունդին մէջ, ուր գործողութեան մը ենթարկուեցայ։ Երեք ամիս է որ հիւանդանոցը կը մնամ, թէեւ կազդուրուած եմ։ Այս առթիւ ստացայ մեր սիրելի Կ. Խաչէն երկու ծրար, նոյնպէս Զինուորներու Օգնութեան Մարմինէն 50 ֆրանք։ Սակայն իմ ամէնէն մեծ փափաքս էր կարդալ մեր սիրելի «Յառաջ»ը, կտրուած ըլլալով հայկական կեանքէն։ Վերջապէս գրեցի ընկերոջ մը միջոցաւ եւ այժմ կը ստանամ։ Հեւ ի հեւ կարդալով հայ զինուորներու կեանքը, յանկարծ աչքիս զարկաւ տարաբախտ Պետրոս Քիւրքճեանին մահը։ Ողբացեալ երիտասարդին ծանօթացած էի երբ դեռ նոր էր վիրաւորուած։ Յաճախ կ'այցելէինք հիւանդանոցը, բայց շատ էր ընկճուած, որովհետեւ վէրքը մահացու էր։ Միշտ կ'ըսէր,— « Ընկերներ, ես կը մեռնիմ, որովհետեւ շատ արիւն կորսնցուցի»։ Այնուհետեւ հեռացուցին զինքը դէպի սպանիական սահմանը։ Հողը թեթեւ գայ վրադ, սիրելի Պետրոս։— Յ. Տէր Մինասեան

ՀԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՍ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Անշուշտ կը յիշէք թէ, անցեալ տարի իմ 40 տարուան ծառայութեանս յոբելենական հանդէսը տօնուեցաւ հայ ժողովուրդին կողմէ, եւ ես ձեզ թելադրեցի զրկուելիք նուէրները ազգային բուժարանին յատկացնել։

Ներկայ բաց նամակով կ'ուզեմ ձեզ տեղեակ պահել գոյացած գումարի մասին։

Հպարտ եմ ձեզ յայտնելու, թէ իմ ակնկալած գումարը գրեթէ իրականացաւ։ Հայ ժողովուրդէն ստացայ իբրեւ նուէր 1140.53 ս. ոսկի։ Ստացայ նաեւ ոչ-հայ անձնական բարեկամներէս 2075.98 ս. ոսկի։ Ընդհանուր գումար, 3215.51 ս. ոսկի, որ ամբողջութեամբ յատկացուեցաւ ձեր ազգային բուժարանին։ Վերոյիշեալ գումարին դեռ մէկ մասը իմ քովս կը գտնուի, յատկացուելու համար հիւանդանոցի դեղնի այն անտառապատէջին, որ չինուելու վրայ է։

Որրին շնորհակալութիւններս յայտնելէ վերջ հայ ժողովուրդին, որ իմ կոչին պատասխանեց անմիջապէս ազնիւ ժեստով մը, ձեզմէ պիտի խնդրէի միշտ յիշել այն բուժարանը, որ իբրեւ փառքի կոթող մը հայ ազգին համար, կը բարձրանայ Լիբանանի լեռներուն վրայ։

Կէտ մը եւս ձեր ուշադրութեան կ'ուզեմ յանձնել։ Տարիներու փորձառութեամբս որոշապէս հիմա տեսնեմ թէ, եթէ նոյնիսկ կարելի ըլլայ շատ թիւով լաւ վճարող հիւանդներ ունենալ, դարձեալ կարելի պիտի չըլլայ պահել բուժարանը առանց կայուն եկամուտի։ Հետեւաբար, մենք մտադրած ենք չինել մօտաւորապէս 20 հիւղակներ, Պէյրութէն քիչ մը հեռու, որոնց հողը նուէր տրուած է մեկի խնայողի բարեկամի մը կողմէ։ Կը խորհինք որ այս հիւղակներուն ըրած վարձքը կայուն եկամուտ մը պիտի ըլլայ այն հիւանդներուն համար, որոնք կարող չեն նոյնիսկ սենք մը վճարելու։

Ձեր զուիցերիացի բարեկամը, դարձեալ վստահ ձեր աջակցութեան, կը յուսամ որ այս խնդիրը եւս մօտ ապագային յաջողութեամբ պիտի պսակուի։— Ճագուպ Քիւնցլէր (Փափա)

×

ՊԷՅՐՈՒԹ, 22 փետրուար.— Բոլորին ծանօթ է որ անցեալ տարի մը, Քիւնցլէրի յոբելենական հանդէսը տօնուեցաւ հայ ժողովուրդին կողմէ։ Այս առթիւ հաւաքուած աւելի քան 3000 ս. ոսկին ամբողջութեամբ յատկացուեցաւ Ազգ. Բուժարանին։

Ազգ. Բուժարանի խնամակալ մարմինը իր հրապարակային շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Պ. Քիւնցլէրի օտար բարեկամներուն եւ հայ ժողովուրդին որ անմիջական կոչին արձագանգը եղան իրենց նուէրներով, ցոյց տալով իրենց յարգանքի արտայայտութիւնը անձի մը որ 40 տարիէ ի վեր աշխատած է եւ դեռ կ'աշխատի հայ կարօտեալներուն համար, կոկիկ գումար մը ապահովելով եւս ազգ. բուժարանին համար։

Ամէն Հայ շատ լաւ գիտէ, թէ ազգ. բուժարանը ինչ բարերար դեր կը կատարէ այն դժբախտ Հայ բնիկներուն, որոնք վարակուած են հիւանդութեամբ եւ զուրկ են ամէն միջոցներէ։ Նոյնպէս նաեւ ամէն Հայ պէտք է գիտակցի թէ, այս դժբախտ ընկերներուն ապաստան սուող բուժարանի եկամուտի հաւասարակշռութիւնը ինչ դժուարին եւ ծանր բեռ մըն է խնամակալ մարմնին համար։ Հետեւաբար կը յուսայ որ ամէն առթիւ Հայ ժողովուրդը յիշէ բուժարանը իր նուէրներով, եւ քաջալերէ ամէն մի ձեռնարկ որ կը միտի բուժարանին բնականոն ընթացման եւ զարգացման։

Ի դիմաց Ազգ. Բուժարանի վարչութեան ճախտապահ.— Եղիշէ Արք. Կարօեան

Զինուորներու համար

Փարիզէն Պ. Սեւեան Թէքզեան 100 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն։

կը ջանայ միացնել Իտալիան եւ Ռուսիան, ամրապնդելու համար Պալքաններու կացութիւնը, դաշնագիր մը կնքել տալով Մոսկուայի եւ Պուքրէշի միջեւ, որպէսզի Մոսկուա չպահէ Պեսարապիոյ, մինչեւ 25 տարի։ Այս կերպով Պալքանները պիտի փակուին Դաշնակիցներու արշաւանքին առջեւ, ինչպէս որ սկանտինաւեան երկիրները փակուեցան, Ֆինլանտայի հաշտութեամբ։

*** Ամերիկեան պատուիրակը իր երկիրը կը վերադառնայ այսօր, չորեքշաբթի, լսելէ վերջ Մուսոլինիի զեկուցումը Հիթլէրի հետ կատարուած տեսակցութեան մասին։ Կը կարծուի թէ պատուիրակը միասին պիտի տանի Գերմանիոյ հաշտութեան վերջին պայմանները։ Պատուիրակին եւ Պապին տեսակցութիւնը տեւեց մէկ ժամ, շատ սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ։ Պ. Սըմնըր Ուէլլս տեսակցեցաւ նաեւ Վատիկանի արտաքին գործերու վարիչին հետ։

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ նախագահ Ռուզվէլթի հետ, միջազգային կացութեան մասին։ Այս առթիւ նախարարը նորէն յայտարարեց թէ Պ. Սըմնըր Ուէլլս կը շարունակէ տեղեկութիւններ հաւաքել, կացութիւնը լուսաբանելու համար, առանց որ եւ է բանակցութիւն կատարելու։

ՕՏԱՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒ միութիւն մը կազմուած է Փարիզի մէջ, «Կիներու Լեգէոն», օգնելու համար Ֆրանսայի եւ մասնաւորապէս այն լեգէոնականներուն որ կը ծառայեն բանակին մէջ։ Միութեան գլուխը կը գտնուին Պէկումխան եւ պառոնուհի Լօժէն տը Բոշիլա։ Միութեան ծրագիրը կը տրամադրէ գործել ոչ միայն պատերազմի ընթացքին, այլեւ անկէ վերջն ալ, եթէ հարկ ըլլայ։ Գլխաւոր գործերէն մէկը պիտի ըլլայ արհեստանոցներ հաստատել։

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ԹՈՆ ծանրութեամբ երկաթեղէն հաւաքած են ֆրանսացի ուսանողները, Փարիզի թէ գաւառի մէջ։ Այս առթիւ շատեր նուիրած են Մեծ պատերազմէն մնացած յիշատակներ,— գերմանական սաղաւարտներ, հրացաններ, ռումբեր եւն.։ Հաւաքումը կը շարունակուի։

Բոլշեւիկեան անբեղ մը եւ երկու թոն թռուցիկ

Ապահովութեան տեսչութիւնը յառաջ տանելով իր պրպտումները, յաջողեցաւ երեւան հանել համայնավարական գործունէութեան նոր վառարան մը, Վիլժիւիֆի մէջ (Փարիզ)։ Առաջին հետքերը գտնուած էին գաւառի մէջ։ Ոստիկանները խուզարկելով բոլշեւիկ նպարավաճառի մը խանութը, նկուղին մէջ գտան մէկ թոն թռուցիկ, տետրակ եւ զանազան հրատարակութիւններ, որոնք տպուած էին շատ բարակ թուղթերու վրայ։ Ցետոյ երեւան հանեցին 12 ելեկտրական խտացուցիչներ, որոնք սահմանուած էին անթել քարոզութիւններ կատարելու։ Այս նիւթերը բաւական էին վեց անթելներ բանեցնելու։ Քանի մը վայրկեան վերջը, ոստիկանները գլան առջեւ տեսան բեռնակառք մը եւ կասկածելով խուզարկեցին։ Կառքին մէջ ալ գտնուեցան մէկ թոն տպագիր նիւթեր, որոնք պիտի փոխադրուէին։

Այսպէս կծիկը քակելով, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 33 համայնավարներ, որոնց մէջ կիներ եւ աղջիկներ ալ կը գտնուին։ Հետապնդումները կը շարունակուին։

*** Այսօր, չորեքշաբթի, կը սկսի 44 համայնավար երեսփոխաններու դատավարութիւնը զինուորական Գ. ատեանին առջեւ։ Քաղաքական ամենամեծ դատերէն մէկն է այս, երկար տարիներէ ի վեր։ Ամբաստանեալներէն ինը փախած են, գլուխն ըլլալով Մորիս Թորէզ, եւ ենթակայ են աւելի ծանր պատիժներու, իբրեւ հայրենադաւ։ Դատարանին պիտի նախագահէ գնդապետ մը։ Դատապաշտպաններն ալ բարձրաստիճան սպաներ են։ Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ դատավարութիւնը պիտի կատարուի գոնփակ, տեւելով քանի մը օր։

ԿԱՐԱԳԻ նոր պաշար հասած ըլլալով Անգլիոյ մէջ, մօտերս պիտի աւելնայ իւրաքանչիւր քաղաքացիի յատկացուած բաժինը։

«Միւթէվէլլի»ներու օրէնքը պիտի բարեփոխուի

Պոլսոյ Ցունաց պատրիարքութեան Անգարայի մէջ «Թէք միւթէվէլլի»ներու խնդրի մասին կատարած դիմումներուն վրայ, Էվգաֆի ընդհ. տեսչութիւնը որոշած է բարեփոխութիւն մը կատարել «Թէք միւթէվէլլի»ի ընտրութեան ձեւի մասին։

Պոլսոյ «Ախշէմ»ի թերթը կը գրէ այս առթիւ.—

— « Անգարայէն հասած հաւաստի լուրերու համաձայն, Էվգաֆի ընդհ. տեսչութիւնը նկատի առնելով յոյն համայնքի հաստատութեանց համար նշանակուած «Թէք միւթէվէլլի»ներու մեծ մասին դէմ եղած բողոքները, որոշած է առանց ընտրութեան եղանակը բարեփոխել, մինչեւ հիմա նշանակուած «Թէք միւթէվէլլի»ներուն պաշտօնին վերջ տալով։

« Թէք միւթէվէլլի» պիտի ընտրուին այն անձերը որոնք համայնքին վստահութիւնը կը վայելեն եւ օրինական ո եւ է արգելք մը չկայ իրենց ընտրութեանը համար։

Բացի Պալըքլըի Ցունաց հիւանդանոցին «Թէք միւթէվէլլի»էն, յոյն համայնքի հաստատութեանց համար նշանակուած «Թէք միւթէվէլլի»ներէն ոչ մէկը դեռ իր պաշտօնին չէ ձեռնարկած։ Հետեւաբար, «Թէք միւթէվէլլի»ներուն պաշտօնին վերջ տրուելուն որոշումը ոչ մէկ փոփոխութիւն յառաջ պիտի բերէ յոյն համայնքի հաստատութեանց մէջ»։

ՎԵՑ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ՀԻԹԼԷՐԱԿԱՆՆԵՐ պիտի ձեռնամարտին սուրով, իբրեւ հետեւանք ներքին վէճի մը,— Նացի երեսփոխանները իրաւունք ունի՞ն կուսակցութեան համազգեստը հագնելու խորհրդարանին մէջ։

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Chèque Postal Paris 1678 - 63

Téléphone : COBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՄԱՐՏ JEUDI 21 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4303

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԿԻ ԽՕՍԵՑՆՈՒՄ ԶԿԱԶԷԹ»...

Մխիթարեան վարդապետ մը կը պատմէ թէ հին Հունգարահայերը, որոնք Անիէն գաղթած են, «կարդալ» կամ «ընթեռնուլ» չեն ըսեր, այլ «խօսեցնուլ»: Եթէ լրագիր կարդացողի մը հարցնես թէ ի՞նչ կ'ընէ, կը պատասխանէ.

— Կի խօսեցնում զկազէթ. (լրագիր կը կարդամ):

Պատմութիւնը անցեալ խրողութիւն մը կը ներկայացնէ: Մենք այլաբանօրէն առնելով զայն, կ'ուզէինք հարցնել թէ սորվե՞ր ենք, վերջապէս, «խօսեցնուլ զկազէթ»:

Աւելի պարզ խօսելով, գիտե՞նք «խօսիլ» տալ օրուան դէպքերուն: Ըմբռնել անոնց իմաստը, եւ անոր համեմատ սահմանել մեր պարտականութիւններն ու աշխատանքը:

Առաջին անգամ չէ որ կ'ուղղենք այս հարցումը: Բայց, թող անգամ մը եւս ուղղած ըլլանք, այս տօնական օրերուն, երբ մարդոց տրամադրութիւնները քիչ մը աւելի պայծառ կ'երեւան, ընդունակ՝ վերլուծելու, խորհրդածելու, որոճալու:

Հարցումը կ'ուղղենք մասնաւորապէս անոնց որ, այսպէս կամ այնպէս կը փայլին հրապարակին վրայ, իբրեւ քաղաքական կամ ազգային գործիչ, իբրեւ կուսակցութիւն, մամուլ կամ կազմակերպութիւն:

Թող չըսեն թէ ե՛ւ կարդալ գիտեն ե՛ւ խօսիլ:

Անիէն գաղթած տարագիրը բան մը հասկցնել կ'ուզէր, իր այնքան պատկերալից բացատրութեամբ,— «Կի խօսեցնում զկազէթ»:

Այո՛, համրանք չունին կարդալ-գրել գիտցողները: Մանաւանդ «գրողները», այս աղտ ափերուն վրայ:

Բայց քանի՞ն գիտեն «խօսեցնուլ», թէ իրենց եւ թէ ուրիշներուն համար: Ըմբռնել, զգալ եւ պատասխանատուութիւններ ստանձնել: Մաղել, յօտել եւ գտնել միջուկը,— այն որ կենսական է այս տարագիր բազմութեանց ճակատագրին համար:

Տօնական օրեր են, եւ չենք ուզեր աւելի խճողել նիւթը:

Ազգարարութիւն մը, պարզապէս, հարցնելու համար բերնէ բերան.

— Եղբայր պատուական, գիտե՞ս «խօսեցնուլ զկազէթ»:— Շ.

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ ԱՆՍԱՍԱՆ

Անգլիոյ վարչապետին յայտարարութիւնները

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, վարչապետը պաղ ջուր լեցուց հաշտութեան նոր ձեռնարկի մը մասին շրջած զրոյցներու վրայ, որոնք բխած էին Մուսոլինիի եւ Հիթլէրի վերջին տեսակցութենէն: Իր ճառին եզրակացութիւնն այն էր թէ՝ ինչ որ ալ ըլլայ, Անգլիա եւ Ֆրանսա պատերազմը պիտի շարունակեն, մինչեւ որ ապահովեն «բարոյական եւ տեւական» խաղաղութիւն մը, նոյն ինքն Րուզվէլթի հասկացողութեամբ:

— «Ինչ որ ալ պատահի, մենք պատրաստ ենք դիմադրաւելու: Մենք միտք չունինք շեղելու այն նպատակէն որուն համար պատերազմի բռնուեցանք»:

Չէմպըրլէնի ճառը տեւեց մէկ ժամ եւ անոր քառասուն վայրկեանը յատկացուած էր Ֆինլանտայի հաշտութեան առթիւ եղած քննադատութեանց, որոնք շատ սուր հանգամանք ունէին: Աշխատաւորական առաջնորդը վարչապետը քննադատեց որոշ փափկանկատութեամբ, «մետաքսէ ձեռնոցներով», իսկ ազատական ներկայացուցիչը աւելի կծու լեզու մը գործածեց, յայտարարելով.

— «Ֆինլանտայի օգնութեան հասնելու ձախողանքը վարկաբեկեց մեզ արտասահմանի մէջ: Այդ ձախողանքը խորացուց այն տպաւորութիւնը թէ Դաշնակիցները բարի են, բայց տկար, վարանոտ եւ դանդաղ, Գերմանները չար են, բայց ուժեղ, սոսկալի եւ ազդու: Ամէն մարդ կը հարցնէ.— Ի՞նչ պիտի ընէ Հիթլէր, ի՞նչ պիտի ընէ Մուսոլինի, ի՞նչ պիտի ընէ Ստալին: Ժամանակն է որ հարցնենք.— Ի՞նչ պիտի ընէ Չէմպըրլէն: Ներկայ պատերազմական դահլիճը, քովնտի պառկած եւ երերուն վիճակ մը ունի, ընդունակ չէ արագ, ուժգին եւ վճռական նախաձեռնութեան: Պէտք է այս խնդիրներու մասին խօսինք գաղտնի նիստի մը մէջ եւ դարման գտնենք երբ դեռ ուշ չէ»:

Հօր Պէլիշա, նախորդ պատերազմական նախարարը եւս չէշտեց թէ Դաշնակիցներուն շահը կը պահանջէր ուժ տալ Ֆինլանտայի դիմադրութեան:

Վարչապետը իր պատասխանին մէջ հերքեց այն բոլոր վերագրումները թէ Դաշնակիցները թերացած են իրենց պարտականութեանց մէջ՝ Ֆինլանտայի հանդէպ: (Այս առթիւ նշանակալից ակնարկ մը ուղղեց նաեւ Մ. Նահանգներու բռնած դիրքին):

— «Տարակոյս չկայ թէ Ֆինլանտա հաշտութիւն կնքեց բացարձակ հարկադրանքի առջեւ եւ թէ ստորագրուած պայմանները ծանրապէս կը վտանգեն այդ երկրին անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը: Բայց զուր չանցաւ Ֆինլանտացիներուն դիմադրութիւնը: Անոնք պահեցին իրեց պատիւը եւ աշխարհի համարումը: Իրենց բանակը անվթար կը մնայ եւ ժողովուրդին բարոյական կորովը չէ խորտակուած: Մենք խորին համակրութեամբ պիտի հետեւինք Ֆինլանտայի վերակազմութեան եւ եթէ հարկ ըլլայ նոր օգնութիւն մը, Անգլիա յօժարութեամբ պիտի ստանձնէ իր բաժինը: Գերմանիա չի կրնար խուսափիլ իր պատասխանատուութենէն: Ֆինլանտան երբեք յարձակում պիտի չկրէր, եթէ դաշինք մը կնքուած չըլլար Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ: Գերմանական սպառնալիքներուն հետեւանքով էր որ սկանտինաւեան երկիրները մերժեցին օգնել Ֆինլանտայի: Մենք չվարանեցանք, նոյն իսկ վտանգը աչք առնելով գոհացնել Ֆինլանտացիներուն պահանջները, որքան կարելի էր: Ամէն բան եղաւ ռազմանիւթ հասցնելու համար կարելի եղածին չափ շուտ: Գերագոյն խորհուրդի փետրուար 5ի նիստին մէջ ծրագիրներ մշակուեցան, պատրաստութիւնները յառաջ տարուեցան կարելի արագութեամբ, եւ, մարտի սկիզբը, 100.000 հոգինոց բանակ մը — անգլիացի եւ ֆրանսացի — պատրաստ էր մեկնելու, այսինքն մարաջախտ Մաններհայմի նախատեսած ժամանակէն երկու ամիս առաջ: Մենք պատրաստ էինք նաեւ զօրագունդ մը ղրկելու Շուէտի պաշտպանութեան համար, եթէ ան յարձակում կրէր Գերմանիոյ կողմէ: Ֆինլանտացիները Շուէտի կառավարութեան կարծիքը չօշափեցին անպաշտօն կերպով, բայց Շուէտ մերժեց ճամբայ բանալ:

Ամերիկեան պատուիրակը կը հերքէ հաշտութեան զրոյցները

Հիթլէր-Մուսոլինի տեսակցութեան առթիւ շրջած զրոյցներէն ազդուելով, նախագահ Րուզվէլթի մասնաւոր պատուիրակը կարճ յայտարարութիւն մը ըրաւ, Հռոմէն մեկնելէ առաջ: Պատուիրակը մերժեց որ եւ է ընկուցում տալ մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ, բայց — հաւանաբար Ուաշինկթընէն տրուած հրահանգի մը վրայ — հետեւեալ կարճ յայտարարութիւնն ըրաւ.—

1.— Կը յայտարարեմ թէ ես հաշտութեան կամ ուրիշ որ եւ է առաջարկ չեմ ստացած ո եւ է պատերազմիկ պետութենէ կամ ուրիշ երկրէ:

2.— Ես պաշտօն չեմ ստացած հաշտութեան որ եւ է առաջարկ ներկայացնելու եւ չեմ ներկայացուցած ո եւ է պատերազմիկ պետութեան կամ ուրիշ ո եւ է կառավարութեան: Իմ պաշտօնս էր միայն տեղեկութիւններ հաւաքել նախագահ Րուզվէլթի եւ արտաքին նախարար Հըլի համար:

*** Նախագահ Րուզվէլթի քարտուղարը հետեւեալ յայտարարութիւնն ուղղեց մամուլին.—

1.— Նախագահին ստացած տեղեկագիրներուն մէջ չկայ որ եւ է բան որ հաշտութեան հիմ մը ցուցնէ, հակառակ Լոնտոնի, Փարիզի, Հռոմի եւ Պերլինի մամուլին տեղեկութեանց:

2.— Մամուլի տեղեկութեանց մէջ, չկայ բան մը որ հաշտութեան յոյս ներշնչէ:

3.— Նախագահին հասած որ եւ է տեղեկագիր չի հաստատեր հաշտութեան առաջարկի մը 11 կէտերը որ կը վերագրուէին վատիկանեան աղբիւրներու:

Նոյն հարցին առթիւ նշանակալից յօդուած մը հրատարակեց Պ. Կայտա, «Ճորնալէ տ'Իթալիա»յի խմբագրապետը, որ Մուսոլինիի հարազատ արտայայտիչը կը համարուի:— «Սխալ պիտի ըլլար Մուսոլինին նկատել հաշտութեան պատգամաբեր մը եւրոպական մայրաքաղաքներու միջեւ, ի խնդիր խաղաղեցման մը զոր ոչ մէկ կառավարութիւն խնդրած է»:

Պ. Կայտա իր յօդուածին մէջ կը բացատրէ թէ խաղաղութեան համար ինչ որ կարելի էր, Մուսոլինի ըրաւ 1939 օգոստոսի վերջը եւ սեպտեմբերի սկիզբը, հանդարտ վճռականութեամբ:«Հիմա որ ամբողջ աշխարհ կը զինուի, Իտալիա եւս կը ջանայ լրացնել իր սպառազինութիւնները, պաշտպանելու համար իր դիրքերուն անկախութիւնը եւ իր օրինաւոր շահերը»:

Վատիկան եւս վճռապէս հերքեց հաշտութեան ծրագրի մը մասին շրջած զրոյցները, որոնց տեղի տուած էր Հիթլէր-Մուսոլինի տեսակցութիւնը: Կարգ մը թերթեր հաշտութեան ծրագիրը կը վերագրէին Վատիկանի եւ ամերիկեան պատուիրակին: Վատիկան անմիջապէս անհիմն հռչակեց այդ լուրը, իսկ Հռոմի պաշտօնական շրջանակները զայն կոչեցին «մտացածին»:

*** Ամերիկեան պատուիրակը Հռոմէն Ճենովա մեկնեցաւ երեքշաբթի գիշեր, նաւ նստելու համար: Մեկնելէ առաջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Կոմս Չիանոյի հետ, որ ճաշի հրաւիրած էր զինքը, բայց նոր խօսակցութիւն չունեցաւ Մուսոլինիի հետ: Պատուիրակը մասնաւոր տեսակցութիւն մըն ալ ունեցաւ Պուքրէշի ամերիկեան դեսպանատան Ա. քարտուղարին հետ, զոր Հռոմ հրաւիրած էր մասնաւորապէս:

Ուաշինկթընի կառավարական շրջանակներն ալ կը հաղորդեն թէ հիմքեր չկան անմիջական հաշտութեան համար, ոչ ալ պատճառ՝ բոլորովին յուսահատելու խաղաղութենէն: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ նախագահին պատուիրակը տեղեակ է Հիթլէր-Մուսոլինի տեսակցութեան մանրամասնութեանց, բայց զանոնք Րուզվէլթի պիտի հաղորդէ գլուխ գլխի: Այս որոշման պատճառը այն է որ ամերիկեան կառավարութիւնը չի վստահիր միջազգային հաղորդակցութեանց ապահովութեան, թէեւ իր ծածկագիրը անխղելի կը համարուի:

*** Վատիկանի շրջանակներէն հաղորդուած լուրերու համաձայն, ամերիկեան պատուիրակը Պապին հետ խօսած ատեն բացատրեր է թէ Մուսոլինի հաւաստեր է իրեն որ Իտալիա պիտի չսղնէ իր վերաքննական պահանջներուն վրայ, աւելի չծանրացնելու համար կացութիւնը, եթէ սակայն պատերազմը սահմանափակուած մնայ: Պապն ալ յայտներ է թէ Մուսոլինիի հաւաստիքները արժանի են բացարձակ վստահութեան: Վերջապէս, իբրեւ թէ ամերիկեան պատուիրակը ըսեր է Պապին թէ իր կարծիքով պատերազմը կրնայ ամփոփուիլ ներկայ սահմաններուն մէջ: Պատուիրակը այս եզրակացութեան յանգած է երեք շաբթուան պտոյտի ընթացքին, ինչպէս եւ հիմնուելով Վատիկանի ստացած տեղեկութեանց վրայ: Ռումանիոյ եւ Եուկոսլավիոյ չէզոքութիւնը ապահովուած կը համարուի, մանաւանդ որ Գերմանիա կ'աշխատի համոզել Մոսկուան որպէսզի չխանգարէ Պալքաններու խաղաղութիւնը:

Առաջին անհրաժեշտ պայմանն էր Ֆինլանտայի օգնութեան կոչը: Մենք չէինք կրնար մեր օգնութիւնը պարտադրել Ֆինլանտայի, եթէ ան չուզէր: Մարտի սկիզբը ան խնդրեց յետաձգել իր որոշումը: Մինչ այս մինչ այն, Փարիզի եւ Լոնտոնի ֆինլանտական դեսպանները հարցուցին թէ կրնա՞նք 50.000 զինուոր ղրկել մէկ ամիսէն: Վերջապէս, Ֆինլանտացիներուն նշանակած թուականը անցաւ եւ որոշում չտրուեցաւ: Յաջորդ օրը իմացանք թէ հաշտութեան պայմանները ընդունուած են»:

Պ. Չէմպըրլէն խօսելով ամերիկեան պատուիրակին այցելութեան վրայ, գոհունակութիւն յայտնեց եւ աւելցուց.

— «Երբ Պ. Սըմնըր Ուէլըս Իտալիա վերադարձաւ, գտնուեցաւ նոր դէպքի մը առջեւ,— երկու դիկտատորներուն հանդիպումը Պրէննէրի կիրճին մէջ: Այս հանդիպումը բնականաբար տեղի տուաւ բազմաթիւ ենթադրութեանց: Շատեր խորհեցան թէ խնդիրը կապ ունի հաշտութեան նոր ծրագրի մը պատրաստութեան հետ: Չեմ գիտեր ճի՞շդ է թէ ոչ... Մենք Պ. Րուզվէլթի ջատագոված բարոյական եւ տեւական խաղաղութիւնը ապահովելու համար է որ զէնք վերցուցինք եւ պիտի շարունակենք կռուիլ, մինչեւ որ յաջողինք»:

Վարչապետը յիշեց նաեւ Սքափա Ֆլոյի վրայ կատարուած յարձակումը, ձախողանք համարելով զայն: Հաստատեց թէ միայն մէկ մարտանաւ երկրորդական վնասներ կրած է: Յետոյ եզրակացնելով, բացատրեց թէ պէտք է զգուշանալ անխորհուրդ նախաձեռնութիւններէ: «Մենք չենք կրնար խրիլ այնպիսի արկածախնդրութեանց մէջ որոնք յաջողութեան յոյս չեն ներշնչեր եւ մեծ վտանգներ, թերեւս նոյնիսկ աղէտ մը կը ներկայացնեն: Յաղթանակը ապահովելու լաւագոյն միջոցն է անվթար պահել մեր վճռականութիւնը եւ միութիւնը»:

«ԹԻՒՐՔ, ՖՐԷՆԿ, ԻՆԿԻԼԻԶ ԳԱՐՏԱՇ»

»»» . «««

«Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի թղթակիցը, Սոնիա Թոմարա, Անգարայէն Պէյրութ գացած ըլլալով, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ (18 մարտ).—

Ֆրանսացիները, Անգլիացիները եւ Թուրքերը եղբայրներ են այսօր: Անոնց միութիւնը պարիսպ մըն է որ կը փակէ Գերմանիոյ ճամբան դէպի Արեւելք: Անգլօ-ֆրանքօ-թուրք զինակցութեան գաղափարը այս պարզ ձեւով թափանցած է ամէնէն աղքատ Թուրքերուն մէջ որ կը բնակին Փոքր Ասիոյ ներսերը, ամէնէն նախնական պայմաններու մէջ: Այս Թուրքերը, որոնց հետ ձեր թղթակիցը խօսակցելու առիթ ունեցաւ Անատոլուի անապատանման լեռնաշխարհէն անցած ատեն — գրեթէ անմատչելի արեւմուտքցիներուն — երեւութապէս ընդունած են օրին մէկը կռուելու այս պատերազմին մէջ, այս անգամ դծին հակառակ կողմը: Երեք երկիրներուն միջեւ կնքուած զինակցութիւնը քաղաքական հասկացողութենէ աւելի բան մըն է: Ան զինուորական գործակցութիւն մըն է, արդէն մտած բոլոր մանրամասնութեանց գործնական ուսումնասիրութեան շրջանին մէջ, երեք երկիրներու զինուորական պաշտօնատարներուն յաճախակի խորհրդակցութիւններով: Անոնց միջեւ հաստատուած սերտ կապերը աչքի կը զարնեն Անգարայէն Պէյրութ ճամբորդած ատեն, այնպէս ինչպէս ըրի ես, ոչ թէ նստելով Տաւրոսի ճեպընթացը, զոր սովորաբար կ'առնեն օտարականները, այլ փոքր հանդրուաններով եւ անցնելով Թուրքեւսուրիական սահմանէն:

Դժբախտաբար, կարելի չէ երեւան հանել զինուորական գործակցութեան մանրամասնութիւնները, քանի որ անոնք զինուորական գաղտնիքներ են եւ Սուրիա զինուորական գրաքննութիւն հաստատած է: Բայց կարելի է ստուգապէս ըսել թէ թուրքեւֆրանքեւանգլիական բարեկամութիւնը ամրապէս շաղախուած է վերջին չորս ամիսներու ընթացքին, գլխաւորաբար շնորհիւ Զօր. Վէկանի զինուորական եւ դիւանագիտական ճարտարութեան եւ իր վարկին՝ իբրեւ օգնականը մարաջախտ Ֆոշի:

Այս բարեկամութիւնը չի նշանակեր թէ երեք դաշնակիցները միտք ունին մօտաւոր ապագային յարձակելու Թուրքիոյ հարեւանին՝ Խ. Միութեան վրայ: Թուրք դիւանագէտներու դիրքը բացորոշ է այս տեսակէտով,— անոնք չեն ուզեր կռուիլ Խ. Միութեան դէմ, մինչեւ որ բոլշեւիկները չյարձակին իրենց, Պալքաններու կամ Իրանի վրայ:

Բայց, ֆինլանտական պատերազմը վերջացած ըլլալով, Թուրքիոյ մէջ կը վախնան թէ Պերլին եւ Մոսկուա կրնան իրենց ուշադրութիւնը դարձնել դէպի հարաւ-արեւելք: Այսպիսի պատահականութեան մը հանդէպ Դաշնակիցները պատրաստ կ'երեւան Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, թէեւ աշխատանքը արագօրէն յառաջ կը տարուի, աւելի կատարելագործելու համար զինուորական ճակատին կազմակերպութիւնը:

Ես Սուրիա հասայ չորս օր ճամբորդելէ վերջ Գոնիայի «աղի անապատ»էն, ամայի շրջան մը Անգարայի հարաւակողմը, ուր Թուրքերը կ'ապրին քանի մը ցանցառ գիւղերու մէջ, գրեթէ անասնական պայմաններու տակ: Յետոյ ճամբաս շարունակեցի հարաւային Թուրքիոյ հինաւուրց կիրճերէն ուրկէ անցած են հին եւ միջին դարերու աշխարհակալները: Սուրիա մտայ Ալէքսանտրէթի մօտ, սահմանամերձ շրջանէն, ուր դեռ քանի մը տարի առաջ Թուրքերը կռուեցան ֆրանսական ջոկատներուն դէմ, ետ առնելու համար Հաթայը (Սանճաք): Այս շրջանը իրենց տրուեցաւ խաղաղ բանակցութիւններով, ֆրանքեւթուրք զինակցութիւնը գլուխ հանելու համար, ինչպէս կ'ըսեն իրազեկ անձեր:

Այսօր այս շրջանը հանդարտ է եւ միայն քանի մը սահմանապահ գումարտակներ կը պաշտպանեն զայն Սուրիոյ կողմէն: Քանի կը յառաջանաք Սուրիոյ խորերը, այս երկիրը կը նմանի զինուորական բանակավայրի մը: Բացորոշ է որ եթէ օր մը պատերազմը Մօտաւոր Արեւելք փոխադրուի, Սուրիան պիտի կազմէ դիմադրութեան ուղեղը եւ ողնայարը, հրամանատարութեամբ Զօր. Վէկանի:

Թղթակիցը յետոյ կը նկարագրէ թէ ինչպէս Գոնիայի ամէնէն աղքատ գիւղերէն մէկուն մէջ շրջապատուեցաւ թշուառ մարդերով եւ ցնցոտիներ հագած մանուկներով, որոնց մէջ տարէց մարդ մը, գլուխը աղտոտ քուրջ մը կապած իբրեւ փաթթոց, խօսեցաւ քաղաքական դէպքերու մասին: Մարդը, որ Ռուսերուն ձեռքը գերի ինկած էր Մեծ պատերազմին, ըսեր է թերխաշ ռուսերէնով եւ ձեռք-ոտք շարժելով.

— Նորէն պատերազմ. բայց Թիւրք, Ֆրէնկ, Ինկիլիզ եղբայրներ են: (Մէկ ձեռքին երկու մատները իրարու միացուց, եղբայրութեան գաղափարը տալու համար): Ալման, Ռուս թշնամի: Ալմանը ճափուք...

*** Հիւսէյին Ճահիտ «Եէնի Սապահ»ի մէջ հատուած մը արտատպելով Հիթլէրի գիրքէն ուր Ռուսը կը դասուի զռուժան, ստախօս, աւարառու ժողովուրդներու յետին աստիճանին վրայ, կը ձաղկէ Գերմանիոյ փորձերը՝ Թուրքիան եւ Դաշնակիցները իրարմէ բաժնելու համար: Թուրք հրապարակագիրը դիտել կուտայ թէ ահագին տարբերութիւն կայ Թուրքերու եւ Գերմաններու բարոյական ըմբռնումներուն միջեւ, հետեւաբար զուր է այդպիսի փորձեր կատարել: Յօդուածին եզրակացութիւնը այն է թէ Թուրքիան Դաշնակիցներէն բաժնելու ձգտելով, Գերմանիա կը սպառնայ Թուրքիոյ հաշիւն ալ կարգադրել միւսներէն վերջը: «Գերմանիոյ դիրքը կ'ապացուցանէ թէ ինքնախաբութիւն է համաձայնութիւններ կնքել իրեն հետ»:

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ» երէկուան խմբագրականին մէջ քննելով Մօտաւոր Արեւելքի խնդիրը, հաւանական չի գտներ որ պատերազմը տարածուի այդ ճակատին վրայ: «Դիւրին չէ դաշնակից յարձակողական մը նախատեսել Մօտաւոր Արեւելքի մէջ»: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԵՏՆԱ ՀՐԱԲՈՒԽԸ բորբոքած է, այնպիսի ուժգնութեամբ մը որ տեսնուած չէր 40 տարիէ ի վեր: Առատ լավա կը հոսի եւ ուժգին որոտումներ կը լսուին:

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ մէջ ծփուն ական մը եւս գտնուեցաւ թրքական պահականաւերու կողմէ: Անմիջապէս ականահաւաքներ ղրկուեցան:

44 ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ երեսփոխաններուն դատավարութիւնը սկսաւ երէկ, դատական պալատին մէջ, ուր աւելի ընդարձակ սրահներ կան:

400 ՎԱԿՈՆ - ՇՏԵՄԱՐԱՆՆԵՐ խորհրդային քարիւղատար շոգենաւերուն կը սպասեն Քոնսթանցայի մէջ, քարիւղը Գերմանիա փոխադրելու համար Հունգարիոյ կամ Կալիցիոյ ճամբով: Գերմանիոյ պատուիրակը, Տօքթ. Քլոտիուս, Պուքրէշ գնաց նորէն, ընկերակցութեամբ ութ մասնագէտներու:

ԱՆԴԱՍՏԱՆ (Հայկական մամուլ)

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԻՐԱՐԱՆՑՈՒՄ

Ինչպէս հաղորդած էինք, Էջմիածնի կաթող. տեղապահը երկու հեռագիրներ ուղղելով Երուսաղէմ եւ Հալէպ, խնդրած է յետաձգել Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընտրութիւնը, «որովհետեւ կը փափաքինք մենք ալ մասնակցիլ»:

Աթէնքի «Նոր Օր»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս առթիւ (13 մարտ).

— «Էջմիածնի այս հետաքրքրութիւնը անբնական չէ, քանի որ Արարատեան Մայր Աթոռը է եւ կը մնայ Հայոց Առաքելական եկեղեցիին վերին իշխանութիւնը եւ հետեւաբար կրնայ ալ հետաքրքրուիլ ստորադաս հաստատութեան մը կրօնական գործերով, մանաւանդ, երբ այդ գործը, այս անգամ, պատմական Աթոռի մը գահակալի ընտրութեան շուրջ կը դառնայ:

Կրնայ հետաքրքրուիլ,— սակայն բնական է: Անբնականը՝ միջամտութիւնն է, ընտրութիւնը յետաձգելու խնդրանքը, որ տեսակ մը պարտադրանքի ձեւով կը ներկայացուի, յետաձգման քառամսեայ պայմանաժամ մըն ալ նշանակելով:

Անբնական է սակայն, որովհետեւ, յիրաւի կամ յանիրաւի, մինչեւ այսօր, անբնական յարաբերութիւններ միայն գոյութիւն ունեցած են Էջմիածինի ընդհանրական եւ Սսոյ տեղական կաթողիկոսութեանց միջեւ: Մինչեւ քառասնամեակ մը առաջ, այդ յարաբերութիւնները, նոյնիսկ թշնամական բնոյթ ունէին, որովհետեւ Էջմիածինը, Սսոյ կաթողիկոսութիւնը կը նկատէր իրեն մրցակից եւ հակառակորդ հաստատութիւն մը, զոր, մինչեւ անգամ, բանադրանքի արժանի գտած էր: Այս պայմաններու տակ, մինչեւ այսօր, չէ եղած պարագայ մը, ուր Էջմիածինը մասնակցած ըլլայ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսի ընտրութեան: Հետագային, Համօ Հայրիկի օրով, այս յարաբերութիւնները քիչ մը աւելի մեղմացան եւ ստացան բարեկամական կերպարանք: Բայց ոչ մէկ ատեն Սսոյ Աթոռը թոյլ տուաւ Էջմիածնին գործնալու եւ իբրեւ նուիրապետական վերին իշխանութիւն միջամտել իր գործերուն:

Յարաբերութեանց այս պատմութիւնը անշուշտ անծանօթ չէ Էջմիածնի այսօրուան կաթողիկոսական տեղակալին, որ յանկարծ, կեցած տեղը, կ'որոշէ ոտքով-ձեռքով խառնուիլ վարչապէս իրեն ենթակայ չեղող հաստատութեան մը գահակալի ընտրութեան գործին: Եթէ մինչեւ հիմա, ուրիշ ընտրութեանց առթիւ, Էջմիածինը, իրաւասու ձայնով մասնակցութիւն ունեցած ըլլար, Սսոյ կաթողիկոսարանը, բնականաբար, դեռ անցեալ Դեկտեմբերին, ընտրութեան թուականի մասին Եպիսկոպոսական ժողովի տուած որոշումէն անմիջապէս վերջ, պաշտօնական հրաւէր պիտի ուղղէր նաեւ Էջմիածնին, որպէսզի իր ներկայացուցիչները ղրկէ կամ տեղւոյն վրայ նշանակէ, ինչպէս ուղղած է իրեն ենթակայ թեմերու աշխարհական եւ կրօնական իշխանութեանց: Մինչդեռ, այդ մասնակցութիւնը օրինական որ եւ է հիմ չունենալով, Անթիլիասը, այս տեսակ հրաւէր չէ ուղղած Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան: Կը մնայ հետեւաբար ենթադրել, որ այս վերջինը, անուղղակի ճամբով, կամ մամուլի հրատարակութիւններէն իմացած է, թէ մարտ 1ին տեղի պիտի ունենայ Սսոյ Աթոռի գահակալին ընտրութիւնը: Իմացած, եւ պէտք տեսած է միջամտել, պէտք տեսած է պահանջել ընտրութեան յետաձգումը չորս ամիսով, որպէսզի բերէ իր ինքնահրաւէր մասնակցութիւնը:

Այս բոլորէն վերջ, չէ՞ք տարուիր խորհելու, թէ Էջմիածնի այս իրարանցումին տակ թաղնուած կը մնայ խորհրդաւորութիւն մը, որ սակայն այնքան ալ անթափանցելի չէ, ցորչափ ծանօթ են մեզի այն ողբերգական պայմանները, որոնք, մանաւանդ բարբար երկու տարիէ ի վեր կը տիրեն մեր ազգային-կրօնական դարաւոր հիմնարկութեան մէջ»:

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

«Պայքար», Ամերիկայի ռամկավարներուն օրկանը, այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ արձանագրելով Բարեգործականի Փարիզի ընդհ. կեդրոնին այլուր փոխադրութիւնը, բոլորովին նոր հարց մը կը յուզէ (2 փետրուար).

— «Այդ կեդրոնը 1926ին Փարիզ փոխադրուեցաւ առաջ Եգիպտոս էր: Մեզի ծանօթ չէ ճիշդ պատճառները թէ ինչու փոխադրուեցաւ Փարիզ. վստահօրէն Եգիպտոսի ղեկավարութեան դէմ դժգոհութիւնը եւ կամ վայրի անյարմարութեան դէմ առարկութիւնը չէր պատճառը: Եգիպտոս կը սիրէ Բարեգործականը, կը գուրգուրայ անոր վրայ իբր իր հողին ծնունդը եւ անոր նուիրած է իր զոհողութիւնը եւ իր եռանդուն ու հաւատաւոր ղեկավարութիւնը: Իսկ անվիճելի էր վայրին յարմարութիւնը, նկատի ունենալով որ դաշտը ուր պիտի գործէր Բարեգործականը իր հիմնարկութիւններով — Սուրիա, Յունաստան, Պուլկարիա — այնքան մօտ էր իրեն եւ դիւրին ու հնարաւոր գործօն հսկողութիւնը:

Աւելի բանաւոր է ենթադրել թէ այս փոխադրութիւնը եղաւ ի յարգանս հիմնադրին, Պօղոս Նուպարին որ Ազգային Պատուիրակութեան հոգերէն ազատած, կրնար աւելի ժամանակ ու ուշադրութիւն նուիրել Բարեգործականի գործերուն:

Եթէ ճիշդ է սակայն, գիտենք թէ Բարեգործականը երկար չվայելեց իր նախագահին աշխատութիւնն ու ղեկավարութիւնը: Իրմէ ետք հազիւ պլպլացող եւ մարող լոյսի մը պէս եղաւ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի նախագահութիւնը, այնքան յոյսեր եւ ակնկալութիւններ ներշնչելէ ետք:

Այսպէս կեդրոնի տեղափոխութիւնը անհրաժեշտութենէ եւ լուրջ պատճառներէ աւելի, կատարուած պատշաճութեան սիրոյն, դարձաւ վարժութիւն եւ սովորութիւն առանց արդարացուցիչ պատճառի, ընդհակառակն անպատեհութեան հետեւանքներով, որոնց մէկ-երկուքը միայն մատնանշուեցաւ քիչ վերը:

Բարեգործականի կեդրոնը պէտք է փոխադրուի եւ փոխադրուի Ամերիկա, որքան քաղաքական-նիւթական, նոյնքան կազմակերպական-վարչական նկատառումներով:

Աշխարհի մէջ չկայ [illegible] որ պիտի չուզէր այսօր իր «նեղ օր»երու նիւթական-տնտեսական պահեստի ապահովութիւնը կեդրոնացնել Ամերիկայի մէջ եւ վստահիլ անոր հաստատութիւններուն եւ անոր քաղաքական դիրքին: Իսկ մանաւանդ Բարեգործականի պարագային Ամերիկա կը ներկայացնէ դաշտ մը ուր իր կեդրոնի մեքենականութիւնը կրնայ կատարել կրկնակ դեր — թէ վարչական եւ թէ արդիւնաբերական:

Ամերիկայի Բարեգործականը արդիւնաբերող եղած է միշտ, հանած է հսկայ գումարներ, կրնայ ընել աւելի եւս ալ, մինչդեռ Փարիզի կեդրոնը իր խոշոր ու ծախսալից մեքենականութիւնը պարապաուրուած էր սահմանափակել վարչական գործին մէջ միայն:

Եւ ի՞նչ պիտի ըլլան այս տեսակ անվիճելի առաւելութիւններուն դէմ առարկութիւնները՝ տեղափոխութեան համար: Աշխարհագրական դի՞րքը, Փարիզ աւելի մօ՞տ է կարօտ գաղութներուն եւ Հայաստանի:

Ծանրութիւն չունի այդ առարկութիւնը, հեռագիրը, օդանաւային թղթատարութիւնն ու ճամբորդական միջոցներու արագութիւնները ոչինչի վերածած են աշխարհագրական անպատեհութիւնը: Ամերիկայէն ցորենի հանգանակութեան դրամը աւելի ուշ չէր հասներ Պէյրութ Ամերիկայէն ղրկուած հեռագրով, քան Փարիզի ճամբով ղրկուելով...:

Կայ մէկ առարկութիւն, կ'ընդունինք — Բարեգործականի կեդրոնի անդամները նշանակուած են Փարիզէն եւ անոնք չեն կրնար փոխադրուիլ Ամերիկա: Բայց այդ դժուարութեան յաղթահարելու ամէնէն դիւրին կերպը կայ — կը հրաժարին եւ իրենց տեղ կը նշանակուին անդամներ Ամերիկայէն, առնուազն հաւասարապէս ձեռնհաս եւ նուիրուած Բարեգործականին եւ անոր առաքելութեան:

Բարեգործականի կանոնագիրը կրնայ շատ բան ըսել տարբեր, կեանքը հիմա կ'ըսէ, կը հարկադրէ ուրիշ բաներ եւ կեդրոնի տեղափոխութիւնը կենսական պահանջած բաներէն մէկն է Բարեգործականին»:

ԶԱՏԿԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փարիզի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել հետեւեալ արարողութիւնները.—

Մարտ 21, աւագ հինգշաբթի.— առաւօտեան՝ Առաջաւորհնաց ժամը 8ին, Ս. Պատարագ (երգեհոնով) ժամը 10ին, երեկոյեան Ոտնլուայ ժամը 16ին, գիշերային Խաւարման 19ին:

Մարտ 22, աւագ ուրբաթ.— Երեկոյեան Պաշտամունք Խաչելութեան եւ Թաղման ժամը 17ին:

Մարտ 23, աւագ շաբաթ.— Ճրագալոյց - Խթում, երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 15.30ին, Ս. Պատարագ (երգեհոնով) ժամը 17ին:

Մարտ 24, Կիրակի.— Ս. Զատիկ, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 7.30ին, Ս. Պատարագ (երգեհոնով)՝ ժամը 10ին:

Մարտ 25, Երկուշաբթի.— Մեռելոց, Ս. Պատարագ ժամը 10ին:

Լեւոն Ե. Հայկազն կայսեր գերեզմանը

Մեր պատմութեան մէջ երկու «Լեւոն Հինգերորդ» ունեցած ենք, անոնց երկուքն ալ [illegible] հետ:

Մին՝ Լեւոն Ե. կայսր էր, որուն վրայ պիտի խօսիմ քիչ վերը, իսկ միւսը՝ Լեւոն Ե. «Թագաւոր» էր, որուն վրայ հատոր մը նուիրած եմ 1908ին, եւ որ մեռած է Փարիզի մէջ 1393ին, թաղուելով «Սէլէսթէն» կամ «Կելեստինեանց» անունով ծանօթ հին վանքի մը եկեղեցին մէջ, (այժմ նոյնանուն զօրանոցը կը կազմէ, Boulevard Henri IVի վրայ):

Լեւոն Ե. կայսրը, Եւրոպացիներու կողմէ Léon l'Arménien, իսկ մեր մէջ «Լեւոն Հայկազն» կոչուած, Քրիստոսի 813 թուականէն մինչեւ 820, ամբողջ եօթը տարի, Կոստանդնուպոլսոյ բիւզանդական գահին վրայ փառաւորապէս բազմելէ ետք՝ արդարութեամբ կամ թէ նախանձի հետեւանքով՝ դաւադրութեան մը զոհ եղած է անգթօրէն:

Այս «արդարութիւն» եւ «դաւադրութիւն» բառերն անբաժան են իրարմէ:

Բացատրեմ.

Լեւոն Ե.է յառաջ բիւզանդական գահին վրայ բազմած էր Միքայէլ Հռանգաբէ (811—813), որուն դէմ Լեւոն ըմբոստանալով եւ կուսակիցներ ճարելով՝ Ադրիանուպոլսոյ մէջ ինքզինքը Բիւզանդիոնի կայսր հռչակել տուաւ եւ՝ իր դաւադիրներով՝ մայրաքաղաքին վրայ քալեց, Միքայէլն ու կայսրուհին (Պրոկոպիա) ձերբակալեց, ինչպէս նաեւ անոնց երկու կայսերազուն իշխանուհիներն ու երկու մանչերը, եւ բոլորը մէկէն աքսորեց Մարմարայի Իշխանաց կղզիներէն Պրոտի (Քընալը), Հայ կղզին:

Ասով չգոհացաւ՝ սակայն՝ Լեւոն, այլ եկեղեցական պատկերներու դէմ բուռն հալածանք հանեց եւ փորեց եկեղեցիներէ: Մինչեւ իսկ աքսորելով հեռացուց իր գահէն՝ ժամանակին սիրուած գիտնական յոյն պատրիարքը, Նիկեփորոս, տեղը դնելով իրեն համամիտ պատկերամարտ պատրիարք մը, Իգնատիոս:

Ասոնցմէ զուրս՝ չմոռնանք որ ծագումով Հայ մըն էր Լեւոն, իր բուն անունով՝ ՍՄԲԱՏ: Ուրեմն բնական էր, որ զանազան տեսակի եւ զանազան աստիճանի հակառակորդներ եւ նախանձորդներ պիտի ունենար:

Լեւոն կայսեր դէմ բարձրացած դժգոհութիւնն այնչափ յառաջ գնաց, որ առաւօտ մը Լեւոն իր առօրեայ սովորութեան համաձայն՝ երբ Փարոսի Տիրամօր եկեղեցին փիլոն հագած կը սաղմոսերգէր, երբեք որթոտոքս տէրացու, խորանին առջեւ՝ դաւադիր հակառակորդները անոր վրայ յարձակեցան բիրերով ու հատու զէնքերով, եւ ծեծեցին զայն: Կայսրը իր ձեռքի մետաղեայ խաչով ինքզինքը պաշտպանել փորձեց, բայց դաւադիրները՝ սուրերով ու տապարներով՝ կտոր կտոր ըրին անոր մարմինը: Ցետոյ՝ Թագուհին (Թէոդոսիա), որ Արշաւիրի (Կամսարական) աղջիկն էր, ինչպէս նաեւ իրենց մեծ որդին՝ Սմբատ կամ Կոստանդին գահակից կայսրը, աքսորուեցան Պրոտի կղզին, ընկերակցութեամբ երեք միւս որդիներուն՝ Վասիլի, Գրիգորի եւ Թէոդոսի: Այս աքսորականներու խումբին քով՝ պարկի մը մէջ դրուած նետուած էր Լեւոն կայսեր յօշոտուած մարմինը, զոր իրենց հետ տարին թաղեցին նոյն Պրոտի կղզիին բարձունքին վրայ հաստատուած Այլակերպութեան անունը կրող վանքին պարտէզին մէջ, բոլորովին անշուք կերպով:

Իսկ Թէոդոսիա կայսրուհին մազերը կտրեցին եւ բռնի կրօնաւորուհի դարձուցին նոյն վանքին մէջ: Մանչերն ալ՝ բիւզանդական պալատականի սովորութեան համաձայն՝ որձատեցին, ներքինի դարձուցին, որպէսզի անոնց սերունդէն թագաժառանգ մարդ չմնայ աշխարհիս վրայ:

Լեւոն Ե. կայսեր գերեզմանը գտանք, թէեւ բոլորովին հող դարձած հիմա, եւ անճանաչելի, բայց ո՞ւր էր վերոյիշեալ «Փարոսի Տիրամօր եկեղեցին», որուն մէջ նահատակուեցաւ Լեւոն:

Այս եկեղեցին բոլորովին քնջուած՝ գետնի հաւասար դարձած է:

Անոր հետքերը չկան, նոյն իսկ:

Բայց կրնանք՝ անուղղակի ցուցմունքներու վրայ հիմնուելով՝ գտնել տեղը:

Պատմիչները կ'ըսեն, թէ «Փարոսի Տիրամօր եկեղեցին» կից էր Ս. Երինէի եկեղեցւոյն:

Արդ, Ս. Երինէի եկեղեցին անխախտ կը մնայ ցարդ, եւ անեղծ վիճակի մէջ կը գտնուի Այա Սոֆիայի կռնակը, Թօփ Գափուի պալատին արտաքին պարտէզին ներս, Օսմանեան փոխիրանոցին (Զարպհանէ) ճիշդ քովիկը, անոր կից: Այս շէնքը՝ դարերէ ի վեր՝ եկեղեցի չէ այլեւս, այլ կը կոչուի «Թանգարան հին զէնքերու, զրահներու եւ Եէնիչէրիներու»: Հոն երկիցս այցելած եւ քննած եմ ճարտարապետ ըլլալով Սահմանադրութենէ ետք, եւ համոզուած եմ որ ներքին գմբէթի դրան հետ յարաբերութեան մէջ էր «Փարոսի Տիրամօր եկեղեցին», ուր երթալու համար՝ Ս. Երինէի մէջէն կ'անցնէր ժողովուրդը, որուն մեծ դրան առջեւ հերթի կը սպասէր ան, մինչդեռ կայսրն ու պալատականներն՝ իրենց մասնաւոր մուտքն ունէին, երթալու համար Փարոսի Տիրամօր եկեղեցին:

Իմ համոզմամբ՝ Փարոսի Տիրամօր եկեղեցին եւ անոր անպատուուած խորանին տեղը կը ներկայացնէ այսօր, եթէ ոչ նոյնիսկ օսմանեան փոքրիկ փոխիրանոցի ամբողջութեամբ, այլ թերեւս հարիւր մեթր անդին՝ նոյն հրապարակին վրայ գտնուած եկեղեցիի մը բեկորները, հողի տակ ծածկուած:

Կ. Ց. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

... 15 Մարտ.— Սիրելի «Յառաջ», այս անգամ ես կը տեղափոխուինք լուսնի աղօտ լոյսով մը, անծանօթ ուղղութեամբ: Անծանօթ չէ զինուորներուս համար, որովհետեւ գիտենք թէ կը մեկնինք ճիշդ թշնամի գիծին վրայ: Մօտ 16 քիլոմեթր քալելէ վերջ, կը հասնինք որոշուած վայրը: Մութ է, հազիւ կրնանք զանազանել 20 մեթր հեռուն: Անմիջապէս բաստանձնելով մեր պաշտօնները, կը գրաւենք մեզմէ առաջ եղած խումբին տեղը: Մոռցած ենք մեր յոգնութիւնները, որովհետեւ հոս կը սկսի շատ մեծ եւ լուրջ պարտականութիւն մը, մանաւանդ երբ կ'ըսեն թէ ուշադրութեամբ կատարեցէք ձեզի յանձնուած պաշտօնը, որովհետեւ հազիւ քանի մը հարիւր մեթր հեռու ենք թշնամի գիծէն:

Թնդանօթի, ռումբի, գնդացիրի եւ զէնքի ձայներ զանազան ուղղութեամբ: Արդէն վարժուած ենք այդ ձայներուն, բաւական ժամանակէ ի վեր: Մեր պարտականութիւնն է հսկել մեր գիծին, որպէսզի թշնամին չմօտենայ մեր փոսերուն: Ձեռնառումբերը խաղալիկ դարձած են մեր ձեռքին մէջ, ինչպէս խաղի թուղթերը՝ շատ մը երիտասարդներու համար…

Առաջին գիշերը կ'անցընենք բաւական հանդարտ: Առաւօտ է. ժամանակն է ուսումնասիրելու թշնամի դիրքերը: Հեռադիտակով կրնանք յստակօրէն տեսնել թշնամիին ամէն մէկ շարժումը:

Մեր պարտականութիւնը կը շարունակուի օրեր յաջորդաբար: Երբեմն թշնամին կը փորձէ յառաջ խաղալ, բայց ետ կը մղուի մեր լաւագոյն խաղերէն: Պատրաստ ենք հաղորդել մեր մեծաւորին ամէն մէկ կարեւոր դէպք որ կը տեսնենք: Իմ ամէն մէկ պարտականութեանս ժամանակ կը տեղեկացնէի ինչ որ կը տեսնէի կարեւոր: Մեծաւորս հարցուց թէ գծել գիտե՞մ.— «Քիչ մը», պատասխանեցի:— Ուրեմն ջանա գծել ամբողջ թշնամի դիրքը որ մեր դիմացը կը գտնուի.— Շատ լաւ, կարելիս կ'ընեմ»: Նոյն պատուէրը տրուած էր նաեւ ուրիշներու, բայց քանի մը ժամ վերջը կը գնահատուի միայն իմ գծագրութիւնս: Մեծաւորս հարցուց թէ՝ ի՞նչ արհեստ ունիմ, առաջ: Քանի մը արհեստներ յիշեցի: Շարունակելով խօսակցութիւնը ըսաւ նաեւ թէ՝ եղած եմ Հայ սկաուտներու խմբապետ: (Այս պարագան լսած էր իմ զինուոր ընկերներէս): — Եթէ քեզի փոքր պաշտօն մը տանք, կրնա՞ս կատարել: Պատասխանեցի.— «Պ. Հրամանատար, կը նախընտրեմ պարզ եւ հասարակ զինուորութիւնը»: Ժպտելով՝ ջերմացուցիչ ըմպելի մը լեցուց եւ ինծի երկարեց: Շնորհակալութեամբ առի եւ ըսի.— «Կը խմեմ ձեր եւ մեր յաղթանակին համար»:— Գոհունակ սրտով պատասխանեց.— «Մերսի, մոն փըթի»:

Անցան տասնեակ տաղնապալից օրեր, ցրտեկներ եւ գիշերներ: Ցուրտ, անձրեւ եւ ձիւն, սակայն վերադարձանք լաւ տրամադրութեամբ, մանաւանդ որ մեր պարտականութիւնը կատարած էինք լրիւ, առանց վնաս կրելու: Հրամանատարը շնորհաւորեց բոլոր խումբը, մանաւանդ 5—6 հոգի առանձին, իբրեւ քաջ եւ գիտակից լաւագոյն պարտականութեան: Միակ Հայն էի այդ հինգ հոգիին մէջ.— Սեբօ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (202րդ օր).

Զեկոյց թիւ 395, մարտ 19, առաւօտ.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք:

Զեկոյց թիւ 396, իրիկուն.— Օրը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ: Սարի արեւմտեան կողմը, գերման հետախոյզ խումբ մը ինկաւ մեր թակարդներէն մէկուն մէջ եւ զգալի կորուստներ կրեց:

*** Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ բրիտանական օդանաւեր ռմբակոծեցին Զիլթ կղզիին գերմանական օդակայանը, ծանր վնասներ պատճառելով: Այս այն կայանն է ուրկէ կը մեկնին գերման օդանաւերը, յարձակելով բրիտանական նաւերուն վրայ:

*** Ֆրանսական փոխադրանաւ մը, 3137 թոն, ընկղմեցաւ ականի մը զարնուելով: Գերմանական շոգենաւ մը, 7603 թոն, որ բռնուած էր Հարաւ. Ատլանտեանի մէջ, ծիպրալթար փոխադրուեցաւ անգլիական մարտանաւերու կողմէ: Կ'ըսուի թէ շոգենաւը 950.000 տոլար արժողութեամբ ապրանք կը փոխադրէր, հարիւր սնտուկներով:

*** Պերլինէն հասած լուրերու համաձայն, Հիթլէր խորհրդակցութեան հրաւիրած է մարաջախտ Կէօրինկը եւ կարգ մը զօրավարներ: Զրոյց կը շրջի թէ մօտերս Պերլին պիտի հասնի խորհրդային բարձր պաշտօնատար մը: Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Գերմանիոյ խորհրդարանը նիստի պիտի հրաւիրուի մօտերս:— Հիթլէր-Մուսոլինի տեսակցութեան առթիւ, գերմանական թերթերը կը գրեն թէ անոր շնորհիւ մօտերս պիտի փոխուի Եւրոպայի քաղաքական եւ զինուորական կացութիւնը:

Դանիմարքի վերակազմութեան խնդիրը

Երեսփ. ժողովին գաղտնի նիստը, որ սկսած էր երեքշաբթի ժամը 15ին, տեւեց մինչեւ գիշեր, եւ վերջացաւ վարչապետին յայտարարութեամբ: Յաջորդ օրն իսկ Պ. Տալատիէ ձեռնարկեց դահլիճին վերակազմութեան:

Գաղտնի նիստին մէջ լսուեցան 10 — 12 հարցապնդումներ, (Լէօն Պլում, Ֆրոսար, շարք մը ազգայնական երեսփոխաններ եւն.: Բուն գաղտնի նիստը սկսած էր ժամը 16.55ին): Իրիկուան ժամը 20.30ին նիստը ընդհատուեցաւ, որպէսզի երեսփոխանները ճաշեն: Նիստը շարունակուեցաւ կէս գիշերէն վերջն ալ, հարցապնդումները լրացած չըլլալով:

Տեղական թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, ընկերվարականները, 155 երեսփոխան, ձեռնպահ պիտի մնային, վստահութեան բանաձեւին քուէարկութեան ատեն:

Կը կարծուի թէ Պ. Տալատիէ մէկդի դնելով ազգային միութեան դահլիճի մը ծրագիրը, պիտի կազմէ պատերազմական դահլիճ մը, հետեւեալ հիմերով,— միացնել սպառազինութեան, հողագործական եւ առեւտրական նախարարութիւնները եւ հաստատել Ազգային Արտադրութեան նախարարութիւն մը: Նոյնպէս միացնել հանրօգուտ շինութեանց, առեւտրական նաւատորմի եւ թղթատարական նախարարութիւնները: Իւրաքանչիւր նախարար պիտի ունենայ փոխանորդ մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ հետեւիլ դահլիճին որոշումներուն շուտափոյթ գործադրութեան:

Երէկ վերջացած պիտի ըլլար դահլիճին վերակազմութիւնը:

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպած է գինեձօն մը Զատկի առթիւ, ի պատիւ հայ զինուորին, մարտ 25ին, (Զատկի Բ. օրը) ժամը 3էն 7, 8, Rue Bossuetի սրահին մէջ: Մուտքը 10 փրանք, (հիւրասիրութիւն միասին): Սիրով կը հրաւիրուին արձակուրդի եկած բոլոր զինուորները:

Այրի Տիկին Սոֆի Պէօրէքճեան (ծնեալ Մալխասեան) եւ իր զաւակները՝ Տոքթ. Զենոբ, Տիկին Ալեքսանտրա եւ իրաւաբէտ Պէնար Վահէ եւ զաւակունք, Պ. Պիմէն եւ զաւակը, Տիկին Արաքսի եւ Պ. Եդուարդ Արսլան եւ զաւակունք սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, աներհօր եւ մեծ հօր՝

ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆԻ

(Պոլսոյ Ռոպէրթ Գոլէճի նախկին սաներէն եւ նախկին տնօրէն Օսմանեան Ծխախոտի Ռէժիին)

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ 75 տարեկան հասակին, իր բնակարանին մէջ:

Ցուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ 23 մարտ, շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին իր բնակարանին մէջ՝ Maison de Repos «Le Vieux Châlet», 7—9 Boulevard Carnot, Bourg la Reine (Seine) եւ մարմինը պիտի ամփոփուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

ՀԱՂՈՐԴ. ՄԻՋ.— Մէթրօ Bourg la Reine (Ligne de Sceaux, Correspondance: Denfert Rocherau):

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17. Rue Damesme — Paris (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՄԱՐՏ
VENDREDI 22 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4304

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

Տալատիէ մերժած ըլլալով, վարչապետութիւնը յանձնուեցաւ Պ. Ռէնոյի

Աւքի օրուան զաղտնի նիստին մէջ, որ տեւեց մինչեւ առտուան ժամը 4, երեսփ. ժողովը Տալատիէի կառավարութեան վստահութիւն յայտնեց 1ի դէմ 239 ձայնով, բայց 300 երեսփոխաններ ձեռնպահ մնացին: (Երեսփ. ժողովը այժմ կը բաղկանայ 540 անդամներէ): Այս արդիւնքին վրայ, դահլիճը յաջորդ օրն իսկ ժողով գումարելով, որոշեց հրաժարիլ: Եւ վարչապետը Հանրապետութեան նախագահին ներկայացաւ, հաւաքական հրաժարականը յանձնելու համար:

Հանրապետութեան նախագահը անմիջապէս ձեռնարկեց օրինական խորհրդակցութեանց, իր մօտ հրաւիրելով երեսփ. ժողովին եւ Ծերակոյտին նախագահները: Ըստ ընկալեալ սովորութեան, նոր դահլիճին կազմութիւնը առաջարկուեցաւ Պ. Տալատիէի, որ վճռապէս մերժեց: Ասոր վրայ դահլիճին կազմութեան պաշտօնը յանձնուեցաւ ելմտական նախարար Պ. Փօլ Ռէյնոյի, որ համրաւ հանած է իբրեւ կորովի մարդ: Պ. Ռէյնօ երբեք վարչապետ եղած չէ, իսկ իբրեւ ելմտական նախարար ծանօթ է իր արմատական անօրինութիւններով, հաւասարակշռելու համար երկրին ելեւմուտքը:

Նոր վարչապետը գործի ձեռնարկեց գիշերանց, ամէնէն առաջ խորհրդակցելով Պ. Տալատիէի հետ: Յետոյ տեսակցեցաւ զաղթային նախարար Պ. Մանտէլի, ծերակուտական Պ. Ա. Կարոէի, նախկին նախարարներ Պ. Ֆրոսարի, Լամուրէօյի, Շոթանի ինչպէս եւ ուրիշ ականաւոր անձերու հետ: Այցելեց նաեւ Պ. Լէօն Պլումի, ապահովելու համար ընկերվարական կուսակցութեան մասնակցութիւնը, ի հարկին երեք աթոռ յատկացնելով:

Նոր դահլիճը կազմուած պիտի ըլլար երէկ, հինգշաբթի: Վարչապետը կ'ուզէ ստանձնել նաեւ արտաքին նախարարութիւնը, ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը վերապահելով Պ. Տալատիէի: Երեսփ. ժողովը նիստի հրաւիրուած է այսօր, ուրբաթ, լսելու համար նոր դահլիճին յայտարարութիւնը:

Հանրային կարծիքը եւ մամուլը անհրաժեշտ կը գտնեն որ տագնապը լուծուի անմիջապէս, նկատի առնելով ընդհանուր կացութիւնը: Այս առթիւ կը յիշեն թէ Հիթլէր օգտուեցաւ Շոթանի դահլիճին անկումէն, 1938 մարտին, գլուխ հանելու համար Աւստրիոյ կցումը:

*** Գաղտնի նիստին քուէարկութեան առեն, ձեռնպահ մնացին ոչ միայն ընկերվարական երեսփոխանները ամբողջութեամբ — 154 հոգի — այլեւ 10 անդամներ Տալատիէի կուսակցութենէն (արմատական), եւ ուրիշ բազմամաթիւ երեսփոխաններ՝ գրեթէ բոլոր խմբակցութիւններէն:

Պ. Տալատիէ իր դահլիճը կազմած էր 1938 ապրիլ 10ին, ուրեմն պաշտօնավարած կ'ըլլայ մօտ երկու տարի, ինչ որ բաւական երկար ժամանակ է այս երկրին համար: Ասկէ զատ, Պ. Տալատիէ ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը կը վարէր գրեթէ չորս տարիէ ի վեր: 1936 յունիսին էր որ այդ պաշտօնը ստանձնեց Լէօն Պլումի ժողովրդական ճակատի կառավարութեան մէջ եւ անկէ ի վեր կը շարունակէր: Երբ պատերազմը յայտարարուեցաւ, Պ. Տալատիէ կարգ մը փոփոխութիւններ կատարեց դահլիճին մէջ, ստանձնելով նաեւ արտաքին նախարարութիւնը եւ Պ. Պոնէի յանձնելով զատական նախարարութիւնը:

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Երեսփ. ժողովին քուէարկութեան արդիւնքը, մանաւանդ 300 երեսփոխաններու ձեռնպահութիւնը եւ դահլիճին հրաժարումը խոր տպաւորութիւն գործեցին թէ Ֆրանսայի եւ թէ արտասահմանի մէջ: Այս տագնապը ուղղակի հետեւանքն էր Ֆինլանտայի հաշտութեան, զոր ընդդիմադիրները կը վերագրեն դահլիճին թուլութեան եւ ձգձգումներուն, ինչպէս Անգլիոյ մէջ: Գաղտնի նիստին մէջ, վարչապետին յայտարարութիւնը լսել վերջ, երկու բանաձեւեր պատրաստուած էին: Երկուքն ալ հիացում կը յայտնէին ֆինլանտական ազգին «աքանչելի քաջութեան համար»: Յետոյ վստահութիւն կը յայտնէին կառավարութեան, պահանջելով որ պատերազմը շարունակուի առաւելագոյն ուժգնութեամբ, մինչեւ կատարեալ յաղթանակ: Պ. Տալատիէ հաւանութիւն յայտնեց առաջին բանաձեւին, մերժելով երկրորդը (Լուի Մարէն), որ կը պահանջէր նաեւ «թոյլ չտալ դաւաճանութեան եւ նահանջականութեան որ եւ է փորձ, մանաւորապէս այնպիսի հաշտութիւն մը որ վնասակար է Ֆրանսայի պատւին եւ ապահովութեան համար»: Քուէարկութեան առեն, Ֆինլանտայի վերաբերեալ մասը անջատուելով, քուէարկուեցաւ միաձայնութեամբ, իսկ երբ կարգը եկաւ բուն բանաձեւին, միաձայնութիւնը խանգարուեցաւ: Արդարեւ, տեսակ մը անվստահութիւն կը նշանակէր 300 երեսփոխաններու ձեռնպահութիւնը (Ծերակոյտին մէջ ալ անցեալ շաբթու ձեռնպահ մնացած էին 60 — 67 հոգի):

Կարգ մը թերթեր գիտել կու տան թէ հրաժարելու խնդիր պիտի չծագէր, եթէ Պ. Տալատիէ վերակազմած ըլլար դահլիճը, երեսփ. ժողովի գաղտնի նիստին ներկայանալէ առաջ:

Անգլիոյ մէջ Տալատիէի դահլիճին հրաժարումը ապացոյց մը կը նկատեն Ֆրանսայի վճռականութեան, — պատերազմը շարունակել ուժգնօրէն, մինչեւ կատարեալ յաղթանակ: Եթէ այս տագնապին հետեւանքով զօրաւոր, իսկապէս պատերազմական դահլիճ մը կազմուի, հաւանական է որ Անգլիոյ դահլիճին մէջ ալ փոփոխութիւններ կատարուին, աւելի վճռական քաղաքականութիւն մը վարելու համար: Լոնտոնի թերթերը կը թելադրեն դաս առնել ֆինլանտական պարտութենէն, քանի ուշ չէ եւ կը պահանջեն անմիջապէս դիւանագիտական ձեռնարկ մը կատարել Պալքաններուն մէջ, որպէսզի այդ շրջանին մէջ ալ ճամբան չփակուի Դաշնակիցներու յառաջուն զօրքին առջեւ, ինչպէս եղաւ Ֆինլանտայի պարագային:

Իտալական թերթերը չեն կարծեր որ հիմնապէս փոխուի Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը, Պ. Տալատիէի հրաժարման հետեւանքով, իսկ Պերլինի ձեռնհաս շրջանակներուն մէջ դահլիճին փոփոխութիւնը կը նկատեն պարզապէս հետեւանք ներքին պայքարներու: Անոնց կարծիքով, Ֆրանսայի նոր կառավարութեան գործը պիտի ըլլայ աւելի ուժգնութեամբ շարունակել պատերազմը:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԵՕԹԸ ԺԱՄ ԿՐԱԿ, 1000 ՌՈՒՄԲ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (203րդ օր).

Զեկոյց թիւ 397, մարտ 20, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ: Վոժի արեւմտեան կողմը մեր յառաջապահները ետ մղեցին թշնամի պահակախումբեր, կորուստներ պատճառելով:

Զեկոյց թիւ 398, իրիկուն.— Գործունէութիւն հետազօտիչ խումբերու: Անգլիական զինուորներու բռնած գիծերուն մէջ, պահակախումբերու ընդհարումներ, որոնք ամբողջովին նպաստաւոր եղան Դաշնակիցներուն համար:

*** Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, անգլիական օդանաւեր ուժգին յարձակում մը կատարեցին Զիլթի գերմանական կայաններուն վրայ: Արշաւները շարունակուեցան յաջորդաբար, տեւելով եօթը ժամ: Օդանաւային ռումբերը իրարու կը յաջորդէին անընդհատ: Հազարէ աւելի ռումբեր արձակուեցան օդակայաններու, զինուորական արհեստանոցներու եւ շտեմարաններու վրայ: Անգլիական զեկոյցը կ'ըսէ թէ քաշուած լուսանկարները կը հաստատեն որ այս ռմբակոծութիւնները սոսկալի վնասներ պատճառած են գերմանական դիրքերուն:

Յարձակումը տեղի ունեցաւ լուսնի լոյսով, եւ ամէնէն ուժգին գործողութիւնն է որ կը կատարուի պատերազմին սկիզբէն ի վեր: Առ նուազն 50 օդանաւեր թռիչներով պայթուցիկ թափեցին գերմանական դիրքերուն վրայ,— աւելի շատ քան Գերմանները արձակած էին Լոնտոնի վրայ, 1914ին:

Անգլիական զեկոյցին համաձայն, ծանր վնասներ կրած են գերմանական օդակայանները, արհեստանոցները, եւ քանդուած են կարգ մը զօրանոցներ: Զորս աշտարակներէն մէկը եւ Հինտէնպուրկի թումբին այն երկաթուղին որ կղզին կը միացնէ ցամաքին հետ, զարնուած են անգլիական ռումբերէն եւ ռազմանիւթի շտեմարան մը պայթած է: Հետազօտիչ օդաչուները տեսած են որ քարիւղի շտեմարաններն ալ կը վառին:

Անգլիական արշաւը սկսած էր ժամը 8ին, շարունակուելով մինչեւ իրիկուան ժամը 3: Օդանաւերը գերմանական կղզիին վրայ կը սուրային անջատանջատ կամ խմբովին եւ իրենց կայանները կը վերադառնային, ռումբերը պարպելէ վերջ: Օդաչուներէն շատերը կը գործէին տասը ժամէ ի վեր: Մէկ օդանաւ չէ վերադարձած իր կայանը:

Զիլթ կղզին Հիւսիսային ծովու այն կայանն է ուրկէ գերման օդանաւերը ճամբայ կ'ելլեն Անգլիա արշաւելու համար: Մեծագոյն կղզին է Ֆրիզեան կղզեխումբին, ոչ շատ հեռու Գերմանիոյ եւ Տանիմարքայի սահմանագլուխէն: Հինտէնպուրկէ հոչակաւոր թումբը կղզին կը միացնէ գերմանական ցամաքին:

Անգլիական զեկոյցն ալ կը հաստատէ թէ օդանաւերէն մէկը չէ վերադարձած եւ կորսուած կը համարուի: Յարձակման առեն գերմանական լուսարձակները եւ հակօդային թնդանօթները անընդհատ կը գործէին: Տանիմարքայի սահմանապահները տեսեր են որ անգլիական օդանաւ մը կրակի բռնուելով կէս գիշերին, ծովն ինկած բոցավառ:

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, օդանաւային նախարարը լրացուցիչ տեղեկութիւններ հաղորդելով, յայտարարեց թէ այս յարձակումը որոշուած էր իբրեւ պատասխան Սքափա Ֆլոյի վրայ կատարուած արշաւանքին եւ թէ անգլիական օդատորմիղը կրկնապատիկն էր գերմանականին:

44 Համայնավարներու դատավարութիւնը

«Երբ դաւաճան ենք, ինչո՞ւ չգնդակահարել քեզ»

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, 44 համայնավարներու — նախկին երեսփոխաններ — դատավարութիւնը սկսաւ չորեքշաբթի օր, Փարիզի զինուորական Գ. ատեանին առջեւ: Տեղական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակեն առաջին դատավարութեան մասին, որ հրապարակային էր (այժմ դռնփակ).—

Ատեանին նախագահը, գնդ. Կաֆաժոլի նիստը բանալով, յայտարարեց թէ ամէն ազատութիւն պիտի տրուի ամբաստանեալներուն, որպէսզի իրենց պաշտպանութիւնը ներկայացնեն, բայց թոյլ պիտի չտայ չեղիլ բուն դատէն եւ յարձակումներ կատարել անոր հետ կապ չունեցող անձերու վրայ: Պաշտպան փաստաբաններէն Պ. Զէվաէս բողոքեց այս «ազդարարութեան» դէմ, յիշելով պատմական դէպքեր 1789ի յեղափոխութենէն եւ Զոլայի դատէն (1898): «Մենք կ'ուզենք քննել այս դատավարութենէն ծագած բոլոր խնդիրները: Մենք պաշտպանութիւնը պիտի կատարենք ամբողջ մեր սրտով եւ եռանդով: Մենք փաստաբաններ ենք 15, 20, 30 եւ 40 տարուան փորձառութեամբ եւ մեր ուղղամտութեամբ արժանացած մեր պաշտօնակիցներուն համարումին»:

Յետոյ կարդացուեցան վկաներուն անունները,— մօտ 80 հոգի, որոնց մէջ կը գտնուին Պ. Պ. Տալատիէ, Էռիօ, Ժոռժ Պոնէ եւ ուրիշ երեւելիներ: Այս առթիւ միջադէպ մը ծագեցաւ, — կառավարութեան ներկայացուցիչը կարդաց Պ. Տալատիէի մէկ նամակը, որ կ'ըսէր թէ համաձայն 1812 մայիս 4ի հրամանագրին, անհրաժեշտ է նոր օրէնք մը, որպէսզի նախարարները կարենան գալ վկայութիւն տալ: Պաշտպան փաստաբան մը պահանջեց որ լսուին վարչապետը եւ զատական նախարարը:

Այս առթիւ յայտարարեց,— Պ. Տալատիէ ամենածանր մեղադրանքներն արձակեց համայնավար երեսփոխաններուն դէմ. ան զանոնք որակեց դաւաճաններ եւ թշնամի գործակալներ: Ի՞նչ հիմերու վրայ կը հաստատէ այս ամբաստանութիւնները: Մենք կ'ուզենք հարցնել: Միւս կողմէ, Պ. Տալատիէ, նախագահը արմատական - ընկերվարական կուսակցութեան, 1935 յուլիս 14ին ստորագրած է ժողովրդական ճակատի ուխտը, համայնավարներուն հետ, նոյնիսկ, աւելի վերջը, անոնց մասնակցութիւնը խնդրած է դահլիճին մէջ: Արդ, այն ատեն գիտէր Գ. Միջազգայինին սկզբունքները որոնք համայնավար կուսակցութեան հիմնական օրէնքը կը կազմեն: Ուրեմն Գ. Միջազգայինին անդամ ըլլալը արգելք մը չէր այն գործակցութեան զոր կ'ուզէր ապահովել Պ. Տալատիէ համայնավարներուն հետ: Գալով Պ. Պոնէի, պէտք է զայն հարցաքննել իր մէկ յայտարարութեան մասին որ կցուած է Դեղին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Մօտաւոր Արեւելքի ճակատը

»»» · «««

«Նիւ Եորք Հէրըլտ» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (20 մարտ).—

Թուրքերը խորամանկ ինչպէս եւ յամառ ժողովուրդ են, եւ եթէ յանկարծ գրաւեցին Քրուփի նաւագործարանը Ոսկեղջիւրի մէջ եւ իրենց երկրէն դուրս նետեցին շատ մը գերման ճարտարագէտներ եւ առեւտրականներ, անշուշտ պատճառ մը ունէին: Սակայն առիթ բաւական չէ հաստատելու այն զրոյցները թէ արեւելեան ճակատ մը եւս պիտի բացուի գարնան:

Ամէն բան միշտ կարելի է այս պատերազմին մէջ: Բայց քարտէսներու եւ ուժերու քննութիւնը շատ ալ չի հաստատեր այդ գաղափարը: Երեւակայական կը թուի պատերազմը Աֆղանիստանի կամ արեւելեան Իրանի սահմաններուն վրայ — տարածութիւն մը գրեթէ զուրկ հաղորդակցութիւններէ, ուր հեռաւորութիւնները շատ լայն են, բնական խոչընդոտները անյաղթելի եւ վճռական նպատակակէտները անդոյ: Այստեղ կայ մեծ աւար մը,— Անդրկովկասի հռչակաւոր քարիւղի դաշտերը որ կը գտնուին Կովկասի եւ Հայաստանի լեռներու նեղ հովիտին մէջ: Այդ հանքերը կենսական են ռուսական որ եւ է պատերազմական ձեռնարկի եւ նոյնքան Գերմաններուն համար: Ամբողջական պատերազմի մը համար, հաշուեղած է թէ Գերմանիա պէտք պիտի ունենայ տարեկան 12.5 միլիոն թոն քարիւղի: Գերմանիա սովորաբար կ'արտադրէ միայն 2.5 միլիոն թոն եւ Ռումանիա հաւանաբար կրնայ ճարել ոչ աւելի քան 2 միլիոն, եթէ ուզէ: Ուրեմն մօտ ութ միլիոն թոնի համար կախում պիտի ունենայ Ռուսաստանէն, որուն գլխաւոր պաշարը կը գտնուի Կովկաս:

Դաշնակիցներուն համար կարգ մը տեսակէտներով հրապուրիչ է ճնշում մը Կովկասի վրայ: Այնտեղ կայ միայն մէկ երկաթուղի, լեռներու արեւելեան անկիւնին շուրջը, որ Ռուսաստանը կը կապէ այդ երկրամասին հետ: Լեռնաշղթային կեդրոնէն բանող զինուորական խճուղին դժուարանցանելի ճամբայ մըն է. անոր բարձր կիրճերը ձիւնով ծածկուած են նոյնիսկ ամառը: Զօրաւոր տորմիղ մը Սեւ ծովու մէջ՝ քանդելու համար Պաթումի շտեմարանները եւ նաւահանգիստը, թրքական բանակ մը՝ գրաւելու հովիտը եւ Ռուսաստանէն հեռու պահելու կիրճերը, օդանաւային ուժեր՝ ռմբակոծելու համար Բագուի նաւթահորերը,— այս բոլորը չէ՞ն կրնար շնորհալից արդիւնք մը յառաջ բերել:

Թերեւս, բայց ուրիշ պարագայ մը կայ: Թրքական յարձակողական մը պիտի յանգի միակ երկաթուղիի մը ծայրը, լեռնային անանցանելի տարածութեան մը մէջէն: Մօտաւոր Արեւելքի դաշնակից ուժերը շատ հեռու են ճակատէն եւ իրենց խարիսխներէն: Ռուսերը պաշտպանողական դիրք պիտի բռնեն իրենց հողին վրայ եւ իրենց ուտեստի եւ ճարտարագործական պաշարի գլխաւոր աղբիւրներուն մօտ: Դաշնակիցները ուրկէ՞ պիտի ստանան իրենց օդանաւերը: Թուրքերուն համար կ'ըսեն թէ ունին միայն 350 օդանաւեր որոնք դժուար թէ աւելի լաւ ըլլան քան ռուսականները: Հզօր նաւատորմիղ մը Սեւ ծովու մէջ կրնայ իբրեւ պատասխան տրուիլ այս բոլոր հարցումներուն, բայց Անգլիացիները յանձն կ'առնե՞ն այսքան յանդուգն ձեռնարկ մը, երբ անստոյգ է Իտալիոյ դիրքը:

Վերջին փաստ մը որ եւ է դաշնակից յարձակողականի դէմ այս շրջանին մէջ՝ այն է որ Գերմանիա փոխադրութեան դժուարութեանց պատճառով, թերեւս շատ քիչ քարիւղ կը ստանայ Անդրկովկասէն: Ասկէ զատ, այն ենթադրութիւնը թէ տարեկան 8 միլիոն թոն պէտք պիտի ունենայ Ռուսաստանէն, հաշուի չառներ անոր արհեստական արտադրութիւնը եւ հաւանական խնայողութիւնները: Դիւրին չէ դաշնակից յարձակողական մը նախատեսել Մօտաւոր Արեւելքի մէջ:

*** «Տէյլի Էքսփրէս»ի թղթակիցը Անգարայէն կը հեռագրէ թէ թրքական կառավարութիւնը խնդրած է Դաշնակիցներէն աւելցնել իրենց զինուորական օգնութիւնը:

*** Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ ազատական երեսփոխան մը հարցուց թէ ի՛նչ միջոցներ ձեռք առնուած են, արգիլելու համար Դանուբի ճամբով Գերմանիա փոխադրուած քարիւղին անցքը Սեւ ծովէն: Տնտես. պատերազմի նախարարը պատասխանեց թէ Սեւ ծովու մէջ հսկողութիւն հաստատուած չըլլալով, կարելի չէ խափանել այդ փոխադրութիւնը: «Մոնթրէօյի դաշնագրին համաձայն, պատերազմիկ պետութեանց մարտանաւերը չեն կրնար անցնիլ Տարտանէլէն Սեւ ծով, ցորչափ Թուրքիա չէզոք է, բացի այն պարագաներէն որ գոյութիւն չունին այժմ»:

Այս պատասխանին վրայ ազատական երեսփոխանը հարցուց թէ երեսփ. ժողովը ե՞րբ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, վերջ տալու համար այս վիճակին, խստացնելով պաշարումը: «Անհանդուրժելի է որ շարունակուի այս վիճակը»:

Աշխատաւորական երեսփոխան մը հարցուց թէ ուրկէ՞ կուգայ այս քարիւղը: Նախարարը պատասխանեց թէ ակնարկը կը վերաբերի ռուսական քարիւղին, որ Գերմանիա կը փոխադրուի Սեւ ծովէն, հասնելով մինչեւ Դանուբի բերանը կամ մինչեւ Օտէսա: Եւ աւելցուց.— «Ձեզ հասկնալ թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէ պատուարժան երեսփոխանը. արհամարհե՞նք Մոնթրէօյի դաշնագիրը»:

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ Թուրքիա 100աւոր միլիոն տոլար պիտի ծախսէ այս տարի, գերագոյն աստիճանին հասցնելու համար իր սպառազինութիւնները:

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԻԱ համաձայնութիւն մը կնքեցին, քարիւղի մասին: Իտալիա կը պահանջէր 400.000էն 800.000 թոնի բարձրացնել իր ստանալիք բաժինը, բայց Ռումանիա մերժեց որոշ յանձնառութիւն ստանձնել:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ յանկարծամահ եղաւ Ազգ. Մեծ ժողովին երեսգոյն անդամը, Պէսիմ Էօմէր: Նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ մէկուկէս ժամ տեսակցեցաւ Փրոֆ. Անտոէ Սիկֆրիտի հետ:

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ 26 տարեկան բոլշեւիկ մը, Քամիլ Կուտու, որ նամակ մը գրելով իր սիրած աղջկան, կ'ըսէր թէ Տալատիէ եւ Սառօ դաւաճաններ են եւ բուռն բառերով կը բողոքէր Ֆրանսայի բռնած դիրքին դէմ: Գրաքննութիւնը այս նամակը բանելով զինուորական ատեանին յանձնած էր: Ամբաստանեալը յայտարարեց թէ Ֆինլանտայի արշաւանքէն վերջը աչքերը բացուեցան. բայց զինուորական ատեանը յարմար դատեց հինգ տարի պատիժ սահմանել:— («Մաթէն»):

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Գերագոյն խորհուրդը վաւերացուց Ֆինլանտայի հաշտութեան դաշնագիրը, որ ստորագրուած էր մարտ 12ին:

ՍՈՆԻԿԻՆ ՀԱՅՐԻԿԸ

... Սեպտեմբեր 1939: Սեւ սեւ ամպեր կախուեր էին երկինքէն: Մեղմ հով մը, ատեն ատեն կ'աւլէր փողոցները ու մարդիկ, կիրակի ըլլալուն լեցուեր էին պողոտաները, մայթերուն վրայ:

Այդ առտուան տժգոյն արեւին հետ՝ համեստ դռնէ մը դուրս ելաւ երիտասարդ մը, թերթ մը գնեց եւ քաշուելով Պէլվիլ փողոցի մէկ անկիւնը, սկսաւ կարդալ:

— Բարեւ, Սարգիս:

— Հազար բարի, հայ տղայ:

— Ի՞նչ կը կարդաս:

— Մեր զինուորներու կեանքէն դրուած լուր մը: Ապրին, չիտակը գովելու արժանի են մեր տղաքը: Ամէն տեղ անուն, համբաւ կը շինեն: Կը յարգուին իրենց հրամանատարներէն: Մեծ պատիւ մը չէ՞ այս մեզի համար:

Այս խօսակցութիւնը դեռ շատ պիտի երկարէր, եթէ դիմացի պատին տակ հաւաքուած բազմութիւն մը ուշադրութիւն չգրաւէր: Ընդհատելով խօսակցութիւնը, երկուքը մէկ քալեցին դէպի պատը: Ամէն մարդ, ակնարկ մը նետելով այդ պետական ազդին՝ կը հեռանար: Իրենք ալ հասկընալով իմաստը այդ հրովարտակին, ձեռքի տաք սեղմումներով բաժնուեցան իրարմէ:

Առանց սպասելու, Սարգիս կտրեց փողոցը ու հասաւ տուն: Սովորականին պէս երդ մը կը խաղար շրթունքին ծայրը: Աղջնակը նազանքներով մօտեցաւ:

— Ո՞ւր գացեր էիր, հայրիկ:

— Դրան առջեւն էի, աղջիկս:

— Բայց ինչո՞ւ գիս ալ չտարիր:

— Մոռցայ: Ուրիշ անգամ քեզ ալ կը տանիմ:

Վերջապէս, հայր եւ աղջիկ հաշտուեցան իրարու հետ:

Սարգիս միշտ ժպտուն, յանկարծ խօսքը կնոջը ուղղելով՝ ըսաւ.

— Կօշիկներս, զոյգ մը գուլպայ եւ ճերմակեղէններս պատրաստէ:

— Ի՞նչ պիտի ընես:

— Պէտք է: Զօրակոչ է:

Նախորդ զինուորութեանը չրջանին փուշերը դեռ չթափած, Սարգիս հագաւ կօշիկները ու ոտքի ցատկեց:

— Դէ՜ հեւ, մնաս բարի: Հոգ մի ըներ: Քանի մը օրէն կը գրեմ:

Ցետոյ, անոյշ ժպիտով մը մօտեցաւ աղջնակին, վերցուց դեմնէն, համբուրեց քանի մը հեղ եւ, հովի պէս արագ դռնէն դուրս ելաւ:

×

Շէկ մազերը մետաքսի թելերու պէս թափեցան ուսերուն: Աչքերը թարթիչներուն ստուերին տակ կը վառէին անընդհատ: Ցօնքերը քիչ մը սեւ ու բարակ: Ու այտերուն վրայ այն աղջնակին, կ'ըսես նուռ մը փչրեր էին:

— Սոնիկ, աղջիկս, տխրանոյշ ժըպիտով մը հարցուց մայրը, ի՞նչ ունիս որ երկու օրէ ձայնդ չես հաներ, չես խաղար, չես երգեր ...

Պզտիկը աթոռին վրայ, գլուխը յեցած բազրիքին՝ լուռ, կը մտածէր: Մայրը կրկնեց հարցումը: Սոնիկ թեթեւ չարժում մը ըրաւ, նայեցաւ աջ ու ձախ, յետոյ աջ ցուցամատը տարաւ շրթունքին եւ, աչքերը դամեց պատուհանին ու կեցաւ անշարժ:

— Աստուա՛ծ իմ, պիտի խենթենամ, յուզուած մրմնջեց մայրը: Այս աղջիկը ցաւ մը ունի, բայց չեմ հասկնար:

Իրիկուն էր: Մութը սեւ վարագոյրի մը պէս կ'իջնէր: Փողոցի կարմիր, կապոյտ լոյսերը հետզհետէ կը սկսէին պլպլալ: Դիմացի պատուհանները կը գոցուէին: Զգաց որ պատերազմական չրջանի մը մէջ կ'ապրին: Սուլիչի մը ձայնին ինքն ալ քաշեց վարագոյրը իր պատուհանին ու վառեց լոյսը:

Սոնիկ, յանկարծ աչքերը վեր առաւ, նայեցաւ լոյսին, որ կապոյտ չղարշի մը տակ դողդոջուն, կ'ըսես հիմա, հիմա պիտի մարի:

— Մայրի՛կ:

— Աղջիկս:

Աչքերը միշտ լոյսին, Սոնիկ լուռ, բառ կը փնտռէր լրացնելու ընդհատած նախադասութիւնը: Վերջապէս, տխուր չեչտով մը շարունակեց.

— Մայրի՛կ:

— Զաւակս, ըսէ, ի՞նչ կ'ուզես:

— Լոյսը ինչո՞ւ ծածկեր ես:

Մայրը, աղջկան այս մեծ հարցումին անմիջապէս պատասխան չգտաւ: Լռեց:

— Լոյսը, կ'ըսեմ մայրիկ, ինչո՞ւ ծածկեր ես, կրկին հարցուց պզտիկը:

— Որպէսզի ճառագայթները դուրս չիյթան, զաւակս, որ ...

Սոնիկ գրեթէ բան չհասկցաւ մօրը այս պատասխանէն: Ալ չկրկնեց: Բան մը կը չարչարէր ուղեղը:

Վառարանին վրայ, ժամացոյցը եօթը կը զարնէր: Ընթրիքի ատենն էր: Ձեռքի լանջապահը մէկ կողմ դըրաւ, չակեց սեղանը, յետոյ սկսաւ սպասարկել:

— Մայրիկ, հայրիկին պնակը մոռցար, յիշեցուց Սոնիկ:

— Ան պիտի չգայ, զաւակս:

— Ինչո՞ւ:

— Տեղ գացեր է:

— Հապա կ'ըսէր որ գիս ալ պիտի տանի:

— Գիտեմ, աղջիկս, բայց մոռցեր է: Երբ վերադառնայ, կը յիշեցնենք: Հոգ մի ըներ:

Այդ իրիկուն, Սոնիկ, բացակայ հօրը համար չմօտեցաւ սեղանին: Դէմքը կախեց: Ու լուռ, սաստուած մէկու մը պէս գնաց մտաւ անկողին:

Մինչեւ առաւօտ աչքերը քուն չտեսան:

Քանի մը տժգոյն չաբաթներ եկան ու անցան, բայց Սոնիկին հայրիկը չէր վերադառնար:

×

Զէնքը ուսին, զօրանոցին դրան առջեւ պահակ կեցեր է Սարգիս: Արթուն եւ ուշադիր: Զինուորներ կ'երթան ու կուգան: Սպաներ նոյնպէս լուրջ եւ հպարտ: Ահա, անկիւնէն երեւցաւ հրամանատարի մը ստուերը: Սարգիս ակնթարթի մը մէջ զէնքը բարձրացուց եւ, պատուի կեցաւ: Աւելի հեռուն, պողոտային վրայ, անցորդներու գետ մը: Կին մը, չատերուն պէս կազդուրել դիմակը ուսին, բռնած աղջկան ձեռքէն՝ կ'աղմկէր ամբոխը: Այս երկու ստուերները գըրաւեցին ուշադրութիւնը: Կարծես թէ Սոնիկն ըլլար, որ մօրը ձեռքէն բռնած՝ կը քալէր խաղալէն: Ցուզուեցաւ: Կարօտ մը որ կը մխար կուրծքին տակ, հրահրեցաւ, բոցէ թեւեր չունեց ու սկսաւ վառիլ: Երբ հերթը լմնցաւ, Սարգիս գնաց սենեակը, կախեց զէնքը պատին ու, նըստաւ հանգչելու համար:

Իր զինակիցներէն շատեր կը շաղակրատէին, ուրիշներ սիրային դըրուագներ կը պատմէին կամ նամակներ կը գրէին: Այս երեւոյթը չկրցաւ մեղմել սրտին բոցը: Ուզեց ինքն ալ գրել: Փորձեց: Չկրցաւ: Մատիտը դրաւ գրպանը ու մտածեց: Ի՞նչ: Ոչ ոք գիտցաւ: Բայց խորհուրդ մը որ ծայր առած էր մտքին մէջ, անխնայ կը չարչարէր զինքը: Վճռեց: Ոտքի ելաւ: Քալեց դէպի զօրանոցին բակը ու կեցաւ: Շտկեց օձիքը, քննեց կոճակները, կօշիկները եւ, դարձեալ չարունակեց ճամբան:

Ահա հրամանատարին գրասենեակը: Լուռ է եւ վարանոտ: Վերջապէս, մեղմօրէն զարկաւ դրան:

— Մտէք, լսուեցաւ սուր ձայն մը ներսէն:

Սարգիս հեղ մը եւս քննեց օձիքն ու կոճակները, մտաւ ներս ու պատուի կեցաւ:

— Ի՞նչ կ'ուզես:

— Քանի մը ժամուան հրաման մը, պարոն հրամանատար:

— Ինծի հասած լուրերը կը վկայեն թէ արժանի ես: Պարտականութիւնդ լաւ կը կատարես եղեր:

Անմիջապէս երկու տող եւ ստորագրութիւն մը: Սարգիս ընդունելով հրամանագիրը շնորհակալութեամբ վերադարձաւ: Մտաւ սենեակը, հագաւ վերարկուն, կախեց ուսէն կազդուրել դիմակը եւ, դուրս ելաւ զօրանոցի մեծ դուռնէն:

Լապտերներու կապոյտ լոյսին տակ, արագօրէն քալեց Կար դը Լիոնի աջէն, կտրեց Պասթիյ երկարող մեծ պողոտան եւ, հասաւ իր թաղամասը:

Ահա փողոցը, որուն մէջ կը բացուէր իր բնակարանին դուռը:

Մութ էր: Ոչ մէկ ծանօթ: Շնչասպառ բարձրացաւ սանդուխէն ու կանգ առաւ իր սենեակին դրան առջեւ: Երբ կը պատրաստուէր ներս մտնելու, յանկարծ լսեց Սոնիկին ձայնը:

— Մայրիկ, հայրիկը ե՞րբ պիտի գայ:

Սարգիս ալ չկրցաւ դիմանալ ու, կամացուկ մը զարկաւ դրան:

— Սոնիկ, տես ո՞վ է:

Պզտիկը վազելէն բացաւ դուռը: Անծանօթ զինուոր մը կեցած կը ժպտէր դէմը:

— Մայրիկ, զինուոր մըն է, չեմ ճանչնար:

Մայրիկը վազեց: Ցանկարծ աչքերը փայլեցան ու, սրտին խորէն ճիչ մը արձակելով՝ ըսաւ.

— Զաւակս, հայրիկդ է, հայրիկը:

Սոնիկ թեթեւ այլայլած, բայց զինուորին շրթներէն թռած ձայնը ճանչցաւ: Ուրախութենէն խենթեցած մէկու մը պէս գրկեց զայն:

— Հայրիկ:

— Սոնիկ, աղջիկս:

Սարգիս վերցուց, առաւ թեւերուն վրայ ու սեղմեց կուրծքին:

Քանի մը ջերմ համբոյրներ: Նայուածքներ կարօտի աչքերով: Ժպիտ:

— Աղջիկս, շատ փնտռեցի՞ր հայրիկդ:

— Այո, հայրիկ:

— Ըսէ, շատ կը սիրես զայն:

— Շա՜տ, շա՜տ:

— Բաւ տեսնեմ, որքան:

Հօրը թեւերուն վրայ, Սոնիկ իր փափլիկ թեւերը լայն լայն բանալով:

— Այսչափ, այսչափ կը սիրեմ քեզ, հայրիկ:

ՏԱՏՈՒՐ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Պլպուլը եւ իր վարդը

Հայաստան երկրին պանդուխտ պըլպուլն եմ
Վարդս հոն է տարեր, զայն կը փընտռեմ,
Ճամբուս մէջ իջայ շատ մը պարտէզներ,
Փուշերը օտար են, հոտ ալ չեն բուրեր:
Երբ ճիւղի մը իջնեմ, կը դողամ սըրտովս
Չեմ կրնար ճռուողել, գոց է կտուցս,
Կը թռչիմ այսպէս պարտէզէ պարտէզ.
Ա՛խ, վարդդ իմ հայրենի, հոն ո՞ւր տարաւ քեզ:
Հիւսիս կը մեկնիմ, կը դառնամ հարաւ,
Ցոլնեցան թեւերս, եւ յոյսս կորաւ:
Արեւելք դարձայ, հին հողիդ վրայ,
Շրջեցայ ամէն տեղ ու ցածէն թռայ,
Երբ հասայ այն տեղ, հոտ մը կը բուրէր,
Հովը մեղմօրէն դէպ ինձ կը բերէր,
Տեսայ տժգոյն վարդ մը, ան ալ ինծի նման
Թառամեցուցեր էր ցաւը անդարման,
Ո՛հ իմ անուշիկ, վարդն իմ հայրենի,
Օրօրուելով հովին մտեր ես քունի,
Գոցեր ես աչքերդ կամար յօնքի տակ,
Ի՞նչպէս կը քնանաս դուն այսպէս միանակ,
Ձիս քեզմէ բաժնեցին անիրաւ մարդիկ,
Աւերակ է չուրջս, տանիք ու երդիք,
Ո՛հ Ալիս, դուն ես միշտ ապաստան
Այս թշուառիս ըրէ արդար դատաստան:
Ալիքներուդ մեղմիկ ձայնը որբասէր,
Միայն այսօր օտար բառը չեմ լսեր.
Չգէ որ հանգչիմ քու գով թիզմիդ մէջ:
Դարձեալ ելլելու յոյսը սրտիս մէջ:
Օր մը ողորմած յորձանքն ահնելի
Բէչելով գիս տանի ափունքն հայրենի,
Զինուոր Պէտոներ երբ որսի մտնեն,
Հոն մեղմով ծածկուած դիակս գտնեն,
Այդ իմ կմախքէս մէկ ոսկոր առնեն,
Հայրենի հողին մէջ զերեզման դնեն,
Օտարականին միակ փափաքն այս է:
Հայրենիք չունեցողը թող այս լսէ:

Գ. Գաճիկեան (Աշուղ)

Զինուորներուն համար

Պ. Նուպար Ալեքսանեան 50 ֆրանք կը նուիրէ Հ. Կարմիր Խաչի Ֆրանսայի չրջ. վարչութեան:

*** Շավիլէն Տիկին Փ. Պէրպէրեան 50 ֆրանք կը տրամադրէ, իր եղբօր մահուան տարեդարձին առթիւ, «Ցառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն:

*** Փարիզէն Այրի Տիկին Եպրուհի Աճէմեան 50 ֆրանք կը տրամադրէ, «Ցառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՊՈՒՐԿՈՒԱՆ, 15 Մարտ.— Սիրելի «Ցառաջ», այսօր ֆութպոլի մեծ մրցում մը տեղի ունեցաւ, չրջանի պահակներու եւ 142 R. R. Section Motosին միջեւ, ուր կը խաղայ իբր վարպետ բերդապահ Սահակ Անդրանիկեան անուն հայ զինուոր մը: Ներկայ էին 300 հոգի, եւ մանաւանդ երեք քահանաներ, երկու տեղակալներ եւ ուրիշ սպաներ: Հայ զինուորը գրեթէ չորս անդամին, հինգ մեթր հեռաւորութեամբ արձակուած գնդակները թռչունի արագութեամբ բռնեց, ծափերու եւ «կեցցէ հայ զինուոր Սահակ» աղաղակներու մէջ: Առաջին կիսախաղին հայ զինուորին կողմը չահեցաւ 1—0: Երկրորդ կիսախաղին «Կարտ մոպիլ»ները սոսկալի արագութեամբ յարձակեցան, սակայն հայ զինուորը յառաջ նետուելով յաջողեցաւ նորէն բռնել գնդակը: Հայրենասէր հայ զինուորին ձեռքը թօթուեց եւ Section Motosին խումբը սկսաւ աւելի զօրաւոր յարձակողական մը, չահելով երկրորդ նչանակէտը: Խաղը վերջանալու 10 վայրկեան մնացած չրջանի պահակները դարձեալ յարձակեցան, մօտենալով հայ զինուորին կողմը, սակայն Սահակ նորէն չահեցաւ խաղը: Բոլոր սպաները ջերմագին չնորհաւորեցին հայ զինուորը, ձեռքը սեղմելով.— «Ապրիս տղաս, դուն փրկեցիր մեր պատիւը»: Ջերմ ծափերու մէջ հայ բերդապահը տարին հարիւրապետին ընթրիքին:— Անտոն Սրապեան

×

ՊԱՐՔԱՐԷՍ, 16 Մարտ.— Լա Ռոչէլ կայարանին մէջ, թիւով 8 հոգի նորակոչ հայ զինուորներ ենք: Փարիզի ճեմելիթացը փչալով կանգ կ'առնէ: Կառախումբին մէջ մէկ մէկ անկիւն կը գրաւենք, Փարիզէն հասած նորակոչներով: Մեր թիւը կը բարձրանայ 80ի: 12 ժամ ճամբորդութենէ ետքը դէպի Արեւելք: Ցաջորդ օր այս քաղաքի զօրանոցը կը հասնինք: Երկու օր հանգստանալէ վերջ, մարզանքի կը սկսինք: Նախ զատեցին արհեստաւորները,— խոհարար, կօշկակար, սափրիչ, գերձակ եւն.:

Զօրակոչ..., զինուոր... Այս երկու բառերը այսօր որքան չարքաչութեամբ կ'ընդունինք, մինչդեռ 25 տարի առաջ, 1914ին Աստուծապատի մէջ, դեռ խլէպ, սարսափ կը զգայինք: Մահը մէկ է ամէն տեղ, բայց երանի այն մարդուն որ իր ազգին համար կը մեռնի...:

Բոլորս ալ հանգիստ ենք: Ուտելիքխմելիքը չատ լաւ է: Միսի պակաս երբեք չենք զգար: Շաբթուան ամբողջ օրը առտու եւ իրիկուն առատ պատուէր, սուրճը, գինին անպակաս են:— Օ. Պէօրէքճեան

«ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Երգչախումբ եւ պատերազմ...: Ինչպէս կարելի է հաչտեցնել այս երկու բառերը: Երբ կրակը կը մխայ ճակատին վրայ, կայ եւ բոցը հայ երգին, որ վառ մնացեր է տակաւին հոգլ մը հայորդիներու սրտին մէջ:

Ութ ամսուան վհատեցուցիչ անգործութենէն վերջ, Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի ղեկավարը չուրջը հաւաքելով հաւատարիմ անդամներէն մէկ քանին, որոշեր էր վերսկսիլ գործունէութիւնը:

Առաջին թէյասեղան - հաւաքոյթը որ կազմակերպուած էր 17 մարտ կիրակի օր, սպասուածէն աւելի յաջող անցաւ: Ներկայ էին մնացող անդամներէն մօտ 50 հոգի, իրենց ընտանիքներով, ինչպէս եւ համակիրներ:

Բացման խօսքը ըրաւ Պ. Պարթեւեան, եւ ողեկոչելով երգչախումբին անցեալ գործունէութիւնը, եզրակացուց թէ որքան ատեն որ պատերազմը չէ քանդած մեր բոյները, պատճառ չունինք անձրկելու, եւ պարտաւոր ենք պաչպանել մեր ազգային կեանքը: Անդամները եւ ներկաները միահամուռ, գնահատեցին այս սկզբունքը:

Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը որոչած էր չարունակել իր գործը: Ղեկավարը յետոյ կարդաց դրօչի տակ եղած անդամներու նամակները, որոնք իրենց գոհունակութիւնը կը յայտնէին, տեսնելով իրենց ընկերներու վերստին հաւաքուած:

Խօսք առաւ Պ. Շ. Միսաքեան, չեչտելով որ ճակատին վրայ անգամ մեր զինուորները հայկական երգերով կը ճանչցնեն մեզ օտարին, երբեմն ամբողջ զօրախումբեր կ'ոգեւորեն հայկական քայլերգով: Պ. Զօպանեան սրտապնդեց մնացող երիտասարդները, որպէսզի վառ պահեն հայկական կեանքը: Պ. Անտոն Ֆայէն ծանօթացուց Ֆրանքօ-Հայկական Միութեան գործը: Պ. Սաղըրեան գնահատական մը ուղղեց երգչախումբի ձեռներէցութեան, չեչտելով թէ պատերազմէն վերջ վերաքարոզչութեամբ առաջին նչանը կուտար Սիփան - Կոմիտասը: «Երանի թէ ուրիշ միութիւններ ալ օրինակ առնեն ձեզմէ»:

Պ. Տէմիրճիպաչեան կրակոտ խօսքերով չնորհակալութիւն յայտնեց «Ցառաջ»ի եւ գաղութին քանի մը երէց ներկայացուցիչներուն, որոնք իրենց ուսերուն վրայ առած են այսօր պատասխանատու գործեր, երբ ջահերը փախած են:

Խանդավառութիւնը այնքան մեծ էր որ կարելի եղաւ տալ նաեւ փոքր համերգ մը: Երգչախումբը չէր մոռցած իր երգերը: Թէյասեղանին չուրջ եղան նաեւ մեներգներ եւ արտասանութիւններ:

«Սիփան - Կոմիտաս» երգչախումբը ներկայ է ուրեմն Փարիզի մէջ, արթուն եւ պատրաստ՝ ոգեւորելու համար մեր գաղութը, որքան թոյլ կուտան պարագաները:— Գ.

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպած է զինեձօն մը Զատիկի առթիւ, ի պատիւ հայ զինուորին, մարտ 25ին, (Զատկի Բ. օրը) ժամը 3էն 7, 8, Rue Bossuetի սրահին մէջ: Մուտքը 10 ֆրանք, (հիւրասիրութիւն միասին): Սիրով կը հրաւիրուին արձակուրդի եկած բոլոր զինուորները:

դըքին եւ որուն համաձայն Պ. Պոնէ գերմանեւխորհրդային դաշինքին ստորագրութենէն երկու ամիս առաջ խոստացած է Փարիզի գերմանական դեսպանին «խեղդել կանչել համայնավարները»:

Այս յայտարարութեան վրայ, ատեանը խորհրդակցութեան սենեակը քաշուելով, աւելի քան մէկ ժամ վերջը յայտարարեց թէ կը մերժէ պաշտպան փաստաբաններուն պահանջը, իբրեւ անընդունելի: Այս անգամ ուրիշ փաստաբան մը միջամտեց, դիտել տալով թէ ամբաստանեալները չլսուեցան ընդհ. դատախազէն վերջը, հետեւաբար չեղեալ կը համարուի այս վճիռը: Մարսէյլի երեսփոխաններէն Պիյու յայտարարեց թէ ինք երեսփոխան է միշտ: Փարիզի երեսփոխաններէն Ֆլորիմոն Պոնթ ալ ըսաւ թէ սահմանադրութիւնը բռնաբարած են, եռ առնելով իրենց երեսփոխանի հանդամանքը:— «Ես Սէնթ Անթուանի արուարձանին երեսփոխանն եմ եւ այդպէս ալ կը մնամ»: Ուրիշ համայնավար երեսփոխաններ ալ նոյն յայտարարութիւններն ըրին, բողոքելով որ դաւաճան կը կոչուին: Կարեւոր դէմք մը, Ռընօ Ժան, յայտարարեց.

— «Ես պիտի պաշտպանեմ իմ պատիւս: Եթէ մենք դաւաճաններ ենք, թող ապացուցանեն եւ հրացանի բռնեն մեզ: Բայց մեր զրպարտիչները պէտք է հոս գան եւ իրենց ամբաստանութիւնը հաստատեն մեզի դէմ»:

Ուրիշ ամբաստանեալ մը, Վալտէք Ռոչէ, քննադատելով ֆրանսական եւ անգլիական կառավարութիւնները, զանոնք ամբաստանեց իբրեւ «լաւագոյն օժանդակները գերմանեւխորհրդային դաշինքին»: Կառավարութեան ներկայացուցիչը բողոքած ըլլալով այս յայտարարութեան դէմ, նախագահը կտրեց ամբաստանեալին խօսքը: Ամբաստանեալ Ֆաժոն ալ բողոքեց դաւաճանութեան մեղադրանքին դէմ: «Ես մարզիչ եմ նորագիր զինուորներու. այնպէս որ հակառակն է դաւաճան կոչել զիս»:

Ատեանը նորէն խորհրդակցութեան սենեակը քաշուեցաւ: Երկու ժամ վերջը, պաշտպան փաստաբան մը պահանջեց ընդհատել դատը, զինուորական վճռաբեկ ատեանին կարծիքը առնելու համար: Ատեանը նորէն խորհրդակցութիւն կատարեց: Ժամերը կը սահէին անորոշութեան մէջ: Կառավարութեան ներկայացուցիչը պահանջեց դատավարութիւնը կատարել դռնփակ, «նկատի առնելով գործին հանգամանքը եւ ազգային պաշտպանութեան ու հանրային բարեկարգութեան չահը»: Փաստաբան Զէվաէս մերժեց այս առաջարկը.— «Չկայ օրինակ մը որ քաղաքական դատ մը կատարուի դռնփակ, ազատ՝ հանրային կարծիքին հսկողութենէն»:

Այնուհետեւ ամբաստանեալները կարգով կանչուեցան, իրենց կարծիքը յայտնելու համար դռնփակ նիստի առաջարկութեան մասին: Նախ հարցումներ ուղղուեցան, ճշդելու համար ամբաստանեալներուն ինքնութիւնը:

Երբ նախագահը իւրաքանչիւրին արհեստը կը հարցնէր, գրեթէ բոլորն ալ կը պատասխանէին.— «Երեսփոխան»: Նախագահը դիտել տուաւ թէ այլեւս կորսնցուցած են այդ հանգամանքը.

— Ուրեմն անկեալ երեսփոխան (հանգամանքէն զրկուած)...

Իրիկուան ժամը 8ին ատեանը նորէն խորհրդակցութիւն կատարելով, յայտարարեց թէ հրապարակային վիճաբանութիւնը կրնայ վտանգաւոր ըլլալ հանրային բարեկարգութեան համար, հետեւաբար դատավարութիւնը պիտի կատարուի դռնփակ: Այդպէս ալ եղաւ, երէկուընէ սկսեալ:

*** Պաշտօնանկ համայնավարները քաղաքական իրաւունքներէ զրկելու համար օրինագիծ մը քուէարկուեցաւ ծերակոյտին մէջ: Այս առթիւ տեղեկաբերը պաշտպանելով օրինագիծը, յայտարարեց.— «Ի՞նչ օգուտ ունի իրենց հանգամանքէն զրկել համայնավար ընտրեալները, երբ վաղը կրնան նորէն ընտրուիլ: Այս մարդիկը անոնք են որ պատերազմին ատեն դիրք բռնեցին իրենց հայրենիքին դէմ: Այսպիսի դաւաճանները իրաւունք չունին տնօրինելու իրենց երկրին քաղաքական գործերը: Համայնավարները պէտք է հեռու պահուին ազգային կեանքէն»:— Մասնաւոր հրամանագրով մը գաղթավայրերու համայնավար երեսփոխանները եւ միւս ներկայացուցիչներն ալ զրկուեցան իրենց հանգամանքէն:— Ծերակուտական մը անրաւական գտած ըլլալով համայնավարներուն դէմ ձեռք առնուած միջոցները, ներքին նախարար Պ. Սառօ պատասխանեց թէ վեց ամիսէ ի վեր որ եւ է խռովութիւն չէ պատահած: Կառավարութիւնը յաջորդաբար համայնավար քարոզութեանց առջեւ փակեց հանրային կեանքը, փողոցը, գործարանը, պետական վարչութիւնները: Լուծուեցան բազմաթիւ կազմակերպութիւններ, պատիժներ սահմանուեցան հաղորդակցութիւններու, ձերբակալուածներուն թիւը հազարներու կը հասնի: Համայնավարութիւնը չէ ջնջուած, բայց պայքարը կը չարունակուի գիչեր ցերեկ: Խոհեմութիւնը կը պահանջէ հրապարակ չհանել կարգ մը պարագաներ:

Նախարարին յայտարարութեան համաձայն, պատերազմին սկիզբէն ի վեր ձերբակալուած են 3400 համայնավարներ, տուգանքի դատապարտուած կամ պետական պաշտօններէ արձակուած են 8000 հոգի, կատարուած են 11.600 խուզարկութիւններ զաղտնի ժողովներու կամ տուներու մէջ եւն.:

ԳԻՆԻԻ ՕՐՈՒԱՆ հասոյթը մինչեւ մարտ 15 եղած է 4.500.000 ֆրանք առանց հաշուելու կարգ մը նահանգներ:

ԵԳԻՊՏՈՍ հիւպատոսներ նշանակեց Հռոմի, Աթէնքի, Պելկրատի, Սոֆիայի, Թոքիոյի, Քապուլի, Պաղտատի, Լա Հէյի եւ Փէչթայի մէջ:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ վարչապետը, կոմս Թէլէքի, Իտալիա գնաց, ուր պիտի տեսակցի արտաքին նախարարին հետ:

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 23 ՄԱՐՏ
SAMEDI 23 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4305

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՌԱՆՑ ՈՏՔԸ ԳԵՏՆԷՆ ԿՏՐԵԼՈՒ

Այսօր պիտի կարդաք նկարագրութիւնը այն երեկոյթին, որ տեղի ունեցաւ անցեալ շաբաթ օր, նախաձեռնութեամբ Ֆրանքօ-Հայկական Միութեան: (Կազմակերպութիւնը աւելի ընդարձակելու համար իր գործունէութեան շրջանը, «Comité»ն վերածեց «Union»ի):

Միշտ բարեացակամ՝ այն բոլոր արտայայտութեանց հանդէպ որ կը ձըգտին աջակցիլ այս հալածական ժողովուրդին բարօրութեան, «Յառաջ» սկիզբէն իսկ պարզեց իր տեսակէտը, երբ Կոմիտէն գործի կը ձեռնարկէր.—

Ամէն բանէ առաջ գործնական հարցերու լուծում, թեթեւցնելու համար տարագիր բազմութեանց առօրեայ հոգերը,— իրաւական վիճակ, աշխատանքի ազատութիւն, հսպատակութեան դիւրութիւն հայ զինուորներու են.:

Դէպքերը այնպէս են դասաւորուած, որ մանկամտութիւն պիտի ըլլար աւելի բան սպասել, ներկայ պարագաներուն մէջ:

Ուրիշ խօսքով, մեզ չեն խանդավառեր նախապատերազմեան «հայասիրական» շարժումներն ու կանչերը: Եւ կը կարծենք թէ նոր Միութեան ֆրանսացի վարիչներն ալ միտքէ չեն անցըներ այդպիսի բան:

Այլապէս, պիտի զանուէինք տխուր հեղնութեան մը առջեւ, ճիշդ այն պահուն երբ Դաշնակիցները շողեպինդ յառաջ կը տանին իրենց զինուորական պատրաստութիւնները, ապահովելու համար Թուրքիոյ անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը:

Ըսել կ'ուզենք թէ ներելի չէ որ մեր ոտքը գետնէն կտրի, երբ սրտառուչ խօսքեր եւ հաւաստիքներ կը լսենք, բանաւոր թէ գրաւոր:

Անշուշտ մեր ֆրանսացի բարեկամները իրենց սրտէն բխածն է որ կ'արտայայտեն, Դաշնակիցներու յաղթանակին մէջ տեսնելով հայ ժողովուրդին եւ Հայաստանի ալ յարութիւնը:

Բայց, կը կարծենք թէ այս ժողովուրդը բաւական փորձառութիւն ստացած է, չշփոթելու համար սիրտն ու միտքը, բաղձանքն ու անողոք իրականութիւնը:

Դժուա՞ր է նախատեսել դէպքերու ընթացքը: Ամէնէն սրատես քաղաքագէտն ալ պիտի վարանէր վճիռ արձակել գալիքի, պատերազմի ելքի մասին: Մանաւանդ երբ հարցը կը վերաբերի փոքր, անտէր եւ անճար ժողովուրդներու ճակատագրին:

Խանդավառութիւնը, հաւատքը, բարոյական կորովի ամրապնդումը հրաշքներ կը գործեն ժողովուրդներու կեանքին մէջ: Այս մասին երկու խօսք չի կրնար ըլլալ, մեծ թէ փոքր ժողովուրդներու համար:

Սակայն, տարրական իմաստութիւնը կը պահանջէ դէպքերը դիտել այնպէս ինչպէս որ կան, եւ անոր համեմատ ճշդել մեր ուղեգիծը:

Հաւատալ, գործել, բարեկամներ շահիլ, նեցուկներ ապահովել: Բայց, առանց ոտքը գետնէն կտրելու:— Շ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱԿԱՍԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ՆԱՒԱՅԻՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԻ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (204րդ օր).

Զեկոյց թիւ 399, Մարտ 21, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:

Զեկոյց թիւ 400, իրիկուն.— Տեղական գործունէութիւն պահակախումբերու, Սարի երկու կողմերուն վրայ:

*** Զիլթ կղզիին վրայ կատարուած անգլիական յարձակումներէն անմիջապէս վերջը, գերմանական օդանաւերը արշաւներ փորձեցին Անգլիոյ ափերուն վրայ: Այս առթիւ ծանրապէս վնասուեցան երեք չէզոք նաւեր, երբ գերմանական ամրաձիգները կը հալածէին նաւային կարաւան մը, Սկովտիոյ բացերը: Օդանաւերէն մէկը զարնուեցաւ մարտանաւի մը արձակած ռումբերէն եւ կը կարծուի թէ ծովն ինկած է: Գերմանական զեկոյցն ալ կը հաստատէ թէ օդանաւերէն մէկը չէ վերադարձած:

Այս յարձակման հետեւանքով, նորվեկեան «Սվինթա» շոգենաւը, 1267 թոն, լքուեցաւ. երկրորդ նորվեկեան նաւ մը եւս վնասուեցաւ, երրորդ նաւ մը, շուէտական, զարնուեցաւ հրձիգ ռումբերով: Գերմանական օդանաւ մը յարձակեցաւ անգլիական փոխադրանաւի մը վրայ, երեք ռումբեր ձգելով, որոնց վերջինը ուղղակի զարնուեցաւ: Չորս հոգի սպաննուեցան եւ հինգերորդ մը մեռաւ հիւանդանոցին մէջ: Ահազանգը հնչեց Շէթլէնտ կղզիներուն մէջ, 15 վայրկեան տեւողութեամբ, իբրեւ հետեւանք գերմանական յարձակման: Ուրիշ գերմանական օդանաւ մըն ալ երեւցաւ Անգլիոյ հարաւային-արեւելեան ծովեզերքին վրայ:

Սկովտիոյ բացերը ընկղմեցան երկու դանիական նաւեր, մէկը միւսէն տասը վայրկեան վերջը:

Այս յարձակման առթիւ Պերլինի զեկոյցը կ'ըսէր թէ գերմանական օդանաւերը մարտ 20ին ցիրուցան ըրին անգլ. նաւային կարաւանը, «ընկղմելով ինը մարտանաւեր եւ շոգենաւեր, համագումար 42000 թոն տարողութեամբ», թէ ուրիշ երկու առեւտրական նաւեր ալ, համագումար 10.000 թոն, ծանրապէս վնասուեցան, թէ առեւտրական զինեալ նաւ մը, որ կը գտնուէր Մանշի մէջ, յաջողութեամբ զարնուեցաւ:

Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց անմիջապէս, իբրեւ պատասխան.—Նաւային կարաւանը, որ կը բաղկանար գրեթէ ամբողջ չէզոք նաւերէ, ցիրուցան չէ եղած եւ իր ճամբան կը շարունակէ ամենայն ապահովութեամբ: Ուղեկից մարտանաւերէն ոչ մէկը չէ զարնուած կամ վնասուած, որ եւ է նաւ չէ ընկղմած: Ինչպէս հաղորդուեցաւ արդէն, թշնամի օդանաւերը ետ մղուեցան բրիտանական նաւատորմի օդանաւերուն կողմէ, անոնց մէկը խորտակուեցաւ եւ ուրիշներ զարնուեցան: Երեք չէզոք նաւեր վնասներ կրեցին, աւելի դատ, անգլիական նաւ մը եւ նորվեկեան նաւ մը նաւահանգիստ հասնելով յայտարարեցին թէ վնասուած են: «Մանշի մէջ ընկղմած զինեալ նաւը» անգլիական «Պարնհիլ» նաւն էր (5349 թոն), որ զինուած չէր եւ մաս չէր կազմեր նաւային կարաւանին: Հետեւաբար, Գերմանները ծանուցանելով թէ 42.000 թոն տարողութեամբ նաւեր ընկղմած են, 42.000 թոն վար կը մնան ճշմարտութենէն: «Այս ահագին սխալը թերեւս հետեւանք է մտքի խանգարման որ տեղի ունեցաւ Զիլթի վրայ կատարուած բրիտանական յարձակումէն վերջ»:

*** Անգլիոյ օդանաւային հրամանատարը ճառ մը խօսելով, ազդարարեց որ եթէ Գերմանիա ռմբակոծէ անգլիական քաղաքներ, բրիտանական օդատորմիղը պիտի պատասխանէ անմիջապէս, «ակն ընդ ական»ի դրութեամբ:

*** Անգլիական երկու հսկայ նաւեր, «Մաւրիտանիա» եւ «Քուին Մէրի», որոնք Նիւ Եորքի նաւահանգիստը կը գտնուէին, առջի օր ճամբայ ելան արտակարգ զգուշութեամբ եւ անծանօթ ուղղութեամբ: Առաջին շոգենաւը նաւահանգիստէն մեկնեցաւ իրիկուան ժամը 8ին, երբ մութը կոխած էր: Տասներկու ժամ վերջը ճամբայ ելաւ միւսը: Կը կարծուի թէ երկու նաւերը զինուորներ պիտի փոխադրեն Աւստրալիայէն եւ Նոր Զելանտայէն: Կարծողներ կան թէ ֆրանսական «Նորմանտի» (83.423 թոն) եւ անգլիական «Քուին Էլիզապէթ» նաւերն ալ պիտի մեկնին Նիւ Եորքէն: Պաշտօնական շրջանակները բացարձակապէս գաղտնի կը պահեն ամէն բան: Միայն կը հաստատուի թէ «Քուին Մէրի», որ միայն 2100 ճամբորդ կրնար առնել, այժմ կրնայ փոխադրել 21.000 հոգի, ամբողջովին կերպարանափոխուած ըլլալով:

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ԱՒԵԼԻ ՁԱԽ

Վեց նախարարներ մասնաւորապէս պիտի զբաղին պատերազմով

Նոր վարչապետը, Պ. Փօլ Ռէյնօ, յաջողեցաւ կազմել դահլիճը 24 ժամուան մէջ, ինչ որ մեծ յաջողութիւն մը կը համարուի:

Ահաւասիկ նոր դահլիճին կազմը.— Վարչապետ եւ արտաքին նախարար՝ Փօլ Ռէյնօ, փոխ-վարչապետ՝ Շոթան, ազգ. պաշտպանութեան նախարար՝ Տալատիէ, ծովային՝ Քամփէնքի, օդանաւային՝ Լոռան Էնաք, գաղթական՝ Սէրոլ (ընկերվարական), ներքին՝ Անրի Ռուա, հանրօգուտ շինութեանց՝ Մոնզի, առեւտրական՝ Լուի Ռոլէն, գաղթային՝ Մանտէլ, տեղեկութեանց՝ Ֆրոսար (անկախ ընկերվարական), ապառազինութեան՝ Տոթրի, ելմտական՝ Լամուռէօ, կրթական՝ Ալպէռ Սառօ, պարէնաւորման՝ Բէօյլ, հողագործական՝ Փօլ Թէլիէ, աշխատանքի՝ Փոմառէ, առեւտրական նաւատորմի՝ Ռիօ, պաշարման՝ Ժօռժ Մոնէ (ընկերվարական), թոշակներու՝ Ալպէռ Ռիվիէռ (ընկերվարական), թղթատարական՝ Ժիւլ-Ժիւլիէն, առողջապահական՝ Մառսէլ Էռօ:

Գլխաւոր նախարարութեանց համար նշանակուած են 13 խորհրդականներ կամ փոխ-նախարարներ, որով դահլիճը կը բաղկանայ 35 նախարարներէ եւ օգնականներէ: Ուրիշ խօսքով, կազմը ոչ թէ կրճատուած, այլ ընդարձակուած է: Համրանքով նոր դահլիճը նոյնքան անդամ ունի որքան Քլէմանսոյի պատերազմական դահլիճը, բայց այս անգամ երկու նորութիւններ հաստատուած են.— 1. Պատերազմական մասնախումբ մը, որ կը բաղկանայ վարչապետէն, փոխ-վարչապետէն, ազգ. պաշտպանութեան, գաղթային, ելմտական, պաշարման եւ ապառազինութեան նախարարներէն: Այս «ներքին դահլիճը» շաբաթը երեք անգամ նիստ պիտի գումարէ, վարչապետին նախագահութեամբ, միմիայն պատերազմը վարելու համար պատերազմը.— 2. Միջնախարարական տնտեսական խորհուրդ մը, որ կը բաղկանայ ելմտական նախարարէն եւ այն նախարարներէն որոնց պաշտօնը կապ ունի տնտեսական գործունէութեան հետ:

Նոր դահլիճը երէկ երկու նիստ գումարեց, իր յայտարարութիւնը կազմելու համար: Երկրորդ նիստին կը նախագահէր Հանրապետութեան նախագահը: Յետոյ ներկայացաւ երեսփ. ժողովին, պարզելու համար իր գործունէութեան ծրագիրը:

*** Նոր դահլիճը ամէնէն ձախակողմեանը կը համարուի, Ժողովրդական Ճակատի կառավարութենէն ի վեր: Դահլիճին մէջ կը տիրապետեն արմատականները, եօթը նախարարներով, գլխաւորութեամբ Պ. Տալատիէի: Ընկերվարականները երկու տարուան ընթացքին առաջին անգամ է որ կը մասնակցին կառավարութեան: Ունին երեք նախարարներ եւ երեք ալ փոխ-նախարարներ: Անկախ ընկերվարականներն ալ կը մասնակցին երեք նախարարներով, գլխաւորութեամբ Ֆրոսարի, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ կազմակերպել տեղեկութեանց վարչութիւնը, քարոզչական աշխատանքը եւ գրաքննութիւնը:

Ինչպէս դիտել կուտան աջակողմեան թերթերը, վարչապետը չէ յաջողած ազգային միութեան դահլիճ մը կազմել, «Պլումէն մինչեւ Լուի Մառէն»: Այս վերջինը, որ երեսփ. ժողովին Թունդ աջակողմեան թեւը կը ներկայացնէ, չուզեր որ եւ գործ ունենալ ընկերվարականներուն հետ: Յայտնի չէ թէ այս խմբակցութիւնը պիտի դոհանա՞յ ձեռնպահութեամբ, գործելու պատեհութիւն ընծայելով նոր դահլիճին, թէ պիտի շարունակէ իր պայքարը, մերժելով վստահութիւն յայտնել:

*** Նոր վարչապետը ուժեղ անհատականութիւն մը ունենալով, կը կարծուի թէ պիտի կրնայ պատերազմը վարել «յարաճուն ուժգնութեամբ», ինչպէս կը պահանջէր ծերակոյտը: Ինք մէկն էր այն վարիչներէն որ ուժգնօրէն մերժեց տեղի տալ Գերմանիոյ՝ չեխական առաջին տագնապին առեն (1938) եւ Թունդ կուսակից է պատերազմը յառաջ տանելու մինչեւ ծայրը, «մինչեւ ամբողջական խաղաղութիւն», ինչպէս կ'ըսէ ինք: Այս առթիւ նշանակալից է որ մինչ Ժօռժ Մանտէլ, Քլէմանսոյի աջ բազուկներէն մէկը, կը պահէ իր պաշտօնը իբրեւ գաղթային նախարար, Պ. Ժօռժ Պօնէ, որ արտաքին նախարար էր Միւնիխի համաձայնութեան առեն եւ որ ստորագրեց 1938 դեկտեմբեր 6ի ֆրանքօ-գերման համաձայնութիւնը, դուրս կը մնայ դահլիճէն:

Պ. Ռէյնոյի վարչապետութիւնը ապացոյց մը կը համարուի թէ աւելի սերտ հանգամանք պիտի ստանայ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի գործակցութիւնը. որով-հետեւ ան էր որ անցեալ աշնան կնքեց ելմտական եւ տնտեսական գործակցութեան դաշինքը: Նոր վարչապետը սահուն անգլերէն կը խօսի, եւ ջերմ բարեկամ է նաեւ Մ. Նահանգներուն:

*** Լոնտոնի մէջ մեծ գոհունակութեամբ ողջունեցին նոր դահլիճին կազմութիւնը: Այս առթիւ թերթերը կը շեշտեն թէ Պ. Փօլ Ռէյնօ մտերիմ բարեկամն է Չըրչիլի եւ երդուեալ թշնամի նացիներուն: Անգլիոյ մէջ ալ անհամբերութեամբ կը սպասեն դահլիճին վերակազմութեան, աւելի վճռական մարդիկ ասպարէզ քաշելու համար:

Իտալական մամուլը շեշտելով թէ Ֆրանսայի նոր վարչապետը կուսակից է պատերազմը շարունակելու ծայրագոյն սաստկութեամբ, դիտել կուտայ թէ իր կազմած դահլիճը պիտի չկրնայ յաջողութեամբ դիմագրաւել գալիք դէպքերը:

*** Նոր դահլիճէն դուրս կը մնան եօթը նախարարներ,— Կի Լա Շամպր (օդանաւային), Ժօռժ Պօնէ (դատական), Իվոն Տէլպոս (կրթական), Ժօռժ Փէրնօ (պաշարման), Մարք Ռիւքառ (առողջապահական) են.:

Նոր վարչապետը ծնած է 1878ին եւ իր ասպարէզը սկսած իբրեւ փաստաբան: Առաջին անգամ ելմտական նախարար եղաւ 1930ին, Թառտիէօյի դահլիճին մէջ, յետոյ գաղթային նախարար Լավալի դահլիճին մէջ (1931—32):

«Յառաջ»ի վաղուան թիւը չորս էջ

»»» · «««

«ՅԱՌԱՋ» ՎԱՂԸ, ԿԻՐԱԿԻ, ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԼՄԱՆ ՉՈՐՍ ԷՋ, ՃՈԽ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՕՐՈՒԱՆ ԲՈԼՈՐ ԼՈՒՐԵՐՈՎ:

Թուրքիոյ տենդագին պատրաստութիւնները

Անգարայէն կը հեռագրեն «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի.—

Պատրաստուելով ամէն պատահականութեան հանդէպ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, Թուրքիա հարիւրաւոր միլիոն տոլար պիտի ծախսէ այս տարի, իր բանակը զօրութեան ամենաբարձր աստիճանին հասցնելու համար: Հեղինակաւոր շրջանակներու մէջ կը հաւաստեն թէ նոր ելմտացոյցով նախատեսուած գումարը, որ պէտք է վաւերացուի մայիս 30էն առաջ եւ Անգլիոյ ու Ֆրանսայի կողմէ տրամադրուած վարկերը շատ աւելի դրամ պիտի ապահովեն Թուրքիոյ բանակին համար քան ծախսուած է տարիներով: Նոր ելմտացոյցը, 1940 յունիս 1էն 1941 յունիս 1, կը տրամադրէ մօտ 120 միլիոն տոլար, որուն վրայ պէտք է բարդել անգլօ-ֆրանսական համաձայնութեամբ սահմանուած հարիւր միլիոն տոլարին մեծագոյն մասը:

Թրքական կառավարութիւնը կը մտածէ իր ջանքերը կեդրոնացնել օդանաւային ուժերու ծաւալման եւ զինուորական օդակայաններու բարւոքման վրայ: Մեծ գումարներ ծախսուած են ռազմագիտական երկաթուղիներ, ճամբաներ, զինագործարաններ եւ զօրանոցներ շինելու համար:

Անգլիայէն եւ Ֆրանսայէն օդանաւեր կը սպասուին յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին: Ասոնք մեծապէս պիտի զօրացնեն Թուրքիոյ օդանաւային ուժը: Թուրքիոյ սպայակոյտին եւ Անգլիոյ ու Ֆրանսայի սպայակոյտներուն միջեւ շփումը շարունակ աւելի կը սերտանայ:

Անգարայի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ կը շեշտեն թէ Թուրքիա կ'ուզէ պահպանել բարեկամական յարաբերութիւնները իր բոլոր դրացիներուն հետ, մէջն ըլլալով Խ. Ռուսիան: Բայց եթէ իր «ապահովութեան տարածութիւնը» վտանգուի, պիտի գործէ վճռականօրէն: Համաձայն կիսապաշտօնական յայտարարութեան մը որ հրատարակուեցաւ վերջերս, այս «ապահովութեան տարածութիւնը» կը պարունակէ ամբողջ Պալքանները եւ Միջերկրականը:

*** Պոլսէն կը հեռագրեն մարտ 21 թուականով.— Նախարարական խորհուրդին որոշումով, այն թրքական նաւերը որ օտար ջուրերու մէջ կը նաւարկեն, այսուհետեւ պարտաւոր են արտօնութիւն ստանալ մասնաւոր յանձնաժողովի մը կողմէ: Այդ յանձնաժողովը կը գործէ Պոլսոյ մէջ եւ զինուորական իշխանութիւնն ալ ներկայացուցիչ մը ունի: Այսօր օտար նաւահանգիստներ մեկնած նաւերը պէտք է Թուրքիա վերադառնան, իրենց բեռները պարպելէ անմիջապէս վերջը: Անոնք արտօնուած են նոր բեռներ առնելու միայն այն նաւահանգիստներէն որ կը գտնուին իրենց վերադարձի ճամբուն վրայ:

*** Ֆրանսացի ծովակալ Մուրէն, քննելով Թուրքիոյ օդանաւային պաշտպանութեան միջոցները, իր գոհունակութիւնը յայտնած է, ինչպէս կը հեռագրէ «Նիւզ Քրոնիքըլ»ի թղթակիցը: Ծովակալը ըսած է թէ Թուրքիա շատ լաւ պատրաստուած է, դիմագրելու համար որ եւ է յարձակման՝ իր սահմաններուն կամ կենսական կէտերուն վրայ: Ծովակալը այցելած է Էսկիշէհիր, որ երկաթուղիներու հանգոյցը կը կազմէ, Անգարա եւն.: Պիտի այցելէ նաեւ Իզմիր եւ Պոլիս, Թուրքիոյ երկու գլխաւոր նաւահանգիստները, պատրաստութիւնները աչքէ անցընելու եւ տեղեկագիր մը կազմելու համար:

*** Պոլսէն կը հեռագրեն թէ գերման տնտեսական պատուիրակութիւն մը ապսպրանքներու ցանկ մը ներկայացուց թրքական կառավարութեան, 19.500.000 թրքական ոսկի արժողութեամբ, մասնաւորապէս պահանջելով ցորեն եւ հալկիթ: Թրքական կառավարութիւնը առ այժմ յետաձգեց իր պատասխանը:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ պատուիրակութիւնը Մոսկուա հասած առեն, երկու անախորժ անակնկալներու առջեւ գտած է ինքզինքը, ինչպէս կը գրեն հոլանտական թերթերը.— 1. Խ. Միութիւնը հակառակ է սկանտինաւեան երկիրներու զինակցութեան.— 2. Նոր հողեր կը պահանջէ Ֆինլանտայէն:— Նորէն գրոյց կը շրջի թէ Մոլոթով Պերլին պիտի այցելէ Զատկին:

44 ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ Գ. եւ Դ. դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ դռնփակ, ինչպէս որոշուած էր: Պաշտպան փաստաբանները նորէն պահանջեցին փոխել այս որոշումը, բայց չյաջողեցան: Երեսփ. ժողովին նախագահը, Պ. Էռիօ, զինուորական ատեանին ղրկեց բնագիրը հոկտեմբեր 2 թուակիր նամակին, որով ամբաստանեալ երեսփոխանները անմիջական հաշտութիւն կը պահանջէին:

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ յայտարարութիւն մը ուղղելով Թիրոլի գերմանածին բնակիչներու պատուիրաթեան, շեշտեց թէ Պրէննէրի սահմանագլուխը ապահով է աւելի քան երբեք եւ վէճի առարկայ պիտի չդառնայ Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ:

ՓՏԱԽՏԻ դէմ (կանկրէն) պատուաստ մը գտնուած է Աւստրալիոյ մէջ:

ՄՕՏԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ անգլիական բանակին հրամանատարը, Զօր. Ուէյվըլ, Հարաւ. Ափրիկէ գնաց, խորհրդակցելու համար զինուորական իշխանութեանց հետ:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ աֆղան դեսպանը, որ Քապուլ կը գտնուի, յայտարարեց թէ վախ չկայ որ Ռուսիա Հնդկաստան արշաւէ Աֆղանիստանի ճամբով, քանի որ Մոսկուա եւ Քապուլ իրարու հետ կապուած են սերտ բարեկամութեամբ:

Ֆրանքօհայկական Միութեան թէյասեղանը

Շաբաթ կէս օրէ վերջ Օթէլ տէ Տէօ Մոնտի շքեղ սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ Ֆրանքօհայկական Միութեան թէյասեղանը :

Անցեալ յունուարին, նեղ շրջանակի մէջ տեղի ունեցած հացկերոյթէն վերջ, այս թէյասեղանը երկրորդ հրապարակային արտայայտութիւնն էր այս նորակազմ Միութեան, որուն ծրագիրը յղացուեցաւ անցեալ ամառ եւ որ մարմին առաւ պատերազմի սկիզբի ամիսներուն: Ներկայ պայմանները բերումով, այս Միութիւնը կոչուած է կարեւոր դեր մը խաղալու Ֆրանսահայ գաղութին մէջ :

Ներկաներու որակն ու քանակը — շուրջ 200 հոգի — ցոյց կուտան թէ այս Միութեան շուրջ ընդհանուր հետաքրքրութիւն ստեղծուած է՝ ամէն կուսակցական խտրութեան: Բացի ամէն հոսանքի պատկանող հայ ծանօթ անձնաւորութիւններէ, ներկայ էին բազմաթիւ ֆրանսացի պաշտօնական եւ ականաւոր անձնաւորութիւններ,— զօրավարներ Պրէքար, Տիւֆիէօ, Նիէսէլ, Պրէժոն, Շարտինյի եւ Շըվալիէ, ծովակալ Մոռնէ, Շարլ Լըպրէօն, Փրոֆ. Ռընէ Փինոն, հրապարակագիր Ժաք Տէլպէք, Պ. եւ Տիկին Մարսէլ Փան, Կապրիէլ Մուրէ, Մանտէլշթամ, Ֆէյտի, Գապէսթան եւայլն: Արտաքին գործերու նախարարութեան դիւանապետ Պ. Քուլոնտրի եւ նոյն նախարարութեան Միջին Արեւելքի գործերու փոխանօրէն Պ. Լակարտ կողմէ ներկայ էին Պ. Պ. Շանսիէրկ, Օռնանօ եւ Կիւյոնտէր, Փարիզի քաղաքապետական ժողովին կողմէ Պ. Ռընէ Ֆիքէ եւայլն:

Փարիզէն բացակայութեան պատճառով չէին կրցած գալ եւ համակրական երկտողեր ղրկած էին՝ ծերակուտականներ Կիւսթավ Կօթըրօ եւ Հանրի Հէյ, երեսփոխաններ Ֆէլիքս Կրա, Լիւսիէն Հիւսէլ, Ժ. Մ. Ռընէթուր, Մօրիս Ռոպէր, զօրավար Մորտաք, գեղարուեստից ակադեմիայի մնայուն քարտուղար Ատոլֆ Պոշօ, դեսպան Ժորժ Փիքօ, ստրկութեան վերատեսուչ Լանժըրոն եւ Սէնի քաղաքապետը, ինչպէս նաեւ անոնց ընդհ. քարտուղարներն ու դիւանապետները, փրոֆ. Կապր. Միյէ՝ Կաճառի անդամ, դերկոմս Պրնուա տ'Ազի, Քամիյլ Մօքլէր, Ֆիլէաս Լըպէկ եւայլն :

Ճառեր խօսեցան Լուի Մարէն, երեսփոխան եւ նախկին նախարար, Միութեան նախագահը՝ որ անգամ մը եւս իր համակրութիւնը յայտնեց հանդէպ հայ ժողովուրդին՝ «զոր կը սիրէ 45 տարիներէ ի վեր»: Անդրադառնալով ներկայ պատերազմին, ըսաւ թէ երկու մեծ ուժերու վճռական բախումէն պիտի ծնի նոր յաղթանակը եւ Ֆրանսայի յաղթանակը պիտի ըլլայ նաեւ յաղթանակը Հայաստանի՝ որ պիտի վերածնի ու բարգաւաճի :

Երկրորդ խօսողն էր Պ. Ռընէ Ֆիքէ, անդամ եւ նախկին նախագահ քաղաքապետական խորհուրդին, որ յանուն Փարիզի քաղաքապետութեան ջերմ խօսքեր ուղղեց հայ ժողովուրդին, ոգեկոչեց այն դարաւոր կապերը որ զայն կը միացնեն Ֆրանսայի, յիշեց Հայոց վերջին թագաւոր Լեւոն Ե. Լուսինեանը, որուն դամբարանը իր պատուոյ տեղը կը գրաւէ Ս. Տընիի մայր եկեղեցիին մէջ՝ ֆրանսացի թագաւորներու շարքին :

Ցետոյ խօսեցաւ Զօրավար Էտ. Պրէժոն, Կիլիկիոյ նախկին կառավարիչը, որ յիշեց հայ կամաւորներու քաջութիւնը եւ յուզումով ողջունեց այն հազարաւոր հայ զինուորները, որոնք ներկայիս զօրակոչի ենթարկուած են՝ ֆրանսական դրօշին տակ կռուելու համար: Ներակուտական Ժիւսթէն Կոտառ ֆրանքօհայկական բարեկամութեան մասին տաք խօսքեր արտասանեց իրեն յատուկ պերճախօսութեամբ եւ շեշտեց իր հաստատ հաւատքը թէ լաւագոյն ապագայ մը վերապահուած է հայութեան, ներկայ պատերազմէն վերջ :

Պ. Արշակ Չօպանեան գրականմշակութային մարզին մէջ Հայերու եւ Ֆրանսացիներու ունեցած յարաբերութեանց պատմականն ըրաւ, ըսկսելով Խաչակիրներու շրջանէն եւ շնորհակալութեան ջերմ խօսքեր ըրաւ Հայերու բարեկամ Ֆրանսացիներու հասցէին :

Պ. Ալ. Խատիսեան, նախագահ Հ. Հ. պատուիրակութեան, յուզիչ խօսքերով ոգեկոչեց այն հազարաւոր հայ զինուորները, որոնք ֆրանսական բանակին մէջ կը ծառայեն ներկայիս : Ըսաւ թէ հայեւֆրանսական բարեկամութիւնը այս առթիւ անգամ մը եւս կը նուիրագործուի ու յոյս յայտնեց վերջնական յաղթանակի եւ հայ ժողովուրդի ազատագրութեան համար: Ներկաները յոտնկայս ծափահարեցին իր խօսքերը, պատուելով ֆրանսական բանակը :

Վերջին խօսողն էր Միութեան ընդհանուր պատուիրակը, Պ. Անտրէ Ֆայէ, որ բացատրեց Միութեան ծրագիրն ու նպատակները, վեր հանելով կարեւորութիւնը այն գործին, զոր առաջադրած են գլուխ հանել : Թուեց արդէն իսկ ձեռք բերուած արդիւնքները, կարդաց պաշտօնական անձնաւորութիւններէ ստացած կարգ մը քաջալերական նամակներ, որոնք ցոյց կուտային թէ զուր չէին անցած Միութեան կատարած աշխատանքները՝ իր սկզբնական շրջանին մէջ իսկ:

Պ. Ֆայէ մասնաւորապէս շեշտեց. — «Ոչ եւ է թիւրիմացութեան տեղի չտալու համար անհրաժեշտ կը նըկատեմ ճշդել երկու էական կէտեր, առաջին՝ մենք ո եւ է քաղաքականութիւն չենք հետապնդեր, մեր քաղաքականութիւնը հայկական շահերն են: Երկրորդ, մեր յաջողութեան բացարձակ պայմանն այն է՝ որ Հայերը իրարու միջեւ ազգային միութիւն կազմեն, ինչ որ ալ ըլլան իրենց ծագումն ու հակումները :

« Հակառակ համաշխարհային պատերազմին յառաջ բերած տակնուվրայութեանց եւ բազմատեսակ խոչընդոտներու, պատերազմի այս խռովայոյզ օրերուն մեր ձեռք բերած արդիւնքներէն կրնաք դատել թէ ինչ եղած են մեր աշխատանքները: Մենք զէնքը դարբնեցինք, ձեզի կը մնայ զայն դարձնել հայկական վերածնունդի հզօր եւ ազատարար գործիքը: Յոյս եւ վստահութիւն ունեցէք, պարոններ: Երկինքին վրայ նշաններ կան: Հայաստան երկար դարեր Մարերու, Պարթեւներու, Ասորիներու եւ ուրիշ բարբարոսներու ոտքի կոխան եղած է: Այդ բոլոր ազգերն ալ կործանած են եւ անոնց կուտակուած աւերակներուն տակէն յաղթականօրէն վերածնած է Հայաստանի վարդը »:

Հանդէսը վերջացաւ գեղարուեստական բաժինով մը, ուր իրենց շնորհալի մասնակցութիւնը բերին Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան եւ Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան՝ երգերով, Պ. Նուրհան Մարգարեան (զինուորական համազգեստով) արտասանութեամբ, Տէր եւ Տիկին Արայ Պարթեւեան՝ դաշնակով եւ ջութակով: Տիկին Ա. Գեւոնեանի երեք տարօնեան անտիպ երգերը խորապէս յուզեցին ունկնդիրները, նոյնպէս Օր. Պիւլպիւլեանի երգած հինգ այլազան կտորները:

Հ. Ս.

Եթէ զինեալն կ'օգնուի...

ՄԱՐՍԷՅԼ, 20 Մարտ.— Սովորութիւն դարձած է մեր բոլոր ցաւերուն եւ պահանջներուն դարմանը հեռուներէն, մեծերէն սպասել, նոյնիսկ տեղական, թաղային պզտիկ դժուարութեանց եւ իրերօգնութեան հարցերու մէջ :

Երբ անակնկալ կամ նախատեսուած դժուարութեան մը առջեւ գտնուինք, ելքը պատրաստ է,— «Փարիզ դիմենք, նախարարութեան, Օֆիսներուն, Ֆրանքօհայկական Միութեան, ուրիշ ճար չկայ»: Պարտականութենէ եւ աշխատանքէ խուսափելու դիւրին ճամբայ մը :

Մինչդեռ իրական եւ նուիրուած աշխատանքով մը ի՛նչ բարերար արդիւնքներու կարելի է հասնիլ մեր ուժերով եւ միջոցներով, եթէ կամք եւ խելք ունենանք օգտուելու մեր անմիջական շրջապատի բարեացակամութիւններէն :

Նախորդով ըսած էի թէ՝ այս ուղղութեամբ գովելի շարժում մը սկսած է: Ահաւասիկ Մարսէյլի արուարձաններէն Սէնթ Անթուանի տեղական իրերօգնութեան՝ Entre' Aide մարմնի մեր հայրենակիցներուն ըրած օգնութիւնը (300է աւելի հայ աշխատաւոր ընտանիքներ կ'ապրին հոն):

Թաղային իրերօգնութեան մարմինը կազմուած է 1939 հոկտեմբերին, նախագահութեամբ սրտցաւ կրօնաւորի մը, Mr. Louis Pellegrinի, որուն անմիջական գործակիցներն են Mr. Comis, Mr. Puget եւ Mme. Brune: Ահա այս մարմնին օգնութեան գործերը .—

Բազմաթիւ հայ անգործ ընտանիքներու աշխատաւորները տեղաւորած են զանազան արհեստանոցներու եւ գործերու մէջ յատուկ յանձնարարութիւններով: Նախագահ կրօնաւորը ծանօթ եւ յարգուած անձնաւորութիւն մըն է եւ իր յանձնարարականները նկատի կ'առնուին շատ մը գործատէրերէ: Յանձնարարուած Հայերէն ոչ մէկը մերժուած է :

Ունին կարի արհեստանոց մը որ գործ կը հայթայթէ զինուորներու ընտանիքներուն: Գործ կուտան նաեւ հայ զինուորներու ընտանիքներուն :

Հինգ հայ որբեր բոլորովին իրենց խնամքին եւ հոգածութեան յանձնուած են: Կը հոգան անոնց բոլոր ծախքերն ու պէտքերը :

Հինգ հայ զինուորներու ամսական 25ական ֆրանքով կանոնաւորաբար կ'օգնեն, իսկ արձակուրդով եկողներու ալ օժանդակութիւններ եւ պիտոյքներ կը յատկացնեն :

Շատ մը 15 — 18 տարեկան հայ աղջիկներու կարի եւայլն արհեստանոցներու մէջ գործ գտած, յանձնարարած եւ տեղաւորած են :

Օգնութիւնը որ եղած է մեր հայրենակիցներուն, համեստ կը թուի, բայց մեծ է եւ արժէքաւոր, երբ տեղական, թաղային գործի մը արժէքով գնահատուի: Եթէ իւրաքանչիւր թաղի եւ շրջանի մէջ այնքան օգտուէինք որքան այս թաղին մէջ, շատ մը մասնակի եւ տեղական խնդիրներու համար հոս ու հոն գլուխ պիտի չցաւցնէինք: Սէնթ Անթուանի մեր հայրենակիցներուն եւ հայ թաղային մարմնի պարտականութիւնն է մօտենալ, օգնել եւ աջակցիլ անոնց աշխատանքներուն, որպէսզի հաստատենք թէ՝ անտարբեր չենք եւ կը գնահատենք իրենց կողմէ մեր կարօտ հայրենակիցներուն եղած օգնութիւնը: Զմոռնանք որ պարտականութիւններու գործադրութիւնն է որ իրաւունքներու ծնունդ կուտայ:

Այստեղ կ'արժէ յիշել անունը Օր. Վարդարիի Դարփինեանի, որ միակը իբրեւ Հայ՝ կապ կը պահէ, կը մասնակցի, կը դիմէ եւ միջնորդ կը հանդիսանայ թաղին հայ կարօտեալներու, դժուարութեանց ենթարկուողներու եւ Իրերօգնութեան Մարմնի միջեւ: Գնահատելի են օրիորդին ջանքերը: Մանաւանդ որ՝ ան անցեալի լաւ օրերու մէջ ալ միութիւններու աշխատութեանց մասնակցած եւ օգտակար եղած է :

*** Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը կը շարունակէ կարօտ զինուորներուն ծրարներու առաքման գործը: Այս շաբթու 120 ծրարներ եւս ղրկուեցան: Այս երրորդ հարիւր ծրարն է որ կը ղրկուի: Յաջորդով մանրամասնութիւններ պիտի տամ թէ ինչ արժած են այս 300 ծրարները, Հ. Կ. Խաչին: Բազմաթիւ հայ զինուորներ եկած են Զատկի արձակուրդով: Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, կարգ մը շրջաններու մէջ զինուորական տետրակները առնուած եւ նորեր տրուած են մեր տղոց՝ որոնց մէջ « ֆրանս. քաղաքացի չէ » նախադասութիւնը չկայ: Շատ ուրախ են մեր տղաքը:

*** Մարսէյլի շրջանէն հայ զինուոր մը, Թադէոս Մարեան —Ճիւճինցի— 29 տարեկան, որ ճակատի վրայ կը ծառայէ, յունուար 20ի գիշերը իր խումբին հետ յարձակման կ'ենթարկուի թշնամի յառաջապահներու կողմէ: Խումբը 36 հոգիէ կը բաղկանար եւ ուժեղ դիմադրութիւն մը ցոյց տուած է թշնամիին որ կ'ուզէր գերի բռնել: Թշնամին ձախողած է իր նպատակին մէջ եւ մեծ կորուստով ետ մղուած: Մեր հայրենակիցը այս քաջութեան համար, իր խումբի ընկերներուն հետ վարձատրուած է պատերազմական խաչով :

ԹՂԹԱԿԻՑ

Զինուորներու համար

Ժանթիյէէն Պ. Արմենակ Յակոբեան 50 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն :

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

... 16 Մարտ.— Յարգելի «Յառաջ», կը գտնուիմ ծանօթ գիծէն 500 մեթր դէպի ետ: Ամբողջ զօրակայանին մէջ միակ Հայն եմ: Բախտ չունեցայ ո եւ է հայրենակցի հանդիպելու: Միեւնոյն ատեն միակ արհեստաւորն եմ,— զարդագիր (peintre en lettres): Բոլոր ներկի գործերը իմ ձեռքէս կ'անցնին: Սպաները շատ գոհ են եւ կը զարմանան որ հազարաւոր Ֆրանսացիներու մէջ կը պակսին այս պիսի արհեստաւորներ :— Գարեգին Պաղտասարեան

×

... 14 Մարտ.— Սիրելի «Յառաջ», Մարտ 10ը պատմական թուական մը եղաւ խումբ մը Հայերու, որոնք I. C. մէկ գունդին մէջ կը ծառայեն :

Ընդհանուր զօրակոչին հաւաքուելով զօրանոց, Ֆրանսայի ամէն մէկ ծայրէն եկած Հայերս, իրար կը քաջալերէինք, այս տառապանքն ալ տանելու համար սիրով եւ արիաբար:

Սեպտեմբեր 9ին ամէնքս գրեթէ ցիրուցան, զատ զատ գումարտակներու մէջ բաժնուած, կազմ ու պատրաստ, հրացանը ուսին, փամփուշտները մէջքին ճամբայ ելանք դէպի սահման : Երեք ամիս ամբողջ պատմական Լօրէնի մէջ թափառելէ վերջ, ելանք առաջին գիծը: 62 օր սահմանը կենալէ վերջ ձմրան ամենասաստիկ եղանակին, ողջ առողջ վերադարձած եւ մեր գունդը պատերազմի խաչի փուրաժէրը շահած, զօրավարին մասնաւոր գնահատանքին արժանացած էր: Մարտ 10ին բանակին ամբողջ գումարտակներուն մէջ բաժնուած Հայերս հաւաքուեցանք տօնելու համար մեր վեցամսեայ մեծ պայքարը, հայկական սեղանի մը շուրջ, երգերով եւ արտասանութիւններով, քաջալերիչ խօսքերով: Այս առթիւ մաղթեցինք որ մեր զոհողութիւնները զուր չանցնին:— Ե. Շ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՈՒՊԱՐ, յիշողութիւններ «Ազգ. Դատին եւ Բարեգործականի գիծերով Պօղոս Նուպարի անունին, գործին եւ անձին եւ այդ առնչութիւններովը՝ ժամանակակից (1910 — 1930) անցքերուն նուիրուած»: Գրեց՝ Ա. Թէրզիպաշեան : 383 էջ: Տպ. Տէր Յակոբեան, Փարիզ: Գին.— Ֆրանսա եւ Գաղթօններ 30 ֆրանք, մնացեալ երկիրները՝ մէկ տոլար: Դիմել հեղինակին.— A. Terzibachian, 17 Rue de l'Arrivée, Enghien les Bains (Seine et Oise) :

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր եկեղեցին

Զատկի արարողութեանց ազդին հրապարակութիւնը հետեւեալ դիտողութիւնները կը թելադրէ ինծի .—

Մասնաւորապէս տօնական օրերուն եւ Աւագ շաբթուան արարողութիւնները եկեղեցի կը քաշեն նոյնիսկ ժողովուրդին այն մասը որ տարին հազիւ մէկ անգամ ոտքը հոն կը դնէ: Անշուշտ հայկական շարականներու երգեցողութեանց կարօտն է որ կը խօսի բոլորին մէջ:

Արդ, յաճախ դիտած եմ որ ժամուորները չեն յարգեր տարրական կարգապահութիւնը: Գացէք մեր ժամը, որ եւ է տօնական օր մը: Շատեր կարծես հոն եկած են անվերջ խօսելու, անդադար ետին դառնալու, մանուկը ելլողը աչքէ չփախցնելու համար: Հիւրասրահի մը տպաւորութիւնը կը թողու մեր աղօթատեղին ուր ամէն լեզուով խօսակցութիւններ իրար կը խառնուին :

Եւ տակաւին ինչ տեսարաններ ... Գոնէ օրինակ առնէին ֆրանսական եկեղեցիներէն ուր ժողովուրդը այնքան երկիւղածութեամբ կը լսէ նոյն իսկ «Թիւ պատարագը»:— Ա.

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպած է զինեձօն մը Զատկի առթիւ, ի պատիւ հայ զինուորին, մարտ 25ին, (Զատկի Բ. օրը) ժամը 3էն 7, 8, Rue Bossuetի սրահին մէջ: Մուտքը 10 ֆրանք, (հիւրասիրութիւն միասին): Սիրով կը հրաւիրուին արձակուրդի եկած բոլոր զինուորները :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ վարժ եւ լաւ կարուհիներ ռոպի, քորսաժի եւայլնի համար, իրենց բնակարանին մէջ աշխատելու: Դիմել՝ Պ. ՄԻՆԱՍԵԱՆի, 32, Rue des Annelets, մէթրօ Botzaris կամ Place des Fêtes:

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ, որուն կը մասնակցէին տասը հազար պատգամաւորներ, բանաձեւ մը քուէարկեց, մերժելով գաղթապետութեան վերածուելու ծրագիրը եւ կատարեալ անկախութիւն պահանջելով : Այս առթիւ հռչակաւոր Կանտին ճառ մը խօսեցաւ եւ յայտարարեց.— «Ես երբեք պարտութեան առաջնորդած չեմ բանակ մը: Ես երբեք պարտութիւն կրած չեմ եւ պարտութիւն չեմ ճանչնար: Իմ պարտութիւնս ձեր պարտութիւնն է, Հնդկաստանի պարտութիւնը: Պէտք է խորտակել գերութեան շղթաները եւ կռուիլ յաղթանակը շահելու համար: Ես ձեր զօրավարն եմ, պէտք է ընդունիք իմ պայմաններս»: Համագումարի առաջին նիստին ներկայ էին 200.000 պատգամաւորներ, որոնց մեծ մասը գիշերանց քալած էր դէպի կայարանները, տեղատարափ անձրեւի մը տակ: Ժողովը տեղի ունեցաւ բաց դաշտի մէջ: Կանտի երդում ընել տուաւ պատգամաւորներուն:

ԱՆԳԼԻՈՅ պատերազմական նախարարը ճառ մը խօսելով, քննադատեց Մ. Նահանգները եւ ուրիշ չէզոքներ, որոնք մեղադրանքներ ուղղած էին անգլիական կառավարութեան դէմ: Բացատրելով թէ Մեծն Բրիտանիա կը կռուի բոլոր չէզոքներուն համար, նախարարը յայտարարեց.— «Ի՞նչու կը կռուինք: Որովհետեւ չենք կրնար վստահիլ Նացի Գերմանիոյ: Որ եւ է երաշխիք չկայ տեւական խաղաղութեան մը համար, աւազակային կարգուսարքի տակ: Մենք կը կռուինք մեր կեանքին համար: Կ'ըսեն թէ կառավարութիւնը նախաձեռնութեան ոգի չունի: Ճիշդ է որ զինուորական պատմութեան կէսը լեցուն է նախաձեռնութեան պակասէն կորսուած ճակատամարտներով, բայց միւս կէսն ալ լեցուն է համբերութեան պակասէն կորսուած ճակատամարտներով»: Նախարարը վերջացուց վստահութիւն յայտնելով վերջնական յաղթանակի մասին :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ գործակալութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որով առարկութիւններ կ'ընէ Շուէտի, Նորվեկիոյ եւ Ֆինլանտայի միջեւ ծրագրուած զինակցութեան դէմ, ռուսեւֆինլանտական դաշնագրին հակառակ համարելով զայն: Ֆինլանտայի մէջ թիւրիմացութեան կը վերագրեն այս վերջին պարագան, դիտել տալով թէ դաշնագիրը կը տրամադրէ միայն որ երկու երկիրները իրարու դէմ չգործեն եւ չմտնեն մէկուն կամ միւսին դէմ ուղղուած խմբակցութեանց մէջ: Հակառակ այս լուսաբանութեան, կը կարծուի թէ Նորվեկիա ետ պիտի կենայ զինակցութեան գաղափարէն, վախնալով որ ծրագրուած դաշինքը պատճառ պիտի դառնայ նոր պատերազմի մը :

ԱՆԳԼԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱԴՐՈՇՄ ՄԸ հաստատելու համար խորհրդակցութիւններ կատարուեցան Ֆրանսայի թղթատարական նախարարին հետ, որ Լոնտոն գացած էր:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ վարչապետը պարզելով կառավարութեան քաղաքականութիւնը երեսփ. ժողովին մէջ, յայտարարեց թէ չէզոքութիւնը պիտի շարունակեն: «Դժբախտաբար չէզոքութեան պահպանումը միայն մեր կամքէն կախուած չէ. բայց եւ այնպէս ամէն բան պիտի ընենք պատերազմէն հեռու մնալու համար: Մեր բանակը երբեք պիտի չկռուի ազգին հետ կապ չունեցող շահերու համար»:

ԹԹՈՒԱՇԻՆԷ ՌՈՒՄԲ կամ ական մը հնարուած է Մ. Նահանգներուն մէջ: Հնարիչը կ'ուզէր փորձել զայն այծերու հօտի մը վրայ, բայց կենդանիներու պաշտպան ընկերութիւնը բողոքեց, բարբարոսական գտնելով այս արարքը: Անշուշտ բարբարոսութիւն չէ, երբ այս ականը գործածուի մարդկային բազմութեանց դէմ... Եւ նպատակն ալ այդ է արդէն: Ամերիկեան կառավարութեան մասնագէտները կը քննեն այս նոր գիւտը:

ԶՈՒՑԵՐԻՈՅ ԿԻՆԵՐԸ մարտական խումբեր կը կազմեն, օժանդակելու համար բանակին: Այս առթիւ հրամանատար մըն ալ նշանակուած է, որ պիտի գործակցի սպարապետին :

ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ աւելի խստօրէն պատժելու համար նոր օրէնք մը կը մշակուի Հոլանտայի մէջ: Առաւելագոյն պատիժը պիտի ըլլայ 15 տարի: Վերջերս գաղտնի անթել մը բռնուեցաւ որ կը ծառայէր խափանելու ֆրանսական ճայնասփիւռը :

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ մէջ մասնագէտներ քննութիւն կը կատարեն լայն տարածութեան մը վրայ, քարիւղ փնտռելու համար: Մասնագէտները ղրկուած են Իրաքի քարիւղի ընկերութեան կողմէ, որ 28 արտօնագիր ստացած է, պեղումներ կատարելու համար: Տակաւին քարիւղի հետք չէ գտնուած, բայց երկրաբաններ կը հաւատեն թէ կրնայ գտնուիլ հարաւային եւ ծովեզերեայ դաշտերուն մէջ:

ԴԱՆՈՒԲԻ սառերը հալած ըլլալով, ողողումներ պատահեցան Փէշթայի մէջ եւ մեծ վնասներ պատճառեցին: Միեւնոյն ատեն անձրեւ կը տեղայ: Կարգ մը շրջաններու բնակիչները պարպուեցան: Փողոցները ջուրերուն տակ թաղուած են: Նաւարկութիւնն ալ խանգարուած է սառնակոյտերու պատճառով:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ «Ինտուրիստ»ի (խորհրդային ճամբորդական գրասենեակ) վարիչը, Եաքով Ռէյզինկ, 4 — 12 ամիս բանտարկութեան եւ 500 տոլար տուգանքի դատապարտուեցաւ, արձանագրուած չըլլալով իբրեւ օտար գործակալ :

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագաւորը հրովարտակ մը հանեց, որով քաղաքային նոր օրինագիրք մը կը հաստատուի: Այս օրինագիրքը յաջորդաբար վերաքննուած է 1846ին, 1874ին, 1888ին, 1896ին, 1911ին եւ 1930ին, միշտ կիսաւարտ մնալով: Մէթաքսասի կառավարութիւնը 1938ին այս գործը յանձնեց փրոֆ. Պալիսի, որ զայն գլուխ հանեց 14 ամիսէն:

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A – DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme – Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ
24
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
24 MARS
1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4306

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՄԷԿ Ե՞Ս ԵՄ ՂԱՐԻՊ, ԹԷ ԱՇԽԱՐՀ ՊԻԹՈՒՆ»

Բառախաղ մը,— Զատի՞կ թէ ծառզատիկ ···

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ մէկ ատեն այնքան եղերական դէպքերու հանդիպած էր այս տօնը, գոնէ Եւրոպայի համար: (Արեւմտահայ Զատիկները միշտ անբաժան են եղած հայկական կեանքէն,— սկսելով ժամանակակից շրջանէ մը, 1909, Կիլիկիա···):

Բոլոր ազգերուն համար ալ, Զատիկը դարձեր է խորհրդանշան մը յարութեան,— նոր կեանք, վերածնութիւն կամ աւետաբեր հեռանկար:

Արդ, ո՞ւր կը տանի 1940ի Զատիկը, երբ մարդիկ արդէն ամենահի ճակատամարտի մը բռնուած, կը լարեն իրենց բովանդակ ուժը, մղելու համար «ամբողջական պատերազմը»:

Այս երկու բառերուն արտասանութիւնն անգամ կը սարսէ ջիղերը:

Նոյն վճիռն արձակած են երկու կողմերն ալ,— կատարեալ յաղթանակ: Երկու կողմերէն մէկը պէտք է տապալի: «Մենք կամ դուք», որ եւ է գնով:

Ո՞ր խիղախը պիտի համարձակէր պատկերացնել այս յայտարարութեան իմաստը,— գոնէ մօտաւորապէս նախատեսել հեռանկարը, եթէ հրաշք մը չպատահի···

Ամփոփուելով մեր պատեանին մէջ, կրնա՞նք որ եւ է սփոփանք փնտռել այս ահաւոր ալեկոծութեան մէջ, իբրեւ փոքր ժողովուրդ մը որ կը ծփայ խութերու եւ խորխորատներու վրայ:

Մեր միակ սփոփանքը պիտի ըլլար ամուր կառչիլ ինքնապաշտպանութեան լաստին: Դառնալ աւելի սրատես, վճռական եւ միակամ:

Առ այժմ Եւրոպայի միայն մէկ մասն է բռնկած: Սակայն բոցերը կրնան հասնիլ շատ աւելի հեռուն,— աւելի մօտ մեր ալ «կենսական տարածութեան»:

Միայն թէ, մինակ չենք այս անգամ.

Մէկ ե՞ս իմ ղարիպ, թէ աշխարհ պիթուն,
Աստուած աւերէր նամարդ մարդու տունն···

Աչուղին հետ մենք ալ բաղձանք որ «նամարդ»ը հեռու մնայ մեր դռներէն.— Շ.

Կարճ եւ կտրուկ յայտարարութիւն մը

Ահաւասիկ նոր դահլիճին յայտարարութիւնը զոր երեսփ. ժողովին մէջ կարդաց վարչապետը, իսկ ծերակոյտին մէջ՝ փոխ - վարչապետը, Պ. Շոթան.

— «Ֆրանսա ամբողջական պատերազմի մը բռնուած է: Հզօր թշնամի մը, կազմակերպուած եւ վճռական, պատերազմական միջոցներու կը վերածէ եւ կը կեդրոնացնէ բոլոր մարդկային գործունէութիւնը, յաղթելու համար: Աջակցութեամբ խորհրդային դաւաճանութեան, ան պայքարը յառաջ կը տանի բոլոր ասպարէզներուն մէջ եւ իր բոլոր հարուածները կը միացնէ քանդումի հանճարով մը որուն մէջ մեզի անծանօթ չեն պատկառելին եւ գարշելին: Առուլ իսկ, այս ամբողջական պատերազմին գրաւը ամբողջական գրաւ մըն է: Յաղթել՝ կը նշանակէ ամէն բան փրկել: Իյնալ՝ կը նշանակէ ամէն բան կորսնցնել: Պարոններ, խորհրդարանը արտայայտելով ազգային զգացումը, իրենց ամբողջ տարողութեամբ չափած է այս ահաւոր իրականութիւնները: Ուստի, այն կառավարութիւնը որ ձեզի կը ներկայանայ, գոյութեան ուրիշ իրաւունք չունի եւ չուզեր ունենալ քան հետեւեալը,— Արծարծել, համախմբել, վարել ֆրանսական բոլոր ուժերը կռուելու եւ յաղթելու համար, ջախջախել դաւաճանութիւնը, ո՛ր կողմէն ալ գայ: Շնորհիւ ձեր վստահութեան եւ ձեր աջակցութեամբ, մենք պիտի կատարենք այս գործը: Եթէ մենք պէտք ունենայինք ուրիշ կազդոյրի մը, կը բաւէր միայն հաշուել հայրենիքին եւ կայսրութեան անսահման հարստութիւնները, աչք աչքի նայիլ մեր սքանչելի դաշնակիցներուն, ոգեկոչել մեր ժողովուրդին քաջութիւնը, մեր բանուորներուն եւ գիւղացիներուն աշխատանքը, մեր բանակներուն ուժը, մեր զինուորներուն եռանդը, անոնց վարիչներուն քաջութիւնը, վերջապէս խորհիլ Ֆրանսայի յաւիտենական հանճարին վրայ»:

ՁԷԶՈՔ ՆԱՒԵՐՈՒ ՁԱՐԴԸ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (205րդ օր). Զեկոյց թիւ 401, մարտ 22, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ:— Զեկոյց թիւ 402, իրիկուն.— Ոչ մէկ դէպք:

*** Անգլիական վերջին զեկոյցին համաձայն հետեւեալ չէզոք նաւերը ընկղմած են վերջին քանի մը օրերու ընթացքին.— Վեց դանիական, բեռնաքանչիւրը 1026էն մինչեւ 2100 թոն տարողութեամբ, եւ մէկ նորվեկեան: Բոլորն ալ, բացի թերեւս մէկէն, զարնուած են գերմանական սուզանաւերու կողմէ, առանց ազդարարութեան:

Նորվեկեան թերթերը կը գրեն թէ երկիրը պատերազմին սկիզբէն ի վեր կորսնցուցած է 50 նաւեր, համագումար 110.000 թոն տարողութեամբ, իսկ Շուէտ՝ 40 նաւեր, համագումար 76.000 թոն տարողութեամբ:

*** Գերմանական «Հէտտէրհայմ» շոգենաւը, 4947 թոն, խորտակուեցաւ անգլիական սուզանաւի մը կողմէ, Տանըմարքայի բացերը: Առաջին գերման նաւն է այս որ կը կորսուի սուզանաւի մը յարձակումով: Շոգենաւը երկաթի հանածոներ կը փոխադրէր Նորվեկիայէն, երբ անգլիական սուզանաւը նշմարեց զայն: Անգլիացի հրամանատարը գերի բռնելով առաջին մեքենավարը, ազատարար մակոյկներու մէջ իջեցուց 36 նաւաստիներ, յետոյ նաւը ընկղմել տուաւ: Պայթումին ձայնը լսելով, դանիական եղերապահ նաւ մը օգնութեան հասաւ եւ ցամաք առաջնորդեց գերման նաւաստիները: Զրոյցի մը համաձայն, Գերմանները լսեր են թէ իրենց նաւապետը մեռած է, բայց իրականին մէջ ազատած է, ծպտուելով իբրեւ նաւաստի:

Նոյն օրը անգլիական քանի մը մարտանաւեր գերմանական սուզանաւ մը նշմարելով, ընդծովեայ ձեռնառումբեր նետեցին, բայց թշնամի նաւը անհետացաւ: Անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ գերմանական օդանաւ մը վար առնուած է Սկովտիոյ ափերուն վրայ:

*** Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը հրապարակաւ յանդիմանեց Քանատայի ամերիկեան դեսպանը, որ ճառ մը խօսած էր ի նպաստ Դաշնակիցներուն, հակառակ չէզոքութեան օրէնքին: Կ'ըսուի թէ դեսպանը պիտի հրաժարի, թէեւ դեռ նոր պաշտօնի ձեռնարկած էր:

Նոր դահլիճը երեսփ. ժողովին առջեւ

268 թեր, 156 դէմ, 111 ձեռնպահ

Նոր վարչապետը, Պ. Փոլ Ռէնօ իր դահլիճին հետ երեսփ. ժողովին ներկայացաւ ուրբաթ կէսօրէն վերջ եւ կարդաց յայտարարութիւն մը, որ ամէնէն կարճն էր խորհրդարանական պատմութեան մէջ: Ընթերցումը տեւեց միայն չորս վայրկեան: Դահլիճը կազմուած էր 24 ժամուան մէջ, բայց քիչ մնաց որ տապալէր չորս ժամէն, իբրեւ հետեւանք աննպաստ քուէարկութեան մը,— 268 թեր, 156 դէմ, 111 ձեռնպահ:

Տեղական թերթերը առանց վերապահութեան կը հաստատեն թէ դահլիճը շատ պաղ ընդունելութիւն մը գտաւ, եւ ապահովաբար պիտի տապալէր, բայց վարչապետը անմիջապէս ժողովի հրաւիրելով իր նախարարները, երկու ժամուան խորհրդակցութենէ մը վերջ որոշեց չհրաժարիլ պաշտօնը: «Նիւ Եորք Հէրըլտ» հաշուելով թեր ու դէմ քուէները եւ ձեռնպահները, կ'եզրակացնէ թէ նոր դահլիճը չահեցաւ ճիշդ մէկ ձայնի մեծամասնութիւն մը: Ամէն պարագայի մէջ, տարակոյս չկայ թէ դահլիճին գործունէութիւնը կը սկսի բացասական պայմաններու մէջ, ինչ որ չի համապատասխաներ կացութեան պահանջներուն:

Տեղական թերթերը զանազան ձեւերով կը բացատրեն այս ժխտական դիրքին պատճառները: Գլխաւոր պատճառը այն է որ Պ. Ռէնօ չէ յաջողած կազմել պատերազմական կրճատեալ դահլիճ մը, ինչպէս կ'ապացուցանէին երեսփոխանական ժողովին մէջ արտասանուած կծու խօսքերը: Բոլորն ալ գիտել կուտան թէ վարչապետը կազմած է Ֆրանսայի դասական դահլիճներէն մէկը, ներկայացուցիչներ առնելով բազմաթիւ հոսանքներէ: Երեսփոխան մը մասնաւորապէս շեշտեց այս պարագան.

— «Ֆրանսա պատերազմական դահլիճ մը կ'ուզէր, բայց իրեն կը հրամցնեն դեղաչափ մը»:

Աջակողմեան ալեւոր ներկայացուցիչը, Լուի Մառէն, իր կարգին քննադատելով դահլիճին անդամներուն բազմութիւնը, զայն կոչեց «սեղան կարկանդակ», բոլորովին անյարմար կացութեան պահանջներուն: Իր կարծիքով, վեց հոգինոց «պատերազմական խորհուրդը» չի կրնար բռնել բուն պատերազմական դահլիճին տեղը: Եւ յայտարարեց թէ ինք եւ իր բարեկամները միաձայնութեամբ դէմ պիտի քուէարկեն:

Նոր դահլիճին տկարութեան երկրորդ պատճառ մը կը համարուի երեք ընկերվարական նախարարներու եւ երեք օգնականներու մասնակցութիւնը: Արմատական երեսփոխան մը մեղադրեց թէ ընկերվարականները մերժեցին Պ. Տալատիէի ընծայել այն աջակցութիւնը զոր այժմ կը տրամադրեն Պ. Ռէնոյի: Նախկին վարչապետը, Լէոն Պլում, փութալով ժխտեց այն վերագրումը թէ սակարկութիւն կատարած է Պ. Ռէնոյի հետ:

Միւս կողմէ, արմատականները դառնութեամբ գիտել կուտան թէ երեսփ. ժողովը չխոտել դիրք չբռնեց Տալատիէի հանդէպ, զայն քաւութեան նոխազ դարձնելով Ֆինլանտայի պարտութեան համար: Թէեւ նոր վարչապետը ջերմապէս ողջունեց Պ. Տալատիէն, «ժաքոպէնեան հայրենասիրութեան բոցը որ կ'ոգեւորէ Պ. Տալատիէն եւ որ այս երկրին ոգին իսկ է», բայց դառնութիւնը չփարատեցաւ: (Նախորդ վարչապետը երեսփ. ժողով մտած ատեն ընդունուեցաւ ջերմ ծափերով):

Վիճաբանութեանց ատեն, արմատական երեսփոխան մը հարցուց նոր վարչապետին.

— «Ձեր կառավարութիւնը պիտի փոխէ՞ գործելու մեթոտը, պատերազմի ընթացքի մասին: Դուք պիտի մնա՞ք այն յանդուգն, խիզախգաղափարներուն զոր կը ջատագովեն կարգ մը մարդիկ, առանց հաշուի առնելու մարդոց կեանքը»:

Աջակողմեան երեսփոխան մը, Ֆէրնան Լոռան, հարցուց.

— «Նոր կառավարութիւնը ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ Ռուսիոյ հանդէպ, որ զինակիցն է Գերմանիոյ: Ի՞նչ պիտի ըլլայ ձեր դիրքը Իտալիոյ հանդէպ, տրամադի՞ր էք մերձեցում մը փորձելու լատինական համերաշխութեան սկզբունքով»:

Ուրիշ երեսփոխան մը, Կէռիէ, յայտարարեց.

— «Տարիներէ ի վեր մեր արտաքին գործերու նախարարութիւնը ազդեցութեանց կ'ենթարկուի ողբալի կերպով: Ատոր հետեւանքներն են Միջերկրականի մասին ծագած դժուարութիւնները: Երբ նախարարներ անհաճոյ կուգային, դուրս կը ձգուէին: Այս բոլորին ետին բոլշեւիկեան հոգի մը կայ, պէտք է վերջ տալ այս վիճակին»:

Վարչապետը պատասխանելով քննադատութեանց, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— «Երբ Ֆրանսա պատերազմի մէջ է, իմ կառավարութիւնս միայն մէկ կամք կրնայ ունենալ,— կռուիլ եւ յաղթել: Հա՞րկ էր ընդլայնել կառավարութեան հիմը, զայն յարմարցնելու համար պատերազմի պայմաններուն: Ես ընդլայնեցի: Ես առաջին այցելութիւնս տուի Պ. Տալատիէի, որ մասնակցելու հաւանութիւն յայտնեց: Առանց այդ հաւանութեան ես պիտի չփորձէի կազմել դահլիճը: Մեր արտաքին քաղաքականութեան մէջ պիտի ունենանք միայն մէկ կանոն,— բարեկամութեան պատասխանել բարեկամութեամբ, թշնամութեան թշնամութեամբ: Ներքին քաղաքականութեան մէջ կառավարութիւնը պիտի ջանայ հասկցնել թէ համայնավարները կը նկատէ ոչ թէ ծայրագոյն ձախակողմեան կուսակցութիւն մը, այլ հայրենադաւներ: Անոնք հայրենիքին դէմ շարժեցան եւ պիտի ջախջախուին»:

Ուրիշ բացատրութիւններէ վերջ, քուէարկութեան դրուեցաւ հետեւեալ բանաձեւը.— «Երեսփ. ժողովը հաւանութիւն յայտնելով կառավարութեան յայտարարութեան եւ վստահութիւն՝ արծարծելու եւ վարելու երկրին բոլոր ուժերը, ի խնդիր յաղթութեան, եւ մերժելով որ եւ է յաւելում, կ'անցնի օրակարգին»:

Քուէարկութենէն վերջ, երեսփ. ժողովին նիստերը յետաձգուեցան մինչեւ ապրիլ 2: Ծերակոյտն ալ քուէարկելով զինուորական վարկերը, յետաձգած էր մինչեւ ապրիլ 9, երբ դարձնի նիստ պիտի գումարէ:

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ԴԱՀԼԻՃԸ հրաժարեցաւ, իբրեւ հետեւանք Խ. Միութեան հետ կնքուած հաշտութեան:

ԶԱՏԿԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒԸ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐ:

... ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

«Յառաջ», պատերազմէն առաջ, հարցարան մը բացաւ՝ հաւաքելու համար կարծիքներ ու տեսակէտներ երիտասարդական կազմակերպութեանց, բայց մասնաւորաբար հայ երիտասարդութեան ձգտումներուն մասին: Ուզեցինք, որ այդ հարցարանը ունենար առաջնորդող ուսումնասիրութիւն մը, ուր ներկայացուէին եւրոպական եւ ամերիկեան երկիրներու երիտասարդական շարժումները, անոնց վարդապետութիւնը կամ հանգանակը, պայքարները եւ նուաճումները, բայց մասնաւորաբար հայ երիտասարդութեան դիմագիծը սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը: Անիկա պիտի ըլլար տեսակ մը Երիտասարդութեան շարժումներուն պատմութիւնը, որուն լուսանցքին վրայ պիտի ներկայացուէր հարցին ընախօսական, հոգեբանական եւ մանկավարժական վերլուծումը: Ի՞նչ կայ աւելի թելադրական քան դիմագծումը Ե. դարու այն երիտասարդներուն, որոնց գործը կ'արձագանգէ եւ պիտի արձագանգէ դարէ դար, կամ ԺԹ. դարու Դորպատի ուսանողներուն, որոնք մեր ժողովուրդին արեւելեան թեւը փրկեցին ռուսական assimilationէն, կամ վերջապէս Փարիզի նոյն շրջանի հայ ուսանողներուն, որոնք Ազգ. Սահմանադրութեան մեծ ձեռնարկով — պէտք չէ մոռնալ ձեռնարկին աշխատաւորական աւիշը եւս — կենդանութիւն տուին արեւմտեան թեւին:

Հարկ եղաւ, այսպէս, քրքրել բազմաթիւ հատորներ, նիւթ տալու համար վիճաբանութեանց, պատմական կշիռ տալու համար հարցարանին, վերջապէս կանխարգիլելու համար հայկական դէչ սովորութիւն մը(1):

Բայց չարաբը ուրբաթէն առաջ եկաւ, պատերազմը պայթեցաւ, եւ, խմբագիրը, որ երբեք ինքն իր տէրը չէ, պարտաւորուեցաւ ծառայել ժլատ ու պահանջկոտ ժամանակին:

Այսուհանդերձ, երիտասարդութեան հարցը կը մնայ այժմէական: Ոչ մէկ դար զբաղած է երիտասարդութեամբ այնքան որքան այժմ:

Եւ երբ փորձէք քննել օրուան շարժումները, պիտի նշմարէք որ երիտասարդութիւնը դարձած է պատմութեան լծակ:

Քաղքենի փիլիսոփայութիւնը, որ դժբախտաբար չկրցաւ բոլորովին պարպուիլ աշնուապետական աւանդութիւններու բեռէն, աշխատեցաւ երիտասարդութիւնը վերածել ապաքաղաքական ազդակի,— դպրոցներու մէջ արգիլեցին քաղաքական ամէն խմորում, ուզեցին թարմ միտքերու գործունէութիւնը չեզել մարզական décoratif շարժումներով, եւ աստուածային պատգամի մը պէս կրկնեցին ապուշարանութիւն մը, առողջ միտք՝ առողջ մարմինի մէջ, զոր փոխ առեր էին թանձր նիւթապաշտութեան աղբանոցէն, վերջապէս չփոթութիւն ստեղծեցին՝ երիտասարդութիւն բառին մէջ դնելով զբաւարճութեան, նոյնիսկ սեռային վայելքի իմաստը, այնքան որ կենսահոգեբանական մեծ իրողութիւն մը (երիտասարդութիւնը) համարժէք դարձաւ տեսակ մը ախտարնախօսա -

(1) Մեր ժողովներուն մէջ, մեր վիճաբանութեանց ընթացքին, սովորութիւն է խօսիլ··· խօսողին մասին,— կը մոռնան նիւթը եւ կը ծամեն առաջին խօսողին տեսակէտները: Այս երեւոյթը կը նշանակէ միտքի աղքատութիւն կամ հարցը նախապէս ուսումնասիրելու քաջութեան պակաս, ծուլութիւն:

ՌՈՒՍԵՐԸ Ո՞Ր ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՎ ԿՐՆԱՆ ՅԱՐՁԱԿԻԼ ԻՐԱՔԻ ԿԱՄ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎՐԱՅ

Լոնտոնի «Տէյլի Սքէչ» թերթին զինուորական աշխատակիցը կը գրէ (16 մարտ).—

Եթէ Ռուսաստանը արեւմտեան պետութիւն մը ըլլար, կրնայինք ենթադրել թէ զինուորական արկածախնդրութեանց պիտի չձեռնարկէր առ այժմ: Բայց անոնք որ լաւ կը ճանչնան բոլշեւիկները, ինծի կ'ըսեն թէ արդէն ծրագիրներ կը քննուին Մոսկուայի մէջ, ոչ միայն Պեսարապիոյ, այլեւ Իրաքի նաւթահորերուն եւ Հնդկաստանի վրայ յարձակելու համար:

Պեսարապիոյ վրայ յարձակում մը անմիջապէս պիտի փոխէ պատերազմին ամբողջ կերպարանքը: Այդ յարձակումը կրնայ կատարուիլ միայն Գերմանիոյ հաւանութեամբ եւ գործակցութեամբ: Իտալիա Ռուսաստանի դէմ պիտի ըլլայ, իսկ Թուրքիա վերջնապէս մեր կողմը պիտի դառնայ: Այս հանգամանքներուն մէջ, անըմբռնելի պիտի ըլլար որ այլեւս վարանէինք պատերազմ յայտարարել Խ. Միութեան դէմ:

Ինչպէս կ'ըսէի երէկ, անշուշտ մենք դաշնակից բանակ մը պիտի ղրկենք Քոնսթանցա: Միեւնոյն ատեն Ռուսերը կրնան յարձակիլ Իրաքի մեր քարիւղի աղբիւրներուն վրայ: Քէրքիւք հասնելու համար, ուր կը գտնուին մեր քարիւղի հորերը, Ռուսերը պիտի ունենան երկու տարբեր ճամբաներ:

Առաջին.— Բռնաբարել Իրանի չէզոքութիւնը, կամ մեզի դէմ դարձնել զայն եւ Մուսուլ հասնիլ Ռէվանտուզի կիրճէն, կամ անուղղակի Քէրքիւք, Խանէքինէն անցնելով:

Այս վերջինը լաւագոյն ճամբան է: Քիրմանշահէն, ուր լաւ օդակայան մը կայ, մինչեւ Խանէքին հարիւր մղոն է ադուաի թռիչքով եւ 120 մղոն՝ ինքնաշարժով: Անկէ անդին դեռ հարիւր մղոն կը մնայ Քէրքիւք հասնելու համար: Արշաւող բանակ մը կրնայ նաեւ դառնալ դէպի հարաւ, Պաղտատի վրայ յարձակելու համար Տիալա գետին հովիտէն:

Երկրորդ ելքն է ուղղակի Թուրքիոյ վրայ յարձակիլ Թիֆլիսէն Կարս, կամ Արարատ լերան հիւսիսային սարալանջերու անցքէն, իբրեւ խարիսխ ընտրելով Ուլուխանլուի երկաթուղիի հանգոյցը:

Երկու գործողութիւններն ալ դժուար են եւ պիտի հարկադրեն յառաջխաղացութիւն մը դէպի արեւմուտք, Էրզրում եւ Տիարպէքիր, որովհետեւ Վանայ լիճին ափերուն վրայ եղած ճամբաները խեղճ են եւ լեռնային:

Տիարպէքիրէն Տիգրիս գետը ամենալաւ ճամբան կը կազմէ դէպի Մուսուլ, 250 մղոն, իսկ Մուսուլէն ինքնաշարժի ճամբայ մը կ'առաջնորդէ Քէրքիւք, 125 մղոն անդին: Տիարպէքիրէն դէպի Մուսուլ եւ Քէրքիւք ուրիշ ճամբայ մը կը ներկայացնէ Նիսիպինը, կայարանը այն երկաթուղիին որ Սուրիոյ անապատէն կ'անցնի Հալէպ եւ Ալէքսանտրէթ:

Ենթադրելով որ Ռուսերը յարձակին այս ճամբաներէն մէկն ու մէկով, ի՞նչ պիտի ընէ Մօտաւոր Արեւելքի մեր բանակը: Անշուշտ միայն կարելի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱ՛Յ Է

Մեր վաշտի բոլոր զինուորները Ֆրանսացիներ էին. խնդիր չէ թէ նրանց մէջ գտնուէին ծնունդով այլազգիներ՝ ինչպէս ես՝ Ֆրանսահպատակ դարձած. օրէնքով բոլորս Ֆրանսացիներ էինք :

Ես՝ ծնունդով Հայ՝ պատանի հասակէս ընկած Ֆրանսա, ապրած մինչ նրանց շրջանակում, սիրահարուած նրանց լեզւին՝ մի քանի տարի առաջ յաջողել էի Ֆրանսահպատակ դառնալ :

Այդ գործողութիւնը կատարելիս՝ ինձ յաջողել էր անուն - մականունս սրբել հայ ազգութիւնս մատնող տարրն էլ. Պօղոս Բուռնազեանը դարձել էր Փօլ Բուռնազէլ. թող գային ու հաստատէին իմ ազգութիւնը: Տեսուած Հայի դիմագիծ էլ չունէի. կապտաչեայ եւ շիկահեր լինելուս համար :

Ճիշդ ասած՝ բնաւ ցաւ չէի զգացել անւանափոխութեանս համար. նոյն իսկ ուրախ էի :

Ինչի՞ս պէտք հայութիւնը. ի՞նչ էր ինձ համար իմ ազգը. Մանկութի՞ւնս. — 5—6 տարեկան երեխայի մի մանկութիւն, երազի թողած յուշի պէս անհաստատ :

Կնոջական մի քաղցր դէմք. ինձ սիրող, գուրգուրացող, երբեմն էլ ինձ սաստող եւ թեթեւօրէն ապտակող ձեռքեր. մի ջերմ գիրկ, ուր ես ապաստանում էի իմ ցաւի եւ հրճուանքի պահերին. մա՜յր ...

Յիշատակը հոգիս քայլ փոխող մի հրեշտակային մանկիկի, զոր քոյր էի կանչում: Հօր մը աղօտ ուրւագիծ, որ շատ քիչ էի տեսնում :

Հայրենի՞ք ... օ՜, այդ չափազանց է :

Մեր տունը, աւելին՝ մեր փողոցը, շատ - շատ մեր թաղը: Մի երգող գետակ՝ թեթեւ առւակ՝ եզերքը մի քանի ծառեր, ուր լւացք էին անում կիները, ուր ջրի մէջ լողում, չլչլում էին ինձ պէս մանուկներ :

Գիւղն օրհներգող զանգի ղօղանջ, ու մեր տանիքին տակ ծիծառնակի բոյներ ... Ահա ինչ որ մնացել էր իմ յիշողութեան մէջ իբրեւ իմ բնանիքը, մեր տունը, մեր գիւղը, իմ հայրենիքը: Օ՜, ոչ: Կար նաեւ մի այլ բան, մի քանի օրօրների, մի քանի երգերի անուշ ձայնը իմ հոգում :

Այնուհետեւ գաղթ ...

Սուտ խօսած պիտի լինեմ, եթէ ասեմ, թէ շատ բան եմ յիշում այդ դէպքէն, յիշածս էլ հէքեաթի դեւը, որ ատանց տեսնելու մանուկի սարսափն է կազմում :

Ցեռոյ որբանոց, ամերիկացի միսիոնարների որբանոցը:

Պատանութի՞ւն. — Ֆրանսա, ագարակի բանւոր, սկիզբներում մի քանի բախտակից ընկերներով, յետոյ առանձին գիւղէ գիւղ, քաղաքէ քաղաք, վազք հացի ետեւէ, կորած բոլոր կապերը, քանդած բոլոր կամուրջները :

Շնորհիւ իմ աչքաբացութեան եւ աշխատասիրութեան՝ մինչ չմնացի ագարակի բանւոր, սովորեցի կառք վարել, յետոյ մեքենագիտութիւն, յառաջդիմեցի, մեծ մի գարաժում գործ գտայ, շահեցայ, ապրեցայ այնպէս, ինչպէս ապրում էին իմ շրջապատի գաւառացի երիտասարդները, նոյնիսկ մի փոքրիկ գումար խնայեցի տուն - տեղ լինելու համար: 30 տարեկան գլորել էի, արդէն թանձրացել էր, ձանձրացել էի հիւրանոցների զարդ, անհրապոյր սենեակներէն, ուզում էի իմ տունն ունենալ, ուզում էի զաւակ ունենալ: Լրջօրէն որոնում էի յարմար մի զոյգ, ի հարկէ Ֆրանսուհի, երբ յայտարարուեցաւ պատերազմը՝ ինձ առնելով դրօշի տակ:

Արդէն վարժ էի զինուորական կեանքին, քանի որ Ֆրանսահպատակ դառնալով, տարիքիս բերումով, կարճ միջոցներով արդէն եղած էի զինուորական ծառայութեան մէջ :

Մինչ այդ՝ ես երբեք չէի անդրադարձել իմ հոգուն, ապրել էի որպէս սոսկ մի մարդ, որ ուտում է, հագնում է, աշխատում է, հանգստանում է, մէջ ընդ մէջ զուարճանում է ծխելով, խմելով, խաղալով, պարելով ու նաեւ սիրաբանելով: Չէի ունեցած ոչ մէկ տեւական կապ, ոչ մէկ սրտակից: Սիրտս չէր տանջել ոչ մէկ կարօտ, ոչ մէկ կանչ :

Պատերազմի սկզբի օրերի թոհ ու բոհի մէջ ժամանակն անցնում էր կայծակի արագութեամբ: Ես անբաժան, հարազատ մասնիկն էի իմ վաշտի, լեցուն նրա կեանքով, նրա շարժումով:

Մի օր, աւելի շուտ մի գիշեր, երբ զինուորի բեռ ու զէնք ուսած՝ մեր վաշտը քայլում էր տաժանելի ճամբաներով դէպի «կրակի գիծը», ես ինձ դէմ դիմաց գտայ իմ հոգու հետ :

— Դէպի ո՞ւր եւ ինչո՞ւ. — հարցուց հոգիս պահանջկոտ :

— Դէպի սահման, պաշտպանելու համար հայրենիքս թշնամի ոտնձգութենէ :

— Հայրենի՞քդ, հարցը ունէր կասկածամտութիւն:

Ուզեցի պատասխանել խանդավառ, համոզիչ բառերով, բայց լեզուս չդարձաւ, գլուխս թեքուեցաւ կրծքիս: Այն, ինչ ես հայրենիքս անւանեցի, մի քանի գիւղ էր, մի երկու քաղաք միջին Ֆրանսայում :

Ես ոչ Ֆրանսայի աշխարհագրութիւնը լաւ գիտէի, ոչ էլ պատմութիւնը: Գիտէի այնքան, որքան կարելի է գիտնալ Ֆրանսերէն թերթեր եւ պատահական թեթեւ վիպակներ կարդալով: Բայց պէտք էր պատասխանել դրուած հարցին, քանի որ առջեւը մահ կար, վերջակէտ:

Գտայ պատասխանը :

— Գնում եմ պաշտպանելու Ֆրանսան, որի ժողովուրդը կռւում է իր հայրենիքի ազատութեան, մեծութեան եւ փառքի համար :

— Է՜, քեզ ի՞նչ, նա՞ է քո ծնողը:

— Նա ինձ որդեգրել է, ասացի անտասան, որի համար երախտապարտ եմ իրեն: Բացի այդ, նա կռւում է նաեւ բոլոր փոքր ազգերի ազատութեան եւ ապահովութեան համար:

Նա կռւում է առհասարակ Ազատութեան, Արդարութեան, Եղբայրութեան համար, որին ես էլ իբրեւ մարդ, այնքան պէտք ունեմ :

— Լաւ ես անում, շատ լաւ ես անում, ասաց հոգիս համոզուած:

Մարդը, լաւ եւ քաջ մարդը ուր էլ որ լինի, պիտի կռւի ազատութեան, արդարութեան եւ եղբայրութեան համար:

— Լա՜ւ ... ես ան..ն..ում ...

Տասնապետս ինձ կարգի հրաւիրեց. ետ էի մնացել շարքէս: Օ՜, ոչ աւելի յոգնած չէի, քան ընկերներս, հոգիս էր պատճառը ետ մնալուս :

Արագացրի քայլերս: Ընկերներս կատակեցին:

— Վերյիշում մի սիրուն դէմքի, այնպէս չէ՞, թէ չէ դու շատ յոգնողներէն չես:

Ուզեցի կատակներին կատակով պատասխանել, բայց բառ չգտայ, այնպէս անմիտ թուեցան ինձ կատակները բոլոր :

Այդ օրէն ի վեր մի բան փոխուած էր իմ մէջ: Ես, ես չէի:

Մարտանքէ եւ աշխատանքէ ազատ պահերին, երբ զինուորները քով քովի էին գալիս ժամանցի համար, ես խօսելու նիւթ չէի գտնում ընկերներիս հետ :

Մահուան մօտիկութիւնը կարծես մանկացրել էր բոլորին: Ոչ ոք իր ներկայէն չէր խօսում, ոչ ոք գալիքը չէր երազում, բոլորը նախընտրում էին խօսել իրենց մանկութենէն. մայր, հայր, քոյր, եղբայր, իրենց տունը, իրենց պարտէզը, իրենց գիւղը, քաղաքը, դպրոցը, եկեղեցին, դրացիները, ընկերները ... իրենց մանկական չարութիւնները, հնարամտութիւնները, արկածները, մանաւանդ ոսկեհեր, ժպտալեհաղարդ ընկերուհիները, որոնց զուարճացնելու, կամ զայրացնելու համար ինչեր, ինչեր չէին արած :

Մանկութի՜ւն ... բոլորը, բոլորն անխտիր ուզում էին կառչել այդ քաղցր յիշատակներին: Բոլորը պիտի ուզէին կրկին մանկանալ, կրկին անցնելու համար այդ ոսկեզօծ ուղին:

Իսկ ե՞ս:— Օ՜, ոչ, հազար անգամ ոչ, ես պիտի չուզէի կրկնել իմ մանկութիւնը, ոչ իսկ պատանութիւնը: Ի՞նչ պատմէի ընկերներիս, մեր գի՞ւղը, որ շատ քիչ էի յիշում. գա՞ղթը, որբանո՞ցը, թէ ագարակներում իմ բանւորութիւնը: Ո՛չ, ո՛չ, այդ բոլորը անծանօթ, օտար էր իրենց, այդ բոլորը նրանց համար պիտի լինէր օտար, տխուր, ձանձրալի դէպք մը ընթերցում, որի առթած տպաւորութիւնները զուրկ պիտի լինէին հոգեկան յոյզէ :

Ակամայ դարձայ սակաւախօս, սկսայ խուսափիլ հաւաքոյթներէ. ու թախիծը պաշարեց հոգիս: Յանկարծ ես ինձ մենակ զգացի. մեն մենակ, աւելի մենակ, քան անապատում մոլորուած մէկը, աւելի լքուած, քան քանդուած աղանիկին կալանաւորը: Օ՜, այդ մենութիւնը փիզիքական չէր, ընկերներս, բոլորն էլ ինձ մօտ, մարդամօտ ազնիւ, երբեք առանձին չէին ձգում ինձ: Իմ մենութիւնը հոգեկան էր. անդրադառնում էի իմ անցեալին ու չէի գտնում մի բան, որի վերյուշը լեցնէր իմ հոգին:

Մենակ էի ու տխուր:

Նորէն հարց.

— Կրակի գծումն ես, մի քանի օրէն կը լինես ուղղակի դէմը կրակի, ուր անպայման են «արկածները»: Աստեր համար է, որ կրում ես բազկիդ շուրջը անունդ կրող երկաթէ շղթան: Եթէ քեզ էլ պատահի մի «արկած», ո՞ւմ պիտի յայտնեն քեզ պատահածը: Ա՜հ, ես այդ մասին չէի մտածել. ըստ պահանջի, իբրեւ հասցէ ես տուել էի աշխատած գարաժիս տիրոջ հասցէն:

Իսկապէս, եթէ մի «արկած» պատահի ինձ, ո՞ւմ պիտի յայտնեն ինձ հետ պատահածը, ո՞ւմ պիտի մնայ իմ խնայած դրամը: Ո՞ւմ պիտի անցնի զինուորական իմ օրավարձքէն վար դրած դրամը: Անշուշտ տեսած հաւաքելիս, գործատիրոջս: Ու նա պիտի ասէ. «Խեղճ Փօլ, լաւ տղայ էր, լաւ գործաւոր», ու թեթեւ մտնի մի սրճարան եւ յիշատակս յարգելու համար խմէ մի բաժակ ճերմակ գինի : Այդքան, ոչ իսկ մի կաթիլ արցունք: Այո, ոչ իսկ մի կաթիլ արցունք ...

Խե՞նդ եմ ես, ինչո՞ւս պէտք արցունքը, մեռնելէն վերջ թէկուզ ...

Այդպէս էի մտածել մինչ այդ, բայց խորթ էր ինձ :

Ո՛չ, ո՛չ, պիտի ուզէի, որ թէկուզ մի կոյր աչք, որ դեռ կապ ունի սրտի հետ, մի քանի կաթիլ ջերմ արցունք թափէր ինձ համար:

Բայց ո՞վ, ո՞վ, ես ոչ մէկ սրտակից ունէի: Ամաչեցի տխրութենէս, չուզեցի անպատասխան թողուլ դրուած հարցը, ասացի.

— Ես տղամարդ եմ, մի դրօշի զինուոր, կռւում եմ մի արդար դատի համար: Երբ մեռնեմ՝ ինձ կը թաղեն անծանօթ զինուորի ընդհանուր դամբանում. յիշատակի անշէջ հուրը կը լուայ իմ շիրմի վրայ, ու սերունդներ երկիւղածութեամբ ուխտի կուգան իմ շիրմին.

Այո՛, բա՛յց ... բա՛յց պիտի ուզենայի մի քանի կաթիլ ջերմ արցունք թափուած ուղղակի իմ անձի համար :

ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆԵՐԿԱՅ

— Ի՞նչ կ'ուզես :

Առանց սպասելու պատասխանին, կը հարցնեմ կրկին :

— Ի՞նչ կ'ուզես :

Այս հարցումը կ'ընեմ: Սիրտս ու հոգիս կը պահանջեն, ու այս հարցումը կ'ընեմ :

Պահանջի մը առջեւ եմ :

Հոգիս շատ ուժով, շատ ուժով, շատ ուժով ազատութիւն մը կը պահանջէ: Ու երբ մտիկ կ'ընեմ սիրտս ու հոգիս, կ'ըսեմ ինքնիրենս, «վստահութիւն է տկարանալը : Ուժովցիր, սիրտ առ՝ ինչ որ ալ ըլլայ աշխարհը, ինչ որ ալ ըլլայ ճակատագիրդ : Կեանքը պայքար է: Անոր պարզութիւնը քու հեծեծանքներովդ մի դժուարացներ: Կեանքը միայն քեզմէ կը պահանջէ իր պարզութեան չափ պայքարութիւն.

« Յստակ եղիր »:

X

Օրերը:

Բայց օրերը, իրենց հետ բան մը կը տանին սրտէս: Երազ մը միայն կը մնայ ինծի: Ես ի՞նչ ընեմ մինակ երազով: Առանց իրականութեան երազը դատարկ մըն է: Իրականութիւնը միայն երազին համ կուտայ :

Երազներս կը վառնեմ ու կը կանչեմ իրականութիւնը: Բայց հասակէ է մարդը: Ձայնս իրեն չի հասնիր: Դիպուածաւ երբ ձայնս կը լսէ, կը պատէ երեսը, կը թթուի :

Ի՞նչ ընեմ, ով իմ Աստուածս : Իմ սէրս համ մը ունի: Իմ սէրս ծաղիկներէն, երկիրի մը պտուղներէն իր համը առած է, ու արեւը, ուրախ զուարթ անցած ատենը, հոն թողուցած է իր ոսկիներէն հեղուկ մը:

Ամէն բան նիրս մնացած է: Ձայնս չեմ կրնար հանել: Ո՞ր սէրը ըսեմ սրտիս մէջ մնացած սէրերէն: Մարմինս պզտիկ փշրուայ սրտիս :

«Յստակ եղիր», կը պոռայ ձայն մը: Բայց ...

X

Կը տառապիմ բան մը սիրելուս համար:

Երկիր մը ... իմ աշխարհս :

Ուրիշները երբ իրենց հայրենիքին անունը կուտան, գեղեցկութիւն մը կը տեսնեմ: Ձեզ գիտեմ, ի՞նչ է որ կը ծնի յանկարծ, ու լոյսով, բոյրով կը յորդէ: Լոյսերու, բոյրերու գոյնը կ'առնէ իրենց սէրը, ու մարդ կը զգայ՝ որ երկինք մը ունի իր սրտին մէջ:

Երկինք մը:

Որչափ քաղցր է հայրենիքի մը երկինքը:

Երկինք մը: Մշուշ մը կը կարմրի: Ես օր մը, արեւ մը տեսած էի մեր երկինքին մէջ: Սրբազան խունկի, մաքուր հալուէի նման ծուխ մը կը ծխար անոր կրակներուն մէջ, ու վազող ջուրերուն լոյսերը կ'առնէր կամաց կամաց: Անոր, արեւը, խորհուրդի մը սրբութիւնը կուտար :

Ես այսօր բոլոր երկինքներէն կ'անցնիմ ու սրտիս երկինքը կը գտնեմ :

Կը տեսնեմ: Իրենց հայրենիքին ուրախութիւնը, անոր հարստութիւնը, անոր գեղեցկութիւնը ունին ուրիշները: Անոնք գեղեցկութիւնը կ'երգեն, ու իրենց երգը գեղեցկութիւն մըն է:

Ձայները որքան երիտասարդ են: Երգեցէք օրհնութիւններ: Պարոններ երգեցէք: Ձեր երկրին մէջ դուք լոյսերու կաթը կը ծծէք, ու ձեր ձայներուն մէջէն է վարդերուն կարմիրը :

Ձեր երկինքը երգեցէք: Երգեցէք : Ձեր երկինքին մէջ արեւը իր գեղեցկութեամբ կը վառի :

X

Խնդացէ՛ք, խնդացէ՛ք:

Սիրտս իր զգացմունքը կը քակէ : Գիտեմ թէ ինչո՞ւ այդպէս կը խնդաք: Ձեր ծիծաղը պայծառ է: Ձեր ծիծաղը շատ անուշ կուգայ ինծի: Օր մը, երբ արեւը իր առաջին ճառագայթները դրաւ ձեր երեսին վրայ, համբոյր մըն էր: Ձեր շրթունքներուն վրայ, առաջին համբոյրին մը կրակը կայ :

Գիտեմ: Ձեզի համար երջանկութիւնը գաղտնիք չունի: Արեւը իր հետ շատ բաներ կը բերէ, ու երբ ձեր հայրենիքին սահմաններէն ներս կը մտնէ, վարդեր կը թափէ, եւ շողերը վարդերը փոխուի, ու կը հալի կրակէ վարդի մը պէս:

Ու երբ իմ մտածումս արեւին կը մօտենայ, խորունկ բան մը կը զգամ, ու կ'ըսեմ, «Արեւը թերեւս ձեզմով երջանիկ է»: Ու ձեր արտերը, ձեր լեռները, ձեր ծովերը ու բոլոր ջուրերը երբ աչքիս առջեւ կուգան, սրբաէս կը պոռամ, — «Երջանիկ արեւ»: Մանաւանդ, երբ արեւը շատ փայլուն ու քաղցրացած կը տեսնեմ, կը հիանամ, կ'ուզեմ իրեն վայելուչ բան մը ըսել, ու բառերը, իր գեղեցկութեան ու լոյսերուն մէջ փնտռած ատենս, աչքերս լոյսի մը կը հանդիպին, ու կը պոռամ.

— Ազատութի՜ւն:

Ես ուրիշ շատ արեւներ տեսած եմ, բայց արեւը ազատութեան մէջ ...

Ձեզի, լեցուն այտերով աղջիկներ, այս արեւին մէջէն կը տեսնեմ: Դուք ալ մէկ մէկ արեւներ ունիք ձեր աչքերուն մէջ: Բայց ձեր աչքերուն արեւը տարբեր է: Ձեր աչքերուն արեւը անուն մը ունի, որ սրտիս մէջ կը պլպլայ ամառուան աստղի մը պէս: Ու կը հարցնեմ .

— Ի՞նչ է անունը այդ արեւին:

Հազար ձայներ կը կրկնեն. — «Սէր, սէր, սէր»:

Ձեր արեւէն կարմիր մը կայ երեսնուդ վրայ, տաքուկ այնքան՝ որ կարծես մէկ մէկ արեւներ ունիք ձեր սիրտերուն մէջ :

X

Ձեր երկիրը ...

Երբ ձեր երկրէն կ'անցնիմ, ձեր աղուոր քաղաքներէն մէկուն մէջ, փողոցի մը անկիւնը պահ մը կը կենամ: Փողոցին մէջ՝ երկինքին չափ յստակութիւն կայ մէկ ծայրէն միւսը: Տուները՝ ծխածուներ կը չինեն իրենց մէջ:

Մարդ մը կ'անցնի: Իրարու կը հանդիպին ուրիշ երկու զոյգեր: Բարեւը՝ հրաւէր մըն է ծիծաղի ու խնդիի: Փողոցին քիչ առաջուան խաղաղութիւնը կը լուանայ: Արեւը, պատուհաններէն ներս կը հոսի՝ ճերմակներն աւելի ճերմակ, արեւը ոսկիով ու բիւրեղով կը հոսի:

Փողոցները այս բարեւին պէտք ունին :

Բանի մը քայլ կ'առնեմ: Բայց սրտէս չի զատուիր այդ զոյգերուն բարեւը: Ձայնը անուշ է: Ես առանց բարեւի մը կարօտը կը քաշեմ ու կը կրկնեմ, — «Բարեւ, բարեւ, բարեւ»:

Աչքերս կը հանդիպին սրտիս ուզած բաներուն: Աչքերս աւելին կը պահանջեն :

Կը նայիմ: Պատկերի մը խորը ծածկուած պատկերը կը փնտռեմ: Տեսարանը գեղեցիկ է: Ուրիշ տեսարան մը սակայն անոր լոյս կուտայ, ու սիրտս ան կը փնտռէ :

Ո՞վ չի գիտեր որ սիրտերը գաղտնիքներ ունին: Ամէն առարկայ իմ գաղտնիքս իր մէջը կը պահէ, ու ամէնէն չնչին առարկան անգամ իմ գաղտնիքովս կը ճառագայթէ :

Կը քալեմ: Պարտէզ մը:

Ձեզ գիտեր, ծաղիկները այնքան ինչո՞ւ գեղեցկացած կ'երեւան: Ես կը յիշեմ չյառաջացող գեղեցկութիւնը ուրիշ շատ մը պարտէզներու.

Ինծի շատ անգամ պարտէզները իմ ուզածս տուած են: Հոն, կարմիրին հետ վարդագոյնը, ճերմակին հետ դեղինը, բաց կապոյտին հետ մանիշակագոյնը սրտէս կ'անցնին: Ու որքան կը նայիմ, սիրտս գուրգուրանքով կը զարնէ :

Թռչուն մը կ'երգէ :

Ի՞նչ է թռչունի մը երգը, որուն մէջ անմիջապէս մեր սրտին պահած թրթռումը կը գտնենք, ու հրաշքի մը ճամբուն կը մտնենք կեանքին մէջ :

Սիրտերը միշտ բանի մը կը սպասեն: Թռչունի մը երգը, սիրտերուն չկրցածը կը դաշնաւորէ, ու ես խորհուրդի մը ամբողջ բարախումը կը զգամ, ու իմ ներսս յանկարծ մութի մը վրայ կը լուսաւորուի, ու կը տեսնեմ իմ կարօտս հիւսուածքը: Իմ երկիրս է ան :

Ձայնի մը կարօտ բաւական է ...

Քաղաքներուն մէջէն անցայ: Կրնաք երեւակայել, ի՞նչ է մարդը քաղաքի մը մէջ, երբ հայրենիքի մը երազը զինքը քաղաքէ քաղաք կ'առաջնորդէ, ու կը քալես ստուերի նման, չես կրնար մնալ տեղ մը, մշուշ մը քեզ ճամբաներուն մէջ կը տանի, ու տեսած բոլոր պարտէզներէս, սրտիս խորը ծաղիկներ մնացեր են: Անոնք հիմակ

Ի ՊԷՏՍ ՄՈՌԱՑԵԼՈՑ

Շարունակենք յղկուած ազամանդի փոշին ցանել մեր հայ աշխարհիկ լեզուին պողպատին վրայ, հայրենակարօտ իղձերուն եւ երազին գիտակից եւ յորդաբորբ ակնկալութեամբ : — Հինգերորդ եւ յաջորդ դարերուն բոլոր մերազնեայ գրողները, երբ կ'ակնարկեն Այրարատին աւելի կամ նուազ յարատեւութեամբ, գլխաւորաբար կը նկատեն զայն իբրեւ բացարձակ կեդրոն եւ որրան Հայ ցեղին, որ իր աշխարհագրական իսկապէս բացառիկ կալուածին մէջ անյուշ դարերէ ի վեր՝ իբրեւ պահակ կը կանգնի տարադէմ եւ այլաբարոյ ժողովուրդներու վիրար կորող սահմաններուն վրայ: Աստուածաշունչի որքան աւանդական, նոյնքան պատմական Նոյեան նորադոյն աշխարհածնութեան դրոյթը ինքնին աւելի քան բաւական է՝ Ասքանազեան ցեղին Հայկեան մայր բունին ընծայելու յաւիտենական տեւողութեան ընդունակ անթառամ կենդանութիւն մը : Նոյն իսկ իր ներկայ ոչ տաք ոչ պաղ եռուզեռին մէջ՝ Այրարատի բուրգը նոյն անձայն բայց յարատեւ դիմագիծերով երբեմնի Փռիւգական հզօր զարմին Սփինքսն է, որ Փոքր Ասիոյ շէնութիւններուն մէջէն իշխանական մականը երկարեց «հիւսիսական» կոչուած ազգերուն խառնափնդոր աւազանին վերեւ — Վիրք, Աղուանք, Լփնիք, Ծոփք, գլխաւոր ջոկը միայն յիշելով բոլոր այն Կատիշներուն, որոնք Ասիոյ բարձրաւանդակին վրայ նորատեսակ Ամերիկայի մը երեւոյթով մշակութային եւ քաղաքակրթական պահակութեան դեր ապահոված են Հայ Ցեղին: Վկայ Պատմութիւնը, որ անվրիպելի ցուցմունքներով Հայկական ձեռներէցութեան եւ հանճարին կը վերագրէ անոնց գիրն ու գրականութիւնը: Սոկրատեան դեւ, մի մղեր զիս Հայկեան Միտքն ու անոր արտադրութիւնները ի կշիռ համեմատութեան դնել ո եւ է մարդկային մտաւոր կերտուածի կամ պատառի հետ, եւ թող որ գոնէ յարաբերական հանդարտութեան մը ծոցին մէջ տօնեմ կրկին համաօտիւ համափիւռ վայելչութիւնը տապանակիր, տաժանակիր Արարատին, որ յաւէտ իր նախադարեան ձիւներուն սարսուռով հեղնական ակնարկները կ'արձակէ պատերազմական անպատ ժխորին վայնասունին վրայ, իր եթերային միջավայրին անպարիսպ համարձակութենէն օգտուած :

Ուրեմն խօսէ, Փարպեցի, կարելի եղածին չափ պահպանելով քու բառերուդ ու բայերուդ անսպառ կորովը եւ Ջրհեղեղեան շրջանի բուրումնաւէտ մաքրութիւնը, քու հարազատ հայ ընթերցողներուդ զարմանահար ականջները գոռացնելով, յիշեցնելով անոնց այսպէս, գոնէ պահիկ մը, իրենց լեզուն հետզհետէ մոռնալու եւ իրենց զաւակները ցեղին սրբութիւններուն անհաղորդ մեծցնելու իրենց անարգութիւնը, այո, իրենց անարգութիւնը :

«Անծիր, անպարագիր արտերուն բեղնաւորութիւնը, որուն արդանդէն աշխատաւորները կը կորզեն ինչ որ «բարով» է համբարելու, մինչ պատրաստ վերադարձի, երբ նորախայծ հունձքը կարդայ իր հրաւէրը:— Երկիրը արուեստական ջրաբաշխութեամբ կը սնուցանէ հաւերու եւ թռչուններու ամենազգի տարմեր, ուրախութիւն եւ սթափում որսատենչ ազատներուն (ազնուական, իշխան) :

Ա՜հ, ի՛նչ գեղեցիկ է ունկնդրել կաքաւներուն, սալամբներուն, եւ կամ եղեգնաբնակ, թփամուտ, մացառաղող, պարարտամարմին, անուշահամ վայրի աքաղներուն, ջրասուզակ, մամռախնդիր, մեծանձն ու յաղթամարմին այն թռչուններուն, որոնք կը կոչուին փոր, թանձր եւ սաղ: Ձեր աչքին առջեւ բերէք տօնական խրախճանքը Հայոց ազատանին, որոնք ահա որսական արշաւանքի մը համար կը պատրաստուին: Ահա թակարդները որսափակ ապահովութեան համար, զանազան անուններով երագայ, գահող, սակառ, որոնք իրենց հիւսուածոյ վերտերով անհրաժեշտ են, երբ հայ ազատները, ընկերակցութեամբ իրենց զաւակներուն, հետապնդեն ցիռ, այծեամ, գնչեցնելով նաեւ արշաւի յատուկ խիզախ ձայներն ու աղեղնային նետաձգութիւնները, երբ եղջերուներու եւ եղնիկներու բոյլեր սարսափահար կը փախչին կորովաձիգ հայորդիներուն նոյնքան ճարտարօրէն ձիարձակ յանդգնութիւններուն առջեւէն, մինչ ուրիշներ, կարծես մենամարտիկ, կը սպաննեն սուրերով եւ վար կը գլորեն վարազները սաստկանդամ երամներ: Երեւակայեցէք ազնուական հայրերուն եւ նախարարներուն ուրախութիւնը, երբ իրենց փոքր զաւակները, կանուխէն դաստիարակուած նաեւ որսական արշաւներու մարզին մէջ, սիրուն անակնկալ մը կ'ընեն, ընթրիքի ամէնէն ոգեւորուած պահերուն, լեցնելով սեղանը իրենց իսկ որսացած թռչուններով:

X

Առաջին անփոյթ ակնարկով մը կը թուի թէ Փարպեցին կը չափազանցէ, եւ հայրենի երկրին յարուցած խանդավառութիւնը կը մղէ զայն ճարտասանութեան: Ոչ բնաւ այսպէս: Իրմէ վերջ, իրմէ առաջ մէկն մի խորագնին, բանիմաց գրող, ըլլայ ազգային թէ օտար, միեւնոյն եւ ալ աւելի լիաշուրթն մանրամասնած է Այրարատի կամ Արարատեան երկրին մեծափառ հանգամանքը: Փարպեցին, իր ստուար աշխատութեան հազիւ աննշան թիւով քանի մը էջերը միայն յատկացուցած է նկարագրականին, զոր կը ներկայացնենք մեր ընթերցողներուն, որոնք հայրենիքի կարօտէն, ինքնօրէն մայրենիքին ծոցէն դուրս կը տառապին կեանքին ամենօրեայ տաղտուկը ծանրաբեռն հոգերով :

Արդեօք կարելի՞ է փոքր ինչ սփոփանք համարել այս ընթերցումը իրական հայրենիքին շուրջ, որ, ով գիտէ, մագնիսական հպաւորութիւն մը, շօշափում մը սկսած է ունենալ տառապանքի ներկայ րոպէներուն հետ: Չէ՞ որ ցաւը կը կոտրայ միեւնոյն պատճառով, եւ յիշատակը յաճախ սպեղանի մըն է մոռացումի կամ մեռելութեան դեւը հալածելու համար :

Արշակ, խորհրդակցութեամբ նախարարներուն կ'որոշէ վերջապէս ձգել առժամաբար Հայաստանի մեծ կեդրոնը, Այրարատեան գաւառը, նախատեսելով չարիքը, որ կրկին արմատով կը ցցուէր — Նախ՝ կորուստ կնազգաւառին, եւ ապա՝ սպառնալիք հաւատքին դէմ: Այնքան լաւ նախատեսուած, որ երբ Արշակի մահով կ'այրիանայ Հայաստանեայց թագը եւ գահոյքը կը մնայ թափուր, նոյնքան սակայն օտարին ատելութիւնը մեր երկրին դէմ կը մնայ ամուր ու մուր, մինչեւ այն հետեւանքով որ Այրարատեան յառաջապահ ու վերջապահ գունդերը իրենց հայկական

կ'երեւան՝ լոյսով արբեցած վերջալոյսներու պէս՝ փայլուն, առաջուընէն աւելի գեղեցիկ: Անոնք չեն թոռմիր: Երբ այս պարտէզը կը տեսնեմ, իմ սրտիս մէջ մնացած անուններ կը յիշեմ:

Իմ քովէս մարդիկ կ'անցնին ու կը հեռանան: Բայց, ես սա զոյգին քալուածքը շատ կը սիրեմ: Իրենց երազը որքան պայծառ ըլլալու է որ կը քալեն իրենց սիրտերուն կախարդանքը դրած: Հոս, համբոյրն անգամ ուրիշ համ ունի, ու նայած ատենս, ձեռքերս շրթունքներուն կը տանիմ: Ով իմ աստուածս, մատներս կ'այրին:

Ի՞նչ է համբոյր մը տասնեակ փողոցներուն մէջ, պարտէզի մը առջեւ: Այս զոյգին նայուածքը սրտիս մինչեւ խորքերը կը յուզէ: Անոնց մէջ երկինքը անհունութիւն մըն է դրած: Իրենց երկինքին տարածութիւնը ունին այդ աչքերը, ու կը մրմնջեմ, «գեղեցիկ երկինք»: Անոնց աչքերուն մէջ այդ գեղեցկութիւնը կը շողայ: Այդ գեղեցկութիւնը սէր մըն է, ու իրենց սիրտերուն մէջ կ'իջնայ, երբ իրարու կը նային:

Զորս դիս կը նայիմ: Սէրը ամէն բանի մէջ, ամէն տեղ է:

Ուրտե՞ղ չկայ սէր:

Ու ես ալ, իրենց պէս կը նայիմ հեռուն, փայլուն ամպերէն անդին: Նայուածքս կ'ուզեմ արեւէն անդին տանիլ: Աչքերս կը վառին:

Այր ու կին պահ մը լռեցին: Երբեմն լռութիւնը, մտածեցի, տեսարաններէն կուգայ, ու կը վերանայ, մարդը այնքան կը բարձրանայ, որ հոգիով մարմինով իրերուն կը խառնուի ու չկրնար խօսիլ: Ցետոյ, «խորունկ լռութեան մէջ իրերուն, ըսի ինքնիրենս, մեր լռութիւնը երազի կը փոխուի, ու կը հետեւինք մեր հոգիին»:

— Մէկէնիմէկ լռեցիր: Ինչո՞ւ չես խօսիր:

— Ես չեմ խօսիր, բայց դուն ալ լռեցիր:

Երկուքն ալ միեւնոյն հարցումը ըրին իրարու, ու ժպտած ատեննին, կարծես յանկարծ անոնց լռութիւնը փայլեցաւ՝ անուշ գոյնով երեւցող երեւններուն պէս:

Պարտէզին մէջ զարմանալի թարմութիւն մը կար: Գոյներէ՞ն, կանանչներէ՞ն կուգար, թէ ոչ անտես հովերու աղբիւր մը պարտէզը կ'ողողէր: Կնոջը նայած ատենս, աչքերը ինչպէ՞ս կը բացուէին ու կը մեծնային, չէի հասկնար, միայն թէ իմ աչքերս ալ կը մեծնային, ես ոչ մէկ տեղն այսքան հեղեղում տեսած էի: Անուշ է օրօրումը, այնքան քաղցր որ հոգիէս ներս, նոր բարիքի մը այցելութիւնը կը զգայի:

Կինը ժպտեցաւ, ու գլուխը կարծես աւելի մօտեցնելով պարտէզին, շնչեց: Գինով էր: Բա՞ն մը տեսաւ, չեմ գիտեր, ի՞նչ ըսել կ'ուզէր, երբ ամուսնոյն դառնալով ըսաւ, «ոհ, սա մեր պարտէզները ...»:

Մե՛ր ...

Պարտէզին մէջ, իր սրտէն անշուշտ բան մը տեսած էր, ու կ'ըսէր՝ Մեր.. իրենց պարտէզներուն մէջ:

Ես ալ կը նայիմ այս պարտէզին, ու ամէն մէկ քայլիս, կը լեցուի, կը մեծնայ սիրտս, ու մտածումս իր ձեւերը կը շինէ:

Ինչո՞ւ գոյները խորհուրդի մը բոցը կը վառեն սրտիս մէջ: Ու, ես ալ կ'ուզէի հարցում մը ընել այս կնկան ու ըսել,— «Տիկին, կը սիրէ՞ք ծաղիկները»:

Այսքան: Այս երկու բառերը քով քովի եկած ատեն, կեանքը կը ծնի ծաղիկի մը թերթերով՝ համբոյրի պէս, անտեսանելի բոցի մը նման, ու աչքերուդ առջեւ, աշխարհ մը կը լուսնայ: Հրաշքի մը պէս անիկա, ծաղիկներու հրդեհէն կուգայ:

Մեր պարտէզները ... Անոնք մետաքսահիւս խորանի կը նմանին: Հիմակ, անոնք աւելի աղուոր, մօտս կը տեսնեմ երկինքի նման:

Չեմ գիտեր, այլեւս ծաղիկներուն տուած էի խելքս միտքս, երբ յանկարծ ձայն մը լսեցի.

— Ֆրանսայի վարդեր»:

Կարմիր վարդեր արիւնի պէս, իրենց գոյներովը լուացուած ճերմակ ու դեղին վարդեր, լուսաւէտ տարածութիւն մը կուտային պարտէզին: Աչքերս, վարդագոյն տեսարաններու մէջ կը մնան: Ու այս երկու բառերը հրաշքի մը կը կապեն հոգիս, ու լոյսերով կը բացուին սրտիս մէջ մնացած ծաղիկները, ու կ'ըսեմ.

— Հայաստանի վարդեր:

Ո՞վ կրցած է հասկնալ ծաղիկներուն սարսուռը:

Վարդերու սիրահարները մտիկ ընելու է, երբ հոգիդ՝ հեռուն մնացած վարդերուն պէտք ունի: Սէրը այս պահուն, կարծես երիտասարդ աղջիկ մը կը դառնայ, ու կը սիրես ամէն բան: Ամէն բան կը մօտենայ քեզի: Ինչպէ՞ս կը քակուի սիրտդ, չես հասկնար, բայց աղուոր սիրահար մըն ես:

Այդ կնոջ պէս, ես ալ կրկնեցի քանի մը անգամներ, ու ըսի, «Հայաստանի վարդեր»: Ամբողջ պարտէզ մը, քաղաքներ ու սիրով կառուցուած երկիր մը ծնի: Վարդերով, վարդերու բեհեզովը անոնք կը հագուին: Այս պարտէզները, հոգիներու քերթուածը կը բերեն իրենց վարդերով:

Կարմիր վարդեր, դեղին վարդեր, հայրենիքի վարդեր:

Այս պահուն, ամէնէն գեղեցիկ վարդենիները կը տեսնեմ՝ լեցուն վարդերով: Ո՞վ չի սիրեր կարմիր լոյսի պէս մեր վարդերը: Ամէն անգամ, երբ միտքս կ'իյնան անոնք, երակներէս՝ վարդագոյն յուզում մը կ'անցնի:

×

Պարտէզին քով: Օտարուհի մը: Ինծի հետ կը խօսի: Իր հարցումին պատասխանելով, երբ ըսի՝ թէ «Տիկին, դուք ձեր հայրենիքին մէջն էք, բայց ես ... իմ հայրենիքս ...» ըսի, ու ալ չկրցայ ըսել մէկալ բառերը:

Իրարու նայեցանք: Երկու լռութիւններ:

Այս կնկան լռութիւնը, բան մը արթնցուց սրտիս մէջ, ու ըսի ինքնիրմոլս,— «Մարդիկ աւելի կը սիրեն լռել, քան թէ անկեղծ ըլլալ»:

— «Օրերը, արտայայտութիւն մը ունին ինծի համար, ու սպասել կուտան: Կը սպասեմ: Ու կը նայիմ ամէն առտու արեւին՝ նոր լոյսի մը համար:

— Տիկին, դուք ալ ունեցած էք ասանկ սպասումներ:

— Սպասո՞ւմ ...

— Վերջապէս, երբ սիրտերը կը մելամաղձոտին բանի մը սպասելով ...

Այս քանի մը խօսքերը, չեմ գիտեր, ի՞նչ արթնցուցին իր մէջ որ նայեցաւ ինծի ու պատասխանեց.

— Մելամաղձոտելու բան չեմ տեսներ ձեր վրայ: Ձեր երեսին գոյնը տեղը, ձեր աչքերն ալ փայլուն, մանաւանդ այս տարիքին մէջ, երիտասարդ մնացեր էք, ալ ի՞նչ կ'ուզէք»:

— Տիկին, այս երիտասարդութիւնը, մեր ցեղին մէջ մնացած գաղտնիք մըն է: Մեր մէջ, մեր սպառումը այնքան բնական է որ ան մեզի հետ կը մեծնայ, մեզմէ աւելի բան մը կուտայ մեր տարիներուն, ու կը հսկէ մեր վրայ:

Ուրիշ լռութիւն մը: Սփինքսը:

×

Արեւներով փայլուն, երկինքներով կառուցուած, ու լեցուն հրաշքներով ազատութիւն մը կը փնտռէ հոգիս այս իրիկուն:

Երբ տուն կը վերադառնամ, այս արեւներուն, այս երկինքներուն ու հրաշքներուն մէջէն կը քալեմ:

Այս ազատութիւնը, այս ազատութիւնը մինակ ...

Ու երբ քիչ առաջուան կնկան աչքերը կը տեսնեմ, ինծի այնպէս կու գայ՝ որ միայն ազատութիւնը աչքերուն կրնայ տալ այդ ազատութիւնը:

Իմ տեսած աչքերուս գեղեցկութիւնը, ամէնէն անուշ երազին կը փոխուի այս իրիկուն:

Կը սիրեմ այս իրիկունները, ով իմ Աստուածս, կը սիրեմ: Ցիշատակ մը գիս կ'առաջնորդէ ...

ԱՐՄԷՆ ԱՄՈՒՐ

Աչքերուն մէջ արեւ կար...

Հազիւ երկու շաբաթ կ'ընէր որ բաժնուեր էր տունէն, բայց իրեն կը թուէր թէ շատոնց զրկուեր էր մամային գրկէն: Եւ իր տարտամ մտածումներու մէջէն, պատկերը հետզհետէ աւելի խառնաշփոթ ու մռայլ կը ցցուէր իր տղու միամիտ աչքերուն:

Ինչպէս եղեր էր այդ բոլորը: Չէր գիտեր: Կը յիշէր որ առտու մը հայրիկին թեւերուն մէջ արթնցաւ: Ինչքան ուժով սեղմուեր էր անոր կուրծքին վրայ ...: Հասկցեր էր որ ան զինուոր կ'երթար: Քանի մը օր վերջը կարգը իրենն էր եկեր: Մաման տրտմօրէն տեղաւորեր էր իր բոլոր ունեցած ճերմակեղէնները, կիրակնօրեայ հագնելիքները պայուսակի մը մէջ: Երբ արեւը նոր կ'ոսկեզօծէր իրենց միայարկանի տան պատուհանները՝ մաման աճապարանօք առեր էր պայուսակը եւ տղուն ձեռքէն բռնած երկուքը մէկ՝ կայարան էին գացեր: Հոն հանդիպեր էին անհամեմատ խճողուած բազմութեան մը. անչափահաս մանչերու եւ աղջիկներու, որոնք՝ կը լեցուէին կառախումբերը ու կը մեկնէին շտապ շտապ ...:

Շոգեկառքը կը փչչար, կը սուլէր ու կ'երկննար վիշապի ամեհի խոյանքով անծայր ճամբուն վրայ: Սպասելու տեղն չկար: Մաման գրկեց համբուրեց Հրայրը, եւ քնքշօրէն ծռելով տղուն ականջին ի վար, փսփսաց. «Հոգ մի ըներ ձագուկս, ես ալ պիտի գամ»:

Երբ կառախումբ մտեր էր ան, սարսուռ մը անցեր էր իր հոգիէն: Եւ զգացեր էր այտին վրայ մամային արցունքին տաք կաթիլը՝ որ սառեր էր:

Սակայն ինչ գեղեցիկ էր վայրը, ուր փոխադրուած էին պզտիկները:

Երկինքը կապոյտ էր հոն: Արեւը կենսունակ ու պայծառ: Դաշտերը ոսկեգոյն: Եւ ամէն տեղ ծաղիկներ, ծաղիկներ գոյնզգոյն ու հոտաւէտ: Այնքան խնամք ու հոգածութիւն կար հոն, որ եւ ոչ մէկ բանի կարօտութիւն ունէին տղաքը: Լաւ սննդառութիւն, երգ, խաղ ու մարզանք: Միծաղկոտ աղջիկներ կը հսկէին կարգապահութեան: Հոն ամէն ինչ հաճելի էր ու ներդաշնակ:

Բայց Հրայրի հոգիին մէջ բան մըն էր փլեր խորտակուեր: Ուրիշ աշխարհ մըն էր փոխադրուեր ան, Կախարդական ու հմայիչ այդ աշխարհը սակայն չէր խօսեր իր սրտին: Իր մանկական յիշողութեան մէջ յստակօրէն անաղարտ կը մնար հեռաւոր Փարիզի ծայրամասի արուարձանին մէկ սիրուն տնակը, ուր պարզ ու համեստ կահ կարասիներու կարգին՝ սենեակին անկիւնը դրուած էր կարի մեքենան: Մայրիկը կը կարէր ցերեկ եւ շատ գիշերներ: Իրիկունները երբ հայրիկը գար, կը մթնէր արդէն: Իրենց ընթրիքը կ'ընէին գունաւոր ծածկոցով սեղանին շուրջը: Ինք կը տեղաւորուէր հայրիկին գիրկը որ միայն իրիկունէ իրիկուն կը տեսնէր: Հետզհետէ կը փակուէին աչքերը: Երբ անկողին կը դնէին զինքը, կը զգար ճակտին վրայ զաղջ համբոյր մը քաղցր ու գորովոտ: Ինք այդ համբոյրն էր կարօտցեր ...: Իր բարի խոստմնապահ մամային վերջին խօսքը ամէն պահ կը հնչէր ականջին. — «Ձագուկս, ես ալ պիտի գամ ...»: Եւ կը սպասէր: Լուռ, սրտատրոփ: Իր ցեղին յատուկ անմռունչ համբերութեամբ կը սպասէր:

Մանուկներու պաշտպան միութիւնները կրակէ աշխատանքի լծուած էին: Շատ կ'ըլլար, օրիորդներ կամաւոր ծառայութեան կը դրուէին: Քաղաքակրթութեան այս լոյս երկրին մէջ պաշտպանուած է մանուկը, առանց ազգի խտրութեան: Այսերկիրը չի նմանիր այն անխտապարտ աշխարհին՝ ուր մեծ եղեռնի խուժդուժ օրերուն՝ ափսոս, ծովամոյն ըրին հայ մանուկները: Մոլեգնած ուղեղով, ոճրագործ ձեռքերով բժիշկներ համաճարակի ժանտատենդի մանրէներ ներարկեցին անոնց առողջ ու առոյգ մարմիններէն: Եփրատ ու Տիգրիս անապատները քշեցին բիւր բիւր դիակներ նորատի: Եւ ծաղկազեղ ձորակներն ու հովիտներն հայրենի՝ անոնց նեխած ոսկորներով լեցուեցան ...:

Քաղաքի բնակչութեան բոլոր խաւերուն մէջ կը խօսուէր տեղափոխուած պզտիկներու մասին: Օրուան հրատապ խնդիրն էր ան. պատերազմէն ծագում առած եւ անոր հետ նոյնացած:

Արփիկ իր աշխատած գրասենեակին մէջ կը լսէր նորանոր խումբերու ժամանումը: Կուգային հիւսիսէն եւ կը տեղաւորուէին ապահով շրջաններ:

Առաջին օրերուն յատկանշական ազդեցութիւն մը չըրին այս լուրերը իր վրայ: Անսովոր բաներ չէին պատահածները: Մանաւանդ հոս ամէն գործ կը դառնար մեքենական կանոնապահութեամբ: Բայց հետզհետէ, հետաքրքրութիւն արթնցաւ իր մէջ: Մտածեց: Հաւանաբար ազգակից զաւակներ ալ կրնային գտնուիլ անոնց մէջ: Այս խորհուրդը անօրինակ զգացումով լեցուց զինքը: Հետապնդեց յարմար առիթը, եւ հասցէ մը ձեռք ձգեց:

Ալ որոշումը տրուած էր: Այցելութեան պիտի երթար հոն: Եւ ինչքան ուրախ պիտի ըլլար, եթէ հանդիպէր հայ մանուկներու: Պիտի փնտռէր: Հաւանաբար գտնէր զանոնք:

Այն իրիկուն երբ տուն մտաւ, աւելի ջերմութեամբ համբուրեց մեծ մայրիկը: Երբ խօսեցաւ ձայնը հնչուն էր ու կը թրթռար: Իր անձէն արտասովոր բարութիւն մը կը հոսէր: Աչքերուն մէջ արեւ՝ հոգիին մէջ լոյս կար:

Գիշերը երազանքով անցուց: Բաց պատուհանէն լիալուսինը եղբայրօրէն երկնցուցեր էր թեւը: Եւ սեպտեմբերեան ծաղիկներու բարկ անուշահոտութիւնը ալիք ալիք կը խնկաւէտէր գիշերային հանդարտ լռութիւնը:

Առտուն՝ հակառակ կիրակի ըլլալուն կանուխ ելաւ անկողինէն: Փափուկ մտերմութեամբ առանձին գործերուն օգնեց: Յանձնարարեց մեծ մօրը, պատրաստել երկրի այն կարկանդակները՝ որ սովորաբար շատ աւելի համեղ էին: Եւ խորհեցաւ այն բոլոր աղուոր բաներու մասին, որոնք կրնային երջանկացնել մանուկ մը ...:

Գրեթէ կղզիացած կ'ապրէր Արփիկ իր հօրը եւ մեծ մայրիկին հետ: Մինակ էր: Քոյր եղբայր չունէր: Չէր յիշեր մայրը, որուն կաթողին ընկերակցութեան պէտքը՝ կենսական էր իրեն: Ամէն անգամ երբ աշխատանքէն դառնար ցամաք խօսակցութիւն մը կ'ունենար պառաւ մամիկին հետ: Թէեւ այս վերջինը կը ջանար զբաղեցնել զայն, պատմելով հին օրերէն զրոյցներ եւ զանազան դրուագներ:

Հայրիկը գիշերային աշխատաւոր էր: Միայն կիրակի եւ տօն օրերը առիթ ունէին միասին անցընելու: Որքան որ հայկականը կը պակսէր, օտար երիտասարդ շրջանակներ բաց էին իր առջեւ, եթէ զուարճանալ ուզէր: Բայց ինք, անոնց մէջ չէր գտներ այն սրբասուն բաւականութիւնը որով կը պճնուի կեանքը, կը լեցուի հոգին, կը հիւսուի երազը: Դուրսէն դիտողներ զինքը կը կարծէին, խստակրօն էակ մը իր հաւատամքին կառչած՝ տարամերժօրէն մենակեաց եւ անհաղորդ: Մինչդեռ, զոհողութեան ընդունակ բարախուն սիրտ մըն էր ան, անձնուիրութեամբ լեցուն ազնիւ հոգի մը ...:

Կէսօրը անցեր էր, երբ Արփիկ հանրակառքէն իջաւ եւ նեղ ծառուղի մը մտաւ: Բաւական յառաջանալէ վերջ, մեծ շէնքի մը առջեւ կեցաւ: Հին դղեակ մըն էր, ընդարձակ պարտէզներով, պտղատու ծառերով շրջապատուած:

Դռնապանը առաջնորդեց զինք տնօրէնուհիին մօտ՝ որուն յայտնեց իր այցելութեան նպատակը: Խօսեցաւ այնքան փափուկ քաղաքավարութեամբ եւ սրտագրաւ յուզումով, որ յարգանք պարտադրեց: Տնօրէնուհին հաճոյակատար վերաբերում ցոյց տուաւ. եւ անմիջապէս մանուկներուն անուանացանկը աչքէ անցուց.

— Այո, օրիորդ յարեց ժպտելով, պզտիկ ազգակից մը ունինք մեր մէջ: Եւ արտասանեց անուն մը. հատիկ հատիկ հնչելով վանկերը:

— Հը-րա-այր, Շա հան եան:

Եւ կանչեց կարգապահութեան հսկող աղջիկներէն մէկը, յանձնարարեց՝ որ, նորեկը պարտէզ առաջնորդէ, ուր կար փնտռած տղան:

Պարտէզը լեցուն է աղմուկով, ծիծաղով, երգով: Գոյնզգոյն գնդակներ կը պարեն օդին մէջ: Կառքեր կը սուրան: Զինուորական տողանցք կը կատարեն: Պատերազմի շեփորներ կը հնչեն, խաղալիկ սուլիչներով: Գերի կը բռնեն: Յաղթութիւն կ'երգեն: Կ'իյնան, կ'ելլեն, կը վազեն: Դէմքերը վարդի կարմիր եւ աչքերը բոց ունին:

Երկինքը աւելի քան ջինջ կապոյտ էր այդ օրը: Արեգակը շողշողուն, եւ գունավառ ծաղիկներուն մէջ բոյրերու հրդեհ մը կը բռնկէր:

Արփիկ սքանչացաւ: Մանուկներու այս երանելի աշխարհը գերազանցօրէն խաղաղ էր ու երջանիկ: Խորհեցաւ: Մնալ միշտ հոս դուրսի նենգամէտ դաւերէն հեռու: Ըլլալ աներկիւղ և դրացի հրեշտակային այդ դէմքերուն մաքուր ու քնքոյշ: Մինչ զինք առաջնորդող աղջիկը որ քիչ առաջ բաժնուած էր իրմէ, վերադարձաւ տղու մը ձեռքէն բռնած, հետաքրքիր պզտիկ հետեւորդներու ընկերակցութեամբ:

— Ահա, օրիորդ, ձեր փնտռած տղեկը, Հրայր Շահանեան, ըսաւ ու հեռացաւ:

Հազիւ վեց տարու կար այս անուշիկ տղան: Հագուեր էր մութ կապոյտ թաւիշէ կարճ տաբատ, բաց գոյն մետաքսէ շապիկով: Խանդակաթ մօր մը ամբողջ պերճանքն ու շնորհքը կը փայլէր անոր վրայ, զարմացումով՝ աչքերը խոշոր բացած՝ կը դիտէր նորեկը որ զինք փնտռելու էր եկեր:

— Եկուր, աղուոր Հրայր, ըսաւ Արփիկ յուզումը զսպելով, քեզ շատ եմ կարօտցեր:

Ու գրկեց զայն, համբուրեց: Մօտակայ նստարանին վրայ քովն առաւ պզտիկը, եւ շոյեց անոր սեւ ու փայլուն մազերը:

Մայրենի լեզուին ընտանի շեշտը ցրուեց տարակոյսները տղուն՝ որ ինքզինքը ապահով կը զգար աղջկան մօտ եւ գաղտագողի կը դիտէր իր նորեկ այցելուն: Ինչ քաղցր ձայն ունէր ան, կը թուէր որ մաման շատ մօտ էր իրեն:

Մանուկներու խումբը՝ որ շրջապատեր էր զիրենք, հեռացած էր: Քանի որ իրենց համար անհասկնալի լեզու մը խօսուեր էր հոն: Արփիկ բացած էր իր հետը առած ծրարը, եւ կարկանդակներ կուտար Հրայրին: Այս վերջինը իր մանրիկ ձեռքերը իրարու զարնելով բացականչեց.— Մամայիս կարկանդակները, ինք ղրկեց այնպէս չէ՞: Անբացատրելի ուրախութեամբ մը ողողուած էր դէմքը:

— Այո, պատասխանեց աղջիկը աշխոյժով, այսուհետեւ միշտ պիտի ղրկէ ...

Պահ մը վերջ մտերմացած էին արդէն: Հրայր կցկտուր բառերով պատմեց մամային մասին, որ խոստացեր էր գալ: Յետոյ հայրիկը որ զինուոր էր գացեր ... Շատոնց, շատոնց չէր տեսեր իր ծնողքը, եւ աչքերը թամկացան: Քիչ մը կենալէ վերջ — Քու հայրիկդ ալ զինուոր գնա՞ց ... հարցուց Արփիկին մտահոգ շեշտով մը.

— Ոչ, իմ հայրիկս զինուոր չգնաց, միշտ ժպտելով շարունակեց այս վերջինը: Ծերերը զինուոր չեն ըլլար ... Պառաւ մամիկ մըն ալ ունիմ տունը, որ քեզի հէքեաթ պիտի պատմէ ...

Պզտիկին երեսը փայլեցաւ ցնծութեան ճառագայթներով: Արփիկի ծունկերուն վրայ կեցաւ: Դիտեց զայն: Անոր մազերուն բաց շագանակագոյն խոպոպները կը զարդարէին ճակատը: Եւ ինչ աղուոր էր վրայի հագուստը, բարակ գծաւոր մետաքսեղէն մը վառվռուն գոյներով: Իր փոքրիկ ձեռքերը անոնց վրայ քսեց, ամբողջն ալ հաճելի էին:

— Քու աչքերդ մամայիս աչքերուն պէս են, ըսաւ եւ հիացումով, անձկութեամբ համբուրեց զանոնք:

Վարձատրուած էին մանուկ հոգիի մը լռիկ սպասումները: Սփոփուած էին կարօտակէզ սրտմաշուքները բոյնէն հեռու ինկած Հրայրին:

Ալ կիրակի օրերը Արփիկի տունին մէկ սիրական անդամն էր վառվռուն տղեկը: Տնօրէնուհիին հաւանութեամբ այդպէս կարգադրուեր էր: Փոխուեր էր ընտանեկան լուրջ ու լուռ մթնոլորտը: Խօսելու անսպառ նիւթեր կը հայթայթէր չարաճճի Հրայրը՝ որուն մօրը հետ, սրտագրաւ թղթակցութիւն մը հաստատեր էր բարեբարոյ աղջիկը, տալով անոր տեղեկութիւններ անոր զաւկի կեանքէն:

Արփիկ համակ օրհնութիւն ու յոյս, գթութիւն ու բարիք, իր հոգիէն կը յորդէր լոյս, եւ աչքերէն արեւ ...:

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ

ըմբռնումի եւ կորովի դիմադրութեան գրաւականը պիտի կտակէին յաւէտ հայ ցեղին, Տղմուտի յատկանշական ճակատամարտով, որ Հինգերորդ դարէն ցայսօր, հայ պատմութեան բոլոր յեղյեղուկ ու հաստատուն շրջաններուն՝ հայկական ոգիին դիմադրաւ եռանդը կը պատկերացնէ իրեն դէմ ծառացած ո եւ է ձեւի անիրաւութեան պահերուն:

Բայց ահա Փարպեցին, որ կարծես նորահաս գարունին դրան առջեւ կեցած, նորաստեղծութեան մը գուշակ կը հանդիսանայ.—

«Բարէ, որքան դժուարին է թողուլ այսպիսի ըղձալի գաւառը, չնաշխարհիկ ու ամենալի տուչութիւնը ամենախնամ արարչին, Այրարատեան գաւառը, որ է գլուխ Հայոց աշխարհիս, համբաւաւոր գաւառը, ամենալի գաւառը, որ ճշդիւ պատկերն է լիութեան ու բեղնաւորութեան, ըստ նմանութեան երկրին Եգիպտացւոց եւ դրախտին Աստուծոյ: Բարէ, որքան տխուր բան է թողուլ Արշակունեաց ազգին բնիկ սեպհական կալուածը՝ Վաղարշապատ քաղաքը, Արշակունի թագաւորներուն բնակութեան ոստանը, անթիւ ապարանքներուն բարձրաբերձ շինուածները, անյագ ամենալի դաշտերուն բերկրանքը, մեծ մայր եկեղեցիին հրեշտակացոյց հիմնարկութիւնը, ճգնազգեցիկ երանելի Հռիփսիմեան կոյսերուն վկայարանները, եւ հանդուրժել որ Հայոց աշխարհը բաժան բաժան ըլլայ, ծառայ ըլլայ Պարսից եւ Յունաց թագաւորներուն: Թողուլ, ալէ, այսպիսի վայելչութեանց փափուկ գաւառը, եւ տեսնել հաւատքին հանապազօր այպանումը, ամբարհաւաճ բռնակալներու կողմէ ազգային թագաւորութեան հալածանքը»:

Այն ատենի համար այս տեսակ մը Սփինքսը — Հայ ցեղին պարտաւորիչ բաժանումին այս դժբախտ շրջանը — կարծես նախօրեակը դարձաւ ապագայ նոյնօրինակ շրջաններուն: Երբեմնի այնքան իրերամերձ ցեղեր, որ համարին ազգատոհմերու սերտ միութիւնը կը կազմէին, երթալով կը հեռանային, ոչ թէ սակայն օտարանալու, անցեալն ու արիւնը մոռնալու թեթեւամտութեամբ, այլ հասկցնելու համար թշնամիներուն, թէ չեն ուզեր գերի ըլլալ, կը նախընտրեն վտարանդի դառնալ, պանդխտութեան ցուպին փարիլ, նոր աշխարհի նախանշան բոլոր օտարոտի նախատինքներու կուրծք տալ, քան թէ ծառայութեան շուքին տակ մնալով՝ հայրենի երկրին մշտատեւ կորուստին համակերպիլ: Հապա ինչ պիտի խորհէին մեր անտարբեր, շահամոլ, օտարացած երբեմնի ու արդի ազգայինները, երբ այս սուղ էջերուն մէջ պատմէինք, թէ այդ պարտաւորուած գաղթական կեանքին, Այրարատեան գաւառէն բաժանումին առթիւ, ուխտ կ'ընեն ամբողջ պահել իրենց հայկականութիւնը՝ հանդերձ բոլոր սարօք — ցեղ, կրօնք, ինքնուրոյն համոզումներ, այն է՝ երբեք չձուլուիլ ու պահպանել Հայ Կնիքը:

Բայց թող դէպքերը խօսին:

ԵՍԱՆ

ՃՇՄԱՐԻՏ մարդն այն է, որ միջավայրի պարագաներուն կը պատասխանէ վեհանձնօրէն: Որքան աւելի ուժեղ ըլլան հարուածները եւ որքան աւելի վհատեցուցիչ ըլլայ կացութիւնը, այնքան աւելի պայծառօրէն կը փայլի ան:

ԵՐԿԱԹԻ հանածոներ գտնուած են վերին Եգիպտոսի մէջ: Մասնագէտներու կարծիքով, կարելի է 500 միլիոն թոն երկաթ հանել, տարեկան 30 միլիոնի արտադրութեամբ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ներկայացուցիչները բանակցութիւններ կը կատարեն, դատական պայմանագիր մը կնքելու համար: Գահիրէի մէջ թուրքեւեգիպտական կոմիտէ մը կազմուեցաւ, մշակոյթի փոխադարձ զարգացման համար:

1.000.000 ՔԻԼՕ ԾԽԱԽՈՏ գնելու համար գերմանական պատուիրակութիւն մը բանակցութիւններ կը կատարէ Եուկոսլավիոյ հետ:

ԵՐԵՔ ՕՐ դադարման դատապարտուեցաւ Փեշթայի «Մաճեար Նէմզէթ» լրագիրը, որ աւանդական թշնամի մըն է Ռումանիոյ: Ներքին նախարարութիւնը վնասակար գտած էր անոր մէկ յօդուածը՝ Հունգարիոյ արտաքին քաղաքականութեան համար:

ՏԻՖԼԻՍԻ երկու կամուրջներէն երկրորդը, որ շինուած է Անգլիացիներու կողմէ, հանդիսաւորապէս բացուեցաւ Իրաքի խնամակալ իշխանին կողմէ:

ԶՕՐԱԹՈՂԵԱԼՆԵՐԸ (ռէֆօրմէ) եւ զինուորութենէ ազատ ձգուածները նոր քննութեան մը պիտի ենթարկուին ապրիլ 1էն սկսեալ: Այս առթիւ բժշկական յանձնաժողովներուն պիտի օգնեն երկու մասնագէտներ՝ աչքի, ականջի եւ կոկորդի հիւանդութեանց համար: Անոնք որ չեն ներկայանար, բացակայ պիտի նշանակուին: Այն քաղաքացիները որ իսկապէս անկար են կամ զինուորական ծառայութեան անյարմար ակարութիւններ ունին, պիտի մնան զօրաթողեալ կամ ծառայութենէ ազատ: Միւսները պիտի ծառայեն իբրեւ գործօն զինուոր կամ օժանդակ:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ վեցական տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան քաղաքացի մը եւ գերման թղթակից մը, որոնք լուրեր կը հաղորդէին Գերմանիոյ, գաղտնի անթելի մը միջոցաւ: Գերագոյն պատիժն է այս, հոլանտական օրէնքով:

կան վիճակի,— այսպէս երիտասարդութիւնը կարծուեցաւ… Թունաւորում, ահա թէ ինչու առակի ձեւ առած է ըսել jeter sa gourme, այն իմաստով որ երիտասարդը պէտք է պարպէ իր թոյնը, սեռային հոգեկան բոր-բոքումները, ուրիշ խօսքով՝ il faut que la jeunesse passe … որպէսզի յետոյ ստանձնէ ընկերային ու քաղաքական պատասխանատուութիւններ: Անկէ՝ երիտասարդութիւնը դարձած է հոմանիշ անզիտութեան եւ անպատասխանատուութեան: Բացէք ընկերային կանոնագիրքերը կամ պետական օրէնսգիրքերը,— երիտասարդը զրկեալ մըն է, սահմանափակուած են անոր իրաւունքները: Ճիշդ է թէ այդ իրաւունքները, որ հին ատեն կը տրուէին 40էն վերջ, հիմա կը տրուին աւելի կանուխ (2),— երիտասարդութեան տարիքի սահմանները կը տարբերին ժողովուրդէ ժողովուրդ: Օրինակ, հայ երիտասարդը աւելի տարէց է քան Ֆրանսացի jeuneը՝ ընկերային տեսակէտով: Հետեւաբար՝ մեր ժողովուրդը աւելի պահպանողական, մեր պատմութիւնը՝ աւելի անուժ, մեր ազգային կամքը՝ աւելի տկար:

«Տինամիք ժողովուրդներու» տարազը քանդեց քաղքենի այդ փիլիսոփայութիւնը: Նոր վարդապետութիւնը երիտասարդութեան ուսին վրայ դրաւ Պատմութիւնը: Ու երիտասարդութիւնը դարձաւ քաղաքական ազդակ: Պառաւները զուարճացնելու կոչուած երիտասարդական կազմակերպութիւնները յագեցան քաղաքական խաչալներով: Դրամատիրութիւն-պետութիւն տարազը վարկաբեկուեցաւ, կուսակցութիւն-պետութիւն տարազը եւս բարեշրջութիւն մը կրեց, որովհետեւ քաղաքական եւ ընկերային վարդապետութիւնները ուժի կրնան փոխակերպուիլ այն ատեն միայն՝ երբ հաւատքն է որ կը հրահրէ զանոնք, խանդավառութիւնն է որ կենդանութիւն կուտայ անոնց, յանդգնութիւնն է որ կ'արժեւորէ զանոնք: Արդ, այդ յատկանիշները կը գտնուին միայն երիտասարդութեան մէջ: Ահա թէ ինչու թելադրուեցաւ զինուորական ու դիւանագիտական ասպարէզներու մէջ տեղաւորել երիտասարդներ, եւ ոչ թէ տարէցներ՝ որոնք վարանում ցոյց պիտի տային վճռական ժամերու մէջ:

Մեր երիտասարդութիւնը ո՛րքան հաղորդակից է այս գաղափարներուն, որոնք կը ցոլացնեն ժամանակի ոգին,— հետաքրքրական էր ճշդել:

Իբրեւ մէկը, որ յաճախ պայքարած է հին սերունդին դէմ (3), բայց եւ իբրեւ մէկը, որ աշխատած է երիտասարդական զանազան կազմակերպութիւններու մէջ, ուրեմն ծանօթ՝ հինին թէ նորին, այս անգամ պիտի ներկայացնեմ կարծիքս նոր սերունդին մասին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

(2) Անցիշատակ հին օրերուն, իմաստութիւնը, առանձնաշնորհն էր ծերերուն: Ահա թէ ինչո՛ւ երկիր առաջնորդելու համար պատմութեան բեմին վրայ երեւցած են անոնք միայն, որ ճերմակ մօրուք մը եւ տարիներու պատկառելի գումար մը ունէին: Անցան դարեր, երբ Ուրման եւ Կոսմոն նկատեցին որ իմաստութեան տարիքը իջեր է շատ վար:

Հայոց մէջ «իմաստուն»ները կ'ընտրուէին համաձայն տարբեր չափանիշներու: Սովորութիւն էր մեր բնագաւառներուն մէջ եօթը կով ունեցողը ընտրել գիւղապետ, երեք տուն կամ խանութ մը ունեցողը՝ ատենապետ աղքատախնամի, երկու արտ սոխ ունեցողը՝ հոգաբարձու, իսկ հարիւր ոտանաւոր գրողը՝ քաղաքագէտ կամ առաջնորդ ազգին:

(3) Նման պայքար մը պիտի նորոգէր թէ պայքարողը կը ցանկայ դիրք գրաւել ազգային ղեկավարութեան մէջ: Հարկ կը համարիմ յայտարարել թէ իմ միակ երազս է ապրիլ իրական մտաւորականի կեանք մը, հեռու ամէն աղմուկէ եւ բոլորովին մեկուսացած՝ մնալով կարծուելու աստիճան: Օրական քանի բառ արտասանելն իսկ ժամավաճառութիւն է ինծի համար, երբ կը խորհիմ ծրագրեալ աշխատանքներուս մասին, որոնց պակաս կուզան կեանքիս մնացեալ տարիները: Եւ յետոյ, բաղձանքս եմ, չեմ գիտեր ձայնաւորութիւն ընել տանարի մէջ, ինչ կուտայ ալ դրած ըլլան հոն: Ահա թէ ինչո՛ւ կը փախչիմ ազգային եւ կուսակցական աշխատանքներէ: Այսքան բրածս ալ… արկած մըն է:

Տօն ազատագրութեան, փրկութեան եւ գերագոյն արդարութեան

(Ա. ՀՐԷԱԿԱՆ ԶԱՏԻԿ: — Բ. ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԶԱՏԻԿ: — Գ. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՏԻԿ)

Ա.

Զատիկը հաստատուեցաւ Իսրայելացիներուն կողմէ, յաւերժացնելու համար իրենց Ելքը Մեսրայիմէն (Եգիպտոս):

Զատիկը տօնն է ցեղի մը ազատագրութեան: Տօնն է լծարձակման: Լուծ՝ դրուած ամբողջ ազգի մը կողմէ, այլ ազգի մը վզին: Ուրեմն լուծ՝ անկշռելի կերպով ծանր, անխորտակելի կերպով անարդար: Լուծ ծանրը՝ ծանրութեան չափ ժողովուրդի մը չարութեան գումարին:

Ու նայեցէք աշխարհի քարտէսներուն վրայ…: Որքան ժողովուրդներ կան որոնք կը սպասեն գերագոյն Զատիկին: Նայեցա՞ք պատմական Հայաստանին…: Լռութի՜ւն:

Զատիկը եբրայեցերէն կը կոչուի «բեսախ» ու կը նշանակէ «անցք», քանի որ Ելից նախընթաց գիշերը, երբ մահաբեր հրեշտակը, Նեմեսիսի անողորմութեամբ, հարուածեց եգիպտացի ծնողքներուն անդրանիկները՝ անցաւ հրէական դռներէն, առանց մտնելու, երբ տեսաւ նշանը՝ գառան արիւնի դրոշմը:

Ելան Հրեաները Մեսրայիմէն Աւիվ ամսուն որ յետոյ կոչուեցաւ «նիսան» եւ կամօքն Ելոհիմին եղաւ կրօնական տարուան առաջին, նուիրական ամիսը: Այդ ամսուն տասնչորսերորդ օրը, աստուածընտիր ցեղին պատկանող իւրաքանչիւր անհատ՝ պարտէր զենուլ ոչխար մը, հրաժարելով խմոր հացէ: Հետեւեալ օրը կը սկսէր Պասեքի տօնը կամ եօթը օրերը Բաղարջակերաց, որոնց առաջինն ու վերջինն էին ամէնէն աւելի հանդիսաւոր:

Ոչխարը (պէտք էր ըլլար մէկ տարու, խոյ եւ մաքրամաքուր: Զգուշութեամբ պարարակային ու մը) ամբողջովին կը խորովէին եւ կ'ուտէին բաղարջ հացով: Կ'այրէին աւելցուքը:

Զատիկ ուտողները, անհրաժեշտ մաքրութիւնը կատարելէ վերջ, կը բազմէին ճաշասենեակը: Ծերեր, տարէցներ, երիտասարդներ, պատանիներ, կիներ, աղջիկներ ու փոքրեր: Ահա տանուտէրը, ալեհեր Գոթողազոմոր մը, ահա իր վաթսունամեայ կինը՝ Բերսաբէ մը: Ահա անոնց զաւակները,— Գեդէոն, Զորաբաբէլ, Ցերոբովամ, Զաբուղոն, Եւա, Եսթեր, Եսթեր: Ահա անոնց կիներն ու ամուսինները՝ — Ռաքէլ, Սիդա, Լիա-Ցեսբեբենոր, Ցերոբաաղ, Ադոնիբեզեկ: Ահա Գոթողազոմորի երկսեռ թոռները,— Աննա, Մերիամ, Ցեզաբէլ, Զարուդ, Ցերուսթէ, Ազարիա, Ադոնիրամ, Աբենադար: Եւ ազգականներ: Ահաւասիկ կին մը՝ Զարան որ գեղեցիկ է Մարեբ երկրի թագուհիին նման ու երիտասարդուհի Ագգա մը, Ջերուղի մը սիրուհին որ իր հէքեաթային գեղեցկութիւնը մրցումի հանած է՝ Զարային դէմ:

Սեղանը նման է տօնական խումբի մը որ պիտի սկսի բոլորապար մը:

Բաժակի մը մէջ ինկած է լոյսի շիթ մը ու Մովսէս կ'ըմպէ վերերէն:

Նախագահը, բաժակ ի ձեռին, զոհաբանական ուղերձով մը, կը յայտնէ շնորհակալութիւն Եհովային՝ այգիներուն մարդահաճոյ բերքին համար ու բոլոր կոչնականները կ'ըմպեն հրաբխեան գինին: Օ՜, այդ առաջին բաժակ մը գինիին մուտքը բերաններու: Ցեղեղխաներուն եւ Զարաններուն մէջ, ինչպէս նաեւ բոլորին, կը ծագին լոյսեր, կը վառին կանթեղներ, կը ծաղկին ծաղիկներ: Գարունը՝ ներս կը մտնէ հոգիներէն ու միտքը կ'ոսկենկարուի: Ցանկութեանց պարը թափ է առած:

Առաջին բաժակին հրաշքէն վերջ կը սկսի ձեռնալուան ուրկէ ետքը՝ հրակայ սկուտեղի մը մէջ դրուած կը բերուի խորովեալ գառը սեղան, շոթերով, քաքարով եւ եղերդով: Սեղանատէրը կրկին գոհութիւն կը մատուցանէ Եահվէին, երկրին բարիքներուն համար ու կը յիշեցնէ բազմականներուն կրակէ պատուիրանները, հրահանգներու մանրամասնութիւններով: Ու մեծ բարիքը՝ ազատագրութիւնը լուծի մը տակէն որուն ծանրութիւնը հաւասար է պալատներուն, պալատականներուն, զինուորականներուն, զօրքերուն ու զօրանոցներուն ծանրութեան գումարին: (Այս բանախօսութեան ընթացքին անշուշտ ամէնուն խելքը միտքը ուրիշ տեղ է կամ ուրիշ տեղեր: Ամէնուն խելքը միտքը խորովեալին ու հոգին խորովող գինիին վրան է, նաեւ սիրտը խոռվող Լիայի մը կամ Սառայի մը վրայ: Ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս մեր երիտասարդներէն շատերուն խելքը միտքը պարին ու օրիորդ Թագուհիին կ'ըլլար՝ երեկոյթ պարահանդէսի մը մէջ, բանախօսութեան մը կամ նոյնիսկ գեղարուեստական բաժնի ընթացքին: — Կը տեսնուի որ ժամանակը երբեք չաշխատիր մարդոց օգտին համար, երբ մարդիկ իրենք չեն աշխատիր իրենց օգտին համար…):

Ու իմաստը ազատագրութեան այդ հանդիսաւոր օրուան մէջ, հակառակ քարոզին, անշնչացած է գառան նըման:

Երուսաղէմի մէջ ըլլայ թէ արտասահմանի, տօնը զգեցած է նոր իմաստ, անսանձական, ստամոքսային:

Գուցէ նոր բռնակալութիւն մը արդէն իր թաթին տակ առած է Զատիկը ուտողները: Գերութեան օրե՞րը պակաս են ազգերուն համար: Ու գերութեան համար: Ու գերութեան տակէն ելլողները իրենք ալ բռնակալ կ'ըլլեն: (Ճիշդ ինչպէս գէշ կեսուրի մը ձեռքին տակ նահատակուած հարսնուկը օր մը ինքն ալ գէշ կեսուր մը կ'ըլլայ):

Առատ եղան գերութեան օրերը Իսրայէլի կեանքին մէջ: Առաջին գերութիւնը 606ին, Ցովակիմի օրով երբ Հրեաներ (Դանիէլն ալ) տարուեցան Բաբելոն: Երկրորդը՝ 598ին, Ցովակիմի վերջին տարին երբ Նաբուգոդոնոսոր Հրեաները քշեց Բաբելոն: Երրորդը՝ 588ին, Սեդեկիայի շրջանին՝ երբ քանդուեցաւ Երուսաղէմի տաճարը: Ու չորրորդը 70ին (Ց. Ք.), երբ հարիւր հազար Հրեաներ տարագրեցին հռոմէական գաղութներու մէջ:

Ու անկէ ի վեր…

Շարունակենք ուրուագծել ճաշը:

Կը պարպուէր խաղողուղի երկրորդ բաժակը ու կրկին կը կատարուէր ձեռնալուայ:

Կը կտրուէր անխմոր շօթ մը ու կը բաշխուէր կոչնականներուն, փառաբանելով Հաստիչը, Ադոնային:

Բաւական պատառելէ վերջ խորովեալ անմեղին կողերը՝ կ'ըմպէին գոհութեան երրորդ բաժակը վասն ցեղին ազատագրութեան Մեսրայիմեան բռնակալութենէն եւ վասն տըւչութեան օրինաց:

Աչքերը ջնարակուած նոր փայլով կը ճաշակէին ցնծութեամբ: Աւարտէն վերջ կը ծծէին չորրորդ բաժակը յագեցնող ինչպէս ստինք մայրական:

Ամէն լեզուէ կը կաթի մեղր ու ամէն բերնէ կը թեւէ սոխակ մը:

Փոքրաթիւ ընտանիքները, ինչպէս նաեւ աղքատները՝ կը միանային իրենց նման ուրիշ ընտանիքի մը կամ ուրիշ աղքատներու եւ միասին կը մորթէին գառը կամ ուլը: (Զատկի տօնին, այսինքն ազատագրութեան տօնին անգամ վա՜յ անոր որ ոչխարի գլուխ ունէր):

Բոլորովին չքաւորները որ անկարող էին տօնել Զատիկը, այսինքն գնել խոյ մը, պարտաւոր էին յաջորդ ամիսը կատարել տօնը. ապա թէ ոչ կը զրկուէին Աստուծոյ շնորհներէն: (Ահա թէ ինչու չքաւորութիւնը ամէնէն անշնորհ բանը եղած է երկրի վրայ):

Ու հիմա որ գիտենք Զատիկին բուն իմաստը, կրնանք համրել մեր տասը մատներով թէ քանի բախտաւոր ազգեր կրնան տօնել այս մեծ օրը: Պէտք է մարդոց գլուխը խօթել՝ տօներուն հոգին մէջ:

Քանի՜ քանի՜ ազգեր— անոնց թիւը երկու, երեք կամ չորս հինգ չէ կը սպասեն իրենց Զատկին, կայկօրէն տօնելով Զատիկ մը:

Ու մարդկութեան ներքին քաղաքակրթութիւնը պիտի սկսի այն ժամանակ միայն երբ մարդը մարդուն — ամէն օրէնքի առջեւ — ըլլայ հաւասար ու սիրելի:

Աստծուն օրը հոգիներուն մէջ բազմած պէտք է ըլլայ Զատկի տօնակատարութիւնը:

Ժողովուրդներ կան որոնք այնքան անիրաւուած են որ տասը Զատիկի պէտք ունին:

Տխմար ու բարբարոս մարդիկ որոնք սա ափ մը կեանքը կը թունաւորեն, զզուելի եսամոլութեամբ:

Լոյսը ամէնուն է, օդը ամէնունը, ջուրը, ցամաքը ամէնունը: Աստուած սահմաններով չստեղծեց երկրագունդը, ո՛վ անսահման տխմարներ:

Ու վա՜յ մարդկութեան եթէ չսկսի ներքին քաղաքակրթութիւնը: Փրկարար քաղաքակրթութիւնը: Արտաքինը կործանարար է:

Ե՞րբ արդեօք տիրող ազդ մը ինք-նաբերաբար Զատիկ պիտի տայ ընկ-կան ազգին: Այդ պիտի ըլլայ մարդուն ազնուութեան առաջին քայլը:

Մեսրայիմի փողոցներէն անցնող մահաբեր հրեշտակին տեղ, սիրոյ վարդապետը՝ Ցիսուս պէտք է անցնի բոլոր փողոցներէն, մանաւանդ պալատներու պողոտաներէն, անգամ մը ալ բաշխելու համար սիրոյ հունտերը մեր սրտին քարերուն վրայ ու հոգիին աւազներուն մէջ:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Գերմանական նաւերը Սեւ ծովու մէջ

«Փոթորիկ Սեւ ծովու վրայ» խորագրով թղթակցութեան մը մէջ, ... նատեղծ Անտրէ Սալմոն, որ Պոլիս գացած է իբրեւ թղթակից «Փըթի փ... ռիզիէն»ի, կը նկարագրէ բնական փոթորիկները, յետոյ կը պատմէ թէ գեր... մանական նաւերը անարգել կ'երթեւեկեն այդ ծովուն վրայ, քարիւղ եւ ուրի... ապրանքներ փոխադրելով: «Կրցայ ստուգել թէ Սեւ ծովու գերմանակ... նաւերը չեն սահմանափակուիր միայն քարիւղով, այլ եւ կը փոխադրեն ման... կանէզ եւ շատ մը հանքային արտադրութիւններ, մէկ մասը Իրանէն, ... Գերմանիա շատոնց բազմաթիւ հանքագէտներ ղրկած էր: Կ'ըսեն թէ հանքա... յին բեռներուն հետ կը փոխադրուի նաեւ կարեւոր քանակութեամբ ... մազ, որ անհրաժեշտ է հիւսուածեղէնէ զրկուած երկրի մը համար: Նացիս... կան մաքսանենգութիւնը կրնայ ճակատիլ Սեւ ծովու փոթորիկներուն ... Սեւ ծովու վրայ ոչ մէկ վախ ազդարարութիւն ստանալու, քննութեան ... դրաւման ենթարկուելու: Ծրջուն պահականաւեր չկան Սեւ ծովու մէջ: ... մանիոյ հողը չէ չէզոքներուն կրած վնասը: Չէզոք նաւ մը կը մեկնի Պոլս... ամէնէն անմեղ բեռով,— երբեմն կաղին, որ ատեն ընդհանրապէս Անվ... կ'երթայ. ուրիշ անգամ՝ արմտիք, մասնաւորապէս զարի,— այս նաւերէն ... մէկը չի կրնար մեկնիլ Պոլսէն, առանց իր բեռը ստուգուելու: Այս բաւակ... չէ, բաց ջուրերը ելած ատեն ալ հսկողութիւն կը կատարուի, շատ յաճա... բրիտանական տորմիղին կողմէ որուն շրջուն մարտանաւերը մինչեւ Մալթ... կ'առաջնորդեն չէզոք նաւերը, աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ ստանա... լու համար: Ոչինչ կարելի է նկատել երեւան հանուած օրինազանցութեան... թիւը: Ընդհակառակն, ի՜նչ աւարներ պիտի բռնուէին գրեթէ ամէն օր, ... մանաւանդ գիշերը, փոթորիկը մունչէ թէ ոչ, այս Սեւ ծովուն մէջ որ փա... ուած է Դաշնակիցներուն առջեւ եւ ուրկէ կ'անցնին մուրճ-մանգաղին ... տագրութիւնները, ընդ հովանեաւ Կեռ Խաչին …

Այս առթիւ հարցում մը,— ուրկէ՞ եկած է այն ծիւուն ականը որու ... սին տեղեկութիւն հաղորդուած էր Թուրք նաւորդներուն եւ որ նշմարուած ... Անկվայէն տասը մղոն անդին: Թրքական իշխանութեանց քննութիւնները ... շուշտ պիտի գտնեն այս հարցումին պատասխանը:

Թղթակիցը յետոյ կը պատմէ թէ Բերայի մէջ բոլոր ալ Ֆրանսերէն ... խօսին, թէ կիրակի օրերը բոլոր օտար հիւպատոսարանները եւ մեծ հաս... տատութիւնները իրենց ազգային դրօշները կը պարզեն են·:

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ

Ց. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպած է գինեձօն մը Զա... առթիւ, ի պատիւ հայ զինուորին, մարտ 25ին, (Զատկի Բ. օրը) ժամը ... 7, 8, Rue Bossuetի սրահին մէջ: Մուտքը 10 ֆրանք, (հիւրասիրութիւն մի... ջին): Սիրով կը հրաւիրուին արձակուրդի եկած բոլոր զինուորները:

պարագաները կրնամ նշանակել: Եթէ գիտնայի մեր զինուորական բուն դասաւորումները, պիտի չհրատարակուէին:

Երկու յարմար նաւահանգիստներ կան Թրքական ծովափին վրայ, Կիպրոսի մօտ,— Մերսին եւ Ալէքսանտրէթ: Մերսինէն երկաթուղի մը կը տանի Տիարպէքիր, իսկ Ալէքսանտրէթէն ալ Մուսուլ, Նիսիպինի ճամբով: Հաւանական է որ մեր ուժերը իբրեւ խարիսխ ընտրեն ո եւ է վայր այս շրջանին մէջ, եթէ ռուսական յարձակումը կատարուի Իրանի ճամբով:

Եթէ ռուսական յարձակումը Պեսարապիոյ կամ Թուրքիոյ վրայ տեղի ունենայ Կարսի եւ Էրզրումի ուղղութեամբ, Թուրքերը անշուշտ պիտի բանան Տարտանէլը մեր զօրքին առջեւ եւ մենք պիտի տեղաւորուինք Սեւ ծովու ափերուն վրայ, ընենք Քոնսթանցա, որ լաւ նաւահանգիստ մըն է, եւ Սամսոն եւ Տրապիզոն, ուր խարսխելու յարմարութիւնները խեղճ են, բայց երկուքն ալ մօտ են Ռուսաստանի կենսական կէտերուն:

Տրապիզոնէն Պաթում հարիւր մղոն է ագռաւի թռիչքով եւ 580 մղոն՝ մինչեւ Բագու: Թրքական ափերու ամենամօտ կէտէն ուր օդակայաններ կրնան հաստատուիլ մինչեւ ռուսական նաւթահորերը հեռաւորութիւնը 360 մղոն է:

Անշուշտ անհաւանական է որ դաշնակից ուժ մը միայն պաշտպանողականի վրայ մնայ, եթէ Ռուսերը յարձակին այս կէտերէն մէկն ու մէկուն վրայ: Կարդ մը պարագաներու մէջ պաշտպանութեան լաւագոյն եղանակը յարձակումն է: Կարսէն Թիֆլիս Լէնինականի կիրճէն 140 մղոն երկաթուղիով եւ 120 մղոն ինքնաշարժով: Դաշնակից բանակ մը գրաւելով Թիֆլիսը, պիտի տիրապետէր ոչ միայն Բագուի նաւթադաշտին, այլեւ ամբողջ Անդրկովկասի:

*** Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէին քարտուղարը, Գ. Յարութիւնեան, ճառ մը խօսելով կուսակցական համագումարին մէջ, յայտարարեց թէ ձախողման դատապարտուած են Մոտաւոր Արեւելքի երկիրները Խ. Միութեան դէմ չարժելու փորձերը:

Իտալիոյ դիրքը կը փոխուի՞

«Թան»ի իրազեկ թղթակիցը նշանակալից տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Հռոմէն, քանի մը օրէ ի վեր: Այդ լուրերուն համաձայն, իտալական մամուլին լեզուն յանկարծ փոխուեցաւ, Մուսոլինի-Հիթլէր տեսակցութենէն վերջը (Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ այս տեսակցութիւնը խնդրած էր Մուսոլինի): Ահա թէ ինչ կ'ըսէ թղթակիցը.—

Անշուշտ կացութիւնը բացարձակապէս փոխուած չէ, բայց ամէն բան կը հաստատէ թէ փոխանցման շրջան մը կ'անցընենք: Արդէն իսկ շատ մը նոր ծրագիրներ, ուղեցոյցներ, գաղափարներ մէջտեղ կը դրուին նոր թափով: «Առանցք» եւ «Պողպատեայ դաշինք» բառերը վերստին կ'երեւան բոլոր խմբագրականներուն մէջ: «Փոփոլօ տ'Իթալիա» նորէն կը խօսի իտալացի եւ գերման ժողովուրդներու խոր տենչերու մասին, շեշտելով թէ «իրաւունքներու հաւասարութիւնը կեդրոնական խնդիրն է Եւրոպայի կեանքին եւ քաղաքակրթութեան»: Ուրիշ թերթ մը Իտալիոյ դիրքը կը սահմանէ իբրեւ «սպառազէն զգաստում», զօհացնելու համար իտալական իրաւունքները: «Քորրիէրէ տէլլա Սէրա» կը յայտարարէ թէ երկու Առաջնորդներուն կատարած քննութենէն երեւան պիտի գան թանձրացեալ որոշումներ որոնք պիտի անդրադառնան վաղուան Եւրոպայի պատմութեան վրայ»: «Ճորնալէ տ'Իթալիա» իր խմբագրականին խորագիր դրած էր հետեւեալ ազդարարութիւնը.— «Կը բաւէ՛ ձիթենիի ճիւղը»:

Կարճ խօսքով, Պրէննէրի տեսակցութենէն վերջը կը թուի թէ հրաժեշտ է տրուած խաղաղութեան գաղափարին: Երկու Առաջնորդներուն տեսակցութիւնը փակելով հինը, նոր մը շրջան մը կը բանայ, կը փոխէ ամբողջ կացութիւն մը: Թերեւս վաղը ոչ-պատերազմիկի արտայայտութիւնը այլեւս պիտի չհամապատասխանէ Իտալիոյ նոր դիրքին:

ՀՌՈՄ-ՊԵՐԼԻՆ-ՄՈՍԿՈՒԱ ՃԱԿԱՏԸ, ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ զարմանազան տեղեկութիւն... հրատարակել Պերլինի, Հռոմի եւ Մոսկուայի միջեւ կատարուած բանակց... թեանց մասին: Նորէն կը հաւաստեն թէ Մոլոթով Պերլին պիտի ա... այսօր իսկ, կիրակի: Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Լէմպէրկի մէջ տեսակց... թիւն մը տեղի պիտի ունենայ Սթալինի, Հիթլէրի եւ Մուսոլինիի միջեւ: ... լինի գերմանական դեսպանը, Շուլրցեւ, Մոսկուա գնաց, խորհրդակցե... համար Հռոմ-Պերլին-Մոսկուա ճակատի մը կազմութեան մասին: Բո... ալ այն կարծիքն ունին թէ այս ճակատը պիտի կազմուի, երեք պետութ... տիրապետութեան տակ պահելու համար Պալքանները:

Տարակոյս չկայ թէ այս բոլոր խնդիրները սերտ կապ ունին Մօտ... Արեւելքի եւ Թուրքիոյ հետ: Իտալական թերթ մը, օՓոփոլօ տի Ռոմա», ... գրէ թէ «Թուրքիա կը ջանայ հետզհետէ օձիքը փրկել Անգլիոյ եւ Ֆրան... հետ կնքուած զինակցութենէն», (Փառի Սուար): Կը հաւաստեն նաեւ թէ ... տալիա հաւանած է որ Խ. Միութիւնը ազդեցութեան շրջան մը ապա... Պալքաններու մէջ: «Լ'Էօվռ»ի քաղաքական աշխատակիցը կը գրէ թէ Ա... բայի գերմանական դեսպանը նորէն գործի վրայ է, Թուրքիան սիրաշա... եւ Տարտանէլը փակել տալու համար: Այս առթիւ Ֆոն Փափէն թելադր... քարոզութիւններ կատարել, Թուրքիան համոզելու եւ անոր գերակշռութ... վերահաստատելու համար բոլոր իսլամական երկիրներուն մէջ. մէկ խօս... «Մեծագոյն Թուրքիա» մը ստեղծելու…

Վերջապէս, կը հաւաստեն թէ երեք դիկտատորները յայտարարութ... մը պիտի հրատարակեն մօտերս:

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ․—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր․
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
27
ՄԱՐՏ
MERCREDI
27 MARS
1940

ԺԶ․ ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4307

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏԵՆԴԱԳԻՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

»»» · «««

Պատերազմը անխուսափելի է, եթէ...

« Տէյլի Էքսփրէս»ի եւ «Փառի Սուար»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Անգարայէն .—

Արտաքին նախարար Պ․ Սարաճօղլու յայտարարեց թէ շատ գոհ են Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի ընծայած աջակցութենէն։ Զէնքի եւ ռազմանիւթի յանձնումը տեղի կ'ունենայ մեծ կանոնաւորութեամբ։ Նաւերը երբեմն կ'ուշանան, բայց երբեմն ալ ժամանակէն առաջ կը հասնին։ Կարեւորը այն է որ միշտ կը հասնին։ Մէկ խօսքով ձեզմէ անհունապէս աւելի շատ պատերազմական պիտոյքներ կը ստանանք քան խոստացեր էին Գերմանները իրենց հռչակաւոր պայմանագրութեամբ զոր յետոյ մերժեցին գործադրել »։

Թղթակիցը կը պատմէ թէ ինչպէս իր տեսած Թուրք ականաւոր անձերու մեծ մասը, Սարաճօղլու եւս չի հաւատար որ պատերազմը ծաւալի Մօտաւոր Արեւելքի կամ Պալքաններու մէջ։ Բայց աւելցուց․

— « Կարելի չէ վստահ ըլլալ որ եւ է բանի մասին։ Պէտք է պատրաստուիլ ամէն պատահականութեան հանդէպ։ Միայն մէկ բան ստոյգ է,— Թուրքիա ոչ մէկ բան պիտի ընէ ինքն իր ձեռքով, պատերազմ յարուցանելու համար։ Ես հաւանական չեմ գտներ որ պալքանեան պետութիւն մը ենթարկուի Գերմաններու, Ռուսերու կամ Իտալացիներու կամ Յին մէկտեղ, եթէ այդ ազգերը որոշեն բաժնել Պալքանները։ Եթէ այդպիսի բան պատահի, պատերազմը պիտի պայթի անմիջապէս, իսկ պատերազմ մը կը ծաւալի այստեղ, կարելի չէ սահմանափակել զայն։ Մենք վճռած ենք պաշտպանել մեր ապահովութիւնը եւ անկախութիւնը, եւ կէտ առ կէտ պիտի գործադրենք մեր պարտաւորութիւնները Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ մեր պալքանեան զինակիցներուն հանդէպ։ Ոչ մէկ տարակոյս այդ մասին»։

Թղթակիցը ռուսեւթրքական յարաբերութեանց մասին ալ հարցումներ ուղղած ըլլալով։ Թուրքիոյ արտաքին նախարարը պատասխաներ է․

— Անցեալ տարուան հոկտեմբերէն ի վեր, երբ մեկնեցայ Մոսկուայէն, կացութիւնը կը մնայ անփոփոխ։ Ոչ չփում, ոչ ալ բանակցութիւն տեղի ունեցած է, քաղաքական համաձայնութիւն մը կնքելու համար։ Իսկ Իտալիոյ հետ մեր յարաբերութիւնները բնականոն են։

*** Գերմանիոյ նոր պահանջները Ռումանիայէն՝ մեծ գայրոյթ պատճառած են Անգարայի մէջ։ Կիսապաշտօնական օրկանը, «Ուլուս» այս առթիւ դիտել կուտայ որ եթէ նոյն իսկ գերմանական պահանջները վերջնագրի հանգամանք չունին, հարկ է յիշել Կէօրինկի սա խօսքերը․— « Անոնք որ չեն ուզեր մեզի յանձնել մեր բանակին պէտք եղած նիւթերը, պէտք է գիտնան թէ մեր բանակը պիտի երթայ առնէ զանոնք»։ Թուրք թերթը կը բացատրէ թէ Գերմանիա ծովերէն հեռացուած ըլլալով, կը դառնայ դէպի փոքր երկիրները, ապրանք պահանջելու համար եւ անոնք զրկուած են մերժելու իրաւունքէն, եթէ նոյնիսկ պայմանները տանելի չըլլան իրենց համար։ «Այժմ ո եւ է ազգ Եւրոպայի մէջ կրնայ ապրիլ միայն այն ատեն երբ հեռու է Գերմանիայէն կամ երբ գերմանական սպառնալիքը կը խափանուի Դաշնակիցներուն զօրծօն եւ ուղղակի միջամտութեամբ »։

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ նոր օդակայաններ պիտի շինուին այս տարի, Իզմիրի, Ատանայի, Էլ Ազիզի (Խարբերդ) եւ Էրզրումի մէջ, ռազմագիտական կէտերու վրայ։ Օդաչուներու զինուորագրութիւնը եւ մարզանքը մեծապէս աճած է վերջին քանի մը շաբաթներու ընթացքին։ Շատ մը անգլիացի եւ ֆրանսացի մարզիչներ կը զբաղին նոր օդանաւերով եւ օդաչուներով ։

Դաշնակիցներուն պատրաստութիւնները Մօտաւոր Արեւելքի մէջ

« Նիւ Եորք Հէրըլտ »ի թղթակիցը, Տիկին Սոնիա Թոմարա, որ Պէյրութ գացած էր, նոր թղթակցութեամբ մը կը գրէ թէ Զօր․ Վէկանի բանակը կազմ եւ պատրաստ է անմիջապէս գործի ձեռնարկելու, եթէ ժամանակը եկած համարուի։ Վեց ամիսէ ի վեր պատրաստութիւններ կը տեսնուին քաղաքական թէ զինուորական ասպարէզին մէջ։ Կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ երեք Դաշնակիցներուն՝ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ։ Ապահովուած է նաեւ համակրանքը դրացի երկիրներու,— Իրաք, Իրան, Եգիպտոս, Եէմէն եւ Հիճազ։ Համարաբական շարժումը զոնէ առ այժմ տեղի տուած է Դաշնակիցներու յաղթութեան բաղձանքին։ Արաբները շատ լաւ կ'ըմբռնեն թէ Նացիները ստորադաս ցեղ մը կը նկատեն սեմականները, հետեւաբար կ'ուզեն որ Հիթլէր յաղթուի ։

Թղթակիցը հեղինակաւոր աղբիւրէ քաղելով, կ'ըսէ թէ բոլորովին անհետացած են այն պառակտումները որ կը տիրէին Սուրիոյ մէջ, ութ ամիս առաջ։ Այս պարագան մասամբ կը վերագրուի ֆրանսական զինուորներու ժամանումին, որ տեղի ունեցաւ պատերազմի յայտարարութենէն առաջ եւ վերջը եւ մասամբ զօր․ Վէկանի եւ մարզպանին ճարտար եւ կորովի դիրքին։ Զօրավարը որ եւ է տեսակցութիւն չի տար մամուլի ներկայացուցիչներուն։ «Ես գործի մարդ եմ, ոչ թէ խօսքի», կ'ըսէ միշտ, երբ թղթակիցներ կը ներկայանան։

Թղթակիցը խօսելով զօրավարին հետ, այն տպաւորութիւնը կրած է թէ երբեք ժամանակ չէ կորսնցուցած Պէյրութ հասնելէ ի վեր (1939 օգոստոս 13), կազմ եւ պատրաստ վիճակի մը մէջ դնելու համար արեւելեան Միջերկրականի բանակը։ «Ես զինուոր մըն եմ», կ'ըսէր զօրավարը, եւ երբ հրամաններ ստանամ, կը գործադրեմ իբրեւ զինուոր։ Միեւնոյն ատեն հրշէջ մըն եմ, պատրաստ պայքարելու հրդեհի մը դէմ, երբ հարկ ըլլայ»։

— Զօրավարը 73 տարեկան ռազմիկ մըն է, որ պատասխանատու դիրք մը գրաւած է նախորդ պատերազմին ատեն, մարաջախտ Ֆոշի քով եւ կազմակերպած լեհական յաղթանակը բոլշեւիկներուն դէմ, 1920ին։ Կ'ըսեն թէ այժմ իր հրամանին տակ ունի աւելի քան 150.000 զինուորներ, որոնք տեղաւորուած են Լիբանանի ամբողջ տարածութեան վրայ, Միջերկրականի ափը, բուն Սուրիոյ եւ Ալէվիներու, Տիւրզիներու եւ Ճէզիրէի կէս - ինքնավար շրջաններուն մէջ։ Այս զինուորներուն մէկ մասը կը բաղկանայ Ֆրանսացիներէ, մեծ մասով՝ Սուրիոյ եւ հիւսիսային Ափրիկէի բնիկներէն կամ սեւամորթներէ։ Կայ նաեւ օտար լեգէոն մը որ կը բաղկանայ 20 ազգերէ, մէջն ըլլալով շատ մը Գերմաններ։ Կան Պէտէվիներու զօրամասեր ուղտերով, ինչպէս անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր, ինչպէս եւ արդիական մեքենաշարժ վաշտեր։ Մեծ ուշադրութիւն կ'ընծայուի օդանաւային ուժին, հրամանատարութեամբ Զօր․ Ժոնոյի, որովհետեւ բոլորն ալ կ'ընդունին որ եթէ պատերազմ ծագի աշխարհի այս մասին մէջ, օդամարտը վճռական դեր պիտի կատարէ։ Տակաւին յայտնի չէ թէ երբ կրնայ պայթիլ պատերազմը։ Պէյրութի բարձր շրջանակներուն մէջ ուսերը կը թօթուեն, եթէ հարցում ուղղէք եւ կ'ըսեն․

— « Մենք հրամանի կը սպասենք։ Ո՞վ կրնայ նախատեսել այս պատերազմին ընթացքը »։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՋԱՆԱԶԱՆ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐ

Կիրակի, երկուշաբթի եւ երեքշաբթի հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (206րդ, 207րդ եւ 208րդ օր)․—

Զեկոյց թիւ 403, մարտ 23, առաւօտ․— Պահակախումբերու գործունէութիւն Սարի արեւելեան կողմը։

Զեկոյց թիւ 404, իրիկուն․— Օրը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ։ Տեղական հրետաձգութիւն ։

Զեկոյց թիւ 405, մարտ 24, առաւօտ․— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք։

Զեկոյց թիւ 406, իրիկուն․— Ոչ մէկ դէպք ։

Զեկոյց թիւ 407, մարտ 25, Առաւօտ.— Օրը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ։ Երէկ ցերեկ տեղական ընդհարումի մը ատեն քանի մը գերիներ բռնեցինք։

Զեկոյց թիւ 408, իրիկուն․— Տեղական հրետաձգութիւն ճակատի զանազան մասերուն վրայ։ Հետեւակազօրքի կռիւ Հոենոսի վրայ։ Գործունէութիւն երկու կողմի օդատորմիղներու։

*** Ճիպրալթարի անգլիական կայանը խիստ քննութիւն մը կատարեց իտալական «Սաւոյա» շոգենաւին մէջ (48.500 թօն), ուր կը գտնուէր նախագահ Ռուզվէլթի պատուիրակը, Պ․ Սըմնըր Ուէլըս։ Քննութեան նպատակն էր գտնել Գերմանիոյ ազգ․ տնտեսութեան նախկին նախարարը, Տօքթ․ Շախթ, որուն համար կ'ըսէին թէ նաւուն մէջ կը գտնուի։ Բոլոր ճամբորդները, 1130 հոգի, քննութեան ենթարկուեցան, բացի ամերիկեան պատուիրակէն։ Անգլիացի ոստիկաններ եւ նաւաստիներ մագլցեցան կայմերէն վեր, խուզարկեցին ծխնելոյզները, մառանները, վերջապէս ամէն ծակուծուկ։ Բնականաբար Տօքթ․ Շախթի անունը չէին տար, այլ կ'ըսէին թէ կեղծ անցագրով ճամբորդ մը կը փնտռեն։ Այս գործողութեան համար շոգենաւը վար դրուեցաւ 13 ժամ ։

*** Լոնտոնի թերթերը միշտ կ'արծարծեն դահլիճին վերակազմութեան խնդիրը։ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Պ․ Չէմպըրլէն չորս աշխատաւորականներ պիտի առնէ դահլիճին մէջ, աւելի զօրացնելով անոր կազմը։ Կարգ մը նախարարներ դուրս պիտի ձգուին ։

*** Բրիտանական մարտանաւերը մեծ գործունէութիւն կը ցուցնեն Սքակէրրաքի շրջանին մէջ, Եութլանտի հիւսիսային կողմը, հետապնդելով գերմանական նաւերը Նորվեկիոյ եւ Շուէտի ջուրերուն մէջ։ Այս գործողութեան նպատակն է խափանել սկանտինաւեան մետաղներու փոխադրութիւնը դէպի Գերմանիա։ Անգլիական սուզանաւեր խորտակեցին երկու գերման․ նաւեր։ Կ'ըսուի թէ գերմանական նաւերուն յանձնարարուած է իրենց նաւահանգիստները վերադառնալ ։ Այս նաւերէն մէկը 4000 թօն տարողութիւն ունէր եւ ածուխ կը փոխադրէր։ Անգլիական օդանաւեր նոր թռիչք մը կատարեցին հիւսիսային - արեւմտեան Գերմանիոյ վրայ։ Օդանաւերէն մէկը չվերադարձաւ։ Գերմանական զեկոյցն ալ կը հաստատէ թէ մարտ 24ին բազմաթիւ թշնամի օդանաւեր երեւցան Գերմանիոյ վրայ, ինչպէս եւ Հոենոսի եւ Մոզէլի շրջաններուն մէջ եւ անգլիական օդանաւ մը խորտակուեցաւ։ Օդաչուներէն մէկը յաջողեցաւ վար իջնել անկարգելով, իսկ ուրիշ երկու հոգի հիւանդանոց փոխադրուեցան, ծանր այրուածքներ ստացած ըլլալով ։

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի «պատերազմական դահլիճը», որ կը բաղկանայ վարչապետէն, փոխ-վարչապետէն, ազգ․ պաշտպանութեան (Տալատիէ), ծովային, օդանաւային, ելմտական, սպառազինութեան, պաշարման եւ գաղթային նախարարներէն, իր առաջին նիստը գումարեց շաբաթ օր։ Ներկայ էին նաեւ սպարապետը, Զօր․ Կամլէն եւ ծովակալ Տարլան։ Ժողովը տեւեց մէկ ժամ եւ 45 վայրկեան։ Ոչ եւ է զեկոյց չհրատարակուեցաւ։ Իրազեկներ վճռապէս կը հերքեն այն լուրերը թէ փոփոխութիւններ պիտի կատարուին ընդհանուր հրամանատարութեան մէջ։ Երեսփ․ ժողովի մէջ, երբ Պ․ Ռէյնօ բացատրութիւններ կուտար նոր դահլիճին քաղաքականութեան մասին, ջերմապէս ծափեց Պ․ Տալատիէի հիմնական մտահոգութիւնը․— Զգուշանալ մարդկային աւելորդ կորուստներէ։ Այս առթիւ չեշտեց թէ պիտի չմոռնան մեծ պատերազմին կարգ մը դասերը եւ թոյլ պիտի չտան որ կրկնուին կարգ մը սխալներ։ Կը նշանակէ թէ նոր վարչապետը կատարելապէս համաձայն է սպարապետութեան հետ։

Տեղական թերթերու հրատարակութիւններէն կ'երեւայ թէ նոր դահլիճը երկու արմատական փոփոխութիւններ պիտի կատարէ, 1.— Դիւանագիտական գործունէութիւնը զօրացնելու, 2.— Ներքին արտադրութիւնը աւելցնելու համար։ Վարչապետը միեւնոյն ատեն ձեռք առնելով արտաքին նախարարութիւնը, պիտի ջանայ ուժգնօրէն պայքարիլ բոլոր ճակատներուն վրայ։ Այս առաջադրութեամբ Ֆրանսայի դիւանագիտական մեքենան այսուհետեւ պիտի գործէ համաձայն ռազմագիտական պահանջներուն։ Ցետոյ, զարկ պիտի տրուի ճարտարագործական եւ հողագործական արտադրութեան։ Ութբաթ օրուան քուէարկութենէն վերջը, ուր 111 երեսփոխաններ ձեռնպահ մնացին, Փարիզի չէզոք եւ պահպանողական մամուլը կը պաշտպանէ նոր դահլիճը եւ դառնօրէն կը մեղադրէ երեսփոխանները «որոնք պարզապէս մոռցած էին թէ Ֆրանսա պատերազմի բռնուած է եւ վերսկսած էին հին սովորութիւնները, սանձարձակ ասպարէզ տալով իրենց անձնական զգացումներուն եւ տեսակէտներուն »։

*** Լորտ Հըլիֆաքս, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, ճայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ Ֆինլանտա եւս պիտի ստանայ իր արդար բաժինը պատերազմի յաղթանակին մէջ։

*** Զատկի առթիւ Գերմանացիները հազարաւոր թռուցիկներ նետեցին դաշնակից դիրքին վրայ։ Անթելն ալ անընդհատ կը բանէր, ֆրանսերէն քարոզներ տալով յանուն խաղաղութեան։ Ֆրանսական դիրքերուն դէմ կախուած էին խոշոր յայտարարութիւններ, որոնք կը թելադրէին բաժնուիլ Անգլիացիներէն եւ անջատ հաշտութիւն կնքել։ Ֆրանսացիները պատասխանեցին գնդացիրներով եւ թնդանօթներով։

Էջմիածին կաթողիկո՞ս կ'ընտրէ

Գահիրէի Ազգ․ Առաջնորդարանը հետեւեալ զեկոյցը հաղորդած է եգիպտահայ թերթերուն (8 մարտ)․—

Առաջն․ Փոխանորդը Էջմիածինէն Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան տեղակալ Գէորգ Արք․ Չէօրէքճեանէ ստացած է փետրուար 5 թուակիր երկու նամակներ, որոնցմով տեղակալը ակնարկելով հայրապետական ընտրութեանց, կը հաղորդէ թէ կ'աշխատի եռանդով ստանալ հարկ եղած արտօնութիւնը եւ կը վստահեցնէ թէ ամէն կերպով պիտի հետապնդէ ընտրութեան գործը, հասցնելու համար զայն բարւոք լուծումի մը։

Տեղակալը տեղեկութիւններ կը հաղորդէ նաեւ Մայր Աթոռի ներկայ կացութեան եւ Միաբանութեան մասին, եւ կը խնդրէ որ Եգիպտոսի թեմը յիշէ Լուսաւորչի Լումայի մասին իր բրած յանձնառութիւնը։

Դիւանագիտական եւ տնտեսական ճակատամարտը Պալքաններու եւ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ

Միջազգային մամուլը եւ մասնաւորապէս Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը երեք - չորս օրէ ի վեր լեցուն են Պալքաններու եւ Մօտաւոր Արեւելքի վերաբերեալ տեղեկութիւններով։ Բոլոր լուրերն ալ կը հաստատեն թէ Գերմանիա արտակարգ ճիգեր կը թափէ, նոր ճակատ մը կազմելու համար, իր տիրապետութեան տակ առնելով Պալքանները եւ ճնշելով Մօտաւոր Արեւելքի վրայ։ Մոսկուայի գործակալութիւնը հերքեց այն լուրը թէ Մոլոթով Պերլին պիտի այցելէ․ բայց իրազեկներ չեն հաւատար այս հերքումին եւ կը պնդեն թէ այցելութիւնը պարզապէս յետաձգուած է։

Նոր ճակատին կազմութիւնը ամէն բանէ առաջ կախում ունի Իտալիոյ դիրքէն, որ անորոշ է տակաւին։ Հռոմ համաձայն է Պերլինի հետ, Պալքաններու տիրապետութեան մասին, բայց կը խրտչի Մոսկուայի գործակցութենէն։ Իտալական մամուլը կը հերքէ այս առթիւ շրջած զրոյցները, դաշնակցութեանց խաղերուն վերագրելով զանոնք։ Բայց միեւնոյն ատեն կը չեշտէ թէ Իտալիա չի կրնար անշարժ մնալ ։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Հիթլէր - Մուսոլինի տեսակցութեան ատեն գերման դիւանագէտ մը առաջարկած է տեսակ մը զինակցութիւն կնքել, նոր Եւրոպա մը կառուցանելու համար։ Այս առաջադրութեամբ, Գերմանիոյ արտաքին նախարարը Պելկրատ պիտի երթայ մօտերս։ Միւս կողմէ Գերմանիոյ տնտեսական պատուիրակը, Տօքթ․ Քլոտիուս, կը ջանայ նոր զիջումներ կորզել Ռումանիայէն, իր պաշարին գլխաւոր աղբիւրը համարելով զայն։ Այս առթիւ զրոյց շրջեցաւ թէ Պերլին վերջնագիր տուած է Ռումանիոյ, բայց ռումանական կառավարութիւնը անմիջապէս հերքեց այդ լուրը եւ Պուքրէշէն վտարեց Ռիւթէրի թղթակիցը, որ այդ լուրը քաղած էր գերման պաշտօնատարէ մը։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Տօքթ․ Քլոտիուս ձախողած է առ այժմ, մանաւանդ որ Ռումանիա պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկէ Լոնտոն, վերանորոգելու համար անգլեւռումանական առեւտրական դաշնագիրը ։

Գերմանիա պիտի յաջողի՞ կազմել Հռոմ-Պերլին-Մոսկուա ճակատը

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Տօքթ․ Քլոտիուս չորս կէտերէ բաղկացած ծրագիր մը ներկայացուցեր է ռումանական կառավարութեան, ամրապնդելու համար երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները։ Միեւնոյն ատեն կ'ըսուի թէ Գերմանիա եռանդամ երաշխաւորութիւն մը պիտի առաջարկէ պալքանեան պետութեանց, Իտալիոյ եւ Ռուսիոյ հետ։ Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Գերմանիա կը ջանայ համոզել Ռուսիան եւ Իտալիան որ երաշխաւորեն Ռումանիոյ սահմանները, խոստանալով յետաձգել տալ Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ հողային պահանջները։ Կ'ըսուի թէ այս ծրագիրը քննուած է Մուսոլինիի եւ Հիթլէրի տեսակցութեան ատեն եւ պիտի ներկայացուի Մոլոթովի, երբ Պերլին այցելէ ։

Ռումանիոյ թագաւորը ճառ մը խօսելով ծերակուտականներուն առջեւ, չեշտեց թէ պիտի պաշտպանէ երկրին սահմանները եւ թէ հարկ է ամէն զոհողութիւն ստանձնել այդ նպատակին համար։ «Գիտնալով որ ազգին ապագան վտանգի տակ է, պէտք է ունենանք միայն մէկ նշանախօսք,— անխախտ պահել Ռումանիոյ միութիւնը եւ ամբողջութիւնը»։ Այս առթիւ թագաւորը ջերմապէս գովեց բանակը, որ գիշեր ցերեկ կը հսկէ սահմաններուն վրայ։

Այս դիւանագիտական ճակատամարտին մէջ, քաղաքական շրջանակները մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին նաեւ Հունգարիոյ վարչապետին այցելութեան։ Վարչապետը, Կոմս Թէլէքի, Հռոմ հասնելով տեսակցեցաւ Իտալիոյ արտաքին նախարարին հետ, իսկ երէկ ալ՝ Մուսոլինիի հետ։ Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ այս այցելութիւնը կապ ունի Մուսոլինի - Հիթլէր տեսակցութեան հետ։ Պերլինի եւ Մոսկուայի յարաճուն գործակցութիւնը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Հունգարիոյ մէջ, ուր կը վախնան որ գերմանեւռուսեւիտալական համաձայնութիւն մը կնքուի Պալքաններու եւ դանուբեան Եւրոպայի մէջ։ Նոյն մտահոգութիւնը կը տիրէ նաեւ Եուկոսլավիոյ մէջ։

*** Ձայն մըն ալ Եգիպտոսէն․— Գահիրէի մէջ ականաւոր անձեր կը խոստովանին թէ Եգիպտոսի կացութիւնը ծանրացած է, իբրեւ հետեւանք միջազգային դէպքերու։ Վարչապետ Մահէր փաշա հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ․— Ոչ մէկը կրնայ նախատեսել միջազգային դէպքերու ընթացքը։

Զատկի օրը մեծ գործունէութիւն կը տիրէր Եգիպտոսի նախարարական շրջանակներուն մէջ, ուր շարք մը տեսակցութիւններ տեղի ունեցան արքունիքին եւ նախարարներուն միջեւ։ Զրոյց կը շրջի թէ Իտալիա նորէն առաջարկած է ոչ - յարձակման դաշինք մը կնքել Եգիպտոսի հետ։

*** Մուսոլինի կարգ մը խորհրդակցութիւններ կատարեց բանակին հրամանատարներուն հետ։ Միեւնոյն ատեն որոշեց աւելցնել հրամանատարներուն թիւը եւ ուրիշ փոփոխութիւններ կատարել, աւելի զօրացնելու համար բանակը ։

Իտալիոյ նախարարներէն Ֆարինաչչի բուռն ճառ մը խօսեցաւ Անգլիոյ եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ․ էջ)

ՀԱ՛Յ Է

(Բ. եւ վերջին մաս)

Լքուած գիւղի մը բաց, բանուկ սրճարան... Զուարճութեան եւ մխիթարութեան վայր զինուորներիս համար: Ներս եմ մտնում ժամանակ անցնելու համար:

Զինուորներով շրջապատուած սեղաններ, ծխախոտի ծուխ, գինիի հոտ, ծիծաղ, կատակ ու նաեւ երգ: Պարտականութենէն դուրս՝ զինուորն ազատ է զգում իրեն ամէն տեղ: Կան ինձ ծանօթ զինուորներ, նոյնիսկ մեր տասնեակէն, բայց վարանում եմ մօտենալ իրենց, խօսելու փափաք չունեմ: Աւելի շատ են անծանօթ զինուորները, նոր վաշտեր են եկել մեր տեղը բռնելու, մենք երկու օրէն տեղ պիտի փոխենք: Աննպատակ նայում եմ չուրջս, չգիտնալով անելիքս:

Ցանկարծ ուշադրութիւնս գրաւում է մի սեղան: Երեք թխադէմ, սեւաչեայ զինուորներ գինի են խմում: Մէկը մեղմօրէն սուլում է երգի մը եղանակ, հազիւ եմ լսում եղանակը: Բայց ի՜նչ պատահեց ինձ, ինչո՞ւ փոթորկեցաւ սիրտս, ինչո՞ւ է տրոփում խելայեղ: Ի՞նչ եղանակ է այդ ... Ու յանկարծ մօրս անուշ դէմքը, Օ՜, նա է երգում այդ երգը, ոչ, իմ հոգում է հնչում այն, թերեւս ե՞ս եմ սուլում այն: Չէ՞ որ այդ երգը լաւ գիտեմ ես, նոյնիսկ խօսքերով: Որբանոցում բոլոր որբերս էինք երգում այդ.— «Ես լսեցի մի անուշ ձայն»:

Բայց, ոչ, ոչ, երազ է այս...

Այդ զինուորներէն մէկի հայեացքն հայեացքիս է սեւեռած, նայում է ինձ: Ոտքի ելաւ, օ՜, այդ նայուածք չէ, հայեացք չէ, դա գարնան արեւի ճառագայթ է, ուղիղ ինկած աչքիս մէջ, խտղտում է աչքս, փակւում են կոպերս, ուզում եմ խոյս տալ, փախչիլ... քայլ եմ առնում հեռանալու համար, բայց նորէն գամուած եմ տեղս:

— Հայ է, ձեզ ասում եմ, թէ Հայ է...

Օ՜, այդ ձայնը սրտաբուխ, այդ բառերը հարազատ: Երեք դէմքեր ինձ են նայում հարցական: Բայց ես լուռ եմ, լեզուս չի դառնում, իրաւունք ունե՞մ ինձ այդ անունը տալու:

— Դու էլ ամէն տեղ Հայ ես տեսնում, ասում է երկրորդը: Հայն այդպէս անտարբեր կը նայէ՞ր մեզ: Երկու օր է գիւղը տակն ու վրայ արեցինք հայ հարցնելով՝ չգտանք, ասացին օտարական չկայ այս խմբում:

— Բայց Հայ է այս տղան, մի՞թէ սիրտս խաբում է ինձ:

— Է, քանի որ սիրտդ այդպէս կպաւ, Հայ թէ ոչ-Հայ, բախտակից է, զինուոր, կանչենք, թող մի բաժակ գինի խմէ:

— Կօչէն ...

— Բայց Հայ եմ ես, ասում եմ յանկարծ լեզուիս կապերը քակելով: Աչքերս թաց են արցունքով, չգիտեմ ինչու: Երեք ձեռքեր մէկէն ուղղում են դէպի ինձ, օ, այդ ջերմ հպումը ձեռքերի:

— Տօ, ես ձեզ չասացի թէ Հայ է, ասում է առաջինը յաղթական:

— Տօ, ինչո՞ւ իսկոյն չասացիր, քիչ մնաց մեր Հայկի սիրտը պատռուէր:

— Չգիտեմ... այնպէս անակնկալ էր Հայի հանդիպելս, չկրցայ խօսել:

Նստում ենք, բաժակս լցւում է գինիով բերնէ բերան:

— Կենացդ, եղբայր, ինչ լաւ հանդիպում:

Ու հարցեր, հարցեր... խօսում են, խօսում եմ:

Բարեկամներ ենք արդէն, աւելին՝ եղբայրներ, արդէն անծանօթ չենք եղած երբեք, բաժանուած ենք եղել ու կրկին հանդիպել ենք իրարու: Կարօտով լեցուն խօսում են երեքը մէկ՝ բառ խլելով իրար բերնէ:

Օ՜, ոչ, նրանք մենակ չեն, թէեւ Ֆրանսահպատակ էլ չեն, բայց պարզ է իրենց համար, թէ ինչո՞ւ են դրօշի տակ եւ ո՞ւր են գնում: Նրանք հոգեկան հայրենիք ունին, իրենց դրօշով՝ կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն: Ծառայում են մի երկրորդ հայրենիքի, նրա դրօշի կողքին հոգեւին պարզած իրենց դրօշը:

— Ոչ, մենք այստեղ անհատ չենք լոկ, այլ ազգ, ազգովին ենք դրօշի տակ, Հայ ենք: Լաւ պիտի ծառայենք, քաջ պիտի լինենք, օրինապահ, հայրենասէր: Ով իսկապէս չունի մի հայրենիք ու չի սիրում իր հայրենիքը՝ չի կարող սիրել ուրիշի հայրենիքը: Մենք ազգ ենք, ու մեր ազգը իր պատմութիւնն ունի: Մեր լաւ կամ դէշ արարքը պիտի արձանագրուի մեր ազգի գրքում, ի ժառանգութիւն մեր եկող սերունդների:

Լաւ են, շատ լաւ են մեր տղաները, «Յառաջ»ը վկայ, որ լուր է տալիս ամէնքէն: Ու սեղանի վրա փռւում է մի հայ օրաթերթ, «Յառաջ»:

— Ահա, տեսէք, մերիններէն Ե. Տնդոյեան պատերազմական խաչ է ստացել՝ արծաթ աստղով, ուրիշներ տասնապետ են դարձել, շատեր պատասխանատու գործերի վրայ դրուել, դեռ սկիզբն ենք, դեռ ինչեր պիտի անեն մերինները, ինչ փառքերով պիտի պսակեն հայ ճակատները, ի փառս մեր երկրորդ հայրենիք Ֆրանսայի եւ մեր սեփական ազգի:

— Հոգուն մատաղ Նաճերու, հայմաթլը՞ս, մեզ հայմաթլըս անուանողի հէրն եմ անիծեր, մենք ազգ ենք, հայրենիք ունենք, թէկուզ գերութեան մէջ: Մարզւում, թրծւում ենք, որ ողջ մնացողներս մի օր էլ կռուենք մեր երկրի ազատութեան համար:

— Պիտի գայ, այդ լուսաւոր օրն էլ պիտի գայ:

— Փոքրիկ հերոսական Ֆինլանտան վկայ, վերջին յաղթանակը մերն է լինելու, ծօ, ինչ մեծ ազգեր ենք թաղել, բայց մենք կանք, ու պիտի լինենք ...

«Որքան տարբեր են սրանք», մտածում եմ ես,— ամաչում եմ, որ սրբել եմ մականունէս Նաճը, ազգիս ցուցանիշը, ամաչում եմ, որ չեմ պարծել իմ հայրենիքով, իմ ազգով:

— Արձակուրդ ունեցա՞ր,— հարցնում են ինձ:

— Ոչ: Ինչիս պէտք, մէկը չունեմ ինձ սպասող:

— Ի՞նչ: Մէկը չունե՞ս, ոչ իսկ մէկ բարեկամուհի՞:

— Ոչ մէկ տեւական կապ, ոչ մէկ սրտակից:

— Չէ, լաւ չէ այդ, այս աշխարհում մարդ մի բարեկամ, մի սրտակից ունենալու է: Բայց հոգ մի անէ. հեռու, կորուած ես եղեր հայութիւնէ, եթէ մէջները լինէիր, պիտի տեսնէիր որ, Հայը Հային սրտակից է, ամէն տեղ, թէկուզ անծանօթ: Այսուհետեւ մենակ չես, մենք կանք, նամակ կը գրենք, դու էլ մեզ գրէ, այսուհետեւ Հայի շատ կը հանդիպես, չէ՞ որ ազգովին 20 — 48 տարեկան, մի քիչ էլ աւելիով դրօշի տակ ենք:

— Օ՜ն, Հայկ, դու գրել շատ ես սիրում, գրէ մեր Խաչուհիներին, թող մի կնքամայր գտնեն մեր Պօղոսի համար, նուէր ղրկեն, նամակ գրեն, տուն կանչեն, մի խօսքով առանձին չձգեն:

— Հա, գրեմ, գրեմ որ, կնքամայրը թող մի սիրունիկ, գլուխը չը կապած խաչուհի լինի, որ պատերազմէն վերջը էլ իր հարսը դառնայ:

— Կնքահայրն էլ ես, ասում է ամէնէն տարէցը:

Ծիծաղում են, ծիծաղում եմ նաեւ ես: Սրտիս բեռն ընկած է, լեզուս բացուած: Ուզում եմ խօսել, խօսել.. ուզում եմ պատմել մեր գիւղէն, իմ մանկութիւնէն, թէկուզ գաղթէն, թէկուզ որբանոցէն, ագարակի իմ բանուորութիւնէն, պատմել, պատմել իմ ամբողջ կեանքը: Օ՜, նրանք ինձ կը հասկանան, ինձ կը լրացնեն: Ու խօսում են, ծիծաղում: Լաւ է, շատ լաւ:

Սրճարանէն դուրս ենք գալիս միասին, երգում են, երգում եմ ...

— Մենք անկեղծ զինուոր ենք առանց ի վիճակ,
Ուխտել ենք ծառայել երկար ժամանակ:

— Տօ՛, ես ձեզ չասացի՞ թէ Հայ է: Ասում է յաղթական պզտիկ Հայկը՝ երգը ընդհատած:— Հայը՝ ուզում է անունն փոխէ, ուզում է լեզու փոխէ՝ նորէն Հայ է, իրեն մատնողը՝ Հայի աչքերը: Աստուած վկայ, սուտ չեմ ասում, հազար հոգու մէջ կը ճանաչեմ Հայը:

Իրաւունք ունէր, ես ինձ դաւել էի, ես Հայ էի, Հայ եմ:

ԵԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

Զոյգ մը կօշիկ

Այդ առաւօտ, ան արթնցաւ սովորականէն աւելի կանուխ: Երազասոյզ աչքերը, երկար ժամանակ գամուած մնացին պատի թուղթին անկենդան եւ միակերպ ծաղիկներուն վրայ, կարծես, դուրգուրանքով անոնց կը վստահէր իր տենչանքներուն ամէնէն տոչորուն շուայլները, զանոնք սեւեռելն միայնութեան մէջ ծածանող ստուերներէն իսկ գաղտնի պահելու ու չմատնելու վախով մը: Ամէն անկիւն իրմէ բան մը ունէր սրտաբուխ, հոս աղօթք մը, հոն յոյս մը, եւ քիչ մը անդին արցունք մը անթեղուած ...:

Խորհեցաւ իր վիճակին վրայ, հեռացող տարիներու ճամբուն համընթաց, իր անցեալը վերլուծեց անձկութեամբ: Ինչո՞ւ էր այսպէս, ո՞րքան ժամանակէ ի վեր էր այսպէս: Պատասխանը կը մնար միգամած եւ անլուծելի:

Արեւը յորդօրէն կը հոսէր պատուհանէն ներս: Դուրսը, լայնցող սեմին վրայ, հոյլ մը ճնճղուկներու ճռուողինը կը սաստկանար տակաւ, հոն նետուած հացի փշրանքը իրարմէ խլելու եռանդուն պայքարով:

Զգայնոտ շարժումով մը ձեռքը երկնցուց դէպի քովնտի կեցող անխաշարժ աթոռը, իրեն աւելի մօտ քաշելու համար: Ակնթարթի մը մէջ նստած էր անոր վրայ: Սակայն, կը հեւար... կը հեւար ոչ թէ ըրած ճիգերուն համար, որովհետեւ ան դեռ շատ քաջառողջ էր, հազիւ քառասուն տարեկան, երիտասարդ ու առոյգ տղայ մը, այլ ի տես իր անդամալոյծ ոտքերուն հլու համակերպութեան:

— Ոտքերս, փափաց, մատները շոյանքով անոնց դունաթափ մերկութեան վրայ պտտցնելով:

Սակայն զգայուն ոչ մէկ կէտ կար անոնց վրայ, դեռ նոր զարնուած զոյգ մը թռչուններու նման, անոնք գլխիկոր եւ անշունչ վար կը կախուէին սրունքներէն ...:

Մաս այդ փոքրիկ կծիկները, այնքան լոյծ էին ու այնքան աննիւթ որ անոնց համար աւելի հատիկն իսկ լեռան մը չափ հսկայ կ'երեւար բեռնակրելու համար:

Սակայն ուրիշները, անոնք ինչպէ՞ս կը քալէին ուրեմն, ինչպէ՞ս կը պարէին, ինչպէ՞ս կը վազէին ...

Տեսաւ թէ ձեռքերը թաց էին, անգիտակ էր թէ կ'արտասուէր, ու արցունքները կը գլտորէին ջերմօրէն, այտերէն վար, արագ արագ ...:

Գուլպաները անասելի դժուարութեամբ բայց հաստատուն կամքով մը անցուց իր ոտքերուն, առանց մօրը աջակցութեան սպասելու, բուրդէ ծածկոցը պլլեց իր ծունկերուն շուրջ եւ աթոռը մօտեցուց պատուհանին, անիւներուն քանի մը մեղմ հպումներ տալով:

Այսօր ալ, դուրսը, կեանքը կը շարունակէր իր սովորական ընթացքը: Փողոցը՝ տատուն յատուկ եռուզեռը սկսած էր ամէն օրերու նման:

Ան, ամէնուն կը հետեւէր տեսակ մը նուիրական լքումով, մինչեւ որ հեռանային, աներեւութանային: Գրեթէ ամէնքը կը ճանչնար, իր էութենէն մաս մը կը հետեւէր իւրաքանչիւրին քայլերուն: Հոն, պատուհանին եւին գամուած էր ժամերով, շաբաթներէ ի վեր, ամիսներէ ի վեր, տարիներէ ի վեր ...:

Շշուկ մը լսեց. հայրը հոն էր, սենեակին սեմին վրայ:

— Արսէն, տղաս, ի՞նչ կը փափաքիս որ բերեմ քեզ շուկայէն:

— Զոյգ մը կօշիկ, հայրիկ, եթէ կրնաս, մրմռաց տղան:

Հայրը չպատասխանեց ...: Հայրը չէր կրնար պատասխանել ու ստուերի մը նման հեռացաւ սենեակէն:

Զաւկին սրտառուչ խնդրանքը հօրը հոգին ալեկոծեց անողոք կերպով: Ցանկարծ ահուսարսափի մատասուեր օրերը աչքին առջեւ եկան անողոք թափով մը: Հեղձուցիչ տաք օրերով, մտրակներու շառաչումին հպատակ, ինչպէս քալեր էին քաղաքէն՝ գիւղ, գիւղէն՝ անապատ, լեռ, ձոր, հեւասպառ կինը իր քով, անմեղ զաւակը իր թեւերուն մէջ, անքնութենէն գրեթէ նուաղուն: Յիշեց նաեւ այն տխուր գիշերը, երբ պզտիկը սկսաւ լալ, սրտաճմլիկ հառաչներով, մանկունակ մատաղ մարմինը տոչորող տենդի մը զոհուած: Օրերով մաքառեցաւ ճողոպրելով մահուան մագիլներէն, բայց առ յաւէտ կորսնցնելով քալելու կարողութիւնը: Ու այս ամէնը կը պատահէր աքսորի չարաշուք ճամբուն վրայ, բնութեան շնորհազուրկ մէկ ծոցին մէջ:

Այս տխուր վերապրումէն մտրակուած, խելագարի մը նման տունէն դուրս նետուեցաւ, զաւկին՝ «զոյգ մը կօշիկ» խօսքերը կրկնելով անդադար ու առանց գիտնալու թէ ուր կ'երթար:

Գիշերը յառաջացած էր անդորրութեան մէջ, մօտակայ զանգակատան ժամացոյցը տասնըմէկ կ'արձագանգէր փողոցի մարդալուրկ լռութեան մէջէն:

Արսէն հանդարտօրէն ձեռքի գիրքը գոցելով բարձին տակ տեղաւորեց: Աչքերը երկար ժամանակ սառած մնացին սենեակին դէպի մէկ անկիւնը: Յետոյ, անկողնին գաղտնի մէկ կողմէն, հինցած, գրեթէ դեղնած թուղթի կտոր մը հանեց ու նայեցաւ վրան մտերմաբար: Իր պզտիկութեան պատկերն էր, ժպտեցաւ, կրկին ժպտեցաւ: Պզտիկ ոտքերը մեղմօրէն շոյեց, գննեց իր հագած կօշիկները, որքան սիրուն էին անոնք ...:

Յոգնած էր, լոյսը ուզեց մարել, բայց յանկարծ աչքին զարնուեց աթոռին վրայ դրուած ծրար մը: Իրաւ գայն գիրկին վրայ, ու սկսաւ բանալ ծրարը առանց ո եւ է յուզումի: Հայրը գնած էր իրեն համար զոյգ մը աղուոր կօշիկ: Գննեց, մատները պտտցուց գոհունակ կօշիկին սահուն կաշիին վրայ: Կեանքին մէջ առաջին անգամ էր որ, իրեն պատկանող կօշիկ մը մօտէն կը շօշափէր, որքան ծանր կ'երեւային անոնք իր ոտքերուն համար եւ որքան ալ կարծր: Բայց այդ հոգ չէր:

— Վաղը Զատիկ է, մրմռաց, ինչքան լաւ պիտի ըլլար, եթէ կարենայի հագնիլ եւ դուրս ելլել:

Անգամ մըն ալ շոյեց վերջ գանոնք տեղաւորեց անկողնին ճիշդ առաջ, կարծես թէ, միշտ սովոր էր այդպէս ընել:

Լոյսը մարեց, ձեռքերը հանդարտօրէն վերմակին տակ առաւ, ու բառեր եկան լեզուին ծայրը գիշերուան խոր լռութեան մէջ ...:

Ի՞նչ էր պատահեր իրեն հիմա. կը զգար թէ տարօրինակ ուժ մը ամբողջ էութիւնը կ'ոռոգէր, տաքութիւն մը կը հոսէր մինչեւ իր ոտքերուն ծայրը կենսունակ զարկերով: Հիմա, վստահ էր որ կրնար քալել, պիտի ցատկէր անկողնէն...

Իրականութիւն էր արդեօ՞ք, կը քնանա՞ր, կ'երազէ՞ր ...:

Խաղաղաշունչ քունը գայն իր թեւերուն մէջ առած կ'օրօրէր կաթոգին մօր մը նման ...

Այո, վաղը Զատիկ էր, օր յոյսի եւ յարութեան ...:

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

Զինուորներու համար

Վալանսէն Պ. Մ. Պըրդեան 50 ֆր. կը տրամադրէ Զատկի առթիւ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Էլմասեան ընտանիքը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք հեռագիրով, նամակով, ծաղկեպսակով եւ իրենց ներկայութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին մեզ մեր սիրեցեալ հօր, մեծ հօր, եղբօր, հօրեղբօր, կնքահօր եւ ազգականին՝ Պ. Յ. ԷԼՄԱՍԵԱՆի, դառնաղէտ մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ 65 տարեկան հասակին մէջ: 13 մարտ, Սէնթ Անթուան:

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ Հ. Կարմիր Խաչի բուժարանին մէջ, 15 Rue Jean Goujon, Paris, 27 մարտ ժամը 14.30ին, «Արիւն թքնել, արիւն փսխել, սրբանի արիւնահոսութիւն»:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԿՈՒՍԷՆՎԻԼ.— Սիրելի «Յառաջ», Մարտ 17ի կիր. առտու ժամը 9.25ին ճամբու դրի որդեգիրս, Պ. Օննիկ Փօյաճեանը: Շատ յուզուեցայ, ինչպէս իմ երկու զաւակներս ճամբու դրած ատենս: Տասը օր միասին ապրեցանք, իրար սիրեցինք, ես անոր հայր, ան ինծի զաւակ եղաւ: Երեք զաւակ ունէի (երկուքը զինուոր), հիմա չորս եղաւ: Ինչպէս իմ երկու զաւակներս, կարողութեանս համեմատ կը հոգամ, այս ալ հոգալու խօսք տուի: Այլ եւս որբ մը չէ Օննիկ, հայր մը եւ մայր մը ունի հոգածու:

Կուսէնվիլի հայրենակիցներն ալ անտարբեր չմնացին: Շատերը եկան տեսան, խօսակցեցան եւ կոկիկ գումար մըն ալ գրպանը դնելով, քաջալերական խօսքերով ճամբու դրին:

Սիրելի «Յառաջ», համրանք չունին անտէր զինուորները: Թող ամէն գիւղ մէկ հոգի բերել տայ, մեծ բարիք մը ըրած կ'ըլլայ: Ինչո՞ւ որբը որբ մնայ: Մեր զինուոր երիտասարդները հրաշքով մը մահէն ազատեցան եւ թանկագին գանձ մըն են մեզի համար: Մեծ բան չէ տասը օր հիւրընկալել զինուոր մը:— Գ. Մովսէսեան

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ՝ ԻԲՐԵՒ ՀԱՅ

«Պոսթըն Իվնինկ Թրէնսքրիփթ»ի մէջ յօդուածագիր մը կը գրէ թէ, վերջին տարիներու ընթացքին կարճ պատմուածքներու եւ թատերախաղերու մարզերու մէջ իր տարած յաղթանակներէն վերջ, շատեր զարմացած են թէ, Ուիլըմ Սարոյեանի մէջ ո՞րքանը ամերիկեան է եւ ո՞րքանը հայկական:

Դժուար է վերլուծել Սարոյեանի մէջ այն խիզախ ու յամառ գիծը, որ վերջ ի վերջոյ պարտադրեց դժկամակ աշխարհին ճանչնալու զինքը: Շատ մը ուրիշ երիտասարդներ իր տեղը շատոնց յուսահատած պիտի ըլլային, երբ իր ձեռագիրները, մէկը միւսին ետեւէն, կը վերադարձուէին իրեն ցասկոտ խմբագիրներէ:

Սակայն, հայկական նկարագրին մէջ կայ արտասովոր չափով ժրաջանութիւն, յամառութիւն եւ յարատեւութիւն: Եթէ այսպէս չըլլար, հայ ցեղը պիտի չկրնար տոկալ մինչեւ հիմա, երբ իր ժամանակակից հին ցեղերը շատոնց անհետացած են:

Սարոյեանի բանաստեղծական շունչին, տկարին ու ընկճուածին հանդէպ ունեցած անսահման համակրանքին աղբիւրը գտնելու համար, ատիկա կը խորհիմ թէ, Սարոյեան ստացած է իր հայկական հիմքէն, այն հինաւուրց խարխոններէն ցեղի մը, որ գիտցած է թէ ի՞նչ կը նշանակէ տառապիլ, որ կը հասկնայ, որ սրտանց բարի է, որ ունի անսահման սէր մարդկութեան հանդէպ եւ որ կեանքէն ոչինչ կը պահանջէ, բայց եթէ բախտի այն ժպիտը, որ հասած է բոլոր ուրիշ ցեղերու:

Սարոյեանի ծնողքը աղքատ էին, ինքը աղքատ էր: Սարոյեան գիտցաւ անօթութեան «փինչը», երբ դեռ պատանի էր:

Ու այսպէս Սարոյեան ստացաւ այն երջանիկ դիւրութիւնը, որ կը միացնէ արցունքը ծիծաղին հետ:

Անոր մէջ արցունքը հայկական է, ծիծաղը ամերիկեան:

Ֆրանսայի դէմ, յիշելով հալածական պատերազմին առեն անոնց բռնած դիրքը եւ Գերմանիոյ բարեկամութիւնը: Այս առթիւ ազդարարեց.— «Պարոնայք Անգլեւֆրանսացիներ, մի կարծէք թէ այն ատելութիւնը եւ արհամարհանքը զոր իտալացի ժողովուրդը ցոյց տուաւ ձեզի հանդէպ, պատժական անօրինութեանց առեն, սիրոյ եւ համակրանքի վերածուած են անկէ ի վեր, մանաւանդ որ այսօր ալ պատերազմի նոյն մեթոտները կը հաստատեն ձեր վայրագ եսասիրութիւնը, չէզոքներու եւ Իտալիոյ հանդէպ»:

Մթնոլորտային խանգարումներ Անատոլուէն մինչեւ Ամերիկա

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ ելեկտրական բացառիկ խանգարումներ, որոնք արեւու բիծերու կը վերագրուին, երբ հինգ ժամ խանգարեցին հաղորդակցութիւնները, գրեթէ ամբողջ Մ. Նահանգներուն մէջ: Աւելի քան մէկ միլիոն հեռագիրներ կարելի չեղաւ զարնել, հեռաձայնը չբանեցաւ, վերջապէս ամէն բան խանգարուեցաւ: «Մագնիսական թաթառ» կը կոչեն այս դէպքը որ տեսնուած չէ անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր:

Միեւնոյն օրը (25 մարտ) հիւսիսայգ մը երեւցաւ Հունգարիոյ մէջ, իրիկուան դէմ: Հունգարիա այսպիսի դէպք տեսած չէր 70 տարիէ ի վեր:

Հիւսիսայգ մը նշմարուեցաւ նաեւ Թոքատի մէջ (Թուրքիա), տեւելով քսան վայրկեան, ժամը 20.10էն սկսեալ: Միեւնոյն առեն խանգարուեցան կարճ ալիքով հաղորդակցութիւնները Անգարայի մէջ: Նոյն երեւոյթը նաեւ Պելժիոյ, Նորվեկիոյ եւ Նոր Զելանտայի մէջ:

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ ապրուստը սղած է 31 առ հարիւր համեմատութեամբ, պատերազմէն ի վեր:

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

44 ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ դատավարութիւնը կը շարունակուի, մինչ դադարի: Երէկուան նիստին մէջ լսուեցաւ նախկին ծերակուտական, Մարսէլ Քաշէն: Ուրիշ զինուորական ատեանի մը առջեւ կը դատուի Քաշէնի աղջիկը, որուն նստած շրջանակին մէջ ըմբոստութիւն մը ծագած էր անցեալ օգոստոսին, թէեւ նաւապետը յայտարարած է թէ Տիկինը եւ անոր ամուսինը դեր չունէին այս գործին մէջ:

ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ընդհ. վարիչը, Պ. Մարթինօ Տէփլա, հրաժարեցաւ: Տեղեկութեանց նախարարը, Պ. Ֆրոսար, ձեռնարկած է վերակազմութեան: Գրաքննութեան նոր յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, նախագահութեամբ երեսփոխան Պ. Լուի Տէշիզոյի:

ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ Պապը քարոզ մը խօսելով, անգամ մը եւս դատապարտեց իրաւունքի եւ դաշնագիրներու բռնաբարումը: «Ամէնքդ ալ գիտէք թէ ինչ ժամանակներու մէջ կ'ապրինք: Ժողովուրդներու համերաշխութիւնը խորտակուած է: Հանդիսաւորապէս կնքուած դաշնագիրները երբեմն կը փոխուին կամ կը բռնաբարուին միակողմանի որոշումով, առանց նախապէս համաձայնելու: Ինչ որ արտադրած են հնարագէտ միտքը, ուսումնասիրութիւնը կամ փորձառութիւնը, բոլոր ուժերը, բարօրութիւնը եւ հարստութիւնը այլ եւս ուրիշ բանի չեն ծառայեր եթէ ոչ պատերազմի կամ սպառազինութեանց յաւելման»: Եզրակացնելով Պապը յայտարարեց թէ այս բոլոր չարիքներուն դարմանը կարելի է գտնել միայն Քրիստոսով եւ անոր վարդապետութեամբ:

37 ՆՈՐ ԶԻՆԱԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ պիտի բացուին մօտերս, Անգլիոյ մէջ: Այս հաստատութեան հետ զինագործարաններու թիւը պիտի հասնի 57ի, աւելի քան 250.000 մասնագէտ բանուորներով:

ՇՈՒԷՏԻ կառավարութիւնը դրօշի տակ հրաւիրեց 1910ի, 1911ի, 1912ի, 1913ի եւ 1914ի նաւային պահեստները, անորոշ ժամանակաշրջանի մը համար:

ԱՆԹԵԼ ՀԵՌԱԳՐԻՆ ՀԱՅՐԸ, Էտուար Պրանլի, մեռաւ 95 տարեկան հասակին մէջ: Կառավարութիւնը որոշեց ազգ. յուղարկաւորութիւն կատարել: Տարիներու տքնաջան աշխատանքէն վերջ, 1889ին էր որ հանճարեղ գիտնականը հնարեց անթելի հոսանքին հաղորդիչ եւ ընդունարան գործիքները: Մինչ այն այս գիւտը բաւական էր անկորնչելի փառք մը ապահովելու իրեն, բայց Պրանլի ունի ուրիշ բազմաթիւ գիւտեր ալ:

ԱՌԱՆՑ ՄԻՍԻ ՕՐԵՐԸ սկսան երկուշաբթի եւ պիտի տեւեն երեք օր իրարու վրայ, ամէն շաբթուան երկուշաբթի, երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի օրերը:

Ազգ. վիճակահանութեան պարգեւները

Ազգ. պարգեւախաղի 6րդ շարքին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ Զատկի երկուշաբթի օրը, Փարիզի մէջ: Հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահեցաւ 784.143 թիւը:

Հետեւեալ երկու թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ 1 միլիոն ֆրանք.— 448.841, 648.642: Հետեւեալ չորս թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ 500.000 ֆրանք՝ 900.807, 880.076, 177.105, 595.730: 82.835 վերջացող թիւերը շահեցան 100.000 ֆրանք: 88.814 եւ 05.638 վերջացող թիւերը շահեցան 50 հազար ֆր.: 2632 վերջացող թիւերը շահեցան 10.000 ֆրանք: 836 վերջացող թիւերը շահեցան 5000 ֆրանք: 62 վերջացող թիւերը շահեցան 1000 ֆրանք: 1 վերջացող թիւերը շահեցան 220 ֆրանք: 5 վերջացող թիւերը շահեցան 110 ֆրանք:

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :— R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13)
Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ՓՈՍՏԱՅԻՆ ՀԱՇԻՒ) Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
28
ՄԱՐՏ
JEUDI
28 MARS
1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4308

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԱՄԷՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

Նոր վարչապետը կը պարզէ իր խաղախականութիւնը

Նոր վարչապետը, Պ. Փոլ Ռէյնօ, իր առաջին ճայնասփիւռ ճառը խօսեցաւ երեքշաբթի գիշեր, պարզելով դահլիճին քաղաքականութիւնը : Վարչապետը տեղեկութիւններ հաղորդելով դահլիճին կազմութեան եւ իր գլխաւոր նպատակի մասին, շարունակեց.

— « Ես կառավարութեան ծոցին մէջ կազմեցի պատերազմական դահլիճ մը ինը անդամներէ. բաւական է այս, խորհրդակցելու համար, շատ չէ՝ գործելու համար : Մեր որոշումները պիտի ըլլան հասուն, մեր գործերը՝ արագ : Մենք մեքենան դարբնեցինք : Այժմ կը մնայ գործածել զայն : Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր քաղաքականութիւնը : Հա՞րկ է նորէն բացատրել այն պատճառները որոնց համար պատերազմի մտանք, հա՞րկ է պարզել մեր նպատակները : Ո՛չ, որովհետեւ այդ պատճառները եւ նպատակները յաճախ պարզուած են եւ պիտի կազմեն մեր ուղեցոյցը, ինչպէս եղան մեր նախորդներուն համար : Նպատակը կը մնայ նոյնը. — Յաղթել թշնամիին : Վճռական է պահը : Այսպիսի պահերը շատ քիչ են մեր դարաւոր պատմութեան մէջ : Կացութիւնը յստակ է եւ պարզ, — 1936 մարտին գերմանական բանակը Հռենոսի շրջանը մտաւ : 1938 մարտին Վիեննա մտաւ : 1939 մարտին Փրակա, յետոյ Մէմէլ : 1939 սեպտեմբերին Վարշաւա, անդամատելով Լեհաստանը մեղսակցութեամբ Խ. Միութեան : Եւ, քանի որ ոճիրը ոճիր կը բերէ, ահա տեղի ունեցաւ խորհրդային նախայար - ձակումը հերոսական Ֆինլանտայի վրայ եւ հետեւանքը եղաւ հարստահարիչ դաշնագիր մը : Ճիշդ այն պահուն երբ կը խօսիմ, Պ. Հիթլէր շարժման մէջ դրած է ամէն բան, խախտելու համար պալքանեան պետութեանց տնտեսական անկախութիւնը : Կարճ խօսքով, մեր աչքերուն առջեւ, ամէն կարելի միջոցներով կը հաստատուի Գերմանիոյ գերակայութիւնը Եւրոպայի մէկ մեծ մասին վրայ : Եթէ թոյլ տանք որ թշնամին զօրացած՝ իր աշխարհակալութիւններով, այդպիսի լախտ մը կազմակերպէ այդպիսի կարգուսարքի մը հրամանին տակ, այլեւս մնաք բարով ազատութիւն, մնաք բարով Ֆրանսա : Այսպիսի սպառնալիքի մը առջեւ, մեզի կը մնայ միայն լսել նախահայրերու ձայնը որ ներշնչեց միապետութիւնը Կարոլոս Ե.ի դէմ մղուած պայքարին ատեն, այն որ յեղափոխական ազգը միացուց 1792ի կայսերական ուժերուն դէմ, այն որ հանրապետական Ֆրանսային յաղթել տուաւ Վիլհելմ Բ.ի Գերմանիային : Յստակ է կառավարութեան պարտականութիւնը, — պատերազմ մղել, պատերազմ՝ բոլոր ասպարէզներուն մէջ :

« Ի՞նչ է մեր կացութիւնը, զինուորական տեսակէտով : Եօթը ամիսէ ի վեր որ կը տեւէ պատերազմը, Ֆրանսա դէմ դրաւ արշաւանքին : Յիշեցէք թէ մեր պատմութեան ընթացքին ո՛րքան պատերազմներ սկսած են մեր բանակներուն նահանջով : Արդ, մինչեւ այսօր եւ առաջին անգամ ըլլալով, թշնամին չփորձեց խորտակել մեզ սկիզբէն իսկ : Անշուշտ այս կացութիւնը կրնայ փոխուիլ ամէն վայրկեան : Բայց իրողութիւն մը կայ, — Ֆրանսան, որ այնքան անգամներ յանկարծակիի եկաւ, խոցելի հանդիսացաւ եւ արշաւանքի ենթարկուեցաւ, այս անգամ ոչ արշաւանք կրեց, ոչ յանկարծակիի եկաւ, ոչ ալ անպատրաստ երեւցաւ : Մեր պաշտպանողական հզօր ցանցին շնորհիւ մեր հրամանատարները կրնան պաշտպանել հայրենիքը, խնայելով հանդերձ մեր զինուորներուն արիւնը : Բայց այս բաւակա՞ն է պատերազմը շահելու համար : Ոչ, որովհետեւ գիտէք որ ժողովուրդներու այս պատերազմին մէջ անկարելի է սահմանափակել ճիգը որ եւ է ասպարէզի մէջ : Սպառազինութեան ճիւղին մէջ, եթէ կ'ուզէք չափել գործին ահագնութիւնը, յիշեցէք թէ Նափոլէոն Ա.ի Մեծ Բանակը իր բոլոր ճակատամարտները մղեց միայն մէկ տեսակ հրացանով եւ երկու տեսակ թնդանօթներով, ան երբեք չունեցաւ 600.000 զինուորէ աւելի, ան բոլոր ռազմադաշտերուն վրայ չսպառեց մէկ միլիոնէ աւելի գնդակ : Այն ատեն բանակներու պատերազմն էր որ կը մղուէր : 1914ի պատերազմին ատեն արդէն իսկ մէկ միլիառ ռումբ արձակուած էր : Այսօր միլիառներով պիտի սպառին ռումբերը : Եւ մեր բանակները պէտք ունին անհամար թնդանօթներու, հրասայլերու, մարտանաւերու եւ օդանաւերու որոնք անպէտ կը դառնան մէկ տարիէն միւսը : Երեւակայեցէք ճարտարարուեստական ճիգին սաստկութիւնը, նախանիւթերու ահագին քանակութիւնը, աշխատաւորներու թիւը եւ փոխադրական գործունէութիւնը որոնք անհրաժեշտ են այս վիթխարի սպառազինութեանց շինութեան համար : Եւ, միեւնոյն ատեն, հարկ է որ երկիրը շարունակէ ապրիլ : Պատերազմ պիտի մղենք հողագործական ինչպէս զինուորական գետնի վրայ : Հողն ալ մարդ կը պահանջէ ինչպէս գործարանները եւ բանակները : Մարդ կը պահանջէ նաեւ մեր արտածումը, որ այնքան անհրաժեշտ է արտասահմանի մեր վճարումները կատարելու համար, Ամէն տեղ մարդ պէտք է, ամէն տեղ աշխատանք : Ահա թէ ինչու ամէն մարդ պէտք է ծառայէ, մէկը ռազմադաշտին վրայ, միւսը գործարանին մէջ, երրորդը արտերուն մէջ : Կառավարութեան դերն է ամէն մարդ իր տեղը դնել եւ պիտի կատարէ այս դերը : Ինչ որ սովորական է այսօր, անբաւական է : Անոնք որ կը փորձեն խափանել այս ազգային մեծ ճիգը, պիտի ջախջախուին :

« Այո, տաժանելի պիտի ըլլայ այս պատերազմը : Հարկ է որ կռուինք, աշխատինք, տառապինք տաժանքով : Ձեր մէջ կան մարդիկ որ տրտնջացին ինծի դէմ, երբ ստիպուեցանք միջոցներ ձեռք առնել քանի մը ամիս առաջ, տնտեսական գետնի վրայ : Եթէ ես այդպէս վարուեցայ, գիտէի որ տաժանելի զոհողութիւններ կը պարտադրէի : Եւ ինծի համար դիւրին չէր այդպէս ընել : Բայց անիրա՞ւ էինք : Անոնք որ չհասկցան այն ատեն, պիտի հասկնան այսօր : Պատերազմը իրեն հետ բերաւ ծանր զոհողութիւններ : Մենք պիտի շահինք այս տաժանելի պատերազմը : Աշխարհի երկու ամենամեծ կայսրութեանց միացեալ հարստութիւնները կ'երաշխաւորեն յաղթանակը, պայմանաւ որ ուզենք եւ գիտնանք զանոնք շարժման մէջ դնել ամբողջովին : Նոյն իսկ զինուորական յաղթանակէն առաջ, մեր դիւանագիտական յաջողութիւնները ամէն բանէ առաջ կախում ունին մեր ուժէն, մեր հրասայլերու, թնդանօթներու եւ օդանաւերու թիւէն : Իսկ այդ հրասայլերը, թնդանօթները եւ օդանաւերն ալ կախում ունին մեր աշխատանքի կամքէն, մեր բարոյական վճռականութենէն, բոլոր Ֆրանսացիներու տառապելու եւ յարատեւելու կարողութենէն, թիկունքին մէջ ըլլայ թէ ճակատին վրայ : Ուրեմն ապագան կախում ունի մեզմէ : Մեր ձեռքն է մեր փրկութիւնը : Մենք այս քննութեան կ'երթանք գլուխները բարձր, ոչ թէ անոր ենթարկուելու, այլ տիրապետելու համար, ռազմիկներու ոգիով, յաղթականներու հոգիով » :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՅԱՐԱՃՈՒՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ ԾՈՎՈՒ ՎՐԱՅ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (209րդ օր).

Զեկոյց թիւ 409, մարտ 26, առաւօտ. — Մեր յառաջապահ դիրքերէն մէկը եւ մզեց տեղական յարձակում մը Վարնթի հարաւային շրջանին մէջ : Օդատորմիղը շարունակեց իր գործունէութիւնը գիշերուան ընթացքին :

Զեկոյց թիւ 410, իրիկուն. — Տեղական գործունէութիւն մեր հետազօտիչ զօրախումբերու :

*** Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց անցեալ շաբթուան նաւային կորուստներու մասին : Այս առթիւ կը հաստատուի որ օդանաւակիր մեծ զրահաւորը, «Արք Րոյըլ», նոր յարձակում մը կրած է գերմանական սուզանաւի մը կողմէ եւ մազ մնացած է ընկղմելու : Հազար լիպրանոց գերմանական ռումբ մը ինկած է նաւուն ցռուկին մօտ, 15 ոտք հեռաւորութեամբ : Սուզանաւը յարձակած է ճիշդ այն պահուն երբ անգլիական մարտանաւը կը սուրար, բայց թորփիլանաւեր օգնութեան հասնելով յաջողած են ընկղմել սուզանաւը :

Հրատարակուած զեկոյցին համաձայն, պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ է որ անգլիական նաւ չէ կորսուած (մինչեւ մարտ 24) : Կորսուած բոլոր նաւերն ալ կը պատկանին չէզոք պետութեանց : Երկուքը հոլանտական են, մէկը 1146 թոն : Ընկղմած է նաեւ գերմանական նաւ մը, 3030 թոն :

Նորվեկիոյ կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց Անգլիոյ, գանգատելով թէ օրինազանցութիւններ կատարուած են չէզոքութեան դէմ : Անգլիական կառավարութիւնը խոստացաւ դատ - դատ քննել իւրաքանչիւր պարագայ :

*** Վերջին լուրերու համաձայն, Պ. Չէյմպըլէն արդէն իսկ պատրաստած է դահլիճին վերակազմութեան ցանկը : Կ'ըսուի թէ Պ. Չըրչիլ պիտի յանձնուի ազգային պաշտպանութեան ընդհանուր ղեկավարութիւնը :

Իտալիա, Հունգարիա, Եուկոսլաւիա

»»» · «««

Հունգարիոյ վարչապետը, Կոմս Թէլէքի, մասնաւոր ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Մուսոլինիի կողմէ : Այսօր պիտի այցելէ Պապին : Այս առթիւ վարչապետը յայտարարեց թէ բացառիկ հանգամանք մը չունի իր այցելութիւնը : «Ո՛վ որ անսովոր բան մը կը սպասէ այս տեսակցութիւններէն, յուսախաբութեան պիտի մատնուի : Ես Հռոմ եկայ կարծիքի փոխանակութիւններ կատարելու համար : Եղածը խօսակցութիւն մըն է բարեկամներու միջեւ, մանաւանդ հիմա որ կը նաւարկենք պղտոր ջուրերու վրայ : Ինչպէս կը տեսնէք, խաղաղութիւնը խանգարուած չէ Պալքաններու մէջ, բայց ատիկա չի նշանակեր թէ լուծելի խնդիրներ չկան : Հունգարիա ըմբռնելով կացութիւնը, բռնած է դիրք մը որ կը համապատասխանէ Եւրոպայի ծանրակշիռ խնդիրներուն» :

*** Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը կը շարունակեն լարուած ուշադրութեամբ հետեւիլ Գերմանիոյ նոր ձեռնարկին, որ կը ձգտի միացեալ ճակատ մը կազմել Պերլինի, Հռոմի եւ Մոսկուայի միջեւ : Նոր տեղեկութեանց համաձայն, բոլոր դժուարութիւնները չեն հարթուած տակաւին : Պերլին եւ Հռոմ մեծ ազդեցութիւն ունենալով Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ վրայ, կը ջանան իրենց տեսակէտները պարտադրել անոնց : Կոմս Թէլէքիի այցելութիւնը կապ ունի այս հարցին հետ : Հունգարիա հրաժարած չէ իր հողային պահանջներէն (Թրանսիլվանիա), բայց տրամադիր է յետաձգելու զանոնք, եթէ Գերմանիա եւ Իտալիա այդպէս պահանջեն : Գալով Պուլկարիոյ, Գերմանիա, Իտալիա եւ Խ. Միութիւնը մեծ գործունէութիւն կը ցուցնեն Սոֆիայի մէջ : Իրազեկներու կարծիքով, ամէնէն աւելի դեր կը կատարէ Մոսկուա, ձգտելով Պուլկարիան դարձնել ճամբայ մը դէպի Պալքանները, Տարտանէլ եւ Միջերկրական : Այս առթիւ մեծ գործունէութիւն կը ցուցնէ նաեւ Պուլկարիոյ համայնավար կուսակցութիւնը, որ բաւական զօրաւոր է :

Եուկոսլաւիոյ եւ Իտալիոյ արտաքին նախարարները սիրալիր խօսքեր փոխանակեցին, երկու պետութեանց համաձայնութեան տարեդարձին առթիւ. բայց Պելկրատի մէջ միշտ մտահոգութեամբ կը հետեւին Գերմանիոյ նոր ձեռնարկներուն, որոնք եթէ յաջողին, կրնան խանգարել Պալքաններու հաւասարակշռութիւնը :

*** «Լ'Էօվր» կը գրէ թէ Հռոմի ֆրանսական դեսպանը Փարիզ կանչուած է : Ֆրոսարի թերթը, «Ժուռնալ», ալ կը գրէ թէ ուղղակի բանակցութիւն մը պէտք է փորձել արտակարգ պատուիրակի մը միջոցաւ : Արմատական օրկանը կը հարցնէ. — «Գերմանիոյ դէմ մղուած պայքարին մէջ մեր շահը կը պահանջէ որ Իտալիա մօտենայ Դաշնակիցներուն : Պ. Լավալ ի վիճակի՞ է այդ արդիւնքը ձեռք բերելու : Եթէ այո, ամէն մարդ շնորհակալ պիտի ըլլայ իրեն : Պ. Լավալի առաքումը Իտալիա՝ պիտի համապատասխանէր խորհրդարանին եւ երկրին պահանջած նախաձեռնութեան, ձեռներէցութեան քաղաքականութեան » :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԱՄԲՈՂՋ ԹԷՅԸ գնուեցաւ անգլիական կառավարութեան կողմէ : Ամէնէն ընտիր արտադրութիւնն է այս, տարիներէ ի վեր :

100.000 ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ պիտի տեղաւորուին Տոմինիկոյի հանրապետութեան մէջ, հրեայ կամ ոչ - հրեայ : Գաղթականներու միջազգային վարչութիւնը ապահոված է անոնց կրօնական եւ քաղաքային իրաւունքները : Առաջին կարաւանը պիտի բաղկանայ 500 ընտանիքներէ եւ հետզհետէ պիտի աւելնայ : Նախապատուութիւն պիտի վայելեն հողագործները :

ՏԵՂԵԿՈՒԹԵԱՆՑ նախարարը, Պ. Ֆրոսար, յառաջիկայ շաբթու Լոնտոն պիտի երթայ, աւելի սերտ կապեր հաստատելու համար Անգլիոյ տեղեկութեանց եւ քարոզութեանց վարչութեան հետ :

ԶԱՏԿԻ առթիւ համբերութեան յորդորներ հրատարակեցին գերմանական թերթերը, մանաւանդ որ սաստկաշունչ ձմեռը անցած է այլեւս : Չէզոք աղբիւրներէ կը հաղորդեն թէ գաղտնի քարոզութիւններ կը կատարուին ժողովուրդին մէջ, այն յոյսը ներշնչելով թէ Առաջնորդին հանճարեղ դիւանագիտութիւնը պիտի կրնայ Գերմանիան փրկել պատերազմի երկրորդ ձմեռէ մը : Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, գերման ժողովուրդին մեծ մասը սկսած է հաւատալ թէ հաշտութիւնը պիտի կնքուի յառաջիկայ աշնան :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ

«Լ'Էօվր»ի քաղաքական աշխատակիցը, Տիկին Ժընըվիեւ Թապուի, կը գրէ թէ Ֆոն Փափէն շատ յուռետես տեղեկագիրներ ղրկած է Պերլին, Թուրքիոյ դիրքի մասին : Իր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, դեսպանը գերմանեւռուս ծրագիրներուն համար մեծ արգելք մը կը նկատէ Զօր. Վէկանի ձեռք առած միջոցները Մօտաւոր Արեւելքի մէջ : Թուրքիա ոչ միայն ճամբած է Կէօլճիւքի նաւարանին գերման ճարտարագէտները, այլեւ վար դրած է թրքական նաւահանգիստները ապաստանած գերմանական նաւերը եւ ետ կանչած Գերմանիոյ իր հպատակները : Կը նշանակէ թէ Անգարա պատրաստ է դիմագրաւելու գերմանեւռուսական որ եւ է յարձակում :

Դարձեալ նոյն աղբիւրին համաձայն Գերմանները եւ Ռուսերը չեն յաջողած Թուրքիոյ դէմ հանել քիւրտ ցեղախումբերը : Դեսպանը անօգուտ կը համարի յոյս դնել Թուրքեւիրանեան սահմանագլուխի Քիւրտերուն վրայ : Վերջապէս, նոյն լուրերուն համաձայն գերմանական քարոզութիւնը ձախողած է նաեւ արաբական եւ ուրիշ իսլամական երկիրներու մէջ, — Եգիպտոս, Պաղեստին եւն. :

*** «Էքսէլսիոր» կը գրէ թէ գերմանական որ եւ է դաւ կամ ճնշում չէ կրցած Թուրքիան շեղեցնել իր յանձնառութիւններէն՝ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ պալքանեան երկիրներու հանդէպ : Նոյն թերթին կարծիքով, գերմանեւռուս մեղսակցութիւնը, որ կրնայ աննախատեսելի հետեւանքներ ունենալ, ծառայեց աւելի ամրապնդելու Թուրքիոյ համերաշխութիւնը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ, որոնք նոյնպէս հակառակ են գերմանական որ եւ է թափանցումի Սեւ ծովու աւազանին մէջ, — Նախադուռ Միջերկրականի : «Տարակոյս չկայ թէ Թուրքիոյ կորովի դիրքը, որուն հզօրապէս կ'օգնեն Արեւելքի ֆրանսական եւ անգլիական բանակները, մեծապէս նպաստած է փարատելու յարձակումի անմիջական վտանգները պալքանեան - դանուբեան շրջանին մէջ : Ոչ Փարիզի, ոչ Լոնտոնի, ոչ ալ Անգարայի մէջ կ'ուզէին որ պատերազմը տարածուի Արեւելքի մէջ : Անգլիա, Ֆրանսա եւ Թուրքիա իրենց համաձայնութիւնը կնքեցին խաղաղութիւնը պահպանելու համար, անփոփոխ պահելով արեւելեան Միջերկրականի ծովեզերեայ պետութեանց անկախութեան եւ հողային ամբողջութեան գոյավիճակը : Միահեծան պետութեանց սուտ քարոզութիւններն էին որ ռազմաշունչ դիտումներ վերագրեցին Դաշնակիցներուն : Բայց խաղաղութիւնը չի կրնար երաշխաւորուիլ միայն դաշնագիրներով : Երեք մեծ պետութեանց համար մեծագոյն անխոհեմութիւնը պիտի ըլլար միջոցներ ձեռք չառնել յարձակումի վտանգներուն դէմ : Այդ զգուշական միջոցները, որոնց կը համապատասխանեն Թուրքիոյ սպառազինութիւնները եւ Զօր. Վէկանի բանակին համախմբումը, կատարելապէս օրինաւոր էին եւ այդպէս ալ կը մնան» : Թերթը կ'եզրակացնէ թէ այս պատրաստութեանց շնորհիւ է որ Հռոմ եւ Մոսկուա կը մերժեն հետեւիլ Պերլինի արկածախնդրական ճամբուն եւ թէ Գերմանիա ռազմագիտական նահանջ մը կատարած է :

ԵՐԿՈՒ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ԿԷՏԵՐ, ՍԵԼԱՆԻԿ ԵՒ ՏԱՐՏԱՆԷԼ

Թաւօ եղբայրները, որոնք Սուրիա գացած են իբրեւ մասնաւոր թղթակիցները «Փարի - Սուար»ի, շահեկան տեղեկութիւններ կը հաղորդեն Պէյրութէն : Իրենց վերջին թղթակցութենէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները. —

Սպան բացատրութիւններ տուաւ պատին վրայ կախուած քարտէս մը ցուցնելով : Յետոյ շարունակեց. — Երկու կենսական կէտեր կան, Սելանիկ եւ Տարտանէլ : Անկարելի է թոյլ տալ որ Գերմանները առտու մը գրաւեն Սելանիկը : Եթէ անոնք հոն հաստատուին, պիտի խանգարեն, պիտի ջլատեն մեր բոլոր հաղորդակցութիւնները Միջերկրականի մէջ : Նոյնպէս չենք կրնար թոյլ տալ որ անոնք գրաւեն Տարտանէլը. որովհետեւ, այն ատեն այլեւս ազատ պիտի չըլլանք Սեւ ծով մտնելու, երբ հարկ ըլլայ : Բարեբախտաբար ոչ Յոյները, ոչ ալ Եուկոսլաւները երբեք թոյլ պիտի չտան որ Գերմանները Սելանիկ մտնեն եւ Թուրքերն ալ պիտի չձգեն որ անոնք եւ իրենց խորհրդային դաշնակիցները Պոլիս հաստատուին : Կը մնան Պուլկարները, որոնք մինչեւ հիմա գերմանասէր եւ ռուսասէր էին հարիւրին հարիւր : Ինչպէս դուք ալ հասկցած էք, քանի որ վերջերս Սոֆիա կը գտնուէիք, Պուլկարիոյ մէջ կը վխտան պօշ (գերման) գործակալները, — շրջուն վաճառորդներ, ճարտարագէտներ, ծպտեալ սպաներ, եւ մենք պատճառներ ունինք խորհելու թէ անոնք հոն հաստատած են օդանաւային բազմաթիւ կայաններ եւ ռումբի մթերանոցներ ... Բայց, ատենէ մը ի վեր փոփոխութիւն մը տեղի ունեցած է : Կը թուի թէ համայնավարութեան վախը եւ Թուրքիոյ լաւ տրամադրութիւնները Դաշնակիցներուն հանդէպ մտածել կուտան Պուլկարներուն : Անոնք այլեւս այնքան վստահ չեն գերմանական յաղթանակի մասին եւ կը վախնան որ կրկնուի վերջին պատերազմին դառն փորձառութիւնը : (Մնացեալը յաջորդով) :

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին Պէյրութի մէջ, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ զինուորական պատուիրակութեանց միջեւ : Թրքական պատուիրակութեան նախագահը եւ արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը նորէն Պէյրութ պիտի երթան, երբ խորհրդակցութիւնները վերջանան :

*** Թուրքիա հրամայեց անմիջապէս ետ կանչել Միջերկրական գացած Թրքական նաւերը :

*** Սեւ ծովու կովկասեան ափերու ամրութեանց լրացման մասին շահեկան տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Մոսկուայի «Կոմսոմոլսքայա Փրավտա»ն, — երիտասարդութեան օրկանը : Գաղտնի պահելով ամրութեանց թիւը, թերթը մասնաւորապէս կը խօսի Պաթումի մէջ կատարուած շինութեանց մասին եւ կ'ըսէ թէ «ամուր կղպանքի մը տակ առնուած է» Բագու - Պաթում նաւթագիծը :

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ «Ուլուս» թերթին քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Ատանայի նահանգին մէջ, Ալիհօճալը գիւղին մօտ կատարուած պեղումներու շնորհիւ, կ'ենթադրուի թէ քարիւղի հարուստ հանքեր կը գտնուին : Գերման, ամերիկացի, ֆրանսացի, հոլանտացի եւ ռումանացի մասնագէտներ կը շարունակեն խուզարկութիւնները ի հաշիւ թրքական կառավարութեան եւ կը յուսան յաջող ելքի մը յանգիլ մօտերս : Միջոցներ ձեռք առնուած են պատրաստ գտնուելու համար, եթէ յանկարծ քարիւղը ժայթքէ :

---

44 ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ դատավարութիւնը կը շարունակուի անընդհատ, (ինը փախստական ըլլալով, զինուորական ատեանին առջեւ կը գտնուին 35 հոգի) : Ամբաստանեալներուն հարցաքննութենէն վերջը պիտի լսուին վկաները, որոնց թիւը 80ի կը հասնի :

ՊԻՏԱՆԻ ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Զեղչ կամ ջնջում կալուածային տուրքերու

(ՏԱՆՏԷՐՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ)

1939 Սեպտեմբեր 26ի հրամանագիր-օրէնքը երբ մէկ կողմէ ի նպաստ պատերազմէն վնասուող վարձակալներու զեղչ կը սահմանէր անոնց վարձքին վրայ, միւս կողմէ չէր մոռնար նաեւ որոշ դիւրութիւններ ընծայել այն տանտէրերուն որոնք պատերազմի բերումով կամ վերոյիշեալ օրէնքին գործադրութեան հետեւանքով՝ իրենք ալ նեղութեան մէջ մնալով, ի վիճակի չէին կատարելու այն յանձնառութիւնները զորս ստանձնած էին լայն օրերու մէջ:

Այսպէս է որ նոյն 26 սեպտեմբերի հրամանագիր-օրէնքը կը սահմանէր թէ բոլոր այն դիւրութիւնները որոնցմէ տանտէրերը օգտուելու իրաւունք չունէին, պարզապէս իրենց տանտիրութեան հանգամանքով, պիտի վերնային օրէնքին գործադրութեան թուականէն սկսեալ :

Միւս կողմէ այն տանտէրերը որոնք իրենց տունը գրաւի դնելով փոխդրամ առած էին տոկոսով, իրաւունք պիտի ունենային մինչեւ պատերազմական գործողութեանց դադարման թուականը պայմանաժամ ստանալ դատարաններէն՝ իրենց պարտքին գլխավճարը եւ կամ տոկոսը հատուցանելու համար:

Դարձեալ այն տանտէրերը որոնք մասնավճարի դրութեամբ գնած էին իրենց կալուածը, իրաւունք պիտի կրնային ստանալ մինչեւ պատերազմական գործողութիւններուն դադարումը յետաձգելու իրենց վճարումները :

Միւս կողմէ 1939 սեպտեմբեր 26ի հրամանագիր օրէնքը կը նախատեսէր ապագային համար դիւրութիւններ տալ, զեղչի իրաւունք եւ նոյնիսկ ամբողջական թողութիւն ձեռք բերել կալուածային տուրքի վճարումին համար՝ բոլոր այն տանտէրերուն որոնք այդ օրէնքին գործադրութեան հետեւանքով կորուստներ ունեցած էին, իրենց ենթարկուած կորուստին համեմատական չափով :

30 հոկտեմբեր, 30 նոյեմբեր, 31 դեկտեմբեր 1939 եւ 28 փետրուար 1940 թուակիր նոր հրամանագիր-օրէնքներըեկան լրացնել այդ խոստումը եւ որոշել ձեւն ու պայմանները կալուածային տուրքի եւ աղբերու հաւաքման հարկի գումարներուն վրայ զեղչ ստանալու եւ կամ անոնց ամբողջական թողութիւնը (remise) ձեռք բերելու համար:

Այդ դիւրութիւններէն ուրեմն պիտի օգտուին այն տանտէրերը :—

1.— Որ իրենց կալուածներուն մէջ բնակող ամբողջ վարձակալներուն կամ անոնց մէկ մասին պայմանագրերը ջնջել հաւանած են, 26 սեպտեմբերի օրէնքին հիման վրայ, բարեկամական կարգադրութեամբ, կամ դատարանի վճռով, եւ մեկնողներուն մէկ մասին կամ ամբողջին տեղ նոր վարձակալներ չգտնելով՝ իրենց հասոյթները կարեւոր չափով մը նուազած են:

2.— Որ համաձայն նոյն օրէնքին՝ հաւանած են զեղչել իրենց վարձակալներուն ամբողջին կամ մէկ մասին վարձքերը, բարեկամական կարգադրութեամբ թէ դատական վճռով, եւ այդպէսով նուազած են իրենց հասոյթները :

Կալուածային տուրքին համար սահմանուած զեղչը պիտի ըլլայ այն համեմատութեամբ՝ ինչ համեմատութեամբ որ նուազած են տանտէրերու կալուածային հասոյթները :

Զեղչի կամ ամբողջական թողութեան իրաւունք ձեռք բերելու համար տանտէրերը պէտք է դիմեն խնդրագրով իրենց շրջանի ուղղակի տուրքերու վարչութեան (à monsieur le Directeur Departemental des Contributions Directes) եւ ոչ թէ հարկահաւաքին (percepteur) եւ կամ վերստուգիչին (Contrôleur) : Փարիզի տարբեր թաղամասերուն համար հինգ գլխաւոր տարբեր տեսչութիւններ հաստատուած են :

Այդ խնդրագիրները պէտք է ներկայացուին կողմերու միջեւ զեղչի կամ պայմանագրի ջնջումի թուականին յաջորդ տարուան առաջին երեք ամիսներու ընթացքին :

Նոյնը դատական վճռով ձեռք բերուած զեղչերու կամ վարձակալութեան պայմանագրերու ջնջումին համար :

Ուրեմն բոլոր այն տանտէրերը որոնք 1939 սեպտեմբեր 2էն դեկտեմբեր 31 կամ զեղչի եւ կամ պայմանագրութեան ջնջումի հետեւանքով մը նաս կրած են, պէտք է մինչեւ այս ամսուան վերջը, 31 մարտ 1940, իրենց խնդիրքը ներկայացնեն վերեւ յիշուած Ուղղակի Տուրքերու Նահանգային տեսչութեան՝ անոր կցելով իրենց արձանագրած հասոյթի նուազման արդարացուցիչ թուղթերը : (Վճռագրի կամ համաձայնագրի օրինակ) :

Տրուած խնդրագրէն վերջ եւ ամբողջ տարուան ընթացքին արձանագրուած վարձքի կորուստներուն համար նոր խնդրագիր պէտք է ներկայացնել յաջորդ տարուան առաջին երեք ամիսներու ընթացքին :

Զեղչ կամ ամբողջական թողութիւն պահանջող տանտէրը կրնայ իր կալուածային տուրքը չվճարել՝ մինչեւ ուղղակի տուրքերու տեսչութեան որոշումը :

Անկէ զատ, վարձքի կորուստ ունեցող տանտէրը կրնայ իր մնացորդ տուրքը վճարելու համար յատուկ դիմում կատարել հարկահաւաքին, որ պարտաւորուած է պատասխանել մէկ ամսուան ընթացքին եւ իրաւունք ունի մինչեւ մէկ տարի պայմանաժամ տալու :

Հարկահաւաքին որոշումը կարելի է վերաքննութեան ենթարկել՝ դիմելով ընդհանուր գանձապահ-համարակալին (trésorier - payeur général) :

Ա. ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme — Paris (13e)
Le Gerant : H. STEPHAN

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԷԼՃԻԳԱՅԷՆ

Համայնավարներուն դէմ

Վերջերս Պելժիոյ մէջ համայնավարական գործունէութիւնը վրդովիչ հանգամանքը մը առած ըլլալով, երեսփ. ժողովին ներկայացուեցաւ օրինագիծ մը, լուծելու համար համայնավար կուսակցութիւնը :

Այդ լուծման առաջարկը բերած էին չափաւոր ազատականները, ինչպէս նաեւ կաթոլիկ երեսփոխանները, հիմնուելով հետեւեալ տեսակէտներուն վրայ.—

Պելժիա իբրեւ չէզոք երկիր եւ գտնուելով ոչ-պատերազմիկ վիճակի մը մէջ, արդարեւ մտահոգ չէ այնքան որքան Ֆրանսան, ուր համայնավար գործիչները յարաբերութեան մէջ են երկրի մը հետ, որ դաշնակից է Գերմանացիներուն : Պելժիոյ կացութիւնը կը նմանի Զուիցերիոյ եւ Լիւքսէմպուրկի, ուր համայնավարութիւնը կը ներկայացնէ ներքին խորունկ ու տեւական վտանգ մը, եւ ներկայիս դուրս կը մնայ զինուորական անհրաժեշտութենէ :

Պելժիոյ մէջ համայնավար կուսակցութիւնը կը վարէ երկդիմի քաղաքականութիւն մը : Ան ճարտարօրէն շրջապատուած ըլլալով օրինականութեան տարազով, շարաչար կը գործածէ սահմանադրական ազատութիւնները եւ հանրային կեանքին մէջ կը գրաւէ այն դիրքը՝ ինչ որ միւս խմբակցութիւնները : Համայնավար մամուլը կեղծ հայրենասիրութեան քօղին տակ ամենավնասակար քարոզութիւն մը կը մղէ երկրին կենսական շահերուն դէմ : Մէկ կողմէ՝ զօրաւոր բանակի մը անհրաժեշտութիւնը կը յայտարարէ, եւ միւս կողմէ գաղտնի թռուցիկներ ցրուելով բանակին մէջ, կը ջանայ ջլատել զինուորներուն բարոյական կորովը եւ զանոնք ապստամբութեան մղել :

Համայնավար կուսակցութիւնը իր ծրագրով եւ ազգավնաս գործունէութեամբ ենթակայ է սահմանադրական օրէնքներուն սահմանած պատիժին : Կառավարութիւնը կրնա՞յ անտարբեր մնալ կուսակցութեան մը հանդէպ, որ կը դաւաճանէ երկրին շահերուն, յեղափոխութեան մղելով գործաւորները եւ վհատեցնելով զինուորները :

Արդարեւ, համայնավար թերթերուն խափանումով, կառավարութիւնը ցոյց տուաւ թէ որքան ծանր է վտանգը : Սակայն այս չի բաւեր : Երբ մէկ կողմէ կ'ուզեն առաջքը առնել վնասակար քարոզութեանց, միւս կողմէ կը թոյլատրուի գոյութիւնը յանցապարտ կազմակերպութեան մը : Եթէ կառավարութիւնը կ'ուզէ որ երկիրը ազատի ծանր չարիքէ մը, չի բաւեր միայն յարձակիլ այդ չարիքին արտայայտութեանց դէմ, սահմանափակել անոր արդիւնքները, եւ թոյլատրել որ այդ պատճառը պահէ իր գոյութիւնը :

Համայնավար կուսակցութեան ղեկավարներուն թոյլ կը տրուի որ ազատ համարձակ ժողովներ գումարեն, որոշումներ տան եւ իրենց հրահանգները գործակալներու միջոցաւ տարածեն գործարաններու, հանքերու եւ բանակին մէջ :

Այդ վտանգաւոր քարոզութեանց դէմ դատարանները զինուած չեն ազդու եւ կտրուկ միջոցներով, այլ պարզապէս օրինական ակար ու դանդաղ հետապնդումներով : Հակառակ քանի մը գործակալներու կրած պատիժին, ուրիշներ կը շարունակեն իրենց ազգավնաս գործունէութիւնը եւ պետութեան յաճախ կը խուսափին հետապնդումներէ : Չարիքը կանխելու եւ զայն արմատախիլ ընելու համար, անհրաժեշտ եւ տրամաբանական է վճռական միջոցներ ձեռք առնել համայնավարներուն դէմ :

Ընկերվարական եւ ձախակողմեան ազատական երեսփոխանները հակառակ արտայայտուեցան ներկայացուած օրինագծին, ոչ թէ սկզբունքով, այլ սահմանադրական ազատութիւնները պաշտպանելու մտահոգութեամբ :

Կառավարութիւնն ալ պաշտպանեց միեւնոյն տեսակէտը, առարկելով թէ ընկերակցութեանց ազատութիւնը երաշխաւորուած է սահմանադրութեամբ եւ կարելի չէ այդ հիմնական օրէնքին հակառակ շարժիլ : Սակայն խոստացաւ ամենախիստ հետապնդումներու ենթարկել ազգավնաս քարոզութեանց հեղինակները, խռովարարները եւ ամէն անոնք որ կ'ուզեն խախտել երկրին միութիւնն ու սահմանադրական ազատութիւնները, եւ ի հարկին զանոնք յանձնել զինուորական ատեաններու, աւելի արագ ու խիստ վճիռներ ձեռք բերելու համար :

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 25 Մարտ, (Յառաջ).— Նախորդ նամակով հաղորդած էի թէ՝ Փոնթէվէկ արուարձանին մէջ բնակող 35 — 48 տարեկանները ստացած են իրենց կոչնագիրները եւ բժշկական քննութեան պիտի երթան Կրընոպլ : Անոնց թիւը տասնեակէ մը աւելի չէր արդէն եւ ամէնքն ալ որոշուած օրը ներկայանալով, քննութենէ անցան :

Սակայն, բուն քաղաքին մէջ բնակողները, որոնց թիւը չեմ կարծեր որ հարիւրէն պակաս ըլլայ, մինչեւ այսօր տակաւին կոչնագիր չեն ստացած քննութեան համար :

Անցեալ շաբթու ալ տեղին վրայ քննութեան կանչուեցան բանակներէն նոր դրկուած «առժամեայ զօրաթող-եալ» երիտասարդներէն քանի մը հոգի, որոնք յետ քննութեան դարձեալ յետաձգուած են որոշ ժամանակուան մը համար :

Այս օրերս մեր զինուորներն ալ բակուած են գալ իրենց երկրորդ շրջանի ութ-տասնօրեայ արձակուրդը անցընելու համար : Արդէն խումբ մը եկան ու վերադարձան եւ ուրիշներ ալ կը հասնին հատ-հատ :

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ.— Ներկայիս մեր գաղութին մէջ բնաւ անգործ չըկայ : Այն բոլոր «յաւիտենական» անգործները, որոնք տարիներ շարունակ անգործ կը թափառէին, այժմ բոլորն ալ կ'աշխատին : Բացի երկու գործարաններէ — Փալթէի բամպակի եւ Փելէի կօշիկի — մնացածներն առանց պակաս ժամի,— յաճախ ալ աւելի ժամերով — կը բանին անդադար :

Փալթէն աւելի քան մէկ ամիս է ի վեր սկսած էր պակսեցնել աշխատանքի ժամերը՝ օրական 2 — 3 ժամ, իբրեւ պատճառաբանութիւն առարկելով ապրանքներուն ժամանակին չըհասնիլը :

Սակայն, կ'իմանամ թէ շուտով պիտի վերահաստատուի սովորական ութ ժամը :

Իսկ կօշիկի գործարանը, որ գինուորական բաժինը միշտ աւելի ժամեր կ'աշխատցնէր, բաւական ատենէ ի վեր պակսեցուցած է ժամերը նոյն տարբերութեամբ — գործի որոշ մասերու պակաս :

Այս գործարանին մնացած բաժինի (սիվիլ) բանուորներուն մեծ մասը արդէն միշտ ալ պակաս ժամերով է աշխատած տարիներէ ի վեր եւ ներկայիս ալ շաբաթական 32 — 35 ժամէն աւելի չեն բանիր :

ԱԶԳԱՅԻՆ.— Պատերազմը սկսելէ ի վեր մեր գաղութին մէջ բնաւ ազգային հաւաքոյթ տեղի չէր ունեցած : Մարտ 10ին, կիրակի օր, երեկոյթ մը կազմակերպուած էր Հ. Կ. եւ Մ. Միութեան կողմէ ի նպաստ՝ Հայ անկեցուկ ու անօգնական զինուորներուն : Դժբախտաբար երեկոյթը յաջող արդիւնք մը չունեցաւ : Հազիւ յիսնեակ մը հանդիսականներ կային սրահին մէջ :

Չեմ ուզեր արձանագրել այս անյաջողութեան առթիւ շրջած զրոյցները : Դիտողութիւն մը միայն.— Մարտիկներու Միութիւնը փոխանակ մինակը կազմակերպելու, կրնար ուրիշ միութիւններ ալ միասին առնել եւ, հանդիսականութիւն մը բանալ գաղութին մէջ, որ շատ աւելի նպատակայարմար եւ նպաստաւոր պիտի ըլլար : Այս ձեռնարկին համար տակաւին ուշ չէ : Կ. Խաչի վարչութիւնը, որ աւելի քան մէկ ամիս առաջ այս նպատակին համար որոշում մը ունէր Զատկի առթիւ, Կ. Միութեան կողմէ եղած անկիրաւ մեղադրանքի մը համար հրապարակ չելաւ : Ցարմար է, որ այս որոշումը գործադրուի երկու Միութեանց միացեալ ոյժերով, եւ վստահ ենք թէ շատ արդիւնաւոր պիտի ըլլայ :— Գայէ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՍԷՆ ԼՈՒ (Մարսէյլ).—Սիրելի «Յառաջ», զինուորութենէ վերադառնալէս վերջ կը մտածէի թէ ինչ ձեւով օգտակար կրնամ ըլլալ քեզի, դուն որ սպեղանին ես հայ զինուորի վէրքերուն :

Եւ ահա անակնկալ մը.— Կիրակի առտու մը սենեակիս մէջ նստած նամակներով զբաղած էի, երբ ներսմտան երկու չափահաս փոքրիկներ, Արաքսի եւ Տիգրան Պօղոսեան, որոնց հայրը լաւ կը ճանչնամ : (Զինուորութեան շրջանին ալ միասին էինք : Մեր ողեւորութեան եւ ուրախութեան աղբիւրն էր այս երիտասարդը) :

— Պարոն, մենք եկած ենք ձեզի յանձնելու 50 ֆրանք, որպէսզի «Յառաջ»ին ղրկէք, հայ զինուորներուն թերթ ղրկելու համար : Դուք գիտէք որ մեր հայրն ալ զինուոր է, ու իր նամակներուն մէջ միշտ կը գրէ թէ «Յառաջ»ը իր ամենամեծ մխիթարութիւնն է : Մեր հայրիկին բախտակիցները շատ կան, անոնք ալ թող օգտուին : Մենք սիրով կուտանք այդ գումարը, չափաւորելով մեր առօրեայ պէտքերը :

Յուզումով կ'առնեմ դրամը, ու միտքս կուգայ Աւետարանին մէկ խօսքը.— Ով որ լսելու ականջ ունի թող լսէ : Ու ով որ տեսնելու աչքեր ունի թող տեսնէ» :

Բայց ամէնը այս չէ : Պատ. եւ սանուհիներու ընդհ. ժողովին ներկայ եմ : Ինծի կը յանձնեն 110 ֆրանք նոյն նպատակի համար եւ կը խնդրեն որ իրենց կողմէ աւելցնեմ հետեւեալը.

— Ըսէք «Յառաջ»ին որ մեր ողջոյնը հաղորդէ մեր մեծ եղբայրներուն : Բնաւ պիտի չմոռնանք զիրենք : Մեր կուրծքին տակ կը բաբախէ Հայու սիրտը, որ այնքան մօտ է իրենց : Քաջութիւն եւ կորով կը ցանկանք դիմագրաւելու համար բոլոր դժուարութիւնները : Ու բարի վերադարձ մեր երկրորդ հայրենիքի ծառայող թանկագին եղբայրներուն :

Քաջալերուած նոր սերունդի այս գեղեցիկ նախաձեռնութենէն, Comité d'Entre'Aideի ընդհ. ժողովին մէջ, քանի մը բացատրութիւններ տալէ վերջ հայ զինուորի կեանքի եւ մեր պարտականութեան մասին, կը ձեռնարկեմ փոքրիկ հանգանակութեան մը որմէ կը գոյանայ 305 ֆրանք, (ընդհ. գումար 465) : Ահաւասիկ մասնակցողներուն անունները.— Փոքրիկներ Արաքսի եւ Տիգրան Պօղոսեան 50 ֆր., Պատ. եւ Սանուհիներու միութիւն 110, Եղիշէ քահանայ Մխիթարեան 20, Կ. Ճանիկեան 20, Տ. Էնէգեան 15, Ե. Պուրսալեան 10, Լ. Եօթնեղբայրեան 10, Ա. Սէմէրճեան, Ն. Սիմոնեան, Կ. Պօղուքլեան, Գ. Գալուստեան, Գ. Գաբրիէլեան, Կ. Սարգիսեան, Տիկին Բ. Ճէվիզեան, Կ. Քէօսէեան, Մ. Գոմիքեան, Տ. Զալդճեան, Իգնատիոսեան, Խ. Արքոեան, Ո. Չիլինկիրեան, Յ. Մովսէսեան, Մ. Ամսոեան, Յ. Սահակեան, Մ. Նազաշեան, Յ. Պոյաճեան, Գ. Միրէճեան, Խ. Ղազարեան, Ա. Ներսէսեան 10ական, Յ. Փանոսեան, Տէր Առաքելեան, Ա. Սարգիսեան, Թապիպեան 5ական ,ընդհ. գումար 465 ֆրանք :

Այս առթիւ ըսեմ որ բաղդատելով Մարսէյլի միւս արուարձաններուն հետ, Սէն Լուն կը շարունակէ առատաձեռնութեամբ օգնել ամէն հանրօգուտ ձեռնարկի, մանաւանդ իր դպրոցին եւ եկեղեցիին, որոնք ինքնաբաւ են : Այս գործին մէջ թաղեցին շատ բան կը կը պարտի Մարօքի հայրենակիցներէն Պ. Ա. Զաքրեանի, որ հինգ տարիէ ի վեր ամսական 100 ֆրանք կը վճարէ այդ զոյգ հաստատութեանց :— Անանուն

Զինուորներուն համար

Վիշիէն Պ. Միշէլ Թաշճեան 75 ֆր. կը տրամադրէ, «Յառաջ»ղրկելու համար հայ զինուորներու :

*** Վալանսէն Օր. Աննա Մանկասարեան 50 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու :

*** Պ. Սահակ Ալէքսանեան 50 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Հրայր Հանըմեան, որդին մեր աշխատակից Պ. Արտաւազդ Հանըմեանի, Ecole Violetի աւարտական բացուիկ շրջանի քննութեանց մասնակցելով, ստացած է ելեկտրագէտ-մեքենագէտի վկայականը, երկրորդ հանդիսանալով իր ընկերներուն մէջ: Երեք տարուան նիշերու ընդհ. միջինը 14.84, 20ի վրայ :

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ Պոլիս հասած ըլլալով, թերթերը կը գրեն թէ Թրակիա պիտի այցելէ, քննական պտոյտ մը կատարելու համար:

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ կորուստներու մասին վերջին տեղեկութիւնն այն է թէ 30 — 40.000 հոգի սպաննուած են Լադոգա լիճէն մինչեւ Ֆինլանտայի ծոցը: Վիրաւորներուն թիւն է 40—50.000, որոնց 15.000ը այնքան ծանր վէրքեր ստացած էին որ չէին կրնար ճակատ վերադառնալ : Ուրեմն 70—80.000 հոգի կորուստ ազգի մը համար որ հազիւ 300 հազար զինուոր հանած էր եւ որուն բնակչութիւնը 4 միլիոնէն պակաս է : Ամէնէն աւելի կորուստ պատահած է փետրուարին, Քարելիոյ պարանոցին մէջ, երբ կարմիր բանակը յառաջ կը խաղար Ֆինլանտացի զինուորներու դիականներուն վրայ: Դժուար էր խնամել վիրաւորները, որոնք ընդհանրապէս կը մեռնէին դիշեր ատեն: Պատգարակ չկար եւ եթէ կարելի ըլլար վիրաւորը կը փոխադրուէր բարեկամի մը շալակին վրայ: Կառավարութիւնը շաբաթներ առաջ հասկցած էր թէ պիտի կորսնցնէ պատերազմը, ուստի վճռեց հաշտութիւն կնքել, թէեւ Մարաջախտ Մաններհայմ կ'ուզէր շարունակել դիմադրութիւնը :

ԱԼՊԱՆԻՈՅ քրոմի եւ երկաթի հանքերուն շահագործումը դիւրացնելու համար երկաթուղի մը պիտի շինուի Տուրացցոյէն հանքային շրջանը: Գծին երկայնութիւնը պիտի ըլլայ 90 քիլոմեթր, ծախքը՝ 200 միլիոն լիր: Պիտի լրանայ մէկ տարիէն :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Սթալին 9239 շքանշաններ բաշխեց կարմիր բանակի այն զինուորներուն որոնք մասնաւոր քաջութիւն ցոյց տուած էին ֆինլանտական պատերազմին մէջ: Նախապէս ալ բաշխուած էին 4170 շքանշաններ, որով գումարը կ'ըլլայ 13.499:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԸ զանազան պատիժներու դատապարտեց կարգ մը բանուորներ որոնք լքած էին իրենց աշխատանքը, ազգ. պաշտպանութեան գործարաններու մէջ:

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ վերջին պայմանաժամը կը լրանայ մարտ 31ին: Ժամանակին կատարեցէք ձեր պարտականութիւնը, համաձայն մասնաւոր հրահանգին որուն մասին կարգ մը լուսաբանութիւններ պիտի հրատարակենք այս շաբթու :

4000 ԱՆԿՈՂԻՆՈՎ զինուորական հիւանդանոց մը բացուեցաւ Թուլուզի մէջ, ստորերկրեայ հաղորդակցութիւններով եւ 14 գլխաւոր բաժիններով: Պատերազմէն վերջը այս հաստատութիւնը պիտի ծառայէ իբրեւ ընդհանուր հիւանդանոց :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ Գերմանիա մեծաքանակ ծխախոտ ապսպրած է Յունաստան, անմիջապէս յանձնելի: Իրազեկներ 36.000.000 քիլօ կը հաշուեն գումարը, ինչ որ անցեալ տարուան կրկինն է: Մ. Նահանգները Յունաստանէն կը գնեն աւելի քան 10 միլիոն քիլօ, ընտիր տեսակէն, Անգլիա՝ 3 միլիոն՝ աւելի վար տեսակներէ :

ՆՈՐ ԹՈՐՓԻԼ ՄԸ հնարած են գերման մասնագէտները: Այս թորփիլէն հատ մը նետուած ըլլալով անգլիական ափերուն վրայ, Անգլիացիները դիտեր են որ անոր առջեւը կը գտնուի Չէյմպըրլէնի պատկերը՝ հովանոցով: Թորփիլը երկու նպատակի կը ծառայէ. եթէ նշանակէտէն վրիպի, կը դառնայ տեսակ մը ական :

Տէր եւ Տիկին Գարեգին Անդրէասեան եւ զաւակները՝ Արայ եւ Եդուարդ, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Գամպուրեան, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Թնկրեան եւ զաւակունք (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Անդրէասեան եւ զաւակունք (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Միհրան Ճինպաշեան, Տէր եւ Տիկին Էրանիկեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչեան (Հար. Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Շնորհիկ Զարգարեան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՇԱՄԻՐ ԳԱՄՊՈՒՐԵԱՆԻ

(Սեբաստացի, ծնած 1874 Մայիս 25ին)

դառնաղէտ մահը:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, 28 մարտ, հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Բրէմլին-Պիսէթրի հիւանդանոցին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պիսէթրի գերեզմանատունը :

ՀԱՂՈՐԴ. ՄԻՋՈՑ.— Իվրի, մէթրօ Փորթ Իթալի :

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ .— ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՄԱՐՏ
VENDREDI 29 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4309

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԴՐԱՑԻՆ ՈՉ ԻՍԿ ՊԱՏՈՒՀԱՆԷՆ ԿԸ ՆԱՅԻ

Այսօր պիտի կարդաք բանախօսութեան մը ամփոփումը, քաղուած Պուքրէշի «Արազ»էն։

Ուրիշ թերթ մը, «Հայ Մամուլ», աւելի լայնօրէն հրատարակած ըլլալով այդ բանախօսութիւնը, անհրաժեշտ կը գտնենք գրի առնել կարգ մը խորհրդածութիւններ։ Մանաւանդ որ, այս վերջին ամփոփումին մէջ կ'երեւան աւելի բացորոշ արտայայտութիւններ։

Բանախօսը, Ս. Արարատեան, նախկին նախարար Հայաստանի Հանրապետութեան, վերլուծելով պատերազմին ելեւէջները, անոր անստոյգ ելքը եւ ուրիշ բազմազան տագնապներ, մասնաւորապէս կը յիշէ Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին սպառնացող վտանգները եւ կը յանգի որոշ եզրակացութեանց։

Այդ եզրակացութիւններէն մէկն է լեզու գտնել կովկասեան դրացիներու հետ։ Երկրորդը կ'արտատպենք նոյնութեամբ.

— «Այսօրուան մեր կացութիւնը, մեր ունեցած բոլոր տեսակի մտահոգութիւնները, մեր ապագայի հանդէպ ունեցած պատասխանատուութիւնը մեզ կը հարկադրեն արտաքոյ կարգի խոհեմութիւն եւ նոյնիսկ հարաւային երկու երկիրներու հետ մեր ունեցած փոխյարաբերութիւններու վերաքննութիւնը»։

Ինչպէս բոլորս, ընկեր բանախօսն ալ կը տառապի նոյն մտահոգութեամբ,— կարելին փորձել, նուազագոյն վնասով ազատելու համար մեր հայրենիքը, «Հայաստանի եւ Կովկասի չուրջը սարքուած դաւերու մէջէն»։ Մէկ խօսքով, լեզու գտնել բոլոր դրացիներուն հետ, մէջն ըլլալով «երկու հարաւային երկիրները»։

Աւելորդ է բացատրել թէ այդ երկիրներէն մէկը Իրանն է, միւսը՝ Թուրքիան։ Բանախօսը յիշած է երկուքն ալ, պարզելով հին եւ նոր յարաբերութիւնները։

Մենք այսօր կ'ուզէինք քննել հարցին այս մասը։ Աւելի ճիշդ, Թրքական հարցը, քանի որ Իրանի հետ եղած յարաբերութիւնները վերաքննութեան չեն կարօտիր։ Հայաստան եւ հայ ժողովուրդը սկիզբէն իսկ բարեկամ են եղած այդ երկրին, կրելով ամէն գոհութիւն, անոր նեղ թէ լայն օրերուն։

Անցնինք Թուրքիա։ Ի՞նչ կը նշանակէ «փոխյարաբերութեանց վերաքննութիւն»ը այդ երկրին հանդէպ, որ ոչ միայն ամէն դուռ փակած է հայկական պահանջներու առջեւ, այլեւ պատուհանէն անգամ չի նայիր իր երբեմնի «վաթանտաշ»ներուն վրայ։

Որ եւ է վերաքննութեան համար տարրական պայման է փոխադարձ հասկացողութիւնը, պահելով հանդերձ բոլոր համեմատութիւնները։

Արդ, կա՞յ որ եւ է երեւոյթ, որ յոյս ներշնչէր այդ ուղղութեամբ,— ապացուցանէր թէ Անգարա տրամադիր է լսելու որ եւ է հայկական ձայն։

Ընդհակառակն, բոլոր դէպքերն ալ կը հաստատեն թէ Թուրքիա կը շարունակէ իր ճամբան անխօսօր եւ անարգել, ոչ միայն վերջնապէս թաղելու համար Հայկական Դատը, այլեւ փոշիացնելու համար Պոլիս մնացած յետին համրանքը։ (Յիշեցէք ամենավերջին փաստը,— «թէք միլլէթէլլի»ներու օրէնքը)։

Ցեղիքական գոյութեան վտա՞նգն է որ երազներ հիւսել կուտայ։

Փաստ է որ Թուրքիա զինակիցն է Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի։ Այդ զինակցութիւնը կրնայ ի վերջոյ յանգիլ արշաւանքի մը դէպի Կովկաս, Հայաստանի մէջէն, եթէ Թուրքիա խոկապէս յարձակում կրէ։

Այդ պարագային, «վերաքննութի՞ւն»ն է որ պիտի կանխէ սպառնացող վտանգը, թէ Դաշնակիցներուն տնօրինութիւնը, որ անշուշտ գաղտնի կը մնայ։

Փորձենք աւելի բաց խօսիլ, ապաւինելով Տիկին Անաստասիայի բարեհաճութեան։— Շ.

Դիւանագիտական ճակատներէն

Պատերազմական գաւիճը իր երկրորդ նիստը գումարեց առջի օր։ Այս առթիւ հաստատուեցաւ թէ կառավարութիւնը Փարիզ կանչած է Հռոմի եւ Պրիւքսէլի դեսպանները եւ միւսներն ալ պիտի կանչէ հետզհետէ, խորհրդակցելու համար։ Կառավարութիւնը կ'ուզէ լուրջ փորձ մը կատարել, բարուոքելու համար Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ յարաբերութիւնները, որպէսզի Հիթլէր չկարենայ կազմել նոր ճակատը,— Պերլին - Հռոմ - Մոսկուա, անոր տիրապետութեան տակ առնելով Պալքանները։

*** Միջազգային մամուլը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի Պալքաններու եւ կեդրոնական Եւրոպայի դիւանագիտական անցուդարձին, ինչպէս եւ Հունգարիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ կատարուած բանակցութեանց։ Իտալական կարեւոր թերթ մը, «Ճորնալէ տ'Իթալիա», լայնօրէն գրելով Պալքաններու վիճակը, կ'ազդարարէ թէ Իտալիա թոյլ պիտի չտայ որ խռովարարներ օգտուին այս կացութենէն։ «Իտալիա ուժ կուտայ եւ պիտի տայ ամէն ձեռնարկի որ կը ձգտի ամրապնդել բարեկարգութիւնը եւ հաւասարակշռութիւնը Եւրոպայի այդ մասին մէջ։ Եթէ Ռումանիա կը գնահատէ մեր ջանքերը, չենք հաւատար թէ այն համոզումն ունի որ Իտալիա համակերպած է ներկայ գոյավիճակի պահպանումին։

Թերթը այս առթիւ վերլուծելով Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ, ինչպէս եւ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ առկախ մնացած խնդիրները, կ'ըսէ թէ ամէնէն մեծ դժուարութիւններն ալ կարելի է հարթել, փոխադարձ բարեացակամութեամբ։ Իտալիա կը ջանայ համոզել Ռումանիան որ գոհացում տայ Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ, առանց վտանգելու իր ազգային միութիւնը եւ միջազգային դիրքը։

*** Պերլինէն հասած լուրերու համաձայն, շուտով Գերմանիա կը սպասուի Խ. Միութեան արտաքին գործավարը, Մոլոթով։ Այս առթիւ կը հաստատեն թէ Մոսկուա համաձայն չէ որ Գերմանիա երաշխաւորութիւն ընծայէ Ռումանիոյ հողային ամբողջութեան մասին (Պեսարապիոյ խնդիր)։

*** Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ այստեղ արձակուեցան 22 Երկաթեայ պահակներ (հիթլէրական)։ Մինչեւ հիմա արձակուած են 363 հոգի, հաւատարմութիւն խոստացած ըլլալով թագաւորին։ Սպաննուած պահակներու այրիները հանգստեան թոշակ եւ հատուցում պիտի ստանան։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԵՍՊԱՆԸ ԵՏ ԿԱՆՉՈՒԵՑԱՒ

Ֆրանսական կառավարութեան պահանջումով

Ֆրանսական կառավարութիւնը պահանջեց ետ կանչել Փարիզի խորհրդային դեսպանը, Պ. Սուրից, ամբաստանելով թէ խանգարած է միջազգային օրէնքը, անպատշաճ հեռագիր մը ուղղելով Ֆինլանտայի հաշտութեան առթիւ։ Խ. Միութիւնը համակերպեցաւ այս որոշման, ետ կանչելով դեսպանը։

Տեղական թերթերը հետեւեալ կերպով կը պատմեն դէպքը.— Խորհրդային գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ մարտ 19ին Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանատան գործակատարը, Պ. Փայառ, Մոլոթովի հաղորդեց թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը դեսպան Սուրիցի կողմէ Սթալինի ուղղուած հեռագիրը կը նկատէ միջամտութիւն մը Ֆրանսայի ներքին քաղաքականութեան մէջ։ Միեւնոյն ատեն գործակատարը կը հաղորդէր թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը անպատշաճ կը նկատէ այդ հեռագրին հետեւեալ արտայայտութիւնները,— «Շնորհիւ խորհրդային կառավարութեան իմաստութեան եւ մեր քաջարի կարմիր բանակին, անգլիացի եւ ֆրանսացի ռազմասէրները, որոնք փորձեր էին պատերազմի հնոց մը վառել հիւսիսային - արեւելեան Եւրոպայի մէջ, նորէն ձախողանք մը կրեցին.— Խ. Միութիւնը կը մնայ անպարտելի միջնաբերդ մը որուն դէմ այսուհետեւ ալ պիտի խորտակուին ընկերվարութեան եւ բովանդակ աշխարհի աշխատաւորներու թշնամիներուն չարաշուք ծրագիրները»։

Թէեւ այս հեռագրին տաքսումը արգիլուած էր ֆրանսական գրաքննութեան կողմէ, բայց ֆրանսական կառավարութիւնը կը յայտարարէր թէ այլեւս չի կրնար Պ. Սուրիցը նկատել հաւանութեան արժանի (փէրսոնա կրաթա) եւ փափաք յայտնած է ետ կանչել զայն։ Հետեւաբար, արտաքին գործավարութեան օգնականը, Պ. Լոզովսքի, մարտ 26ին ֆրանսական գործակատարին յանձնեց հետեւեալ պատասխանը.—

1.— Խ. Միութեան կառավարութիւնը հիմնական պատճառ չի տեսներ որ ֆրանսական կառավարութիւնը այլեւս չկարենայ հաւանութեան արժանի համարել խորհրդային դեսպան Սուրիցը, երբեւ հետեւանք անոր ստորագրած և Մոսկուայի սահմանուած հեռագրի մը պարունակութեան,— հեռագիր մը որուն մէջ չէ յիշուած ֆրանսական կառավարութիւնը.— 2. Սակայն, նկատելով որ ֆրանսական կառավարութիւնը վստահութեան ձեւական խնդիր մը կը յարուցանէ Պ. Սուրիցի հանդէպ, Խ. Միութեան կառավարութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Պ. Սուրից արձակուած է դեսպանի պաշտօնէն։

Ինչպէս կը տեսնուի, խորհրդային կառավարութիւնն է որ երեւան կը հանէ այս գործը։ Հեռագիրը ուղղուած էր Մոլոթովի, բաց եւ ֆրանսերէն։ Ֆրանսական գրաքննութիւնը ստորագծելով արտատպուած խօսքերը, հեռագիրը վար դրած եւ ղրկած էր Մոսկուայի ֆրանսական գործակատարին, որ զայն յանձնեց Պ. Մոլոթովի, իր կառավարութեան դիտողութիններով։

Այս հեռագրին առթիւ, «Թան» եւ ուրիշ կարգ մը աջակողմեան թերթեր նորէն կը պահանջեն բոլորովին խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ։ «Ուզենք չուզենք Ռուսաստան մեր թշնամին է եւ պէտք է իբրեւ թշնամի վարուինք անոր հետ»։ Իսկ ուրիշ թերթեր եւ ծանօթ հրապարակագիրներ, Փէրթինաքս, Լէոն Պլում, Քէրիլլէս գիտել կուտան թէ անխոհեմութիւն է թշնամի նկատել Խ. Միութիւնը եւ պէտք է խուսափիլ այդ քայլէն, որքան կարելի է։

*** Ուրիշ խորհրդային դեսպան մը, Ռաքովսքի, դարձեալ ֆրանսական կառավարութեան պահանջումով ետ կանչուեցաւ 1927 օգոստոս 9ին, խռովայոյզ յայտարարութիւն մը ստորագրած ըլլալով դրամատիրական պետութեանց դէմ։

*** Անգլիոյ մէջ առ այժմ տրամադրութիւն չի տեսնուիր պահանջելու որ ետ կանչուի Լոնտոնի խորհրդային դեսպանը, ոչ ալ Մոսկուա միտք ունի զայն ետ կանչելու։ Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ Խ. Միութիւնը Գերմանիոյ մեղսակիցը նկատելով հանդերձ, չեն ուզեր աւելի ծանրացնել յարաբերութիւնները եւ կը սպասեն դէպքերու ընթացքին։

Մինչ այս մինչ այն, կը հաստատուի թէ անգլիական մարտանաւեր հիւսիսային Խաղաղականի մէջ բռնած են երկու ռուսական նաւեր, որոնք 17.000 թոն պղինձ կը փոխադրէին Վլատիվոստոք։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԵՒ ԾՈՎԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (210րդ օր).

Զեկոյց թիւ 411, մարտ 27, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք։

Զեկոյց թիւ 412, իրիկուն.— Նշանակելի գործունէութիւն երկու կողմի հրետաններու, Վոժի շրջանին մէջ։

*** Ֆրանսական ճակատի անգլիական հրամանատարութիւնը կը ծանուցանէ թէ մարտ 26ին օդանաւային գործունէութիւնը սաստկացաւ Մէցի շուրջը։ Եօթը թշնամի հետադօտիչ օդանաւեր, որոնց կ'ընկերանային որսկան օդանաւեր, կռիւի բռնուեցան անգլիական օդանաւերու հետ։ Այս վերջինները թշնամի օդանաւերու շարքը խանգարելէ վերջ, խափանեցին անոնց հետադօտութիւնները։ Աւելի վերջը անգլիական օդանաւերը հանդիպեցան 9 թշնամի օդանաւերու եւ ընդհարման ատեն տեսնուեցաւ որ անոնց երկուքը վար կ'իյնան բոցավառ։ Անգլիական օդանաւերէն մէկն ալ խորտակուեցաւ, բայց օդաչուն փրկուեցաւ անկարգելով։

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, խորտակուած գերմանական օդանաւերուն թիւն է 5։

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Հիթլէր գոհ չմնալով ծովակալ Ռէտէրէն, անոր տեղ ծովային նախարար նշանակած է աւելի երիտասարդ եւ խիզախ սպայ մը, ծովակալ Քարլս։ Առաջնորդը մասնաւորապէս դժգոհ է սուզանաւերու գործունէութեան արդիւնքէն։

*** Անգլիական չոգենաւ մը, 6574 թոն, շատ ուշացած ըլլալով, կորսուած կը համարուի։

*** «Թան» գրած էր թէ Դաշնակիցները այլեւս պիտի չյարգեն Նորվեկիոյ ջուրերուն չէզոքութիւնը։ Աժանս Հավաս ճշդելով այս լուրը, կ'ըսէ թէ այդպիսի որոշում չէ տրուած եւ թէ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ տեսակէտը չէ փոխուած, «Ալթմարք» չոգենաւին դէպքէն ի վեր։ Փարիզի եւ Լոնտոնի տեսակէտով, անհանդուրժելի է որ այս կամ այն երկրին ջուրերուն չէզոքութիւնը չարունակ բռնաբարուի գերմանական նաւերու կողմէ, հետեւաբար դաշնակիցները որոշած են իրենք կատարել հսկողութիւնը։ «Կարգ մը կառավարութեանց կրաւորական դիրքը խեղաթիւրած է չէզոքութեան իմաստը եւ Դաշնակիցներուն գործունէութիւնը պիտի սահմանափակուի խանգարուած հաւասարակշռութիւնը վերահաստատելու աշխատանքով»։ Զեկոյցը կ'եզրակացնէ թէ Ֆրանսա եւ Անգլիա պիտի չդպչին այն երկիրներուն որ խսկապէս կը յարգեն չէզոքութեան կանոնները։

Գերմանական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ «Ալթմարք» չոգենաւը Քիլ վերադարձած է։

*** Ծովային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ եօթը հոգի սպաննուած եւ քանի մը հոգի կորսուած են, պայթիւն մը պատահած ըլլալով «Լա Ռայ-նէօզ» թորփիլանաւին մէջ։

*** Ծովային նախարարը, Պ. Ռիօ, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, ազդարարեց թէ «կառավարութիւնը կրնայ հարկադրուիլ նոր սահմանափակումներ պարտադրելու ազգին», որպէսզի նաւագնացութիւնը կարենայ համապատասխանել պատերազմի պահանջներուն։ Նաւային կարաւաններու դրութիւնը մեծապէս օգտակար եղած է, սակայն այս դրութիւնը կը դանդաղեցնէ փոխադրութիւնները։ «Առանց մարտանաւերու ուղեկցութեան կորսնցուցած ենք 16 նաւեր, իսկ ուղեկցութեամբ՝ միայն երկու նաւեր։ Ֆրանսայի առեւտրական տորմիղը, 3.000.000 թոն, որ անբաւական էր խաղաղութեան ատեն, չի կրնար բաւել պատերազմի սուր պէտքերուն։ Բարեբախտաբար կը վայելենք աջակցութիւնը բրիտանական առեւտրական տորմիղին, 21.000.000 թոն, որ կը ներկայացնէ աշխարհի ամբողջ առեւտրական տորմիղին մէկ երրորդը»։

Թուրքիոյ դերը Տարտանէլէն Կովկաս

Երէկ հաղորդած էինք Թասս եղբայրներու թղթակցութեան առաջին մասը։ Ահաւասիկ մնացեալը։ (Խօսողը Զօր. Վէկանի սպաներէն մէկն է).

— Պատերազմէն առաջ, ինչպէս գիտէք, Թուրքերը Գերմաններուն եւ Ռուսերուն հետ կապուած կ'երեւային։ Անոնք առաջիններուն շնորհակալ էին որ ճարտարագէտներ եւ մարզիչ սպաներ ճարած են իրենց զօրքին համար, իսկ վերջիններուն ալ անոր համար որ օգնած էին իրենց, անկախութեան պատերազմին ատեն... Բայց ահա թէ ինչ պատահեցաւ։ Թուրքերը վախնալով որ Իտալացիները առտու մը ցամաք կ'ելլեն Ատալիոյ ափերուն վրայ, սկսան մեզի մօտենալ։ Յետոյ վրայ հասան գերմանական սպառնալիքը եւ խաղերը Պուլկարիոյ մէջ. անոնք զզացին նախատեսելով Գերմաններու տեղաւորումը Պոլսոյ մէջ... Գալով Ռուսերուն, անոնց հանդէպ իրենց զգացումները տակաւին կը մնային եւ միշտ կը մնան անստոյգ։ Բայց կասկած չկայ թէ անոնք այսօր ուղղամտօրէն, վճռապէս կը գտնուին Դաշնակիցներու բանակին մէջ։ Եւ այս՝ ճիշդ այն պատճառով որ վերջին պատերազմին մէջ մեզի դէմ դիրք բռնել տուաւ։ Անոնք չեն ուզեր որ եւ է գնով հրաժարիլ Եւրոպայի մէջ իրենց ձեռքը մնացած վերջին հողերէն, ոչ ալ Ռուսերուն կամ Գերմաններուն ձգել Նեղուցները։ Եթէ պատերազմ ծագի այս շրջանին մէջ, երբեք չափազանցութիւն չէ ըսել թէ անոնց աջակցութիւնը վճռական պիտի ըլլայ։ Պէտք չունիմ գովելու Թուրք զինուորը։ Դարերէ ի վեր ան ապացուցած է իր քաջութիւնը եւ տոկունութիւնը։ Ճիշդ է, իր սպառազինութիւնը առաջնակարգ չէ, բայց Դաշնակիցները կը ջանան բարւոքել զայն ամէն օր։ Եւ վերջապէս անոնք իրենց գլուխն ունին սպարապետ մը, Զօր. Չաքմաք, տակաւին երիտասարդ, որ իր կարողութիւնը ապացուցած է վերջին պատերազմին մէջ։

Այս բոլորին վրայ աւելցուցէք Թուրքիոյ բացառապէս նպաստաւոր դիրքը ռազմագիտական տեսակէտով։ Ան Եւրոպայի մէջ ունեցած ստացուածքներով պալքանեան ազգերուն մէջ կը կատարէ նոյնքան մեծ դեր մը որքան Յունաստան, Ռումանիա կամ Եուկոսլաւիա։ Իր նախկին նախագահը, հանճարեղ Աթաթիւրքը չէ՞ր որ նախաձեռնութիւնն ստանձնեց պալքանեան դաշինքին։ Եւ ուրիշ մեծ Թուրք վարիչ մը չէ՞ր որ կազմակերպեց Սաատապատի դաշինքը, Թուրքիոյ շուրջը համախմբելով իր արեւելեան բոլոր դրացիները, Իրան, Իրաք եւ Աֆղանիստան։ Միայն իր աշխարհագրական դիրքը Թուրքիան կը դարձնէ կեդրոնը ժողովուրդներու ընդարձակ դաշնակցութեան մը, որ կ'ընդգրկէ արեւելեան Եւրոպան եւ ամբողջ Մօտաւոր Արեւելքը։ Հաստատուած՝ երկու ծովերու վրայ, Թուրքիա կրնայ միաժամանակ տիրապետել Միջերկրականի եւ Սեւ ծովու։ Իր Կովկասի սահմանին վրայ ունի լաւագոյն ճամբան, որուն շնորհիւ, էրզրումի եւ Կարսի գծով, կրնայ իջնել Վրաստան եւ սպառնալ Թիֆլիսի, Պաթումի, Բագուի, այսինքն քարիւղի հորերուն.... Վերջապէս, բանակ մը որ չի վայելեր իր զինակցութիւնը կամ մեղսակցութիւնը, չի կրնար խիզախել Իրաքի կամ Իրանի վրայ, որովհետեւ կողէն պիտի զարնուի։ Երբեք, ոչ մէկ ժամանակ Թուրքիան այսքան կարեւորութիւն ունեցած է աշխարհի մէջ։ Դարձեալ, ոչ մէկ ատեն իր կենսական շահերը այնքան ուղղակի վտանգուած չեն։ Թուրքիա գիտէ, կը զգայ այս իրականութիւնը, եւ ատոր համար է որ, առանց անմիտ լաւատեսութեան, կարելի է վստահիլ մեզի հանդէպ ստանձնած յանձնառութեանց։ Գալով Արեւելքի խորհրդաւոր բանակին, ան եւս լաւ տեղաւորուած է այն կէտին վրայ ուրկէ կրնայ միջամտել ամէն տեղ։ Այս առթիւ Վէկանը գործածէ շատ պատկերալից բացատրութիւն մը.— «Ես հրշէջ մըն եմ, պատրաստ խոյանալու հոն ուր հրդեհ կայ»։ Իր աշխատանոցի բոլոր պատերուն վրայ կը կարդաք,— «Լռութիւն»։ Եւ ան հզօր աշխատանք մը կը կատարէ հոս, իր սովորական հանդարտութեամբ եւ պարզութեամբ, առանց սեթեւեթի եւ ճոռոմաբանութեան։

*** Երէկուան թղթակցութեան մէջ, Թասս եղբայրները կը փառաբանեն Չէրքէզներու հեծելազունդը, որ կը գտնուի գնդ. Քոլէի հրամանատարութեան տակ եւ Արեւելքի ֆրանսական բանակին կարեւոր մէկ զօրամասը կը կազմէ։ Այս առթիւ կը յիշեն Չէրքէզներու կրած հալածանքները ցարական իշխանութեան օրով եւ անոնց յոյսը՝ օր մը վերադառնալու իրենց հայրենիքը, Քուպան եւ Թէրէք։

*** Պոլսէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը օրինագիծ մը կը մշակէ, որուն համաձայն պիտի կրնայ ընդհանուր զօրաշարժ յայտարարել, եթէ անհրաժեշտ նկատէ։

*** Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանը Կովկաս գնաց, քննական պտոյտ մը կատարելու համար։ Պիտի մնայ 15 օր։

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Բոթեգիայէն (Հարաւ. Ափրիկէ) բաղ-

(Լուրերու շարունակութիւնը նայիլ Բ. էջ)

Թրքական նաւատորմը

«Թան»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ.—

Անատարակոյս, Թրքական բանակը համեստ տեղ մը կը գրաւէ աշխարհի պատերազմական նաւատորմին, ինչպէս իր երկրին պաշտպանութեան մէջ: 1928 Յունուարին ջնջուեցաւ ծովային գործավարութիւնը, զոր կը փոխարինէ այսօր ազգ. պաշտպանութեան գործավարութեան մէկ խորհրդականը:

Այսուհանդերձ Թուրքիա ծովային կարեւոր պետութիւն մըն է, շնորհիւ իր ծովեզերքներուն տարածութեան, Սեւ ու Եգէական ծովերու ափերուն վրայ կատարուող նաւարկութեան, որ կը լրացնէ ցամաքային հաղորդակցութեանց թերին, այլ մանաւանդ շնորհիւ իր ռազմագիտական բացառիկ դիրքին, որով տէր դարձած է նեղուցներուն, թումբ մը զոր Դաշնակիցները չկրցան բանալ 1914—1918ին, այսօր բարեբախտաբար Դաշնակիցներուն առջեւ բաց, իբրեւ հետեւանք Թրքական քաղաքականութեան կատարած շրջադարձին՝ ի նպաստ Դաշնակիցներուն:

Այդ բարեշրջութիւնը ամրապնդուեցաւ այն դաշնագիրներով, որոնք կնքուեցան 1938ին Լոնտոնի եւ Անգարայի կառավարութիւններուն միջեւ: Անգլիա 16 միլիոն Թրքական ոսկիի փոխառութիւն մը բրաւ Թուրքիոյ, այն պայմանով որ վեց միլիոնը յատկացուի Թուրքիոյ ազգ. պաշտպանութեան հաշւոյն բրիտանական նաւարաններու մէջ շինուելիք նաւերու ծախքերուն: Ֆրանսա եւս ուժ տալով այդ ուղղութեամբ, վեհանձնօրէն Թուրքիոյ վերադարձուց Ալեքսանտրէթի սանճաքը եւ աքանչելի նաւահանգիստը, որ լաւագոյնն է Մերձ. Արեւելքի ամբողջ ծովեզերքին վրայ:

Այս նոր քաղաքականութեան շնորհիւ, Թրքական նաւատորմը ազատագրուեցաւ ռուսեւգերմանական ամէն ազդեցութենէ: Հետզհետէ ճամբու դրուեցան ռուս եւ գերման մասնագէտները, որոնց յանձնուած էին ծովային կարեւոր ձեռնարկներ, ինչպէս նորոգել Տարտանէլի բերդերը, արգիլականացնել Պոլսոյ, Զոնկուլտաքի եւ Իզմիրի նաւահանգիստները: Անգլիացիները գործունէութիւն ցոյց տուին նաեւ ծովային մասնագէտներու եւ սպաներու պատրաստութեան մէջ,— Ներկայիս Թուրքիա կը հաշուէ 400 ծովային սպայ եւ 3500 նաւաստի:

Թուրքիա այլատիպ նաւեր ունի, որոնց ծագումը մէկը միւսէն տարբեր: Առաջին կարգի մարտանաւ ունի միայն «Եաւուզը», նախկին «Կէօպէն»ը, զոր Համպուրկի մէջ ծով իջեցուցին 1911ին եւ որ բախտորոշ դեր մը կատարեց 1914ին, Թուրքիան գործիք դարձնելով Գերմանիոյ ընդհ. ապակայութեան ձեռքը:

Այս մարտանաւը, որ քանիցս վնասուեցաւ 1914—1918ին, մանաւանդ բար հինգ անգամ բախելով ականներու, հիմնովին նորոգուեցաւ 1928էն 1930 Մարտ, Իզմիթի մէջ, Սէն-Նազէր-Փէնհօէթ նաւարանին մասնագէտներուն կողմէ: Անցեալ տարի կրկին նորոգուեցաւ արագութիւնը աւելցնելու եւ օդային յարձակումներու դէմ պաշտպանելու տեսակէտով: Իր ներկայ ձեւին տակ, հրաշալի մարտանաւ մըն է, որ կրնայ կարեւոր դեր մը խաղալ Սեւ ծովուն մէջ, ընդդէմ խորհրդային միջակ նաւերու: 23.000 թոն տարողութիւն ունի, 52.000 ձիու ուժ, որ իրեն կը շնորհէ մօտ 20 հանգոյցի արագութիւն, իր գործունէութեան շառաւիղն է 3000 մղոն, 15 հանգոյց արագութեամբ: Ունի 10 թնդանօթ 280 միլիմեթր տրամագիծով, գերմանական շինութիւն, 10 թնդանօթ 150 միլիմեթր տրամագիծով, 8 թնդանօթ 88 միլիմեթր տրամագիծով, 4ը հակօդային, եւ 4 գնդացիր, 2 թորփիլարձակ իւրաքանչիւր 500 միլիմեթր:

«Եաւուզ»ը իբրեւ հետազօտիչ ունի երկու թեթեւ յածանաւ, «Համիտիէ», շատ հին, մօտ 35 տարեկան, որ այժմ կ'օգտագործուի իբրեւ դպրոց կամ ական նետող, «Մէճիտիէ», նոյնքան տարողութեամբ (3350 թոն), եւ նոյնքան տարէց:

Թուրքիա իր ուժը տուած է գլխաւորաբար թեթեւ մարտանաւերու եւ սուզանաւերու: Արդարեւ ունի արդիական 4 հրաշալի թորփիլանաւ, բոլորն ալ իտալական շինութիւն: «Գոճաթէփէ» եւ «Ատաթէփէ» գործի դրուեցան 1932 Հոկտեմբեր: Ունին 1250 թոն տարողութիւն, 45.000 ձիու ուժ, ոչ պակաս 38 հանգոյց արագութիւն, իրենց գործունէութեան շառաւիղն է 300 մղոն 15 հանգոյց արագութեամբ, ունին 140 նաւաստի, զինուած՝ 4 թնդանօթով 120 միլիմեթրնոց, 3 հակօդային թնդանօթով, 2 գնդացիրով 20 միլիմեթրնոց, 6 թորփիլարձակով 533 միլիմեթրնոց,— կը յիշեցնեն իտալական նաւերը «Պոռեայ»ի տիպով:

«Թրնաղթէփէ» եւ «Զաֆէր» աւելի երիտասարդ են, շինուած՝ առաջիններէն երկու տարի վերջ: Ունին 1206 թոն տարողութիւն, 50.000 ձիու ուժ, 38 հանգոյց արագութիւն, զինուած ինչպէս առաջին երկու նաւերը, նման՝ իտալական «Թուրպին» նաւին:

Ուրիշ 4 թորփիլանաւեր եւս, աւելի արագընթաց եւ հզօր, կը շինուին բրիտանական նաւարաններու մէջ անցեալ տարուընէ ի վեր:

Թրքական նաւատորմը ունի արդիական սուզանաւերու զօրաւոր տորմիղ մը: Թիւ 1 սուզանաւը, «Պիրինճի Ինէօնիւ», եւ թիւ 2 սուզանաւը, «Իքինճի Ինէօնիւ» շինուած են հոլանտական նաւարանի մէջ: Ասոնց ծաւալն է 505 թոն ծովի վրայ, 620 թոն ծովին տակ, ունին 1100 ձիու ուժ, 13.5 հանգոյց արագութեամբ ծովին վրայ, 8.5 ծովին տակ: Ծովին մակերեսին վրայ գործունէութեան շառաւիղն է 7500 մղոն 10 հանգոյց արագութեամբ, իսկ ծովին տակ 80 մղոն 5 հանգոյց արագութեամբ: Զինուած են 75 միլիմեթրնոց թնդանօթով մը եւ 450 միլիմեթրնոց վեց թորփիլարձակով:

«Սաքարիա»ն նաւատորմին մէջ առնուած է 1931ին վերջերը: Իտալական շինութիւն: 610 եւ 940 թոն տարողութիւն ունի, 16 եւ 9.5 հանգոյց արագութիւն, 4000 մղոն 10 հանգոյց արագութեամբ գործունէութեան շառաւիղ, 102 միլիմեթրնոց թնդանօթ մը եւ 533 միլիմեթրնոց վեց թորփիլարձակ: «Տումլուփունար»ը նոր է, աւելի մեծ (980 եւ 1216 թոն), 17.5 եւ 9.5 հանգոյց արագութեամբ, զինուած է միւսներուն պէս, բայց կրնայ տանիլ 48 ական:

«Կիւր»ը ծնած է Քաւիքսի նաւառանին մէջ: Գերմանա-հոլանտական սիստեմով շինուած, 780 եւ 960 թոն տարողութիւն ունի եւ զինուած է միւսներուն պէս:

«Սալտըրայ», «Աթըլայ» եւ «Երըլտըրայ» շինուած են 1939ին եւ 1940ին, առաջինը գերմանական նաւարանի մէջ, միւս երկուքը Իզմիթի մէջ: 934 եւ 1210 թոն ծաւալ ունին, 29 հանգոյց արագութիւն, 100 միլիմեթրնոց թնդանօթ մը եւ վեց թորփիլարձակ: «Կիւր» սուզանաւին բարեփոխուած ձեւով:

«Պաթըրայ» ծով իջած է 1939ին Գերմանիոյ մէջ: Միւսներէն աւելի մեծ եւ աւելի լաւ զինուած:

Թրքական նաւատորմը ունի նաեւ երկու ազդանաւ, երեք ականահաւաք, չորս ականաձիգ,— երկուքը արդիական, որոնք պատրաստուած են անգլիական նաւարաններուն: Ունի նոյնպէս երեք եզերապահ նաւեր իտալական M. A. S. նաւին տիպարով, շինուած 1931ին, 34 հանգոյց արագութեամբ, զինուած՝ 76նոց թնդանօթով մը, գնդացիրով մը, 450նոց երկու թորփիլով եւ ութ ծովառումբով:

Նաւային շինութեանց վերջին ծրագիրը կը տրամադրէ նաեւ շինել երկու յածանաւ 7000 տարողութեամբ եւ տասը սուզանաւ 360 թոն տարողութեամբ: Անցեալ տարի ծրագրուեցաւ նոյնպէս արդիականացնել Զուռնաքը եւ շինել մեծ աւազան մը:

Պատերազմը եւ հայ ժողովուրդը

Ս. Արարատեան, նախկին նախարար Հայաստանի, բանախօսութիւն մը կատարած է այս նիւթի մասին, Պուքրէշի մէջ: «Արազ»էն կը քաղենք հետեւեալ ամփոփումը.—

Բանախօսը փաստացի վերլուծումէ մը վերջ, յանգեցաւ հետեւեալ եզրակացութեանց.—

Ա. Հայ ժողովուրդի կարեւոր մէկ մասը ցրուած կ'ապրի զանազան երկիրներու մէջ, տեղ տեղ հոծ կորիզ մը կազմելով: Պետութիւնները որոնց ծոցին մէջ հիւրընկալուած է ան, անշուշտ որ միեւնոյն ճակատը չեն աշխարհի ներկայ փոթորիկին մէջ: Իր պարտքն է հետեւաբար իր քաղաքացիի պարտքը ճշդիւ կերպով կատարել ամէն վայրի մէջ, առանց անխորհուրդ ելոյթներով դժուարացնելու ուրիշ վայրերու հայութեան դիրքն ու հանդարտութիւնը:

Բ. Մեր հիմնական մտահոգութեան առարկան հայ ժողովուրդի հայրենիքը պէտք է ըլլայ: Ոչ միայն անոր համար որ հոն համախմբուած է հայ համրանքին ստուարագոյն մասը, այլ նաեւ որովհետեւ ան է կորիզը մեր բովանդակ յոյսերուն: Պէտք է շարունակ դուրգուրանք անոր վրայ, մինչեւ ունենանք ներկայ իրականութիւնը, եւ ինչ կը վերաբերի անոր վաղուան՝ թօթափենք մեր երբեմնի ցնորական երազները, իրատես եւ համեստ ցանկութեանց կապելով Հայկական Դատը:

Գ. Աշխարհի դէպքերը ցոյց կուտան անընդհատ թէ հեռաւոր սուրբերը յաճախ ժողովուրդները կը զրկեն պայծառատեսութենէ: Որ եւ է պզտիկ ժողովուրդ չի կրնար իր ներկան պահպանել եւ դէպի ապագան քալել՝ առանց հարեւան եւ մանաւանդ բախտակից ժողովուրդներու հետ փոխադարձ համակցողութեամբ կապուելու: Հայկական ղեկավարութեան պարտքն է հայ հայրենիքի դրացիներուն հետ համակցողութեան լեզու գտնել՝ ոչ միայն վախճան տալու համար երբեմնի ազգամիջեան վէճերուն, այլ միասին դիմագրաւելու համար ապագան: Եթէ երէկ [illegible] կը թուէր կովկասեան ժողովուրդներու միջեւ բարեկամական կապ մը, ներկայիս անյետաձգելի պահանջ է արդէն, եւ հետեւաբար պէտք է լրջօրէն ձգտիլ անոր, փոխադարձ զոհաբերութեանց իսկ գինով:

Դ. Հայ ժողովուրդի չար բախտէն՝ հայ հայրենիքը միշտ գտնուած է հակընդդէմ շահերով շրջապատուած իրարու թշնամի մեծ ուժերու անմիջական դրացնութեանը մէջ: Տուժած է ամէն անգամ երբ լիովին անձնատուր եղած է այդ ուժերէն մէկուն, թշնամական դիրք բռնելով միւսին հանդէպ: Կրցած է վտանգները անհետացնել կամ մեղմացնել անոնց թափը՝ երբ հայ ժողովուրդի ծոցին մէջ գոյութիւն ունեցած են տարբեր երկու տարբեր հակումներով, ի վիճակի մէկ կամ միւս կողմին հետ լեզու գտնելու ի հարկին: Ներկայ վայրկեանը տարբեր չէ: Հայ հայրենիքը միշտ շրջապատուած կը մնայ հակընդդէմ ուժերով: Քաղաքական տհասութիւն պիտի ըլլար եթէ հայ ժողովուրդը անձնատուր ըլլար միայն մէկ կողմին, թշնամական դիրք բռնելով միւսին հանդէպ: Ոչ ոք կրնայ գուշակել թէ դէպքերը ինչ ուղղութեամբ կրնան զարգանալ. Հայ ժողովուրդի ղեկավարներուն պարտքն է նժարը պահպանել, եւ հնարաւորութիւն տալ նաեւ այնպիսի տարրերու՝ որպէսզի ի հարկին խօսքի նստին խորթ թուող կողմին հետ ալ:

Օգտակար գիրք մը

Նոր հրատարակ ելաւ «Յառաջ»ի ծանօթ աշխատակից Պ. Հր. Ն. Թորոսեանի մէկ գրքոյկը՝ «Կենցաղագիտութիւն, Հանրային գործունէութիւն եւ քաղաքացիական կրթութիւն»: Ասիկա կը կազմէ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մատենաշարի 5րդ թիւը: Հ. Բ. Ը. Միութիւնը քանի մը տարիէ ի վեր ձեռնարկած է նման գրքոյկներ հրատարակել, դիւրամատչելի գինով մը (3 ֆրանք), ժողովուրդի լայն զանգուածներուն օգտակար ըլլալու ցանկութեամբ:

Պ. Թորոսեանի գրքոյկը 60 սեղմ էջերու մէջ, պարզ ու սահուն լեզուով մը, առանց սեթեւեթի եւ աւելորդ խորհրդածութիւններու ձեռնհասօրէն կուտայ պիտանի խորհուրդներ, որոնք օգտակար են առօրեայ կեանքին համար:

Գրքոյկի Ա. մասին մէջ կը խօսի կենցաղագիտութեան մասին: Մեր մէջ մասնաւորաբար մարդիկ յաճախ շատ կարեւորութիւն չեն տար բարեկրթութեան տարրական օրէնքներուն եւ միշտ ալ կը տուժեն այդ պատճառով: Որքան պիտի շահէին սակայն՝ եթէ քիչ մը կենցաղագիտութիւն գիտնային: Պ. Թորոսեան անոր տարերքը կը բացատրէ եւ բոլորին ծանօթ ճշմարտութիւնները կը ներկայացնէ դասաւորուած ձեւով մը:

Երկրորդ մասին մէջ կը խօսի Հանրային գործունէութեան մասին: Հեղինակին համաձայն, գաղութներու կազմակերպութեանց առաջին եւ էական նպատակը պէտք է ըլլայ ազգային գոյութիւնը պահպանել ամէն գնով,— Արգելք ըլլալ Հայուն ուծացման, այլասերման, մէկ խօսքով, օտարացման (էջ 21): Ու կ'եզրակացնէ թէ միջազգային ամէն գաղափարի կամ քաղաքական ամէն վարդապետութեան այս տեսակէտէն պէտք է նայիլ:

Այս առթիւ կուտայ զանազան խորհուրդներ, կը բացատրէ Հայ. Եկեղեցւոյ դերը ազգապահպանման գործին մէջ, կը պարզէ ժողովավարութեան սկզբունքները, հանրային գործիչին դերն ու պաշտօնը եւ կը շեշտէ համազգային կազմակերպութեան մը անհրաժեշտութիւնը:

Գրքին երրորդ եւ վերջին մասը յատկացուած է «քաղաքացիական կրթութեան», որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ համառօտ իրաւաբանութիւն, դատաւորին, փաստաբանին, պետական մարդուն գիտութիւնը՝ իր ամենատարրական ձեւով ներկայացուած» (էջ 46):

Այստեղ համառօտ տեղեկութիւններ կուտայ պետութեան հիմնական կազմին, զանազան պետական վարչաձեւերու (միապետութիւն, հանրապետութիւն եւայլն) եւ կը բացատրէ այն «անհատական իրաւունքները», զորս կը վայելեն բոլոր անոնք որ կ'ապրին ժողովրդավար երկրի մը մէջ (անձի, խղճի, կրօնքի ազատութիւն, բնակարանի անբռնաբարելիութիւն, սեփականութեան եւ աշխատելու իրաւունք, մամուլի եւ հաւաքոյթի ազատութիւն): Կը բացատրէ նաեւ քաղաքային եւ քաղաքական իրաւունքները, ինչպէս նաեւ հպատակութեան խնդիրը:

Հրատարակիչ Միութիւնը շատ ժլատ գտնուած է՝ միաժամանակ երեք կարեւոր նիւթերու համար մէկ գրքոյկ միայն յատկացնելով: Կը կարծենք թէ հեղինակին հնարաւորութիւն պէտք է տրուէր քիչ մը աւելի ընդլայնելու իր շօշափած նիւթերը, որոնք շատ կարեւոր են՝ մասնաւորաբար մեր նոր սերունդի քաղաքացիական դաստիարակութեան համար:

Հ. Ս.

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme . Paris (13)
Le Gerant : H. STEPHAN

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԼԵՒՈՆ ԱՍՏՈՒՐԵԱՆ

«Ցուսարեր»էն ցաւով կ'իմանանք ընկեր Լեւոն Աստուրեանի մահը, որ տեղի ունեցած է մարտ 10ին, Գահիրէ, Տէմիր Տաշի հիւանդանոցին մէջ: Ողբացեալ ընկերոջ ծոծրակին վրայ վէրք մը գոյացած էր, հետեւեալ օրը գործողութեան ենթարկուած, եւ վէրքը աւելի լաւապէս դարմանելու համար փոխադրուած է հիւանդանոց: Մարտ 9ին նոր եւ աւելի արմատական գործողութիւն մը կատարուած էր եւ լաւացած իր կացութիւնը: Բայց յաջորդ օրը սիրտը տկարացած էր եւ յանկարծական շաքարի յայտնումով, անշնչացած, թերեւս արեան վարակումի հետեւանքով:

— «Թանկագին ընկեր մը կը կորսնցնէ Եգիպտոսի կազմակերպութիւնը, ուր յարգուած եւ սիրուած էր անխտիր բոլորէն, իր անհուն բարութեան, զոհաբերութեան եւ ընկերականութեան համար: Դաշնակցութեան գտած էր ինք, այնքան քաղցր ու հեզահամբոյր էր իր բնաւորութեամբ, եւ այսօր երբ կը հարկադրուինք խօսիլ իր կորուստին առջեւ, անկարելի է արցունքով եւ արգահատանքով չլեցուիլ. այսքան բարութիւն եւ ճակատագրի այսքան դաժանութի՛ւն առողջ եւ դեռ երիտասարդ հասակի մէջ, հազիւ 45 տարեկան:

Մեր սիրելի ընկերը եղած էր հին Դաշնակցական պատանի օրերէն, եւ վարած պատասխանատու պաշտօններ, ըլլալով Կոմիտէի եւ ապա Կ. Կոմիտէի անդամ: Ծնած էր Էրզրում, յեղափոխական ընտանիքի մը մէջ, ըլլալով զաւակը ծանօթ յեղափոխական գործիչ Յովհ. Աստուրեանի եւ եղբայրը՝ Գեղամի, որ կախաղան հանուած էր Մուշի մէջ, իբրեւ յեղափոխական: Լեւոն իր հոգիով եւ զոհաբերութեան ոգիով կը շարունակէր իր գերդաստանի աւանդութիւնը: Աւարտած էր Սանասարեան վարժարանը եւ ապա շարունակած էր ուսումը Պոլիս, Թրքական վարժարաններու մէջ: Պատերազմէն առաջ եկած էր Գահիրէ եւ Մաթոսեան տան մէջ մտած, ուր կարեւոր պաշտօն ունէր եւ սիրուած ու յարգուած դէմք մըն էր: Կը թողու ծերունի մայր մը միայն:

*** Նոյնպէս ցաւով կ'իմանանք մահը Պ. Կարապետ Նուրեանի, որ Երուսաղէմի պատրիարքութեան դիւանապետութիւնը կը վարէր 18 տարիէ ի վեր: Հանգուցեալը 62 տարեկան էր, զաւակը Պոլսոյ երեւելիներէն Պ. Յովհ. Նուրեանի եւ եղբայրը Տիկին Սթամպուլեանի: Ուսումը առած էր Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ: Զինադադարին անդամագրուեցաւ Դաշնակցութեան, գործօն դեր կատարելով մասնաւորապէս արտաքին յարաբերութեանց մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Գասըմեան, Այրի Տիկին Թագուհի Շարապխանեան եւ աղջիկները՝ Արմենուհի եւ Գայիանէ ինչպէս նաեւ Գասըմեան, Պէրպէրեան, Գաւառեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ԹՈՎՄԱՍ ԳԱՍԸՄԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

մաթիւ հետեւակազօրքեր պիտի ղրկուին մօտերս, մէկ մասը Մօտաւոր Արեւելք, միւս մասը Անգլիա:

*** Թրքական կառավարութիւնը որոշեց անթելի զօրաւոր կայան մը հաստատել Պոլսոյ մէջ, կանխելու համար խափանումները որոնք յաճախադէպ դարձած են վերջերս: Հաստատուած է որ գերմանական անթելը միշտ կը խափանէ Թուրքերէն ձայնասփիւռը:

*** Գնդ. Ֆապրի, նախկին պատերազմական նախարարը եւ «Մաթէն»ի զինուորական աշխատակիցը, իր երէկուան տեսութիւնը նուիրած էր Թուրքիոյ, «որ մէկ օրէն միւսը կրնայ հաստատուն յենարան մը դառնալ Դաշնակիցներուն համար»: Յօդուածագիրը յիշելով Սարաճօղլուի յայտարարութիւնը, զոր հրատարակեր էինք առջի օր, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— «Թուրքիա անվիճելի չիտակութեամբ եւ հաստատամութեամբ կը հետեւի ուղեգծի մը որ զայն ուղղակի դէմ դիմաց կը դնէ Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան բոլոր տենչերուն: Ան կը կազմէ սիրտը քաղաքական եւ զինուորական հարցին որ կ'եփի Մօտաւոր Արեւելքի, Միջերկրականի եւ Պալքաններու մէջ: Ան առաջնակարգ դեր մը կը կատարէ Պալքանեան Համաձայնութեան եւ Սաատապատի ուխտով կապուած պետութեանց մէջ: Այնպէս ան Եւրոպան կը կապէ Ասիոյ, Պալքանները Արեւելքի, Միջերկրականի եւ Սեւ ծովու, քրիստոնեայ աշխարհը իսլամական աշխարհին: Ոգեւորիչը եւ վերջապահը Պալքանեան Համաձայնութեան, ան յառաջապահն է ժողովուրդներու հզօր ընկերակցութեան մը որ կը տարածուի Վոսփորէն Պարսից ծոց, ամբողջ Պաղտատի գծին վրայ: Կռթնած՝ Սուրիոյ, Պաղեստինի եւ Եգիպտոսի վրայ, Թուրքիան Միջերկրականի մէկ ծայրին վրայ կը կազմէ ամրոց մը նոյնքան անսասան որքան Ֆրանսական հիւսիսային Ափրիկէն միւս ափին վրայ: Երբ Սարաճօղլու կը յայտարարէ թէ Թուրքիա բարեխղճօրէն պիտի կատարէ իր յանձնառութիւնները Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի եւ Պալքանեան զինակիցներուն հանդէպ, կը նշանակէ թէ դաշնակից դիւանագիտութիւնը նշանակալից յենարան մը ունի աշխարհի ամէնէն զգայուն կէտերէն մէկուն վրայ որ կրնայ վաղը դառնալ սիրտը ներկայ պատերազմին: Ֆրանսացի եւ Թուրք զինուորին միջեւ կը տիրէ բարեկամութիւն մը որ հիմնուած է փոխադարձ համարումի եւ նոյն հիմնական պարկեշտութեան վրայ: Անոնք պատնէշին միեւնոյն կողմը կը գտնուին»:

Հայ զինուոր մը եւս մեռած

Ցաւով կ'իմանանք թէ Լիմոժի հիւանդանոցին մէջ մեռած է հայ զինուոր մը եւս, ընկեր Յովհաննէս Ազատեան, ականջի գործողութեան մը հետեւանքով: Տարաբախտ երիտասարդը Իսի լէ Մուլինոյի ընկերներէն էր եւ եօթներորդ զոհն է, պատերազմէն ի վեր:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՐԱՆ առեւտրական եւ նաւային դաշնագիր մը ստորագրեցին մարտ 27ին, վերահաստատելով տնտեսական յարաբերութիւնները:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՈՍԿԻԻՆ ԱՆԿՈՒՄԸ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ սեղանաւորական շրջանակներու մէջ, մասնաւորապէս զբաղեցնելով Մ. Նահանգները:

ՊԱՀԵՍՏԻՆԵՐՈՒ Բ. ՇԱՐՔԻՆ նոր դասաւորման առթիւ, պատերազմական նախարարութիւնը լուսաբանութիւն մը հրատարակեց, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— Նոր դասաւորումը կը կատարուի համաձայն 1939 դեկտեմբեր 27ի հրամանագրին Ա. յօդուածին, որուն տրամադրութեամբ պահեստիներու Բ. շարքին զինուորները պէտք է տեղաւորուին ներքին զօրագունդերուն մէջ՝ բացի անոնցմէ որ կը պատկանին կամ կապուած են 1919ի զօրաշարժին, [illegible]

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 30 ՄԱՐՏ SAMEDI 30 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4310

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼԵԶՈՒ ՉԻ ԳՏՆՈՒԻՐ ԼԵԶՈՒ ԹԱՓԵԼՈՎ

Ուրիշ ազգերու մէջ, բոլոր անոնք որ «վերաքննութիւն» կը պահանջեն, նկատի ունին մէկ հիմնական միտք,— հողային կամ քաղաքական հատուցում, զիջում ստանալ, սրբագրելով տարիներ առաջ կնքուած դաշնագիրները:

Անշուշտ այս չէ Ս. Արարատեանի հասկցած «վերաքննութիւնը», մանաւանդ որ հարցը կը վերաբերի Թուրքիոյ: Ընկերը պարզապէս բսել կ՚ուզէ.— վերադնահատենք մեր դիրքը, թշնամութիւնը վերածենք բարեկամութեան, նկատի առնելով « այսօրուան մեր կացութիւնը, մեր բոլոր տեսակի մտահոգութիւնները, մեր ապագայ պատասխանատուութիւնը »:

Այս տեսակէտը բացորոշապէս կ՚երեւայ բանախօսութեան այն մասին մէջ որ կը վերաբերի կովկասեան ժողովուրդներուն հետ եղած յարաբերութեանց: Մնացեալը անոր տրամաբանական եզրակացութիւնն է:

Մեր կարծիքով, ոչ թէ «արտաքոյ կարգի իրատեսութիւն», այլ արտակարգ թիւրատեսութիւն մը կը մատնէ այս թելադրութիւնը:

Փորձենք վերլուծել, մեր փաստերը քաղելով անողոք իրականութենէն. եւ այն ենթադրութեամբ թէ պատերազմը պիտի տարածուի Մօտաւոր Արեւելքի եւ Կովկասի մէջ.—

1.— Թուրքիա իր կողքին ունենալով երկու հզօր Դաշնակիցներ, Անգլիա եւ Ֆրանսա, ի հարկին Կովկաս, հետեւաբար Հայաստան պիտի մտնէ համախորհուրդ անոնց հետ: Այս ճամբուն վրայ, ան իրեն հետ ունի հարեւան իսլամ երկիրները:

Այդ պարագային, ան պէտք ունի՞ հայկական բարեկամութեան, քանի որ կողքն ապահով է,— ամայի եւ աւերակ Թրքա - Հայաստանը, ուր բուերն անգամ չեն համարձակիր դիշերել:

2.— Քաղաքական կեանքի մէջ բարեկամութիւնը ծախու ապրանք է: «Ինծի հետ եկուր, ես այս կ՚առնեմ, դուն ալ այն»: Այդպէս կնքուած են վերջին դաշինքներն ալ:

Արդ, ի՞նչ ունինք մենք ծախելիք: Անշուշտ Անգարա գին մը պիտի պահանջէ, իր բարեկամութիւնը, գոնէ բարեհա՛ճ ուշադրութիւնը շնորհելու համար: Դաշնագիր մը ստորագրել տուած է արդէն,— Ալէքսանդրապոլ, 1920: Կը դոհանա՞յ ատով, եթէ դուրը զարնես: Պայման պիտի չդնէ՞ նոր թուղթ մըն ալ ստորագրել,— նոյնքան անփառունակ եւ աղիտաբեր: Եւ այն ատեն, ո՞ր «իրատես»ը պիտի համարձակէր ասպարէզ նետուիլ, տապանաքար մը եւս տեղաւորելու համար, երբ 25 տարիէ ի վեր քարոզ կը կարդանք, հատուցում պահանջելով...

3.— Եթէ կ՚արժէ լեզու գտնել լեզու թափելով — այն ալ Թուրքին առջեւ — կը բաւէն եպիսկոպոս մը եւ երկու վարդապետ, մինչեւ անգամ գիւղական տէրտէր մը, աղ ու հացով դիմաւորելու համար թրքական բանակը, որպէսզի խնայէ մեր սեւ աչքերուն, Հայաստանէն անցած ատեն...

4.— Նոյն իսկ արտաքին ուժերու թելադրութեամբ — եւ կան թելադրողներ — լեզու գտնելու որ եւ է փորձ պիտի ծառայէր պարզապէս արդահատանք շարժելու: Պիտի կոտրէր այս ժողովուրդին բարոյական կորովը, անպատիւ յանձնառութեանց մղելով զայն:

5.— Մեր հարեւանները բարեկամութեամբ կապուած ըլլալով Թուրքիոյ հետ, մենք մինա՞կ պիտի մնանք, ճակատագրական պահուն:

Իսկապէս դժուար է ճշդիւ պատկերացնել այդ ճակատագրական պահը:

Բայց, ինչո՞ւ այդքան սեւ տեսնել կացութիւնը, երբ գիտենք որ Թուրքիա ինք անկարելին կը փորձէ, խուսափելու համար զինեալ ընդհարումէ:

6.— Ո՞վ պիտի կրնար պնդել թէ բոլորովին անճար ենք մենք, ներսէն թէ դուրսէն, կամ թէ Թուրքերը իրենք անհրաժեշտ պիտի չգտնեն հիմնական «վերաքննութիւն» մը, իրենց իսկ շահուն համար:

Ոչինչ կը փրկեն ինքնամատոյց շարժուձեւերը, հոգեբանօրէն թէ իրականօրէն: Մանաւանդ օրուան այս ժամուն:— Շ.

Եօթը դեսպաններ Լոնտոն կը կանչուին

»»» . «««

Դիւանագիտական ճակատամարտը կը շարունակուի Լոնտոնի եւ Փարիզի, ինչպէս թշնամի մայրաքաղաքներուն մէջ: Գրած էինք թէ ֆրանսական կառավարութիւնը որոշած է հետզհետէ Փարիզ կանչել իր դեսպանները, խորհրդակցելու համար: Անգլիական կառավարութիւնն ալ որոշեց Լոնտոն հրաւիրել Հռոմի, Պոլսոյ, Աթէնքի, Պելկրատի, Պուքրէշի, Փէշթայի եւ Սոֆիայի դեսպանները: Անգլիոյ մէջ մասնաւոր ուշադրութեամբ կը դիտեն Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ յարաբերութեանց բարւոքման համար կատարուած փորձերը:

Ինչպէս կ՚երեւայ, Դաշնակիցներն ալ կը պատրաստուին «դիւանագիտական յարձակողական մը» կատարել հարաւային - արեւելեան Եւրոպայի եւ մասնաւորապէս Պալքաններու մէջ, խափանելու համար գերմանական խաղերը: Դաշնակիցները կ՚ուզեն պատրաստ գտնուիլ որ եւ է պատահականութեան հանդէպ, քաղաքական թէ զինուորական տեսակէտով:

*** Փարիզի խորհրդային դեսպանը, Պ. Սուրից, մեկնեցաւ, համաձայն իր կառավարութեան հրահանգին: Մոսկուայի մէջ փակուած կը նկատեն այս խնդիրը, անձնական համարելով զայն: Ցայտնի չէ թէ Խ. Միութիւնը նոր դեսպա՞ն մը պիտի նշանակէ, թէ պիտի գոհանայ գործակատարի մը յանձնելով դեսպանատունը: Փարիզի աջակողմեան մամուլը միշտ կը պահանջէ վերջ տալ այս կացութեան, խզելով դիւանագիտական յարաբերութիւնները եւ փակելով դեսպանատունը: Գնդ. Ֆապրի երէկ նորէն այս հարցը կը յուզէր «Մաթէն»ի մէջ, շեշտելով թէ Խ. Միութիւնը թշնամի է եւ պէտք է անոր համեմատ վարուիլ ամէն բանի մէջ: «Ով որ Գերմանիոյ հետ կը կռուի, մեզի դէմ կը կռուի: Պէտք է որ իր բնական ելքին յանգի այս տրամաբանութիւնը»:

Լոնտոնի խորհրդային դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարին հետ, երկու երկիրներու յարաբերութեանց մասին:

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ հիւսիսային նահանգը, Փէցամօ, հետզհետէ կը պարպուի Ռուսերուն կողմէ, համաձայն կնքուած դաշնագրին: Կը կարծուի թէ նիքէլի հանքային շրջանը պարպուած պիտի ըլլայ մինչեւ այս շաբթու վերջը:

ԿԱՇԻԻ պակասը սաստկացած ըլլալով, գերման թերթերը կը յանձնարարեն փայտէ կօշիկներ հագնիլ:

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՆԻՍՏԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Ոչ զինադադար, ոչ ալ հաշտութիւն առանց փոխադարձ համաձայնութեան

Վեցերորդ Գերագոյն Խորհուրդը գումարուեցաւ Լոնտոնի մէջ, մարտ 28ին, արձակելով նոր վճիռ մը,— Անգլիա եւ Ֆրանսա ոչ զինադադար, ոչ ալ հաշտութիւն պիտի կնքեն, առանց փոխադարձ համաձայնութեան:

Ժողովը տեղի ունեցաւ Անգլիոյ վարչապետարանին մէջ, գրաւելով երկու նիստ, մէկը առտուն, միւսը՝ կէսօրէն վերջը: Ֆրանսայի գլխաւոր ներկայացուցիչն էր վարչապետը, Պ. Փօլ Ռէյնօ, որ ժողովէն անմիջապէս վերջը Փարիզ վերադարձաւ օդանաւով: Միւս ներկայացուցիչներն էին ծովային, օդանաւային նախարարները, սպարապետը՝ զօր. Կամլէն, ծովակալ Տարլան, Զօր. Վիւիլմէն եւ Զօր. Քէօլց, որոնց կ՚ընկերանային արտաքին նախարարութեան մնայուն խորհրդականը՝ Պ. Ալէքսի Լէժէ եւ Լոնտոնի ֆրանսական դեսպանը: Անգլիոյ կողմէ կը մասնակցէին Պ. Չէմպըրլէն, Լորտ Հալիֆէքս, Չըրչիլ, պատերազմական եւ օդանաւային նախարարները, արտաքին նախարարութեան խորհրդականը, սպայակոյտին նախագահը եւն.:

Ժողովէն վերջը հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցը հրատարակուեցաւ.

— Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը իր ուրախութիւնը յայտնեց որ պատեհութիւն կ՚ունենայ առաջին անգամ ողջունելու Պ. Փօլ Ռէյնօն իբրեւ վարչապետ Ֆրանսայի: Գերագոյն խորհուրդը քննեց ռազմագիտական կացութեան ընթացքը իր վերջին գումարումէն ի վեր եւ ճշդեց յառաջիկայ ուղեգիծը: Անցեալ դեկտեմբերին Սըր Ճոն Սայմընի եւ Պ. Փօլ Ռէյնոյի միջեւ կնքուած համաձայնութեան հիման վրայ, եւ ուզելով այդ համաձայնութիւնը տարածել այն բոլոր ասպարէզներուն մէջ որ կապ ունին երկու երկիրներու շահերուն եւ ապահովութեան հետ, երկու կառավարութիւնները կնքեցին հետեւեալ հանդիսաւոր համաձայնութիւնը.—

« Ֆրանսայի հանրապետութեան կառավարութիւնը եւ Մեծն Բրիտանիոյ Միացեալ Թագաւորութեան եւ Հիւսիսային Իրլանտայի կառավարութիւնը փոխադարձաբար յանձն կ՚առնեն ոչ բանակցիլ ոչ ալ զինադադար կամ հաշտութիւն կնքել ներկայ պատերազմի ընթացքին, առանց փոխադարձ համաձայնութեան: Անոնք յանձն կ՚առնեն հաշտութեան պայմանները չքննել առանց կատարեալ համաձայնութեան մը յանգելու այն պայմաններու մասին որ անհրաժեշտ են երաշխաւորելու համար իրենց իւրաքանչիւրին իրական եւ տեւական ապահովութիւնը: Վերջապէս, անոնք յանձն կ՚առնեն մինչեւ խաղաղութեան վերահաստատումը շարունակել իրենց գործակցութիւնը բոլոր ասպարէզներուն մէջ, որքան ատեն որ անհրաժեշտ է իրենց ապահովութիւնը երաշխաւորելու եւ ուրիշ ազգերու աջակցութեամբ վերակառուցանելու համար միջազգային կարգուսարք մը որ ապահովէ ժողովուրդներու ազատութիւնը, օրէնքի յարգանքը եւ խաղաղութեան պահպանումը Եւրոպայի մէջ»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԵՐԿՈՒ ԳԵՐՄԱՆ, ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐ ԽՈՐՏԱԿՈՒԱԾ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (211րդ օր).

Զեկոյց թիւ 413, մարտ 28, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհ. ճակատին վրայ: Պահակախումբերու գործունէութիւն երկու կողմէն, մասնաւորապէս Վոժի շրջանին մէջ:

Զեկոյց թիւ 414, իրիկուն.— Գործունէութիւն երկու կողմի հրետաձիգ ուժերու, Վոժի արեւմտեան շրջանին մէջ:

*** Օդանաւային ընդհարումները կ՚աճին, քանի կը պայծառանայ օդը: Առջի օր երկու գերմանական եւ երկու անգլիական օդանաւեր խորտակուեցան, երբ հետազօտիչ թռիչքներ կը կատարէին Հիւսիսային ծովու մէջ եւ Գերմանիոյ վրայ: Գերմանական օդանաւերէն մէկը խորտակուեցաւ Սկովտիոյ հիւսիսային արեւելեան շրջանին մէջ: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ ասով 48ի կը բարձրանայ պատերազմին սկիզբէն ի վեր խորտակուած գերմանական օդանաւերու թիւը: Նոյն օրը ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ երկու գերմանական օդանաւերու դէմ, տեւելով կէս ժամ: Անգլիական զեկոյցը կ՚ըսէ թէ գերմանական օդանաւերէն մէկը անգործածելի դարձաւ: Խորտակուեցաւ նաեւ անգլիական օդանաւ մը: Դարձեալ այն օրը անգլիական օդանաւեր թռան Գերմանիոյ վրայ, քանի մը անգամ: Օդանաւերէն մէկը Հոլանտայէն անցած ատեն խորտակուեցաւ հոլանտական սաւառնակի մը կողմէ: Օդաչուներէն մէկը վար ցատկած ատեն մեռաւ, անկարգելը բացուած չըլլալով: Միւս չորսը կրցան Ռոթէրտամ իջեցնել օդանաւը որ բռնկած էր: Զորսն ալ պիտի արգելափակուին:

*** Նորվեկիոյ կառավարութիւնը որոշեց արգելափակել գերմանական սուզանաւ մը որ խրած էր իր ափերուն վրայ, ալեկոծութեան հետեւանքով:

*** Պ. Պըրճին, Անգլիոյ սպառազինութեանց նախարարը, ճառ մը խօսելով յայտարարեց.

— « Մենք բացարձակապէս վստահ ենք թէ արդար է մեր դատը: Մենք պատրաստ ենք նժարին մէջ նետելու մեր բոլոր ուժերը, ինչպէս մեր ֆրանսացի քաջարի դաշնակիցները: Մեր նպատակն է ամբողջական պատերազմ, ամենոր տրամադրած բոլոր միջոցներով: Պայքարը տաժանելի պիտի ըլլայ եւ երկար, եւ թերեւս ծայր աստիճան ահաւոր, քանի տեւէ, բայց բոլոր պատեհութիւնները Դաշնակիցներուն կողմն են: Գերմանիան պաշարուած է. իր նեցուկները խափանուած են, իր արտածումները նուազագոյն համեմատութեան իջած, բացի հարեւան երկիրներ կատարուած փոխադրութիւններէ»:

*** Պ. Սըմնըր Ուէլըս, ամերիկեան պատուիրակը, Ուաշինկթըն հասնելով նախագահ Րուզվէլթի յանձնեց իր տեղեկագիրը: Պատուիրակը մերժեց որ եւ է յայտարարութիւն ընել թղթակիցներու: Բացարձակապէս գաղտնի կը պահուի տեղեկագիրը: Պատուիրակը մէկուկէս ժամ տեսակցեցաւ նախագահին եւ արտաքին նախարարին հետ:

Թուրքիոյ զինուորական պատրաստութիւնները

Անգարայէն կը հեռագրեն թէ 40—43 տարեկան Թուրքերը ապրիլ 1էն սկսեալ պարտաւոր են ներկայանալ զինուորագրութեան գրասենեակները, համաձայն ազգ. պաշտպանութեան վերջին օրէնքին, որ կը տրամադրէ ցուցակագրել բոլոր պահեստիները:

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, կառավարութիւնը Ազգ. Մեծ Ժողովին յանձնած է օրինագիծ մը, որ կը փոփոխէ զինուորական օրէնքին կարգ մը տրամադրութիւնները, «բացառիկ պարագաներու մէջ»: Ուրիշ օրինագծի մը տրամադրութեամբ, Թրքական բանակին մէջ ծառայող ո եւ է քաղաքացի չի կրնար հրաժարիլ կամ ծառայութենէ քաշուելու իրաւունք պահանջել «բացառիկ պարագաներու մէջ»: Նախարարական խորհուրդը մասնաւոր հրամանագրով մը պիտի ճշդէ պահեստի ենթասպաներու զինուորութեան տեւողութիւնը:

*** Թուրք մամուլը միաձայնութեամբ կը շնորհաւորէ արտաքին նախարարը, իր վերջին «բացորոշ եւ վճռական» յայտարարութեանց համար: Հիւսէյին Ճահիտ «Եէնի Սապահ»ի մէջ կը յիշեցնէ թէ Թուրքիա չի կրնար ձեռքերը ծալլած նստիլ, եթէ յարձակում կատարուի Պալքաններու դէմ, որովհետեւ Պալքանեան Համաձայնութիւնը այնքան ամուր կնքուած է որ, անոր անդամներէն մէկուն դէմ կատարուած որ եւ է գործողութիւն կը նշանակէ յարձակում Թուրքիոյ դէմ: Թուրքիա Ալպանիոյ գրաւումէն ի վեր բոլոր անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առած է իր պաշտպանութեան համար: «Անտարբեր եւ արհամարհոտ՝ որ եւ է ռազմախաղի հանդէպ որ կը ձգտի զինքը շեղեցնել իր ճամբէն, Թուրքիա, տանտէրն ու պահակը Նեղուցներուն, երբեք թոյլ պիտի չտայ որ մեծ պետութիւն մը հաստատուի պալքանեան թերակղզիին վրայ »:

*** Ընկերվարական պաշտօնաթերթին՝ «Լը Փոփիւլէր»ի քաղաքական աշխատակիցը իր երէկուան տեսութեան մէջ նորէն կը բացատրէ թէ կատաղի պայքար մը կը մղուի պալքանեան ճակատին վրայ, քանդելու համար Պալքանեան Համաձայնութիւնը եւ Թուրքիան դուրս քշելու Պալքաններէն եւ Նեղուցներէն: Իր կարծիքով, հաւասարակշռութիւնը անկայուն է Պալքաններու մէջ: Մինչեւ 1937 — 1938, այսինքն մինչեւ Աւստրիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Ալպանիոյ գրաւումը կացութիւնը բնականոն էր եւ պիտի յանգէր պալքանեան պետութեանց խաղաղ գործակցութեան: Պալքանեան Համաձայնութիւնը, որ կազմուեցաւ 1934ին, շատ կարեւոր քայլ մըն էր այս ուղղութեամբ: Բայց Գերմանիա գրաւելով Աւստրիան եւ Չեխոսլովաքիան, հաստատուեցաւ Պալքաններու մէկ սահմանածայրին վրայ եւ նորէն ձեռք առաւ հին ծրագիրը,— դրոհ դէպի Արեւելք: Ցօդուածագիրը կ՚եզրակացնէ թէ այժմ կացութիւնը չափազանց լարուած է Պալքաններու մէջ, ուր երեք մեծ պետութիւններ մեծ գործունէութիւն կը ցուցնեն, ծանրացնելով Եուկոսլաւիոյ եւ Ռումանիոյ մտահոգութիւնները եւ հրահրելով Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ վերաքննական տենչերը: «Այս բոլոր ձնշումներուն դիմադրութիւնը կարելի է միայն եթէ կազմակերպուի տեղին վրայ, հաստատուն կեդրոնի մը շուրջը: Այդ կեդրոնը պատրաստ է,— Թուրքիա: Առանց Թուրքիոյ ճամբան պիտի բացուի արշաւանքի եւ անդամահատումի համար: Միւս կողմէ, եթէ մեծ պետութիւններէն մէկն ու մէկը յաջողի գերակայութիւն հաստատել Պալքաններու մէջ, Թուրքիան շատ պիտի վտանգուի »:

*** Զօր. Չաքմաք, Թուրքիոյ սպայակոյտին նախագահը, աչքէ անցուց Անգարայի եւ շրջանի հակօդային պաշտպանութեան կազմակերպութիւնը: Այս առթիւ այցելելով օդաչուներու վարժարանը, գոհունակութեամբ յայտարարեց թէ ազգը պատրաստ է ամէն պատահականութեան հանդէպ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ դատավարութիւնը կը վերջանայ քանի մը օրէն: Երէկ լսուեցան ամբաստանեալներուն նշանակած վկաները:— Սէն Ժէմէն ան Լէյի մէջ խուզարկութիւններ կատարուելով, շատ մը կարեւոր թուղթեր բռնուեցան:

ՊԵՐԼԻՆԻ մօտ հրդեհ մը ծագելով, մոխիր դարձուց ելեկտրական մեծ գործարան մը, որ կը բանէր բանակին համար:

ՎԱԿՆԷՐԻ երաժշտութեան մասին բանավէճը կը շարունակուի ֆրանսական մամուլին մէջ: Պ. Ժաք Ռուշէ, Փարիզի Օփերային տնօրէնը, յայտարարեց թէ որ եւ է հրահանգ ստացած չէ գերման արուեստագէտին արտադրութեանց ներկայացման մասին: Կը նշանակէ թէ Օփերան առ այժմ պիտի շարունակէ իր յայտագրէն դուրս ձգել Վակնէրի օփերաները: Այս բանավէճին պատճառն այն է որ Վակնէրի արտադրութիւնները կը համարուին համագերմանական, եւ Հիթլէր մասնաւորապէս կը գուրգուրայ անոնց վրայ: Արքայական գրագէտը, Լէոն Տոտէ, որ համակիր մըն էր Վակնէրի արտադրութեանց, այժմ անցած է հակառակորդներուն կողմը: Իր յայտարարութեան համաձայն, «Վակնէր մարմնացումն է համագերման հոսանքին»: Տոտէ այժմ համոզուած է թէ Փարիզցիները իրաւունք ունէին սուլելու «Լոհէնկրին»ը, երբ առաջին անգամ ներկայացուեցաւ 1887ին: Քլէման Վոթէլ եւս «Ժուռնալ»ի մէջ կը ձայնակցի Տոտէի, ըսելով թէ Վակնէրի կտորները «ուրիշ բան չեն եթէ ոչ հիւսուածք մը անբարոյականութեան եւ բռնի ուժի փառաբանութեան»: Վոթէլի կարծիքով Հիթլէր ինքզինքը մարմնացումը կը նկատէ Վակնէրի հերոսներուն, մասնաւորապէս Փարսիֆալի եւ Լոհէնկրինի: Հակաճառելով այս տեսակէտին, «Օրոր» դիտել կու տայ թէ Հիթլէր հեռաւոր նմանութիւն իսկ չունի քրիստոնեայ հերոս Փարսիֆալի կամ Լոհէնկրինի խորհրդաւոր ասպետին հետ: Ցօդուածագիրը այս առթիւ կ՚աւելցնէ թէ Զօր. Մանժէն, Մեծ պատերազմին ֆրանսացի հերոսը, գերեզման առաջնորդուեցաւ Զիկֆրիտի մահերգով: «Եթէ Վակնէրը պիտի արգիլենք, ինչո՞ւ չարգիլենք Ռիմսքի - Քորսաքովը, Բորոտինը կամ Մուսորկսքին, քանի որ Ռուսերը դաւաճանեցին Դաշնակիցներու դատին: Չկայ աւելի համալսարական երաժշտութիւն մը քան Շէքսփիրազատը»: Ցայտնի չէ թէ ինչպէս պիտի վերջանայ այս բանավէճը, բայց կը թուի թէ Ֆրանսայի պետական թատրոնները եւ ձայնասփիւռը պիտի հրաժարին Վակնէրի երաժշտութենէն, միջադէպէ խուսափելու համար:

ՇԱՆԿԱՅԻ բնակիչներէն մէկ միլիոն հոգի հեռացած են, վերջին ամիսներու ընթացքին: Այժմ կը մնան 4.000.000 հոգի: Աղքատ Չինացիները կը դաղթեն Ճափոնի գրաւած շրջանները, ուր խաղաղութիւնը վերահաստատուած է և ապրուստը աւելի աժան: (Շանկայի մէջ կը գտնուին նաեւ 300 Հայեր, որոնց մասին լուր չենք ստանար երկար ատենէ ի վեր):

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՊԻՏԱՆԻ ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շահերու եւ եկամուտներու յայտարարութեան օրը

(ՀԱՐԿԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ)

Մինչեւ մարտ 31 — վերջին օր — հարկատուները պէտք է որ յայտարարեն իրենց Թաղի վերստուգիչին՝ 1939 տարուան իրենց շահը եւ ամբողջական եկամուտը :

Որո՞նք պարտաւոր են այդ յայտարարութիւնը ընել.—

1.— Բոլոր առեւտրական կամ ճարտարարուեստական գործերէ շահ ունեցողները, ինչ որ ալ ըլլայ այդ շահը :

2.— Բոլոր անոնք որ երկրագործական ձեռնարկներէ եկամուտ մը կը ստանան, եթէ այդ շահը տարեկան 2500 ֆրանքէն աւելի է :

3.— Բոլոր անոնք — ինչ որ ալ ըլլայ իրենց շահը — որոնք ինքնաշարժ ունին, կամ երկու բնակարան եւ կամ 6000 ֆրանք վարձք կը վճարեն (բնակարանը եթէ կը գտնուի Փարիզ կամ Փարիզէն 30 քիլոմեթր հեռու), 3000 ֆրանք վարձք, եթէ 50.000է աւելի բնակչութիւն ունեցող քաղաքի մը մէջ կը գտնուին, 1500 ֆրանք վարձք՝ աւելի փոքր քաղաքներու բնակիչներուն համար :

4.— Տարեկան 10.000 ֆրանքէն աւելի շահող արհեստաւորները (artisan) :

5.— Ոչ - առեւտրական եւ ազատական ասպարէզներու մէջ տարեկան 10.000 ֆրանքէն աւելի շահողները :

6.— Բոլոր անոնք որ 5 առ 100ի կամ 15 առ հարիւրի արտակարգ ազգային տուրքին ենթակայ են եւ տարեկան 7000 ֆրանքէն աւելի կը շահին :

7.— Վերջապէս բոլոր անոնք որ ամուրի են եւ 10.000 ֆրանքէն աւելի կը շահին, ամուսնացած են առանց զաւակի եւ 15000 ֆրանքէն աւելի կը շահին, մէկ զաւակ ունին եւ 20.000 ֆրանքէն աւելի կը շահին, երկու զաւակ ունին եւ 25000 ֆրանքէն աւելի կը շահին, երեք զաւակ ունին եւ 35 հազար ֆրանքէն աւելի կը շահին, եւ այսպէս, ամէն զաւկի համար, 1500 ֆրանք աւելնալով՝ 4րդ զաւակէն սկսեալ :

Զանազան արհեստներու եւ զանազան վիճակի տէր մարդոց վերաբերեալ տուրքերը մանրամասնելէ առաջ, մեր բանուորներուն եւ արհեստաւորներուն մասնաւոր ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ սա կէտին վրայ.— անոնք ամէնքն ալ, ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս պէտք է յայտնեն իրենց 1939ի շահած գումարը, զեղչելով 10 առ հարիւրի իրենց արհեստաւորի յատուկ ծախքերու գումարը, ինչպէս նաեւ անցեալ տարի վճարած զանազան տուրքերը :

Շատեր կը կարծեն թէ հիմա որ իրենց գործատէրը վար կը դնէ իրենց տուրքերը իրենց ռոճիկին վրայէն եւ ինքն է որ կը վճարէ այդ տուրքի գումարները հարկահաւաքին (percepteur), ուրեմն իրենք ալ եւս պէտք չունին իրենց աշխատավարձքը յայտնելու անոր :

Այդպէս չէ սակայն, որովհետեւ գործատէրը իր բանուորներուն աշխատավարձքէն կը զեղչէ միայն ռոճիկի եւ աշխատավարձքի տուրքը, յաւելուածական աշխատանքի 40 առ հարիւր տուրքը եւ արտակարգ ազգային տուրքը : Իսկ ընդհանուր հասոյթին վրայ դանձուած տուրքը (Impôt général sur le revenu) դուրսը կը մնայ եւ անոր ենթակայ աշխատաւորը ինքն է որ պիտի վճարէ զայն :

Գործատէրը չի կրնար այդ տուրքը վար դնել, որովհետեւ չի գիտեր թէ իր բանուորը ուրիշ աղբիւրներէ հասոյթ կը ստանա՞յ թէ ոչ, իսկ այդ տուրքը կը գանձուի հարկատուներու ամէն կարգի եկամուտներու ընդհանուր գումարին վրայէն :

1940ին գանձելի տուրքերը հետեւեալներն են.—

Սպառազինութեան տուրք, 1 առ հարիւր : Բոլոր առուծախով զբաղողները կ'աւելցնեն զայն իրենց ծախած, շինած կամ նորոգած առարկային կամ ապրանքին գնին վրայ եւ կը վճարեն նոյնը հարկահաւաքին :

Արտակարգ ազգային տուրք, 5 առ հարիւր եւ 15 առ հարիւր : 5 առ հարիւրի տուրքը պիտի վճարեն երկու սեռէ բոլոր այն անձերը որոնք տարեկան 7000 ֆրանքէն աւելի կը շահին : Մէկ զաւակ ունեցողը դարձեալ 7000էն աւելիին համար պիտի վճարէ, երկու զաւակ ունեցողը 9000էն աւելիին համար, երեք զաւակ ունեցողը 11.000էն աւելիին համար, եւ այսպէս իւրաքանչիւր զաւկի համար 2000 ֆրանք աւելի : Իսկ 15 առ հարիւրի տուրքը պիտի վճարեն, որոշ բացառութիւններով, բոլոր անոնք, ֆրանսացի թէ օտարական, որոնք զինուորական տարիքի մէջ գտնուելով՝ իրենց զօրադասի Ֆրանսացիներուն հետ բանակին մէջ չեն ծառայեր, զանազան պատճառներով : (Ֆրանսական կամ դաշնակից բանակներուն մէջ անցեալ պատերազմին ծառայած նախկին պատերազմիկները զերծ են այս տուրքէն) : Այս տուրքն ալ կը գանձուի 7000 ֆրանքէն աւելի գումարներու վրայ, առաջին զաւկին համար 1000 ֆրանք աւելնալով զերծ կացուցուած գումարին վրայ, 2րդ զաւկին համար 2000 ֆրանք, 3րդ զաւկին համար 3000 ֆրանք, 4րդ զաւկին համար 4000 ֆրանք, 5րդ զաւկին համար 5000 ֆրանք : Իսկ վեց զաւկի տէր հայրերը բոլորովին ազատ են այս տուրքէն եւ անոր տեղը կը վճարեն միայն 5 առ հարիւր :— 15 առ առ հարիւրի տուրքէն զերծ կացուցուած մասին վրայ հարկատուն պարտաւոր է սակայն 5 առ հարիւր վճարել :

Ռոճիկներու, աշխատավարձքի եւ կենսաթոշակի տուրքը.—Կը մնայ նոյնը : Զերծ կացուցուած մինչեւ 10.000, տասը հազարէն վեր առաջին տասը հազարին վրայ 4 առ հարիւր եւ աւելիին համար 8 առ հարիւր :

Երկրագործական ձեռնարկներու հասոյթին վրայ, 2500 ֆրանք տուրքէ զերծ, առաջին 7500ին վրայ 8 առ հարիւր տուրք, աւելիին վրայ 16 առ հարիւր.—

Առեւտրական եւ ճարտարարուեստական ձեռնարկներու շահուն վրայ տուրքէ զերծ մաս չկայ : Մասնաւորներու եւ հաւաքական անունով ընկերակցութեանց (en nom collectif) անդամներուն շահուն վրայ 8 առ հարիւր տուրք, եթէ 5էն 10.000 ֆրանքի մէջն է այդ շահը : Աւելիին համար 16 առ հարիւր :

Ոչ առեւտրական ձեռնարկներու շահուն վրայ, տուրքէ զերծ կացուցուած 10.000ֆրանքի բաժին մը : Մասնաւորներու եւ հաւաքական անուան տակ գործող ընկերակցութեանց անդամներուն համար 8 առ հարիւր տուրք 5էն 10.000 ֆրանք շահու համար, աւելիին համար 16 առ հարիւր :

Յաւելուածական ժամերու աշխատավարձքին վրայ ,40 առ հարիւր բացառիկ տուրք : Այս բացառիկ ու ծանր տուրքը կը գանձուի բոլոր այն աշխատաւորներէն որոնք շաբաթական 40 ժամէն աւելի կ'աշխատին՝ եւ այդ յաւելուածական ժամերու աշխատավարձքին վրայ :

Այն բանուորները որոնք այս կամ այն պատճառով չեն կատարած այդ յաւելուածական ժամերը, անոնց սովորական աշխատավարձքին վրայ եւս հարկահաւաքը վար դնել կուտայ ճիշդ այն գումարը որ 40 առ հարիւրի հաշուով իրենց ընկերներուն յաւելուածական ժամու աշխատավարձքին վրայէն վար դրած է գործատէրը :

Ընդհանուր եկամուտի տուրքը նոյնպէս անփոփոխ կը մնայ այս տարի :

Այդ գլուխին տակ կը հաշուուին հարկատուին բոլոր շահերը եւ եկամուտները :

Օրինակի համար, բանուոր մը իր աշխատավարձքէն զատ տուն մը ունի որմէ վարձք կը ստանայ ,կենսաթոշակ մը ունի, գումար մը փոխ տուած է եւ անկից տոկոս կը ստանայ, եւն. , այս բոլոր տարբեր կարգի հասոյթներուն ընդհանուր գումարին վրայ կը վճարէ ընդհանուր եկամուտի վրայ հաստատուած տուրքը :

Ամուրի մէկը այդ տուրքին ենթակայ է, եթէ 10.000 ֆրանքէն աւելի եկամուտ ունի :

Ամուսնացած եւ առանց զաւկի անձ մը, 15.000 ֆրանքէն աւելիին համար կը վճարէ այդ տուրքը :

Մէկ զաւակ ունեցողը 20.000 ֆրանքէն աւելիին համար, երկու զաւակ ունեցողը 25.000 ֆրանքէն աւելիին համար, երեք զաւակ ունեցողը 35.000 ֆրանքէն աւելիին համար, չորս զաւակ ունեցողը 50 հազար ֆրանքէն աւելիին համար եւ այսպէս 15.000 ֆր. բարդուելով 4րդ զաւկէն սկսեալ իւրաքանչիւր զաւկի համար :

Ընդհ. եկամուտի վրայ հաստատուած այս տուրքը յառաջատուական տուրք մըն է :

Մինչեւ 10.000 ֆրանք տուրքի ենթակայ բաժնին վրայ 1 առ հարիւր միայն :

11.000էն 70.000 ֆրանքի բաժնին վրայ 1.26էն 4.80 առ հարիւր, ամէն մէկ հազար ֆրանքի եկամուտին վրայ հարիւրին 0.06 յաւելումով :

70.000էն 170.000 ֆրանքի բաժնին վրայ 4.80էն 15.60 առ հարիւր, ամէն մէկ հազար ֆրանքի եկամուտի յաւելումին վրայ 0.108 առ հարիւր տուրքի յաւելումով :

Եւ այսպէս եկամուտի տուրքը 1 առ հարիւրէն կը հասնի 48 առ հարիւրի մէկ միլիոն 320.000 ֆրանքի բարձրացող եկամուտներուն վրայ :

Իսկ զեղչի իրաւունքը, ընտանեկան բեռի հետեւանքով, հետեւեալ ձեւով կը հաշուեն .—

1.— Աշխատավարձքի, ռոճիկի, կենսաթոշակի տուրքերուն ենթակաները, ինչպէս եւ արհեստաւորները հետեւեալ զեղչերը կը ստանան իրենց տուրքի գումարին վրայ .—

ա) Երբ իրենց ստացած գումարը 10.000 ֆրանքը չանցնիր, մէկ զաւկի համար 20 առ հարիւր զեղչ, երկու զաւկի համար 40 առ հարիւր, երեք կամ աւելի զաւակներու համար հարիւրին հարիւր :

բ) Եթէ հարկատուին շահը 10.000էն 30.000 ֆրանքին մէջ կը խաղայ, մէկ զաւկի համար 15 առ հարիւր զեղչ, երկու զաւկի համար 30 առ հարիւր, երեք զաւկի համար 75 առ հարիւր, 4 եւ աւելի զաւակներու համար հարիւրին հարիւր :

գ) Եթէ հարկատուին շահը 30.000 ֆրանքը կ'անցնի, մէկ զաւկի համար 10 առ հարիւր, երկու զաւկի համար 20 առ հարիւր, երեք զաւկի համար 50 առ հարիւր, չորս զաւկի համար 80 առ հարիւր, հինգ կամ աւելիի համար հարիւրին հարիւր :

2.— Առեւտրական եւ ճարտարարուեստական շահատուրքերու, ոչ - առեւտրական, ինչպէս եւ երկրագործական շահատուրքերու ենթակաները հետեւեալ զեղչերուն իրաւունք ունին իրենց տուրքի գումարներուն վրայ :

Մէկ զաւկի համար 10 առ հարիւր զեղչ, երկու զաւկի համար 20 առ հարիւր զեղչ, երեք զաւկի համար 50 առ հարիւր, չորս զաւկի համար 80 առ հարիւր եւ հինգ զաւակ կամ աւելի ունեցողին համար հարիւրին հարիւր զեղչ :

Զաւակ կը հաշուուին ոչ միայն հարկատուին անձնական զաւակները, այլեւ այն տղաքը որոնց սաստնջակալութիւն տուած է իր տունին մէջ եւ զոր ինքն է որ կը հոգայ :

Տղաքը որպէսզի զեղչի իրաւունք ստանան, պէտք չէ որ 21 տարեկանը անցած ըլլան եւ առանձին շահ ունենան : Տղուն տարիքը նկատի չառնուիր, եթէ հաշմանդամ է եւ աշխատելու անընդունակ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՒՂԵՐ

« Խորհ. Հայաստան»ի մէջ կը կարդանք (20 յունուար) .—

1939ի վերջերը ձեռնարկուեցաւ չորս նոր գիւղեր հիմնելու Աշտարակի խճուղիին երկու կողմերը, որոնք ամայի կը մնային դարերէ ի վեր : Կառավարութիւնը այդ գիւղերուն հիմնարկութեան յատկացուցած է 14 միլիոն ռուբլի :

Նոր գիւղերը երբեք պիտի չնմանին հին գիւղերուն : Իւրաքանչիւր բնակելի տուն, փողոց, հրապարակ եւ պետական շէնք յատկապէս նախագծուած է ճարտարապետներու կողմէ : Բոլոր տուները պիտի ունենան երկու յարկ : .

Այս գիւղերը պիտի ունենան դպրոց, ակումբ, բաղնիք, թղթատարատուն - հեռագրատուն, հաւաքական գիւղատնտեսութեան գրասենեակ, մեծ գոմեր, կոյուղի, ջրմուղ : Այս գիւղերուն մէջ բնակելու պիտի կոչուին Ապարանի շրջանի մարդաշատ գիւղերէն մօտ 1000 տուն : Անոնք պիտի զբաղին պտղամշակութեամբ եւ այգեգործութեամբ :

Ամայի, բայց արգաւանդ 180 հեկտար տարածութեան վրայ արդէն իսկ տնկուած են պտղատու ծառեր, — քաղցրահամ դեղձի, խնձորենի, տանձենի, սալորենի, ծիրանի, մօտ 45.000 ծառ : Այս ծառերուն մեծագոյն մասը պտուղ պիտի կարենայ տալ 1941ին :

167 հեկտար տարածութեան վրայ տնկուած են այգիներ, իւրաքանչիւր հեկտարի վրայ՝ 2750 որթատունկ :

Այս գիւղերուն մէջ բնակելու կոչուած մշակներուն համար կառավարութիւնը փոխատուութիւն պիտի ընէ, որպէսզի ձի գնեն՝ փոխադրութեան համար :

Արդէն իսկ լրացած է թիւ 1 եւ 2 գիւղերուն շինութիւնը : Այնտեղ եկած հաստատուած են բազմաթիւ մշակներ : Ամէնքն ալ գոհ են : Զանազան շրջաններէ 2000 գիւղացիներ խնդրագիր ներկայացուցած են կառավարութեան, բնակելու համար նոր գիւղերուն մէջ :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Վերջերս Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ «Տիգրան Բ. եւ Հռոմ», հեղինակ փրոֆ. Յ. Մանանդեան : Մոսկուայի « Գեղարուեստական գրականութիւն» հրատարակչականը լոյս ընծայեց եւ բիտասարդ բանաստեղծ Յովհ. Շիրազի քերթուածներու մէկ հատորը, ռուսերէն լեզուով : Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ Մայակովսկիի «Լէնին» պոէման, Գ. Աբովի թարգմանութեամբ, — Մայակովսկիի մահուան տասներորդ տարեդարձին առթիւ, որ կը լրանայ այս Ապրիլին, լոյս պիտի տեսնէ նաեւ ռուս բանաստեղծին բանաստեղծութեանց ժողովածուն :

*** Երեւանի օփերայի եւ պալասխաղի (պալէթ) տան շինութիւնը աւարտեցաւ : Շինութեան վրայ ծախսուած է 17 միլիոն 178 հազար ռուբլի : Թատրոնը պաշտպանուած է հրդեհի դէմ, համաձայն արդիական ճարտարապետութեան պայմաններուն :

Այս տարի ձեռնարկուեցաւ նոյն թատրոնին համերգի սրահին շինութեան :

*** Լէնինականի բնակիչներէն Տիկ. Շ. Այվազեան երեք զաւակ ծնաւ : Երեք նորածինններն ալ առողջ են, ինչպէս եւ մայրը :

*** Դերենիկ Վարդանեան նշանակուեցաւ զործավար Հայաստանի մսի եւ կաթի արդիւնաբերութեան :

*** Գորիսի մէջ կանգնեցին Լէնինի արձանը, ուժուկէս մեթր բարձր, գործ՝ քանդակագործ Սուրէն Սահփանեանի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մրմրեան ընտանիքը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի զաւկին, եղբօր եւ ազգականին, փոքրիկն ՄԵՍՐՈՊ ՄՐՄՐԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ, չիջած ծաղիկ հասակին մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լեգէոնական Միութեան ընդհ. ժողովը, 31 մարտ առաւօտեան ժամը 9ին, Bar Massisի մէջ, 7, Rue des Petites Maries, Մարսէյլ :

Ա. ՀԱՆԸՄԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԵՐԿՈՒ ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐ ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ ՎՐԱՅ

Սուրիոյ Թերթերէն կ'իմանանք թէ մարտ 15ին Այնճար — Նոր Մուսալեռ — այցելած են երկու ֆրանսացի զօրավարներ, Մարթէն եւ Քորպէլ : Ամբողջ աւանը դրօշազարդուած էր ի պատիւ երկու զօրավարներուն, որոնք նախ այցելած են հիւանդանոցը, իրենց ջերմ գոհունակութիւնը յայտնելով հարիւրապետ Լաուռանի եւ իր պաշտօնակից բժ. Բրուտեանի : Երկու զօրավարները յետոյ պտտած են տուները, դարմանատունը, աղբիւրները, վրանները, թոնիրները, ճաշակելով «համով»հացը :Նորահաստատ աւանին բնակիչները այս առթիւ հրապարակաւ երախտագիտութիւն կը յայտնեն հարիւրապետ Լաուռանի, կոմս տը Սալէնի եւ տիկնոջը, որոնք ամէն աջակցութիւն ընծայած են տարագիր ժողովուրդին :

ՀԱՅԵՐԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Հալէպի առաջնորդարանին 1939ի վիճակագրութիւնէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները. —

1939 Դեկտեմբեր 31ին Հալէպի թեմին հայ առաքելական ժողովուրդին ընդհանուր թիւն է 65.176 անձ : Նոյն տարուան ընթացքին բովանդակ թեմին մէջ կնքուած ամուսնութիւններու թիւը եղած է 300, որոնց 229ը Հալէպի մէջ, 71ը շրջաններու մէջ : Ծնունդներուն թիւն է 1535 (768 արու եւ 767 էգ), որոնց 968ը Հալէպի մէջ, իսկ 567 շրջաններու մէջ :

1939ի ընթացքին բովանդակ թեմին մէջ պատահած մահերու թիւը եղած է 690 (368 արու եւ 322 էգ), որոնց 443ը Հալէպի մէջ, իսկ 247ը շրջաններու մէջ :

Ծանօթ. — Այս թիւին մէջ կը մտնեն Սանճաքէն գաղթած եւ ներկայիս Հալէպի թեմի սահմաններուն մէջ ապրող հայրենակիցները :

ՀԱՅ ԳԵՐԻՆԵՐ ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

« Թայմզ»ի թղթակիցը այցելած ըլլալով Ֆինլանտայի հիւսիսային շրջանի կեդրոնացման կայաններէն մէկը, ուր խմբուած են պատերազմական գերիները, կը յայտնէ, թէ այս վերջինները կը բաղկանան առաւելաբար Ուկրայնացիներէ . սակայն գերիներուն մէջ կան նաեւ Պիլոռուսեր, Քարելցիներ, Խըրխըզներ, Թաթարներ, Վրացիներ եւ Հայեր : Շատ քիչ է Հրեաներու թիւը : Թղթակիցը հանդիպած է նաեւ քանի մը Ուզպէքներու եւ Պաշքիրներու :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վաղը, կիրակի, 31 մարտ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն ՏԷՐ ՎԱՀԱՆ ԱԻԱԳ ՔԱՀԱՆԱՅ ԽՈՅԵԱՆի յիշատակին :

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ բրիտանական մարզպանը Պէյրութ հասաւ, փոխադարձ այցելութիւն տալու համար ֆրանսական մարզպանին, որ Երուսաղէմ գացած էր անցեալ նոյեմբերին : Մարզպանը եւ իր տիկինը ընդունուեցան զինուորական պատիւներով եւ հիւր եղան ֆրանսական մարզպանին : Լիբանանի հանրապետութեան նախագահը ճաշ մը սարքեց ի պատիւ հիւրերուն :

ԼՐԱԳՐԱԿԱՆ ԹՈՒՂԹԻ տագնապը կը շարունակուի : «Լ'Էօվր» անգամ մը եւս ուշադրութեան յանձնելով այս խնդիրը, կ'ըսէ.— «Ճիշդ այն պահուն երբ թուղթը հետզհետէ դժնէ զէնք մը կը դառնայ, Ֆրանսա թուղթէ զրկուելու վտանգին տակ է : Մենք թախանձագին խնդրեցինք որ Հոլանտայէն, Պելճիքայէն, Եուկոսլավիայէն գնեն անհրաժեշտ քանակութեամբ թուղթ, պահեստի մթերք մը ապահովելու համար : Մեզի մտիկ չըրին : Հետեւանքը,— այսօր կը գտնուինք աղէտի մը նախօրեակին : Գոնէ վերջին պահուն անհրաժեշտ միջոցները ձեռք կ'առնե՞ն, կանխելու համար այս վտանգը : Ի՞նչ կ'ըսէք,— ճիշդ հակառակը կ'ընեն : Փոխանակ ամէնէն սոփյողականը կատարելու, մարդիկ զբաղած են... փայտ գնելով Քանատայի մէջ : Լաւ կարդացէք, ոչ թէ թուղթ, ոչ ալ թուղթի խմոր, այլ ծառի կոճղեր : Ի զուր կ'առարկես թէ այդ կոճղերը աւելի մեծ տեղ պիտի գրաւեն նաւերուն մէջ քան թուղթը կամ խմորը . ի զուր կը բացատրես թէ պարագաները մեր վրայ պարտականութիւն կը դնեն կրճատել փոխադրութեան ծախքերը եւ խնայել մեր առեւտրական տորմիղին» : Թերթը կ'եզրակացնէ թէ թուղթի մթերքի մը չուտափոյթ կազմութիւնը մահու եւ կենաց խնդիր մըն է ֆրանսական մամուլին համար :

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐ պիտի հաստատուին Անգլիոյ մէջ, ուիսքիի եւ ծխախոտի վրայ : Ոգելից ըմպելիներու եւ ծխախոտի տուրքերը ամենաբարձր սակին հասան անցեալ սեպտեմբերին, երբ կազմուեցաւ պատերազմական առժամեայ եւմտացոյցը : Այդ օրէն ի վեր ապրուստը շարունակ սղեց նոյնիսկ անոնց համար որ ոչ կը խմեն, ոչ ալ կը ծխեն : Չկայ նիւթ մը որ պահած ըլլայ նախապատերազմեան գինը : Ամէն Անգլիացի հարկադրուած է կրճատել շատ մը ծախքեր, ուտելիքէն մինչեւ հագնելիք եւ զուարճալիք : Զքաւոր թաղերու տանտիրուհիները կը գանգատին թէ նոյն իսկ հասարակ կաղամբը անմատչելի դարձած է իրենց համար — հատը 7 փէննի : Գետնախնձորը այնքան սղած չէ, բայց վառելանիւթը դժուար կը ճարուի եւ շատ սուղ է :

ՇՈՒԷՏԻ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ ձեռք առնուած միջոցներու մասին : Այս առթիւ հաստատեց թէ Ֆինլանտայի առաջարկած զինակցութեան ծրագիրը պիտի քննեն ուշադրութեամբ, սակայն առանց աճապարանքի, որովհետեւ Ֆինլանտա տակաւին ինքզինքը դատած չէ պատերազմի ցնցումներէն : Հաշուութիւնը կնքուած ստեն 8500 շուէտացի կամաւորներ կը գտնուէին Ֆինլանտայի մէջ : Գալով նիւթական օգնութեանց , առաջին առաքումը կատարուած է անցեալ հոկտեմբերին : Ղրկուած են 84.000 հրացան, 575 գնդացիր, 85 հակահրասայլային եւ 112 դաշտային թնդանօթ, 50 միլիոն փամփուշտ, 300.000 ռումբ եւն. : Ասկէ զատ Շուէտ Ֆինլանտայի ճարած է քարիւղ, հանքածուխ եւ հարիւրաւոր միլիոն արժողութեամբ օտար դրամ : Նախարարը յետոյ խօսելով Շուէտի ազգ. պաշտպանութեան մասին, ըսաւ թէ ինչ որ ալ ըլլայ, ստիպուած են հզօր ուժ մը ապահովել : 1920ին բնական էր կրճատել սպառազինութեան ծախքերը, իսկ այսօր անհրաժեշտ է ճիշդ հակառակն ընել : Օդանաւային ուժը պիտի եռապատկուի մինչեւ երկու տարի, նաւատորմիղն ալ պիտի զօրանայ, իսկ ցամաքային բանակին մէջ ծառայութեան շրջանը պիտի երկարաձգուի 1939ի եւ 1940ի զօրադասերուն համար :

ՄԱԺԻՆՈՅԻ գծին զինուորներէն 700 հոգի առ այժմ վար դնելով իրենց զէնքերը, արտ կը մշակեն, մասնաւորապէս գետնախնձոր տնկելով այն դաշտերուն մէջ որոնց տէրերը այլուր փոխադրուած են : Մոզէլի նահանգապետը 30.000 արտավար հող նշանակած է, մշակութեան համար : Ուրիշ հողագործ զինուորներ ալ պիտի յատկացուին այս գործին : Վարչապետը, Ռէյնօ, երբ ելմտական նախարար էր, 10 միլիոն ֆրանք սահմանեց դարմանացանի համար : Պատերազմէն առաջ Մոզէլի նահանգը տարին կ'արտադրէր440.000թոն գետնախնձոր : Կը կարծուի թէ զինուորները պիտի կրնան արտադրել առ նուազն 50.000 թոն, եթէ կարենան անընդհատ աշխատիլ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պր. Արտաշ Կոպէլեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Զարուհի Մէճիգեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Կոպէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան եւ զաւակները (Կրընոպլը), Տէր եւ Տիկին Աբրահամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գասէլփեան, Տէր եւ Տիկին Աճէմեան եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տիկին Անատոլեան եւ զաւակները (Ցունաստան), Այրի Տիկին Տագէսեան եւ զաւակները (Թուլոն), Այրի Տիկին Աճէմեան եւ զաւակները (Թուլոն), Այրի Տիկին Զալըգեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան եւ զաւակը (Ֆրէժիւս), իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին, իրենց սիրելի կնոջ, մօր, աղջկան, հարսին, քրոջ, քենիին, մօրաքրոջ, սանուհիին եւ ազգականուհիին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԻԿ ԿՈՊԷԼԵԱՆի

(Ծնեալ Մէճիկեան)

դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 25ին, Մարսէյլի մէջ :

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ՆՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 31 ՄԱՐՏ
DIMANCHE 31 MARS 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4311

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԱԽ ՆԵՐՔԻՆ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Երբ «վերաքննութիւն» կ՚առաջարկուի մեր քաղաքական ուղեգծին մէջ, ՝մեր առջեւ կը ցցուի հետեւեալ հարցումը.— Հապա մեր ներքի՞ն վիճակը : Արտաքին վերաքննութենէն առաջ, շատ աւելի առիթողական չէ՞ ներքինը :

Բոլոր անոնք որ կը մտատանջուին քաղաքական հոգերով, չեն կրնար խուսափիլ այս հարցումէն, մանաւանդ անոր պատասխանէն :

Արդ, ի՞նչ կը ներկայացնէ մեր ներքին վիճակը :

Փորձեցէք աչքէ անցընել միայն հայկական մամուլը, ափէ ափ, եւ կրնաք որոշ եզրակացութեան մը յանգիլ :

Ցեռին օրկանն ալ կ՚ընդունի թէ կացութիւնը ծանր է, եւ կրնայ շատ աւելի ծանրանալ, երբեւ հետեւանք աղէտալ պատերազմի մը որ դեռ նոր պիտի «ծաղկի» :

Բոլորն ալ սեւ հեռանկարներ կը պարզեն ոչ միայն տարագիր բազմութեանց, այլեւ Հայաստանի համար, եթէ բոցերը հասնին մինչեւ Մօտաւոր Արեւելք եւ Կովկաս :

Կան թերթեր ալ որ աւելի խտացնելով գոյները, միջոցներ կ՚առաջարկեն հրապարակաւ,— պատրաստուինք, դիմումներ կատարենք, բարեկամութիւններ եւ ազգու միջամտութիւններ ապահովենք :

Եւ ապահովաբար այսպէս ալ պիտի շարունակուի, քանի ծաւալի պատերազմը :

Այս անհապաղին առջեւ, չէ՞ք փորձուիր խորհրդածել.—

Արտասահմանի հայկական մամուլը մեծ մասով կը ներկայացնէ քաղաքական կուսակցութեանց տեսակէտները, ուղղակի կամ անուղղակի : Ամէն պարագայի մէջ, հոսանքներ, կազմակերպութիւններ են որ կ՚արտայայտուին տպագիր խօսքով, երբեմն ալ ճառերով :

Արդ, ի՞նչ կը բանի իւրաքանչիւր հոսանք, իր ազդեցութեան եւ կարողութեան սահմանին մէջ : Կը գործէ՞, մատը մոխիրը կը թաթխէ՞, քար մը տեղաւորելու, բաց մը գոցելու, խելք մը արժեցնելու համար :

Արդարեւ, ի՞նչ կ՚արժէ իմաստութեան գոհարներ թափել, երբ միտք չունիս տեղէդ շարժելու, սեղանի մը գլուխն անցնելու, պատասխանատուութիւններ ստանձնելու :

Պիտի փոխուի՞ն վերջապէս բարքերը, գոնէ պատերազմի ընթացքին :

Պիտի ունենա՞նք «վերաքննութիւն» մը գործունէութեան մեթոտներու, որոնք շատոնց մաշած են, եւ պարզապէս ջուր ծեծելու տպաւորութիւն կը գործեն, զատելով կարգ մը հոսանքներու ընթացքէն :— Շ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՆՈՐ ԴԱՇԻՆՔԸ, ՊԵՐԼԻՆ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (212րդ օր).

Զեկոյց թիւ 415, Մարտ 29, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք :

Զեկոյց թիւ 416, իրիկուն.— Տեղական գործունէութիւն յառաջապահ զօրախումբերու : Բաւական մեծ գործունէութիւն երկու կողմի օդատորմիղներու : Գերմանական օդանաւ մը վար առնուեցաւ մեր գիծերուն մէջ, հակօդային պաշտպանութեան հրետաձգութեամբ : Ասկէ զատ, մարտ 28ի ցերեկը գերման հետազօտիչ օդանաւ մը խորտակուեցաւ մեր հողին վրայ :

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ օդը նորէն աւրուած ըլլալով, կը խանգարէ զինուորական գործողութիւնները : Ձիւնախառն մրրիկը եւ սաստիկ հովը թոյլ չեն տար ազատ շարժումներ կատարել :

Անգլիական զեկոյցի մը համաձայն, մարտ 29ի գիշերը գերմանական օդանաւեր յարձակեցան Հիւսիսային ծովու նաւային կարաւաններուն վրայ, երկու անգամ, բայց ետ մղուեցան, առանց որ եւ է վնաս պատճառելու : Ուրիշ հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ գերմանական ութ ռմբաձիգ օդանաւեր յարձակեցան անգլիական ձկնորսանաւի մը վրայ, բայց չկրցան ընկղմել զայն : Անգլիոյ արեւելեան ափերուն վրայ ընկղմեցաւ նորվեկեան նաւ մը, 3219 թոն :

*** Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ ազդեցութիւն գործեց Լոնտոնի նոր դաշինքը, որով Անգլիա եւ Ֆրանսա հանդիսաւորապէս կը խոստանան զինադադար կամ հաշտութիւն չկնքել առանց փոխադարձ համաձայնութեան : Տեղական թերթերը կը գրեն թէ այս նոր համաձայնութիւնը կատաղութիւն պատճառած է Գերմանիոյ, ուր մամուլը բուռն յարձակումներ կը կատարէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ : Շատ մը թերթեր մասնաւորապէս կը հարուածեն վարչապետ Ռէյնօն, «իբրեւ գլխաւոր պատասխանատուներէն մէկը պատերազմին եւ խափանարարը Միւնիխի համաձայնութեան» : Պերլինի մէջ կը կարծեն թէ ֆրանսական դաշինքը տենդագին գործունէութիւն պիտի ցուցնէ յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին : Միեւնոյն ատեն ուշադրութեամբ կը հետեւին պալքանեան երկիրներու անգլիական դեսպաններուն հետ կատարուելիք խորհրդակցութեանց :

*** Փարիզի խորհրդային դեսպանը, Սուրից, Մոսկուա մեկնեցաւ Պուքրէշի ճամբով : Տեղական թերթերը միշտ երկուքի բաժնուած են, ֆրանքօռուս յարաբերութեանց առթիւ : Մէկ մասը, գլուխն ըլլալով «Թան»ը եւ «Մաթէն»ը, կը պահանջէ խզել յարաբերութիւնները, իսկ միւս մասը ընդդիմանալով այս տեսակէտին, կ՚առաջարկէ ամէն ջանք թափել, Գերմանիան եւ Ռուսիան իրարմէ բաժնելու համար : «Նիւ Եորք Հէրըլտ» անհատանական կը գտնէ յարաբերութեանց խզումը, հիմնուելով արտաքին նախարարութեան շրջանակներէն քաղած տեղեկութեանց վրայ : Նոյն աղբիւրին համաձայն, Ֆրանսա չի հաւատար որ Հիթլեր յաջողի «առանցք» մը կազմել Պերլինի, Հռոմի եւ Մոսկուայի միջեւ, պահպանելու համար խաղաղութիւնը Պալքաններու մէջ : Այս ծրագրին մեծագոյն խոչընդոտը կը համարուի Ռուսիա, որ չէ հրաժարած Պեսարապիայէն, ինչպէս կ՚ապացուցանէ Մոլոթովի ճառն ալ :

Յարաբերութեանց խզման առաջարկին առթիւ, կարգ մը թերթեր դիտել կու տան թէ այդ խզումը կրնայ խախտել Դաշնակիցներուն համաձայնութիւնը Թուրքիոյ հետ, քանի որ այս վերջին երկիրը կ՚ուզէ պահպանել իր բարւոք յարաբերութիւնները խորհրդային հարեւանին հետ :

ԿԱՍԿԱԾԵԼԻ ԱՆՁԵՐԸ պիտի հեռացուին Փարիզէն, համաձայն 1939 նոյ. 18ի հրամանագրին : Ասոնք պիտի փոխադրեն զաւառ, զինուորական իշխանութեան կողմէ նշանակուած վայրերու մէջ :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՉՈՒԶԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻԼ

(ՄՈԼՈԹՈՎԻ ՃԱՌԸ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԱՌՋԵՒ)

Մոլոթով, Խ. Միութեան արտաքին գործավարը, մարտ 29ին երկար ճառ մը խօսեցաւ Գերագոյն Խորհուրդին առջեւ, պարզելով իր երկրին քաղաքականութիւնը : Գործավարը անգամ մը եւս շեշտեց թէ Խ. Միութիւնը չէզոք պիտի մնայ եւ պիտի չմասնակցի պատերազմին :

Մոլոթով պարզելով ընդհանուր կացութիւնը, ըսաւ թէ մեծ ճակատամարտներ տեղի չունեցան մինչեւ հիմա : Այս առթիւ յիշեց թէ Գերմանիա հաշտութիւն առաջարկեց անցեալ տարուան վերջերը, «սակայն ձախողեցաւ Լոնտոնի եւ Փարիզի կառավարութեանց կողմէ, եւ հետեւանքը եղաւ սաստկացնել պատրաստութիւնները, ընդարձակելու համար թշնամութիւնները, շնորհիւ Ֆինլանտայի դէպքերուն» : Այս առթիւ ամբաստանեց Անգլիան եւ Ֆրանսան թէ յարաճուն թշնամութիւն մը կը սնուցանեն Խ. Միութեան հանդէպ, յիշեց Գերմանիոյ ուժին աճումը եւ անոր զինուորական պատրաստութիւնը, որ զայն վտանգաւոր թշնամի մը կը դարձնէ «Եւրոպայի աշխարհակալ պետութեանց, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի համար» : Իրեն համար Լեհաստանը եւ Չեխոսլովաքիան պաշտպանելու յանձնառութիւնը պարզ պատրուակ մըն է : «Իրականին մէջ այդ երկու պետութեանց միջամտութեան նպատակն է ջախջախել եւ անդամատել Գերմանիան : Խ. Միութիւնը մերժած ըլլալով օժանդակել իրենց, հետեւանքը եղաւ յարաճուն թշնամութիւն արեւմտեան պետութեանց կողմէ, որոնք փորձեցին շահագործել Ֆինլանտայի խնդիրը, այդ երկիրը նկատելով մեկնակէտ մը պատերազմելու Խ. Միութեան դէմ, նոյնիսկ օգտագործելով սկանտինաւեան պետութիւնները : Բայց անոնք իրենց նպատակին չհասան, շնորհիւ կարմիր բանակին զօրութեան եւ վճռականութեան » :

Արտաքին գործավարը այս առթիւ ամբաստանեց Ֆինլանտան, Նորվեկիան եւ Շուէտը թէ կը փորձեն խախտել ռուսեւֆինլանտական դաշինքը, պաշտպանողական զինակցութեան մը պատրուակով : Ըսաւ թէ այդ փորձերը ուղղուած են Խ. Միութեան դէմ եւ ներշնչուած վրէժխնդրութեամբ : Յետոյ հերքեց այն կարծիքը թէ հաշտութեան դաշնագիրը կը կործանէ Ֆինլանտան, եւ փաստարկեց Խ. Միութեան «վեհանձնութիւնը» : «Մենք գոհացանք նուազագոյն տարածութիւն մը գրաւելով, մինչդեռ ուրիշ ո եւ է պետութիւն պիտի գրաւէր ամբողջ երկիրը» : Խ. Միութիւնը թոյլ պիտի չտայ որ եւ է զինակցութիւն Ֆինլանտայի, Նորվեկիոյ եւ Շուէտի միջեւ :

Մոլոթով այս առթիւ յիշեց Խ. Միութեան կորուստները Ֆինլանտական պատերազմին մէջ,— 48.795 սպանեալ եւ 158.863 վիրաւոր, մինչ Ֆինլանտա ունեցած է 60.000 սպանեալ եւ 250.000 վիրաւոր :

Խօսելով Թուրքիոյ եւ Իրանի հետ եղած յարաբերութեանց մասին, արտաքին գործավարը յայտարարեց թէ անոնք ճշդուած են ոչ-յարձակման դաշինքով եւ թէ Խ. Միութիւնը պիտի յարգէ իր յանձնառութիւնները : Բայց միեւնոյն ատեն ազդարարեց թէ Խ. Միութիւնը պատրաստ է անմիջապէս պատասխանելու, եթէ թշնամական գործողութիւններ կատարուին իրեն դէմ, Միջին Արեւելքի դաշնակից ուժերուն կամ այդ շրջանի հարեւաններուն կողմէ :

Իսկ Պեսարապիոյ մասին, Մոլոթով յայտարարեց.

— « Մենք ոչ-յարձակման դաշինք չունինք Ռումանիոյ հետ : Պատճառը այն է որ անլոյծ վէճ մը կայ մեր միջեւ,— Պեսարապիոյ խնդիրը : Խ. Միութիւնը երբեք չէ ընդունած անոր կցումը Ռումանիոյ կողմէ, թէեւ այդ խնդիրը երբեք մէջտեղ դրուած չէ զինեալ պահանջի մը ձեւով : Մենք լիազօր դեսպան չունինք Պուքրէշի մէջ, իբրեւ հետեւանք կարգ մը դէպքերու (կը յիշէ մանրամասնութիւնները, ազդարարելով թէ այլեւս թոյլ պիտի չտան այդպիսի դէպքեր) :

Խորհրդային գործավարը յիշեց նաեւ Մ. Նահանգներուն հետ եղած յարաբերութիւնները, որոնք «ոչ բարւոքած, ոչ ալ վատթարացած են : Մեր նեղացումները աւելցած են եւ կրնան աւելի աճիլ, եթէ Մ. Նահանգները որ եւ է արգելք չդնեն» : Իսկ Ճափոնի հետ եղած յարաբերութիւնները գոհացուցիչ չգտնելով, ազդարարեց թէ Խ. Միութիւնը երբեք թոյլ պիտի չտայ որ վնասեն իր շահերուն : Վերջապէս յիշելով Գերմանիոյ հետ հաստատուած բարեկամութիւնը, գոհունակութեամբ յայտնեց թէ առեւտուրը կը զարգանայ երկու երկիրներուն միջեւ եւ կրնայ աւելի աճիլ : Այս առթիւ ակնարկելով Անգլիոյ հետ եղած առեւտրական յարաբերութեանց, ըսաւ թէ Մեծն Բրիտանիա մերժած է գործադրել կարգ մը ապսպրանքներ եւ գրաւած է երկու խորհրդային նաւեր : «Պատճառ չկայ որ ֆրանքեւխորհրդային յարաբերութիւնները գոհացուցիչ ըլլան » :

Եզրակացութիւն.— « Խ. Միութեան քաղաքականութեան նպատակն է ապահովել միջազգային խաղաղութիւնը, ինչպէս եւ մեր ապահովութիւնը : Հետեւաբար պէտք է չէզոք դիրք մը բռնենք եւ չմասնակցինք պատերազմին : Մեր քաղաքականութիւնը թոյլ չի տար տարածել թշնամութիւնները» :

Տեւական հաշտութեան յոյս չկայ

(ՆԱԽԱԳԱՀ ՌՈԶՎԷԼԹԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ)

Իր մասնաւոր պատուիրակին, Պ. Սըմնըր Ուէլըսի մանրամասն զեկուցումը լսելէ վերջ, նախագահ Րոզվէլթ ունկնդրութեան ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները, յայտարարեց թէ շատ աղօտ են տեւական եւ արդար խաղաղութեան մը անմիջական յոյսերը : Այս առթիւ շեշտեց թէ պատուիրակը ոչ հաշտութեան առաջարկ ներկայացուցած է, ոչ ալ ընդունած, Եւրոպայի պետոյթին ատեն : Իր քաղած տեղեկութիւնները, որոնք բացարձակապէս գաղտնի պիտի պահուին, կրնան օգտակար ըլլալ ապագային :

Նախագահը եւ արտաքին նախարարը նոր տեսակցութիւն մը ունեցան պատուիրակին հետ : Այս առթիւ նախագահին քարտուղարը յանձնարարեց թղթակիցներուն որ աւելորդ յղնութիւն չկրեն, իմանալու համար այդ խորհրդակցութեանց արդիւնքը :

ՊԱՐԵՆԱՏՈՄՍԻ հարցարանները պէտք է լեցնել ապրիլ 2—3ի գիշերը, առանց ազգի խտրութեան, ուշադրութիւն ընելով բոլոր մանրամասնութեանց : Պիտի արձանագրուին նաեւ անչափահաս մանուկները : Հարցարանները լեցնելէ վերջ, մասնաւոր պահարանին մէջ դնելով, պիտի յանձնէք ձեր զանապանին : Ածուխի համար ալ առանձին տոմսեր պատրաստուած են :

Զինուորական դաշինք Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ

Անգարայէն կը հեռագրեն մարտ 29 թուականով.— Թուրքիոյ զինուորական իշխանութիւնները կը հաստատեն թէ համաձայնութիւն մը գոյացած է Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ բանակին, նաւատորմին եւ օդատորմիղին հրամանատարներուն միջեւ, երեք երկիրներու գործակցութեան ծրագրի մասին, եթէ պատերազմ ծագի Պալքաններու մէջ : Այս համաձայնութիւնը կնքուած է Հալէպի մէջ, ուր կը խորհրդակցէին երեք պետութեանց ներկայացուցիչները : Մանրամասն ծրագիրներ մշակուած են եւ որոշուած է անյապաղ աւելցնել Մօտաւոր Արեւելքի բոլոր ուժերը : Որ եւ է նախայարձակում այդ շրջաններուն մէջ պիտի հանդիպի հակայարձակումի՝ հսկայական ստորաճանի մը վրայ :

*** Զօր. Ասըմ Կիւնտիւզ, Թուրքիոյ սպայակոյտին դեր-նախագահը, Հալէպէն Անգարա վերադարձաւ, երկու շաբաթ խորհրդակցութիւններ կատարելէ վերջ Մօտաւոր Արեւելքի դաշնակից հրամանատարներուն հետ : Զօրավարը նախագահն էր այն պատուիրակութեան որ մինչեւ Սուրիա ընկերացաւ Մօտաւոր Արեւելքի անգլիական եւ ֆրանսական օդատորմիղներու հրամանատարներուն, անոնց Անգարա այցելութենէն վերջը : Զօրավարը կատարելապէս գոհ կ՚երեւայ անգլեւֆրանսական զինուորական շրջանակներու հետ կատարուած խորհրդակցութիւններէն : Թրքական ձեռնհաս շրջանակներու մէջ կը հաւատան թէ Զօր. Ուէյվըլի եւ Զօր. Վէկանի գործունէութիւնը եւ դաշնակիցներու զինեալ համախմբումները Արեւելեան Միջերկրականի մէջ՝ աշխարհի այդ մասը կ՚ապահովեն որ եւ է անակնկալի դէմ : Անոնց կարծիքով, Թուրքիա միշտ հաւատարիմ կը մնայ փոխադարձ աջակցութեան դաշինքին զոր կնքեց Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ, ինչպէս եւ Պալքանեան Համաձայնութեան եւ Սաատապատի ուխտակիցներուն՝ Իրանի, Իրաքի եւ Աֆղանիստանի :

*** Թուրք մամուլը կը շարունակէ ազդարարել թէ Թուրքիա երբեք թոյլ պիտի չտայ որ մեծ պետութիւն մը տեղաւորուի Պալքաններու մէջ : «Եէնի Սապահ»էն վերջ «Ճիւմհուրիյէթ» եւս կը յայտարարէ .

— « Թուրքիա առ այժմ պատերազմի բռնուած չէ եւ որ եւ է նշան չկայ թէ մեծ պետութիւն մը կ՚ուզէ խռովութիւններ յարուցանել պալքանեան շրջանին մէջ : Բայց եւ այնպէս, եթէ հակառակը պատահի, Թուրքիա անմիջապէս պիտի շարժի եւ պատերազմի պիտի բռնուի նախայարձակ պետութեան հետ» :

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ թրքական ոսկին, որ պատերազմէն ի վեր կապուած էր տոլարին հետ, այսուհետեւ պիտի կապուի ֆրանք-սթերլինի հետ : Այս կարգադրութեամբ, մեծապէս պիտի դիւրանան Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ փոխանակութիւնները, որոնք դժուարութեանց կը հանդիպէին տոլարի ելեւէջներուն հետեւանքով : Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ մասնաւոր կարեւորութիւն կ՚ընծայեն այս տնօրինութեան, իբրեւ նոր ապացոյց մը երեք երկիրներուն գործակցութեան, ճիշդ այն պահուն երբ Անգարայի գերմանական դեսպանը նոր ջանքեր կը թափէ, Թուրքիան սիրաշահելու համար : Այս միջոցին գերման առեւտրականներու պատուիրակութիւն մը կը գտնուի Անգարա, մեծաքանակ ապրանքներ գնելու համար, բայց Թուրքիա որոշած է միայն ծխախոտ, չոր պտուղներ եւ զանազան ուտեստներ ծախել, 30 միլիոն թրքական ոսկին չանցնելու պայմանով, այնքան որքան պէտք ունի գերմանական մեքենաներու :

*** Մօտերս Ազգ. Մեծ Ժողովին պիտի ներկայացուի օրինագիծ մը, 108 միլիոն ոսկիի բացառիկ վարկ մը պահանջելով ազգ. պաշտպանութեան համար :

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Ֆոն Փափէն Պոլսոյ օրթոտոքս պատրիարքին այցելած է, հաւաստիքներ ընծայելով Գերմանիոյ խաղաղասիրութեան մասին :

*** Սուրիոյ մարզպանը Անգարա գնաց օդանաւով, ստորագրելու համար Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ միջեւ կնքուած բարեկամութեան եւ բարի դրացնութեան դաշնագիրը :

»»» . «««

Անգլեւթուրք առեւտուրը կ՚աճի

Լոնտոնի թերթերը մեծ գոհունակութեամբ կ՚արձանագրեն անգլեւթուրք առեւտուրի աճումը : Գերմանիա, որ պատերազմէն առաջ կը ճարէր Թուրքիոյ ապրանքներուն աւելի քան 50 առ հարիւրը, մօտ 12 միլիոն ոսկի արժողութեամբ, հետզհետէ կը քաշուի հրապարակէն : Թէ Անգլիոյ եւ թէ Թուրքիոյ մէջ մասնաւոր ջանքեր կը կատարուին այս ուղղութեամբ : Թրքական կառավարութիւնը միշտ կ՚ընդդիմանայ Ֆոն Փափէնի ճնշումներուն, մերժելով աւելցնել առեւտրական վերջին համաձայնութեան գումարը, մէկ միլիոն ոսկի : Կառավարութիւնը ջնջեց այն մենաշնորհը որ տրուած էր գերման ընկերութեան մը, նաւակայան մը եւ նաւարան մը շինելու համար Կէօլճիւքի մէջ (Իզմիտ) : Թուրքիա հարկադրուած է հատուցում վճարել այս ջնջումին համար, բայց յանձն կ՚առնէ այդ զոհողութիւնը, որպէսզի Գերմաններուն ձեռքը չմնայ ազգ. պաշտպանութեան վերաբերեալ գործ մը : Միւս կողմէ բանակցութիւններ կը կատարուին անգլիական նաւագործարանի մը հետ, 11 շոգենաւ ճարելու համար, համագումար 2 միլիոն ոսկի արժողութեամբ : Առաջ այսպիսի ապսպրանքները Գերմանիա կ՚երթային եւ պայմանագրութիւն մըն ալ կնքուած էր, բայց Թուրքիա գոհ չմնաց շինուած նաւերէն :

Անգլիոյ հետ բանակցութիւններ կը կատարուին քիմիական, բժշկական եւ ճարտարագործական արտադրութիւններ գնելու համար : Այս առեւտուրն ալ Գերմաններուն ձեռքն էր մինչեւ հիմա : Այսպէս, 17.000 թոն ներածումին (1.080.000 անգլ. ոսկի) 9500 թոնը (860.000 ոսկի) Գերմանիա կը ճարէր : Անգլիա մօտերս Թուրքիոյ պիտի յանձնէ 58 վայրաշարժ եւ 300 վակոն, 1.800.000 ոսկի արժողութեամբ : Թուրքիայէն պատուիրակներ գացած են Անգլիա, հողագործական եւ հանքային մեքենաներ ապսպրելու համար : Միւս կողմէ Անգլիա պիտի գնէ հաւկիթ, չոր պտուղներ, թուզ, չամիչ եւն. : Անգլիական պատուիրակութիւն մըն ալ յանձն առած է գնել ծխախոտի նոր բերքին մէկ մեծ մասը :

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ յայտարարութեան վերջին օրն է այսօր, կիրակի, 31 մարտ : Թերացողները տուգանքի կը դատապարտուին :

Թումանեան եւ հայ դիւցազներգութիւնը

Հայ դիւցազներգութիւնը հայ ցեղին ապրած կեանքին ու հոգեկան կարողութիւնների հոյակապ գանձարանն ու իր մեծութեան անհերքելի վկայութիւնն է աշխարհի առջեւ :

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Թումանեան իր ստեղծագործութեան հիմը կազմած է ժողովրդական բանահիւսութեամբ : Լոռեցի բանաստեղծը մեծ տեղ կուտար ժողովրդական հէքեաթներուն, երգերուն, աւանդութիւններուն, մասնաւորաբար դիւցազներգութեան, դիւցազներգութիւնը համարելով ազգային ոգիի արտայայտութիւն բոլոր ժողովուրդներու համար :

« Ամէն մի ազգի ուժն ու ոգին մարմնացած է իր ազգային դիւցազներգութեան մէջ, կ'ըսէր Թումանեան, ժողովուրդները ոչ մի բանի մէջ էնքան պարզ ու պայծառ չեն երեւում, ինչքան իրենց ազգային դիւցազներգութեան մէջ» :

Այս տեսակէտէն մեկնելով, Թումանեան լայնօրէն կ'օգտագործէր ֆոլքլորը, ու տակաւին իր գրական կեանքի առաջին շրջանին մէջ, 900ական թուականներուն, խորապէս կը հետաքրքրուէր հայ դիւցազներգութեամբ : Այդ ժամանակ իրեն ծանօթ էին «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազներգութեան չորս փոփոխակները միայն : Այդ դիւցազներգութիւնը մշակելու գաղափարը Թումանեան յղացաւ եւ սկսաւ գրել 1900ին, ու վերջացուց 1902ի աշնան՝ Արասթումանի մէջ : Իր մշակած փոփոխակը, «Սասունցի Դաւիթ, դիւցազնական վէպ» խորագրով, առաջին անգամ հրատարակուած է «Մուրճ» ամսագրին առաջին թիւերուն մէջ : 1916ին ձեռնարկեց գրել «Սասունցի Դաւիթ»ի Բ. մասը : Իր նամակներէն մէկուն մէջ կը գրէ. «Պատրաստութիւն եմ տեսնում Դաւթին հարսանիք անելու» : Այդ տարիներուն՝ աւելի մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտար դիւցազներգութեան մասին, խորապէս կ'ուսումնասիրէր նաեւ այլ ազգերու դիւցազներգութիւնը եւ մեծ ոգեւորութեամբ կը խօսէր մասնաւորաբար մեր դիւցազներգութեան մասին : «Դիւցազներգութիւնը շատ է մեծ բան, եւս առաւել մերը,— հարուստ, չքեղ ու թերեւս աւելի մեծ, քան միւս ազգերինը : Համաշխարհային գրականութեան մէջ մեծ տեղ է բռնում մեր դիւցազներգութիւնը : Մենք ունենք մեր հոգու ներկայացուցիչը, մեր հոգու արտայայտութիւնը,— դա Սասունցի Դաւիթն է» :

« Սասունցի Դաւիթ»ի Բ. մասը գրած ժամանակ, կը մտածէր ամբողջ պօէման նորէ նոր գրելու մասին : Ու կ'ըսէր. «Դաւիթը նորից պիտի գրեմ, նոր Դաւիթ եմ տալու, եւ առաջին Դաւիթը երկրորդից այնպէս է տարբերուելու, ինչպէս իմ առաջին «Անուշը» երկրորդ «Անուշ»ից :

Ուրիշ ժողովուրդներու դիւցազներգութեանց մէջ, Թումանեան կը սիրէր ու կը գնահատէր առաւելապէս սլաւ ժողովուրդներու դիւցազներգութիւնը, մանաւանդ ռուսականը : Կը սիրէր ռուսական բիլինաները, որովհետեւ անոնց մէջ էր որ «ռուս ժողովուրդը վսեմ պատմութեամբ եւ հոյակապ ձեւով տալիս է իր պատկերը, ռուս ժողովրդի մաքառումին պատկերը եւ նրա ներկայացուցիչը՝ ինքը ռուս ժողովուրդն է,— Իլիա Մուրոմեցը» :

Թումանեան մեծ կարծիք ունէր նաեւ սերպ դիւցազներգութեան մասին, զայն համարելով ամէնէն հարուստը եւ ամէնէն լաւը : Իր յօդուածներուն մէջ եւ զրոյցներու ժամանակ, երբ կը խօսէր դիւցազներգութեան մասին, յաճախ կը յիշատակէր սերպ դիւցազներգութեան հերոսը՝ Մարկօն, ու զայն կը համեմատէր Սասունցի Դաւիթին հետ : Մեծ նմանութիւններ կը գտնէր երկու ժողովուրդներու պատմութեան, անոնց հերոսներուն նկարագրին, մաքառումի ու պայքարի նպատակներուն մէջ : «Մարկօն սերպ ժողովրդի ազգային զգացմունքների եւ առաքինութիւնների մարմնացումն է : Մարկօն նրանց Սասունցի Դաւիթն է : Մարկօն էլ է ըմբոստանում իր հոգեհօր դէմ եւ պաշտպան է կանգնում հարկերով ու տուրքերով ծանրաբեռն զայրացած ժողովրդի շահերին : Նա էլ է արտաքին բռնակալներից ու յարձակումներից պաշտպանում իր ժողովուրդը եւ մաքառում հարստահարողների դէմ : Նոյն հերոսն է ու հերոսական նոյն պայքարը» :

Սերպ դիւցազներգութենէն Թումանեան թարգմանած է Մարկոյի չորս երգերը : Հետաքրքրական է երկու տարբեր ժողովուրդների դիւցազներգութեան հերոսներուն բնաւորութեան որոշ գիծերուն համեմատութիւնը : Աշուասիկ երկու հատուած : Սասունցի Դաւիթ կ'ըսէ.

Ու մութ մարագի դըռանը զարկեց,
Փակած աղջիկներ հանեց, արձակեց,
—Գնացէ՛ք, ասաւ, ազատ ապրեցէ՛ք,
Սասունցի Դաւթին արեւ խնդրեցէ՛ք :

Իսկ սերպ դիւցազներգութեան մէջ Մարկօն կ'ըսէ.

Որտեղ որ հասած աղջիկ կայ տան
մէջ,
Արձակ-համարձակ թող մարդու գընան,
Ու թող պսակեն Սերպերը ազատ.
Վերջացա՜ւ, ջնջւե՜ց հարկը պսակի,
Մարկօն վճարեց ամէնքի համար :

Իր մէկ յօդուածին մէջ, «Մի երկու խօսք սերպ ժողովրդական դիւցազներգութեան մասին», Թումանեան հետեւեալ գաղափարը կ'արտայայտէ սլաւ ժողովուրդներու դիւցազներգութեան մասին. «Սլաւոնների մէջ էլ ամէնից լաւ պահել ու զարգացրել է իր դիւցազներգութիւնը սերպ ժողովուրդը, որ սլաւոնների կարծիքով, թէեւ ենթարկուել է Թուրքերի քաղաքական ծանր լծին, բայց ազատ է մնացել երկարատեւ հասարակական ստրկութիւնից, որին ենթակայ են եղել Ռուսն ու Լեհացին՝ ճորտատիրական կարգերի պատճառով եւ ազնուականութեան ճնշումին հետեւանքով, որ հազար անգամ աւելի սպանիչ ազդեցութիւն է արել, քան ամէն քաղաքական լուծ ու ճնշում : Եւ սրանից է, որ ռուսական ազգային դիւցազներգութեան մասերն էլ կենդանի են մնացել աւելի երկրի հիւսիսային ծայրերում, ուր ճորտատիրութեան օրէնքը չի հասել » :

Ն. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Քրիստոնէական Զատիկ

Բ.

Յիսուս, վերջին տարին, տօնակատարեց հրէական Զատիկը, իր աշակերտներուն հետ, վերնատան մը մէջ :

Վարդապետը, ընթրիքէն առաջ, լուա՛ց իր աշակերտներուն ոտքերը, տալով գերագոյն խոնարհութեան օրինակը, բովանդակ աշխարհի :

Յետոյ ամէնքը բոլորուեցան սեղանին շուրջը՝ ճաշակելու զատկական զառը :

Առուլիսի ընթացքին Յիսուս ըսաւ հանդարտ յուզմկանութեամբ.

— Մէկը ձեզմէ՝ զիս պիտի մատնէ :

Աշակերտները այլայլած նայեցան իրարու եւ հարցուցին լուսակիր վարդապետին.

— Միթէ ե՞ս եմ, տէր :

Յուդան ըսաւ Յիսուսի.

— Ե՞ս եմ միթէ :

Պատասխանեց վարդապետը.

— Դուն կ'ըսես :

Ու Յուդա կորսուեցաւ գիշերին մէջ :

Բարակ յուզում մը կ'ելեւէջէր աշակերտներուն մէջ : Յիսուսի կոկորդին մէջ կը խաղար յուզումի ալիք մը :

Ու վերցուց հացը, օրհնեց իր երգի մը նման դողացող ձայնով, կտրեց ու բաշխեց եւ բարբառեցաւ մեղեդիի մը նման.

— Առէ՛ք, կերէ՛ք, այս է մարմին իմ :

Յետոյ վերցուց բաժակ մը գինի, օրհնեց ու բարձրացնելով իր լուսաւոր գլուխը՝ երգեց իր հոգեթով հագազով.

— Արբէք ի սմանէ, ամենեքեան, այս է արիւն իմ նորոյ ուխտի որ վասն ձեր եւ բազմաց բաշխի, ի քաւութիւն եւ ի թողութիւն մեղաց :

Ու Զատիկը, այդ անգամ, ոչ միայն հանդէսն էր Իսրայէլացիներուն Մեսրայիմէն ազատագրուելուն, այլ մանաւանդ խորհրդանշանն էր կանխայայտ մեծ փրկութեան :

Այդ փրկչական առաջին Զատիկին բուն զատն էր ինքը՝ Յիսուս Քրիստոս.— Լոյս ի լուսոյ :

Ու հին Պասեքին տեղ հաստատուեցաւ ակէրունական ընթրիքը, որմէ վերջ սկսաւ Յիսուսի եղերերգութիւնը :

Եւ պատմութիւնը ծանօթ է չարչարանքէն մինչեւ Գողգոթայ, ու մինչեւ Յարութիւն :

Յիսուս եղաւ Զատկական իսկական զառը եւ հեղուց իր արիւնը, վասն փրկութեան աշխարհի :

Յիսուսի յարութեան տօնը փոխարինեց Պասեքը եւ ստեղծուեցաւ քրիստոնէական Զատիկը, տօն՝ փրկութեան :

×

Գողգոթայի բարձրունքէն թափեցաւ արիւն մը «վասն փրկութեան աշխարհի» :

Աշխարհը, սակայն, մնաց նոյնը, մեղքերը մնացին նոյնը ու նորեր եկան աւելնալ եւ բարդուիլ հիներուն վրայ :

Ի՞նչպէս չբացագանչել հիմա.

— Վա՜խ, ազնուր ու բարի Յիսուս, վա՜խ, պարապ տեղը թափեցիր վարդի պէս արիւնդ : Ի՞նչ փրկուեցաւ քու նահատակութիւնովդ : Ոչխար մը անգամ չփրկուեցաւ մարդոց դանակէն : Ահա քսան դար է անցեր քու յայտնութենէդ ի վեր ու մարդը կատարելագործեր է իր բարբարոսութիւնը : Քսան դար է անցեր աշխարհը նոր լոյսի մը ներքեւ դնելէդ ի վեր ու ոչինչ է փոխուեր մարդոց հոգիներուն մէջ : Չարիքը, ամէն հողի վրայ, բիւրաւոր արմատներով հաստատուեր է եւ աճեր է իր փուշերով : Չարիքը բազմապատկուեր է մանաւանդ քեզի հետեւող ժողովուրդներուն մէջ : Քու արձակած սերմերդ այնքան դէշ հողերու մէջ ինկան որ ցորենի տեղ տատասկ բուսաւ : Քու վարդապետութիւնդ վերածուեր է չուկայի : Ու այսօր շատ աւելի քրիստոնէութիւն կայ կռապաշտներուն մէջ քան «քրիստոնեայ» կոչուողներուն : Մարդիկ հեռացած են քու բաշխած ոգիէդ ու կը պարծենան քաղաքակրթութիւնով : Իրական քաղաքակրթութիւնը հոգեկան է ու ան քու վարդապետութիւնդ է : Եւ այս հայեցողութեամբ «չկան քաղա՛քակրթուած ազգեր : Ազգերը վայրենի են դեռ, առաւել կամ նուազ » :

Մեղքը չէ՞ր քու վարդապետութեանդ զոր լոյսի նման սփռեցիր երկրի բրայ : Գիտէիր որ մարդերմաները չեն նետեր խոզերուն առջեւ : Մարդիկ պղծեցին լոյսդ, ինչպէս պղծած էին Աստուծոյ լոյսը :

Մարդը ըլլայ Զատիկ օրով, ըլլայ պարզ օրով՝ եօթանասուն անգամ անարժան է մարմնիդ ու արիւնիդ : Դուն ի՞նչպէս Զատկուան զառը եղար ու արիւնդ թափեցիր ապերախտներուն համար : Մարդիկ անարժան են նոյնիսկ ոչխարի միսին : Ցաւդ թող ուտէին մարդիկը :

Դուն լոյս էիր, խոնարհեցար, վերէն վար իջնելով ու օր մըն ալ լուացիր աշակերտներուդ ոտքերը : Եկուր հիմա ու տես աշխարհի ներկայ վիճակը : Անօգուտ, անօգուտ տեղը տըւիր խոնարհութեան բոլոր դասերդ : Բոլոր կեղծ արժէքները կուռք են եղած ու ինչքա՞ն եղկելիներ կան որ բռնք իրենց ոտքը համբուրել կուտան ժողովուրդներուն :

Զօ՞րն ասեմ : Քու անունովդ իրար կը սպաննեն : Տակաւին կը հանեն քեզ քու երկնաւոր Հօրդ դէմ ու աշակերտներդ իրարու դէմ : Բանակ մը իրեն զինակից կ'ընէ Ս. Մարկոսը, այլ բանակ մը իրեն զինակից կ'ընտրէ Ս. Ղուկասը : Ու Մարկոս եւ Ղուկաս ճակատամարտի մէջ են : Նահատակուողը նորէն դուն ես, Հայու պէս նահատակ Յիսուս :

Ահա աւելի քան տասնեւհինգ տարի է որ կը զոհուիմ քեզի հետեւողներու աշխարհին մէջ : Ու ամէն օր, աւաղ, տեսայ քու պարտութիւնդ եւ Փարիսեցիներուն յաղթանակը : Ամբողջ Եւրոպան քու վարդապետութեանդ մեծատարած գերեզմանն է :

Աշուասիկ Զատիկ է, սիրոյ եւ փրկութեան վարպետ. աշուասիկ Զատիկ է ու Պատերազմ ...

— Կեանքը հակասութիւն է, կը փիլիսոփայեն սոփեստները ու կը ժպտին տօնել Զատիկը, թափելով թէ քու արիւնդ, թէ զառան արիւնը եւ դեռ այնքան արիւններ :

Զատիկը այսօր կասքրոնոմիք տօն է : Միամտութիւն պիտի ըլլար հոգեկան լումայ մը փնտռել այդ տօնին խորքին մէջ :

Վախ եմ ըսեր Յիսուսիս, հազար վախ : Քու պարտութիւնդ, Յիսուս, խաչապէս դառն է :

Նորէն վախ, Յիսուս, պարապ տեղը չարչարուեցար, խաչուեցար ու թաղուեցար :

Եւ երբ Յարութիւն առիր, երկար չկրցար մնալ այս գարշ աշխարհիս մէջ : Քառասուն օրէն հեռացար, երկինք համբարձար :

Պարա՜պ, պարա՜պ տեղը այնքան սիրեցիր քեզ չսիրող, քեզ սիրելու միտք չունեցող մարդիկը : Սէրը պէտք է փոխադարձ ըլլայ : Ըսիր.— « Սիրեցէք զմիմեանս» : Քեզ չսիրողները ա՞լ ինչպէ՞ս իրար սիրէին : Սէրը բարի գործ է : Դուն էիր որ ըսիր եղբայրներուդ, «Աշխարհ կ'ատէ զիս, վասնզի ես կը վկայեմ աշխարհի գործերուն չարութիւնը» : Ժամանակակից աշխարհը որ քեզ կ'ատէր, շատ աւելի անկեղծ էր քան սա ժամանակակից աշխարհս որ կը սիրէ քեզ իբրեւ Թարթիւֆ :

Թէեւ խորապէս կը ցաւիմ պարտութեանդ համար, սակայն, կը մխիթարուիմ մտածելով որ դուն ամէնէն ազնիւ բանն ես աշխարհի մէջ ու յաղթանակը ցարդ միայն սատանաներունն է եղած :

Ու կը խանդավառուիմ, ով խաչեալ լոյս Յիսուս, կը խանդավառուիմ հաւատալով որ, օր մը, պիտի գայ Զատիկդ, իբրեւ փեսայ, Գարունի մը նման պճնուած, իրեն հարս ունենալով Փրկութիւնը բոլոր տառապողներուն :

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Իմաստուն ծերունին օրագիրը

Իմաստուն ծերունիին համար, աշխարհիս մեծ իմաստուններէն մէկն է կ'ըսէին, ու քաղաքին մէջ, մեծէն մինչեւ պզտիկը իբր իմաստուն մը կը ճանչնային զինքը :

Սակայն, իր հակառակորդները կ'առարկէին թէ «բան մը գրած չէ» : Պատասխանելու համար, ուրիշներն ալ, «ի՞նչ կ'ըլլայ, կ'ըսէին, անոր խօսքերը բաւական են : Կա՞յ մէկը որ անոր պէս խօսի, անոր պէս աշխարհը տեսնէ ու կեանքը անոր պէս յըստակօրէն կապէ իր նպատակին» :

Բայց, կրկին իր հակառակորդները օրինակներ կուտային, ու մեզ կը բերէին հեղինակներու անուններ, որոնք գոնէ երկու երեք հատոր գիրք գրած էին, ու միշտ կը գրէին :

— « Ի՞նչ կ'ըլլայ գրելով, ըսաւ ուրիշ մը, իմաստութիւնը գրելուն մէջ չէ միայն : Կրնաս հատորներ գրել, գրել ու գրել, երբ իմաստուն մը չես» :

Ասանկ վիճաբանութիւններ պակաս չէին իմաստուն ծերունիին կեանքին շուրջը : Ու որքան տարիքը առաւ իմաստուն ծերունին, նոյնքան ժողովուրդին հետաքրքրութիւնը աւելցաւ ու սկսաւ սաստկանալ :

Օր մըն ալ մէկը իր ընկերներուն փսփսաց ու ըսաւ.— « Ծերունի իմաստունը գիրքի նման թանձր կողքով տետրակ մը ունի : Կարծեմ իմաստունը ամէն օր բան մը կը գրէ այդ տետրակին մէջ, ու ամէն օր տետրակը գրասեղանին վրայ դրուած, առեն մը լռութեան մէջ կը մնայ » :

— Այո, իր օրագիրը, ըսաւ ուրիշ մէկն ալ :

— « Այո, իր օրագիրը» : Ու ամէնքը այլեւս գիտէր որ ծերունի իմաստունը իր օրագիրը կը բռնէր : Այլեւս ամէնուն հետաքրքրութիւնը անոր օրագրին շուրջը կը դառնար, ու կը սպասէին :

Հետաքրքրութեամբ իր բարեկամները օր մը հարցուցին թէ «ինչ՞ու է որ իր օրագիրը կը բռնէր» : Ծերունի իմաստունը պատասխանելու տեղ խնդաց, ու խորունկ շունչ մը առաւ : Բան չհասկցան : Գաղտնիքը գաղտնիք մնաց : Բայց այն համոզումը ունէին՝ թէ իմաստունը իր օրագիրը կը բռնէր : Անոր տետրակին վրայ, խոշոր տառերով գրուած «Օրագիր» բառը տեսեր էին :

Ծերունի իմաստունին հակառակորդները, իր բարեկամներէն աւելի ուրախացան, ու կը սպասէին : Ամբողջ քաղաքը իր օրագրին կը սպասէր, «որովհետեւ, կ'ըսէին, այդ մարդը գաղտնիք մը ունենալու է կեանքին մէջ : Վերջապէս իմաստուն մը, կ'առարկէին, Աստուծոյ կողմէ ղրկուած մէկը ըլլալով, իր առաքելութիւնը պէտք է ունենայ » :

Ծերունի իմաստունը մեռաւ : Երբ անոր օրագիրը բացին, առաջին էջին վրայ գրուած էր խոշոր տառերով. «Իմ օրագիրս» : Երկրորդ էջին վրայ մէկ բառ մը միայն կար.— «Կեանքը» ... միւս էջերը պարապ էին :

Արմէն Ամուր

Զինուորներու համար

Ալֆորվիլէն Տէր եւ Տիկին Շնորհք Անդրէասեան 50 ֆրանք կը նուիրեն Հ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան, հայ զինուորներու համար, փոխան ծաղկեպսակի, Այրի Տիկին ՇԱՄԻՐ ԳԱՄՊՈՒՐԵԱՆի մահուան առթիւ :

*** Լա Թուր Տէքի (Վօքլիւզ) հայ տիկինները 95 ֆրանք հաւաքեցին հայ զինուորներու համար : Այս առթիւ Պ. Գրիգոր Հայրապետեան եւս 25 ֆրանք նուիրած ըլլալով, ստացանք համագումար 120 ֆրանք եւ յանձնեցինք Հ. Կապոյտ Խաչի վարչութեան, ինչպէս խնդրած էին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԱ ՎԻՍԹ (Մարսէյլ).—Տիկին Գալփաի եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Իսահակ Տիրացուեան, Պ.Պ. Գառնիկ, Փարաւոն եւ Յարութիւն Տիրացուեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Սամուէլեան խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ հեռագրով, նամակով, ծաղկեպսակով եւ իրենց ներկայութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ ԱԴԱՄ ՏԻՐԱՑՈՒԵԱՆի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ մարտ 9ին, կսկծալի արկածի մը հետեւանքով :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այսօր, Կիրակի, 31 մարտ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Ոււ. ժամկումն, տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն ՏԷՐ ՎԱՀԱՆ ԱՒԱԳ ՔԱՀԱՆԱՅ ԽՈՅԵԱՆի յիշատակին :

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՎՐԱՍՏԱՆԻ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ մասին վրդովիչ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ վրացական տեղեկատու դիւանը, «Թան»ի եւ ուրիշ թերթերու մէջ : Այդ լուրերուն համաձայն, ահուսարսափը կը շարունակուի, Զեկան զանգուածային ձերբակալութիւններ կատարած է Ադրբէջանի, Հայաստանի եւ Վրաստանի մէջ, բանտերը լեցուած են եւ տեղ բացուելու համար շատեր կ'աքսորուին հիւսիսային Ռուսաստան կամ կը գնդակահարուին առանց դատի : Մասնաւորապէս Վրաստանի կուսակցական մարմինը կասկածելի դարձած ըլլալով, լուծուած եւ զինուորական վարչութիւն հաստատուած է անոր տեղ :

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 575.000 ԿԻՆԵՐ կը բանին ազգ. պաշտպանութեան գործարաններուն մէջ, ինչպէս յայտարարեց աշխատանքի նախարարը : Կարգ մը հաստատութեանց մէջ կիներու համեմատութիւնն է 29 առ. հարիւր, բայց պիտի բարձրանայ 70 առ հարիւրի : Փետրուար 28ի հրամանագրին համաձայն, որ պարտաւորիչ աշխատանքի կ'ենթարկէ կիները, նոր մղում պիտի տրուի այս գործին : Պաշտօնաթերթը նոր հրամանագիր մը պիտի հրատարակէ, ճշդելով բոլոր մանրամասնութիւնները : Գործարանատէրներուն յանձնարարուած է նախապատուութիւն տալ այն կիներուն որ ապրուստի միջոցներ չունին կամ զինուորի կիներ են :

ԻՏԱԼԻՈՅ մշակոյթի նախարարը, Փավոլինի, ճառ մը խօսելով յայտարարեց.—«Տխմարութիւն է հարցնել թէ որո՞ւ հետ պիտի քալենք : Իտալիա պարզապէս իր օրինաւոր շահերու ճամբուն կը հետեւի եւ յանցանքը իրենը չէ, եթէ 1919էն մինչեւ հիմա միեւնոյն տարրերն են որ կը խանգարեն իր գնացքը : Պատերազմի կամ խաղաղութեան երկընտրանքն ալ երկրորդական է Փաշականներուն համար : Էականը այն է որ Իտալիա կատարուած փոփոխութիւններէն դուրս ելլէ բոլոր խնդիրները լուծուած տեսնելով» : Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս ճառին, որ անշուշտ կառավարութեան տեսակէտն է եւ կը նշանակէ թէ Իտալիա կը սպասէ իրեն վերաբերեալ խնդիրներու լուծման, խաղաղութեամբ կամ պատերազմով :

ԴԵՐԱՍԱՆ ԱՐՄԷՆ ԱԺՏԷՐԵԱՆ դժբախտ արկածի մը հանդիպելով, Լաէննէք հիւանդանոցը փոխադրուած է, ինչպէս կը հաղորդեն մեզի : Մարտ 26ին Սորպոնի դիմացէն անցած ատեն, ինքնաշարժ մը զետին կը տապալէ զինքը : Բժիշկները հաստատած են թէ ազդրը կոտրած է : Վիճակը ծանր է, բայց ոչ վտանգաւոր :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ալ շոգեպինդ յառաջ կը տանի իր սպառազինութիւնները : Արդէն շինուած է ամրութիւններու ցանց մը, «Մէթաքսասի գիծ», որ կը բաղկանայ 3000 ամրոցներէ : 1936 օգոստոսին Յունաստան ունէր միայն չորս հակօդային թնդանօթ : Այժմ ունի երկու հարիւր հատ : Նոյն համեմատութեամբ աճած են միւս սպառազինութիւնները :

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ դէպքերը կ'աճին : Հոլանտայի նախկին պաշտօնատարներէն մէկը, իր կինը եւ կառավարական քարտուղար մը երկու, մէկ եւ երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան, հաստատուած ըլլալով թէ տեղեկութիւններ հաղորդած են Գերմանիոյ, Հոլանտական նաւերու երթեւեկի մասին : Դատապարտեալներէն մէկը լրտեսական ցանց մը հաստատած էր Ամէլանտ կղզիին մէջ, ուրկէ հոլանտական օդանաւերու եւ նաւերու շարժումներու մասին տեղեկութիւններ կը հաղորդուէին հեռաձայնով կամ գաղտնի անթելով, գերման գործակալներու : Այս տեղեկութեանց հետեւանքով խորտակուեցաւ հոլանտական նաւ մը : Ուրիշ Հոլանտացի մըն ալ դատապարտուեցաւ հինգ տարի բանտարկութեան, տեղեկութիւններ հաղորդած ըլլալով երկրին ամրութեանց մասին :— Զորս Շուէտացիներ երեք ամիսէն երեք տարի թիապարտութեան դատապարտուեցան, իբրեւ լրտես : Դատապարտեալներէն մին լըրտեսներէն մէկուն մայրն է, միւսը՝ Սթոքհոլմի գերմանական դեսպանատան նախկին բժիշկը :— Պելժիոյ մէջ ալ ձերբակալուեցան հինգ լրտեսներ, մէկը կին :— Տանըմարքայի մէջ երկու հոգի դատապարտուեցան վեց եւ չորս ամիս բանտարկութեան, նոյն յանցանքով :

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN)   17, Rue Damesme — Paris (13)